

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Udgivet år og sted | Publication time and place:

Fysiske størrelse | Physical extent:

Nielsen, R.

Evangelietroen og den moderne Bevidsthed :
forelæsninger over Jesu Liv.

Kjøbenhavn : C. A. Reitzel, 1849

X, 530 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

3. 16

2B/2 *Plattatzen Dinsten*

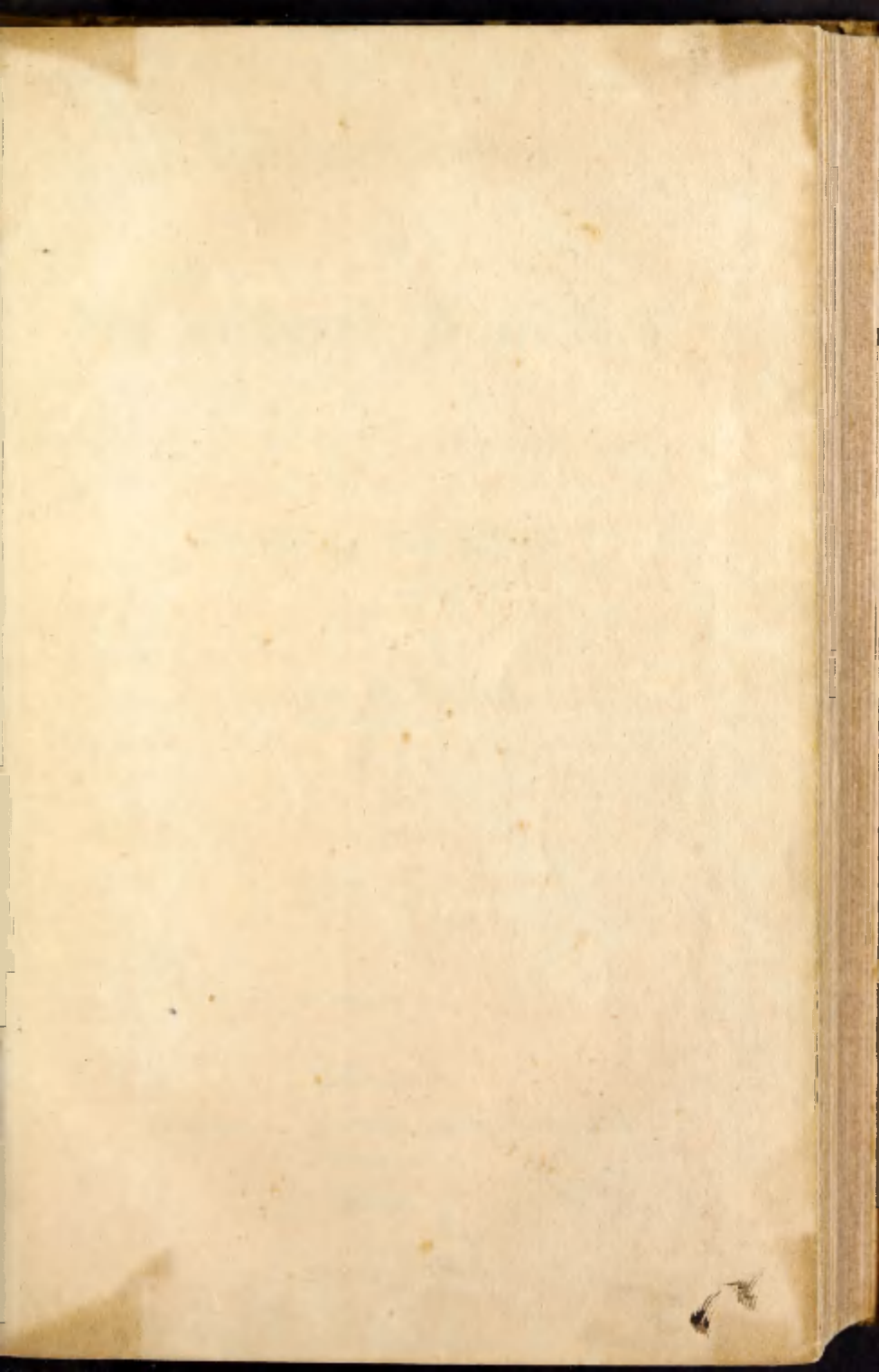
DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 3 8°

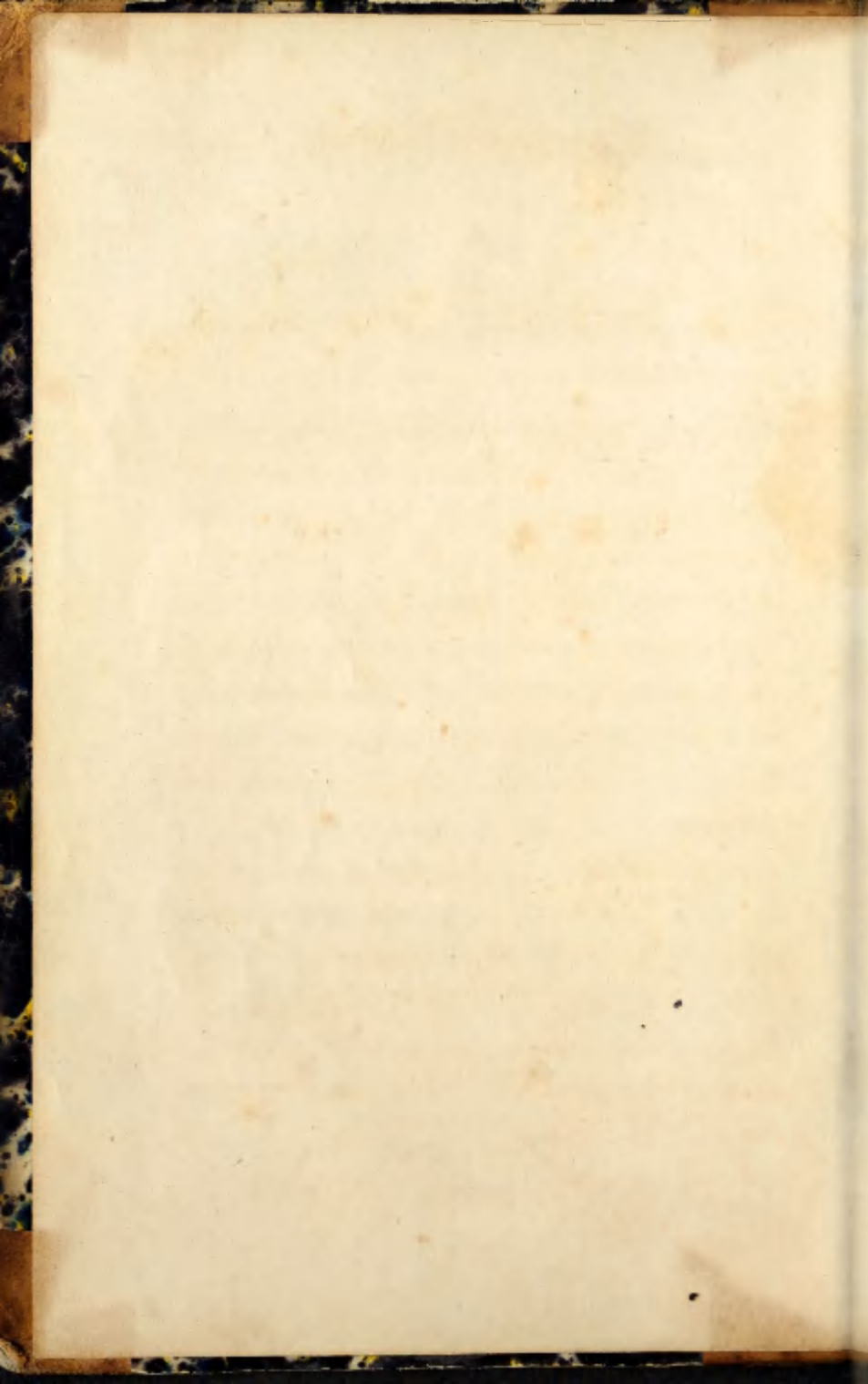

1 1 03 0 8 00268 8

+REX

Evangelietroen

og

den moderne Bevidsthed.

Forelæsninger over Jesu Liv

af

Lie. theol. N. Nielsen,

Professor i Philoſofien.

Første Deel.

Kjøbenhavn.

I Commission hos Universitetsboghandler C. A. Reitzel.

Trykt hos E. C. Løser.

1849.

Handwritten title or text at the top of the page, appearing to be in a historical script.

Handwritten text, possibly a subtitle or a line of a list, located in the upper middle section.

Handwritten text, possibly a date or a specific reference, located in the middle section.

Handwritten text, possibly a date or a specific reference, located in the lower middle section.

Deres Majestæt

Konkedronning Caroline Amalia,

hvis Trost er en Tro,
som troer Evangeliet,

helliges

denne Bog

Evangelietroen

allerunderdanigst

af

Forfatteren.

1848

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1848

1848

1848

1848

1848

Fortale.

Om og hvorvidt den raisonnerende Bibelkritik kan beslutte sig til at erklære vore fire kanoniske Evangelier for ægte eller uægte, overeensstemmende eller uovereensstemmende, paalidelige eller nupaalidelige, er et Skolespørgsmaal, hvis Besvarelse vel allerhelst maa overlades de Lærde.

En Kjendsgjerning er det imidlertid, at der nu een Gang gives saadanne fire Evangelier, i hvilke Jesus af Nazaret er os fremstillet som Guds og Menneskens Son, som Messias og Verdensfrelser.

At Forfatterne af disse Evangelier selv maae have troet paa den af dem beskrevne Messias, er der vel heller ingen Grund til at betvivle; men Spørgsmaalet er, hvorledes det nu lader sig tænke, at noget Menneske, der ret er blevet deelagtigt i Culturens Goder og fortroligt med Antidens høiere Dannelsø, fremdeles vil kunne agte det for det Høieste, at dele Tro med de fire Evangelister.

Den Opgave, til hvis Løsning nærværende Skrift formæentligen yder nogle Bidrag, kan da kortelig fremsættes i det Livsspørgsmaal: Hvad er det, at troe paa Evangeliernes Christus?

En tredobbelt Besvarelse er mulig: Det er, at tilegne sig den aabenbarede Sandhed; — Det er, at lade sig bedaaere af en from Indbildning; — Det er, at troste sig ved en besynderlig Blanding af Sandhed og Indbildning.

Det første Svar egner sig for — Evangelietroen; det andet for — den moderne Bevidsthed; det tredje viser hen til en mæglende Anskuelse, der helst vil holde Middelveien.

Evangelietroen lever i — den Troende; den moderne Bevidsthed i — den frie Tænkter, Fritænkteren; Middelveislæren har anseelige Tilhængere iblandt Skolens Theologer.

Den Hovedtanke, at lade Ordførerne for de her betegnede Anskuelser forene sig om at gjenmænge de fire Evangelier sammen og udtale sig hver i sin Charakter, blev allerede lagt til Grund for de Forelæsninger over Jesu Liv, Forfatteren holdt i Universitetsbygningen, i Vinteren 1848, for et hæder-

ligt Antal Tilhørere af begge Kjon; men en udføreligere Fremstilling lod sig kun meddele skriftlig.

I en mere udviklet Form anbefales da disse Forelæsninger til Læseserdenens Opmærksomhed med det, maaskee vel dristige, Duse, at det skryne Ord nu maatte finde samme velvillige Modtagelse, som forhen blev det mundtlige til Deel.

For dog ikke at oprække nogen utidig Forventning eller foranledige nogen for Referenter tidsspildende Deiltagelse, vil Forfatteren herved tillade sig at gjøre det større Publicum opmærksomt paa, at den ivrige Strid, der i disse Forhandlinger føres for og imod Evangelisternes Troværdighed, ikke just egentlig faaer et saadant Udfald, at man med Bestemthed skal kunne sige, om det nu er „Fritænkeren“ eller „den Troende“, der tilsidst gaaer af med Seieren.

Derimod vil den opmærksomme Læser, der interesserer sig for Grundspørgsmaalet i den Grad, at han foreløbigen tager til Takke med Fremstillingen, og, om end ikke overseer, saa dog undskylder dens Mangler, let overbevise sig om, at Striden ikke er uden Resultat. Thi ogsaa dette er jo et Resultat, at de modsatte Anskuelser klare sig ud, at det sees, hvad der boer i de Stridende. Striden er da som en Pro-

ees; Processen gaaer sin Gang; Sagen indlades til Dom; Læserens Samvittighed er den Jury, der afsiger Dommen.

For dog imidlertid heller ikke at lægge Dolgemaal paa sin egen personlige Overbeviisning og derved forvandle det Hele til et Slags philosophisk Tænke-Experiment, har Forfatteren i flere Partier deels udtalt sig ganske ligefrem, deels ogsaa taget Ordet paa de Stridendes Begue; men, da det mere og mere viste sig for ham, at den ene af Parterne umulig kunde gjendrive den anden, har heller ikke han turdet indlade sig paa nogen endelig Gjendrivelse.

Evangelietroen kan ikke gjendrives; den har sit eget, overnaturlige Princip: den Troende holder ud indtil Enden.

Den moderne Bevidsthed kan ikke gjendrives; ogsaa den har sit eget Princip, og frygter ikke dets Consequenser: den frie Tænker mattes ikke, hans Kræfter vore under Stridens Gang.

Den eneste af de ideelle Magter, paa hvis Gjendrivelse her altsaa kunde tænkes, maatte da være Middelveislæren, og dette saameget mere, som den vistnok her befunder sig i en temmelig kneben Stilling, midt imellem den gamle eenfoldige Evangelietro og den

moderne Videns negative Bevidsthed. Men ogsaa dette er umuligt: Middelveislæren kan virkelig ikke gjendrives. Vel er den ikke meget stiv i Principerne, men saa er den til Gjengjæld desto mere alsidig; vel har den ikke Kraftens umiddelbare Overlegenhed, men saa har den desto mere Seighed; vel kan den ikke opflamme med nogen synderlig Begeistring, men saa kan den virke med desto større Sindighed og taktisk Beregning.

Hvorledes skulde Middelveislæren vel kunne gjendrives, naar man betænker, at ikke blot Maadeholdenhed er en Cardinalbyd, men Middelmaadigheden selv en Magt i Verden? Hvorledes skulde Middelveislæren kunne gjendrives, naar man betænker, at den jo kan beraabe sig deels paa det Gamle og deels paa det Nye, deels paa Troen og deels paa Viden, deels paa Kritiken og deels paa Dogmatiken? Hvorledes skulde Middelveislæren kunne gjendrives, naar man betænker, at Den, der overtog sig et saa uhyre Arbejde, maaskee tilsidst vilde komme til at gjendrive saa godt som hele den nuværende Skoletheologie? — Favete lingvis: ingen Formastelighed!

Men, endskjondt Forfatteren veed med sig selv, at han hverken kan eller vil gjendrive Skoletheolo-

gien, er han naturligviis dermed ingenlunde sikret for, at Skoletheologien, hvis den en Gang fandt det Umagen værd, ikke skulde kunne gjendrive ham. Smidlertid er det dog ikke sagt, at den just vil, om den end sagtens kunde.

Dog, hvad enten nu den i dette Skrift fremsatte Grundtanke skulde foranledige en stille Misbilligelse, eller en lydelig Gjendrivelse, eller begge Dele, eller — slet Intet; vil Undertegnede trøste sig med, at han ærlig og redbelig har arbeidet for Besvarelsen af sit Livsspørgsmaal, uden i nogen Maade at ville krænke enten den dybere Lærdom eller den høiere Videnskab.

Kjøbenhavn, den 1ste Mai 1849.

N. Nielsen.

Indhold.

Første Affnit.

Det Nye Testamentes For-Evangelium: Jesu Komme til Verden.

Jeg udgik fra Faderen og kom til Verden (Joh. 16, 28).

- I. Engelen Gabriel og Præsten Zacharias Side 1—42
- II. Engelen Gabriel og Jomfru Maria — 42—80
- III. Den hellige Familie — 81-183
 1. Marias Besøg hos Elisabeth — Johannes
Døberens Fødsel. —100-128
 2. Jesu Fødsel — Hyrderne i Bethlehem. —128-166
 3. De evangeliske Forvarfler. —166-183

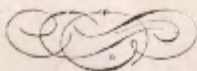
Andet Affnit.

Den hellige Historie: Jesu Liv i Verden.

Verdens jeg er i Verden, er jeg Verdens Lys (Joh. 9, 5).

A. Forløseren.

- I. Forgjængerer Side 184-201
- II. Kristus iblandt sine Egne — 201-227
- III. Kristus er et Legn, som imodsiges — 228-289
- IV. Kristus aabenbarer Hjerternes Tanker — 289-334
- V. Kristus og Mørkets Land — 334-393
- VI. Kristus er mægtig i Ord og Gjærning — 393-458
- VII. Jesus Kristus er Verdens Frelser — 458-530

Rettelser.

- Side 97 Linie 8 fra oven: Undergjerningens Læs: Undergjerningernes
— 124 — 11 f. o.: at han tør l.: at han her før
— 165 — 3 f. neden: Løs l.: Lov
— 193 — 11 f. a.: Himmerige l.: Himmeriges Rige
— 322 — 10 f. o.: le peuple l.: le peuple
— 346 — 9 f. n.: hvor i henlægge l.: hvor I henlægge
— 359 — 1 f. o.: Taabeligheden l.: Taaligheden
— 368 — 13 f. o.: fortjene l.: fortjener
— 406 — 9 f. o.: fordrage l.: foredrage

Forste Afsnit.

Det Nye Testaments For-Evangelium: Jesu Komme til Verden.

Jeg udgik fra Faderen og kom til Verden (Joh. 16, 28).

I.

Engelen Gabriel og Præsten Zacharias.

See, siger Jehova til Israels Folk, jeg sender Eder Elias Propheten, førend den store og forfærdelige Herrens Dag kommer. Og han skal omvende Fædrenes Hjerte til Børnene, og Børnenes Hjerte til deres Fædre, at jeg ikke skal komme og slaa Jorden med Band.

Saaledes lyde de sidste Ord af den sidste Prophet i det gamle Testamente (Malach. 4, 5—6), og med Opfyldelsen af denne Spaadom begynder Evangeliet i det nye Testamente. (Luk. 1, 5—25).

I Kong Herodes's Dage levede i Judæa en Præst af Abiæ Skifte, ved Navn Zacharias, hvis Hustru Elisa-

beth var af Aarons Døttre. Begge vare retfærdige for Gud, og vandrede ustraffelige i alle Herrens Bud og Rette. Men de havde intet Barn; thi Elisabeth var ufrugtsummelig, og de vare begge bedagede. Men det begav sig, der Zacharias forrettede Præste-Embedet i sin Skiftes Orden for Gud, og traadte ind i det Hellige, for at antænde Røgelse-Dfferet, at Engelen Gabriel aabenbarede sig for ham. Og han saae Engelen staae ved den hoire Side af Røgelsens Alter, og han forfærdedes, og Frygt faldt over ham. Men Engelen sagde til ham: frygt ikke Zacharias! thi din Bøn er hørt, og din Hustru Elisabeth skal føde dig en Søn, og du skal kalde hans Navn Johannes. Han skal gaae frem i Elias's Mand og Kraft, at omvende Fædrenes Hjerter til Børnene og de Ulydige til de Retfærdiges Forstand, at beskikke Herren et vel forberedt Folk. Og Zacharias sagde til Engelen: hvorpaa skal jeg kjende dette? thi jeg er gammel, og min Hustru er ogsaa bedaget. Og Engelen svarede og sagde til ham: jeg er Gabriel, som staaer for Gud, og jeg er udsendt at tale til dig, og at forkynde dig dette til Glæde. — Men efterdi Zacharias tvivlede, gjorde Engelen ham stum, og gav ham i denne Straf et Tegn, at Forjættelsen skulde worde opfyldt. Og hele det forsamlede Folk, som var i Forgaarden og bad i Røgelsens Time, ventede paa Zacharias, og undrede sig, hvi han tovede saalænge, og der han endelig traadte ud, mærkede Forsamlingen, at han havde havt et Syn i Helligdommen. Men, da hans Tjenestes Dage vare til Ende, gif Zacharias hjem i sit Huus, og det blev opfyldt, hvad Engelen havde forkyndt ham.

Dette er i en Hovedsum Indholdet af den Fortælling, hvor-

med Evangeliet om Verdens Frelser indledes. Forberedelsen ender, at Fulbendelsen kan komme; Stykræftet ophører, at det Fuldkomne kan tage sin Begyndelse. En overordentlig, en vidunderlig Begyndelse! Det Overordentlige viser sig ikke blot deri, at den fromme Præst faaer et Varsel om, at Tidens Fylde er nær; men det har en afgjørende Betydning, at dette Varsel kommer fra Himmelen, at det er Guds Engel, der bringer ham det, at det er Prophetens Spaadom, der lyder og gjenlyder i det glade Budskab. Det Vidunderlige vil ikke lade sig indskrænke dertil, at Bebudelsen virkelig gaaer i Dpshydelse; men det læres os udtrykkelig, at denne Dpshydelse selv er et Under, en guddommelig Gjerning, hvorved Forløsningens Værk forberedes. Evangelisten forklynder os, at det er Israels Gud, der nu igjen besøger sit Folk, Propheternes Gud, der opfylder sine Forjættelser, Frelsens Gud, der ihukommer sin hellige Pagt efter den Ed, han svor Abraham.

Skulde vi nu blot antage, at det i Virkeligheden er gaaet til med Spaadommens Dpshydelse saaledes, som Fortællingen lyder, kunde vi blot holde os forvisede om, at denne Israels Gud er den eneste sande Gud, at denne Propheternes Gud dog virkelig er istand til at opfylde sine Forjættelser, og at denne Frelsens Gud i Tidernes Glemfomhed ikke har forglemmt sig selv og den Ed, han svor Abraham; ja var det os blot forundt — at troe: da kunde vi jo endnu søge Tilflugt i Aabenbaringens Helligdom, endnu, som i Evangeliets Begyndelse, høre Engelens Røst: „jeg er udsendt at tale til dig, og forklynde dig dette til Glæde.“

„Men,“ sige Nutidens Dpshyde, „alt Dette har jo slet ingen sand Virkelighed. Bebudelsehistorien opløser sig i et reent Blendværk, naar Fortællingen sees igjennem Kritikens Brille.“ Skulde de maastee have Ret? Skulde den kritiske Videnskab nu virkelig være kommen saavidt, at den uden videre kan begynde sin Oplos-

ning af den evangeliske Historie med den Paastand, at Aabenbaring og Undere høre blandt de umulige Ting? En saadan Paa-stand kunde vist høilig trænge til et for eenfoldige Mennesker fatteligt Beviis. Men et saadant Beviis kan dog vel ikke søres, uden at Evangelietroen frit og ubindret først kommer til Orde, og det ikke affides for sig som en Partisag, men i Forhandlingernes egen Gang som en Part i Sagen, ifølge hün gyldne Regel: *audiatur et altera pars*. At angribe den foreliggende Fortælling med en ubevist Paa-stand, er jo ikke blot usømmeligt, uretfærdigt og uvidenskabeligt, men synes endog at være saa ukritisk, at en særlig Kritik af Fortællingen selv derved bliver aldeles overflødig. Hvad der kan bringes ud af den eenfoldige Historie om Zacharias og Elisabeth, naar Engelen vises bort, om den da maaskee kan lade sig forklare som en overtroist Forvanskning af en ganske naturlig Begivenhed, eller endnu bedre omforklare til en Mythe, bestjæstiger os aldeles ikke. Gaaer Engle-Aabenbarelsen tabt, saa er Historien tabt for os. Den kritiske Undersøgelse dreier sig derfor udelukkende om det Hovedspørgsmaal, hvorvidt den foreliggende Beretning, saavel i sin Heelhed som i sine enkelte Træk, er i fuldkommen Overeensstemmelse med Aabenbaringens Grundcharakter, eller ikke. Kun naar Opgaven stilles saaledes, kan der indledes en videnskabelig Forhandling imellem Tvivlen og Troen.

Lad den kritiske Tvivler saa kun fremkomme med sine Indsigelser; disse Indsigelser ville netop vinde i videnskabelig Bægtfyldte, jo mere sympatetisk Tvivleren forøvrigt kan forholde sig til, hvad han kalder Christendommens Grundidee.

„Ad den blot rationelle Dei,“ siger Tvivleren, „er det vistnok umuligt, at opnaae nogen afgjørende religiøs Overbeviisning. Men falder det nu paa den anden Side allerede haardt nok at skulle troe paa Underets Realitet i Almindelighed, saa bliver Van-

feligheden endnu langt føleligere, naar man skal beslutte sig til at antage dette eller hiint enkelte, bestemte Under i Form af historisk Begivenhed. Hver Gang jeg tager det N. T. for mig, og bereder mig til at gjenneengaae den evangeliske Historie, indprænter jeg mig atter og atter den Grundsætning, at der jo dog, saa sandt der gives en virkelig Aabenbaring, maa begyndes fra et bestemt, overnaturligt Udgangspunkt, at altsaa guddommelige Meddelelser, overordentlige Phænomena o. dsl. her maae være paa rette Sted. Men, naar jeg saa skal til at gjøre mig fortroelig med den allerførste Beretning hos Lukas, ja saa — staaer Forstanden stille. Jo mere jeg anstrenger mig for en Tillegnelse, desto haardere bliver jeg tilbageslødt; jo længere jeg stirrer paa Billedet, desto klarere indseer jeg, at Evangelisten, der forklarer Alt for Theophilus, Intet forklarer for mig. For det Første finder jeg nu ingen tilstrækkelig Grund til, at Døberens Fødsel just skulde udkræve en saa overordentlig Foranstaltning af Himlen selv. Vel bør det indrømmes, at Johannes den Døber, som Budsprædikant, som Christi Forgjænger, som prophetisk Midler mellem den gamle og den nye Pagt, maa have været en Mand af udmærkede Aands-gaver. Men for at udrustes med guddommelig Aandskraft, er det da aldeles nødvendigt, at Gns Fødsel betinges ved et Mirakel? Ifølge denne Antagelse maatte jo baade Abraham og Moses og alle Propheterne, ja Apostlene selv kunne godtgjøre, at deres Fødsel skyldtes en Undergjerning. Men, om man nu ogsaa kunde oversee denne Vanskelighed, hvorfor skulde da Johannes's Fødsel ved et saa overordentligt Sendebud forud forkyndes Forældrene? Hvad berettiger Zacharias og Elisabeth til en saa extraordinær Begunstigelse? Denne Misliighed falder endnu stærkere i Dinene, naar vi betragte den her beskrevne Engle-Aabenbarelse lidt nærmere. Kun naar Menneffe = Aanden arbejder i den allerhøieste

Spænding, kan der tænkes paa overnaturlige Syner: og kun, naar denne Spænding er bevirket ved en stor, afgjørende Verdenskrise, kun naar Forviklingernes Knude er strammet saa haardt, at Ingen uden Gud selv kan løse den, kun da tør vi vel antage Verdensstyrelserens umiddelbare Indgriben i Tingenes Gang for meer end en from Illusion. Da Jerusalem beleiredes af Romerne, da Jødefolket, bragt til det Yderste af Fortvivlelse, Maseri og religiøs Fanatisme, kjæmpede den sidste Kamp; da Forhaanelsen mod Jehovas Helligdom var saa opvørende, at Fædrene maatte vende sig i deres Grave, og Glendigheden saa grændseløs, at en Moder fortærede sit eget Barn, da syntes just et saadant storartet, Himlen udfordrende Vendepunkt at være indtraadt. Harde Evangelisten nu i vor Fortælling skildret et lignende Optrin, en Offerscene i det af Luerne allerede antændte Tempel, ja da kunde jeg forstaae, at en gammel Præst saae Syner i Helligdommen, og Folket i Forgaarden troede paa Aabenbarelsen. Men denne Aabenbarelse mangler Diebliffets Pointe, Ideens uvilkaarlige Indskydelse. Dette Møde imellem Zacharias og Engelen er holdt i en saa tør, man kunde næsten sige, i en saa borgerlig Stil, at den mirakuløse Foranstaltning næsten tager sig ud, som en lille privat Overraskelse midt i Hverdagslivet. Præsten er jo rigtignok indtraadt i det Hellige; han bliver ogjaa noget forstræffet, det første han seer Synet; men han fatter sig dog strax, saasnart Engelen begynder at tale. Og hvad er saa det for et Indtryk, denne Englehilsen med de derpaa følgende tilforladelige Erklæringer frembringer? „Vær ikke bange, Zacharias! jeg er hverken en ond Aand, ei heller en Ojenganger; mit Navn er Gabriel. Jeg bringer fra Himlen det Budskab, at Gud Jehova nu endelig har hørt din Bøn, og besluttet at skjænke dig en Søn, der skal hedde Johannes, og virke som Profheten Elias.“ Og nu den Koldblodighed, hvormed Zacharias,

efterat den første Forstrækkelse har sat sig, paa egne og Instrues
 Begne betænker Sagens Banstkelighed, og for en Sikkerheds Skyld
 begjærer et nyt Tegn, som om Engelens udtrykkelige Erklæring
 ikke var ham nok. Hellige Gud, skulde Sligt være muligt? Skulde
 der udenfor Indbildningens Gnemærker nogetsteds kunne findes et
 saadant Samqvem imellem de Himmelske og de Jordiske, et saa
 fortroeligt, o hvad skal jeg kalde det, et saa kammeratligt Forhold
 imellem Evighedens Majestæt og det endelige Menneſkes Ubetyde-
 lighed? Nei, Nei! det er umuligt! jeg kan, jeg tør ikke troe denne
 Fortælling; thi jeg kan og tør ikke troste mig selv ved et Selvbe-
 drag. Altsaa er det da denne lille Historie, der hver Gang skal
 rejse sig imod mig, og stille sig som en Slagbom imellem mig og
 Evangeliet; thi jeg veed det, idet jeg forkaster den, forkaster jeg jo —
 „Guds Aabenbaring“. Saa er det da Behudelsen af dette Barns
 Fodsel, der skal udelukke mig fra Barnlighedens Paradiis; thi jeg
 veed det, idet jeg bryder med dens Engel, har jeg med det Samme
 brudt Staven over den hellige Historie.“

Det er forgjæves at ville imødegaae disse og lignende Ind-
 vendinger med almeenvidenskabelige Grunde, eftersom her jo ikke
 handles om en relativ Forskjel imellem en høiere og lavere Grad
 af Viden; men om den absolutte Forskjel imellem Tro og Wantro.
 Det er kun et moderne Hykleri, naar Mange nuomstunder lade,
 som om de gjerne vilde troe paa Evangeliets Undere, hvis deres
 høiere Dylhåning, deres friere Dannelse, deres rene Videnskabe-
 lighed bare vilde tillade dem det. Den, der ikke veed med sig selv,
 at Modstætningen imellem Tro og Ikke-Tro er saa langt fra at være
 afhængig af nogenſomhelst Videnskab, at denne Modstætning meget
 mere selv begrunder, gennemtrænger og behersker vor væsentlige
 Viden, kan maastee gjerne rose sig af megen Dylhåning og man-
 gestidig Dannelse, men er dog endnu ikke saa gjennemdannet, at

han ret indseer, hvad det er, hvorom her egentlig handles. Vi smok er det Tvivleren umuligt at fatte Troens overbevisende Kraft; men det er derimod ingenlunde umuligt for den Troende, at gjenne- gaae Tvivlens Reflexerioner. Med denne Selvbefindelse vende vi da atter tilbage til vort Evangelium, hengive os i Betragtningen, og bestræbe os for at udthye Fortællingens Bogstav i Troens Land.

Hvor hemmelighedsfuld, og dog hvor aabenbar er ikke deune Begyndelse! Historien bræler, og Tanken hviler som i et Vendepunkt. Tidens Aander have lagt sig til No; den udbortes Verden er bleven saa stille: det er i Keiser August's, det er i Kong Herodes's Dage. Endnu staaer Templet paa Zions Bjerg: Israels Folk har endnu et Hjem i Patriarchernes Land. Ingen udbortes Fjende tør ængste Judæa, thi den snilde Herodes er Keiserens Ven; intet Oprørsstrig tør lyde i Jerusalems Gader, thi den grumme Herodes — straffer med Døden. Dagens Gjerning i Husene, Offertjenesten i Templet, Alt gaaer sin stille, rolige Gang efter Skik og Sædvane: Ingen venter, Ingen fordrer det Overordentlige. Og saa Zacharias træder ind i det Hellige efter Præstedom- meis Sædvane; det tilfaldt ham nu den Dag at „gjøre Røgelse“ i Templet. Folkets Mangfoldighed er samlet i Forgaarden, efter Skik og Sædvane; det burde sig jo, at bede i „Røgelsens Time“. Ingen venter, Ingen fordrer det Vidunderlige. Da kommer Aabenbarelsen. Pludselig som et Lyn sees Engelen i Helligdommen, og Synet staaer Zacharias med Forfærdelse, og Præsten tøver i det Hellige, og Menigheden maa vente — mod Skik og Sædvane. Og de Ventende undre sig, hvi han dog tøver derinde; men Ingen aner, Ingen fordrer det Overnaturlige. See, da træder den gamle Præst ud i Forgaarden, stum og gaadefuld, og med en saa underlig Mine; nu først mærker Forsamlingen, at det Vid-

underlige maa være hædet ham, at han maa have seet „et Syn i Tæmplet“.

Saaledes er Evangeliets Begyndelse. Lad den verdslige Wiisdom kun forarge sig paa denne Begyndelse; det er jo naturligt, at man fordrer et andet Udgangspunkt, naar man har en anden Gud. En Guddom, hvis Væsen er umiddelbart Set med Naturens Kræfter og Historiens Aand, kan ikke begynde sin Aabenbarelse saa afgjørende og dog saa roligt; thi med heftige Smertes, under stærke Trækninger maa Verdensaanden føde sine nye Ideer. Den tvetydige Verdensgud træffer ingen Afgjørelse under en Keiser Augustus, og gjør ingen Underrærker under en Kong Herodes. Gjørende i mørke Muligheder, maa han først oppebie en eller anden fortvilet Katastrophe, som t. Ex. Jerusalems Forstyrrelse eller Roms Udslæggelse. Men Evangeliets Gud med de evige Raadslutninger har slet ingen Trang til slige endelige Vækkelser. Eller skulde Forløsningens Gud vel glemme Menneskets aandelige Nød, fordi Slægten deser, og Folkene leve hen i Tryghed, sigende: „her er Fred og ingen Fare?“ Eller skulde maaskee Evighedens og Forsynets Gud ikke formaa at see 70 Aar fremad i Tiden, og fuldende Aabenbaringens Kredsløb, før den gamle Pagts Helligdom falder i Grunn, og det udvalgte Folk adspredes over Jorden?

Det er ganske naturligt, at den Ikke-Troende maa forarges paa denne Begyndelse; thi en Verdensgud kan ikke begynde med saa klare, saa ideale Kjendsgjerninger. Verdensguden maa begynde med dunkle Aereiser, umodne Forsøg, tvetydige Tillob. Først efterhaanden, som Aandens nye Værk udfører sig af sit Chaos og fremviser de storartede Skikkelser i Udførelsens bestemte Omrids, træder den digtende Phantast i Grindringens Tjeneste, og forherliger den raae Begyndelse ved Sagn og Myther. Men Aabenbaringens Gud begynder med Underet, og Underet, der selv

er Sædheden af det Ideale og det Virkelige som hellig Kjendsgjæring, vil ingen phantastisk Udsmykkelse af usikre Hændelser, men en eensfoldig og sandtru Beretning om den overnaturlige Begyndelse.

Med Ringeagt seer den opløsende Kritik ned paa de Fromme, som ifølge vort Evangelium benaades med Engelen's Budskab. Med indbildt Overlegenhed spørger man, hvad der berettiger Zacharias og Elisabeth til en saadan Begunstigelse. Denne Indvending er nu i Verdens Dine ligesaa træffende som bitter; thi dersom de paagjældende Personer virkelig ere saa ringe og ubetydelige, som Kritiken antager, da gaaer det jo til i Evangeliet, som i Eventyret og Legendens, at en Gud, der faaer det Indfald at ville overraske ved et Mirakel, endog i den Forstand ikke anseer Personer, at han indlader sig med den Første den Bedste. Men er det dog ikke heist ukritisk, at forverle Geniets og Handlekraftens glimrende Storhed, som kan forbause en Verden, med den Lydighedens og Selvfornegtelsens stille, ydmyge Storhed, som alene behager Gud? I Verden'shistoriens Dine ere Zacharias og Elisabeth tilvisse ubetydelige; den kjender Intet til deres Gjeringer, den ændser neppe engang deres Navne. En psykologisk Sagttaget, der ellers med uforsøden Flid opsporer Gammelt og Nyt, at en dannet Læseverden altid kan være forsynet med et passende Udvalg af interessante Skyggebilleder til behagelig Underholdning, vil uden Tvivl gaae vore Gamle med Ligegehyldighed forbi; thi Zacharias's Huis er et stille Huis uden pikante Scener og nerverystende Optrin. Lige vi derimod til Takke med den Sjælestyrke, som, uden just ubadtil at gjøre larmende Opsigt, øves og prøves i al Underlighed for den Alvidende, da har Evangelisten ikke ladet Zacharias og hans Hustru uden Vidnesbyrd. Han beretter jo om dem, at de begge vare reisfærdige for Gud, og vandrede ustraffelige i alle Herrens Bud og

Matte. Vel sandt, dette Vidnesbyrd, affattet i saa Ord, ta; er sig saarere ud som en flygtig Bemærkning, en forbigaende Anthydning, end som en begejstret Lortale. Men deels kommer det deraf, at her slet ikke kan tænkes paa, at Zacharias og Eliabeth skulde ved deres gode Gjerninger have fortjent en Alenbarelse, der jo alene ffylde den guddommelige Naade; deels ogsaa deraf, at Sproget i saa og syndige Ord er istand til at udtrykke det, som kræver et heelt Livs fortsatte Anstrengelse, naar det skal udtrykkes i Gjeringeu. Det er dog, i Alvor talt, ikke saa let at vandre ustraffelig i alle Herrens Bud og Nette. Den maatte vel kaldes stor i Israæl, som formaade dette. Og dog kunde En maaskee synes sig stor i Lydighed, uden derfor at prøves i megen Selvfornegetelse (thi Israëls Gud velsigner og belønner de Lydige); og en Anden kunde maaskee synes sig stærk i Troen, uden dog at være forsøgt i megen Laalmodighed, efterdi hans Gudsfrøgt aldrig savnede sin timelige Løn. Men, naar den forventede Løn udebliver, naar den Gave, der først skal give det nærværende Liv sin rette og fulde Betydning, den Gave, Patriarchernes Gud har lovet alle dem, der finde Naade for hans Dine, negtes den Troende; naar det Dag for Dag bliver mere og mere usandsynligt, at denne Gave nogenstunde vil vorde den Haabende til Deel, da skal der Sjælestyrke til, for at bevare Troen og Haabet. Det er denne Sjælestyrke, vi ære og beundre hos Zacharias og Eliabeth. — Den, der forsmaaer at sætte sig ind i Hebræerens religiøs = borgerlige Vilkaar, kan i fri selvbehagelig Dannelse gjerne opholde sig over, at et Par gamle Ugtefolk saaledes bekynre sig for en Livsarving, at de tilstødt falde paa den Lante, at Gud maaskee selv vil komme dem til Hjælp ved et Mirakel. Men det er dog alligevel sandt, at Ideen om Familielivets Fortjættelse i talrige og lykkelige Efterkommere var saaledes sammenvoret med det patriarchalske Gudsforhold, at

den Israelsit; der, uden at forplante sit Navn til Efterlægten, sank ned i Glemfensens Skyggerige, kunde anses som forkastet af Jehova og udsløttet af sit Folk.

Saa kunne vi da ret forestille os, hvorledes Zacharias og Elisabeth maae have sluttet deres Pagt i den barnlige Tro og det ungdommelige Haab, at Abrahams, Isaaks og Jakobs Gud vilde skænke ogsaa dem sin Velsignelse, hvorledes de i denne Tro maae have lovet hinanden at vandre ustraffelige for Gud i alle Herrens Bud og Rette. Men — Ungdommen svandt, og den glade Forventning opfyldtes ikke. Naboer og Frænder fik Velsignelsen; men Zacharias og Elisabeth maatte staae tilbage. Drog da Sarnet med lønlig Sorg ind at boe hos dem, maatte de end stundom see hinanden i Veemod, saa fattige, ak, saa forladte, fordi Jehova ikke vilde see til dem, ikke besøge dem: saa var den ydmyge Tro dog større end den stille Kummer, Haabet stærkere end Frygten, og Forventningens Dage endnu ikke omme. Forjættelsen staaer med gylden Skrift: Den Retfærdige skal grønnes som et Palmetræ, han skal vore som en Cedar paa Libanon. „Hvo der dog kunde findes retfærdig for Gud, og saa — faae sin Deel i Forjættelsen! Hvo der dog kunde vandre ustraffelig i alle Herrens Bud og Rette, og saa finde Naade for hans Dine, og — vorde smykket med Velsignelsen!“ — Saaledes have vore Fromme da trostet hinanden med Forjættelsens Ord, og regnet Dagenes Mangfoldighed efter Lovens Opfyldelse og Aarenes Tal efter Retfærdighedens Tjeneste, at de begge maatte være „retfærdige for Gud og vandre ustraffelige i alle hans Bud og Rette.“ Men Dagen svandt, og Aarene gik, og — Forventningen opfyldtes ikke. Palmetræet grønnedes, Cederen vorte, Büntræet bar sin Frugt; men — Forventningen opfyldtes ikke. Fromme Naboer, lykkelige Frænder opløstede Røsten, og priste Jehovas Miskundhed fra

Slægt til Slægt; kun Zacharias og Elisabeth maatte tie og bie. Fromme Naboer, lykkelige Frænder saae Fædrenes Velsignelse paa Vorn og Bornebørn, naar Festens Dag forsamlede dem til Doffringens Heitid og Gæstebudets Glæde; men Zacharias og hans Hustru forbleve alene med deres Offer, alene med deres Taksigelse, alene i deres Huus. Alderdommen kom, og fandt Zacharias barnløs, og Elisabeth fik et Tilnavn som den af Herren forskudte, og hun fælte sin Skam iblandt Menneffene; men — de forbleve alene. Saa var det da en Prøvelse, hvori de skulde forsegges, og Zacharias og Elisabeth forstode det, at det var en Prøvelse; thi de misundte ikke de lykkelige Frænder, og de knurrede ikke imod Jehova, og de tabte ikke Haabet i Mismodighed; men — de fornæbde deres Ungdoms Pagt, sigende i deres Hjerte: „Vi ville dog vandre ustraffelige i alle Herrens Bud og Rette; thi dette er jo en Prøvelse. Hvorfor vi, just vi alene, skulle saaledes staae tilbage i vor Slægt, og bære Menneffenes Ringeaagt, som vare vi ringeaagtede af den Gud, vi ville tjene i al Retfærdighed, af som vare vi forkastede af ham, der dog ifkun forkaster de Ugudelige! Hvorfor vi, just vi alene, skulle nedstige i Graven med graae Haar, som vore Fædre, mætte af Dage, som vore Fædre, og dog ikke faae vore Fædres Velsignelse, men efterlade vor Bolig øde, som havde vort Liv kun været en Skygge, ja overlade vore Navne til Forglemmelse, af som vare vi forglemte af ham, der dog aldrig kan forglemme sine Fromme! Hvorfor, o Gud, hvorfor? Men lader os tie og bie og være stille for Gud; thi hvo har styret Jehovas Aand, og hvilken Raadgiver har undervist ham! Lader os dog gaae i Rette med vore egne Tanker, at vi ikke gaae i Rette med Herren; thi, hvo veed, hvad den Almægtige endnu vil gjøre imod os? Ja store og underlige Ting har Herren jo fordum gjort imod sine Udvalgte, som imod Abraham og Sara, Manoah og hans Hustru, Eskana og Hanne;

Ja Herren er Vidstavers Gud, skulde hans Gjerninger ikke være rette!" Dette er da Prøvelsens Vendepunkt. De, som saalænge havde troet med Haab, troede da nu tilfidsst mod Haab, dog haabende paa den Gud, der levendegjør det Døde, og kalder de Ting, der ikke ere, som om de vare. See, det er Abrahams Tro, Abrahams Haab! Med denne Tro og dette Haab møder Zacharias Engelen i det Hellige.

Hvis en ordrig Fremstilling imidlertid lagde an paa, at bevise den moderne Kritik, hvor værdig og velforberedt Zacharias altsaa kunde være paa at modtage Engelen's Budskab, da vilde et saadant Forsøg ikke blot i og for sig være temmelig ufrugtbart, men endogjaa forraade en betænkelig Misforstaaelse af Evangeliets Diemed. Lod Eligt sig bevise, hvo var da nærmere til at føre Beviset, end Evangelisten selv? Men det er Uforstand at kræve Beviis for det, som ifølge sin Natur intet Beviis tilstedes. Om Fremstillingen end var nok saa indtrængende, det skulde dog ikke hjælpe. Om Sprogets hemmeligste Kræfter rørte sig, ja om der end taltes med Engletunger til Zacharias's og Elisabets Priis, hvad gavne det saa, naar den negative Kritik dog kun vil høre sit eget een Gang vedtagne Sprog, og den moderne Veridsthed veed med sig selv, at den ikke kan lære Englenes Tungemaal? Derfor lar Evangelisten heller ikke indladt sig paa noget Forsøg i denne Retning; men, vel vidende, at Evangeliet kun er for Troens Genfoldige, fatter han sig i al Korthed, og siger om hore Gamle: „Men de vare Begge retfærdige for Gud, og vandrede ustraffelige i alle Herrens Bud og Rette.“ Mere behøves ikke; altsaa — til Engle=Alabenbærelsen.

Idet Kritiken bryder ind i Helligdommen og sigter paa Gabriel, opstaaer en mærkelig Strid. Kritiken har nemlig udfundet, at, efterseem den moderne Videnskab ikke anerkjender Englene, saa

ere diſſe ſlet ikke til, og at, naar Engle ikke ere til, ſaa er en Engel med det Navn Gabriel heller ikke til; endvidere har Kritikken udfundet, at, naar Englene ikke ere til, ſaa kunne de heller ikke aabenbare ſig, ſamt at, naar Englene ikke kunne aabenbare ſig, ſaa har en Engel ved Navn Gabriel heller ikke kunnet aabenbare ſig for Zacharias. Derfor hedder det nu ogſaa i den moderne Videnskabs Sprog, at Gabriel ikke kan beſtaae for Kritikens Domſtol, og at man deſaarsag har fundet ſig beſvøiet til at anvije ham Plads iblandt de mythiſke Figurer. Altsaa dette har nu Kritikken udfundet, og det har Altsammen ſin Rigtighed, og der er aldeles Intet at indvende imod den kritiſke Kjædeſlutning uden dette Eine, at dens Forudſætning er greben ud af Luften. Et virkelig Beviis for Umuligheden af Englenes Tilværelſe ſkal den moderne Videnskab vel lade være at føre, og naar Troen blot veed Muligheden ſreſt, forlanger den ikke Mere af den hele Verdensviisdom. Imod den Paaſtand, at det er Gabriel, der ikke kan beſtaae for Kritikens Domſtol, kunne vi da paa Troens Vegne opſtille den Paaſtand, at det nok egentlig er Kritikken, ſom med alle ſine Kritikere ikke kan ſtaa ſig mod Gabriel, og derfor iler med jo før jo hellere at omſke ham — Mythen i Vold. Videnskaben gjør naturligtviis Intet uden Overlæg. Har Videnskaben altsaa efter et ſkarpt Forhør forviijt Engelen fra Virkelighedens Egne ſom en tvetydig og miſtænkelig Perſon: ſaa kan man da ogſaa være viis paa, at Videnskaben hertil har havt ſine gode og tilſtrækkelige Grunde. Der er fra Fortolkernes Side gjort Alt, for at bringe dette beſynderlige Væſen til Raiſon, og forklare Historien paa en rimelig og naturlig Maade; men alle Kunſtens Beſtræbelſer have hidtil været forgjæves. Sagen er denne: ſkal Engelen været Noget, ſaa maa han jo enten være legemlig eller ulegemlig. Men nu har Evangeliiſten fremſtillet ham ſaaledes, at han baade er det Eine og det Andet, og dog

I hverken det Eine eller det Andet; og hvilket fornuftigt Menneske kan da blive klog paa ham? Vil den naturlige Fortolkningskunst holde ham fast som en udvortes Skikkelse, og lade ham svare til sit Navn Gabriel o: Guds Mand; da maa denne Guds Mand naturligviis være en eller anden høist besynderlig Mand, der har sneget sig ind i det Hellige, for at overraske Præsten. Men dette Indfald falder strax igjennem. Helligdommen var jo lukket, og man søger da forgjæves en Vagter, hvorigjennem Manden kan være sluppen ind, og hvorigjennem han igjen har kunnet smutte ud. Vil det nu ikke lykkes at fastholde Engelen i legemlig Udvoortesked, maa han naturligviis opfattes som en ulegemlig Mand. Men er han en ulegemlig Mand, kan han jo heller ikke sees med legemlige Øine: „saa maa han da være et Foster af Præstens egen ophidsede Indbildningskraft“. Men imod denne Formodning protesterer Fortællingen paa det Allerkræftigste. Fortolkeren, der vil begribe Synet, griber i Luften, og see! nu staaer jo Engelen der, der! „ved den høire Side af Røgelsens Alter“, og seer paa den forfærdede Zacharias, og taler saa lydeligt, saa myndigt, saa udførligt, saa roligt, klart og befindigt, at ingen Guds Mand kan tale tydeligere, og ingen Ekstater trylle sig ind i en saadan Vision. Var det nu ganske afgjort og een Gang for alle beviist, at den moderne Videnskab udtømmer Sandheden, og at Intet har Lov at være til, uden Det, hvis Tilværelsesmaade Videnskaben begriber: ja, saa var det rigtignok forbi med Engelen, og forbi med Underet, og forbi med Troen. Men sæt, at det forholder sig omvendt; sæt, at den høieste Indsigt, hvortil al vor Begriben fører, er den Indsigt, at det Ubegribelige er lagt til Grund for det Begribelige, at Aabenbaringens Under hverken kan eller skal begribes, saa faaer jo Troen Ret, og dermed faaer ogsaa Engelen Ret; thi Engelen er Underets Talsmand: jeg er Gabriel, som staaer for Gud, og er udsendt at

tale til dig, og forkynde dig dette til Glæde. Saa bliver det da vel det Bedste, at lade Gabriel være, hvad han er, et overnaturligt Væsen, en Bebudelsens Engel i den Helligdom, hvis Forhæng Kritiken ikke formaaer at løfte.

Men selv et troende Die er ikke i ethvert Dieblit lige forberedt paa at møde Bebudelsens Engel. Den rolige, historiske Fortælling, der her meddeler det Allervidunderligste i Form af umiddelbar Kjendsgjerning, og uden alle Omsvøb indskyder et overnaturligt Led i de naturlige Begivenheders Række, har for den opvaagnende Lænkning noget uendelig Traffodende. Havde Evangelisten endda, før han udtryffeligt omtaler Synet, forudskiftet en indledende Bemærkning, som f. Ex., at Zacharias, der han traadte ind i det Hellige, var i Aanden, eller: saae Himlen aaben, — eller forundt os et lignende Vink; da skulde det maafee endda ikke falde Fortolkeren saa vanskeligt, at udfinde en Forklaring. For at oplyse dette Punkt lidt nærmere, ville vi hente et Par Exempler hos Propheterne. Jesaias beskriver sin Kaldelse (Jes. 6, 1—8); hvilket Gjennembrud, hvilket Syn! Paa sin heie og ophoiede Throne sidder Jehova; Fligene af hans Klædebon opfylde Templet. Serapherne, der staae over ham, tilhylle deres Ansigt, og raabe, den ene til den anden: „Hellig, hellig, hellig er den Herre Zebaoth, al Jorden er fuld af hans Ære.“ Dorposterne skjælte ved den Raabendes Nøst, og Gudshuset fyldest af Røg. Forsærdet udbryder Seeren: „Vee mig, jeg maa forgaae; thi jeg er en Mand med urene Læber, og jeg boer midt iblandt et Folk, som har urene Læber, og dog have mine Dine seet Kongen, den Herre Zebaoth.“ Da henter Seraphen en Glød fra Altaret, og berører med den Prophetens Læber, „at hans Misgjerning maa vige fra ham, og hans Synd udfones.“ I Sandhed, denne Indvielse virker paa os med Aabenbaringens hele umiddelbare Kraft; det er,

som fornam vi den hellige Ild, der gennemgøder Prophetens
 Læbe. Men Synet er os tillige fremstillet som et reent Mandesyn,
 og, just fordi det er et Mandesyn, tilstedes Kjendsgjerningen en
 Forklaring. Jehova = Skikkelsen forvandler sig til et Billede, og
 Billedet antager et allegorisk Anstrøg; Underet gaaer op i Ideen,
 og Ideen tilfredsstiller Reflerionen. Dette gjælder endnu i høiere
 Grad, naar de apokalyptiske Billeder bevæge sig om Verdenshi-
 storiens Kriser. Naar en Daniel i Nattens Syner seer „den
 Gamle af Dage“ omgivet af Englenes mange Tusinder, naar
 han seer Retten blive sat og Bøgerne opladte, og En i Himmelens
 Skyer som et Menneskes Søn komme ind til „den Gamle af Dage“,
 og af ham modtage Alget og Magten og Gæren: da have disse
 natlige Syner en saa aandig, luftig Form, at Endelighedens
 Lyngde forsvinder, og Billederne drage forbi i store, men flygtige
 Omrids. Det er Historiens Mander, der omjuse Prophetens Ho-
 ved; det er Alstyreren, der kalder Folkeslagene for sin Throne,
 det er „Menneskesønnen“, der holder Dommedag. Ja, saa paa-
 faldende er Ligheden imellem disse apokalyptiske Billeder og Hi-
 storiefilosofihens aandrige Ideeformer, at en troende Betragter
 saare let forverler de overnaturlige Tegns fra Aabenbaringens For-
 syn med de naturlige Bestemmelser i Verdensstyrelsens Almeenbe-
 greb, og ender som filosofisk Tilskuer. Fornuften har vel Intet
 imod, at Mennesket staaer i et almindeligt Forhold til Gud igjen-
 nem Verdensideen; men dette tilfredsstiller ikke Troen. Troen er
 rodfæstet i den Overbeviisning, at den frelsende Gud indgaaer i et
 umiddelbart personligt Forhold med det faldne Menneske formedelst
 Underet. Staaer det nu fast, at Underet er Aabenbaringens rette
 og egentlige Mærke, saa staaer det ogsaa fast, at den Aabenbarelse,
 der nedlægger Mandsbestemmelseernes hele Gehalt i Underets umid-
 delbare Kjendsgjerning, er at ansee som Norm og Maalestok for

Bedømmelsen af de Aabenbarelses, hvis overstrømmende Idee-
 Fylde mætter Reflerionen og mildner det Anstødelige. Hermed
 have vi da rundet det Synspunkt, hvorfra Bedudelsens Engel bli-
 ver at betragte. Det er nemlig saa langt fra, at hine prophetiske
 Syner skulde have større aandelig Gyldighed end vort Evangeliums
 Engle-Aabenbarelse, at Tilguelsen af denne meget mere er os den
 rette Borgen for, at vi ikke misforstaae hine. Vel maa det ind-
 rømmes, at Engelenes Komme her er holdt i en saa natv og ud-
 vortes Virkelighedsform, at Den, der slet ikke kan mærke det An-
 stødelige, enten maa have den fuldkomne Tro i salig Genfoldighed,
 eller være hildet i Døretro, eller være en slev og tankeløs Løser.
 Men dette Kjendsgjerningens Haarde, paa hvilket Reflerionen
 støder sig, er netop Tilguelsens Prøvesteen. Det er Anstødet, der
 vækker Troen. Kan jeg ikke troe Bedudelsens Under, fordi det
 nemlig er et Under, saa kan jeg trods al Philosopheren over de
 prophetiske Fremtidssynuer heller aldrig troe Propheterne selv, det
 vil da sige: jeg har slet ikke Troen. Den Troende derimod, der
 forstaaer Propheterne, saaledes som de, egentlig talt, ville forstaaes,
 forstaaer ogsaa Engelen, saaledes som Zacharias forstod ham; det
 er i — „Frygt og Bæven“. Den Troende, der fatter Aaben-
 baringens Aand, vil derfor ikke bestride Kjendsgjerningen, men
 stride for Kjendsgjerningen, indtil Lyset opgaar, og Engelen vin-
 der Seier. Den Troende, der fatter Aabenbaringens Aand, vil
 ikke sætte sig hen at gruble over den Uegemliges Uegemlighed, at
 han ikke skal tabe Forstanden; vil ikke fræk trænge sig ind i det
 Hellige, og stirre paa den Guddommeliges Herlighed, at han ikke
 skal miste Synet; men han vil i al Idmyghed nærme sig Forhæn-
 get, og bøie sit Ore mod Helligdommen, og lytte til Engelenes
 Røst, som den lyder i Helligdommen: i denne Røst vil han da

gjenkjende den prophetiske Røst; thi Engelen er i Forstaaelse med Propheterne.

Den moderne Veridstthed kan her uden Tvivl ikke fornægte sin liberale Anskuelse. „Skulde Himlen være saa naadig; skulde der hist bag Forhænge virkelig findes en Engel, som endnu kunde hviffe et Trøstens Ord til en bedrøvet Sjæl, da var det sandelig Synd, om nogen Høirestet skulde komme ham for nær, og forstyrre Husvælelsen. Enhver maa i saa Henseende have sin Frihed. Vil Troen blive staaende i al Genfoldighed, og præke det Ubegrikelige: nu vel, lad den staae! Men den maa finde sig i, at Verden gaaer fra den; thi Verden vil nu een Gang ikke blive staaende; Verden gaaer med Tiden, og Tiden gaaer, og gaaer bestandig fremad. Verden gaaer efter Lyset, og Oplysningen gaaer jo fremad, bestandig fremad. Nutidens Livsspørgsmaal forudsætte derfor ganske andre Idealier end Englene i Kong Herodes's Dage, og udtræve ganske andre Forbilleder end Zacharias og Elisabeth.“ — Men er Nutiden nu virkelig saa fristndet, da er vort Evangelium tilviisende ogsaa fristndet, og forsaavidt maa vel Striden snart kunne endes. Engelen er ikke paatrængende; han træder ikke ud af Helligdommen; han vil jo ikke træde i Veien for nogetjomhelst Verdensideal. Nei, Gabriel gaaer ikke omkring at trætte Nogen med sin Nærværelse, eller at trættes med Nogen om sin Bemyndigelse: som et Tilbud kommer han, naar han udtrykkelig sendes; men han sendes kun til dem, der behøve en saadan Sendelse. Tro ham, han har fket ingen Tid, at gaae frem med Tiden: han maa i al Genfoldighed blive staaende; thi — han staaer for Gud. Tro ham, han er i Sandhed ikke misundelig paa Oplysningens Fremstridt; han staaer for Gud, og den, der staaer for Gud, skulde han vel jayne Oplysning?

Dgsaa med vore troende Gamle, der i Forheld til Engle-

Nabenbareljen her ere stillede som evangeliske Forbilleder, vil Nutiden jaare let blive færdig. Thi disse fromme Ægtefolk ere jo heller ikke paatrængende; de gjøre slet ingen Præstioner, men holde sig ved sig selv i al Genfoldighed. Elisabeth er ikke saa forsængelig, at hun nu skulde gaae hen at klæde sig om, for at være moderne: hun drager sig jo tilbage i al Stilhed, og søger Skjul i sit eget Huus. Zacharias har ikke den Uergjærrighed at ville lede Tidens Bevægelser; Underet, der slog ham med Forundring, standsede ham Tankernes Flugt: han maatte forstumme. — Uden at besværes af Evangeliets Under kan Verden altsaa, som det sig bør, arbejde fort paa sine egne Opgavers Løsning, og forsøge alle Tidelighedens Midler til Opnaaelse af timelige Diemed. Et Spørgsmaal om, hvor det historiske Fremskridt saa dog tilsidst fører hen, tør man imidlertid nok tillade sig. Skulde Tilværelsens dybere Mening useilbarlig være denne, at enhver Tanke om det Evige snarest muligt bør affkaffes, for at Aandens hele Stræben desto kraftigere kan concentrere sig paa det Tidelige, da vil Oplysningen jo nu med det Allerførste være fuldkommen færdig med Nabensbaringen, og Verdensklogskaben let affinde sig baade med Gud og hans Engle. Men naar dette nu ikke kan være Meningen, naar Tideligheden dog vedbliver at hunge midt i sin Overflod, og ikke selv har det, hvormed den kan stille sin Hunger; naar Verden idelig maa skifte Farve, snart af Garme, snart af Undseelse over, at Opgavernes forventede Løsning mod Alles Forventning opløste sig i en Skuffelse: da kan Culturbewægelsen heller ikke uden videre vedblive at løbe ud i uendelig Endelighed; men Fremskridtet maa i hvert afgjørende Dieblit standse ved det „tungsendige“ Spørgsmaal: er der saa en Gud, er der en Evighed? Deraf kommer det, at Verden trods al sin Ustyrighed dog aldrig ret kan beqvemme sig til et aabenbart Brud med den høiere Styrelse. Kun

i et Anfald af dæmonisk Fortvivlelse lader Dphsningen sig en Gang imellem forlyde med, at den paa sin Fremstridens hurtige Fart er ilet „Gud og Djævel, Himmel og Helvede“ saa langt forbi, at selv den Feigeste ikke mere tør ængste sig for disse Stræk-billeder; men det er, som sagt, kun i et Anfald af opbrusende Lune, at Dphsningens dumdriftige Ordførere saaledes tale over sig. Verden selv bliver stedse mere befindig, alt eftersom den bliver mere dannet; hvi skulde en dannet Verden da ogsaa være saa ubefindig, at bryde med Gud i Himmelen? Idet Menneſtehedens gjør Fremſkridt, gjør den ogsaa Erfaringer, og, det forſtaaer ſig, af Erfaring bliver man jo klog. Verdensklogſtaben er allerede kommen ſaa vidt, at den ikke en Gang for ramme Alvor tør rive ſig løs fra Evangeliet. Hvorfor ſkulde den ogsaa gjøre det? Slikt et Bovespil er uſundt, og en indvortes Uſundhed kunde let foraaſage urolige Drømme. Sees nu Sagen fra denne Side, da er det jo ingenlunde de evangeliske Forbilleder, der trænge ſig ind paa Dphsningen; men det er omvendt Dphsningen ſelv, der atter og atter maa vende ſig om, og give ſig i Færd med Evangeliet. Ved første Diekaſt tager det ſig da ud, ſom om Dphsningen var den overlegne Magt, der ſkulde drage det evangeliske Indhold med ind i den høiere Udvikling, rensé Guldet fra de uædle Tilſætninger, og derved gjøre det aabenbart, hvad Aabenbaring egentlig er. Men jo mere Verdensfornuften anſtrenger ſig i denne Retning, deſto klarere bliver det, at Overlegenheden er paa Evangeliets Side, at det er Aabenbaringen ſelv, ſom, dybere forſtaaet, ſkal oplyſe os om, hvad Dphsningen er i Forhold til Troen. Ere nu Evangelietroen og Dphsningen, iſølge Tidens Vilkaar, ligesaa uadſkillelige, ſom uforenelige, da er der heller intet Andet for, end at de uophørlig maae brydes med hinanden. Under denne Brydning viſer det ſig, at Troen ikke blot bliver ſtaaende i al Genſoldighed,

men tillige, een Gang berørt af Reflerionen, jætter stærke Tanker i Bevægelse, for at havde sin Eensfoldighed, og derved forvandler sig til den meest kritiske af alle Kritikens Opgaver. Blandt Tidens mange praktiske, uafviselige, paatrængende Spørgsmaal vil Spørgsmaalet om Evangelietroens Væsen og Kjendemærke altid lyde med som et Livsspørgsmaal. Skal altsaa vort foreliggende Evangelium rettelig tilegnes, skal Tilegnelsen sikkes mod Dplysningens Misforstaaelse, og den Troende gjøre sig Rede for, hvad det egentlig er, han troer, idet han troer Evangeliet, da maae de hellige Forbilleder sætte sig i Bevægelse, da maae Elisabeth og Zacharias, ja Engelen selv virke med kritisk Kraft, og forhjælpe os til at udfinde Forklaringen.

Dplysningen bifalder gjerne, at Elisabeth betroede Gud sin Sorg, efterdi hun troede paa Gud. Men hvis hun i sit Hjerte har næret det Haab, at Aftyreren skulde træffe en overordentlig Foranstaltning, for at aftørre hendes Laarer, og opfylde hendes Begjæring; da kan en ophlyst Forstand aldeles ikke bifalde dette. „Jeg, dette enkelte Menneſte, er ikke berettiget til at antage, at den Gud, der styrer de utallige Verdenser efter evige, uforanderlige Love, skulde indlade sig paa mine smaalige Sorger, og tage sig af mine private Anliggender. Kun i samme Grad, jeg bliver mig bevidst, at mit Livs Formaal har Betydning for det store Hele, kun i samme Grad tør jeg ogsaa troe mine Tilskikkelser optagne med i Forsynets særegne Styrelse. Lad os et Dieblif vende os fra Elisabeth til et Forbillede, der staaer Nutiden nærmere. En elskelig Fyrstinde deler Thronen med den Herſter, som med fast overmenneskelig Kraft har grundlagt et nyt, et herligt Rige. Thronen kræver en Arving, Herſteren en Søn; men Haabet — ſvigter Fyrstinden. Var en ſaadan Qvinde ikke oprindelig religiøs, hun maatte blive det ved Omſtændighedernes Magt. Saa lykkelig,

og dog saa ulykkelig! Ja hun er jo den Ulykkelige: ingen Underblomst er vundunderlig som hendes vidunderlige Lykke; ikke kan Diademmet funkle som hendes Blik, naar det i stille Genrykkelse hviler paa Ham, Helten, hvis Priis er Folkenes Jubel; paa Ham, Herstøeren, for hvem de Mægtige bøie sig i Beundring. Men — „Thronen kræver en Arving, Herstøeren en Søn“. Hun føler det i sin Angst, hver Gang hun seer paa den tilbedede Herre, — at hans Die stirrer; hun forstaaer det i hemmelig Dval, naar hun ret betragter Ham, Herstøeren, at en Stygge af Mismod mærker hans Mafyn. Saa er hun da blandt alle Ulykkelige den Allerulykkeligste, hvis Haabet svigter. Denne Sorg kan en Dvinde ikke bære alene, og Ingen af alle dem, der ville bære hende paa Hænderne, kan bære den for hende: da vender hun sig i sin Sjæls Angst til Gud, at han dog for sin Barmhertigheds Skyld maa høre hendes Suk, og lade sig røre af hendes Taarer. Gaves der nu en Himmels Engle, der vilde tilsiige dette beklemt Hjerter et eneste, at blot et eneste Duffes Dpffyldelse: da have vi jo her en Vedende, som i ufigelig Lykke vilde offre sit hele Liv til en stille Taffigelse. Gaves der nu en Forbarmelse for den, der ellers maatte fortvivle over Tilffikkelferne: da var jo her en Beangstet, som paa et eneste Tærningkast kunde vinde Alt, o ja, men ogsaa tabe Alt i Ulykens forunderlige Spil. Gaves der nu en Styrrelse, som for det enkelte Menneffes Skyld vilde bøie Nødvedendighedens Lov, naar Individet havde forviklet sig i store Begivenheders Traade: da havde vi jo her et Enkeltvæfen, hvis Stjæbne naaer langt ud over et Familie-livs snævre Grændse, og viser sig afgjørende for et Riges Stjæbne, for Millioners Bee og Vel. Men det er en mislig Sag med denne umiddelbare Tro paa Guds særegne Styrrelse. Maaftøe gaacer Forventningen tilffidst i Dpffyldelse: og da vilde Tusinde Lyffønfte den Ulykkelige, og Titusinde indbilde sig at prise det styrende

Forsyn. Maaskee skal Haabet svigte: og da maa den Ulykkelige, forskudt af Herskeren, forladt af Verden, og forglemmt af Menneskene, see at frelse sin Sjæl i den Forstaaelse, at Styrelsen gaaer sine egne Veie, og kræver den Enkeltes Willie til Offer." — I denne moderne Hentydning maa det nu være let at udfinde den egentlige Mening. Den gamle Elisabeth er jo ikke i nogen høi Stilling, og i det Hele taget for ubetydelig til at vente det Overordentlige af Gud (thi at den forventede Søn skulde blive en saa stor Mand, en Prophet som Elias, kunde hun jo ikke vide, før Engelen havde aabenbaret det); „at hun imidlertid saa trolig nærer det hjære Haab, og det i saa mange, lange Aar, kan vel være et rørende Beviis paa Datidens patriarchalske Genfoldighed, men overtroist er det alligevel; om de Vanskeligheder, hvori den umiddelbare Forsyustro indvikler det tænkende Menneske, har denne Arons Datter endnu ingen Anelse, og kan selvgelig heller ikke opstilles som et Troens Forbillede for Nutiden“.

Her maae vi nu holde et vaagent Øie med Kritiken, at den ikke kritiserer os ind i en bundløs Misforstaaelse. Vil Oplysningen være saa resolut at forkaste Troen og dermed al religiøs Sandhed, da er det i sin Orden, at den uden videre opløser og forkaster Forbilledet; men saalange der endnu i Verden er Noget til, der kaldes Religion, vil Evangeliet havde sine Forbilleder, og Arons Datter vedblive indtil det Sidste at vidne om Troen. Uden Tro kan Mennesket i det Høieste kun fatte sig selv som Led i den fornuftige Verdensorden, og maa finde sig i, at den lille Deel opoffres for „det store Hele“. Selvopholdelsen strider en haard Strid med Nødvendigheden; men Loven er ubestuelig: her er ingen Redning for den Enkelte. Kaldet til at virke for almindelige Formaal, vil den Begavede gjerne give sig hen i Ideens Magt, om den maaskee kunde frelse ham ud af Forfrankeligheden; men den rene Idee er en troløs Ven: naar Individet mener sig sit

bøie Maal allernærmest, kaster Ideen det endelige Redskab bort, og styrter sig i Verdensløbet, som Strømmen i Havet. „Er der da slet ingen Frelse for Menneskets Selv?“ Jo vist er der Frelse, saa sandt Gud lever, en Frelse i Troen. I Troen forandres Alt, Verdens Forhold til Mennesket, og Menneskets Forhold til alle Ting; thi Mennesket forandrer sin Stilling paa Jorden, idet han finder sin Gud i Himmelen. Hvad Naturloven ikke formaaer, at redde Individet fra Undergang, efterdi den kun bestaaer i Tingenes Omskiftelse; hvad Ideens Magt ikke formaaer, at udryde det enkelte Menneske af de elementære Kræfters Bold, efterdi den i sin Egenbommelighed dog kun er en relativ Magt iblandt de mange Tilværelsens Magter: see, det formaaer de Troendes Gud; thi Gud er jo den Almægtige. Hvorledes det isvrigt lader sig tænke, at der trods Endelighedens utallige Magter kan være en Almægtig, som har alle Ting i sin Magt, derom veed Troen Intet; den indlader sig ikke paa nogen Begriben, og tilbyder ingen forklarende Omskrivning, men siger til hvert Menneske, der vil frelse sin Sjæl, fort og godt: dette skal du troe, at Gud er den Almægtige. Er dette nu Troens Særkjende, at den saa trolig bevarer det stærke, umiddelbare Indtryk af Guds Almagt; kan den Troende nu een Gang ikke komme høiere end til den Almægtige, men maa finde det saligt, at være under hans Baretægt, og boe under hans Vingers Skygge; saa er Elisabeth jo endnu et Troens Forbillede.

Paa dette Punkt kunne vi maaskee bedst indlade os i nærmere Underhandling med de Dødsste. — I Verden gjøres der, og det med Rette, en mangesidig Adskillelse imellem høie og lave, store og smaa, stærke og svage, betydelige og ubetydelige Mennesker. Om de forskjellige Bestræbelser og Diemed gjælder det ligeledes, at nogle ere u vigtige, andre vigtige, og den ene langt vigtigere end den anden. Men skulde den samme Adskillelse nu ogsaa i samme Betydning kunne

gjælde for Gud, den Almægtige? Skulde noget verdsligt Formaal virkelig være saa storartet, at det kunde imponere Gud? eller skulde Nogen vel have Behov at sætte sig paa en Throne, for at tildrage sig Forsynets Opmærksomhed? For at tildrage sig et Publikums Opmærksomhed, er det vistnok fordeeltigt at indtage en høiere Plads i Samfundet; men med Guds Opmærksomhed er det jo en ganske anden Sag, efterdi den Almægtige tillige er den Alvidende. Hvad er den hele Verden for Gud? — Et Intet, saa sandt Gud er almægtig. (At dette ligger i Almagtens Begreb, maae de Dølyste jo selv bedst vide, eftersom det just er dem, der randtage Begreberne.) Enten gives der altsaa slet ingen Styrelse, fordi Alt, selv det Allerførste, er Forsynet for lidet, et Intet for den Almægtige; eller ogsaa maa den styrende Villie antages at virke i det Mindste, som i det Største, i den Enkeltes Liv, som paa Millioners Skjæbne. For at forebygge enhver Mislydning, maa det udtrykkelig fastholdes, at denne de verdslige Forskjelligheders Forsvinden ingenlunde ophæver Begrebet om den særlige Styrelse, som om Alt i Grunden havde lige Gyldighed, det vil sige: var i sig selv ligegyldigt i Forsynets Øine; da Troen tvertimod forudsætter, at den Troende staaer i et saadant Inderlighedsforhold til Gud, at hans Liv just derved faaer en ganske eiendommelig og særegen Betydning. Den Troende lever nu tillige i Endeligheden; og hermed er det da givet, at Haabet om endelige Goder ogsaa kan optages med i den sande Tro. Men forsaavidt den Troende sætter sit Haab til nogetsomhelst timeligt Gode, spørger han slet ikke om, hvorvidt dette Gode i verdslig Forstand hører blandt de bethdelige eller ubethdelige Ting; men han spørger sig selv: „har det Gode, du attraaer, nu virkelig ogsaa en saadan Betydning for din eiendommelige Tilværen, at du i Sandhed tør hense Dønaelsen deraf til Gud selv, bede Gud derom, og, hvis det bliver dig til

Deel, modtage det som en Guds Gave?" — Under denne Betingelse lader det Lidelige sig forene med det Evige; thi Opnaaelsen eller Ikke-Opnaaelsen af det endelige Gode bliver da en Sag imellem Mennesket og Gud; hvilket ogsaa kan udtrykkes saaledes: Mennesket henstiller sin Sag til Gud. Hvormeget der end i Verden kan være afhængigt af Omstændigheder og Hændelser, af Lykke og Ulykke, der er dog Eet, som er unddraget Tilfældighedernes Spil, og det er den Sag, et Menneske i Troen har henstillet til Gud. Er det nu ganske vist, at Oplysningen med sine lange Fremstrid dog aldrig kan komme videre med det styrende Forsyn, saa er Eliabeths Genfoldighed jo den højeste Visdom. Denne Narons Datter maa vel forstaae, hvad det vil sige, at henstille sin Sag til Gud; hun har jo maattet ofre et heelt Liv paa at lære det. Hun ældes, og hører Menneskenes stridige Domme om Medgang og Modgang, Lykke og Ulykke, hvorledes de snart i al Tryghed haabe det Bedste, snart igjen forsjage og befrygte det Værste; men hendes Tanter forvirre sig ikke, hendes fromme Sind formørkes ikke: hun ældes i Jernmodighed og forynges i Mildhed; thi hun har henstillet sin Sag til Gud. Hun bliver gammel, og hører Menneskenes ivrige Strid om Straf og Brøde, Løn og Fortjeneste, hvorledes Den og Den fik sin fortjente Løn, fordi han gjorde, hvad ondt er; men Den og Den fandt ingen Løn hos Gud, skjøndt han dog meente sig saa retfærdig: hun veed det, at hun ikke er blandt de Lykkelige; men der er ingen Bitterhed i hendes Sjæl. Hun veed det, at hun ikke kan rose sig for Menneskene af sin Løn hos Gud; men hun har ingen nagende Tvivl: hun tier og troer, og bærer sin Skam. Sag er hun da nu paa Udvalgelsens Vej bleven gammel, og dog — ung; forvandlet, og dog — uforandret: Ungdommens Forventning bærer sin Frugt i Alderdommens Haab. Der er en inderlig Fred, en

stille Forklarelse over den Bedagede: hun har henstillet sin Sag til Gud.

Hyad her er sagt om Elisabeth, gjælder i lige Maade om Zacharias. Engelen's Forkyndelse begynder med disse Ord: „Frygt ikke Zacharias, din Bøn er hørt!“ Denne Hilsen vidner udtrykkelig om, at den fromme Præst endnu i sin høie Alder (han siger jo selv V. 18: jeg er gammel, og min Hustru er ogsaa bedaget) dog ikke har forglempt, at bede den samme Bøn, han bad, da han stod i sin Manddoms Kraft; thi det er jo ikke tænkeligt, at Engelen skulde minde ham om en Bøn, han for længst havde glempt. (Det Guddommelige taaler ingen Glemsonhed; bønholder Gud forglemte Bønner, da vorder det et Menneske til Straf, men ikke til Glæde.) Forsaavidt har Zacharias altsaa ikke ændset Naturlovenes Orden, men i dette Punkt alene adspurgt Guds Villie, henstillet Sagen til Gud, og er just derved kommen til at overskride Sandsynlighedernes Grændse. Er Døphsningen nu ikke tilfreds med Elisabeth, da kan den endnu mindre være det med Zacharias: „denne eenfoldige, indskrænkede Mand med sine ubetydelige Familieforger har jo heller intet Krav paa Nutidens Sympathi.“ Forstaaer sig, den historiske Bevidsthed kræver en ganske anden Tilfredsstillelse. Derfor er det vel bedst, at vi (for ikke aldeles at overse Nutidens Fordringer) endnu en Gang betragte hiint moderne Forbillede, hvortil vi ovenfor henvises. „Verdensgeniet er altsaa kommet til sin Ret, den forgudede Helt har vundet Diademet: for sin egen, for sin Thrones, for Millionernes Skyld vender han sig da i en stille Tanke til Styrelsen, at den dog nu maa stikke hans Nige og stænke ham den haabede Søn. Men det forstaaer sig, Verdensloven maa her, som overalt, naturligtvis staae ved Magt, Lykken og Ulykken, Skæbnen og dens Løner tages med i Beregning. Staaer Sandsynligheden Ønstet imod, maa Herskeren see at finde en an-

den Ubvei: enten opgiver han da Forventningen og tager andre Forholdsregler til Rigets Sikkerhed, eller ogsaa maa han endnu, før det er for sildigt, dictere Skilsmisse, og indgaae en ny Forbindelse, at Lykken dog maatte føle ham i Alt, og Sandsynligheden understøtte Haabet." Hvorvidt Hersteren forøvrigt heri handler klogt eller uklogt, derom er Talen ikke; men vist er det, at Sandsynlighedsberegninger af denne Art Intet have med Evangelietroen at stifte. Paa Troens Vegne gaaer Zacharias da ogsaa en anden Vei: han opgiver ikke sit Haab, Skjøndt Tiden gaaer hen; han søger ikke Skilsmisse, Skjøndt Elisabeth ældes; men han holder sig til den Almægtige, henstiller Sagen til Gud, og — beder.

Maaffee vilde det lyde som en ikke uvittig Spot, hvis en moderne Kritiker nu kom paa det Indfald, at vi her opstillede „et ret træffende Forbillede for alle Dem, der ved Ven og Besværgelse søge at opnaae, hvad de i denne syndige Verden ikke kunne opnaae ved Brugen af naturlige Kræfter, enten fordi de overhovedet mangle al Kraft, eller fordi de ere for ubehjælpomme til at bruge de Kræfter, Vorherre har givet dem." Men, da det ikke er for Spotterne og de Vattermilde, men for dem, der i Alvor ville undervises om, hvad Troen formaaer, at Evangeliet forkyndes: saa overveie vi nærmere det Spørgsmaal, om det ikke netop ligger i Sagens Natur, at den Troende først kommer til Klarhed over sig selv, naar han begynder at bryde med Sandsynligheden. Saalænge det Nærværende yder os Tilfredsstillelse, uden at varsle om nogen Fare for det Tilkommende, saalænge Sandsynligheden til alle Sider ligesom omfæder og betrygger vor hele Tilværelse, er det ingen Sag at stole paa Gud; det er omtrent det Samme, som at stole paa den naturlige Tingenes Orden. Men, saasnart Sandsynligheden blot vil vende sig om, og vende den mørke Side til, kan Troen strax aflægges. — Det er farligt, at gaae ind i et Pæ-

huus; der er al Sandsynlighed for, at man bliver smittet. Den Modige kan imidlertid træde ind, og gjøre sin Pligt, skjøndt han mangler religiøs Tro; den Troende kan ligeledes træde ind, og gjøre sin Pligt, skjøndt han mangler naturligt Mod. Him bryder sig ikke om Sandsynligheden, fordi han stoler paa sig selv. Denne derimod bryder med Sandsynligheden, fordi han stoler paa Gud. Den Modige har den fulbeste Anerkjendelse af Sandsynlighedens Betydning; han veed, at han her, fremfor paa noget andet Sted, er i den største Fare; men han trodser Faren; thi han kan jo døe, og dermed er Sagen endt. Den Troende derimod kan ikke trodse Faren, altsaa blyder han Sandsynligheden Trods, og giver sig hen i Guds Villie. Vil Gud, at han skal gaae karst derafra, saa kan ingen Smitte røre ham; vil Gud, at han skal gjenneegaae Sygdommen, saa giver han ham Kraft til at lide; vil Gud, at han skal døe, saa er det til hans Bedste. Men er det nu et Troens Særkjende, at tillukke Diet for de endelige Naturbetingelser og trodse Sandsynlighederne, saa er Zacharias jo et Troens Forbillede.

Dplysningen, der ikke kan undvære en almægtig Gud, har istedetfor Evangelietroen efterhaanden faaet en anden Tro indført, som formeentlig skal staae sig bedre med den vorende Erkjendelse af Naturlovene, nemlig den saakaldte Fornufttro. Ifølge Fornufttroen tilkommer Gud vistnok den Ære, at være Naturens Skaber og Verdens Lovgiver fra Begyndelsen af. Men siden den Tid, Verden blev til (og det er vist langt over 6000 Aar siden, at Alt blev indrettet paa det Bedste), maatte Gud paa en Naade suspenderer sin Allmagt og lade Naturlovene raabe sig selv; og hvorfor? fordi han er altsfor fornuftig til at ville forstyrre den een Gang indførte Orden. Fastholdes nu Styrelsens Begreb i reen, ubestemt Almindelighed, da synes Fornufttroen i alt Væsentligt at stemme med den evangeliske Tro. Fra begge Sider indrømmes det, at

Gud er almægtig, at Intet seer uden hans Viltie, at Mennesket altjaa her erkjende Forsnyets Styrelse i alle Ting. Desuagtet er her i Virkeligheden en uendelig Forskjel. Denne Forskjel viser sig allertydeligst i Bestemmelsen af det Sandsynlige og det Mulige. Lad to Mennesker enes om, at henseere Livets Tilskikkelser til Gud, men saaledes, at den Første forstaaer det efter Fornufttroen, den Anden derimod holder sig til Evangeliet: vi skulle da snart erfare, at der ligger en Verdens Forskjel imellem dem. Med den gjensidige Forsikkring, at Menneskets Liv er i Guds Haand, tiltræde de deres Rejse. Undervejs komme de i Havsnød, og gribe begge den samme Redningsplanke. Naar da den Første nu seer sig om til alle Sider og Intet pincer uden den vilde Sø, naar Sandsynligheden for at gaae under forholder sig til Sandsynligheden for at frelses, som Hundrede til Een, saa udbryder han: „Redning er umulig, vi maae forgaae!“ Men den Anden svarer: „Kjære! hvi skulde Redning her være umulig? husk dog paa, at Menneskets Liv er i Guds Haand!“ Saa frelses de da Begge, og forene sig om at takke Styrelsen. Men i det fremmede Land, hvorhen de nu ere komne, vorde de af Barbarer dømt til at kastes i en gloende Døn. Da klager den Første i sin Sjæls Bitterhed: „See, nu er al Redning umulig! Bedre havde det dog været for os, om vi vare blevne paa den vilde Sø, end at vi skulde komme til dette barbariske Land, for at lide en saa forsmædelig Død.“ Men den Anden svarer: „Jo vist er Redning mulig; skulle vi end gaae igjennem Ilden, en Redning er dog mulig.“ Dette Svar skal da være Fornuftmennesket en daarlig Tale; han vil inderlig harnes over et saa taabeligt Spil med Muligheder: „Her, hvor Flugt er umulig, hvor Barmhertighed er umulig, hvor det er saa umuligt, at Dødsstraffen forandres, som det er aldeles umuligt, at den brændende Ild forandrer sin Natur: hvorledes kan dog Noget

her ville lege med Muligheden og drive Spot med Skjæbnen?" Men den Anden skal svare ham og sige: „Kjære, glem dog ikke, hvad du selv sagde, da vi tiltraadte denne Rejse: Menneskets Liv er i Guds Haand.“ Saa frelses de da begge, og ere enige om ... ja hvad er det nu, de egentlig talt ere enige om? Begge ere vel enige om at bruge deres naturlige Forstand, forsaavidt det gjælder at iagttage de naturlige Forhold og beregne Sandsynlighederne. Heri behøver den Eine slet ikke at staae tilbage for den Anden. Men i at anerkjende Styrelsen kunne de nok neppe være enige. Den Første seer kun paa Naturloven, og forseer sig paa det Sandsynlige i den Grad, at han i ethvert afgjørende Tilfælde forglemmer Gud; den Anden har vel ogsaa et verdsligt Die for de naturlige Betingelser; men i Afgjørelsens Dieblis sammentrænger han, saa at sige, sin hele Seekraft i det Die, hvormed han seer efter Gud, saaledes, at han derved kommer til at oversee Sandsynligheden. Siin har et mat og taaget Begreb om en guddommelig Almagt, som han i Gjerningen fornægter, hver Gang han just skalde anvende det; denne har et saa levende Indtryk af den Almægtiges Allestedsnærværelse, at ingen af Endelighedens Magter formaaer at overvælde ham. Med andre Ord: Den Første har egentlig slet ingen Tro; den Anden derimod er en Troende.

Denne Forskjel viser sig paa det Allerklarest, naar Opgaven er at forvente et endeligt Gode, der skal modtages som en Guds Gave. Om de end begge To nære det samme Ønske, og enes om, hver især, at ville henstille Sagen til Gud; de kunne dog ikke længe følges ad: deres Veie skilles. Fornufttroen gaaer ikke længere, end Sandsynligheden og de rimelige Udfigter tillade det. „Et Ønskets Opfyldelse en plat Umulighed; kan ethvert fornuftigt Menneske see, at det ikke bliver til Noget, saa er der jo Intet videre ved den Sag at gjøre. Istedetfor at besvære Gud med urimelige

Benner, gjør en fornustig Mand da meget bedre i at opelske et andet Dnske, og see sig om efter andre opnaaelige Gøder." Evangelietroen derimod kan ikke tillade en saa rig Afverling i Dnsker og Forhaabninger. Har den Troende først forstaaet sit Dnskes Betydning og henstillet Sagen til Gud; da har han med det Samme bundet sig selv ved Dnsket, og maa nu til Trods for alle Omstændighedernes og Sandsynlighedernes Behforandringer blive staaende, og vente paa, hvad Gud vil gjøre. Ved Hjælp af Dnsket lærer Mennesket at forstaae sin Gud, idet han lærer at forstaae sig selv; og derom er det jo ogsaa, han beder. Men vilde det nu ikke være formasteligt, om en Bedende begyndte saaledes: „Allmægtige Gud! Jeg har hidtil haabet, at du skulde opfylde mit kjæreste Dnske; men nu, da Omstændighederne have forandret sig, og da Tiden er sfredet saa langt frem, at du umulig kan opfylde det, saa vil jeg nu ogsaa lade den Sag fare, og bede dig en anden Bøn, som du maaske endnu kan opfylde." Alt en saadan Bøn er en Gudsbespøttelse, kan dog vel ikke betvivles. Thi hvis Dnsket var saa ubestindigt, at den Bedende strax maatte kunnet indsee dets Urimelighed: hvorledes turde da Mennesket fordrifte sig til, at fremkomme med et saadant Dnske for Gud? Men er det kun verdslige Ufsandsynligheder, der staae i Veien for Opfyldelsen: hvorledes tør da Noget vove at tale til den Allmægtige om Umuligheden af at opfylde det? Nei, det er noget ganske Andet, hvorpaa det her kommer an. Den Bedende holder sig forvisset om, at Gud baade kan og vil henhøre ham, saa sandt Enhørelsen er til hans Bedste; men hermed er da tillige givet, at Ikke-Enhørelsen ogsaa kan være til hans Bedste. Dette er det just, som gjør Opgaven vanskelig. Hvilket af de tvende Tilfælde her muligstis finder Sted, kan Tiden vel aldrig lære den Troende; men denne kan og skal lære det med Tiden, idet han lærer at blic paa Gud og forstaae sig selv i Forhold

til den Almægtige. Derjom en saadan Venten nu hører med blandt Troens væsentlige Fordringer, saa kunne vi jo nok forstaae, hvad der opholdt Zacharias ved det ene Dnskes Dpfyldelse, saaledes at han i en vis Forstand slet ikke mærkede, at Omstændighederne forandrede sig, at Narene gik, og Alderdommen kom; men blev ved med det samme Dnske og den samme Ven, endnu da en heel Slægt var gaaet ham forbi, endnu da han maatte sige sig selv: „jeg er gammel, og min Hustru er ogsaa bedaget.“

Det er just ikke saa let, som den vrængende Kritik foregiver, at henstille sin Sag til Gud, og vie efter den Almægtige. Nei, da er det meget lettere at gaae frem med Tiden. Thi Den, der gaaer frem med Tiden, bæres af Omstændighederne, og drives af Sandsynlighederne. Men den, der skal vie paa Gud, kan i Endelighedens Forstand end ikke staae stille (thi da vilde Endeligheden rive ham med sig); men for at blive paa sin Post og vie, maa han uophørlig brydes med de paatrængende Omstændigheder og arbeide imod Sandsynlighedernes Strøm. Det er saa betryggende at gaae Sandsynlighedernes brede Bei: finder jeg ikke et Godkæfte her, saa finder jeg det jo der; selv om jeg skulde falde, blev Skaden vel ikke større, end at jeg kunde staae op igjen: der er ikke saa langt til Jorden. Derimod er det meget ængsteligt, at gaae ad en smal Stie hen over en Afgrund; det mindste Feiltrin kan bringe Døden. Sandsynligheden for at falde er saa stor, at jeg slet ikke tør ændse den, for ikke at svimle; jeg tør slet ikke see til nogen af Siderne, men maa uafbrudt see ligesrem, og trænger heilig til Gu, der kunde gaae foran og sige: see paa mig!

Fornufttroen, der holder sig paa Sandsynlighedernes vidtstrakte Overflade, kan sagtens skride fremad med sikke Tjed, thi den brede Jord er jo fast nok til at bære et Menneske. Men, netop fordi den bærer saa godt, og Alt gaaer som af sig selv efter Lyng-

dens og Ligebægtens Love, er Almagten her jo næsten overflødig. Evangelietroen derimod har i Endeligheden aldrig mere Plads tilovers, end et Menneske netop hver Gang befoerer til at støtte Foden paa. Derfor maa den Troende vel vogte sig for at see for dybt i Mulighederne og vende sig for ofte efter Sandsynlighederne; i al Varsomhed maa han gaae sin Vej ligesvem, og vedblive at see paa den Allmægtige, for ikke at svimle. Det er dog kun en saare lille Deel af Jordens Glæde, et Menneske behøver til et Fodfæste. Det Sted, hvorpaa Foden hviler, kan Diet ikke see; det Sted, Diet seer, har Foden endnu ikke betraadt. Den, der gaaer, maa dog alligevel have Dimene med sig, og see sig for, om det Sted, han vil træde paa, nu ogsaa kan bære. Væsentlig talt, kan Diet vel ikke med Bestemthed forudsee, hvor paalideligt Stedet er; men saa føler man sig for og forlader sig paa sit Skjen: den naturlige Gang gaaer efter Sandsynligheden. Vil Noget derimod danne sig en Forestilling om, hvorledes det vel kunde være at gaae lige imod Sandsynligheden; da er det vel saare vanskeligt at beskrive en indvortes Bevægelse ved et udvortes Billede: vi ville imidlertid anstille følgende Forsøg. Antag, at et Menneske pludselig forandrede sig saaledes, at Jorden blev gennemsigtig for hans Die, endnu mere gennemsigtig end den stille, klare Sø, der i Dybet afspejler Stjerne og den blaae Himmel. Antag, at det samme Menneske endvidere blev forvandlet saaledes, at den gennemsigtige Jord ikkun da vilde fastne under hans Fod og bære ham, naar han med besluttet Sind traadte dristig til, men derimod opløste sig og veg tilbage, flygtig og troløs som den rene Luft, hver Gang han i ængstelig Vaklen samlede efter et Fodfæste. Saa havde vi da her en Vandringssmand, der ikke kunde gjøre et eneste Skridt uden at komme i Strid med Sandsynligheden. Ja, det er en underlig Stilling, See, han staaer paa den safte Jord, som alle de An-

dre; og dog synes det ham, som han stod paa en Lustigjæle imellem Himmel og Himmel. Jorden kan virkelig høre ham, ligesaa vel som alle de Andre, naar han kun træder dristig til; og dog seer det ud i hans Dine, som skulde han ved et eneste Skridt styrte dybt ned i — Skyerne fornedet, ja igjennem Skyernes Nabning ned i det blaae uendelige Dyb. Men just som Kraften forlader ham, og det vil sortne for hans Dine, lyder en sagte Røst: „Frygt ikke, træd kun dristig til, sæt Foden her; men vasker du, da vee dig, thi da er du Dødsens!“ Saa gjør han da ethvert Skridt lige imod Sandsynligheden; men det er en langsom Gang, det er, som om Mandedraget vilde standse, hver Gang han flytter en Fod.

De Andre kunne nu sagtens træde dristig til; thi for dem har den mørke Jord jo ingen Gjennemsigtighed, og giver intet Speilbillede af den dybe Himmel; de Andre kunne sagtens gaae raast frem; thi for dem har det ingen Fare, at den faste Jord skulde opløse sig i Luft: hvorhen de see, finde de overalt et sikkert Fodfæste, ja alle de Andre kunne jo sagtens ile vor Vandrer langt forbi; thi det er i endelig Forstand langt lettere at gjøre hundrede Skridt efter Sandsynligheden uden Almagtens udtryffelige Vistand, end et eneste Skridt imod det Sandsynliges Lov i ubetinget Tillid til den Almægtige. Men er det desuagtet Evangelietroens uafviselige Fordring, at et Menneſke gaaer sin Wei, selv imod al Sandsynlighed, da er Zacharias et Troens Forbillede; thi en saadan Gang gif just den gamle Præst, der han gif ind i det Hellige, at staae for Guds Engel.

Oplysningen vil imidlertid vide bedre Besked om det Sandsynlige, og kaster sig derfor med alle sine Indsigelser over Gabriel og hans underfulde Behudelse. „Hvad der i nærværende Fortælling synes at retfærdiggjøre det fromme Pares ubetingede Tro, og giver deres Forventning et saa opbyggeligt Anstrøg, er dog i

Grunden intet Andet end Engle=Alabenbarelsen selv med det derpaa følgende hoist glædelige Udfald. Efter denne Anviisning maa det da vel heller ikke være saa besværligt for en Troende, at indlade sig i Strid med den naturlige Omverden, da han jo i Nødsfald altid kan gjøre Regning paa en Engels Bistand. Imod en saadan Bistand have vi, hvad den evangeliske Forsynslære selv angaaer, Intet at indvende. Tværtimod, Englene ere jo „tjenstagtige Aander, der udfendes til Tjeneste for dem, som skulle arve Saliggjorelsen“. Da Alt nu desuden er saa viselig indrettet, at Englenes Tal, der staae for Guds Throne, er titusinde Gange Titusinde og langt derover, medens de sande Troendes Antal paa Jorden altid maa anslaaes til „en saare liden Hjord“: saa vil der i enhver Tidssalder altid være langt flere Engle, end der ere Troende, og „Tjenesten“ kan folgelig aldrig falde de Himmelske besværlig. Forholder dette sig nu saaledes, saa er Troen uregtelig den bedste Livsassurance, noget Menneske kan vælge sig, og en troende Sjæl kan da sagtens bøde Sandsynlighederne Trods. Men hvad der paa den anden Side gjør Sagen noget betænkkelig, er den besynderlige Omstændighed, at man i vore Dage, da selv den mindste Mærkværdighed sjældent undgaaer den almindelige Opmærksomhed, slet ikke mærker det Allermindste, enten til Englene eller deres Mirakler. Hænder det sig en Gang, at et Menneske træder frem og beraaber sig paa en umiddelbar Alabenbarelse eller et nyt Mirakel, saa ere alle fornuftige Folk jo strax enige om at sigte ham for Sværmeri. Det er ikke blot de Kettsindige, der spotte ham, og de Vantroer, der holde sig op over ham; men selv de Rettroende ryste paa Hovedet, og see paa hinanden med hoist betænkkelige Miner: Herregud, hvad skal man da tænke? Tvende Tilfælde ere mulige; men hvilket af disse man end vil antage, saa gaaer det alligevel ud over Mirakeltroen. Enten har Gud siden hine Dage aldeles forandret sin

Styrelse, og givet Englene en ganske anden Tjeneste, og da følger det naturligt af sig selv, at Mirakeltroen ikke længere er berettiget; eller ogsaa maae Miraklerne være ophørte, og Englene selv have truffet sig tilbage, fordi den rette Tro er forsvunden af Jorden. Men skulde det nu ikke være et stort Beviis imod Mirakeltroens guddommelige Oprindelse, at den saadan reent kan forsvinde af Jorden?" — Saavidt den moderne Dphsning.

I Aabenbaringens Navn er Evangelietroen sikret imod enhver formastelig Kløgt. Evangelisten har ikke fortiet os, at Zacharias forfærbedes, og Frygt faldt paa ham, der han saae Engelen staae ved den høire Side af Køgelsens Alter. Ja saa lidt har den fromme Mand været beredt paa det Under, der forkyndes ham, at han endog i Overraskelsens Dieblik forsynder sig imod den Hellige. See, du skal vorde stum, og ikke kunne tale, indtil den Dag, da dette skeer, fordi du ikke troede mine Ord, som skulle fuldkommes i deres Tid (Luc. 1, 20). Saaledes straffer Engelen den Tvivlende, og med denne Straf maa vel Zacharias frifindes for den overtroiske Letsindighed, som mener, at der hvert Dieblik vil skee et Mirakel. Om Bønnen end ikke var bleven opfyldt paa denne Maade, skulde den Troende da maastkee have forbrudt sit Haab og anseet sit Liv for spildt, og opgivet Troen paa det Sidste? D nei, dertil var den Bedagede altfor inderlig forviisjet om sin Fortrøstnings Sandhed og Guds ubestrikelige Godhed. Med denne Tro vilde den mødige Patriarch være gangen til Hvile, med denne Tro vilde han have takket og prisfet den Almægtige i sin sidste Stund, ja med denne salige Tro vilde han da velsignet sin Hustru, og smilet i Døden, naar Englene kom at bære ham hen i Abrahams Skjed. Men det forstaaer sig, saa var Døden kommen før Englene; nu derimod kom Engelen før Døden, og overraskede ham med det glade

Budskab, og forfærdede ham med sin Tale. Det er ganske rigtigt, hvad Oplysningen paaستااع, at Troen forudsætter Underet; thi den drager sin Næring deraf, og er selv et sjæleligt Under. I denne Forstand kan Evangelietroen med Rette kaldes en Mirakeltro. Det er ligeledes vist, at et Menneske, der lever oprigtig i denne Tro, maa i mange Henseender forekomme Verden noget underligt. Hvi skulde ikke Den synes underlig, der har sit egentlige Liv i et Under! Men heraf følger dog ingenlunde, at den Troende skulde grunde paa vilkaarlige Mirakler, og gennemstrøife Tilværelsen i den fæde Indbildning, at han maastee etsteds her eller der kunde træffe paa en Engel eller en ny Aabenbarelse. Higer Nogen utaalmodig efter nye Aabenbarelser, da er en sliq Higen saa langt fra at bevise hans Troes Styrke, at den endog beviser det Modsatte, efterjom den jo vidner om, at han endnu ikke har lært at tilegne sig den een Gang givne Aabenbaring. Forsaaridt kan Evangelietroen meget vel bestaae med Naturloven, og vil bestaae indtil Verdens Ende. Eller skulde Verdensaanden vel have Grund til at føre Klage over Aabenbaringens forstyrrende Mirakler? See, Riger opstaae — uden Mirakler; de forgaae igjen — uden alle Mirakler. Throner reise sig — uden Mirakler; de styrte sammen igjen — uden alle Mirakler. Saaledes gaaer det i Nutiden; men saaledes gif det jo ogsaa i Keiser Augusts og Kong Herodes's Dage. Verden er i det Hele stærk hysget, og Menneskeheden har store Kræfter: om ogsaa ti Riger faldt sammen ti Gange; Slægten vilde være stærk nok til at bygge dem op alle ti den ellerskede Gang. Kun om eet Rige gjælder det, at den hele Verden ikke har Kræfter nok til at bygge det op fra Grunden af; om eet Rige gjælder det, at dersom det nogenstunde kunde styrte sammen, da vilde alle Tidelighedens Magter være for svage til at reise det af dets Fald, og det er Guds Rige, Sandhedens, Ret-

færdighedens og Hellighedens Rige. Naar dette Rige skal grundlægges paa Jorden, da maa der skee et Under, et stort Under, da maae Himmelens Kræfter røre sig, og — Englene udsendes til Tjeneste for dem, som skulde arve Saliggjørelsen. Derfor lyder Gabriels Røst i det Hellige: Jeg er udsendt at tale til dig, og forkynde dig dette til Glæde.

Store Forandringer, mærkelige Fremskridt kunne foregaae i Folkene's Historie, uden alle Mirakler. Tidens Aand har Arbeidere nok: hvor den ene ender, begynder den Anden; hvad den ene lover, opfylder vel den Anden; hvad den ene forbereder, kan maafee fuldføres af den Anden. Saaledes gaaer Verden jo fremad. Forgjængere fødes i Hobetal; de vække, de lede, de lære Folkene, og pege mod „den store Fremtid“ og „det store Maal“. Og Folkene rejse sig, og — føle sig kaldede, og Helte opstaae, og føle sig kaldede; og Bevægelsen begynder, og Omvæltningen skeer, men uden alle Mirakler. Og der strides og seires til Lands og til Vands, men — uden alle Mirakler; og der strides og seires med Ord og med Sværd, men — uden alle Mirakler. Og Opvækkelsen ender, og Seiren skuffer, og Forgjængerne modsigte og anklage hinanden, og Heltene bekjæmpe og styrte hinanden, og Folkene gives og mistroste hinanden, og Jubelen forstummer, og Bevægelsen standser, og det hele „Underværk“ er igjen som et tomt, nøjsommeligt Intet, — uden alle Mirakler. Alt dette tør Verdensaanden bære; thi Slægtens moderlige Natur har Kræfter nok, og der ødsles med naturlige Kræfter. Men Gæt er der dog, som den moderlige Natur ikke formaaer, om den end ødslede sine herligste Gaver til nok saa mange Begavede: den kan ikke udruste nogen Mand saa stærk, at han ved sit Ords Kraft skal kunne vække Menneskenes sovende Samvittighed, og føre en vanartig Slægt tilbage til Lydighed under Guds Lov. Skal en saadan Mand udrustes, maa Kræften gives ham herovenfra. Men

med Kraften fra oven holder Wiisdommen til Raade: der ødles ikke med de overnaturlige Kræfter. Da derfor Guds Søns Komme skulde forberedes, var der kun een Mand, der blev kaldet til at udføre Forberedelsens store Værk. „Kun een Mand“? Ja, men denne ene Mand blev ogsaa tilstrækkelig udrustet fra Begyndelsen af; der blev sørget for, at hans Kalb og Sendelse rettelig maatte fattes og forstaaes fra Begyndelsen af; derfor udsendes Behudelsens Engel, derfor lyder Gabriels Røst i Helligdommen, som det himmelske Sendebuds menneskelige Røst: Han skal være stor for Herren; Wiin og stærk Drik skal han ei drikke, og han skal fyldes med den Hellig-Aand alt fra Moders Liv, og omvende mange af Israels Børn til Herren deres Gud. Og han skal gaae frem for ham i Elias' Aand og Kraft, at vende Fædrenes Hjerter til Børnene og de Gjenstridige til de Retfærdiges Sind, at beskikke Herren et vel forberedt Folk.

II.

Engelen Gabriel og Jomfru Maria.

(Lut. 1, 26—38. Matth. 1, 18—25.)

I den sjette Maaned af Elisabeths Tid blev Engelen Gabriel sendt af Gud til Jomfru Maria i Nazaret med det underfulde Budskab, at hun var den Benaadede, den iblandt Qvinderne Betsignede, der skulde føde Verdens Frelser. Og Jomfruen forfærdedes over hans Tale, og

forundredes over hans Hilsen. Men, der Engelen med guddommelig Røst forkyndte hende: Den Hellig Land skal komme over dig, og den Høiestes Kraft skal overstygge dig; derfor skal ogsaa det Hellige, som fødes af dig, kaldes Guds Son: da gav Maria sig hen som Herrens Tjenerinde, og Engelen skiltes fra hende. — Men Jomfru Maria var trolovet en Mand ved Navn Josoph af Davids Huus, og Josoph miskjendte sin trolovede Hustru. Men, efterdi han var en skaansom, om end streng og retfærdig, Mand, vilde han ikke beskjæmme hende aabenbart, men besluttede, at skille sig hemmelig fra hende. Men, idet han tænkte derpaa, see, da aabenbaredes Herrens Engel for ham i en Drøm, og sagde: Josoph, Davids Son! frygt ikke for at annamme din Hustru Maria; thi hendes Foster er af den Hellig Land. Men hun skal føde en Son, og du skal kalde hans Navn Jesus; thi han skal frelse sit Folk fra deres Synder. Og Josoph vaagnede af sin Drøm, og fornegtede sig selv, og gjorde, som Herrens Engel havde befalet ham.

Den inderlige Sammenhæng imellem denne og den foregaaende Fortælling indlyser af sig selv. Den samme Engel, der aabenbarede sig i Templet, udsendes ogsaa til Nazaret; Liden, da han viser sig for Jomfruen, bestemmes efter det Tidspunkt, da Zacharias fik sin Aabenbarelse; ja selv det Under, der foregik med Elisabeth i hendes Alderdom, bliver endog ligefrem udlagt for Maria som et Tegns paa, at ingen Ting skal være umulig hos Gud. Den, der føler sig tiltalt af den første Evangelieberetning, kunde da maaskee tænke ved sig selv, at denne Vebudelseshistorie uden videre var hævdet og forklaret i hiin, saa at man sagtens kunde troe denne, naar man først havde gjort sig fortrolig

med him. Imidlertid turde dog en saa godtroende Forudsætning let underligge en noget betænkkelig Misforstaaelse. Vel have vi i den foregaaende Udvikling allerede fjernet adskillige Misligheder, der ellers her vilde stille sig i Veien for en troende Tilsegnelse af dette Evangelium; vi have allerede forstaaeliggjort os Troens Selvbekræftelse imod Forargelsens Anløb og Tvivlens Underfundighed; men det gjælder i Forhold til den hellige Historie, hvad der viser sig i det religiøse Liv, at Troens Strid aldrig standser. Underets Gud er altid den samme; Aabenbaringens Formaal er væsentlig altid det samme; men i enhver ny og overordentlig Begivenhed antager det Vidunderlige en ny overraskende Form, og Tvivlen, der ikke blot som en udvortes Tjende angriber den Troende udenfra, men tillige som en indvortes, hemmelig Tjende lister sig frem i hans egen Sjæl, vil stedse gribe enhver ny Anledning til at puffe paa Underets Urmelighed, og ved en uformodet Vending forraske den Trygge. Skjøndt den hellige Historie i allerhøieste Forstand er Aandens Historie, er, for at tale i Philosophiens Sprog, et organisk Hele, en sammenhængende Kjæde af evige Ideer: er det dog saa langt fra, at en følgende Undergjerning skulde kunne afledes af en foregaaende, at Troens Tilsegnelse af enhver overordentlig Begivenhed meget mere maa begynde forfra, for at stride med Tvivlen om Alt og Intet. Hver Gang en enkelt Evangelieberetning troster, opbyggger og glæder os, er det jo, som om der gik et Lys op over hele Evangeliet; thi vi ere i Troen, og besidde det Hele i det Enkelte. Men omvendt, naar en enkelt Fortælling frastøder og forarger os, da er det jo ogsaa, som om den hele Aabenbaring skulde opløse sig i Intet: vi tabe det Hele med det Enkelte; thi vi tabe — Troen. Dette finder nu en særegen Anvendelse paa Forholdet imellem de tvende Behudelser. Just fordi Underet i „Maria Behudelse“ er større

og, saa at sige, mere underfuldt, end i den foregaaende Fortælling, just derfor stærker ogsaa Tvivlen sin Braad, saa at den indtrængende Tilsegnelse udkræver desto større Anstrengelse. For at overbevise os herom, behøve vi nu kun et Dieblit at lytte til Tritanernes Spot, og lade den negative Kritik komme til Orde.

„Fortællingen om Englebeføget hos Maria er,“ for at tale i Tritanernes Mand, „dog unegtelig en af de allertrosthidigste Fortællinger i det N. Tst. Hvor de Sjæle maac være stærke i Troen, der, uden at aue Vanskeligheden, kunne sammenfætte saa ulige Forestillinger, som: Gud i Himlen og Provindsen Galilæa, Erkeengelen Gabriel og Flækken Nazaret, den Hellig Mand og Jomfru Maria. (Slige forbausende Sammenfæninger af det Himmelske og det Jordiske ere dog just ikke altid Beviis paa overvættets Styrke i Troen; de kunne undertiden ogsaa forklares af en overvættets Svaghed i Tænknningen.) Navnene Galilæa, Nazaret, Maria etc. have nu i Aarhundreders Løb erholdt Privilegium paa at sættes i umiddelbar Forbindelse med Gud og hans Engle. Men flige Egennavne kunne jo let tænkes forandrede, uden at Sageu selv i mindste Maade forvanskës. Det gjælder blot om, at vælge saadanne Benævnelser, som kalde os det oprindelige Indtryk tilbage, derved, at de uvilkaarlig stemple Tingen og Personen med Virkelighedens rette Hverdagspræg. Foretag da blot en ganske simpelt Navneforandring. Vælg kun Navnene paa Provindsen og Byen af dine nærmeste Omgivelser; giv Jomfruen et mere jordisk, mindre æsthetisk Navn: oplæs saa med præstelig Pathos de to første Vers af dit Evangelium, og du skal fornemme, at det endda ikke er saa let at bringe det Overnaturlige i en saa udvortes og umiddelbar Berøring med det Naturlige.“

„Men,“ siger man med Gabriel, „høs Gud skal ingen Ting

være umulig. Troen er forberedt paa Alt, selv det Usandsynligste. Velan da! Siden den gamle Mirakeltro holder sig saa godt, at man endnu i vort 19de Aarhundrede offentlig tør fremsette den Væere, at Maria har „undfanget“ sin Søn af den Hellig Aand; maae vi saa bede om lidt nærmere Oplysning angaaende denne Jomfru og hendes mytiske Forhold til sin Trolovede. Evangelisterne Lukas og Matthæus ere, hvad disse delicate Punkter angaaer, temmelig ordknappe; det træffer sig da ret heldigt, at vi have udfærligere Traditioner omtrent fra samme Tid og, efter Kirkefædrenes Opfattelse at demme, omtrent i samme Aand, som vore tvende kanoniske. Lader os da med Omhyggelighed conferere de to ældgamle Kildekrifter, nemlig: Evangeliet om Marias vidunderlige Fødsel (*Ev. de nativitate Mariæ*) og Apostelen Jacobs Protevangelium; maaskee kunde der ved disse Bestræbelser opgaae et klarere Lys over Sagens sande, mirakuløse Sammenhæng.“

„Jomfru Maria, der havde den overordentlige Bestemmelse, at blive Moder til Guds Søn, kan naturligviis ikke have været nogen almindelig Jomfru. Man er altsaa berettiget til at vente, at hun selv maa være kommen til Verden ifølge en særegen guddommelig Foranstaltning, og fra Barndommen af have levet et til Gud og hans Engle indviet Liv. Denne Formodning stadfæster sig da ogsaa, naar vi kun raadsere os med begge de anførte Smaa-Evangellier. Joachim og Anna, et Par gamle, meget gudfrygtige Folk, boede i Nazaret, og bleve omfæder misfjendte og forhaanede paa Grund af deres lange, barnløse Ægteskab. Men i denne deres kummerfulde Stilling uede de nu den store Naade, at Herrens Engel aabenbarede sig for dem begge, hver især, og lovede dem en Datter, der skulde kaldes Maria, og vorde udset til at føde Verdens Frelser. Da Maria var 6 Maaneder gammel,

fatte Moderen hende en Gang ned paa Jorden; men Barnet gif kun 7 Skridt, og søgte igjen tilbage til sin Moders Barm. Dette udlagde saa Anna meget viselig som et Tegn paa, at hendes gudindviede Datter ikke vilde træde paa Jorden, før hun var fremstillet i Herrens Tempel. Fra sit 3die til sit 14de Aar levede Maria da i Templet, hvor hun hver Dag nød guddommelig Aabenbarelse; thi Englene besøgte hende, ja hun modtog endog sin Føde af en Engels Haand. — Dette maa nu være os nok, hvad det første Punkt angaaer."

„Dernæst ønskede vi paa Troens Vegne, at kjende de Vilkaar, under hvilke Trolovelsen fandt Sted, lidt nærmere; da den Maade, hvorpaa Engelen, ifølge de kanoniske Beretninger, forvandler den virkelige Forbindelse til en blot tilsyneladende, opfører Maria til en **Noli me tangere** og degraderer Joseph til tituler Egte-
mand med Pligter uden Rettigheder, ellers let kunde støde de Svagere i Troen som en vilkaarlig og Gud lidet værdig Fremgangsmaade. Ogjaa i denne Henseende gjøre de to anførte Skrifter god Tjeneste. Det indlyser nemlig saavel af Evangeliet om Marias Fødsel, som af det tilsvarende Protevangelium, at det aldrig har været enten Josephs eller Marias Hensigt, at indlade sig i nogen ordinær Egteforening med hinanden. Først efterat Opperstepræsten Zacharias havde adspurgt Gud i det Allerhelligste, maatte Maria, ifølge det guddommelige Orakel (Jes. 41, 1) indvillige i, at der blandt Mændene af Davids Huns valgtes hende en tilsyneladende Egtefælle eller idetmindste en Formynders. Det blev da bestemt, at de giftefærdige Mænd af den davidiske Familie eller, nœiagtigere efter Protevangeliet, alle Enkemænd i Folket skulde bringe deres Stave til Alteret, at det ved et Tertegn (4 Mosseb. 17) kunde vise sig, hvo der var den Værdige. Joseph var den Gang allerede Dødsing, og vilde i Begyndelsen ikke komme

frem med sin Stav, hvisaarjag heller intet Legn viste sig. Hverstepræsten maatte da atter adspørge Gud, og da Josephs Stav var overleveret, skete Jertegnet, idet en Blomst udskød af Staven, og en Due, der kom ned fra Himlen, satte sig paa Enden af den. — See, dette er da en Forklaring ligesaa opbyggelig, som troværdig. Skal man troe det store Under, hvorfor da ikke ogsaa de mindre? Hos Gud skal, som Gabriel siger, ingen Ting være umulig. Troen er jo forberedt paa Alt, selv paa det Uandsynligste."

Det er ingenlunde saa let for de heilærde Theologer, at optage den Stridshandske, den negative Kritik med driftigt, udfordrende Blik tilkaster dem paa Videnskabens Kampplads. At tage sin Tilflugt til den naturlige Fortolknings Kunstgreb, hjælper ikke; thi, naar Engelen forvandles til en naturlig Gæster, da kan den Forargelse ikke afværges, at Maria enten med Forsæt eller i Erærmersiets Vildelse har bedraget Joseph, og at Christns, den Uhyndige, der skulde frelse Verden fra Synd, altsaa selv er undfangen i Synd og født i Misgjerning. Men oprøres man nu paa Religiøsitetens og Sædelighedens Vegne over en saa lav Mishandling af den ærværdige Overlevering, uden dog at kunne beqvemme sig til at antage Underet, saaledes som vore kanoniske Evangelier fremstille det; da er der kun een Udvei tilbage, den nemlig, at erklære hele Fortællingen for en Mythe. — At den opløsende Kritik især udvælger sig denne Fortælling som et staaende Exempel paa, at Mythen ogsaa hører hjemme i det N. Aft., er ganske i sin Orden; men selv saadanne Theologer, som med al deres videnskabelige Kritik dog søge at bevare, hvad de kalde Troens Kjerne, have i en Tidssalder, der saa let forverler Aabenbaringens hellige Aand med den rene Verdensidee, og den troende Tillegnelse med Philosophiens Viden, ikke kunnet modstaae Fristelsen. Medens Underet nemlig, som det eneste i sit Slags, har al Analogie imod sig, har Mythen

derimod i nærværende Tilfælde en rig Mangfoldighed af Oldtids Analogier for sig. Helte, som Herakles, Romulus og Alexander; Wiismand, som Zoroaster, Pythagoras og Plato, forestilles jo i Mythedigtningen som jomfrufædte Guds sønner. Mythens Begreb er desuden saa høieligt, tvetydigt og svævende, at det tillader de allerforskjelligste Nuanceringer: Ideal og Virkelighed, Fabel og Kjendsgjerning kunne her blande sig, og indgaae Forbindelser efter meget ulige Maal. Mythens form er egentlig den Paaklædning, hvormed Phantasten udstyrer Ideen, for at indføre den med overvirkelig Pragt i Virkelighedens tarvelige Verden. Saaledes kommer den mythiske Idee da til at glimre, som den Art Skjønhed, Kjenderne i Salonsproget kalde en „Distanceblænder“; saaledes hviler Ideen blødagtig svulmende i Mythens Former, og Reflexionen, der vil begribe det Eviges Sammensmelten med det Tidelige, tyer nu først derhen, hvor den finder sig mindst generet af Tilværelsens Skranker. Men, naar den ungdommelige Reflexion saa en Tidlang har holdt sig forelsket ved det mythiske Phænomen, begynder den i al Udruelighed at støde sig paa Virkelighedens skarpe Kanter, og vaagner da omsider med den kritiske Erkjendelse, at Mythens ideale Herlighed kun er et Blændværk.

„Men,“ indvender en theologisk Skole, „det er jo slet ikke nødvendigt at lade sig omtumle mellem slige Uderligheder, saa at man enten med de gammeldags Troende holder Underet fast i Fremstillingens umiddelbare Bogstavform, eller ogsaa med de moderne Nabenbaringsfjender fornægter al Tro paa en guddommelig Medvirkning, fordi Ideen af denne Medvirkning er os overleveret i Sagnets mythiske Indklædning. Den theologiske Sands vil vide at finde Middelveien, saaledes at Noget af Fortællingens væsentlige Indhold bevares for Troen, medens den Deel derimod, der nærmest berøer paa Formen, opoffres for den videnskabelige Kritik.“

Altsaa et Forslag til en fornuftig og anstændig Rigevægt imellem Troen og Kritiken! Skulde det være muligt? Skulde det virkelig kunne lykkes en fløgtig Bestindighed at tilvejebringe en saa lemsældig Overeenskomst imellem de stridende Magter? Nu vel da! Hvi skulde vi være saa daarlige at flye Middelveien, dersom det virkelig er den, der fører til Maalet? Det være langt fra os at ville overdøve deres Røst, der vandre paa Middelveien, hvis denne Røst kun er Sandhedens Røst. Det være langt fra os at ville negte Middelveislæren tilbørlig Agtelse. Ivertimod! Vi beundre Kløgten, vi ære Bestindigheden, hvis den virkelig udretter saa store Ting; vi ville gjerne lytte til et findrigt Forslag. „Methoden er denne: Man antage, at Jesus, ifølge den guddommelige Aands underfulde Medvirkning, er født til Verden uden Synd: ved denne dogmatiske Forudsætning fyldestgør man den kristelige Tro; man indrømme dernæst, at Joseph i sit lovlige Ægteskab med Maria er Jesu naturlige Fader, og at, som Følge heraf, Engle-Aabenbarelsen med Alt, hvad derunder henhører, alene skyldes den sagnmæssige Digting: ved denne Indrømmelse tilfredsstiller man Kritiken.“ — At der nu blot ikke skulde indløbe en lille Ubehagelighed! „Hvilken Ubehagelighed?“ Den nemlig, at baade Troen og Kritiken føle sig saa krænkede ved den foreslaaede Deling, at de i allerhøieste Uenighed enes om at protestere imod Forliget. „Hvad mener du? Skulde Troen, den sande kristelige Tro, virkelig lide af en saadan Mirakelsyge, at den med Hensyn paa dette Under slet ikke tillod nogen Forandring i Fremstillingens enkelte Træk?“ Ingenlunde! Den sande Tro er ikke mirakelsyg (Mirakelsygen kan søges i Overtroen). Den sande Tro fordrifter sig ikke til at forestrøve Gud Forløsningens vei; den paastaar ikke, at Underet jo ogsaa kunde være slet paa en anden Maade. Den sande Tro benægter ikke, at jo Markus og Johannes have, hver for sig, overleveret os

et i sit Slags fuldstændigt Evangelium; den sande Tro veed med sig selv, at den ikke vilde gaae til Grunde, om det endog behagede Gud at tage dette Bebudelsens Evangelium bort, naar han kun i Naade lod Troesbekjendelsens Ord blive tilbage. Den sande Tro forsøger derfor heller ikke paa at aflede Bebudelsens Evangelium, som en nødvendig Følge af Aabenbaringsideens nødvendige Grund. Nei, saa vilkaarlig, saa anmasfende og selvraadig er den sande Tro ikke. Naar Troen desuagtet protesterer imod det anførte Mæglings-Forsøg, da fremgaae dens Indsigelser af en ganske anden Grund. Den Fortælling, der i nærværende Tilfælde skulde falde som Offer for Kritiken, er os jo overleveret som integrerende Led i den kanoniske Evangelie-Cyklus; den samme Lov, der gjælder for Evangeliefortolkningen i Almindelighed, maa da vel ogsaa gjælde for Fortolkningen af dette Evangelium i Særdeleshed.

Men Evangelietroens ufravigelige Grundlov er denne, at intet Under kan være Gjenstand for en troende Opfattelse, hvis det ikke bliver os fremstillet i en bestemt Virkelighedsform; thi Underet er en Kjendsgjerning, og enhver Kjendsgjerning maa altid forestilles paa en vis Maade. Værer jeg nu af Kritiken, at vor foreliggende Evangeliebetragtning er en forfeilet og forfalsket Fremstilling af Ideen om Jesu syndefrie Fødsel, da maa jeg naturligvis opgive Troen paa dette Evangelium. Min Tanke kan maastee bestjæftige sig med Ideen; men Troen, der har tabt den evangeliske Forestilling, samler iblinde mellem løse Formodninger om jaaledes? eller saaledes? eller maastee ganske anderledes? For ikke at uidsforstaaes, maae vi her udtrykkelig bemærke, at det bestemte Hvorledes, hvorom Troen spørger, ingenkunde er et Begrebningens, men et Forestillingens Hvorledes. Ja kunde jeg begribe, hvorledes Underet nødvendigvis maatte være foregaaet, ja da behøvede jeg just ikke at tage det saa nøie med den evangeliske Forestillings-

maade; men, just fordi Troen ikke har Begrebet, maa den nødvendigvis holde sig til Forestillingen. Den, der hverken har nogen Indsigt i Tingens Væsen, ei heller nogen Forestilling om dens ydre Fremtræden, hvad har han? Løse Tanker, ustadige Meninger, tomme Formodninger. Den kritiske Fortolker, der slaaer ind paa den anpriste Middelvei, maa nu vende og dreie sig, hvordan han vil, saa kommer han dog i Forlegenhed med Troen. Siger han: „Vi betragte den evangeliske Fremstilling som forfeilet, fordi det paagjældende Under overhovedet slet ikke lader sig betegne ved nogen somhelst Forestilling;“ da ligger jo heri, at Underet selv er utroligt, eftersom det modsiger enhver mulig Antagelse. Evangelisten har da villet give os en Forestilling om Det, der ifølge sin Natur strider imod al Forestilling; han har villet gjøre det Umulige muligt, idet han har sat sig en aldeles uevangelisk Opgave. Men imod en saadan Paastand maa Troen paa det Bestemteste protestere; thi en Evangelieforfatter, der i den Grad misforstaaer sit Kald, at han begynder med umulige Opgavers Løsning, kan dog vel i det Hele taget anses for lidet troværdig. Svarer Kritikerne derimod, at Opgavens Løsning ingenlunde er umulig, kun at Evangelisten af let forklarlige Grunde har ladet sig vildlede af det mytiske Sagn; paatager han sig desaaarsag at indsatte os en mere adæqvate Forestillingsform istedetfor den evangeliske: da — ja hvad gjør Kritikerne da? Han dicterer et nyt Evangelium! Raste vi nu alle undvigende Tvetydigheder bort, saa lyder det nye Evangelium kort og bestemt saaledes: „Jesus er vel en naturlig Frugt af Josephs og Marias Ægtekab; men formedelst den guddommelige Aands Medvirkning kom han dog til Verden, et usyndigt Barn af syndige Forældre.“ Man maa dog i Sandhed være meget vis i sin Sag, for at vove et saa afgjørende Skridt. Troen er sandelig i sin gode Ret, naar den her spørger, hvil-

ken Nødvendighed der tringer Fortolkeren til at forkaste det gamle Evangelium, og dernæst: hvilken Himmelfærd laves for Paalideligheden af det nye? Det sidste Punkt er let afgjort; det nye Evangelium er et selvgjort Evangelium, en Formodning, der staaer idag og falder imorgen. Det første Spørgsmaal kræver derimod en omhyggeligere Drøftelse. Man indvender mod det gamle Evangelium, at det dog alligevel ikke forklarer den syndefrie Fødsel, efterdi det lader den menneskelige Moder blive tilbage som syndigt Led. Men denne Vanskelighed kan dog vel ikke gjøre det nødvendigt, at digte et nyt Evangelium, der, istedetfor at fjerne hiint Led, indfører tvende syndige Led?

„Det er da,“ sige vore Middelveistheologer, „just heller ikke af den Grund, at vi forkaste den gamle Evangelieform; men det skeer ifølge vægtige, kritiske Hensyn. Hvilke Indvendinger kunne f. Ex. ikke hentes paa den ene Side fra den Opfattelse af Jesu Fødselsforhold, der gjaldt saavel blandt hans Samtidige, som blandt hans Allernærmeste (Luc. 4, 22; Matth. 13, 55; Joh. 6, 42 o. fl. St.), og paa den anden Side fra den fuldkomne Tausched, hvormed dette Punkt forbigaaes saavel i den evangeliske som den apostoliske Beviisførelse for Jesu gudmenneskelige Natur? — Men hvis disse Indvendinger nu alle tilhobe beroe paa lutter Misforstaaelser? Hvis en troende Opfattelse af den hellige Historie nu godtgjør, at det laae i Sagens Natur, at hine Samtidige maatte ansee Jesus for Josef's Søn, efterdi Joseph jo, ifølge Engelen's Paanindelse, annammede Maria som sin Hustru; og at Jesu Nærmeste ligesaa lidt som de øvrige Samtidige kunde kjende Noget til en Hemmelighed, der for de Paagjældende selv jo var saa vanskelig at meddele, at Maria end ikke formaaede at betroe den til Joseph? Hvis endelig dette Under ikke bliver anført som Beviis for Jesu guddommelige Natur, uemlig i Evangelierne

ikke, fordi det ikke er ved at fortælle om Undere, men ved selv at gjøre Undergjerninger, at Jesus vækker Erkjendelsen af sin guddommelige Sendelse; og i de apostoliske Foredrag ikke, fordi disse have en anden Form end de evangeliske Fortællinger: hvis nu, sige vi, dette forholdet sig saaledes, har da Evangelietroen ikke Grund til at klage over en saadan Fremfærd?

„Dog, hvad hjælper det, at Troen klager, naar Kritiken alligevel har Sandheden og Videnskaben paa sin Side?“ — Ja! Sandheden er en hellig Magt, og den Tro, der strider imod Sandheden, maa falde ved sin egen Usmagt. Men for at finde Sandheden, maa man kjende Veien. Almindelige Sandheder paanøde sig Tænkeren med Nødvendighed; men Evangeliets Sandhed er en Guds Gave, som den Troende skal tilegne sig med Frihed. Forverles nu Nødvendighedsprøven med den frie Tilegnelse, saa er Forvirringen grændseløs. Det er denne Forvirring, der forraader Middelveislærens videnskabelige Sraghed. Halvkritiken begynder nemlig med at affondre Alt, hvad den i Forhold til den almindelige Aabenbaringsidee mener at kunne betragte som ligegyldigt og overflødigt. Derfor tilstedesætter den ethvert Under, der ikke med Nødvendighed kan afledes af Ideen. Saaledes bliver Engle-Aabenbarelsen for Joseph i Drømme forkastet som umotiveret, eftersom Maria jo har havt et Englebesøg i vaagen Tilstand; ja selv dette Englebesøg er jo nu, ifølge Halvkritikens „nye Evangelium“, ligesaa overflødigt, som hiint. Slige oekonomiske Beregninger kunne ved første Diekast tage sig ret smukt ud; men man lægge vel Mærke til, at Middelveistheoriens affondrende Kritik med det Samme er bleven en opløsende Kritik. Er Opløsningen først kommen i Gang, saa kan dens videnskabelige Fart ikke standses ved at sige: holdt! og møde for den med en Levning af Troen. Har jeg først tilladt mig den Vilkaarlighed, at bortvise Debudelsens Engel, da

er det kun en ny Vilkaarlighed, hvis jeg i Troens Navn vil paa min egen Wiis begynde at hævde den syndefrie Fødsel. For Ideen, som saadan, er Intet nødvendigt uden Ideen selv. Lad Menneſkeheden efter ſin Idee være syndefri, Syndefrihedens Idee kan jeg da maatte kræve med Nødvendighed; men hvor er nu den Middelveiſthcolog, der beviſer mig, at denne Idee vilde opløſe ſig i Intet, hvis Jeſus af Nazaret ikke var født syndefri? Troen paa Jeſu Uſyndighed ſtaaer og falder med den barnlige Tro paa den hellige Hiſtorie; men ingen hiſtorisk Kjendſgjerning lader ſig beviſe i Kraft af den rene Nødvendighed. Den negative Kritik er derfor i ſin gode, videnskabelige Ret, naar den med ubſielig Conſequeſ ſ fuldbyrder den Oploſning, ſom Middelveiſtlæren allerede forlængſt har paabegyndt.

Vi have fulgt Underſøgelfen igjennem dens forſjellige Inſtanſer; vi have hørt Nok af Vantroens Spot, af Tvivlens Omſvøb og Halvtroens kritiſke Forlegenheder, Nok til at overbevife os om, at der kun er eet afgjørende Skridt, enten at vælge Troesfornegtelfen eller at blive i Troen.

Den Troende, der ſaaledes har ſikkret ſig mod ethvert videnskabeligt Angreb, vender ſig da nu bort fra Stridens Larm, for at hvile i Evangeliet med Inderlighedens ſtille Glæde. Spottesrens Overmod ſkal ikke faare hans Følelſe, og Kritikerens Gjøglebilleder ikke blænde hans ſie. Kun Modſigelfens ſagte Gjenglyd vil endnu en enkelt Gang lade ſig høre i den Overveieſe, hvorunder han ſtræber at blive fortrolig, ret fortrolig med Evangeliet's Under.

„I Begyndelfen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Og Gud talede Almagtens Ord, og ſee! der blev en Verden formedelſt Ordet; han talede Udvælgelfens Ord, og ſee! der blev et Guds Folk i Verden formedelſt Ordet.

Abraham hørte den talende Gud, og vandrede bort fra de stumme Guder; Moses hørte den talende Gud, og — Israhel blev Guds Giendoms Folk formedelst Ordet. Men Folkets Hjerte var for Herren i Israels Huus, som en Qvindes kjødelige Hjerte, der ikke kjender Bestandighed, men i Afsmagt og Styrke, i Svaghed og Trods bevæges ustadigt hid og did. Da hørtes det hellige Ord, som Bredens bitter Ord, der revser den Gjenstridige, som Straffens sønderknusende Ord, der tugter den Troløse. Og Folkets Hjerte var igjen i de Udvalgte som en elskelig Qvindes Hjerte, der angreer sin Brode, ydmyger sig i Lydighed, og bøier sig i Tro og Hengivenhed. Da hørtes det hellige Ord som et Barmhjertighedens Ord, der opreiser den Faldne, som et Naadens Ord, der hufvaler den Sørgende, som et Kjærlighedens Ord, der fylder Sjælen med Glæde. Det var en Bignelse, ja en mørk Tale, at Folket var viet til Jehova, som Qvinden er viet til Manden, sin Herre. Det var en Hellighedens Tugt, der skulde frelse de Udvalgte; en Kjærlighedens Gaade, der skulde løses paa det Sidste. Aldrig løb et Verdens-Ord saa tungt, saa strengt, som Lovens Ord til Jehovas Folk; aldrig blev en Verdens-Gaade løst, som Pagtens Gaade i Israhel, da Qvinden „fandt Naade hos Gud“. Og Gaaden lestes, og Bignelsen blev en Sandhed, og Lovens et Evangelium i Engelenes Hilsen: Hil være dig, du Benaadede; Herren er med dig, du velsignede iblandt Qvinderne.“*)

*) „Men Jomiru Maria var trolovet en Mand ved Navn Joseph af Davids Huus, og Joseph mistkjendte sin trolovede Hustru.“ Hvorledes Forholdet imellem Maria og Joseph nærmere bliver at opfatte, vil i Hovedsagen beroe paa, hvorledes man forklarer sig Marias Udvalgelse. Naar Evangelielegenden, ifølge den gamle Kirkes æstetiske Retning og luxuriøse Mirakeltro, fremstiller Maria som fødte

„I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Og Gud talede Almagtens Ord, og see! der blev en Verden formedelst Ordet; han talede Udvælgelsens Ord, og see! Israël blev Guds Eiendoms Folk formedelst Ordet. — Og efterdi Landen, den Hellig Land kom over Israël ved Ordet, og den Høiestes Kraft overskyggede Guds Udvælgte formedelst Ordet, derfor blev Israëls Folk, som i et Billede

Helgeninde, som Englenes Lege søster, da kunne vore Evangelister ingenlunde siges at bære Skylden for en saadan Misforstaaelse. Lukas omtaler Trolovelsen som en virkelig Kjendsgjerning, og Matthæus, der forudsætter, at Anderet allerede er foregaaet med Maria, lægger en særegen Vægt paa Josephs naturlige Overraskelse. At Fritænkeren tager sig de apokryphiske Opdigtelser til Indtægt kan desaaarsag ikke overraske Noget, der veed, hvor han med Bestemthed vil hen. Grundforskjellen imellem den kanoniske og apokryphiske Fremstilling beroer imidlertid ingenlunde derpaa, at hiin optager færre, denne flere mirakuløse Tildragelser; men hvad der her gør Udslaget, er just dette, at Legendens Mirakelfortællinger forraade deres uægte Herkomst, forsaavidt deres Mangfoldighed kun tjener til at udstyre „den Benaadede“ som et phantastisk Væsen. Med samme Ret som den æstetisk fromme Phantasi har tilintetgjort Trolovelsens naturlige Betydning ved overnaturlige Tilberedelser, og forvansket det oprindelige Indtryk af Marias Billede ved en falsk Forgyltning, med samme Ret kunde en moderne Phantasi nu ogsaa falde paa, at ville omgive de Trolovede med en erotisk Nimbus, og gennemgløde Joseph og Maria med Elfstovsjudens stærke Lidenskab. Istedetfor det aldeles usandskelige Baand imellem en 90aarig Dying og en ung Klosterjomfru, der sidder og venter paa et overordentligt Engl besøg, sif vi altsaa et romantisk Kjærlig-

kalbet den Høiefies Søn efter Herrens Ord: Israel er min førstefødte Søn (2 Mos. 4, 22). Og dog var Israels Hjerter haardt, og han vandrede efter sine egne Tanker paa en Vei, som ikke var god. Og Jehova straffede sin Udvalgte, ja Herren revsende sit Folk, som en Fader revser sin gjenstridige Søn. Men efterdi

hedsbaand, sandfælt straalende, som det, der omslynger en Romeo og Julie, en Arel og Valborg; kun med den Forskjel, at det her ikke er en Familietvist, ei heller nogen Sortebroder, men en Erkeengel, der som en Deus ex machina hugger Knuden over. Kan den sidste Digting nu ikke med mindste Skik af Ret retfærdiggjøres af Evangeliets Grundtext, da kan den første det ligesaa lidt; og der er saaledes ingen Grund til at miskjende den evangeliske Fremstilling af ængstelig Hensyn til Legendens Usvælfelser. Blive vi altsaa, som det sig bør, ved den kano-niske Overlevering, da beholder Trolovelsen sin fulde sædelige Gyldighed, og da vil ogsaa den overnaturlige Meddelelse, hvorved Josef's Misforstaaelse hæves, vise sig begrundet i Sagens Natur. At Maria har raadt Joseph sin Haand, beviser klart, at hun, før Bebudelsen indtraf, ikke har havt nogen Forestilling om, at hun selv var „den Benaadede“. Denne Omstændighed er imidlertid saa langt fra at svække vor Overbeviisning om hendes sjælelige Forberedelse, at den meget mere tjener til at sætte hendes rene Hjertes eenfoldige Tro i et endnu klarere Lys. Det er dog uengetelig et af de allerskjønneste Beviser paa sand Ydmyghed, at Den, der i sin dybe Synderkjendelse, sin ubetingede Tillid til Guds Naade og uendelig Hengivenhed i hans Villie fuldkommer Troens indre Gjerning, selv ingen Anelse har om sit Fortrin fremfor Andre. Havde Maria tænkt ved sig selv: Jeg tør ikke troløve mig med Joseph; jeg maa være forberedt paa noget langt Høiere; thi, hvis

Ånden, den Hellig Åand, dog var over Isracl ved Ordet, og den Høiestes Kraft overskyggede Guds Udvalgte formedelst Ordet, saa bleve da de Øpperste, som fødtes af Herrens Folk, hilsede som den Høiestes Børn (Ps. 82, 6). Og hvo var vel hyperligere iblandt de Udvalgte, end Hyrden fra Bethlehem, Sangerkongen med den

Herren skulde behøve en Tjenerinde, for at udrette det Overordentlige, vil der neppe findes nogen Værdigere, end jeg; da skulde en saadan selvbehagelig Reflexion vel have været nok til at gjøre hende aldeles uværdig.

Stemmer det nu saavel med Ordet som med Ånden i Evangeliet, at de Trolovebe virkelig stode i Begreb med at fuldbyrde deres Egtekab, da Bebudelsen indtraf; saa bliver Marias Taushed angaaende det stete Under forstaaelig for enhver Troende. Om hendes nærmere Forhold til Joseph og sammes Betydning i den borgerlig-sædelige Verden havde Engelen jo Intet aabenbaret hende. Skulde hun altsaa afbryde Forbindelsen? Skulde hun, som Moder til „den Høiestes Son“, staae ene i Verden, og udsætte ham og sig for Menneftenes Spot? Vilde Joseph forstaae hende, hvis hun betroede ham sin Hemmelighed? Hvad skulde hun forlange af ham? Vilde han indvillige i hendes Forlangende, hvis hun virkelig kunde udfinde, hvad hun skulde bede ham om? At Kritikerne hidtil ikke ret have villet ændse disse og lignende Vanskeligheder, er forklarligt nok. Naar man nemlig i Kraft af den moderne Bevidsthed forubveed, at Underet kun er en Indbildning, saa farer man lige Ubetydeligheder over. Det er jo ikke Umagen værd, at sætte sig levende ind i en saa urimelig Fortælling. Derimod fremmer det Kritikens videnskabelige Seier langt lettere, naar man løber, som om en Engle-Aabenbarelse var en Overdagsbegivenhed; thi derved aabner man sig jo den allerbequemeste Udvei til at slippe bort fra Underet.

gyltne Harpe, Manden efter Guds Hjerte? Saa løb da Herrens Ord til David: Du er min Søn; jeg fødte dig idag (2 Ps. 7). — Og Gud Jehova var med David, og Davids Navn var stort, „som de Stores Navn, der ere paa Jorden,“ og han var den Høiestes Søn formedelt Manden. Men han var

Skulde det derimod ikke være Videnskaben aldeles uærbødig at sætte sig tilbørligt ind i sin Gjenstand, skulde den moderne Kritik virkelig kunne beavemme sig til at gjøre et Indblik i de Trolovedes daværende Stilling, da vil man sikkerlig blues ved at henføre Marias Tausked med Strauß til — „Dovenskabens Grundætning“.

Er Aabenbarelsen for Joseph allerede tilstrækkelig motiveret ved Hensynet til Marias Tilstand, saa erholder Meddelelsen endnu desuden sit eiendommelige Præg derved, at Engelen viser sig for ham i Dromme. Denne Meddelelsesform svarer aldeles til sit Diemed. Josephs naturlige Smerte over Marias Tab stiller os Manden i det rette Lys. Han føler sig krænket, og denne Krænkelse er saa meget bitterere, som han tillige føler, hvad han taber, idet han taber Maria.

Han nærer Mistanke mod hendes Ustyrbighed, thi hun er jo som salten; men han quæler igjen denne Mistanke: hun har jo hidtil været ham et Mønster paa den reneste Osindelighed. Derfor tør han end ikke følge Ivershygens Indskydelse, at bestjamme hende offentlig, men beslutter at stille sig hemmelig fra hende. Ikke til noget Menneske kan han betroe sin Rummer, thi hun er ham dyrebær fremfor Alle; skal han opgive Troen paa hende, maa han opgive Troen paa Menneskeheden. Ingen Ven vilde forstaae hans Tale, om han end prøvede paa en Forklaring; thi der er Forvirring og Medsigelse i hans egne Tanker. Endnu mindre kan han nærme sig Maria selv: I hvilket Sprog

ogfaa en Syndens og Misgjerningens Søn formedelst Kjødet. Og Manden efter Guds Hjerte maa grue for sin Misgjerning, som ingen Anden, Herrens Udvalgte fornemmer Guds Brede, som ingen Anden; Sangerkongen med den gylbne Harpe er jo bedrøvet, som ingen Anden: han er saa bleg af Sorg, „han er

skulde han vel tale til hende? Bebreide hende sit Fald? Nei! hun kan jo ikke være skyldig! Forlange hendes Retfærdiggjorelse? Nei! Hun kan umuligt retfærdiggjøre sig; hun maa jo dog være skyldig! Saa har han da kun een Udvei tilbage, og at skjule sin Smerte, og „stille sig hermelig fra hende“. Man behøver i Sandhed ikke at ophøse Lømmemanden Joseph af Davids Huus til Elskovsridder af den moderne Reflexion, for at forklare sig hans hemmelige Smerte. Man indrømme blot Manden, hvad der, efter Evangeliet, dog vel idetmindste tilkommer ham, et ædelt Hjerte, en sund Forstand, og Striden i hans Indre forstaaes af sig selv. Kan Joseph med al sin Grublen ikke selv løse den Gaade, der er sat ham ved Underet, da er det jo ingenlunde overflødigt, men aldeles overeensstemmende med det tilsigtede Diemed, at en Herrens Engel løser den for ham i Drømme. Joseph er altsaa forberedt paa en Aabenbarelse. Hans Hjerte fordrer intet Mindre, end hvad Drømmens Engel forkynder ham: han kræver Underet, og derfor troer han ogsaa paa Underet. Denne Josephs Tro er imidlertid uendelig forskjellig fra Drømmetyberens løse Overtro; thi den beviser strax sin Sandhed i en stor sædelig Beslutning: han vaagner af sin Drøm, for at gjøre, som Herrens Engel har befaleet ham. Derved bliver Joseph et evangelisk Forbillede for alle Dem, der med reen og mandig Selvsornegtelse syldestgjøre Pligtens hellige Lov, selv da, naar Pligtoskyldelsen, hvis den vorder kundbar, kun fører Verdens Spot og Misgjendelse over dem.

faa træt af Sukke i den lange Nat, han har vædet sit Leie med
 Laarer." Det var da kun som i et Billede, i en Vignelse, at
 David blev kaldet den Høiestes Søn. Han fik en Evighedens
 Forjættelse i Ordet, men Manden straffede ham i Kjødets; — „han
 gif bort ad al Jordens Bei." Men, efterdi Manden dog var over
 Israels, og den Høiestes Kraft overfyldte Guds Udvalgte, virkede
 Sandhedsordet i Vignelsen. Nathan stod for Davids Throne, og
 talte med prophetisk Røst om den Høiestes Søn, der skulde bygge
 Herren et Hus, og have sit Riges Stol stadfæstet evindeligen.
 Naar dine Dage ere opfyldte, og du hviler med dine
 Fædre, da vil jeg opreise din Sæd efter dig, som skal
 udkomme af dit Liv, og jeg vil stadfæste hans Rige
 (2 Sam. 7, 12). — Og hvo var nu hyperligere blandt de Ud-
 valgte, end Salomo med Lyffens Skatte og Mandens herlige
 Gaver? Han bad om Forstand, og Gud Herren gav ham et viist
 og forstandigt Hjerter, ja gav ham endogsaa Det, han ikke havde
 begjæret, s: baade Rigdom og Ære. Al Israels hørte Kong
 Salomos Dom; og de frygtede for Kongens Ansigt, thi de saae,
 at Guds Viisdom var inden i ham til at holde Dom. Og Sa-
 lomo blev større end alle Konger paa Jorden med Rigdom og
 Viisdom. Dronningen fra Saba kom til Jerusalem, at friste
 ham med mørke Taler; og der var ikke et Ord skjult for Kongen,
 som han jo kundgjorde hende. Folket prisste ham i sit Hjerter, naar
 han vendte sit Ansigt omkring, og velsignede al Israels For-
 samling; ja Folket prisste hans Navn, thi han var en Fredens
 Hærsket: Juda og Israels boede trykkelig, hver under sit Bün-
 træ og under sit Figentræ fra Dan indtil Beersehaba alle Sa-
 lomos Dage. Og dog var det kun som i et Billede, i en Vignelse,
 at denne Davids Søn kunde kaldes den Høiestes Søn.
 Viisdommens Søn tog Viisdommen forfængelig, og for For-

fængelighedens Wiisdom ere alle Ting majsommelige, at Ingen kan udstige det: Diet mættes ei af at see, og Dret fyldes ei af at høre; og Prædikeren sukker saa tungstindig: Forfængelighedens Forfængelighed. Alt Forfængelighed! Jeg Prædikerer, jeg var Konge over Israël i Jerusalem; jeg saae alle de Gjæringer, der ere gjorte under Solen, og see! det var altsammen Forfængelighed og Aandsfortærelse. Nei, af nei! Salomo i al sin Herlighed var ikke den sande Guds Søn. Aandens Kraft frigtede ham, og hans Tjenere spottede ham; Kjødets Sands bedaa-rede ham, og hans Hustruer boiede hans Hjerte. — Israël er da sig selv en Gaade: Aanden er kraftig; men Kjødets Sands er Fjendskab mod Guds Aand, og Ordet kan ikke blive Kjød. See Ephraim og Juda, hvor de hade hinanden med et dødeligt Had. Falske Aander og falske Propheter, fremmede Fiender og fremmede Guder besnære Israël, førtære hans Kraft, og true ham med Fald og Fordærvelse. Hvor er nu den Høieste Søn, der skulde sidde paa Davids Throne, og regjere over Jacobs Huus evindeligt? Ak! Paa Thronen sidder en Achas, ængstet af Phetah og Rezin. Det er kundgjort for Davids Huus, at Syrerne forlade sig trygt paa Ephraim; og Kongens Hjerte bæver og hans Folks Hjerte, „font Træerne i Skoven bæve for Binden.“ — Men, efterdi Aanden, den Hellig Aand, dog var over Israël, og den Høiestes Kraft over-skyggede Guds Udvalgte, var Ordet mægtigt formedelst Aanden, og Herrens Propheter vældige ved Ordets Kraft; thi Aanden var i Propheternes Ord, og Ordet var som „en Hammer, der kløver Fjelde“. — Propheten gaaer Kongen imøde; Jesaias taler til Achas; saa taler en Troens Mand i Farens Stund til den forsagte Abivler: Tag dig iagt, hold dig rolig, ei frygte du, og ei worde dit Hjerte forsagt (Jesaj. 7, 4). — Jehovas Folk er i den Almægtiges Haand. Kongen i Damastus kan

ikke betvinge os, Ephraim og Remalias Søn kunne ikke ødelægge os; kun naar Jehova sløiter ad Fluen, som er ved Ægyptens Flodens Grændse, og ad Bien, som er i Asfurs Land, kommer Fordærvelsen over os. Assyrien kan ikke redde os; et Menneskes Arm kan ikke beskytte os mod den Helliges Brede. Vi ere i Guds Haand, vi hdmyses under hans Vælde, vi opreises ved hans Arms Kraft, vi skulle frelses ved Almagtens Under. — Derfor vil Jehova give Eder et Tegn: See, Jomfruen vorder frugtformelig, og føder en Søn, og du skal kalde hans Navn Immanuel (Jes. 7, 14). Men Tvivleren paa Thronen forstod det ikke, hans Tjenere fattede det ikke. Han, der skulde være som den Høieste Søn, brændte sine Sønner i Ilden efter Hedningernes Vederstyggelighed, og plyndrede Herrens Huus, for at kjøbe sin Frelse af Assyriens Konge. Og dog — drømmer Propheten ikke, han taber aldrig Nærværelsens Vilkaar af Synet; men midt under Tidens Trængsler drager et Fremtids Syn forbi hans Die, og han fryder sig ved Synet, som Den, der famler i Matten, fryder sig, naar Dagen gryer; ja han fryder sig ved Synet, thi Folkets Frelse, den sande Frelse viser sig for ham i Synet: Det Folk, der vandrede i Mørke, udbryder han, skuer et stort Lys; Lysen opgaaer for dem, der boe i Dødens Skyggers Land. Jesaias drømmer ikke, han taber ikke det Nærværendes Vilkaar af Synet; men af Nærværelsens Syn ndklarer sig et Eghedsyn, og den Høiestes Søn staaer for ham i Synet: Et Barn er født os, en Søn er givet os. Og Fyrstendømmet skal være paa hans Skulder; og hans Navn skal kaldes Under, Raadgiver, stærke Gud, Eghedens Fader og Fredens Fyrste (Jes. 9, 6).

Hvor er dette udvalgte Folk med sine Konger og Propheter dog ikke et vidunderligt Folk. Betragter nu Israel! Fjernt i

Historien kommer han op, en eenlig Gestalt, i Myrthenes Laage. Hans Bane krydser Folkenes Veie trindt omkring: skulde han nu blande sig med de Fremmede? Nei! han hader dem, de foragte ham: han vilde knuse alle Hedningene, om han kunde. Betragter Israël, betragter ham nøie! Han er intet Laagebillede i den graae Oldtid, men en virkelig Skikkelse med skarpe, udprægede Træk. Der er Lys i hans Die, naar han seer paa Virkeligheden; der er Forstand i hans Hjerne, naar han dømmes om Tingenes Gang, og beregner Vilkaar og Diemed. Du blander ham ikke med tomme Ord: han kjenner Naturlighedens strenge Lov, han fornemmer Virkelighedens Skranke; han kræver Kjendsgjerning. Og dog, hvor forunderligt! Han, just han er en Troende, ja den eneste Troende midt iblandt alle Folkene, fordi han er den Eneste, der ret kjenner Forskjel mellem Skaber og Skabning. Han drømmer sig ikke ind i Troen. Nei! han nødes til Troen: thi kun i Troen er hans Frelse. Almagtens Gud frelser ham, Underets Gud løser hans Lænker, og bærer ham paa Ornevinger bort fra Trældommens Land. Ja, saa maa han vel troe; thi han staaer jo for Sinai Bjerg, omgiben af Tegn og underlige Gjerninger. Betragter Israël, betragter ham nøie! Han er ingen marvløs Skygge, men en kraftig Natur med Kjød og Blod og en Sjæl, fuld af Lyster og Lidenskaber. Han seer Afgudsbilledet: Lysten vaagner, Nydelser vinker. Han seer Guldkalven, dens Glands fortryller ham: Diet funtler, Haanden zitter, Læberne tilbede, thi han er næsten vild af Begjærlighed. Da torbner Jehovas Stemme, og Synderen farer sammen i Forfærdelse. Afgudsalteret falder, Glædesfangen tier, Dandsen ender. Den Uhydige maa nu lide sin Straf, maa fornegte sin Lyst, angre sin Overtrædelse, og forbande de falske Guder. Betragter Israël, naar den Vældiges Arm hviler tungt paa ham, naar han strider Fortvivlelsens Strid med de bitre Fiender, naar

han raaber til Himlen om Hevn, men Herren svarer ham ikke, fordi Bredens Dag er kommen: da synker hans Mod, da svinder hans Kraft; da komme Fienderne over ham, og sønderrive ham, og sprede hans Lemmer ved Babels Floder. Da er han som en Død; hvo skulde nu troe, at han atter kunde rejse sig. Men betragter ham saa igjen, naar Aanden kommer over ham, naar den Høiestes Kraft overskygger ham! Det er et Guds Under. „De døde Veen“ samle sig med Kjød og Blod; de spredte Lemmer forene sig, Dødningen aander, Israhel staaer op, finder atter Veien til Forjættelsens Land, og priser Jehova paa Sions Bjerg. Det udvalgte Folk er en verdenshistorisk Gaade. Om alle øvrige, aandeligt begavede Folkeslag gjælder det, at de begynde med mytiske Naturguder, med glimrende Ungdomsdrømme, gaae dernæst efterhaanden over fra Mytetroens umiddelbare Forestillinger til en reflecteret Opfattelse af Verdensideen, og derigjennem til Tvivl og Bantro. Israhel derimod har fra Begyndelsen af den Modsigelse i sig, at han paa een Gang er en Troende og dog en Tvivler, en ivrig Gudstilbeder og dog en Spotter. Han gaaer derfor ikke fremad fra Tro til Tvivl, som fra Umyndighedens til Myndighedens Trin, for at ende i en Opløsning; men han gaaer idelig fra Tro gjennem Bantro tilbage til Tro. Derfor staaer han ved Slutningen af sin Løbebane i Grunden paa samme Trin, som ved Begyndelsen. Med alle de Prøvelser, det udvalgte Folk har gennemgaaet, alle de Forjættelser, det har modtaget, alle de Prophetier, det har hørt, og alle de Bibeftemmelser, hvormed Loven efterhaanden er bleven forøget, begriber det ligesaa lidt sig selv og sin Gud i Slutningen, som i Begyndelsen. Kun dette forstaaer den troende Israhel, at han skal frygte Gud og holde hans Bud, at Folket skal frelses ved Underet, og forvente den Tid og Time, da Frelseren, den Høiestes Søn, kommer.“

„Seer jeg nu paa alt Dette med et alvorligt prøvende Die, da samler min Sjæl sig i den ene Afgjørelse, at enten er Udvælgelsens Folk et forunderligt Brængebillede i Historiens eget verdenslige Drama, Underet et Blandværk, Aandens Drøm om Ordets Almagt en dristig Digting, og Verdensgaaden et naturligt Knudepunkt i Menneſkehedens eget Væsen (og da har Tænkeren Ret, naar han opløser alle overnaturlige Kjendsgjæringer som naturlige Symboler i den kosmiske Idee-Udvikling, og da har den negative Kritiker fuldkommen Ret, naar han igjen opløser Ideens mytiske Selvhed i gemyttige Indbildninger, og Halvtroens Forsvarer kan i Videnskabens Sprog ikke svare ham (et til Tusinde); — eller ogsaa maa Verdensgaaden være en Guds Hemmelighed, Udvælgelsens Folk Underets Folk, og Propheternes Syner Aandens Forvarer for det evige Ords Aabenbarelse i Kjødet: og da har Evangelietroen ubetinget Ret, naar den med Uvillie vender sig bort fra alle tjenstvillige Halvsforklaringer, og bringer alle selvkløge Indsigelser til Taushed, for at kunne høre i Fred, hvorledes Behudelsens Engel løser Gaaden for Jomfruen i Nazaret. Halvtroens Mænd, der her ane noget Overnaturligt, og dog see sig angstelig om efter de naturlige Betingelser, modstige sig selv og vide ikke, hvad de gjøre: kun Behudelsens Engel, den Engel, der „staaer for Guds Afsyn“ (Luc. 1, 19.), veed Gaadens Opøsning. Engelen veed, at som Jord og Støv var den naturlige Betingelse for Skabelsen af den første Adam, saa er nu en troende Qvindes rene Sjæl den tilstrækkelige Natur = Betingelse for Undfangelsen af den anden Adam; Engelen veed, at Frelsens Tegn er „Jomfruens Søn Immanuel“; ja Engelen, der staaer for Guds Afsigt. Behudelsens Engel, veed, at Ordet fra Himmelen bliver Kjød i Jsrael, naar Aanden sænker sig med Skaberens Kraft i det jomfruelige Hjerte, og Kjærlighedens Gud fuldbjyder sit Under,

Derfor er Røsten saa klar, Stemmen saa høitidelig, saa mildt be-
væget, og dog saa myndig, naar det lyder til Maria: Den Hel-
lig Aand skal komme over Dig, og den Høiestes Kraft
skal overskygge Dig; derfor skal ogsaa det Hellige, som
fødes af Dig, kaldes Guds Søn."

"I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud,
og Ordet var Gud. Og Ordets Gud talede til de Udvalgte,
og Israel hørte Guds Ord, og forstod, at det var et Troens Ord,
der skulde bevares i Hjertet, og bevises i Gjerningen. Ogsaa
Verdensordet vil høres i Verden, ogsaa Naturaanden vil forher-
liges i Mennekeheden efter sine Forbilleder. Gjalder det en Vædde-
strid om Skjønhedens, Tankeviisdommens, Verdensherredømmets
Priis: da er Kanaan ikke det forjættede Land; da kan Israel
hverken maale sig med Grækeren eller Romeren eller de Stærke i
Norden. Men spørges der om den Ewiges Herlighed, om Gud-
frygtighedens Viisdom og Troens Kamp for Hellighedens Rige
paa Jorden, da har Israel Ordet. Skal der tales om et Menne-
stes Sind, der offerer sit Kjød og Blod, ja sin naturlige Forstand
for Opfyldelsen af et guddommeligt Bud; skal der tales om de
Prøvelser, hvori et Mennekte forsøges, naar han strider Afgjærel-
sens Strid med Gud og sit eget Hjerte; skal Talen vise, hvorledes
en Mandens Mand kan trodse en heel Verden med en guddomme-
lig Forjættelse, og midt i Virkelighedens Farer bygge alt sit Haab
paa et Guds Under: da staaer Israel alene uden Sammenligning,
da har Jehovas Søn Ordet, og alle Folketøfter maae tie, naar
han taler. Og dog er Israels Folk med det aabenbarede Ord sig
selv en Gaade: det hører, og forstaaer dog ikke; det seer, og fatter
dog ikke — Troens Hemmelighed. At Troen har en Ewigheds-
kraft i sig formedelt Ordet, maa indlyse for alle Dem, der be-
tragte dens Virkninger i Kræfternes Rige. Men, naar det kjøde-

lige Sind antændes af Manden, da bruser Lidenskaben, da maa den virkelige Forskjel imellem Lydighed og Ulydighed træde ud i synlig Afgjørelse: Loven kræver den udbortes Gjerning. Kun under denne Betingelse kan Folket forstaae den Troendes Sjælestorhed. Selvfornegtelsens Kamp, Angerens Smerte, Døffrelsens ubegribelige Spændkraft: Alt maa komme tilsynne i saadanne Kjendsgjerninger, at det kan blive Gjenstand for Beundring, og gaae over i Folkehistorien. At Troeslivet derimod kan være skjult i reen Inderlighed, og dog opløse et Menneske over den hdre Verdens Forfrænkelse, at den fuldkomne Gjerning kan være en sagtmødig Sjæls ubetingede Hengivenhed i Guds Villie, at den Høiestes Kraft kan være virksom i en stille Mands uforfrænkelse Væsen, det vilde aldrig ret blive klart for Jehovas Folk. I denne Forstand gjælder det, at Israels stærke Tro er mere udbortes-historisk end udbortes-sjælelig, mere heroisk-mandig end gemtylig-qvindelig. Derfor kan Lovens Folk vel fatte sin Troes Begyndelse, men ikke dens Fuldbendelse. At Udvælgelsen begyndte med den Mand, der fuldkommedes i Lydighed, da han beredte sig til at offere Gud sin eneste Søn, det kunde det udvalgte Folk forstaae, og derfor prisste Israel Troens Fader; men, at Troens Fuldbendelse skulde skee ved den Kvinde, der i Hjertets Genfoldighed hengav sig i den Helliges Villie, for at føde Guds eeubaarne Søn, det overgik Sands og Forstand."

„Ikke, som vilde Israel stille Kvinden i Skygge: nei, langt fra! Jehovas Dø hvieler jo ogsaa paa hende; han hører hendes Suk, naar hun beder ydmygelig; han trøster hende, naar hun taler af sin „Klages Mangfoldighed“; han velsigner hende, naar hun „udsøfer sit Hjerte for hans Narsyn“. Hvor Troen udøver den høieste Magt, tør Kvinden vel i Afgjørelsens Dieblid træde op, og maale sig med Manden. Israel veed det, at Kraftens Mand kan

i Farens Stund hvile over en Kvinde; Israël veed det, at stundom, naar de Driftige tabte Modet, naar de Stærke bleve svage, da er det skeet, at Herren har gjort den Svage stærk, og frelst sit Folk ved en Kvindes Haand. Læst blot et Ord om Deborah under Palmetræet, og du skal see, hvor Hebræerens Ansigt straalere: „Deborahs Naad blev Baraks Seier, Lapidoths Hustru var en Moder i Israël“. Nævn Judiths Navn, det tænder en Gnist i Jødens Dø: „Judith drog Hævnenes Sværd i Assyriens Telt, og frelst Jerusalems Gre“. Ja det kan al Verden forstaae, at Israëls Folk maa lovsynge Deborah, maa prise en Esther og Judith.“

„Hvor mægtig er ikke Deborah i hendes høie, prophetiske Ro! — Folket trækker under Sabin's Haand, i tyve Aar har Forsmædelsen varet. Kun hos Prophetinden paa Ephraim's Bjerg finde de Fortrykte en Tilflugt: hun, en Kvinde, er den Gæste, der skifter Ret i Israël. Sifera truer, og Folket raaber i Angst til Herren, „af Sabin's Hovidsmand har 900 Jernvogne“; men Deborah skrækkes ikke. Rolig sidder hun under sit Palmetræ, og dømmes Israëls Børn. Manden rører sig i hende; hun seer jo Folkets Nød, hun kjender Fiendens Anslag. Og dog sidder Kvinden med Lovens Ord i Hjertet paa sit Dommerfæde, saa fast og rolig, som den forfarne Styrmand, naar Havet bruser. Da slaar Befrielsens Time: hun kalder Abinoams Søn. Hun betegner Helten sin Vei, hun hæver hans Mod, hun følger ham i Striden. Der er en Visshed i hendes Blik, en Tilforlidelighed i hendes Ord, en Overlegenhed i hendes Daadskraft, som kun Troen kan give Den, hvem Herren udvælger at frelse sit Folk.“

„Stor og herlig er Judiths Kraft; hun er Slægtens Røds: alle Folketroens Lidensflaaber brænde i Jødingens Hjerte. Assyriens Sjæl fangedes af hendes Deiligbed, Perseren bævede, for

hendes Driftighed, Mederen forfærbedes saare for hendes Modighed. — I Judith blotter den stridende Jødedom sin allerhaardeste Modsigelse. Skal det udvalgte Folk bestaae i Verden, saa maa ethvert Frelsens Middel jo være Jehova velbehageligt; og dog kan List og Svig umuligt fremme det hellige Formaal. Der behøves en Qvindes høieste Videnskab, for at magte denne Modsigelse. Derfor er Judiths Beslutning en Hemmelighed, hun end ikke kan betroe sine Egne. Ingen af Bethulus Mænd aner, hvorledes hun strider i Bonnen, og besværges „Krigshærenes Gud, at han skal slaae Edelæggheds Tjener ved hendes Labers Besvigelse“. Ingen fatter, hvi den bedrøvede Enke dog saa pludselig har villet aflægge sin Sørgedragt, og forhynde sin Skjønhed ved duftende Salve og kostelige Prydelser. De unge Mænd betragtede hende med taus Besundring, der hun gik ud af Stadens Port; og de saae efter hende, „indtil hun kom ned af Bjerget, indtil hun kom igjennem Dalen,“ og de ikke kunde see hende mere. Ingen Qvinde hover Mere for sit Folk, end Judith. Hendes Opoffrelse udspringer af den uovervindelige Jehovatro. Hun troer, at den Gud, der frelser hendes Folk, ogsaa vil frelse hendes qviudelige Ære; og i det lykkelige Udfald finder hun sin Tro bekræftet. Med den fuldeste Forvisning, at den Almægtiges Villie har aabenbaret sig i Udførelsen af hendes Daad, bestiger hun igjen Bethulus Bjerget, og raaber til dem, der holde Vagt: Oplader, oplader dog Porten! Gud, vor Gud er med os, og gjør Styrke endnu i Israel! Og der hun opløstede Krigsoverstens Hoved, og raabte: Lovet Gud! Lovet, Lovet, Lovet Gud! da forstod alt Folket, at hun var velsignet fremfor alle Qvinder, som ere paa Jorden. Og Mænd og Qvinder velsignede Judith, og de drog hende imøde med Krands og med Sange; og hun gik foran alt Folket, og førte Qvinderne

i Dandsen*). Ja det kan al Verden forstaae, at Israels Folk maa lovsynge Deborah, maa prise en Esther og Judith."

„Men Jomfruen i Nazaret! Hvo kjender vel hende? Hvo taler et Ord til hendes Priis? Historiens Die kan ikke opdage hende: hun dølger sig blufærdig i Familielivets Skygge. Intet prophetisk Kald er udgaaet til hende: hun sætter sig ikke paa Dommersædet, at stifte Ret i Israel. Ingen stor og mægtig Befrielsestanket bruser i hendes Sind: man hører ikke hendes Røst paa Gaderne. Den Trolovede jysler med sit eget Hjertes stille Tanker, stilsfærdig, ubemærket, for Verden ubetydelig, som Livet i Nazaret. Og dog! dog vidner Evangeliet: Her er Mere end Judith! Her er Mere end Deborah! — Naar Qvinden blusker i Kampens Hede, og griber handlende ind i Historien, er hun for et Dieblit stærkere end Manden, fordi hun er sat i en høiere Spænding. Uden at vakle, uden at snuble, farer hun fremad mod sit Maal, thi hun handler efter Indsigtsfuldhed; eller rettere, hun handler ikke selv, men hun er et Redskab for en uimodstaaelig Magt, der handler igjennem hende. Den Alt opoffrende Lidenskab, der har forvandlet hendes Væsen, den Alt formaende Beslutning, der har sammentrængt hendes Kraft, kort sagt: den Indvielse, der forlener hende overnaturlig Styrke, er betinget ved Troens Forudsætning, og Jehova-troen har tilstrækkelig viist, hvad Manden formaaer ved en Qvinde. Men i alle slige Optrin bliver Qvinden dog egentlig bortført fra sig selv — ud over sin væsentlige Naturgrændse, istedetfor at bevares for sin oprindelige Bestemmelse og i sjælsfuld Eiendommelighed oplade sit Hjertes skjulte Rigdom. Er nu Qvindelighedens Blomst herved hæmmet i sin Udfoldning, da er Troens Væsen det ikke mindre. Den religiøse Tro yttre sig nemlig eensidig, forsaavidt den kun yttre sig som heroisk Handlekraft; thi en saadan

*) At Judith er apocryphisk, kan ikke være den Troende ubekjendt.

Handlekraft kan jo ogsaa udspringe af en ganske anden Ailde. Modsetningen imellem det Overnaturlige og det Naturlige, det Hellige og det Verdslige, den reneeste Selvfornegtelse og den kraftigste Egenwillie savner endnu sit bestemte Udtryk. Troeslivet kræver derfor en ganske anden og renere Aabenbarelse, at Sjælen i sand Somfruelighed kan føle sig gjenomtrængt af det hellige Ord, og see sig selv i Guds eget Lys. I denne Forstand vidner Evangeliet om Maria: her er Mere end Judith, her er Mere end Deborah!"

„Kun Den, der forstaaer Troens Guldendelse i Israæl, forstaaer Maria; thi det, hun gjemmer i sit Hjerte, er — Troens egen Hemmelighed. Sindrige Theologer vække en dunkel Aelse om den Benaadedes Naturbestemmelse, idet de lade hendes Gemyt udtrykke Gvindens rene Modtagelighed, og see i hende den ædleste Blomst paa Hebræerfolkets Livstræ. Herimod er forsaavidt Intet at indvende: Maria er tilvisse en folkelig Blomst, den skønneste Blomst i Palæstinas Have, det rene Hjertesud af Gvindelighedens Rod. Men med dette mystiske Billedsprog kommer man dog ikke videre end til den Antydning, at Guds Søns Moder maa fremfor alle Gvinder have været en reen, en elskelig, en livsalig Natur. Men hvilken Gaade! Er det en hellig Natur, hvorom Taler er, saa er Maria jo syndefri, saa forverle vi jo Modereu med hendes Søn, og falde tilbage i Legendens barnagtige Tankeleg. Skal hun være en syndig, men dog alligevel reen og skyldfri Natur, saa støde vi jo her paa en Modsigelse, som ingen Mennekesforstand synes at kunne udholde. Forlade vi derimod det mislige Spil med Naturbestemmelser, og sige det med rene Ord: Maria er hverken en usyndig Natur, ei heller et i Syndighed bundet Væsen, men hun er — den troende Sjæl; saa forandres Opgaven. Thi heri ligger jo ikke blot, at den Benaadede er mere troende, end fromme Gvinder i Almindelighed,

eller at hun overhovedet har en usædvanlig stærk Tro; men det fremhæves udtrykkelig, at hun har Troen selv som Tro, at hendes sande Væsen er Gæt med Troens Væsen, at altsaa enhver af hendes Sjælebestemmelser falder umiddelbart sammen med en Troesbestemmelse. Nu først bliver det en religiøs Opgave at forstaae, hvo den Benaadede er; og for denne Forstaaelse vil den Troende stride indtil det Yderste, thi Troen vil forstaae sig selv. „Men,“ indvender den raisonnerende Forstand, „er det ikke Andet, saa skulle vi snart blive færdige med den Sag. Er Maria hverken Meer eller Mindre end den troende Sjæl i reen Eenfoldighed og eenfoldig Aeenhed, saa maa Enhver, der har nogen Tro, vel sagtens kunne forstaae hende; den Troende er troende, det følger jo af sig selv: det Lige forstaaes af det Lige.“ — Men hvilken Gaade! I det første Tilfælde blev Forstaaelsen saa vanskelig, at den overgik menneskelige Kræfter; i dette sidste Tilfælde falder den saa let, at her, egentlig talt, Intet bliver forstaaet, efterdi her slet Intet er at forstaae. Maa skee kan en psykologisk Undersøgelse forhjælpe os til en dybere Opfattelse; lad os dog idetmindste forsøge det.

„I quindelig Umiddelbarhed er Troen en Følelse, en inderlig stærk, men uforklarlig, uudstgelig Følelse. Den ubestemte Følelse maa imidlertid nærmere bestemmes ved Det, der føles; og, da den troende Sjæl veed sig som Led af en syndig Verden, maa hun i Forhold til Hellighedens Gud vel ogsaa føle sin Skyld. Lad da Psychologen forsøge det, om han kan beskrive os denne ubeskrivelige Følelse. „Ja, Maria føler sin Skyld. Et Varn, der i al sin Uskyld ikke ændrer nogen Fare, ikke thynges af nogen Brøde, fornemmer hun dog en Sjæleangst, en Frygt og Smerte, som kun tilfulde kan kjendes af den bodfærdige Synderinde. Det er Lovens Trudsler, det er Propheternes Straffedomme, det er Davids Klageraab, der forfærde hende; hun føler det i sit Hjerte, at

Alle ere afvegne, at der er Ingen, som gjør Godt, end ikke Een; ja hun føler det i uforstaaet Angst, at Israels Gud er en nidkjær Gud, og hans Brede en fortærende Ild; hun føler det dybt (thi hendes Væsen er jo Følelse); hun føler de Lidendes Trang til den Eviges Barmhertighed; hun føler de Frommes Forlængsel efter Israels Befrielse; der gaaer et Suk igjennem hendes Sjæl, et stille Suk, men saa dybt og tungt, at Den, der forstod dette uforstaaede Suk, maatte sige ved sig selv: o den Tungstудige, hun er ulykkelig! — Men nu er „den troende Sjæl“ jo ikke blot i et umiddelbart Forhold til den straffende Retfærdighed, men i et ligesaa umiddelbart Forhold til den forbarmende Kjærlighed. Ogsaa denne Følelse maa Psychologen kunne beskrive. „Nei, Maria er ikke tungstудig, skjøndt hun sukker i Lou over Menneskenes Synd. Hendes Suk henaandes som Barnets Suk, Sorgens Skygge gaaer den Ufhyldige forbi: hun aander igjen saa sundt og let som Den, der eier et saligt Haab, en uævnelig Glæde. Forjættelsens Ord staaer skrevet i Loven, i Profeterne, i de trøsterige Psalmer; saa skriver hun da dette Ord dybt i sit Hjerte, og Hjertet forstaaer det aabenbarede Ord: her er da det usvigelige Pant paa den frelsende Naade. Sa hun føler det (hendes Væsen er jo Følelse), at Frelsen kommer fra Abrahams Gud, fra den Gud, der bruger Magt med sin Arm, at neddrage de Mægtige af deres Throner og op-høie de Ringe. Hun føler det (thi hendes hele Væsen er jo Følelse), at Guds Barmhertighed varer fra Slægt til Slægt mod dem, som frygte ham. Ogsaa derfor kaldes hun jo den Benaadede, fordi hun fremfor alle Sjæle saa reent og dybt, saa stærk og inderlig har følt den guddommelige Naade.“ — Saaledes har da Psychologen angivet de to modsatte Følelser, hvori den religiøse Grundfølelse nødvendig maa stille sig; og Maria maa vel fra Grunden af kjende dem begge, efterdi hun er — den troende

Sjæl. Den, der ikke kan forstaae hendes Angst og Smerte, vil heller aldrig forstaae hendes Haab og Glæde. Tag Smerten bort, og den tillidsfulde Tryghed er kun en ungdommelig Freidighed, kun en fjødelig Sikkerhed uden religiøs Dybde og hellig Alvor: alle hendes Trostegrunde fare da hen som kraftesløse Talemaader. Tag Glæden bort, og al hendes Sorg over Verdens Synd og Folkets Glendighed er kun et tungstindigt Sværmeri; en sygelig Grublen formørker hendes Væsen. — Men hvilken Gaade! Skulde disse modsatte Følelser maaffee svække hinanden gjensidig, saa at Sjælen kun tildeels fornam Frygtens Smerte, fordi den nu ogsaa tildeels fornam en Lindring i Haabet; saa maatte den Venaabede jo sygne i Troen, og leve hen i halve Følelsers afmattende Ubestemtbed? Eller skulde det være muligt, at „den troende Sjæl“ kunde i eet og samme Nu føle en saadan Smerte og dog en saadan Glæde, en saadan Frygt og dog et saadant Haab? Vilde ikke den ene af disse stærke Følelser kvæle den anden, og den Venaabede finde sig fortabt i en uhyggelig Stemning, en dump, beklæmmende Rugen, der gjør det umuligt at aande? — Lad da de modsatte Følelser stille sig ad i øieblikkelige Gjennembrud; lad „den troende Sjæl“ bevæges i lidenskabelig Uro imellem begge Yderligheder: Frygtens ubeskrivelige Smerte, Haabets unævnelige Glæde; lad hende synke brat i Sorgens Mørke, stige brat i Glædens Henrykkelse: hvad er huu da med sine stærke, overvældende Følelser? Huu er en gjærende Mulighed, istand til at vove Alt efter Tilfældets Vilkaar og Diebliffets Indskydelse; men saa er hun jo ogsaa i selvske Lidenskabers Bøld, og kan ikke være — Herrens Tjenerinde. Hun er en heroisk Mulighed, der kun venter paa et Skjæbnens Bink, for at føle sig istand til Alt, istand til at offre sig paa Baalet for Israels Frelse, istand til en Judiths List for Jerusalems Ophvielse; men saa er hun ogsaa en heftig,

uroelig Natur, og kan da ikke være den i Troen Forklarede, ikke den af Himlen Benaabede, ikke den iblandt Qvinderne Velsignede.

„Den religiøse Smerte og den fromme Fortrosthings inderlige Glæde maae, efterdem enhver af disse Stemninger hersker umiddelbart, vistnok yttre sig i aldeles modstridende Tilstande: Smerten nedtrykker, Glæden opløfter; Smerten forbyder den straffende Brede, Glæden den milde, forbarmende Naade. „Den troende Sjæl“ er altsaa i Strid med sig selv. Ogsaa denne Strid lader sig fremstille ved Hjælp af den beskrievende Psychologie. Smertens første umiddelbare Gjennembrud kan saare let bringe et ungdommeligt Hjerte til at forsjage og misdvivle om Guds Barmhertighed, just fordi Indtrykket er saa stærkt, og det uerfarne Gemyt overvældes af Følelsen. (At den i Angeren nedtrykte Sjæl ikke kan anklage sig selv for nogen enkelt Brøde, kommer slet ikke her i Betragtning; det Afgjørende er, at den ikke usyndige Natur føler sig i sin Syndighed ligeoverfor den Hellige). Denne Følelse virker sønderknusende, efterdi den virker med Umiddelbarhedens hele upvækkede Kraft. Men idet Fortvivlelsen nærmer sig, vaagner Selvbestindelsen; Villien strider for at vinde et Haab, og det bløddende Hjerte tilegner sig Forbarmelsen. Da glimter Lyset, en Straale af Guds Kjærlighed adspredt Mørket, og den nedtrykte Sjæl hæver sig — i salig Fortrosthing. Opløstelsen er imidlertid ogsaa umiddelbar, og Fortrosthingens Fred en forhen ukjendt Følelse; derfor er Lilliden saa ubegrændset, og Glæden overvætted. Ifølge den ungdommelige Forventning skulde den haardeste Strid altsaa nu være forbi, og Faren overstaaet. Men dette Haab vil kuffe, og denne Skuffelse er saa meget desto smerteligere, som den synes at forraade et Uffald fra Saligheden selv. „Hvad kan dog dette betyde, at Himmels Fred besøger et Menneske, for igjen at drage bort og lade Usmagt og Tomhed og Uviyl og Uro tilbage?

Er da det Himmelske ustadigt som det Jordiske? Var det ikke Gud selv, der aandede paa dette Hjerter og forkyndte sin Tilgivelse? Har en ny Skyld maaskee fortørnet ham, at han nu straffer i Bredens Kulde, eller er det en formastelig Indbildning, at Kjød og Blod vil leve sammen med det Hellige? Kan den Strøbelige gjøre Retfærdigheden Fyldest? Kan Guds Kjærlighed ville dræbe en Sjæl? Umuligt, Umuligt!" — Her have vi atter Smerten. Det er vanskeligt at afjøre, hvorvidt den følgende Overgang fra den fornyede Smerte til den gjenbundne Glæde forudsætter en endnu haardere Strid end den, der begyndte med det første Gjennembrud; men det er vist, at Troen kun lever i den fortsatte Strid. Det er vist, at Troen forudsætter og virker den Strid, hvori Angerens Smerte og Forsoningens Glæde idelig adskilles som modstridende Stemminger, efterdi Nedtrykkelsen altid betinger Oploftelsen; men det er ogsaa vist, at den igjen strider for at ende Striden."

"Saa maa den troende Sjæl da lide mangen Anfægtelse og gjennemgaae mange Farer, inden den rette Forstaaelse kan komme; saa maa Maria vel ogsaa, fremfor alle Andre, være søgt i haarde Prøvelser og have stridt de indre Erfaringers lange møjsommelige Strid med Gud og sig selv, før hun kunde vinde Forstaaelsen, og naae Fuldendelsens Trin, og vorde hilset af Engelen som den Benaadede? Det skulde altsaa i denne Forstand være Alderdommens skjonne Forret, at de Troens rette Forklaring. Men hvilken Gaade! Det er jo ikke Maria, der er os fremstillet som den Bedagede; men det er Elisabeth. Om Elisabeth kan det gjælde, at hun igjennem Striden trinviis arbejder sig opad mod Fuldendelsen. Den beskrivende Psychologie, der ikke kan naae Maria, kan desaarag vel naae Elisabeth. Da nu Elisabeth forstaaer Maria, saa vende vi os igjen til den Bedagede, om vi maaskee under hendes Veiledning kunne aføre et nyt Indblik i

Troens Bæfen. „Hvad er det altsaa for en vidunderlig Sjælekraft, der forsoner Angerens Smerte med Fortrøstningens Glæde, at de begge vore tilsammen, saa at Glæden selv nærer sig af Smerten, og Smerten forvandler sig til en inderlig Beemods stille Glæde?“ Spørg den Bedagebe, der har stridt den gode Strid, og Svaret vil lyde kort og bestemt: „det er den sande Ydmyghed.“ — Stridens umiddelbare Overgang i Forsoning, Sindets Frigjørelse fra det Selviske i ubetinget Underkastelse under Hellighedens Lov, er givet med Ydmygheden, og Ydmygheden er jo, som Fromfrueligheden selv, paa een Gang baade en Troens og Qvindelighedens Idealbestemmelse. Elisabeth, der af Erfaring har lært, hvad Ydmyghed er, veed ogsaa, at de mange endelige Ydmyghelser, Menneskene pleie at gjennemgaae, for at vinde den sande Ydmyghed, ikke kunne undskyldes med vor Naturs almindelige Syndighed, men ere en Følge af Hjerternes Haardhed. Derfor roser hun sig heller ikke, hverken af sine mange Prøvelser, eller af sin lange Strid, eller af sin høie Alder; men hun seer med ydmyg Glæde op til den Benaadebe, og vidner for hende, og udbryder: salig hun, som troede. Staaer det nu fast, at Ydmygheden selv kan være ligesaa umiddelbar som Troen, og at Troen derved faaer den vidunderlige Gave, at kunne være baade Striden selv og Stridens Forsoning, saa har Elisabeth løst os Gaaden, idet hun vidner om Maria: salig hun, som troede. — Det er ikke de overordentlige Naturgaver, ikke det rige Iubbegreb af alle qvindelige Fuldkommenheder, vi her skulle beundre; Maria er jo ikke kaldet til at glimre i Historien, men til at være Herrens Tjenerinde. Hun er ikke bestemt til at gjøre Lykke i Verden, men til at finde Naade hos Gud. Det er da kun den ene Fuldkommenheds Gave, den Gave, hvorved en Qvindes Sjæl finder Naade hos Gud, den livsalige Gave at være reen for den Hellige i Hjertets Ydmyghed,

hvorom Elisabeth vidner, idet hun hilser den Benaadede: salig hun, som troede. Ja, salig hun, som troede! — Store Gjæringer har Israels stærke Tro i Nødens og Befrielsens Stund fuldbragt til Jehovas Ære; men kun i Marias Hjerte virker Troen den fuldkomne Gjærning med Inderlighedens underfulde Kraft. Thi dette er jo den fuldkomne Gjærning, at en jomfruelig Kvinde, hvis Hjerte fornemmer en Verdens Nød, dog lever i Verden eenfoldig tryk, som Den, der ikke kjender til Fare; at hun, hvis Sjæl kan føle en Verdens Smerte, dog lever i Verden eenfoldig glad, som Den, der ikke veed, hvad Smerte betyder. Driftige, herlige Ord har Israel talet i Troens kraftige Sprog; det lyder til os i Smertens Skrig, i Salighedens Priis, i Forsærdelsens Bee-Maab, i Fortrøstningens overtalende Styrke; i de Lidendes Suk, i de Seirendes Jubel, i de Nedtryktes Klage, i de Frelstes høie Takfælgelse, som intet andet Sprog i Verden. Men det sande Troens Ord, det Ord, der fødes dybt i Menneskeheden's Hjerte, og hæver sig op af Sjælens stille Grund, det rene Troens Ord i Gudhengivenhedens inderlige Sprog, er dog Marias Ord til Engelen: See! jeg er Herrens Tjenerinde, mig ssee, som du haver sagt.“

* * *

„I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Det var i Begyndelsen hos Gud. Alle Ting ere blevne ved det, og uden det er ikke een Ting bleven til af det, som er. I det var Livet, og Livet var Menneskens Lys, og Lyset skinnede i Mørket, og Mørket begreb det ikke (Joh. 1, 1—5).“

III.

Den hellige Familie.

Det er en Virkelighedens Lov, at Alt, hvad der gjør Forbring paa Selvstændighed, maa have sit Sted. Derfor sige vi jo om enhver Ytring, der ved nærmere Prøvelse viser sig uberettiget, at den intetsteds hører hjemme. Vel er den evige Aand allestedsnærværende, og følgelig ikke bunden til noget enkelt Sted; men i sin virkelige Forstjel fra Verden maa Gud dog alligevel siges at have sit særegne Sted; hvorfor Religionen jo ogsaa, og det med Rette, lærer os, at Gud har sit Sted i Himmelen, at han boer deroppe i Evighedens og Salighedens Hjem. Menneſte-Aanden, skjøndt den i sin frie Stræben og uendelige Higen ligeledes overstrider enhver udbortes Stedbegrændsning, har naturligviis ogsaa sit Sted; thi den boer jo med Menneſkene henede paa Jorden. Der kan da ikke blot tales om et sandfælt Stedforhold imellem den synlige Himmel og den synlige Jord; men der kan i dybere Forstand tales om et oversandfælt Stedforhold imellem den himmelske Aand og Aanderne, der leve paa Jorden. Ligeledes kan der, hvad ethvert Folkeslag angaaer, ikke blot spørges om Stedet, hvor det boer eller har boet i den udbortes Verden; men der kan og maa ogsaa spørges om dets aandelige Sted: om den bestemte Plads, det indtager i Folke-Aandernes Række. Hvor det israelitiske Folk i sandfælt Forstand havde sit Sted og sit Hjem, veed Enhver, der har nogen Kundskab til Landenes Veligheden paa Jordkloden; men, naar dette Folks aandelige Sted skal nærmere bestemmes, begynder Troen at tale et Sprog, hvori Verdensforstanden ikke ret kan finde nogen Mening.

Åbenbaringsstroen paajtaaer nemlig, „at den hebræiske Folke-Mand boede lidt høiere end alle de øvrige i Manderne's Rige; at den just boede paa det vidunderlige Sted, hvor Timeligheden grændser saa nær op til Ewigheden, at et dødeligt Dre tydeligt kan høre Guds egen Røst, og fornemme en Susen af Seraphens Vinge; at den hørte hjemme i den Verdenssegn, hvor Solen studser, og Maanen standser for en Bedendes Ord; i det Land, hvor Skjerne bære Cherubens Vogn, og en Jakobsftige naaer fra Jorden til Himlen.“ Det er nu dette aandelige Sted, der har givet det sandfelige sit Navn, og derfor er der et Land paa Jorden, vi kalde — det hellige Land.

Det er en Virkelighedens Lov, at enhver selvstændig Virken maa have sin Tid. Naar det nu desuagtet hedder, at Gud er ophøiet over enhver Tid, at tusinde Aar ere for ham, som den Dag igaar, der er forbigangen; da udslæges hermed en væsentlig Forskjel imellem den evige og den timelige Tid; men ingenlunde, at Tidbestemmelsen selv skulde falde udenfor Guds hele Væren og Virken. En Guddom, der er ligegyldig mod Tiden, kan ikke være Andet end Tilværelsens tidløse Grund; men en saadan Grund maa jo netop, efterdi den i sig selv er tidløs, laane alle Tidbestemmelser fra Endeligheden. Heraf følger da igjen, at en tidløs Gud umiddelbart synker ned i den endelige Tid, og bliver en Timelighedens Tjener, istedetfor at magte alle Tidbestemmelser, og være Tidernes Herre til evig Tid. Maa nu Alt, selv Ewighedens Gud, have sin Tid, da gjælder det Samme om den virkelige Åbenbaring. „Der var en Tid, da Gud steg ned fra Himmelen og paatog sig synlig Skikkelse; der var en Tid, da den Evige selv talte Timelighedens Sprog, og Guds Engle besøgte Menneskenes Børn.“ Denne Begyndelse er tilstrækkelig til at reise en vidtløftig Strid imellem Tro og Vantro. — Hvilke Skjæbner og Omstittel-

fer det israelitiske Folk, verdslig talt, har gjenuemgaaet i Lidernes Løb; hvilken Kraft og Svaghed det har lagt for Dagen i de lykkelige og ulykkelige Lieder, dette Spørgsmaal kan meget vel afgjøres for Videnskabens almindelige Domstol; og Enhver, der kjender Historien tilgavn, er berettiget til at tale med. Men, naar det derimod gjælder en Undersøgelse om, hvorvidt disse store Lidsforandringer ere at tilskrive de timelige Verdensbetingelser alene, eller væsentligen at hense til Ethrelsens forudbestemte Naad i den evige Tid, da bliver den menneskelige Videns splidagtig med sig selv, og uddeler Vaaben til begge Sider. Det er jo muligt, at de Syner, om hvilke den religiøse Overlevering beretter, kun have været saadanne Billeder, som henkastes af en from, men levende og stærk bevæget Indbildningskraft; men det er jo ogsaa muligt, at hine Guddomsfjerner have til visse Lieder fremstillet sig for Sjælens Dre med en saa ubetinget Nødvendighed og et saa afgjørende Virkelighedspræg, at de i Kraft af deres overnaturlige Ursag gjøre Krav paa samme Gjenstændighed, som den, vi tillægge de udbortes Ting, fordi disse uvilkaarligt paanøde sig vore Sandser. Det er jo muligt, at det Guddomsord, der taltes i Israël, dog i Grunden ikke har havt anden kilde, end den, der oppalder i ethvert Folkegemyt, naar Religionens Idee rører sig kraftig derinde. Men det er jo ogsaa muligt, at den Alt virkende Gud selv engang i fordoms Dage har formet sine Evighedstanker i Menneskenes timelige Sprog; at dette menneskelige Guddomsord har til sine Lieder lydt saa klart og reent, saa tydeligt og bestemt for Sjælens Dre, at den Hørende ligesaa lidt turde kalde det sit eget Ord, som den Lærling, der har hørt og forstaaet sin Mester, med Sandhed tør sige om sig selv, at han er Lærens Opfinder. Gjælder det nu om Lærlingen, at han kun bestjæmmer sig selv, naar han negter Mesteren den ham tilkommende Ære, naar han istedetfor at vise

tilbage til Grundtankens Oprindelse, sigende: „saaledes taler den vise Mester“, kun forvansker det oprindelige Ord ved at ville fremsætte det i sit eget Navn, og forvirrer de urkraftige Tanker ved at omskrive dem i sit eget matte, farveløse Sprog: da gjælder dette endnu i en langt anden og høiere Forstand, naar Gud selv har paataget sig at være Menneffenes Lærer. Det er da ogsaa muligt, at Moses og Propheterne ikke kunde, og i Sandhedens hellige Navn heller ikke turde oplade deres Mund til Folket, uden at begynde med de Ord: „Saa taler Jehova, Israels Gud.“ Saaledes staaer Mulighed mod Mulighed til begge Sider. Tvivleren halter og sygner; men Troesfornegteren og den Troende vide, hver paa sin Viis, at træffe et Valg. Aabenbaringen har sin Virkelighed og sine bestemte Tider; denne Troens Grundtanke kan sprænge Naturlærens Skranker, som Gnisten i Krudt kan sprænge en Klippe. „Aabenbaringen har sine egne Tider. Der var en Tid, da Jehova gjæstede Abraham i Mamre Lunde; der var en Tid, da Aandens Himmel aabnede sig, og det himmelske Tabernakel blev Forbillede for det jordiske; der var en Tid, da Propheterne i Israel dreves af Guds hellige Aand, og kunde, midt under Endelighedens mangehaande Misviisninger, saa sikkert stole paa dens useilbare Indskydelser; der var en Tid, da den hebraiske Folke-Aand trods alle Synder og Overtrædelser blev indviet til at bære det evige Ord gennem Tidernes Omverlinger ind til Tidens Fylde.“ Det er nu dette overnaturlige Ord, der har givet den naturlige Folkecharakter sit Navn, og derfor blev det sagt til det udvalgte Folk, at det skulde være et Kongerige af Præster, — et helligt Folk.

Det er en Virkelighedens Lov, at Alt, hvad der vil frem i Tilværelsen, maa have Kraft til at bryde sig igjennem. Naar Sædekornet bryder, og Løvet springer ud, har Naturen jo

Foraar; naar Følelserne bryde i Sindets Grund, og stærke Tan-
 ker berede sig til Gjennembrud, bekundes en aandelig Vaar.
 Naturens Elementer, Aanderigets forskjellige Magter brydes med
 hinanden overalt, saa langt som Virkeligheden naaer. Det nye
 Liv begynder med et Brud, og Døden brydes igjen med Livet.
 Og hvad er Aabenbaringen med dens Udvalgelse vel Andet end
 et Brud? Det er et Gjennembrud af det heilige Lys, der bringer
 Abraham til at bryde de naturlige Slægtskabsbaand, og forlade
 sine Fædres Land. Og som det gaaer med Stammefaderen, saa-
 ledes ogsaa med Slagten. Jehova brydes med sit Folk. Israël
 er i mere end een Henseende den Mand, der — brydes med Gud.
 Ved idelige Brud gjentages Udvalgselven indenfor de Udvalgte
 Kredes, saa at denne, trods Slægtens Formerelse, bliver snævrere
 og snævrere. Først falder Ismael bort, som et Brudstykke, som
 en Green, der brydes af et Træ, for at plantes i en anden Jord-
 bund; siden stæer der et nyt Brud, hvorved Esau flydes til Side,
 at Betsigneelsen kan hvile desto rigere over Jakob. Men ogsaa
 indenfor Jakobs Huus vedbliver Udsøndringens Brud; thi i Jesai
 Stamme tilstiger Aanden et høiere Gjennembrud, og tilsidst bryder
 det afgudiske Israël med Juda, der under mangehaande Afbrydel-
 ser vedbliver at haabe paa Forjættelsen. Hvad der saaledes stæer
 med det hele Folk, gjentager sig i visse Maader med de enkelte
 Udvalgte: de forklares ikke i sædelig Fuldkommenhed; men Gud-
 domsstraalerne bryde igjennem den naturlige Sjæl, som Solens
 Straaler igjennem den mørke Sky. Det er denne Aabenbarin-
 gens Straalebrydning i Naturaandens dunkle Medium, der giver
 Folket med dets Udvalgte sin eiendommelige Charakter. „Lys-
 skinner i Mørket, og Mørket begriber det ikke.“ Jehovas Lys op-
 gaaer over Israëls Børn, som Solens Lys over Judæas Bjerge:
 kun enkelte fremragende Punkter tindre i Dagens Glæds; men

taber sin Betydning. Udtrykket: „den hellige Familie“ kommer da væsentlig til at betegne et Samfund af hellige Medlemmer. At disse Medlemmer forøvrigt staae i Familieforhold til hinanden indbyrdes, kan ansees for tilfældigt og ligegyldigt, eftersom det jo ikke er Slægtskabsforbindelsen, der her helliger de Enkelte, men omvendt de Enkeltes Hellighed, der giver Familien sit Tilnavn. Men er Familiebegrebet paa denne Maade forslygtiget, saa bliver det med det Samme umuligt, at forbinde noget klart Begreb med Benævnelsen: „hellig“. Medlemmerne af den Familie, hvorom vi her tale, nemlig: Zacharias og Elisabeth, Maria og Joseph, ere jo hverken hellige i den lavere Forstand, hvori man til dagligt Brug skjodesløst og halvt spottende siger om en Dyrakt, at han er af de Hellige; ei heller i den særegne Forstand, hvori Catholiken bruger Ordet, naar han f. Ex. taler om „de Helliges Forbøn“; endnu mindre i den allerhøieste Forstand, som naar vi tænke paa den hellige Gud. Lægges man derimod Eftertrykket alene paa Hovedordet „Familie“, da bliver Naturbestemmelsen saa fremherskende, at Tilnavnet „hellig“ maa betragtes som lydende paa en af Slægtskabsforholdet umiddelbart afledet Egenskab. I en saadan Forudsætning ligger da den Mening, at Medlemmerne af den hellige Familie skulde, hver især, kunne gjøre Fordring paa at æres som Hellige paa Grund af deres overnaturlige Herkomst. Man kunde altsaa tale om en hellig Familie omtrent i samme Forstand, som naar der i Mythologien tales om Slægter, der umiddelbart nedstamme fra de høie Guder. Men, at en saadan Opfattelse af Begrebet Hellighed staaer i afgjørende Modsigelse til Aabenbaringens Idee, trænger ikke til yderligere Beviis. — Den hellige Skrift har vel ikke udtrykkelig givet den Familiefreds, i hvilken Johannes og Jesus fødes og opdrages, Navn af hellig (Benævnelsen er fra den catholske Kirke gaaet over i det almindeligere

Kunstsprog); men Evangeliet stiller dog denne Familie i et saadant Lys, at vi paa Troens Vegne meget vel kunne kalde den med dette betydningsfulde Navn, idet vi af Aabenbaringen selv lære, hvorledes Benævnelsen maa forklares. Den strenge Mod sætning imellem Naturbestemmelsen og Aandsbestemmelsen har nemlig i sig optaget det Overnaturlige som væsentligt Mellemed. Naturgaven, der viser hen til Slægtsforholdet, er tillige en Naadegave formedelst Udvælgelsen. Ikke med enhver af Israels fromme Qvinder foregaaer det Vidunderlige, som med en Elisabeth; og hvorledes kunde det guddommelige Ord blive Kjøb i Marias Hjerte, naar ikke det overnaturlige Princip formedelst Udkaarelsen havde helliget og viet den naturlige Grund? I den hellige Familie ere altsaa Individerne af den ædleste Slægt, ikke blot med Hensyn paa det naturlige Slægtsforhold, men fordi de staae i det allernærmeste Slægtskab med det Hellige. Rigeledes har det Overnaturlige gennemtrængt Aandsbestemmelsen; thi vel ere Haabet, Troen og Selvfornegtelsen Frihedens indre Gjæringer i Mennesket selv; men et saadant Haab, som det, der lever i denne Familiefreds, en saadan Tro og Trofskab, at disse Individer, skjøndt skrøbelige Mennesker, dog kunne betroes det Allerhelligste, er kun tænkelig formedelst en ganske særegen overnaturlig Bistand. De helliges da ved Guds Aand, idet de, hver især, hellige og indvie sig til at modtage og bevogte det Hellige. Det skjulte Under gaaer saaledes forud for det aabenbare, Forberedelsen forud for det egentlige Gjennembrud. — De Gamle forestillede sig, at Kjempen Atlas bar Himlen paa sine brede Skuldre. Dette er kun en Fabel. Den sandselige Himmel tynger ikke Jorden paa noget Punkt; ja den har, egentlig talt, ingen Tyngde. Derimod kunde man, billedligt forstaaet snarere sige, at det er Himlen, der favner og bærer Jorden, efter som jo Kloden svæver i det vide Himmelfrum.

Men endnu mere vidunderlig end den gamle Fabel om Kjempen Atlas er dog den evangeliske Fortælling om Jomfruen Maria, der bærer Verdens Frelser, den Høiestes Søn, under sit Hjerte. Thi dette forudsætter jo, at Evighedens aandelige, sande Himmel har paa sit Sted og til sin Tid sænket sig ned til Jorden og hvilet sig paa en strobelig Kvinde; og dog fastholder Evangelietroen denne Sandhed, fordi den veed, at Frelsen ligger i Almagtens Under. De Gamle meente, at denne Jord var Universets sandfælige Middelpunkt; videnskabelige Jagttagelser have siden lært, at dette ikke er saaledes. Men Evangelietroen gaaer endnu langt videre. Den antager, at en ringe, qvindelig Skabning har i Tidens Hylde været hele Universets Middelpunkt, at alle Straaler af det evige Lys have samlet sig i hendes Sjæl, som i deres naturlige Brændpunkt; og dog skal ingen „videnskabelig Jagttagelse“ kunne fravriiste Troen denne Overbeviisning, fordi den veed, at Frelsen er — Kjærlighedens Under. — Ved disse og lignende „sære“ Paaastande er Evangelietroen naturligviis nu efterhaanden igjen kommen til at staae paa en meget spændt Fod, ikke blot med den moderne Bevidsthed og den saakaldte sunde Mennefeforstand, men med alle videnskabelige Stormagter uden Undtagelse. Kun een Videnskab er funden beredvillig til at antage sig Troens Sag, nemlig den speculative Philosophie; dog ogsaa denne Coalition har opløst sig, idet Speculationen efterhaanden er bleven Troen utro, og denne, der snart mærkede Bedraget, har frasagt sig enhver tvetydig Alliance, og besluttet at føre Krigen med egne Vaaben.

Hvorledes Misforstaaelsen imellem Philosophien og Troen er opkommen, kan, hvad den hellige Historie angaaer, kortelig oplyses i denne Sammenhæng. Alt berøer nemlig paa, hvorledes man opfatter Forholdet imellem Aabenbaringens væsentlige For-

beredelse og dens virkelige Gjennembrud. Den speculative Philosophie accentuerer Forberedelsen, fordi den eenfaldig holder sig i Ideen; Troen derimod accentuerer Brudet, efterdi den udelukkende holder sig til Kjendsgjerningen. At accentuere Forberedelsen er, væsentlig forstaaet, det samme som at drive paa Formidlingen, at opløse Underet som nødvendigt Led i Ideens indre Selvudvikling, og skjule det Overnaturlige i Naturligvis høiere Former. Naar da Evangeliet i al Gensfoldighed beretter om det store, ubegribelige Vidunder, at en Kvinde i Nazaret er bleven Moder til Guds eenbaarne Søn, som selv er Gud, og Verden udbrøder i Forargelsens tusindstemmige Umuligt! da træder Speculationen frem, for at overbevise de Bantroe, ved at indvie dem i sin gudmenneskelige Videns. — De Yderled (Extremer), hvis Formidling Philosophien overtager sig, ere paa den ene Side: „den evige Gud, ophøiet over Tiden“, paa den anden Side: „det endelige Menneske i Tiden“. „Den naturlige Forstand maa vistnok antage det for en afgjort Umulighed, at Guds evige Ord, som selv er Gud, skulde kunne lade sig føde af et Menneske, og fremtræde paa Jorden i menneskelig Begrændsning; men den speculative Ideelære seer sig dog istand til at opløse den haarde Anstødssteen i reen Fornuftighed. Det Uendelige og det Endelige, det Ewige og det Timelige, det Guddommelige og det Verdslige vise sig nemlig som Sider og Momenter i det ene og samme Grundbegreb: Mennesket her paa Jorden er just det væsentlige Mellemled, hvorigjennem hine Yderled slutte sig sammen til sand og fuldstændig Eenhed. Naar altsaa den hellige Skrift taler om Guds Meeneskevordelse i Tidens Fylde, da er dette saa langt fra at være en overtroiff, vilkaarlig og urimelig Tale, at det i dybere Forstand er den høieste Viisdom. Ideen om Gudmennesket er den Idee, hvorom hele Universet dreier sig, den Idee, paa hvis Virke-

liggjørelse Alttilværelsen er anlagt lige fra Tingenes allerførste Begyndelse. Guds Søn maa altsaa nødvendigviis aabenbare sig, thi hans Komme til Verden er Skaberværkets egen Fuldbendelse; han maa nødvendigviis fødes af en Kvinde, thi kun under denne Betingelse kan han udskyde som Blomsten paa Slægtlivets Træ."

Harde Philosophien nu kunnet løse sin Opgave, at omsætte alle evangeliske Forestillinger i den rene Videns nødvendige Former, standse alle Sandsynlighedsberegninger, og bringe alle Kritikens Modsigelser til Taushed: da — ja da skulde Evangelietroen selv vel ikke have vundet en Guld ved den hele Omsætning, men Speculationen vilde derimod have tilkæmpet sig en overmenneskelig Seier, og stødt Religionen fra Thronen. Opgavens Løsning var imidlertid umulig. Philosophien, der begyndte med at bortkaste alle Forudsætninger, for ved Tankens dialektiske Selvudvikling at fremtvinge Erkendelsen af den absolute Idee, saae sig efterhaanden nødsaget til at slaae Noget af i sine videnskabelige Prætenstioner. Evangeliets overnaturlige Kjendsgjerninger vare altfor talrige, og de enkelte Mirakelfortællinger altfor anstødelige, til at kunne retfærdiggjøres for den rene Tænkning. Man maatte altsaa overlade slige „lavere Bestanddele" til Kritikens Behandling, og anvende al sin Kraft paa at begribeliggjøre Christendommens store Grundunder, nemlig Sønnens Menneskevordelse. Da den evangeliske Incarnationsidee imidlertid vedblev at trykke og tynde paa den rene Videns med det Overnaturliges hele Vægt, begyndte Speculationen saa smaat at see sig om efter positive Støttepunkter, og vilde nu kalde Troens almindelige Forudsætninger til Hjælp. Men dette var lige mod Altforden. Opgaven lød jo paa at formidle og retfærdiggjøre Alt i Kraft af den rene Videns; hvorledes kunde den absolute Videnskab da være bekjendt at betjene sig af en Nødbjælp? Lidt af Troen og lidt af den rene Videns giver en uklar

Sammenblanding, der kun tager sig maadeligt ud, saavel i Livet som i Videnskaben. Under slige Omstændigheder var det derfor ganske naturligt, at den fornummede Speculation tog Massen af, og viste Verden, hvad det var for en Opgave, den kunde og vilde løse. Denne aabne Erklæring gjorde en forbausende Virkning. Mirakelproblemet løstes; men Løsningen faldt lidt anderledes ud, end de Godtroende havde ventet. Formidlingens aabenbarede Hemmelighed blev nemlig denne, at Evangeliets Kristus kun i meget uegentlig Forstand kan kaldes den sande Messias. „Alle de Fuldkommenheder, hvormed Troen har udstafferet dette enkelte Individ, ere i aabenbar Modsigelse med det indskrænkede Begreb om en historisk Personlighed, og maae, i Ideens Navn, fordeles paa hele Slægten. Det er Menneskeslægten selv, der er det sande, syndefrie Gudmenneske; det er Menneskeslægten egen Aand, der i Aarhundredernes stadige Fremstrid selv gjør de store Undergjørelser; det er Menneskeslægten, der er sin egen Forløser.“

Forladt af enhver anden Hjælp, maa Evangelietroen altsaa nu see, at tage sig sammen, om den maafee ved egne Kræfter, eller rettere ved den overnaturlige Bistand, hvorpaa den i Afgjørelsens Stund altid gjør Regning, kan forsvare sig selv og sit Evangelium. Dette Forsvar lader sig kun gennemføre ved at accentuere Gjennembrudet, indskjyde Underet som Mellemled imellem Extremerne, og aflede Formidlingen af de overnaturlige Kjendsgjæmninger. — For imidlertid nærmere at prøve, hvilke Kræfter der i denne Henseende staae til Troens Raadighed, ville vi for et Øieblik betjene os af Samtalens Form, og lade den Troende (A) møde adskillige Indvendinger, der kunne fremsættes af en Ikke-Troende (B). Altsaa: B. Naar vi fra et naturvidenskabeligt Standpunkt betragte Stjernehimlen, og bestinde os paa, at vor Klobe kun er som et Punkt, et Snug i Universet, maa det da

ikke forekomme os høist usandsynligt, at den uendelige Fornuftgud, der ellers aldrig afbryder sine Love, just skulde have gjort denne Jord til Stuepladsen for saa specielle og mirakuløse Aabenbareiser, som de, der beskrives i det Gl. og det Nye Testamente?

A. Jo tilviise! **B.** Naar vi fremdeles fra Kritikens aimcenvidenffabelige Synspunkt anstille en Sammenligning imellem Bibelens Mirakelfortællinger og de hedenste Myther, opdage vi da ikke saamange træffende Analogier, at vi, for at fælde en rolig og upartist Dom, maae finde det i høieste Grad usandsynligt, at de bibelske Myther skulde have større Krav paa historisk Troværdighed end de hedenste? **A.** Ogsaa dette faaer jeg vel at indrømme. **B.** Nu vel da! Vi gaae endnu et Skridt videre. Lad os f. Ex. antage, at det virkelig er skeet Maria, som der siges i Bebudelsen; jeg skal da vise dig, hvad der ligger i denne Forestilling. Der fortælles (Luk. 1, 39), at „Maria stod op i de Dage, og gik hasteligen paa Bjergene til Judæa Stad“. Aner du ikke, hvilken Rædsel der skjuler sig i disse saa Ord? **A.** Hvad mener du? **B.** Giv nu Agt! Maaafec kan det lykkes mig, at aabne dine Øine. — Umiddelbart foran det anførte Sted (nemlig V. 38) hedder det jo udtrykkelig, at „Engelen skiltes fra hende“. Maria vandrer altsaa ganske alene paa Veien over Bjergene. Sæt dig nu levende ind i Begivenheden. Forestil dig, at du selv tilligemed en Ledfager mødte hende paa Veien. Naar hun er kommen forbi Eder, standser Ledfageren, peger paa hende, og siger til dig med sagte, men høitidelig Stemme: „Betragt engang denne Dvinde; paa hendes Liv beroer al Verdens Frelse!“ Vilde du da ikke blive maalløs af Forbauselse, ikke over Dvinden, der iler opad Bjergstien (thi hun er som saa mangen anden Dvinde), men over din Ledfagers Afstndighed? Jo nærmere Billedet sees, desto tydeligere opdager man det Urimelige. Maria vandrer alene paa Bjergene! Sæt,

at en Røver overfalbt og myrbede hende, saa vilde denne Røver jo med det Samme myrde hele Verdens Frelse; sæt, at et glubende Dyr sonderrev hende, saa vilde det glubende Dyr jo gjøre Verdens Frelse til Intet; sæt at hendes Fod snublede, og hun styrtebe ned ad Fjeldet i Afgrunden, saa vilde dette Fald jo gjøre Verdens Opreisning umulig. Det er ikke min Agt at forvirre din Indbildning med et eventyrligt Gjøalespil; jeg taler i Alvor den rene Sandhed. Er Maria et virkeligt Menneſte, og den Verden, hvori hun bevæger ſig, en virkelig Verden: da er hun ogsaa, ſelv i ſin benaadede Tilſtand, udfat for tilfældige Ulykker; thi Tilfældigheder og Ulykker ere nu een Gang uadſtillelige fra den virkelige Tilværelſe. Har hun altsaa, da hun gif paa Bjergene, baaret Ham, paa hvem hele Verdens Frelſe beroer, ſaa har der jo ogsaa været en Tid, da Gud gav hele Verdens Frelſe til Priis for Tilfældigheden. Men er en ſaadan Foreſtilling nu ikke at anſee for en aldeles fornuſtſtridig og urimelig Foreſtilling? **A.** Jo i Sandhed, en høiſt fornuſtſtridig og urimelig Foreſtilling! **B.** Saa har du da hermed fældet Fordømmelſesdommen over den gamle Evangelietro, og jeg holder dig fangen i dine egne Ord. **A.** Mener du virkelig? **B.** Den Sag er ſoleklar. Har du ikke ſelv indrømmet mig, at Uabenbaringsmiraklerne maatte ſaa vel for Naturlærens ſom Mythekritikens almeenviſenſtabelige Domſtol bortfalde ſom — høiſt uſandſynlige, urimelige og fornuſtſtridige? **A.** Jo! **B.** Bliver du da nu ikke ogsaa nødsjaget til at tilſtaa, at den Tro, hvis Indhold iſølge de foregaaende Indrømmelſer, er i allerhøieſte Grad uſandſynligt, urimeligt og fornuſtſtridigt, derved nødvendiggjøit ſtempler ſig ſelv ſom en i allerhøieſte Grad urimelig, fornuſtſtridig og forkaſtelig Tro? **A.** Nei! Det har jeg ikke iſtnde at indrømme dig. **B.** Det er vel en Caprice? **A.** Det er min ramme Alvor. **B.** Maae vi ſaa hede om en Forklaring.

A. Evangelietroen hviler i Underet. **B.** En maadelig Forklaring, i samme Dieblif vi ere blevne enige om at indrømme Undergjerningens Umulighed. **A.** Undergjerningens Umulighed? Gud bevare mig for en saadan Indrømmelse! Jeg har kun, for at vise dig, at jeg kunde følge din videnskabelige Tankegang, tilstaaet, at Aabenbaringens Undere maae forekomme den almindelige Verdensbevidsthed høist usandsynlige, urimelige og anstødelige. Mere har jeg slet ikke tilstaaet. **B.** Men hvortil nu dette Ordfløveri? Siden du saa let kan „følge min Tankegang“, vil du vel ogsaa kunne indsee, at Underet, som historisk Kjendsgjerning, maae bedømmes fra et historisk-kritisk Standpunkt. Men nu veed Enhver, at Grændselinien imellem det Allerusandsynligste og det Usande, imellem det Allerurimeligste og det Umulige er saa fin, at det historiske Blik ikke kan opdage den, og derfor med Rette heller ikke ændser den. Enten jeg altsaa siger om den historiske Undergjerning, at den er i allerhøieste Grad usandsynlig og urimelig, eller jeg ligefrem paastaar dens Umulighed, løber da vel omtrent ud paa Eet og det Selvsamme? **A.** Hermed udtaler du en Grundvildfarelse, der, lige fra den nyere Bibelkritiks Begyndelse i forrige Aarhundrede og indtil denne Dag, har afstedkommet de allersørgeligste Forvirringer saavel i Troen som i Videnskaben. **B.** En dristig Paastand, der nok kunde trænge til et Beviis. **A.** Lad os overveie Sagen i al Besindighed. Det ligger i Underets Begreb, at det i Sammenligning med de sædvanlige Naturphænomener maa fremtræde som det Allerusandsynligste, man kan forestille sig; tabte det sig i Sandsynligheden, lod det sig jo forklare paa en ganske naturlig Maade, og var sølgelig intet virkeligt Under. Men vil dette nu med andre Ord siges, at Underet i sig selv er en Urimelighed, og desaarfag at sætte i Klasse med den Art meningsløse Modsigelser, man i Logiken pleier at sam-

menligne med en rund Firkant? **B.** Modsigelsen er rigtignok ikke slet saa paafaldende, thi Aabenbaringslæren kalder jo det Overnaturlige til Hjælp; men desuagtet er Miraklet dog en virkelig Umulighed, eftersom det jo afbryder Naturloven, og denne kan nu een Gang ikke afbrydes. **A.** Du vil dog vel ikke udgive denne Paastand for et videnskabeligt Beviis? **B.** Den er imidlertid at ansee som den uomstødelige Grundsætning, paa hvilken Culturbevidstheden og den hele moderne Videnskabelighed hviler. **A.** Hvorfor er Underet altsaa en Umulighed? **B.** Fordi Naturloven ikke kan afbrydes. **A.** Hvorfor kan Naturloven ikke afbrydes? **B.** Fordi det vilde være unaturligt. **A.** Nu glemmer du jo, hvad du selv nylig sagde. **B.** Nei, ikke just fordi det er ligefrem unaturligt; men fordi ... fordi det Overnaturlige ikke kan gjennebrude det Naturlige. **A.** Altsaa fordi Underet er umuligt? **B.** Ja! **A.** Summa Summarum: Naturloven kan ikke afbrydes, og hvorfor ikke? Fordi Underet er umuligt. Underet er umuligt, hvorfor? Fordi Naturloven ikke kan afbrydes. Ergo: Underet er umuligt, fordi det er umuligt. Finder du nu ikke, at det er en særdeles tilforlædelig Grundsætning, hvorpaa Culturbevidstheden og den hele moderne Videnskabelighed hviler? **B.** Rigemeget! Jeg troer paa dens Ufeilbarhed, og Ingen ... **A.** Hø! Lad os ikke begynde paa Troesbekjendelsen; jeg kunde jo ellers let gribe den samme Udflugt, og paastaae, at Underet er muligt, fordi det er muligt. **B.** Men man kan jo dog saa levende fornemme paa sig selv og paa hele Verden, at Underet maa være en absolut Umulighed! **A.** Guff nu bare paa vort „almeenvidenskabelige Standpunkt“, og hav saa den Godhed at svare mig ganske bestemt paa følgende Spørgsmaale: Kan man bevise Underets Umulighed, eller kan man ikke? **B.** Man kan ikke. **A.** Kan man af Underets saakaldte Usandsynlighed bevise dets

Uvirkelighed? **B.** Vi bleve jo desværre enige om, at Underet maatte være usandsynligt. **A.** Maa dette nu nødvendigviis indrømmes, saa falder det vel heller ikke saa vanskeligt at bevise, at den moderne Bibelkritik, der ved sine „almeeuvidenstabelige“ Sandsynlighedsberegninger deels angriber, deels forsværer Evangeliet, i sit inderste Væsen er meningsløs. **B.** Hvorledes? **A.** Den negative Kritik, der gaaer ud paa at tilintetgjøre den hellige Histories Troværdighed ved at paavise Undergjerningens allerhøieste Usandsynlighed, kommer idelig, uden selv at ane det, til at fremhæve et af deres umiskjendeligste Kriterier; og den apologetiske Middelveiskritik, der anstrenger sig for at godtgjøre Sandsynligheden, kommer idelig tværtimod sin Hensigt til at berøve dem deres alleruundværligste Kjendemerke. Er dette ikke en Dagsendthed, der i enhver anden Videnskab sorgjæves søger sin Mage? **B.** Maaſkee! Dog — derom ville vi ikke stride.

Evangelietroen grunder i Aabenbaringens Under. Den har Intet at befrygte af Philosophien, efterdi denne ligejaa lidt er istand til at bevise Underets Umulighed, som dets Nødvendighed. Den hellige Historie har heller Intet at befrygte af den almindelige Sandsynlighedskritik, hvad enten saa denne iøvrigt bereder sig til Forsvar eller til Angreb. Spørger Naturvidenskaben, hvad der har bevæget Gud til at aabenbare sig paa denne Klode, da viser den Troende trostlig hen til — Kjærlighedens Under. Nykker Kritikken frem med den suffisante Paastand, at man ikke maa bedømme det Gl. og Nye Test.s Mirakelfortællinger efter anden Regel end de hedenske Myther: da holder den Troende fast ved — Kjærlighedens Under. Vil verdslig Klogt gjøre sig vigtig med de Tilfældigheder og Hændelser, der i den virkelige Verden maa have truet Frelserens Liv: da minder den Troende blot om — Kjærlighedens Under. En saadan eensformig Gjentagelse

af een og samme „ubeviislige“ Forudsætning (og det i en Verden, der tør sætte sin Salighed i Pant paa, at Gud ikke er istand til at gjøre et eneste Under) lyder jo rigtignok saa mat og kløngløs, at mangen Evangelieforsvarer vel vilde undsee sig ved den, og strax ile med at opsoge sig nogle videnskabelige Beviser. Men just af den Grund kan Metboden være ret brugbar til praktisk Dvælse; med den videnskabelige Formidling har det jo slet ingen Hast. Undseer den Troende sig derimod ved at føre en saa eenfoldig Tale ligeover for de stærke Tænkere og skarpsindige Kritikere, der saa vel forstaae at mestre den hellige Skrift; er han bange for at rykke aabenhjst frem med sin „videnskabelige Forudsætning“: da kan han ligesaa gjerne overgive sig først som sidst; thi Modstanderne have allerede Seieren ihænde. Er Underets Mulighed derimod først tilfulde betrygget mod ethvert almeenvidenskabeligt Angreb; er dets historiske Virkelighedsform tilstrækkelig sikret imod Sandsynlighedskritikens Insinuationer; vaagner Evangelietroen endelig igjen af sin lange Bedøvelse, og lærer at indsee, at den begaaer et Selvmord, hvis den ikke aabenhjst og usorbeholdent bekjender sig for al Verden at være en Under-Tro, en Tro paa den løsende Kjærligheds ufattelige Under: da kommer den kritiske Retfærdiggjørelse som af sig selv, da har det slet ingen Nød med den videnskabelige Formidling.

Dg nu tilbage til den hellige Familie! — En Dpvaft, der har taget Under-Troen forængelig og beruset sig i Syner og Aabenbarelses, vilde maaskee her forvente en aldeles overmenneskelig Forherligelse af de Udvalgte, der samle sig om Frelserens Bugge. At Evangeliets eenfoldige Simpelted ogsaa i denne Henseende danner en priselig Modsaetning til Legendernes jvulstige Overdrivelses, er imidlertid ofte uof blevet paaviist og anerkjendt af besindige Kritikere. Men, forat denne Dom kan være mere end en religiøs

Smagstøen, maa det Overnaturlige paa den ene Side skarpt fremhæves, og dets virkelige, skøndt sparsommere, Tilshnekommen i den kanoniske Fremstilling paa den anden Side vise sig begrundet i Sagens Natur.

Den hellige Familie lever som paa Grændsen mellem tvende Verdner: Evigheden kaster et forklarende Skjær ben over dens enkelte Stikfælsler; og dog tilhører den det Nærværende saa ganske, at end ikke et eneste af de Baand, hvorved den er forenet med det borgerlige Samfund, kan siges at bryde. Himmelenes Kræfter røre sig i dens Midte; og dog foregaaer alt det Vidunderlige saa stille, saa skjult, at den travle Omverden egentlig slet Intet mærker. Ja, skjult og hemmeligt steer det Kjærlighedens Under, hvorved det Hellige fødes i en troende Sjæl; skjult og hemmeligt var ogsaa det Kjærlighedens Under, hvorved det hellige Ord blev Kjøb i Slægten. — Betragt vi nu Verelvirkingen imellem de tvende Verdner lidt nærmere, da tager Forholdet sig ved første Biekast ud, som om den overnaturlige i Grunden var den svagere, fordi dens Stikfælsler ere saa „lustige“, og dens Virkninger saa skjulte; medens den naturlige derimod synes at have Virkelighedens afgjørende Overvægt paa sin Side. Men, er Underet ikke et Blandværk, saa forholder Sagen sig jo omvendt, saa har det overnaturlige Rige jo den væsentlige Overmagt, saa er det jo denne nærværende Verden, der maatte opløse sig og svinde som et Ruffsyn, hvis hine Evighedsmagter brode frem med Valde. Hvad er det da, der holder de Vældige tilbage, at de, siden de dog i deres Ulynlighed ere os saa nær, ikke ryste, ikke røkke dette naturlige Universum, ikke forstyrre denne Tingenes Orden? Den Troende har kun eet Svar: Guds uendelige Kjærlighed! Det er denne Kjærlighed, der giver Underet sit jandede evangeliske Grundpræg. Ja at de himmelske Sønner kunne vise sig for et menneske-

ligt Die, uden at det naturlige Syn med det Samme for evigt lykkes; at himmelske Røster kunne lyde i et menneskeligt Dre, uden at dette naturlige Dre med det Samme for evigt lykkes; at et Gjennembrud af Skaberaandens overnaturlige Kraft kan foregaae i en menneskelig Sjæl uden at forstyrre dens Natur og forvirre alle Tølelser og Tanker: er dette ikke et Kjærligheds Under?

1.

Marias Besøg hos Elisabeth. — Johannes Døberens Fødsel.

(Lut. 1, 39—80.)

Aabenbaringen er intet Skyggespil, der spotter Tilværelsens Love; den er ingen Leg, hvori de Himmelske letfindig blaaede sig med de Jordiske: i alle Uttringer den samme Strenghed, fra alle Sider det samme Grundpræg af guddommeligt Alvor! Det er sødelige Slag, hvormed det Overnaturlige rammer de Udvalgte. Saawarias er bleven maaløs, Engelen har bundet hans Tunge: Elisabeth holder sig skjult i sit eget Huus, for at undvige Menneskenes Blikke; selv Maria er i sit Hjem saa taus og stille, at hun end ikke kan sige et Ord til Joseph. Der er i denne Forstummen, i denne Skjulthed og Indesluttethed Noget, der uvilkaarligt ængster os, og, naar vi dvæle derved, næsten bringer Blodet til at isne. Det er, som om det Menneskelige med Gæt var blevet overvældet af det Guddommelige, som vare de Enkelte saaledes borttrykkede fra denne Tingenes Orden og fra hinanden indbyrdes, at de ikke mere kunde finde Sammenhæng og Mening i det Nærværende. Men denne Fortabthed i det betydende Dunkle viser paa den anden Side hen til en naturlig Grundvirken, hvorunder Tillegnelsen feregaaer. Den bundne Tilstand gaaer over i en høiere Befrielse: et saligt Liv gennemstrøm-

mer Sjælene med Lys og Glæde. Det er denne Befrielsens og Forstaaelsens Jubel, der toner i Marias Hymne, i Zacharias's profetiske Lovsang. Begge Lovprisninger ere tillige saa eiendommelig bestemte ved de virkelige Omgivelser, og svare, hver især, saa aldeles til deres Anledning, at Berelvkningen imellem det Overnaturlige og det Naturlige derved end mere klarer sig for et troende Øie. — Hvor naturligt, hvor reent menneskeligt lader det sig ikke forklare, at Maria, under de givne Omstændigheder, besøger sin Frænke Elisabeth, og ved sin Indtræden i hendes Huus modtages med aabne Arme, med hjærlig Hilsen; hvor naturligt og reent menneskeligt gaaer det ikke til, at de to Veninder, der begge medbringe et Haab, en glæderig Velsignelse, hvorpaa den hele Betydning af deres Liv beroer, nu mødes, den Unge hos den Gamle, udøse deres Hjerter for hinanden, glæde sig, og takke Gud. Men i deres Hilsen og gjensidige Meddelelse forekomme strar saadanne Udbrud og Uttringer, der slet ikke tillade nogen naturlig Forklaring. „Og det begav sig, der Elisabeth hørte Marias Hilsen, sprang Fosteret i hendes Liv, og Elisabeth blev fyldt med den Hellig Aand“ Skal denne Indledning forstaaes som en senere Opdigtelse, fordi den berører „det Usandsynlige“; da ere de følgende Glædesyttringer ligeledes enten sværmeriske Udbrud af Qvinderne selv, eller sinderige Opfindelser af en digtende Grindring. Opbage vi derimod, hvorledes det Overnaturlige endnu vedbliver at røre sig som i en dæmrende Baggrund; betragte vi dets øieblikkelige Indvirkning paa Elisabeth som en betydningsfuld Eftervirkning af de stærkere Frembrud, der skete i begge Besødelser: da har Elisabeths Hilsen til Maria: „Velsignet er du iblandt Qvinderne, og velsignet er dit Livs Frugt“, sin gode, tilstrækkelige Grund; den frydefulde Overrasselse, hvori hun tilkjendegiver, at den Besøgende staaer i Værdighed høit over den, der

modtager Besøget: „Hveden kommer mig det, at min Herres Moder kommer til mig?“ viser da hen til en umiddelbar Indskydelse af den Hellig Aand. Til Elisabets Stemning svarer igjen Marias Genrykkelse; de benaadede Qvinder forstaae hinanden: deres Sjæle smelte sammen i den ene, salige Grundfølelse, at Frelsens Tid nu endelig er kommen.

Paa lignende Maade forholder det sig med den følgende Begivenhed. Elisabets Tid fuldkommedes, og hun fødte sin Søn. „Og Naboe og Slægtninge hørte, at Herren havde gjort sin Barmhertighed stor imod hende; og de glædede sig med hende. Og det begav sig paa den ottende Dag, da kom de at omstjære Barnet, og de kaldte det efter hans Faders Navn Zacharias.“ En mere naturtro og genlytlig Fremstilling af et jødiske Familie-Dytrin, end denne, vil man under de foreliggende Omstændigheder dog vel ikke forlange. Men denne de Paarørendes velvilige og naturlige Deeltagelse giver just Anledning til, at det Overnaturlige desto bestemttere kommer tilsynne. De gode Slægtninge studse, da de erfare, at Elisabeth ikke vil lade Barnet kaldes med Faderens Navn. „Der er jo slet Ingen i Familien, der hedder Johannes“. Valget af dette Navn forekommer dem derfor saa besynderligt, at de nikke til den Stumme, for at erfare hans Mening; og, da Faderen nu til yderligere Vefræftelse skriver paa Tabellen: „Hans Navn er Johannes“, forundre de sig faare. Neppe ere de Deeltagende ved deres Forundring og de Aensler, denne maa have fremkaldt, forberedte paa det Overordentlige, før der ogsaa skeer et nyt Gjennembrud. Zacharias befries med Gæt fra sin Stumhed: hans Mund oplades, hans Tunges Baand løses, han taler og priser Gud. Imidlertid gaaer dog det Overnaturlige saaledes op i det Naturlige, at Underet selv derved næsten forvandles til en psykologisk Kjendsgjerning. Ved Underets Ind-

træden er Stemningen hævet til det Punkt, at Lovsangen kan begynde. Dens Indhold lader sig opfatte som et høitideligt Svar paa de Deeltagendes forventningsfulde Uttring: „Hvad mon der skal blive af dette Barn?“ Thi ogsaa dette hører jo med til Aabenbaringsens Bestemmelse, at ikke blot det Vidunderlige skeer, men at Forstaaelsen af det Skete med det Samme indledes og forberedes. „Og der kom en Frygt over Alle, som boede omkring dem, og alle disse Ting rygtedes paa alle Judæas Bjerge. Og Alle, som det hørte, lagde det paa deres Hjerte.“

Førend vi imidlertid gaae videre i den religiøse Udvikling af Fortællingens Indhold, ville vi her standse nogle Dieblkke, for at høre Kritikens Indvendinger.

Første Indvending. „Om man end til en vis Grad vil indrømme Underrets religiøse Betydning, saa følger dog endnu ingenlunde heraf, at Evangelisterne have gjengivet de enkelte vidunderlige Tildragelser med alle Bionstændigheder aldeles overeensstemmende med den virkelige Sandhed. En flygtig Provelse vil strax overbevise os om det Modsatte. Forat Joseph ikke skal forlade Maria, maa Engelen jo aabenbare ham Hemmeligheden. Men af hvis Mund kan nu Joseph, før Drømmen indtraf, have faaet hiin ominøse Underretning om Marias Svangerskab? Matthæus lader som Ingenting, og forraader derved, at han forverler sin egen Forestilling om Joseph med Josephs virkelige Stilling. Endvidere: Elisabeths Hilsen forudsætter jo, at hun allerede forud veed, hvorledes det staaer til med den indtrædende Maria. Men hvorfra har hun denne Kundskab? Det springende Foster har dog vel ikke kunnet fortælle hende Noget; en særlig Aabenbaring omtales ikke, og ligesaa lidt er der Spor af, at Efterretningen bliver hende meddeelt ad den naturlige Wei. Lukas ændser slet ikke dette Punkt, og viser derved, at han for-

verker sin egen Forestilling med den virkelige Begivenhed. Dog, den største Banfælighed staaer endnu tilbage. Af hvilke Kiilder have Evangelisterne øst disse Beretninger? Havde Zacharias maaskee optegnet, hvad der tildrog sig med ham og hans Hustru? Havde Maria maaskee efterladt Noget skriftligt, eller havde hun maaskee senere hen fortalt, hvad hun vidste, til En og Anden iblandt Apostlene? Til hvem skulde Maria i dette Tilfælde vel hellere have betroet Sligt end til Johannes? Men hvorledes forklæres det da, at Johannes i sit Evangelium slet ikke ændser disse Fødselsmirakler? Disse Banfæligheder kunne endnu forøges med mange lignende. Enhver, der ikke vil forhærde sig imod Sandheden, og forsætlig tillukke Dinene for Kritikens allertydeligste Vink, vil idetmindste see sig nødsaget til at indromme dette, at den hele Cyclus af Familjescener, der gaae forud for Døberens Optræden, præsenterer sig som Billeder i Grindringens **Laterna magica**: flygtige, ubestemte Familjesagn, der, til Forherligelse af Jesu Fødsel og Barndom, vel i en sildigere Tid ere blevne omarbejdede, men dog ikke tilstrækkelig sammenarbejdede!"

Besvarelse. Det kan ikke have været Evangelisternes Hensigt at opregne Alt, hvad der har tildraget sig i den hellige Familie; kun de mærkeligste Optrin og disses meest karakteristiske Hovedtræk ere fremhævede. Hvad de manglende Mellemled angaaer, da falder det den Troende, der tør tage de overnaturlige Forkyndelser med i Beregningen, ligesaa let at digte sig en Sammenhæng efter sin Synsmaade, som det falder Troesfornegeteren, hvem det Overnaturlige overalt staaer i Veien, let at digte sig saa mange Urimeligheder, han selv finder for godt. Slige subjective Hypotheser ere som Sæbebobler: de glimre og briste. Istedetfor at indlade sig paa Spørgsmaal, der ikke kunne besvares, bør den Troende helst lade det Skjulte være skjult, det Ubestemte ubestemt.

og kun sige ganske ligefrem: „Man veed det ikke!“ Altsaa: Hvo har givet Joseph den første Efterretning om Marias Svangerskab? „Man veed det ikke!“ I hvilket Sprog har den Hellige Mand talt til Elisabeth om Marias Udkaarelse? „Man veed det ikke!“ Af hvis Mund have Evangelisterne hørt de Familiehistorier, de i dette Afsnit fortælle os? „Man veed det sandelig ikke!“ Dette kan da end ydermere tjene til Beviis for, at Evangelietroen er og maa være en Frihedens Sag, der umulig kan fremtvinges ved historiske Beviser. Er jeg stemt for Troesfornegtelsen, da skal det ikke mangle mig paa Midler til at opløse den hellige Historie i lutter Modsigelser; er jeg derimod tilfulde greben af Evangeliets Mand, og har lært at indse, hvad Underet vil sige, da vil jeg ogsaa i Skriftens Antydninger finde Midler nok til at paavise den hellige Histories indre Overensstemmelse med sig selv, saavel i det Hele som i alle væsentlige Led og Dele. Det er ingenlunde Kritiken, der gjør Udslaget, naar det gjælder om Tro eller Vantro; men det er omvendt Forskjellen imellem Tro og Vantro, der bestemmer og leder Kritiken. Apologetens Anstrengelse for at gjendrive Troesfornegeterens historisk-kritiske Indvendinger, er spildt Umage. Kun naar den negative Kritik giver sig Mine af at gaae ind paa den troende Opfattelse, og da med alstensk Fordreielser søger at bringe denne i Modsigelse med sig selv, bør Evangelietroen tage til Gjennemgaaelse; thi det Umulige og det i sig selv Urimelige kan jeg ikke troe.

Anden Indvending. „Det er Troens umiskjendelige Op-gave at gjøre den hellige Historie saa virkelig, saa historisk, som muligt. Hvis den vantroe Kritik ikke vedblev med sine dril-lende Modsigelser, vilde den Troende sikkerlig aldrig falde paa, at underkaste de bibelske Fortællinger nogen streng videnskabelig Prøvelse. Forelsket i de overnaturlige Kjendegjerninger, faaar han

naturligviis saa meget at bestille med de himmelske Syner, de uudsømmelige Spaadomme og den guddommelige Viisdoms mangehaande Hemmeligheder, at der neppe bliver Tid til at indlade sig paa Tvivlens nøjsommelige Undersøgelser. Naar nu desuagtet den nyere Bibelkritik omsider hgr drevet det dertil, at endog den kirkeligste Theolog ikke tør fragaae, at navnlig Fortællingerne i dette første Afsnit hvile paa en svævende Overlevering, og at Begivenhederne følgerlig alle tilhobe ere hyllede i Sagnet's Slør; da maa denne Indrømmelse ligefrem betragtes som afstrungen. At Troen nu ikke desto mindre gjør en Dyd af Nødvendigheden, og beraaber sig paa den frie Tilegnelse, viser sig tydeligt nok som et Forsøg paa at skjule Forlegenheden. Det ligger jo i Aabenbaringens Natur, at Evangelietroen maa staae og falde med de hellige Kjendsgjerninger: kun Den, der antager Kjendsgjerningen, kan anerkjende Ideen, kun Den, der fastholder Bogstaven, kan være sikker paa Manden. Indrømmes det nu, at de paagjældende Fortællinger allesammen ligge i Sagnet's Tvethedighed; saa har Troen tabt sit egentlige Fodsæfte. Nærer man endog den allersvageste Formodning om, at de enkelte Træk muligviis ikke ere i fuldkommen ordlydende Overeensstemmelse med de virkelige Begivenheder; saa har man med det Samme opgivet, hvad der ikke tør opgives, den evangeliske Virkelighedsform, og maa da ogsaa beqvenne sig til at aflede Kjendsgjerningens Betydning af Ideen. Men ved denne Vending er den Troende, inden han selv veed deraf, midt inde i Philosophiens og Kritikens Labyrinth. Saa længe Evangelietroen kan lade være at tænke paa nogenjomhelst Uovereensstemmelse imellem Begivenhedens Virkelighed og Fremstillingens Form, kan den nok holde Tvivlen ude; men, saasnart den indlader sig med Sagnet, er Uovereensstemmelsens Mulighed sat. Man gjøre nu iøvrigt denne Mulighed saa snæver, man vil;

den er altid en Sprække, hvorigjennem Trivlen lister sig ind i den troende Beridsfthed. Kort og godt: Vil Evangelietroen undgaae Philosophiens Skjær ved at klamre sig til Bogstaven, saa strander den paa den historiske Kritik; forsøger den at undvige Kritiken ved at tye ind i Ideen og Aanden, da drukner den i den philosophiske Skepsis. Den, der nu i denne Snævring mener, at kunne hjælpe paa Troen ved at anbefale den Middelveien, han maa tilvisse være en snild Mand, saa snild, at han ikke engang ændser, hvad det er, hvorom her handles. At følge Middelveien er nemlig det samme, som at forudsætte en blot omtrentlig Overensstemmelse imellem det Virkelige og Formen; men saa kommer jo Philosophien strax med sine Ideer, og Kritiken med sine Sagn, og saa — ja saa faaer Evangelietroen en brat Opøsning. Evangelietroen maa vel have en Aelse om denne skjulte Selvmodsigelse; thi vistnok filosofierer den til en vis Grad, og taaler Kritiken indtil en vis Grad, men bliver dog snart lidenskabelig og trodsig, naar Videnskaben trænger ind paa den, for at forhjelpe den til høiere Selvbevidsthed."

Besvarelse. Paa Sagnets Enemærker over Kritiken stt frieste Spil; som Drengen ryster stt Kaleidoskop, behøver den blot at ryste sine Hypotheser, og strax danne sig de allerbesynderligste Figurer. Den ordinære Forstandskritik udvisser Begivenhedernes overnaturlige Træk, og viser os de enkelte Brudstykker i Virkelighedens sædvanlige Træsnit udeu Ideens Glands. Den philosophiske Ideekritik forvandler saavel de naturlige som overnaturlige Bestanddele til poetiske Momenter i Fremstillingens Beskuelighed, og foreviser en Række af mythiske Lustbilleder, der Intet have med Virkeligheden at skaffe. Begge Metoder gjøre naturligtvis Fordring paa den allerstrengeste Videnskabelighed; men den „strenge Videnskab“ er desuagtet ikke istand til at forlige

dem indbydes. Forstandskritiken, der forsøger sig i den „naturlige Forflaring“, indseer ret godt, at man ikke uden videre kan opgive en historisk Overlevering, fordi denne indeholder sagnagtige Træk, og kalder desaaarsag den gennemførte Ideekritik phantastisk. Denne Beskyldning for Uvidenskabelighed tilbagebetaler nu den philosophiske Kritiker fra sit Standpunkt med rigeligt Overflod. Han beviser nemlig, hvor ukritisk den naturlige Fortolkning gaaer tilværks, idet den indbilder sig „at have udskilt det Mythiske og Poetiske af en Fortolkning, naar den afplukker nogle Dviste og Blomster af dette Skud, men lader den mythiske Rod ligge nantastet ved det Reenthistoriske“. Derfor kalder han da reentud en saadan Halvkritik ideløs og horneret. Denne Uenighed er ingenlunde tilfældig eller blot foreløbig; den har sin dybere Grund i Sagen selv. Den gennemførte Ideekritik er virkelig phantastisk, efterdi den i Principet undergraver al historisk Tro: skulde en Begivenhed ansees for uhistorisk, blot fordi den i en paafaldende Grad anskueliggjør en stor Idee; hvormange hirkelige Begivenheder maatte da ikke udslættes af Historien! Den ordinære Forstandskritik er i Sandhed horneret, eftersom den ikke engang kan mærke paa sig selv, at den maa slaae Ideen ihjel, for at redde Kjendsgjerningen. Med det Overnaturliges Forsvinden forsvinder Aabenbaringen selv. Tradrages altsaa de overnaturlige Bestanddele som formeentlige Tilfætninger eller Dydigtelser, saa maa det naturlige Skelet falde bort af den hellige Historie; thi Aabenbaringshistorier, der Intet aabenbare, høre blandt de aabenbare Modstgøelser. Før den strenge Videnskab overtager sig at forhjælpe Troen til „Selvbevidsthed“, vilde det vist være ret hensigtsmæssigt, hvis den forsøgte paa at forhjælpe sig selv til lidt klarere Bevidsthed om Betydningen af de hellige Sagn. — Denne Bevidsthed har Troen med sand og oprindelig Visdom i sig selv. Den Troende veed, at Sagnet

Aand i Evangeliet ikke er en Skinnets og Bløddræktets Aand, men Sandhedens hellige og useilbare Aand; hermed er enhver Trivl om Beretningernes Troværdighed absolut udelukket. Der kunne vel opkomme mange Formodninger om den Gang, Overleveringen er gaaet, før den omsider slog sig til Ro i vor foreliggende Fremstilling; men har Sandhedens Aand fulgt den paa alle Omveie, da kunne vi ogsaa forlade os paa, at den er bleven sikret mod enhver Udsteielse. Der kunne vel danne sig mange Meninger om Aandens Indvirkning paa dens udvalgte Medfæber; men, er Underet ikke en Indbildning, saa har Sandhedens Aand tilfulde forstaaet at udtrykke det guddommelige Indhold i den menneskelige Form, saa at enhver Forvanskning af de aabenbarede Kjendsgjerninger er og forbliver utænkkelig. Der kunne vel rejse sig mange Stridigheder om det endelige Forhold imellem de umiddelbare Begivenheder og deres evangeliske Fremstilling, men staaer det urokelig fast, at den samme Aand, der virkede i Begivenheden, ogsaa har været medvirkende i Fremstillingen: saa har jo Læseren den selsomme Forvisning, som et Dievidne; thi intet Dievidne vilde været istand til at finde Mening i hine Begivenheder, hvis han ikke havde seet Alt i Aandens Lys, og hørt Alt med et aandeligt Ore. Den Troende kan derfor, i denne Henseende, anstille hvilken kritisk Reflexion, han vil: han kommer dog altid til det Resultat, at Evangeliets Form er den eneste sande og absolut tilfredsstillende Form, den Form, hvori Ordet har forklaret Underet, og Aanden gjennemtrængt Bogstaven.

Tredie Indvending. „Naar et Menneske først har sat sig det i Hovedet, at han Intet vil see, høre, føle, tænke eller tale uden i Troens Navn, saa er det rigtignok en ganske naturlig Selsfølge, at ingen Kritik kan bringe ham i Forlegenhed. Man kan jo ikke paa een Gang være baade i Troen og udenfor Troen, ikke

i eet og samme Mandedrag bekræfte og benegte Troen. Det nytter derfor heller ikke stort at inklade sig med det Slags Menneſker, hvis hele Skarpsindighed er traadt ſaa udelukkende i Troens Tjeneste. Da de altid ligge i Strid med den ſunde Fornuft, ere de ſtundom endog ret opfindſomme, og vide at vende og dreie deres Paaſtande ſaalænge, indtil diſſe omſider endog ſaae et viſt Skin af Videnskabelighed. Den Indvending, der nu ſkal fremsættes, er derfor heller ikke beregnet paa at bringe Troen til Fornuft, men har kun til Henſigt at oplyſe de Uheldede om, hvad det er for Trivialiteter, de Troende paadutte Sandhedens Mand. Ifølge Evangelietroens Forudſætning maa man jo antage, at de Hymner, der lægges Maria og Zacharias i Munden, ere umiddelbare Udſtrømninger af den hellige Mand. Men under en ſaadan Forudſætning vil man da ogſaa undſkyldte Kritikeren, naar han finder det paaſaldende, at en Begeiſtring, der ſtød ſaa umiddelbart af en guddommelig Kilde, ikke er falden mere original ud, men, for at minde om et Ord af Strauß, viſer ſig ſaa udpyntet med Reminiſcenſer af det Gl. Iſt."

Beſvarelſe. Alſaa: Hymnerne mangle poetiſk Originalitet! Ganſke rigtigt. Maria er ingen Skjønaand, og Zacharias ingen Digter. Er det maatte Theaterkritikens Maaleſtoſ, der ſkal lægges an paa de evangeliske Optrin; da maae vi ſtrax give Kritikeren Ret, og kun forhjelpe ham til at udtale ſig med lidt større Beſtemthed. „De tvende Scener i Zacharias's Huus, nemlig: Marias Beſøg og Naboernes Rytſenſninger i Anledning af Sønnens Fødsel, ere naturligviis anlagte paa at motivere et Par religioſ-lyriſke Impremtuer. Men i denne Henſeende kan den Hellig Mand neppe ſiges at have været ſin Opgave voren. Eliſabeth driver det kun til nogle tammelig viet dreene Glædesudbrud, og hele Marias Foredrag gaaer paa anden Haand. Den

i og for sig ret smulke Begyndelse: „Min Sjæl opbeier Herren o. s. v.“, røber tydeligt nok, at Ideen er laant af Hannas Lovsang (1 Sam. 2, 1). Ubetydelige Afvigelser fra Originalen, der forekomme hist og her, ere Compilationer af Propheter og Psalmer. Ja endog den ene Strophe, hvori den Benaadede skildrer sin egen Ophøielse (B. 48): „See! Nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig“, er en reen Efterklang af Elisabeths Udraab (B. 45): „Og salig hun, som troede“. Det hele Forsøg falder saaledes temmelig fattigt ud: ikke en original Tanke, ikke en eneste Bending, der røber noget egentligt Talent! Det Samme gjælder om Zacharias's Parti. Med Undtagelse af nogle meget dunkle og smagløse Hentydninger til de Paagjældendes Navne, nemlig ved Ordet: „Barmhertighed“ (B. 72) alluderet til Navnet: „Johannes“; ved Udtrykket „tænke paa“ o: ihukomme (B. 72) til — „Zacharias“; og ved Ordene: „den Ged, han svor“ (B. 73) til — „Elisabeth“), er hele den lange, almindelige Indledning (B. 68—75) holdt i en saa løs Forbindelse med Situationen, at den ligesaa godt kunde passe sig til enhver anden opbyggelig Anledning. Da Lovsangen omsider naaer det Vendepunkt, hvor Faderglæden skulde bryde frem i hele sin Styrke: „Og du Barnlille o. s. v. (B. 76), driver Forfatteren det ikke videre end til en Gjentagelse af, hvad vi allerede forlængst have hørt af Propheten og Engelen.“ — Lad dette saa være det sørgelige Udfald af den negative Kritik.

Have vi saaledes efter bedste Evne forsøgt at sætte os ind i den moderne Beridstheds Tankegang, saa vil „den strenge Videnskab“ sikkerlig heller ikke indvende Noget imod, at Evangelietroen nu ogsaa anlægger sin Maalestof, og forsøger en Opfattelse af de foreliggende Hymner, svarende til dens Begreb om den Hellig Mand. Herregud! Verden holder nu altså saa meget af Talen-

terne og de originale Ideer, og tænker saa lidt paa de Tusinder, der, uden at være Talenter, og uden at kunne fatte de originale Ideer, dog ogsaa skulle leve et menneskeligt Liv ved Mandens daglige Brød. Vi tvivle ingenlunde om, at den moderne Bevidsthed jo nok vilde blive troende, naar den blot med det Første kunde faae en ganske ny original Aabenbaring; men hvad vi derimod høilig betvivle, er, at disse Hymners Originalitet eller Ikke-Originalitet skulde i saa Henseende kunne gjøre det Allermindste enten til eller fra. Hvad hjalp det vel, om den Hellig Aand havde været betænkt paa at indsatte et Par originale Lovsange flere i det N. Aste, naar det N. Aste dog nu selv allerede er saa gammelt, at dets Ideer alene af den Grund ikke længere kunne overraske ved deres Nyhed eller gjøre Lykke ved deres Originalitet? Men er det dog ikke en egen Sag med disse mange originale Aabenbaringer, hvori Tidens Viisdom idelig fødes, for at døe paany, og Ordet blomstrer, for igjen at falme. Den Overrasselsesleg, Verdensaanden under alle geniale Forklædninger leger med sine opvakte Børn, grunder sig øiensynligt paa en forføngelig Brug af Livets og Sandhedens Ord. Verden kræver, at den nye Aand maa tale med nye Tunger, og heri har den heller ikke Uret: Verden er ligesaa klog og snild, naar der handles om at kræve og fordræ, som den er uforstandig og daarlig, naar det gjælder om at modtage og bringe. I den letfærdige Brug af det aandelige Ord ligger Forføngeligheden. Geniet, der bringer den nye Viisdom for Lyset, er aandelig fortabt i sin originale Frembringelse: istedetfor at fremstille, hvad han i Virkeligheden selv har oplevet, oplever han, egentlig talt, kun Fremstillingens ideelle Smerte og Glæde. Tidens Opvakte, der søle sig kalbede til at anerkjende og udbrede den originale Viisdom, sætte sig da i Bevægelse, og begynde nu paa deres Viis at virke og arbejde; forjaavidt bliver der jo stidi

og arbeidet nok i Ideens Tjeneste. Men det gaar med den udbredende og tilegnende Virksomhed, som med den frembringende: Alle vilde de fryde sig ved den opgaaende Idee, Alle ere betænkte paa Verdensforandringer i det Store; men ingen Enkelt faaer Tid at gjøre Forsøg i det Smaa, som f. Ex. ved først at indrette sit eget Liv efter Viisdommens Regel. Derfor gaar det saa hurtigt med Omskiftelsen af de originale Aabenbaringsformer, hvis Løsen er den overraskende Genialitet, og hvis væsentlige Maal er Ideenhedse. Jo mere overraskende Formen er, desto større er den øieblikkelige Nyhedse; og jo mere øieblikkelig Nyhedsen er, desto hurtigere indtræder igjen den Slaphed, der forventer en ny Overraskelse. Tilslidst kommer nok den geniale Frembringelse i et saa uhyre Misforhold til Nyhedsen, at Verdensbevidstheden fortærrer flere originale Ideer i et Døgn, end alle Verdens Genier kunne frembringe i en Mennestealder. Forholder dette sig nu saaledes, da er det jo saare godt, at den Hellig Aand ikke har anvendt sin udtømmelige Skaberkraft paa at overbyde det formende og digtende Genie, men er gaaet den omvendte Vei, og har nedlagt sin guddommelige Viisdomsfulde i saadanne store, eenfoldige Grundord, som med sund Tarvelighed kunne høres atter og atter uden overraskende Formforandringer, efterdi de i deres første oprindelige Form ere bestemte til at være — alle Sjæles daglige Brød.

Min Sjæl ophøier Herren, og min Aand fryder sig i Gud min Frelser. Saamange, som have Dre for den Benaadedes Højsang, høre i disse Ord den rene, klare Gjenlyd af Aabenbaringens eget uforanderlige Grundord, af det Ewighedsord, om hvilket Forjættelsen stadfæster, at det skal bestaae, naar Himmel og Jord forgaae. Eller skulde disse Ord maaffee ogsaa være forgængelige, som et Mennestes Ord, eller skulde de maaffee no-

genfinde trænge til en væsentlig Forandring? Hvilken Forandring vilde man da vel foreslaae? Ere de ikke ved sig selv forstaaelige nok? Ethvert Barn kan jo forstaae dem, saa klar og tydelig er deres Mening! Eller ere de maaskee ikke i sig selv uforstaaelige nok? Vil Noget ret lægge an paa at udforske deres Hemmelighed, see, da er det jo, som om en levende Mand rørte sig i dem. De holde da ligesom Die med Forskeren, fra hvilken Side han kommer, at han ikke skal overraske dem; de passe nøie paa, hvilke Forudsætninger og hvilket Sindelag han bringer med, at han ikke skal tage dem forsængelig; de slutte sig, saa at sige, tættere sammen, efterhaanden som Fortolkeren rykker nærmere, og danne tilsidst en uoverstigelig Skillemuur imellem Tro og Bantro. Den Ifke-Troende kan desaaarsag med al sin Kløgt og Snildhed ikke aflokke dem en eneste Forklaring, endnu mindre trænge sig ind i deres Allerinderste. Forskjæves opbyder han sin hele Tænkraft: Ordene's umiddelbare Forstaaelighed affpærrer ham enhver dybere Forstaaelse. Her er i Grunden slet Intet at tænke, og derfor maa Tanken staae stille. Her nytter ingen Sammenligning; thi selv den bitterste Smerte er i et naturligt Gemt end ikke saa forskjellig fra den høieste Glæde, som denne igjen er forskjellig fra den Benaadedes Glæde i Gud. Her er ingen anden Udvei: enten lyde disse Ord paa en tom Indbildning, og da er al videre Undersøgelse overflødig; eller de forudsætte et Under (et sjæleligt Under), og da er enhver Forklaring umulig. Med Troen derimod er Forstaaelsen given. Dette er saa uimodsigelig vist, at det ene endog saa ligefrem kan maales med det andet: Troen med Glæden, og Glæden med Troen. Er Troen falsk, saa er Glæden i Gud ogsaa falsk; er Troen svag, saa er ogsaa Glæden svag; er Troen stærk og levende, saa er Glæden i Gud det ikke mindre. Saalænge et Menneſte lever i Troen, erfarer han ogsaa Glæden; om han end straffes af Gud

i Angerens Smerte, saa vidner Smerten dog om, at den Helliges Afd brænder i ham, at Gud selv staaer ham ganske nær, og holder ham fast, og denne Visshed er jo en høiere Glæde. Saa hvile da Lovsangens Ord uforanderlige i deres Grundord, indtil denne Verden selv gaaer under i den sidste Forandring. — Men er det nu ogsaa vist, at disse Ord kunne bestaae, naar Himmel og Jord forgaae? See, Evigheden trænger paa; den varsler i Ordet, og minder os om, at alt det Endelige faaer en Ende. Men Evigheden er derfor ikke utidig paatrængende; den veed at give Tid, at see Tiden an; den giver Forandringen Tid, at det naturlige Hjerte dog omstøder maa forandre sig, og gribe det Uforanderlige. Saalænge Foranderligheden varer, er Alt forblømt og blandet: Sorgen blander sig i Glæden, og Glæden i Sorgen; Bedrøvelsen efter Verden blander sig i Bedrøvelsen efter Gud, og med Glæden i Gud forblendes saa let, ja saa saare let den underfundige Selvkjærligheds egen forfængelige Glæde. Men Evigheden trænger paa, at det Blandede maa klare sig, og det Ueensartede skille sig ad. Kun Sjælens reneste Glæde, Glæden i Gud, indeholder jo ingen Blanding. Hvorledes skulde da Lovsangens Ord kunne opløses og forgaae, naar de slet ingen Blanding indeholde? — Forandringens timelige Tid er for den vælgende Frihed tillige en Betænkningens Tid. Evigheden giver sine Bølgere Tid til Betænkning; derfor falde dens Ord forstjelligt efter Tidernes Heilighed. Der er et Ord: „Hvo, som ikke er med mig, er imod mig“, det verler med et andet Ord: „Hvo, som ikke er imod mig, er med mig“. Hiint, det strenge Ord, peger mod det Evige, dette, det mildere Ord, tager Hensyn paa det Timelige; thi den timelige Tid er Betænkningens Tid. Betænkningen hører Endeligheden til, og maa have en Ende (en Betænkningstid, der aldrig hører op, fordi man med al sin Betænkning dog aldrig kan faae sig betænkt, en evig Betænkningstid er en Modsigelse). Men, naar

Betænkningens Tid hører op, saa maa jo ogsaa den blandede Følelse, den blandede Villie, den blandede Sorg og den blandede Glæde høre op. Hiint skaansomme Ord: „Hvo, som ikke er imod mig, er med mig“, forsvinder da i det sidste strenge Ord, der lyder ind i Evigheden som et Dommedagsord: „Hvo, som ikke er med mig, er imod mig“. Men nu er det jo dog umuligt, at nogen Sjæl skulde kunne være med Gud, uden tillige at ophøje Gud, og glæde sig i Gud. Det sidste Vilkaar er altsaa dette: Hvo, som ikke er med Gud i Evighedens fuldkomne Glæde, maa stride en Evighedsstrid mod Gud, og have Glæden til Fiende. — Det er en Rædsel at tænke sig en evig Fordømmelse og en evig Dval; men det er en uendelig Trost, at den dømmende Retfærdighed aabenbarer den guddommelige Naade. Det store Spørgsmaal, der paa Dommens Dag skal gaae igjennem alle Samvittigheder, kan da vel udtydes saaledes: „Fatter du nu, o Menneskesjæl, at du oprindelig skabtes til Glæde; forstaaer du nu, at det var dette Maal, hvortil al Endelighedens Uro, alle Savn og Sorger, alle Smærter og alle Lidelser og alle Længselens Taarer viste hen, som til det sidste Endemaal: har du nu endelig lært, hvad det vil sige, at glæde sig i Gud? Her gjælder ingen Halvhed, ingen undvigende Tvetydighed; her spørges paa Ja eller Nei! Saligheden ligger i et Ja, Usaligheden i et Nei!“ — Forholder dette sig nu saaledes, og betænk vi det ret, at det virkelig maa være saaledes: da kan der aldeles ikke være Tale om at forandre eller forbedre Lovsangens Ord, efterdi disse Ord jo indeholde det klareste Svar paa det høieste Spørgsmaal. Ved Indgangen til Salighedens Rige skal Den, „der fuldbente Løbet og bevarede Troen“, da heller ikke have Behov at bede Manden om et nyt Ord, som om det gamle alt var forældet, og ikke ret vilde passe sig til en saa høitidelig Anledning; men det vil være nok, ja til Fuldkommenhed fuldkommen nok, naar

Studen er endt, naar Dommen er endt, og Himlen aabner sine Porte, at istemme Marias Sang:

Min Sjæl ophøier Herren, og min Mund fryder sig i Gud min Frelser.

Vi drøle ved Lovsangens Begyndelse; thi denne Begyndelse er ikke blot en Deel af et Hele, men selv et Hele; er ikke blot en enkelt Lovsang blandt flere andre, men Lovsangen selv i alle evangeliske Lovsange, de Forløstes Lovsang i Tid og Evighed. Vel sandt! den er kort, meget kort, denne Lovsang, den har kun faa Ord; men i disse faa Ord er Salighedens Evangelium indesluttet som i sit Grundord. Hvo, der forstaaer dette Ord, forstaaer alle Troens Lovsange; hvo, der misforstaaer det, misforstaaer dem alle. Men, forat Noget skal kunne forstaae det, maa Grundordet bevise sin Kraft i et sjæleligt Under; thi den sande Glæde i Gud er et sandt, et ubeskriveligt Under. Den, der miskjender Underet, miskjender ogsaa Ordet, og naar Grundordet forsvinder, da er det jo intet Under, at de enkelte Ord synke sammen i døde Sætninger og tomme Talemaader. Kritikens Anke over Mangel paa Originalitet falder desaarfag som af sig selv. Man hænger sig i Sætninger og Talemaader. Finder man lignende Sætninger i det Gl. Tst., saa maa det naturligtvis være derfra, de ere laante. Nu gaaer det i en Fart med at afstige Dommen. Ere Lovsangens Talemaader laante fra det Gl. Tst., saa ere de jo ikke originale; ere de ikke originale, saa ere de jo heller ikke oprindelige; ere de ikke oprindelige, nu, saa ere de jo aandsløse, og det Hele løber ud paa en mat Efterligning." — Om den formelle Kritik dog imidlertid ikke forløber sig ved saaledes at sammenblande Begreberne: Originalitet og Oprindelighed, ville vi forsøge at ophjæ fra et andet Synspunkt. Originalitet er ei Kunstbegreb, Oprindelighed et Naturbegreb. Lad os engang kaste et Blik paa Naturen. Uden

Oprindelighed ingen Natur, være sig guddommelig eller verdslig: enhver Naturfrembringelse maa nødvendigviis bære Oprindelighedens Præg; men deraf følger endnu ikke, at den er original. Det Originale taaler ingen Gjentakelse; men Naturen indlader sig paa Gjentakelser i det Uendelige.

Vi erindre meget vel, hvad der for Resten kan siges om det Ulige i alt det Lige, om Forskjelligheden i det eensartede, hvorledes det ene Blad ikke er som det andet, den ene Vanddraabe ikke ganske som den anden. Men denne Forskjellighed har egentligt slet Intet med Originaliteten at gjøre. Ethvert Blad paa det samme Træ, ja paa alle Træer af samme Art, gjentager den samme Grundform, uden at denne eensformighed i mindste Maade forvanster Oprindelighedens Indtryk. Selv om Løvet i et følgende Foraar antog aldeles de selvsamme Former, som i et foregaaende, skulde Foraaret dog ikke tabe det Alleringste af sin oprindelige Stjænhed. Ja man vilde vel neppe engang blive eensformigheden væer (thi der hører dog unegtelig en stærk Hufommelse til, for at kunne hufte, hvorledes Trærnes Blade sidde og danne sig det ene Aar efter det andet). Med Kunstfrembringelser er det en anden Sag. Her stjer man den eensformige Gjentakelse, fordi den altid gaaer paa Oprindelighedens Beføstning. — Falder Kritiken nu paa, at bedømme Naturens Værker efter samme Forudsætninger, som Kunstens, mærker man strax Bildfarelsen. Thi saalange Natminstinctet virker lige umiddelbart i alle Frembringelser, har man Oprindeligheden i enhver Gjentakelse, og spørger slet ikke om det Originale. Eller vilde man ikke smile, hvis en Kritiker lod haant om Nattergalens Sang, fordi den nu slet ikke „faldt original ud, men viste sig saa udpyntet med Reminiscenser af hin gamle længst bekjendte Nattergalesang, man endelig maatte være kjed af, fordi man havde hørt den saa tidt.“ Kun naar Gjen-

tagelsen beroer paa en fri Efterligning, maa Originalitetsbestemmelsen træde til, for at godtgjøre Oprindeligheden. Originalitet er afledet Oprindelighed, Oprindelighed i skaberisk Efterligning, men ikke Skaberens egen oprindelige Grundbestemmelse. Geniet maa arbejde sig igjennem til original Fremstilling; den sande Originalitet er dets Maal, Formen for dets høieste Aabenbarelse. Men Skaberens Aand, den Uopruindne, hvori, og hvoraf Alt oprinder, er heit ophøiet over Originalitetens Begrændsning.

For at levere et ret anseeligt Bidrag til Kritikens almindelige Sprogforvirring, behøvede man blot at holde en Lytelse over Skaberens Originalitet: Gud Fader maatte da i en saa aandrig Taleform blive et reent Genie, ja et uhyre Genie, Geniet *par excellence*, Solnen hans genial = originale Selvaabenbarelse, og den gudmenneskelige Kristus lige genial og lige original i Ord og Gjerninger. — Den Forvirring, som herfra udgaaer, er altsidig nok. Man forveksler det Hellige med det Profane, det Overnaturlige med det Naturlige, Naturfrembringelse med Kunstfrembringelse, Sagen selv med Ideen, Virkelighed med Mulighed, det Oplevede med dets Fremstilling. Naar alle Grændser saaledes gjøres flydende, da bliver enhver bestemt Forudsætning jo ogsaa flydende. En Begrebsforvirring er en smidig Forudsætning. Den moderne Kritik har altsaa den store Fordeel, at kunne tilberede sig de allerbequemeste Forudsætninger, og dog rose sig af at beherske alle Forudsætninger, og være „forudsætningsløs“. At være forudsætningsløs er her dog nok omtrent det Samme, som at begynde med løse Forudsætninger. Skulde denne Paaastand maaføe serkomme En og Anden noget overdreven? Ved Overdrivelse vindes Intet! Vi ville derfor prøve den paaankede Begrebsforvirring i det Exempel, der ligger vor evangeliske Opgave allernærmest.

Naar der tales om at glæde sig, kan Glæden vel være af

meget forskjellig Art, sandselig, aandelig, verdslig, religiøs o. s. v.; men hvilken Glæde man end vil nævne, saa ligger det i dens Natur, dels at være oprindelig, dels at ytre sig paa en eiendommelig Maade. Betragte vi nu for det Første den reent naturlige eller verdslige Glæde, saa opdage vi strax en Forskjel imellem Glæden selv og Glædens ideelle Fremstilling. Et er det, at være glad og ytre sin Glæde vilkaarlig i Ord og Gebærder, et Andet er det, at fremstille Glædens Udtrynger i ideel Eftersligning: Et er det, at synge af Glæde, et Andet, at besynge Glæden. Den Glade, der vilkaarlig søger et Udtryk for sin Glæde, er ikke altid Digter; og selv om han var det, saa er han dog nu saa glad, saa sjæleglad, at han slet ikke tænker paa at digte, men kun paa at opleve Glæden. Paa den anden Side er Digteren just heller ikke altid glad, idet han stræber at fremtrylle Billedet af den Glade (hvor mangen Digter har ikke vædet sine Glædesbilleder med Savnets Laarer). Skulle de nu, hver for sig, den Glade og Digteren, underkastes en Kritik, hvor forskjellig maa da ikke Forudsætningen være? Den Lykkelige, der oplever Glæden, giver sit Hjerte Luft, og søger et Udtryk for sine Følelser. Den naturlige Følelse kræver et naturligt Udtryk; det forstaaer sig. Men Eftertykket falder imidlertid paa Stemningen, ikke paa Udtrykket; paa Glæden selv, ikke paa den særegne Fremstilling af Glædens Idee; paa Oprindeligheden, ikke paa Originaliteten. Ordet strømmer fra det overstrømmende Hjerte, og Tungen tænker paa, at fastholde det flygtige Ord, saalange han hører den Glade. Om Den, der opfyldes af Glæden, ikke strax kan finde det rette Ord, om han er ubehjælpsum, og ojentager de samme Udbrud, gjør slet Intet til Sagen. Jo flere Gjentagelser, desto inderligere Glæde. Den glade Sjæl er altfor glad, til at tænke paa det Originale; derfor skal han ogsaa have Lov til at vælge sine Ord, som de bedst kunne falde. Er

det kun almindelige Vendinger? De blive jo udtryksfulde ved den blotte Betoning! Er det kun døde Sætninger? Han gjør dem jo levende i sin Følelses Inderlighed! Er det maaskee længst bekjendte og fra Andre laante Talemaader? Hvad bryder han sig derom, de blive jo hans sande Eiendom i Glædens Oprindelighed! — Anderledes med Digteren. Han giver os ikke Glæden selv; men han gjengiver Glædens Idee: Ideen er Alt ved sin Form, og derfor er den originale Fremstilling det Høieste. Digteren er ikke bunden til Virkeligheden, og just derfor skal han gjøre den kunstneriske Brug af Muligheden. Bruser Følelsen, røres Sprogets Vande, strømme Billeder og Tanker ind paa ham; da skal Begjæringen bevise sin Kraft i Besindigheden. Midt i Stemningernes Oprør maa Digteraanden sidde rolig, og bevare Overblikket; thi der skal gøres Regnskab for ethvert Ord, endog det ubetydeligste. Taber Digteren den ideelle Ligevægt, mislykkes ogsaa Fremstillingen: man kan jo ikke vel paa een Gang selv baade være beruset, og dog tillige spille den Berusede. — Forverles nu de Forudsætninger, der passe paa Kunstfrembringelsen, med dem, der gjælde den naturlige Dyring, hvor uklar og meningsløs maa da ikke Dommen blive.

Men Begrebsforvirringen gaaer endnu videre. Saalænge der nemlig kun spørges om verdslig Glæde, kan det i mange Tilfælde være tvivlsomt, hvorvidt den umiddelbare Livsnydelse er højere end Ideensydelsen, Sagen selv højere end Fremstillingen, eller omvendt; men, naar Taler er om den religiøse Glæde, er Tvivlen hævet. Ingen skal kunne negte, at Sjælens rene Glæde, Glæden i Gud (forudsat, at en saadan virkelig gives), maa være uendelig mere værd, end alle dens ideelle Fremstillinger, disse være nu iøvrigt uok saa geniale og originale. Kritikens Angreb er desaaarsag aldeles ubesøiet. At Maria har kjendt Hannas Hymne,

og maaskee mange Gange opbygget sig ved den, at Zacharias har gransket i Loven og Profheterne, at begge saaledes have de væsentligste Former og Udtryk for deres froume Tølelser og Forestillinger fra det Gl. Tst., hvo vil bevise dette? Det Modsatte vilde jo netop være os aldeles uforklarligt. Men Sagen er, at her hverken kan eller skal tænkes paa nogen original Fremstilling, saa lidt som paa nogen vilkaarlig Efterligning. Det hele Eftertryk hviler derimod paa den umiddelbare Oprindelighed. Manden aander paa Hjertet, og det rette Udtryk giver sig af sig selv. — Kun en fortunlet Kritik kan her ville see en mekanisk Sammenjæmning af laante Sæminger. Den Sjæl, der „fryder sig i Gud sin Frelser“, behøver i Sandhed ikke at anstrenge Hufommelsen, for at oplede en Talemaade: den har i sig selv, hvad den søger, eller rettere, den søger slet ikke, den finder, finder, hvad Hjertet giver, finder sin Glædes eenfoldige Ord, som Fuglen finder sin Sang, naar Solen gaar op.

Betragte vi nu de foreliggende Hymner, hver for sig, i deres Heelhed, da viser det sig klart, at deres indre Giendommelighed egentlig fremgaaer af de Talendes særegne Stilling og hjælelige Tilstand.

Maria, der har hørt Engelenes Budskab, erfarer dets Kraft, fatter dets Betydning. Den ydre Aabenbarelse bliver herved, saa at sige, overført i en indre Aabenbaring. Alt, hvad den Venaabede indvortes oplever, udtaler hun i Hymnen. Kun en saadan Meddelelsesform egner sig for et saadant Indhold. Hymnen selv faaer derved en dobbeltfaldig Betydning, en ubetinget nemlig, forsaavidt Marie taler af Mandens Drift, som for sig selv alene; og en betinget, forsaavidt hun med det Samme besvarer Elisabeths Hilsen, og meddeler sig til hende. Hvad Bebudelsens Hemmelighed angaaer, kan her umuligt tænkes paa noaen privat Underholdning

imellem de to Veninder. Kun i den løst religiøse Stemning kunne de udføre det Udsigelige. Elisabeth er ingen nysgjerrig Kvinde, at hun skulde tillade sig at udfritte „sin Herres Moder“, for nærmere at erfare, hvorledes Engelen tog sig ud, da han traadte ind, hvor tydeligt han talte, hvor stærk hans Stemme klang, og paa hvilken Maade eller ad hvilken Wei den Himmelske igjen forsvandt. Havde Zacharias's Hustru begyndt med sige Spørgsmaal, var der neppe fulgt noget Svar. Nu derimod, da den prøvede Arons Datter, „selv opfyldt af den Hellig Aand“, træffer Grundordet i sin udtryksfulde Hilsen: „Salig hun, som troede; thi det skal fuldkommes, som hende er sagt af Herren“, — kan Maria svare i det samme Sprog, og udøse sit Hjerte i Lovsangen. — Men endnu fra en anden Side træder denne Hymne i et mærkeligt Forhold til Aabenbarelsen.

Engelen havde jo udtrykkeligen talt til Maria om Sønnens kongelige Værdighed, sigende: „Gud Herren skal give ham Davids, sin Faders Stol. Og han skal regjere over Jakobs Huus evindeligt, og der skal ikke være Ende paa hans Kongerige (Luk. 1, 32—33).“ At blive Moder til en saadan Søn, maa dog i verdslig Forstand vel anses for en ubeskrivelig Lykke. „Ja, den Kvinde, der faaer en saadan Udvælgelse, har sandelig Noget at glæde sig over!“ Og dog, hvor mærkværdigt, disse Engelens Ord gjenlyde slet ikke med noget særligt Eftertryk i Lovsangen. Nei! Maria tænker aldeles ikke paa at gjøre Lykke i Verden. Om hun skal see sin Søn paa Davids-Thronen, og selv sidde ved hans høire eller venstre Side, eller om hun maaskee skal staae under hans Kors, og et Smertens Sværd trænge sig igjennem hendes Sjæl, derom veed den Benaadede endnu Intet, slet Intet. Intet Sideblik forstyrrer de fromme Tanker, ingen verdslige Forhaabninger faae Lov at blande sig i hendes rene Glæde. Kun dette veed hun

med Troens Visshed, at Israel ved hende nu faaer en Frelser af Guds Barmhertighed, at Herren har seet til sin Tjenerindes Ringhed, og at derfor alle Slægter skulle prise hende salig. Kunde det nu nytte, at føre Beviser imod dem, der altid rose sig af at føre Beviser imod Evangeliet, da behøvede vi blot at pege paa disse vidunderligt gribende Ord: See, nu herefter skulle alle Slægter prise mig salig. — Eller have disse Ord maastee heller ingen Oprindelighed? Saa siger os dog, hvorfra de ere laante. Hvilken anden Kvinde har da nogeninde tilladt sig at føre et saadant Sprog? Vel sandt! Sværmeriets Formastelighed er desværre ikke ukjendt i Verden; men hvo er saa formastelig, at han tør mene at høre en Sværmerindes Brusen? Den Benaadede er i Genrykkelsens Udbrud som en Forklarer, og hendes Røst som en Aanderøst fra de Saliges Hjem; men hun er reen for alle overspændte Forestillinger, fra alle bedaarende Indbildninger. Hun har i sit Hjertes Odmyghed ikke forglemt Tjenerindens Ringhed, ikke forglemt, at hun endnu er i det Forkrænkkelige, ikke forglemt, hvorledes den virkelige Verden seer ud. Verdens=Billedet viser sig jo for hende med alle de velbekjendte Træk: „Her ere de Hoymodige, der spotte Gud i deres Hjertes Tanker; her sidde de Mægtige paa deres Throuer og undertrykke de Ringe; her svælge de Rige i Overdaadighed, medens de Røgne fryse, og de Hungrige sukke for Brød.“ Saaledes, just saaledes seer Verden jo ud; og Maria tager ikke Feil. Men hvorfra skal nu Hjælpen komme? Nedbeder hun maastee den guddommelige Hevn over de Ugudelige, truer hun i en ophidsset Sindsstemning med Sønnens sønderknusende Brede, skuer hun allerede i Manden, hvorledes den vældige Herfter skal drage ud til Strid, at udøse sine Fjenders Blod, og træde paa de Overbundnes Nakke? Nei langtfra! End ikke ved et Ord mindes vi om de Gjenjældelsens Sonoffre, hvormed det selvlyge

Sværmeri kun alfor gjerne vil møtte den graadige Videnskab. — I al Sagtmodighed udtaler Maria den Forvisning, at Frelsen kommer fra ham, „som er mægtig, hvis Navn er helligt, og hvis Barmhertighed varer fra Slægt til Slægt mod dem, som frygte ham.“ Det er den frelsende og forløsende Gud, der gennemvænger Verden med Kraftens Ord, og selv vender alle verdslige Forhold om, uden at lade sig hindre af nogen endelig Stranke. De Trodsige kunne ikke modstaae; thi han øver Magt med sin Arm, og adspredter dem, som ere hoymodige i deres Hjerters Tanke. Voldsherfterne kunne ikke modstaae; det er forgjæves, at de ruste sig; thi den Hellige taaler ingen Uretfærdighed: han drager de Mægtige ned af Stolene, og ophøier de Ringe. Men de Nødlidende og Hjælpeløse kunne trygt haabe paa ham, hvis Retfærdighed er idel Barmhertighed: de Hungrige opfylder han med gode Gaver, og de Rige afviser han tomme. Dette er, naar vi betragte Sagen i Almindelighed, slet ingen ny Opdagelse: enhver Troende veed, hvorledes det er at forstaae, og Maria vidste det forud i Troen. Men derved, at Troens Lys opgaaer i Glæden, bliver det Altsammen nyt. I Forstaaelsen af Frelsens Under forstaaer Maria Alt; thi hun forstaaer med Hjertet. Derfor fryder hendes Aand sig i Gud, derfor er hun nu salig i sin Glæde, derfor veed hun med Ydmyghedens ubedragelige Visshed, at alle Slægter skulle prise hende salig.

Naar vi i den følgende Hymne finde Tonen noget nedstemt, saa mene vi ikke dermed, at dens Indhold, i og for sig, skulde lide af nogen væsentlig Mangel, men kun, at Indtrykket er særlig betinget ved de Forudsætninger, under hvilke Zacharias udtaler sin Glæde. Her er ikke denne sjælfulde Inderlighed, denne Hengjæftens Salighed, som i den foregaaende Hymne. Begyndelsen selv: „Lovet være Herren, Israels Gud, at han haver besøgt og

forløst sit Folk", antyder allerede Forstjellen. Zacharias er „bleven fyldt med den Hellig Aand", at han maa vidne om Forjættelsesernes Opfyldelse; men han er ikke saaledes gudopfyldt, at han kan leve, røre sig og aande i Gud, som Maria. Hans Stilling er, i Forhold til hendes, Betragterens og Tilskuerens Stilling. Hans Hymne begynder egentlig der, hvor Marias ender. Medens hun, den Benaadede, strax griber det Nærværende, og finder Opfyldelsen i sit eget Hjerter, søger den Gamles Blik derimod tilbage til Folkets historiske Fortid, og hviler sig paa Davids Huus, paa Profeterne, som have været fra fordums Tid. Zacharias er ikke saaledes et Frelsens Middelpunkt, at han nærmest skulde tænke paa sig selv; men det er hans inderlige Glæde, at han frelses ved sit Folks Frelse. „Betryggelsen mod Sjendernes Vold, Gudsdyrkelsen i Hellighed og Retfærdighed" ere de Velgjerninger, der fylde den Bedagede med Taknemmelighed, og lader ham glemme sit Livs Korthed og Dødens Bitterhed. For sit eget Huus forlanger han Intet; han tænker ikke paa, at den nyfødte Son engang skal gjøre Familien Vre, og bevare hans Navn i sølbige Slægters Ihukommelse. Det lille Barn er en Fryd for Oldingens Hjerter, hans Sjæl — hænger ved Drengen; men han tænker slet ikke paa at beholde ham for sig selv; han giver ham hen, idet han, hengiven i hans Bestuelse, giver ham sin Velsignelse: Og du, Barnlille, skal kaldes den Høieste's Prophet; thi du skal gaae frem for Herrens Ansigt, at berede hans Veie. Barnet bliver saaledes ikke udset til at være Herren selv, men den Tjener, der skal give Herrens Folk „Kundskab om Saliggjørelsen ved deres Synders Forladelse." I Hymnens Slutning, saavel som i Begyndelsen (B. 66), høre vi en Gjenlyd af Marias Lovsang. „Udset fra det Høie" har allerede besøgt Israel (B. 78), „for at kinne for dem, som sidde i

Mørke, og i Dødens Skygge, at store vore Fødder paa Fredens Bei" (B. 79).

Saaledes staaer Zacharias i sit Livs Aften ved den Grændse, hvor det Gamle ender, og det Nye begynder; saaledes er den Familieaand, der i sit Skjød modtager den Høiestes Prophet, selv forklaret i den Hellig Aand, og saaledes forstaae vi da ogsaa Slutningens Ord (B. 80): „Barnet vorte, og blev styrket i Aanden, og var i Orknerne indtil den Dag, han fremstillede sig for Israel.“

See vi nu tilbage paa disse tvende Optrin i den hellige Familie, da kunne vi endnu fra en anden Side overbevise os om, at Aabenbaringens Kjendsgjerninger kun ere til for de Troende. Deres hele Betydning beroer jo, som vi have seet, udelukkende derpaa, at den hellige Glæde ikke blot er virkelig oplevet, men ogsaa i sig selv har indre Sandhed, ja uendelig Gyldighed. Men dette kan ikke godtgjøres ved nogensomhelst historisk Kritik. Sæt endog, at en Kritiker kunde tage Maria og Zacharias selv i Forhør, og finde dem villige til at afgive enhver mulig Forklaring, saa vare vi endda lige nær, efterjøm jo Kritikeren ikke blot vilde spørge dem, „hvad de troe at have erfaret“, men — „om de nu ogsaa virkelig have erfaret det“; og en saadan Udskillelse er i dette Tilfælde for de Paagjældende en reen Umulighed. Ingen kritisk Inquisition vilde, selv om Begivenhederne foregik lige for dens Dine, være istand til at indhente andre Oplysninger end dem, der indeholdes i de evangeliske Fortællinger. Kun Aanden selv kan give det fuldgyltige Vidnesbyrd om deres indre Sandhed. Vil Kritiken ikke troe disse Fortællinger for den Aands Skyld, der taler igjennem dem, saa nytter det heller ikke, om Maria og Zacharias opstode fra de Døde, for at bevidne deres historiske Virkelighed. Maria glædede sig, fordi hun troede; Zacharias glædede sig, fordi han troede: hvo

der vil dele deres inderlige Glæde i Gud, han opgive alle Kritikkens Tvivl, og komme hid, at dele deres Tro.

2.

Jesu Fødsel. — Hyrderne i Bethlehem.

Evangelium Luk. 2 K. 1—20 B

Dg det begav sig i de samme Dage, at der udgik en Befaling fra Keiser Augustus, at al Verden skulde beskrives til Skat. Denne Beskrivelse var den allerførste, som skete, der Cyrenius var Landsherre i Syrien; og de gik alle at lade sig beskrive til Skat, hver til sin Stad. Da drog Joseph op af Galilæa af den Stad Nazaret til Jødeland, til Davids Stad, som kaldes Bethlehem (fordi han var af Davids Huus og Slægt), at han skulde lade sig beskrive til Skat med Maria, sin trolovede Hustru, som var frugt-sommelig. Dg det skete, medens de vare der, da blev Tiden fuldkommen, at hun skulde føde. Dg hun fødte sin førstefødte Søn, og svøbte ham, og lagde ham i en Krybbe; thi de havde ikke Rum i Herberget. Dg der vare Hyrder i den samme Egn, som laae paa Marken og holdt Nattevagt over deres Hjord. Dg see, Herrens Engel stod for dem, og Herrens Herlighed skinnede over dem, og de frygtede saare. Men Engelen sagde til dem: frygter ikke! thi see, jeg forkynder Eder en stor Glæde, som skal vederfares alt Folket; thi Eder er idag en Frelser født, som er den Herre Kristus i Davids Stad. Dg dette skal være Eder til et Tegn: I skulle finde et Barn svøbt, liggende i en Krybbe. Dg strax var der hos Engelen en himmelsk Hærskares Mangfoldighed, som lovede Gud og sagde: Vre

være Gud i det Høie! og Fred paa Jorden! og i Menneskene en Velbehagelighed!

Og det skete, der Englene fore bort fra Hyrderne til Himmelen, da sagde Hyrderne til hverandre: saa lader os nu gaae lige hen til Bethlehem, at vi og maae see Det, som der er skeet, hvilket Herren nu haver aabenbaret for os. Og de kom hasteligen, og sandt baade Maria og Joseph, og Barnet liggende i Krybben. Og der de havde seet det, da forkyndte de overalt det Ord, som var sagt til dem om dette Barn, og Alle, som dette hørte, forundrede sig over det, som Hyrderne sagde til dem. Men Maria bevarede alle disse Ord, og overveiede dem i sit Hjerte. Og Hyrderne vendte tilbage igjen, prisede og lovede Gud for alt Det, som de havde hørt og seet, ligesom det var sagt til dem.

„Enhver, der er vorden af Verden forladt,
 Bringe vi Trost i den eensomme Nat.
 Enhver, der Dagen over maa lide,
 Tor vi huse ved Midnatstide.
 Den Stund, da Frelseren fødtes paa Jord,
 Fødtes en Trost for den bitterste Smerte.
 En Trost for den, der haaber og troer,
 En Gjenlyd af de Saliges Chor,
 Stiger da ned i Menneskets Hjerte.“

I disse skjønne, rørende Toner har Digteren tolket os „Englenes Lovsang“, og derved stent os til en inderlig Tilsegnelse af de Saliges Evangelium, der forkyndes for Hyrderne i den stille Nat. Men det hele Evangelium har Digteren ikke forklaret. Sligt et Forsøg har han vist ikke turdet vove. Digteren er jo en Kunstner, og den sande Kunstner har en dyb Grefrygt for enhver af det

Gubdommeliges Aabenbarelsen, og tager derfor aldrig Mere, end Det, der bliver ham givet, at han ikke ved selvraadig Anmaaselse skal frænke det Hellige, og worde straffet af den fortørnede Aand. De forskjellige Kunster maae desaaarsag i Forhold til Ideens mangesidige Aabenbarelse række hinanden Gaanden: eet og samme guddommeligt Baand omslutter og forbinder dem indbyrdes, saa mauge som de ere. — Saa kommer da nu ogsaa Maleren til, og berer Evangeliet, og faaer Beaandelsen, og maler os et Billede, et deiligt Billede. Det er Billedet med det lille Barn i Krybben, hvorpaa Alles Blikke hvile. „Jomfru Maria, den fattige og dog saa rige Moder, sidder nær hos Krybben, og nærer sin Sjæl — af Barnets Bessuelse. Hos hende staaer Joseph, den trofaste Ven, saa inderlig stille: hans Die vogter paa Barnet. Og Hyrderne nærme sig, den Ene med den Anden, den Ene efter den Anden, og deres Dine søge hen til Krybben at finde Barnet. Og der er et henrivende Mørke, der viger tilbage i Billedet, og der er et seirende Lys, der forklarer Billedet. Det er Lysets Seier over Mørket, ja Lyset maa seire: see, det straalser om Barnet i Krybben!“ — Saaledes faaer da ogsaa Farvernes skjøne Kunst sin Andeel i Evangeliets Fremstilling; men den faaer ikke det hele Evangelium. Her er endnu Noget, Kunstneren ikke tør røre, det er Keiser August, som beskriver al Verden til Skat. Ikke, at Kunstneren jo nok tør male en Keiser Augustus; men — han tør ikke male den store Keiser i det samme Billede, hvori han maler os det lille Barn. Ja, om han endog malede Keiseren i al hans Herlighed paa et Billede for sig; han skulde dog ikke kunne male os al den Travlhed, der opstod i Byer og Stæder, da Befalingen udgik at beskrive al Verden til Skat. Al Verden! Hvilken Kunstner er vel istand til at male al Verden? Derfor, hvis Nogen forlanger at vide bedre Besked om Keiser Augustus, hvor stor hans Magt har

været, hvor vidt hans Rige strakte sig, og hvor mange Folkeslag han kunde beskrive til Skat, da maae vi henvise ham til en anden Kunstner, og bede ham raadføre sig med Verdenshistorien. — Og saa den historiske Fremstilling er jo en Kunst. Men Verdenshistorien, der veed saa Meget at fortælle om Keiseren i Rom, har kun faare Videt, fast Intet at fortælle os om Barnet i Bethlehem. Den lange Strid om Skattebeskrivelsen selv er saa indviklet og lærd, at de Eenfoldige ikke kunne følge dens Gang; men Evangeliet er jo for Troens Eenfoldige. Med saa og eenfoldige Ord berører Evangelisten det historiske Vendepunkt, og strax fornemme vi et Indtryk af Verdensrigets Storhed og Magt. Thi det kan et Barn forstaae, at denne Augustus maa være en stor og mægtig Keiser, siden han kan lade en saadan Befaling ndgaae, at al Verden beskrives til Skat. Med saa og eenfoldige Ord beretter Evangelisten, at Joseph tilligemed Maria, sin trolovede Hustru, drog fra Nazaret til Bethlehem, fordi han var en ringe Mand, der maatte adlyde Keiserens strenge Befaling. Men det kan den Eenfoldige forstaae, at her foruden Keiser August endnu maa være en anden Herre, som har at befale over al Verden: det burde jo Kristus, Davids Søn, at sødes i Bethlehem, Davids Stad. Med rene Ord siger Evangelisten os, at Marias Førstefødte blev lagt i en Krybbe, fordi der ikke var Rum i Herberget; men — de himmelske Hærskarer vidne jo for Hyrderne paa Marken, at Jordens Pragt og Verdens Herlighed kun er Tomhed og Tant, et Intet for Ham, den Hrens Konge, der hviler i Krybben. — Som nu alle disse Hovedtræk samle sig for Beskueren til eet Billede, der ener det Jordiske med det Himmelske, som nu alle disse Tilværelsens stærke Modsætninger bryde sig paa hinanden, og gjennemløse hinanden i Billedets andre Uendelighed, hvor maa da ikke al menneskelig Fremstillings-

kunst føle sig et fattigt, forsængeligt Stykværk imod dette Rigdoms-Dyb af aabenbaret Sandhed og Naade! —

„Sandhed og Naade?“ hvisker en Tvivlens Aand, og den negative Kritik begynder igjen at høve sin Stemme. „Historisk Sandhed er her i denne Fortælling kun Lidet af; men, det skal ikke negtes, desto Mere er her af den opbyggelige Illusion. — Forat Jesusbarnet kan blive født i Bethlehem, udfræves intet Mindre, end at Keiser August maa beskrive den hele Verden til Skat! Skulde Noget nu mene, at der til Opnaaelsen af et saa rimeligt Niemed dog forlangtes altfor urimelig Meget baade af Keiser August og den hele Verden; saa behøver han blot at bestinde sig et Dieblif og see, at den evangeliske Skattebeskrivelse egentlig først foregaaer paa den Tid, da Cyrenius (Qvirinius) var Landsherre i Syrien. Denne Opdagelse vil strax forsjone den kritiske Kjender med Evangelistens „troværdige Beretning“; thi heraf er det jo aabenbart nok, at det i siige troværdige Beretninger, egentlig talt, slet ikke kommer an paa, hvad der nu virkelig skeer her paa Jorden, naar man kun faaer en desto nøiagtigere Beskrivelse over de Mærkværdigheder, der tilbrage sig i Himlen. Ifølge Historiens Vidnesbyrd er det nemlig ikke Qvirinius, der i Herodes den Stores sidste Regeringsaar var Syriens Præsæs, men det er Sentius Saturninus. Efter ham fulgte Qvintilius Varus, og først længere Tid efter Herodes's Død tiltraadte Qvirinius Bestyrelsen af Syrien.“

— Saa stor, saa uhyre stor er denne kritiske Anstødssteen, naar Bantroens Die ret faaer den at see: jo længere man seer paa den, desto større bliver den! — Saa lille, saa ubetydelig og lille er denne kritiske Anstødssteen, naar den sees med et troende Die: jo længere man seer paa den, desto mindre bliver den! — I den evangeliske Grundtext staaer det jo ikke skrevet, at den hele Verden virkelig blev beskattet, da Christus fødtes; men der staaer saaledes: en Befæ-

King udgik fra Keiser Augustus, at al Verden skulde skrives i Mandtal (for derefter nemlig at foretage en Census, og, hvis det saa var var muligt! inddrive Skatten). Havde det nu været Lukas's Hensigt, at sætte os omstændelig ind i Dattidens mange Skattehistorier, vilde han vistnok have udtrykt sig næiagtigere saaledes: „Denne Folketælling var det første Skridt til den første romerske Skatte=Udskrivning i Judæa, en Skatte=Udskrivning, der dog først senere kom istand, nemlig ti Aar efter, da Cyrenius var Landsherre i Syrien.“ Nu derimod, da Evangelisten ikke vil anføre os til at studere Beskatningssystemet i Rom, men derimod forkynde al Verden det glade Budskab om Frelserens Fødsel i Bethlehem, er han, hvad Skatte=Udskrivningen selv angaaer, vel berettiget til at vælge en kortere Udtryksmaade; og dette saa meget mere, som det historiske Eftertryk her nødvendigviis maa falde paa den keiserlige Befaling, ikke paa denne Befalings nærmere Udførelse.

„Men“ — vedbliver den moderne Kritik — „om man nu ogsaa vil lade det gaae med Beskatningen, som det bedst kan; hvad bliver der saa af Englene og de himmelske Hærskarer? Lad os en Gang høre et Alvorsord af David Strauß: „Først lader der sig med Billighed spørge, hvortil Engle=Alabenbarelsen skal tjene? Det nærmeste Svar er: til at gjøre Jesu Fødsel bekjendt. Men den bliver jo derved saalidet bekjendt, at Magterne siden efter bringe den første Efterretning om den nylig fødte Jødernes Konge til det saa nær liggende Jerusalem, og at der overhovedet i den senere Historie ikke findes noget Spor af en saadan Begivenhed ved Jesu Fødsel. Kan altsaa Hensigten af denne overordentlige Begivenhed ikke have været, at gjøre Jesu Fødsel bekjendt i videre Kredse, maa man vel antage med Schleiermacher, at dens Formaal har været, at virke umiddelbart paa Hyrderne selv. Men derhos

maatte man da forudsætte med samme Forfatter, at Hyrderne havde, som hiin Simeon, været særdeles opfyldte af messianiske Forventninger, og at Gud har villet belønne og bestyrke denne deres fromme Tro ved hiint Syn. Men hverken beretter Fortællingen Noget om en saadan Stemning hos Hyrderne, ei heller bliver der bemærket nogen blivende Virkning paa dem; men især synes, ifølge den hele Fremstilling, Intet Hyrderne angaaende at have været Formaalet for Synet, men blot Forherligelsen og Befjendtgjørelsen af Jesu Fødsel som Messias. Men da det Sidste, som vi allerede have bemærket, ikke blev opnaaet, og det Første, som et tomt Gjøgleri, ikke var noget Gud værdigt Formaal, stiller denne Omstændighed, allerede for sig betragtet, en ikke ubetydelig Hindring i Veien for den supranaturalistiske Opfattelse af denne Historie."

Uden strax at paakalde Evangelietroen, kunne vi i nærværende Tilfælde frit henvende os til ethvert Menneſke, der har nogen Sandſ og Følelse for det Guddommeliges Tilſyneladelser i denne Sandſjernes Verden, og ſpørge ham, om dog ikke dette Evangelium med Keiſer Auguſtus og Barnet i Krybden, med Hyrderne paa Marken og Englenes Chor, om ikke dette Evangelium, ſige vi, maa i den Grad tiltale hans bedre Væſen, og bevæge Hjerter ſaa forunderlig ſaligt, at han uvilkaarligt kunde ſukke: „Giv Gud, at det var Sandhed;“ men — at deſværre, dette Syn er viſt altfor ſaligt til at være ſandt!“ — Det Salige har ingen Sandhed, og det Sande ingen Salighed: her er en Følelse af Tilværelſens hemmelige Smerte. Derfor har Menneſket en naturlig Angſt for den kolde Sandheds evige Gaade: derfor tænker man med Gru paa hiin forvorne Ungling, der ved Maanens Skin ſog ſig ind i Templet at løſte Støret fra Gudindens Naſen. „Det Salige har ingen Sandhed, og hvad der i ſig ſelv ingen Sandhed har, kan

aldrig blive virkelig." Dette er en af de trostesløse Grundsætninger, hvortil den moderne Bevidsthed støtter sig; derfor kan den negative Kritik neppes følge sin uvidenskabelige Gærme, skjøndt den med tilshyneladende Upartiskhed fremsætter det „videnskabelige“ Spørgsmaal: „hvortil saa det hele syngende Engle-Chor vel skulde tjene?“ Det Virkelige har ingen Salighed, og det Salige ingen Virkelighed: ikke sandt? denne Lante er som en nagende Drm, der ikke lader Sjælen Ro, før Mennekket beslutter sig til, enten ganske at fornægte Aandens dybere Krav, eller ogsaa at høre sig i Odmag under den Almægtiges Wiisdom, og antage Underet. Før det imidlertid kommer saa vidt, er det naturligt nok, at Den, hvis bedre Væsen ikke tillader ham at trodse Salighedens Aand, men hvis Verdensbannelse dog paa saa mange Maader sætter sig op imod Underets umiddelbare Virkelighed, gjør mange Forsøg paa at affinde sig med Verdslighedens Lov, og forjone sig med Aabenbaringens „Idee“. — Som Exempel paa et saadant Forsøg kunne vi her anføre den æsthetiske Opfattelse af de evangeliske Beretninger.

„Hvor er den bestige Strid om Aabenbaringens Troværdighed dog ikke en gold og ufrugtbar Strid! Der staae nu disse „Rettroende“, og ivre for det bogstavelige Udtryk, og kunne ikke see den simple Sandhed for lutter Vidundere. Det skal nu altsammen have samme Virkelighed, baade det Naturlige og det Overnaturlige; som om en vis Sum af mirakuløse Phænomener, trods al deres Flygtighed, nu virkelig kunde udgjøre Troens væsentlige og blivende Grundlag. Denne egenfindige og hornerte Vidhængen ved det Joinesaldende og Tilfældige ægger saa igjen de eenfaldige Kritikere, der med al deres Skarpsynetbed dog ikke kunne faae Die paa Sagen selv, fordi deres Forstand er saa beskæftiget med at opbage Supranaturalisternes eregetiske Vilkaarligheder, og

efterjage historiske og metaphysiske Modsigelser i alle Reminger. Denne Strid er ligesaa utaalelig for den sunde Forstand, som opværende for den fromme Følelse. Bildfarelsen stikker deri, at begge Parter stride om en Virkelighed, for hvis egentlige Betydning de have forsjømt at gjøre sig Rede. — De Engle, der viste sig for Hyrderne, have neppe været saadanne udvortes Skikkelser, som enhver Anden ogsaa vilde kunnet see med sine naturlige Øine, hvis han til rette Tid var gaaet over Markerne udenfor Bethlehem; den Klarhed, der omstinnede Hyrderne, vilde sikkert ligesaa lidt være bleven synlig, som de Toner, de hørte, vilde været hørlige for nogen Uvedkommende, om han end tilfældigvis havde befundet sig i deres Nærhed. Derimod maa den hele Aabenbarelse antages at være foregaaet i de fromme Mænds eget Indre; og, naar dette antages og forstaaes, som det bør forstaaes, kan den negative Kritik ikke længere forarge sig over denne Kjendsgjerning."

"Denne Kjendsgjerning? Saa er her jo slet ingen Kjendsgjerning!" — "Indvendinger af denne Natur bevise just, paa hvor lavt et Trin Striden holder sig. Alt, hvad der ikke har udvortes haandgribelig Virkelighed, anseer man for uwirkeligt; ret som om der slet ingen indvortes Virkelighed gives. Er da ikke Sandhedens Væsen usynligt? Maa ikke Phantastens Skikkelser sees med det indvortes Øie? Lør Nogen vel paastaae, at de Syner, der i Begjæringens lykkelige Dieblis opgaae for Digterens indre Sands, kun ere tomme Indbildninger, fordi vi ikke forefinde saadanne Skikkelser i den udvortes Verden? Hvorfra komme de høiere Indfødelser, uden fra den uudgrundelige Skaber=Kraft, der selv giver alle Ting Liv og Kande og Alt? I Sandhed, ogsaa de salige Drømme ere fra Gud! Hvad skulde det vel ellers betyde, at Drømme og Syner i det Gl. Tjt. (hvad det N. T. angaaer, tænke man paa Josephs Drøm, Matth. 1, 20, paa Peters Syn,

Ap. G. 10, 10—11, paa Joh. Aabenb. 1, 10 o. fl. St.) fremfættes som guddommelige Aabenbarelfser? Hvorledes vilde man i modfat Fald kunne forftaae en Ezechiels eller en Daniels propheetifke Syner? Eller høre flige Syner maaftee fllet ikke med blandt de aabenbarede Kjendfgjerninger? — Den Indvending, at alle Viiftoner i Grunden kun ere Foftrre af Menneftets egen Indbildning, falder bort, naar vi nærmere overveie Sagen. Hvorpaa flal jeg kjende, at en udyortes Gjenftand har Selvftændighed, uden derpaa, at jeg kan fornemme den Modftand, den gjør, og føle den Nødvendighed, der nøder mig til at foreftille mig den, fom den nu engang er givne. Men flulde den indre Virkelighed nu ikke have et lignende Kjendemærke? — Naar En flger, at han elfter, eller, at han hader: hvorledes flulde han da kunne vide med flg flelv, at han flger Sandhed, hvis han ikke umiddelbart følte enten Kjærlighedens eller Hadets uwlkaarlige Indfkydelfer? Det Samme gjælder om Sandhedens Erkjendelfe: den levende Dverbevlifning er altid begrundet i en umiddelbar Følelfe. Kjendetegnet paa den indre Virkelighed er alftaa den Nødvendighed, hvormed Tilværelfens Magter paavirke den indre Sands. Saaledes kunne vi da forftaae Aabenbaringens Syner: naar det Guddommelige vinder Stikkelfe, og fremftiller flg for Sjælens Die med en faadan Beftemthed og Nødvendighed, at Seeren umulig kan forverle Synet flelv med Phantafiens øvrige, vilkaarlige Frembringelfer, da maae vi tillægge den aabenbarede Stikkelfe baade væffentlig Selvftændighed og indre Virkelighed i Kraft af en overnaturlig Indfkydelfe. — Den Indvending, at det paa denne Maade bliver faare vanffeligt at adftille det Sande fra det Falfke, det Guddommelige fra det blot Menneftelige, maa ligeledes falde bort ved nærmere Prøvelfe. Der kan t. Gr. føres megen Strid om den oprindelige og afledede, den fande og falffe Poefi;

men det er dog indlysende, at denne Strid ikke kan afgjeres ved historisk Kritik. Hvis dette var Tilfældet, maatte man jo i Forveien vide, hvo der var den sande Digter, og hele Undersøgelsen dreie sig om, hvorvidt det omspnrgte Digt var af den foregivne Forfatter, eller ikke. Denne Strid er meningsløs. Hvo er den sande Digter? Svar: Den, hvem Muses bringer den digteriske Aabenbarelse. Hvo har vel faaet den digteriske Aabenbarelse? Svar: Den, der producerer den sande Digting. Paa Digtingens indre Sandhed skal jeg altsaa kjende den sande Digter, den Lykkelige, hvem Muses besøger; og ikke omvendt."

„Paa lignende Maade forholder det sig ogsaa med den vidtløftige Strid, der føres om Afstillelsen imellem de kanoniske og apokryphiske Evangelier. Denne Strid kan maaskee være en gavnlig Motion for de Lærde indbyrdes; men den giver kun et ringe Udbytte for den religiøse Erkjendelse. Den historiske Kritik kan aldrig faae Ende; jo længere man strider, desto større bliver Forvirringen, og hvorfor? Fordi Striden i sig selv er meningsløs. Hvo er den sande Evangelist? Den, der forkynnder os det sande Evangelium! Men hvorpaa skal jeg saa kjende det sande Evangelium, uden derpaa, at det tilfredsstiller min dybeste religiøse Trang? Guds Aand vidner med min Aand, at dette maa være det sande, uforsfattede Evangelium. — Hvad her er fremsat i Almindelighed, finder en særegen Anvendelse paa den foreliggende Beretning. Hvilken Forskjel imellem dette kanoniske Evangelium og de apokryphiske Opdigtelser, hvormed en from, men overtroisk Phantaste har villet udsmykke Jesu Fødsel! Da Joseph, hedder det i Jakobs Protevangelium, havde ført Maria paa et Esel til Betlehem, for at indskrives til Skat, begyndte hun i Nærheden af Staden at tee sig snart sorrigfuld, snart munter. Da man spørger hende om Aarsagen, giver hun det Svar, at hun (efter 1 Moseb. 25, 23) saae to

Folk for sig, det ene grædende, det andet leende; det vil sige, efter den ene Forklaring, de to Dele af Israhel, hvoraf Jesu Fremtræden skulde blive (Luc. 2, 34) den Eine til Fald, den Anden til Opreisning; men, ifølge den anden Udlægning, Jødernes Folk, der siden efter forkastede Jesus, og Hedningernes, der antog ham. Da Maria strax derpaa bliver overfalden af Fødselsmerterne, bringer Joseph hende til en ved Veien liggende Hule, og beskriver nu Fødselstimens Høitidelighed i følgende Udtryk: Jeg (Joseph) saae Himlens Vol staae stille, Luften stude, og Himlens Fugle skjæbe. Jeg saae hen over Jorden: Faarene vare spredte omkring; de gik hverken frem eller bleve staaende. Hyrden opløftede Haanden, for at drive dem frem med sin Stav; men hans Haand blev staaende oprakt. Jeg saae hen til Flodens Strøm, saae Riddene strække Hovederne over Vandet, men uden at drikke o. s. v."

„Den Indvending, at Adskillelsen imellem den kanoniske og den apokryphiske Fremstilling ifølge denne Anvisning dog i det Høieste kun bliver en Adskillelse imellem den ægte og den forfælede Mythe, beroer paa en reen Misforstaaelse. — Kirkeligstndede Theologer have paa en vis Maade Grund til at forarge sig over den hyppige Anvendelse af Ordet Mythe, naar Taler er om Fortællinger i det Gl. og N. Tst. Men, for at modarbejde den mythographiske Dmtydning, nytter det kun lidet, at ville oversætte de indre Uabenbareiser i den ydre Virkelighed, eller heraabe sig paa tørre Kjendsgjerninger og historiske Vidnesbyrd. Istedetfor at stille det Virkelige uden videre op imod det Mythiske, gjorde man vist bedre i at eftervise den indre Modsaetning imellem Mythe og Uabenbaring. Disse tvende Begreber forholde sig ikke ligefrem til hinanden, som det Falske til det Sande (ogsaa Mythen udtrykker paa sin Viis en væsentlig Idee, og forsaavidt en Sandhed); men de forholde sig

som det Profane til det Hellige, som det Naturlige til det Overnaturlige. Ideen, der kommer til Gjennembrud i Mythens Form, viser tilbage til Verdens egen gudbeaandede Naturgrund; den Idee derimod, der vinder Stikkelse i Alabenbarigen, er gjennemtrængt af Guddommens eget overnaturlige Væsen, og bestemt til at forkynde Guds hellige Villie. Herpaa beroer vistnok den egentlige Forskjel imellem Mythologiens Guder og Evangeliets Engle. Med denne Forskjel er det da tillige givet, at Mythen maa forholdes sig til Alabenbaringen, som det Forsvindende til det Blivende. Da nemlig det Naturlige og blot Menneftelige har en eenfædig Overvægt i den mythiske Forestilling, da det Ikke-Guddommelige herved paa en uklar Maade bliver forverlet med det Guddommelige: saa indeholder Mythen forjaaviddt en Usandhed; det ligger da i Sagens Natur, at den opvovende Tænkning efterhaanden maa opdage denne Usandhed, og føre ud over det mythiske Standpunkt. Anderledes med Alabenbaringen. I den hellige Idee har det guddommelige Indhold saaledes gjennemvirket Formen, at her ikke er Mere af det Endelige og Menneftelige tilbage, end hvad der netop udkræves, forat den rene, overnaturlige Sandhed kan anskueliggøres for Menneftet, og paavirke det hele Mennefte. Efter som nu Dannelsen strider frem, kan Reflerionen vel bidrage Sit til at inderliggjøre Alabenbaringens uendelige Gehalt; men aldrig vil den menneftelige Tænkning paa noget som helst Culturtiue kunne opløse de evangeliske Forestillinger, uden at geraade i en umenneftelig Modsigelse med den guddommelige Sandhed."

„Et flaaende Beviis for denne Sætnings Rigtighed have vi her i Evangeliet om Christi Fødsel. Dette Evangelium er os overleveret i en saa ædel, reen og fuldkommen Form, at det, uden at forandre sin indre Charakter, ledsager det religiøse Gemyt paa Dannelsens, Erfarin-

gens og Selverkjendelsens forskjellige Livstrin, ret ligesom en Stjerne, der, endstjendt den staaer ubevægelig paa Himlen, dog synes at bevæge sig, for at ledsage Vandrerens. Dette Evangelium, saa fatteligt, eenfoldigt og enkelt, er jo, som var det kun skrevet for Børn og barnlige Sjæle. Den barnlige Phantaste bliver ligesaa let fortrolig med Englene, som med Hyrderne. Adskillelsen mellem den ydre og indre Virkelighed gjælder slet ikke for Børnet; her kan altsaa ikke være Tale om nogen Mythe: „det er Altsammen baade vist og sandt i alle Maader“. Saa vorer Børnet op til Ungling; men Evangeliet vorer med. En smertelig Strid imellem den haarde, mangelkantede Virkelighed og de Kængæler og Fordringer, der reise sig i den Unges Bryst, begynder. „Det Nærværende vil ikke tilfredsstillende; dog, Tilfredsstillelsen maa vel komme, Haabet kan ikke stufte: hist i det Fjerne vinker Idealet“. Har den ungdommelige Phantaste nu Kræfter nok til at fastholde sit Ideal (og det er jo Ungdommens herlige Fortrin at have saadanne Kræfter); har det religiøse Gemyt baade Styrke og Mod til at opløste Diet mod Salighedens Forbilleder, og anvende disse Forbilleder paa det virkelige Livs arbejdende Higen (og det er jo Ungdommens skønne Forret at have en saadan Styrke og et saadant Mod): maa da ikke Fremtiden lyse for den begejstrede Ungling med Evangeliets Klarhed, og Englene selv kræves til Vidner, at der dog virkelig er en stor Glæde, som skal vederefares alt Folket. Saa fortsættes Striden: Unglingen vorer op til Mand; men Evangeliet vorer med, og forklarer sine Forjættelser i Striden. „Paa denne Jord er Saligheden vel ikke at finde; men Jorden er dog ogsaa velsignet af Gud. Ja, Velsigelsen har taget Forbandelsen bort; den redelige Stræben bærer sin Frugt, Arbeidet har sin Løn, det Hele skrider frem mod Fulendelsen hidset“. Vistnok indtræder nu her den skarpe Adskillelse

imellem det Virkelige og det Ideale; men saa har ogsaa Reflexionen naaet den Modenbed, at den kan gjøre tilbørlig Forskjel imellem indre og ydre Virkelighed. Inderliggjørelsens Kraft vorer under de mange udadgaaende Bestræbelser. Istedetfor at forflygtige sig til en Mytbe, aabner Aabenbaringen nu først sin indre og sande Kjerne: Manddommens Overbeviiæning bekræfter Barndommens Tro. — Med god Samvittighed kan da den Eldre læse dette Evangelium igjen for et Barn, og besvare ethvert Trosthyldighedens Spørgsmaal: „Er det virkelig sandt?“ Det ber Du troe, mit Barn! „Du troer det jo ogsaa?“ „Ja dette ber vi Alle troe, thi det er jo Guds Ord!“ — Saa ældes Manden, og bliver gammel, men Evangeliet følger den Gamle, skjøndt det ikke kan ældes. Livet er et Kredsløb, siger man, dette Udsagn har ogsaa en dybere Mening. Oldingen bliver et Barn igjen, og kommer det Evige nærmere. Den ydre Virkelighed med dens Larm og Strid sjerer sig længere bort: det bliver stille omkring ham. Men, idet det bliver stille som i Ratten trindt omkring, stige Synerne frem af Sjælens Grund: den indre Verden oplader sig for Diet. „Er det Haabet, der vinker fra et bedre Hjem? Er det en Barndomserrindring, der hilser til Afsked? Det er jo Evangeliets Engle, de prise Gud i det Høie, de forkynde Mennesket hans Velbehag; de løse Fred over Jorden.“

Den æsthetiske Opfattelse kan paa mange Maader godtgjøre sin Berettigelse ligeoverfor den blot historiske Forstandskritik; den kan i mange Bendinger bidrage til at hævde Følelsens og Indbildningskraftens Ret ligeoverfor den prosaisk = endelige Reflexion; den kan, især naar den gaar igjennem Speculationen, med stor Overlegenhed forsvare den Hovedsætning, at Aabenbaringens Gud ligesaa vel maa være Idealets som Virkelighedens, ligesaa vel Phantasiens som Tankens Gud; med andre Ord: den æsthetiske

Dybfattelse lævder den Fordring, at der, saa sandt der gives en aabenbaret Religion, ogjaa maa gives en religiøs Phantaste-Anskuelse, for hvis Gehalt og Gylldighed Sandhedens Gud selv vil indestaae. — Hvorledes den æsthetiserende Speculation nu isvrigt bærer sig ad med en saadan Beviisførelse, vedkommer slet ikke denne Undersøgelse. Den ovenfor antydede Fortolkning skal kun tjene til at vise, hvorvidt Evangelietroen kan være tilfreds med en saadan Forklaring, eller ikke. Paa dette Spørgsmaal maae vi strax uden videre give et benegtende Svar. Den æsthetisk-speculative Fremgangsmaade lider af en Grundsvagbed, der er saa meget farligere, som den med sine dulmende Dmsøb ellers let kan bedaare den religiøse Følelse. Den naturlige Frombed benytter kun altfor gjerne den Lighed, den har med Troen, til at udgive sig for Troen selv, og sætte sig fast i dennes Sted. — At forvandle enhver Engle=Aabenbarelse uden videre til et magistt Aande=Syn, gaaer aldeles ikke an; thi da maatte jo t. Ex. den Engel, det vælter Stenen fra Christi Grav, ogsaa være et saadant Aande=Syn. Begivenheden selv fortæller Mathæus (K. 28, 2—6 V.) saaledes: Og see, der skete et stort Jordskjælv; thi Herrens Engel nedfoer af Himmelen, traadte til, og vælde Stenen fra Indgangen, og satte sig der. Men hans Skikkelse var ligesom Lynet, og hans Klædebon hvidt som Sneen. Men Bægterne skjælvde af Frygt for ham, og bleve som døde. Men Engelen til-talede Dvinderne, og sagde: frygter I ikke! thi jeg veed, at I lede efter Jesum, den korsfæstede. Han er ikke her; thi han er opstanden, som han haver sagt. Kommer hid, seer Stedet, hvor Herren laae. — At her i denne Fortælling handles om noget Mere end et reent Aande=Syn, forstaaes af sig selv. — Vil nu den æsthetiserende Fortolkning adskille baade „Bæg-ternes“ og „Dvindernes“ Syn fra de i Jordskjælvet og Lynet vir-

kende Naturkræfter, da strider en saadan Adskillelse ikke blot imod Tertens rene Ord; men den hele Fortolkning priisgiver med det Samme sig selv til den Kritik, den just lægger an paa at bekjæmpe. Den foreslaaede Adskillelse mellem Mythe og Aabenbaring er, naar den besees lidt nærmere, selv mythisk: det Mythiske ligger i Evidigheden. Skulde nemlig Aabenbaringens overnaturlige Gjenembrud i den Troendes Samvittighed lade sig forklare af Ideens geniale Frembrud i Digterens Phantaste, da maatte disse jo ligesaa vel være overnaturlige, som hine. Forskjellen imellem de evangeliske og de digteriske Aabenbarelses ned sættes herved til en blot Gradforskjel. Denne Gradforskjel være nu for Nesten saa stor, den vil: Begrebet om det Overnaturlige bliver dog alligevel flaaet sammen med det Naturliges Begreb; og saaledes have vi da igjen den mythiske Opfattelse. Skal Meningens derimod være denne, at de digteriske Aabenbarelses ske ifølge naturlige Indskydsler, medens de evangeliske derimod foregaae ved et for os aldeles uforklarligt Under: hvad opnaaer man da ved den paabe-raaede Adskillelse imellem den indre og ydre Virkelighed? — Imod Adskillelsen selv have vi, forsaavidt den holder sig i reen Almindelighed, Intet at indvende. Indvendingen gjælder kun det Die-med, hvori den er fremsat; thi den er pienthynlig lagt an paa, at holde Aabenbarelsen i en saa svævende Form, som muligt, at Miraklet ikke skal vække Forargelse. Imod det Slags Forjøg maa Evangelietroen af al Magt sætte sig til Modværge. Troen er i allerhøieste Forstand en Livs-sag; men just fordi den er en Livs-sag, just fordi Den, der vil leve i Troen, maa sætte sit Haab til noget ganske Andet, end Den, der Intet har med Troen at gjøre, just derfor maa det med uomtvistelig Bestemthed kunne vides, hvad det er, vi her have at holde os til. — Er det Høieste, hvorefter et Menneske bestemmer sin hele Livsretning, Noget, der haade kan

og skal begribes: da kan dette Høieste i alt Fald ikke være Gud (thi Gud selv kan jo intet Menneſte begribe); men, naar dette Høieste derimod er Noget, ſom hverken kan eller ſkal begribes, ſaa røber det jo Mangel paa ſundt Begreb, hvis Nogen ſpilder Tiden paa at begribe Det, hvorefter han i ethvert Dieblit ſkal beſtemme ſit Liv. — Ligeſom det overhovedet er en ſtor Unbefaling for en vel-dannet Mand, at han veed, naar han ſkal tie, og naar han ſkal tale; ſaaledes bør jo Enhver i Forhold til Aabenbaringen fremfor Alt lægge ſig efter at vide, for Hvem og paa hvilket Sted han ſkal tie, og med Hvem og paa hvilket Sted han har Lov at raiſonnere. — Da nu Troen paa det Allerſtrengſte byder Forſtanden at tie ſtille for den Almægtiges Under, ſaa falder hiin ſindrige Udſtillelſe bort af ſig ſelv. Om den Maade, hvorpaa Englene bleve iſtand til at aabenbare ſig for Hyrderne, veed den meeſt udviklede Mand ikke Mere, end det uſkyldige Barn. Ikke deſto mindre er der dog en ſtor Forſkjel imellem begge Videne. Varnet veed nemlig ſlet ikke af, at her paa Begribningens Vegne er Noget i Veien. Dette veed Manden derimod meget godt; men han veed ogsaa, hvorfor han hverken kan eller ſkal begribe. Er dette givet, da bliver Engle = Aabenbarelsen ganſke ligefrem at opfatte ſom umiddelbar Kjendſgjerning.

Evangelietroen er uendelig intereſſeret i de overnaturlige Begivenheders kritiſke Behandling. Kun forſaavidt den har forſtaaet denne ſin Intereſſe, har den forſtaaet ſig ſelv. Paa denne Selvforſtaaelse concentrerer den al Begriben. Troen vil — vel at mærke — ſlet ikke begribe Aabenbaringens Verelvirkning med Naturlovene og den ſandſelige Virkelighed; men den vil forſtaa ſit eget exiſtentielle Forhold til Evangeliet's Under. — Det er ganſke ſandt, hvad Leſſing har ſagt, at „den Overgang, hvorved man paa en hiſtoriſk Eſterretning vil bygge

en evig Sandhed, er et Spring." Men denne Indvending kan slet ikke anfægte Evangelietroen, der jo netop forudsætter, at Enhver, der kalder sig en Troende, maa have gjort dette „Spring". Lad os her lidt omhyggeligere undersøge, hvad Meningen vel kan være med denne Tale. — Ingen endelig Erfaring og ingen Fornuftvidenskab er istand til at afnøde det tænkende Menneſke den Tilſtaaelse, at der nødvendigviis maa gives en overnaturlig Aabenbaring. Naar nu Menneſket beſuaftet ſiger: „jeg veed med uroffelig Viſhed, at Gud har aabenbaret ſig i Chriſto til Verdens Frelſe, jeg veed det lige ſaa viſt, ſom jeg veed, at der er en Gud til, og at jeg ſelv lever i dette Nu": ſaa gjør han jo et Spring, idet han med Eet ſpringer af fra alle vidtløftige Raiſonnementer, og griber den ubetingede Viſhed i Troen. — Ingen hiſtorisk Forſkning og intet Fornuftbeviis formaaer at paatvinge det tænkende Menneſke den Overbeviisning, at Guds Aabenbaring juſt ſkulde være at finde i diſſe Evangelieberetninger. Naar nu Menneſket beſuaftet føler ſig overbeviist om, at diſſe Beretninger med alle derhen hørende Kjendſgjerninger ere det rette uforfælfede Udtryk for Aabenbaringens poſitive Indhold; da kan han jo ikke have naaet denne Erkjendelse ad den hiſtorisk-kritiſke Wei, men maa være kommen til den ved et umiddelbart Spring — i Troen.

Endelig gjælder det her, at den Overgang, hvorved den Troende bryder alle Sandſynlighedsberegninger af, og til Trods for Verdslighedens modſtridende Analogier finder Indgangen i de evangeliske Kjendſgjerningers overnaturlige Verden, ikke kan adſtilles fra den umiddelbare Overgang, hvorved han overhovedet kommer til Viſhed om, at der gives en virkelig Aabenbaring: begge Erkjendelser opnaaes ved eet og ſamme „Spring".

Ikke deſto mindre gives der dog en Forſtandskritik, der raiſonnerer ſaaledes: „den poſitive Aabenbaring og den ſubjective

Tro forudsætte vijsnok hinanden; men, for at de rettelig kunne enes til gjensidig Understøttelse, maae de begge, hver for sig, underkastes en sindig Drøftelse, en omhyggelig Prøvelse. Af en saadan sindig og videnskabelig Prøvelse vil den fuldstændige og alsidig begrundede Evangelietro da først kunne resultere." — Denne Sindighed kan imidlertid let afstedkomme en Deel Forstyrrelse. Hvordan er det nu man pleier at bære sig ad? — Med høitidelig slæbende Halvhed, det vil sige, med en vis ærbar Anerkjendelse af Oldtidens historiske Vidnesbyrd i Almindelighed, og en selvessfuld Uefrygt for vore evangeliske Overleveringer i Særdeleshed begynder man det historisk-kritiske Gerns. Men hvad bliver Resultatet? Kommer man virkelig ved Anvendelse af den høiere og lavere, den indvortes og udvortes Kritik omsider til en afgjørende Dom om de hellige Bøgers Authentie? „Ikke saa ganske!“ — Gaar man maaskee, ved at lægge den almindelige Indledning sammen med den specielle, tilsidst den lange Undersøgelse over det Nye Testaments Kanon afsluttet? „Ikke saa ganske!“ — Seer man sig da istand til at beseire alle Tvivl om de fire Evangeliers Vgthed og indbyrdes Overeensstemmelse? „Ikke saa ganske!“ — Men de overnaturlige Kjendsgjerninger, dem maa man da vel see at sikkre mod ethvert videnskabeligt Angreb, som man sikkre sin Diesteen, eftersom det jo dog fornemmelig er dem, til hvilke den subjective Aabenbaringsstro skal støtte sig, naar den lider Ansægtelse? „Nei, ikke saa ganske! Disse Kjendsgjerninger have tvertimod de allerfrageste Vidnesbyrd blandt alle. Det forstaaer sig, Noget maa der naturligviis være steet, noget Overordentligt; men hvad dette Overordentlige er, hvori det nu dog egentlig har bestaaet, derom tør den bestindige Kritik, reent ud sagt, endnu ikke have nogen bestemt Mening.“

Er det nu ved disse sindige Indrømmelser blevet bitterligt

For Alle, at Evangelierne's Troværdighed staaer paa saa svage Fødder, saa maae vi da med desto større Forventning see os om til den anden Side, om vi maafee ved den „sindige Drøftelse“ kunne opdage Troens faste, uroffelige Holdningspunkt i selye det religiøse Gemht. — Hvorledes staaer det sig da med den subjective Tro? Faaer den Troende maafee nu og da saadanne indre Aabenbarelses og umiddelbare Synes, at han med Sikkerhed deraf kan slutte sig til de evangeliske Kjendsgjerningers Virkelighed? „Ingenlunde! Miraklernes Tid er længst forbi; lad os for al Ting see, at holde Sværmeriet ude.“ — Har den subjective Aabenbaringsstro da en saadan Klarhed og Tilforlidelighed i sig sely, at den paa egen Haand kunde værges sig mod enhver Tvivl om det Overnaturliges Realitet, endog saa i det Tilfælde, at det virkelige skulde lykkes den negative Kritik, at opløse Evangelierne's Indhold i phantastiske Myther og vilkaarlige Sagn?“ Nei, ingenlunde! Vor religiøse Bevidsthed vil altid behøve et fast, opklarende Ord; den troende Anstuelse, der trænger til Exempler og Forbilleder, maa idelig styrke sig ved at see hen til hans Forbillede, der er Veien og Sandheden og Livet.“ — Et meget opbyggeligt Svar! Men vil dette nu med andre Ord siges, at den Troende blot behøver disse Exempler for Anstuelighedens og Klarhedens Skyld; saa kunde man vel, uden at bekymre sig stort om den historiske Virkelighed, gjerne forvandle den hele Evangeliebog til en folkelig Billedbog, og den religiøse Overbeviisning vilde endda være lige betrygget? „Ingenlunde! Derfor bliver det jo udtrykkelig sagt i Indledningen, at vor svage Tro behøver et historisk Støttepunkt i den positive Aabenbaring.“ — Sammenfatte vi nu, hvad der paa begge Sider bringes ud af denne Halvkritiks sindige Drøftelse, da maae vi rigtignok tilstaae, at den Trostab, hvormed den sub-

jective Tro og den positive Aabenbaring i dette Tilfælde understøtte hinanden, ikke just er saa ganske paalidelig.

Et Exempel: Et Menneske søger Visdom i en Sag, der naturligtvis er ham af allerhøieste Vigtighed, efterdi det er en Livs-sag. Man raader ham at henvende sig til A. A trøster ham paa det Bedste, og yttre den Formodning, at han nok skal faae den fuldkomne Visdom, naar han kun vil raadføre sig med B. B giver ham ligeledes det bedste Raad, naar han nu bare vil vende tilbage til A, og trænge ind paa ham, og nøde ham til at erklære sig med et bestemt Ja. Men A forstikker høitidelig, at han paa ingen Maade tør afgive en saadan Erklæring, før B har sagt Ja. Da begynder B at sværge ved Alt hvad helligt er, at han for sin Samvittigheds Skyld ikke kan sige Ja, før A rykker ud med Sproget. Imidlertid er Mennesket i megen Angstelse og stor Forlegenhed; han har kun disse Tvende at holde sig til, og Sagen er af yderste Vigtighed, efterdi det er en Livs-sag. Da møder han til al Lykke en klog Mand paa Veien, et kritisk Hoved, der giver ham følgende Raad: „Det er jo rigtignok sandt, at Ingen af Vidnerne tør beedige Sagen med et fuldstændigt Ja; men Enhver af dem har dog alligevel den bedste Formodning. En god Formodning er, naar vi ret overveie det, jo dog omtrent det samme som et halvt Ja. Tvende Halve udgjøre en Heel, det er en afgjort Sag. Vær du derfor ganske rolig: læg de to halve Ja'er sammen, saa har du den fuldkomne Bekræftelse“. Maa nu Mennesket ikke være en saa besindig Mand høilig forbunden for hans altsidige Drøftelse? — I Sandhed, hvis Halvkritikens Bestindighed virkelig vidste, hvad den selv gjer, kunde man næsten fristes til at antage, at den saa smaat lagde an paa at have baade Evangeliet og Troen til Bedste.

Hvilken Afstand imellem det blot Sandsynlige og det Sande!

Da det altsaa er umuligt at tilveiebringe en heel Sandhed ved at sammenlægge to Sandsynligheder, saa ligger det i Sagens Natur, at Evangelietroen kun ved et afgjørende Spring kan opnaae den fulde Forvisning. — For, saa vidt muligt, at forebygge enhver Mis-
 tydning, ville vi betragte Sagen endnu fra en anden Side. Me-
 ningens med det anførte „Spring“ er nemlig ikke den, at en
 Troende skulde paa een Gang og, saa at sige, med eet Sæt kunne
 sætte over fra Uvissheden til den i alle Henseender fuldendte For-
 visning og fuldkomne Tro. Dvertimod, den sande og levende
 Tro lever kun i en fortsat Tilegnelse. Under denne Tilegnelse
 maa den Troende idelig modarbejde Tvivlen, idet han under stadig
 Paavirkning af den Aand, der rører sig og virker i Menighedens
 umiddelbare Vidnesbyrd (den apostoliske Troesbekjendelse) deels
 „randsager Skrifterne“, deels prøver sig selv og sine indre Erfar-
 inger som for Guds Aafsyn; forsaavidt befinder han sig da i en
 uafslædig Forfæm og Stræben. „I skulle, siger Christus (Joh. 8,
 32) erkjende Sandheden, og Sandheden skal gjøre Eder frie.“
 Men, forat denne Stræben efter Sandhedserkjendelse kan føre til
 Maalet, maa den Troende med Bestemthed vide, hvad det er, der
 foraarsager Tvivlen og svækker Overbeviisningen. — Ifølge Kriti-
 kens Paaftand, er det naturligtvis den ufuldstændige og lidet tro-
 værdige Aabenbaring, der maa bære al Skylden; men ifølge den
 troende Opfattelse falder den hele Skyld paa Mennesket, der ikke
 veed at tilegne sig den aabenbarede Sandhed. De evangeliske
 Kjendsgjerninger og Aandens Vidnesbyrd i den vaagne Samvittig-
 hed kunne umulig være Tvivl underkastede, hvis den Troende ikke
 skal have Lov til at gaae i Rette med Gud og modstige sig selv.

Evangelietroen flyer ikke Lyset, den vil ikke krybe i Skjul
 for Videnskaben, den skal nok holde ud med Halvkritiken, den
 er slet ikke hange for den moderne Bevidsthed. Bliiver den

udfordret efter Grens og Ridderlighedens Love, er den strax be-
 redt at tage sin Rustning paa og træde i Stranfen med sin
 Modstander. Ingen Nigmand kan stride med større Iver for at
 bevare sine Giendomme for Lybe og Nøvere, end den Troende
 strider for at hærde de evangeliske Kjendsgjerninger imod Kritikens
 Angreb. Men er han først bleven saa fortrolig med Aabenba-
 ringens Indhold, at han lever og aander deri, saa skal det ogsaa
 falde Kritikeren vanskeligt nok, at fravryste ham endog blot en
 Løddel af de evangeliske Beretninger. — Den negative Kritik kan
 paaapege enkelte Træk af Profanhistorien, der ikke synes at stemme
 med Evangelistens Udsagn; men hvad beviser saa dette? Er den
 profane Historie maastee useilbar? Er det afgjort, at den paa-
 ankede Modsigelse er meer end tilsyneladende? Kan en Evange-
 list ikke have havt Grund til at fremhæve en enkelt Begivenhed,
 der er forbigaaet af Historikeren, og omvendt? — Den negative
 Kritik kan fremdeles udpege en enkelt tilsyneladende Uoverens-
 stemmelse imellem Evangelierne indbyrdes. Men alle Beretnin-
 gerne bære dog det samme Grundpræg. Forskjelligheden lader sig
 forklare deraf, at Enhver af Vidnerne har seet Sagen med sit
 Øie, og gjort sit Udvalg efter sit særegne Siemød. Afvigelsen,
 hvor en saadan virkelig findes, er desuden saa uvæsentlig, at den
 i ethvert Tilfælde kun minder os om Fremstillingens reent menne-
 skelige Side. — Den negative Kritik kan endvidere gøre Vanske-
 ligheder med Hensyn til de ældste Vidnesbyrd, der findes hos Fæ-
 drene, hos Kjætterne og Christendommens Fiender, om vore kanoniske
 Evangelier. Men, naar disse Vidnesbyrd veies paa Troens Vægt-
 skaal, er det saa langt fra, at de bekræftende skal opveies af de
 benægtende, at disse endog indsvinde til et reent Intet i Sammen-
 ligning med Kirkens store, eensstemmige Vidnesbyrd. — Den nega-
 tive Kritik kan endelig gøre den Indvending, at den Troendes

Dom ikke er upartist. Denne Indbending maae vi udtrykkelig fremhæve; thi den er fast den eneste, som har nogen Bægt. Den Troende er, det maae vi tilstaae, i disse Unliggender ingenlunde, hvad man ellers i historisk-kritisk Forstand kalder upartist. Men, før vi bryde Staven over Partistheden, maae vi betænke Sagen lidt nøiere. Det forholder sig ikke med Aabenbaringens, som med Verdenshistoriens Kjendsgjerninger. Disse sidste kunne og maae bedømmes fra Upartisthedens, det vil sige, fra Interesseløshedens Standpunkt; thi, da deres Indhold er af endelig Natur, kan det i høiere Forstand være Forsterken ligegyldigt, om de nu virkelig have tilbraget sig saaledes eller anderledes, naar han kun kan udfinde hvorledes. Med Aabenbaringens Kjendsgjerninger er det en anden Sag; deres Indhold har uendelig Betydning: de gjøre Fordring paa at troes til Salighed. Vil man nu kalde Den, der troer dem, partist, da maa man ogsaa kalde Den, der ikke troer dem, partist. Vantroen er altsaa i dette Punkt ligesaa partist, som Troen. Men hvor Upartistheden er en Umulighed, ophører Partistheden at være en Udbyd; dette veed den resolute Fritænkter lige saa godt, som den oprigtige Troende. Kun Halvkritiken, der paa een Gang vil være baade i Troen og udenfor Troen, veed det ikke. Saaledes kommer den da til at staae ikke blot paa Sindighedens og Alsidighedens og Upartisthedens, men ogsaa paa Ligegyldighedens og Middelmaadighedens og Tankeløshedens høiere Standpunkt. Den middelmaadige Halvkritik er i visse Maader uovervindelig. Det er forgjæves her at anbefale den eenfoldige, barnlige Tro: Middelmaadigheden paatager sig en videnskabelig Mine; den fordrer Indsigt i de gudbommelige Ting; den vil nu selv til at tænke. Saa kommer da Speculationen, og lægger sine tunge Tanker paa dens trinde Hoved; men neppe fornemmer Middelmaadigheden, hvor det værker

i Hjernen, før den sætter et eenfoldigt Ansigt op: „nei, intet Menneske er dog istand til at begribe Guds Hemmeligheder;“ nu vil den da allerhelst holde sig til „den positive Aabenbaring“, og saa til — „den kritiske Indledning“. — Imod to Magter skal det imidlertid falde Middelmaadigheden vanskeligt nok at holde Stand, og disse to Magter ere: Verdensaanden med de titaniske Naturkræfter og Frelserens Evangelium med de salige Engle.

Hvorvidt Middelveislæren, i det Hele taget, kan finde sig til Rette med den almindelige Verdensaaend, bliver et Spørgsmaal for sig. Her skulle vi især fremhæve dette, at Halvkritiken ikke formaaer at tilegne sig Evangeliet. Fremfor alt maae vi da vel vogte os for at forverle den raisonnerende Middelmaadighed med den umiddelbare Eenfoldighed. Forskjellen viser sig strax, naar Forholdet imellem det Ideale og det Ufuldkomne, det Salige og det Virkelige nærmere skal bestemmes. Middelmaadigheden, der klamrer sig fast til det Endelige, begrænses Idealet efter de naturlige Betingelser, og opgiver det Salige, forsaavidt det kommer i Strid med det anerkjendte Virkelige. Eenfoldigheden derimod seer op til Idealet, og glemmer Endeligheden; tilegner sig det Salige, og takker Gud. Middelmaadigheden er selvklod, Eenfoldigheden er hdmhg; Middelmaadigheden er gjenstridig, Eenfoldigheden er lydig; Middelmaadigheden tvivler og raisonnerer, Eenfoldigheden tier og troer. Paa Grund af denne Forskjellighed kan den ene ikke engang forstaae den anden. At denne Paaastand ikke lider af nogen vilkaarlig Overdrivelse, vil Evangeliet kunne bevise. — Joseph og Maria ere eenfoldige Sjæle; men Middelmaadighedens Tankegang kjende de ikke. Havde de i de Dage, da den keiserlige Befaling udgik, staaet ind paa den kritiske Middelvei, da var Reisen fra Nazaret til Bethlehem tilvisse bleven dem begge en høist besværlig Reise. Ja, hvis deres endelige Forstand

var i dette Tidspunkt kommen til at beregne Modsigelsen imellem det Salige og det Virkelige, var Striden i deres Indre vel bleven saa forvirvlet, at de sikkerlig aldrig havde naaet — „Krybben“, men vare omkomne paa Veien. Imidlertid kan det maaskee falde Midelmaadighedskritiken vanskeligt nok at opdage, hvori denne Vanskelighed bestaaer. Man vil vel snarere antage, at den Strid, hvis Mulighed her antydes, langt bedre lader sig udlede af en dialektisk Grille, end af den evangeliske Fortælling.

I det Halvkritiken besinder sig, og sammenholder de forskjellige Optrin i den hellige Familiehistorie med hinanden indbyrdes: meder den en saadan Overflodighed af Aabenbarelses, at den maa finde det meget tvivlsomt, at det Salige nu virkelig kan have yttret sig i saa mange og saa umiddelbare Meddelelser. „Ikke nok, at Josephs Drommesyn staaer saa lidet motiveret ligeoverfor Behudelsen til Maria; men der indtræder fast ikke et eneste Vendepunkt, udenat der jo strax skeer et Under. Jesu Fødsel forkyndes for Hyrderne ved et Under; Simeon meder i Templet som ved et Under; ved et Under faaer Joseph den Paamindelse, at han skal flygte med Moder og Barn til Ægypten, for at undgaae Herodes's Efterstræbelse; ved et Under bestemmes igjen Familiens Tilbagevenden fra Ægypten (Matth. 2, 19); ved et nyt Under advares Joseph mod Archelaus, og finder saa endelig Veien til Nazaret (Matth. 2, 23). Ja, naar man overalt finder sig omgiren og veiledet af saa mange Undere, maa det just ikke være saa farligt, at foretage endog en længere Reise. Det mangede blot endnu, at en Engel i Drømme ogsaa skulde have forklaret Joseph, hvorfor den keiserlige Befaling absolut burde adlydes. Istedetsfor at gjøre Ophævelser over den korte Reise fra Nazaret til Bethlehem, maa man snarere forundre sig over, at Joseph og Maria paa deres forskjellige Reiser deelagtiggjøres i saa mange Aabenbarelses, at de endog synes at glemme den ene over

den anden. Da (Luc. 2, 18) Alle forundrede sig over det, som Hyrderne sagde til dem, tilføier Evangelisten (V. 19): Men Maria bevarede alle disse Ord, og overveiede dem i sit Hjerte. Desuagtet hedder det dog siden efter i Anledning af Simeons Ord (Luc. 2, 33): Og Joseph og hans Moder forundrede sig over de Ting, som bleve sagte om ham (Jesus). Skulde denne Forundring, som Nogle mene, være at henføre dertil, hvorledes den hellige Himmelhed kunde være bleven Simeon aabenbaret: da maatte Ordene jo ikke, saaledes som nu, vise hen til Simeons Tiltale, som Gjenstanden for Forundring, men til den Taltalendes Personlighed. Endelig, og det er endnu det allerforunderligste, erfare vi (Luc. 2, 50), at Forældrene ikke engang forstode de Ord, den tolvaarige Jesus talde til dem, der de havde fundet ham i Templet sidde midt iblandt Lærerne: *Hvi ledte I efter mig? vidste I ikke, at mig bør at være i min Faders Gjerning?"*

Denne Opfattelse er nu slet ikke saa forunderlig, naar man kun vil stille sig paa Middelmaadighedens Standpunkt, og betragte de anførte Optrin i behørig Afstand. Betragteren veed i Forveien, at Maria, ifølge Beretningen, nu virkelig er bleven Guds Søns Moder; deraf slutter han, at Joseph ligesaa let maatte kunne vide det. Betragteren veed forud, at, om Barnet end maa lægges i Kribben, fordi der ikke var Rum i Herberget, saa ville Hyrdernes Beretning om de himmelske Hærskarer snart troste kaade Maria og Joseph over deres Fornedrelse; deraf slutter han da, at Joseph og Maria, endog uden Hyrdernes Budskab, let maatte kunnet trøste sig selv. Kort sagt, Betragteren er med sine Tanker altid et Skridt forud for Begivenheden: deraf slutter han da, at Maria og Joseph ligeledes maae være det. Betragteren er saa fremshynet, fordi han kan den hele Historie udenad; deraf formoder han, at Joseph

og Maria maae have været ligesaa fremsynede; og glemmer, at de just Skridt for Skridt maatte opleve „det Utrolige“. — At dette nu er en bagvendt Opfattelse, forstaaes vel af sig selv; men her er endnu en anden Modsigelse, hvori Middelmaadighedskritiken gjør sig skyldig. Den antager nemlig uden videre, at en Abenbarelse er en Abenbarelse, og at saa Sagen dermed kan være afgjort. „Har man først faaet en virkelig Abenbarelse, og dermed en tydelig Bessked om Guds udtrykkelige Villie, da veed man ogsaa, hvad man i Hovedsagen har at rette sig efter: alt det Dvrige kan Gud da gjerne overlade til Menneskets egen Conduite.“ — Ja, naar man først har faaet en virkelig Abenbarelse! Men hvoraf kommer det da, at Middelmaadigheden selv har saa vanskeligt ved at overtyde sig om, at de her omhandlede Abenbarelser ere virkelige?

Middelmaadighedskritiken tænker nu som saa: „Havde jeg blot været i Josephs eller Marias Sted, jeg skulde nok have overbevist mig om, hvorvidt den første foregivne Abenbarelse var sand eller falsk; og, naar jeg da ved en slindig Drøftelse var bleven enig med mig selv, skulde jeg ogsaa have vidst, at tage mine Forholdsregler derefter.“ — Et saadant Raisonnement beviser just, hvor lidt Middelmaadigheden er istand til at sætte sig enten i Josephs eller Marias Sted. Vanskeligheden ligger just i, at det Overnaturlige er ueensartet med det Naturlige. Denne Vanskelighed kan umulig ophæves derved, at et Menneske selv oplever Abenbarelsen. Evertimod, et saadant Menneske maa netop føle, hvor stærk Modsatningen imellem det Salige og det Virkelige tynger og trykker med al sin Haardhed. Lad os blot et Dieblif forsøge at lægge Middelmaadighedens egen Reflexion ind i Joseph og Maria.

Nogle Maaneder for Keiser Augusts Befaling skulde efter-

kommes, have altsaa de Trosovede, hrer for sig, i en særegen Aabenbarelse erfaret den guddommelige Raadslutning. Den Tilstand, hvori Maria nu virkelig befinder sig, synes at bekræfte Aabenbarelsens Sandhed; da reiser Tvivlen sig i hendes Sjæl. — „Det var et saligt Dieblit: Engelen stod for mig, og hilste mig som den Benaadede. Men er jeg da virkelig den Benaadede? Kan Josoph overbevise sig herom? Hvis Verden anede min Hemmelighed, den vilde staae op imod mig, at myrde mig for min Gudsbespottelse, eller at haane mig for min Afstindighed. Det var et saligt Syn; men Synet er jo svundet: denne Tilstand er usalig! Er det i Virkeligheden saaledes at være den Benaadede? Jeg er mig ingen Brøde bevidst; men er det Hele ikke som en Trolddom? Kan ikke ogsaa Mørkets Aand isøre sig en Lysets Engels Skiftelse? — Vi behøve ikke at gaae videre, for at indsee, hvad Middelmaadighedsreflexionen vilde virke under saadanne Vilkaar: en eneste Tvivl, og Maria er fortabt — i Vanvid. Det Samme gjælder om Josoph. Ogsaa i hans Indre maa det Salige stride en forfærdelig Strid med det Virkelige, hvis den raisonnerende Kritik finder Indgang. — „Et salig Drøm, den løste mig den mørke Gaade! Engelen aandede sin Fred dybt i min Sjæl: saa kunde jeg igjen forstaae Maria. — Turde jeg nu stole paa en Drøm, da var min Lod den skjønneste paa Jorden. Som Den, der er af Davids Huus og Slægt, skulde jeg da staae ved Messias's Bugge. Under mit faderlige Tilsyn skulde da Guds Søn, Immanuel, opvære og forfremmes i Alder og i Viisdom. Men det er jo umuligt. — Kun en Drøm! Hvad er jeg i den virkelige Verden? En ringe Haandværksmand i Nazaret; saa dybt er Davids Slægt da sunken. — Urimeligt! Hvad er jeg i mit Forhold til Maria? Som en bedragen Mand. Hvad vilde Menneskene domme, hvis jeg stod frem, og talte til dem om min

Gaade? De vilde lee, og have Ret. — Saa er jeg da en Daare! Den virkelige Verden seer paa mig, og gjæffer mig med sine kloge Dine: den spotter mig, den leer jo ad min Drøm." —

Det gaaer ikke saa let med den „stndige Drostelse, som Halvkritiken synes at mene; jo længere man drøfter, desto tungere bliver Forstaaelsen. — Hvorledes er Modtagelsen i Bethlehem? Maria trænger til et Herberge; hendes Time er kommen. Men der er ikke Rum i Herberget! hun finder kun en liden Plads ved Krybben. — „Skal dette være Opfyldelsen af Prophetens Spaadom (Micha 5, 1)? Kan dette kaldes Tidens Fylde? Det synes dog i Virkeligheden at være en saare ubeleilig Tid. At kastes saaledes hen, som En, der er given i Tilfældets Vold, see, det skal være Tegnet for den Benaadede!“ — Nei, med Middelmanadighedsreflexionen er det her aldeles umuligt at komme af Stedet. Modstgelsen imellem det Salige og det Virkelige er altfor strigende. — Men i den rene Genfoldighed er Modstgelsen overvunden; thi den eensoldige Tro holder Tvivlen ude. Lømmerrmanden Joseph er visseelig ikke noget kritisk Hoved. Halvkritiken maa nok smile over hans Ubethdelighed. Thi — ikke sandt? — det er dog en høist eensoldig Mand, denne Joseph? eensoldig, at han troer paa en Drøm; eensoldig, at han igjen antager sig den forladte Jomfru; eensoldig, at han saa ubetinget adlyder Keiserens Befaling; eensoldig, at han i et saa kritisk Tidspunkt fører Maria til Bethlehem, uden i Forveien at have bestilt Herberge. — Men er det nu sandt, at Troens Genfoldighed alene formaaer at ene det Salige med det Virkelige, saa maae vi jo prise Joseph og Maria salige, at de vare eensoldige Sjæle: Held dem, at de ikke kjendte Middelmanadighedens Tankegang.

Forholder det sig nu saaledes med Tilagnelsen af de overnaturlige Kjendsgjerninger, da vil en Vende ogsaa forstaae,

hvad de mange forskjellige Aabenbarelser i den hellige Familiefreds
 vel kunne betyde. — Under Verdslighedens og den blot naturlige
 Fromheds almindelige Forudsætninger er Mennekelivet i en vis
 Forstand langt simplere anlagt, end det derimod kan være det efter
 Troens Maalestok. Naturmennesket veed, hvad det har at holde sig
 til, forsaarvidt det nemlig indseer, at det i denne sandfelige Verden
 maa bruge sine Sandser og sin Forstand, og finde sig til Rette
 med Omstændighederne. Her er kun een Grundlov, Verdens-
 loven: her er kun een Verden. Underledes med Livet i Troen.
 Formedelt det personlige Gudsforhold kommer Mennesket i For-
 hold til en overnaturlig Tiugenes Orden. Den Troende maa alt-
 saa paa een Gang leve i tvende Verdener, den ideale og den virke-
 lige, den salige og den forfrænkkelige. For en saadan Grændsebeoer
 maa Tilværelsen nødvendigviis være langt mere forviklet, end for
 Den, der har opslaaet sin Bolig midt i Naturlighedens velbehyg-
 gede, velbetryggede Egne. Troens Dobbeltverden er overalt gjen-
 nemkrydset af modsatte Veie, modsatte Betragtninger, modsatte Love.
 Idet den Troende vil underordne sig det Evige, maa han ligesom
 udfordre Endeligheden; thi Evighedens Lov skal fuldbyrdes i det
 Endelige. Idet han vil adlyde Gud, maa han tillige vogte paa sin
 Forstand; thi Daarfskab og Vanvid behage ikke Gud. Paa en saa-
 dan Livstraad danner sig da en Mangfoldighed af Knudepunkter,
 der ikke kunne løses uden Guds særegne Bistand. Jo mere af-
 gjøreude Mennesket handler, desto mere ubetinget maa han hen-
 stille Sagen til Gud, og jo mere ubetinget han overgiver sin Sag
 i Guds Haand, desto stærkere er han igjen opfordret til at an-
 strenge sine Evner og Kræfter. Den Troende er en Høitbetroet,
 der skal staae til Ansvar. — Kan dette nu gjælde om Troeslivet i
 Almindelighed, hvor meget mere maa det da ikke kunne gjælde om
 den hellige Families Liv i Særdeleshed. See, Joseph og Maria

ere Høitbetroed: Guds egen Søn er dem betroet. Middelmædig-
 hedskritiken behøver ikke at frygte for, at de mange Aabenbarelses
 Skulle virke bedøvende paa deres Sind: de trænge ved ethvert af-
 gjørende Skridt til Guds underfulde Bistand. Det guddommelige
 Barn er jo selv et Under, en overordentlig Gave fra Himmelen:
 hvad Under da, at Himmelen holder Die med det, at Englene
 vaage over det, at Guds Aand drager de Fromme, og samler dem
 omkring dette Barn, at de maae glæde sig i Tilbedelsen og aflægge
 Vidnesbyrdet. — Forsaavidt Josefhs og Marias Forundring forud-
 sætter en saadan almindelig Forstaaelse, er denne Forundring nær-
 mest at opfatte som en inderlig salig Beundring, der vidner om,
 at disse eensoldige Sjæle med enhver ny Aabenbarelse modtage et
 nyt, oprindeligt Indtryk af det Guddommelige. Men paa den
 anden Side kommer dog ethvert Gjennembrud tillige som noget
 Uventet og Uforudseet. Sandsynlighedsberegningen er afbrudt:
 Ingen veed, hvad Gud i næste Dieblik vil gjøre; Ingen begriber,
 hvad der nu i denne virkelige Verden skal skee med dette Barn,
 hvorledes det skal udvikle sig, hvilke Stadier det skal gennemgaae.
 Just af den Grund maa hvert enkelt Optrin med dets forskjel-
 lige Biomstændigheder faae en uendelig Betydning for Joseph
 og Maria. I denne Henseende kan deres Forundring betragtes
 som en religiøs Studsen, en hellig Overtastelse, der vækker den
 dybe, halvforstaaede Anelse. — Det kan dog umulig gaae til med
 den indelige Forstaaelse af Guds Søns Indtræden i Verden, som
 med den endelige Forstaaelse af en sædvanlig Begivenhed. Middel-
 mædighedskritiken gjør Maria Uret, naar den forestiller sig Sa-
 gen saaledes: „Det skulde have været mig, der af Bebudelsens
 Engel forud havde faaet den Forklaring, at Barnet virkelig var
 Guds eenbaarne Søn; jeg skulde saavist ikke være falden i synderlig
 Forundring over Hjørernes Beretning, men have tænkt i mit stille

Sind: ja, det forstaaer sig, Englene maae naturligtviis love og prise min Søn, thi denne min Søn er jo Messias selv, den Høieste Søn. Men lad det nu ogsaa være, hvad det er, med den første Overtænkelse og den første Forundring: over Simeons Ord i Templet var der da nu aldeles ingen Grund til at blive forundret. Alt, hvad den fromme Olding i spaadomsfuld Begeistring taler, idet han holder Barnet paa sine Arme, maatte Maria og Joseph jo kunne see godt som udenad i Forveien. Istedetsfor at lade sig velsigne af Simeon, burde Maria snarere selv have velsignet den gamle Mand, fordi han talte saa klart og saa correct. Jo længere Historien skred frem, desto sikkrere maatte man jo blive i sin Sag. Da derfor Jesus i Templet svarede den beængstede Moder: „Mig bør at være i min Faders Gjerning“; burde Maria aabenbart, ifølge det hidtil Passerede, have verlet et bethdningsfuldt Dietkast med Joseph, istedetsfor at de nu begge staae der, som et Par — sandfælsige Menneſker (1 Cor. 2, 14), der ikke fatte de Ting, som høre Guds Rige til.“

Hvis Middelmaadigheden imidlertid ikke med Allet saa megen Sikkerhed paatog sig at dømme om Ting, den ikke forstaaer, vilde en saadan Misforstaaelse aldrig kunne opkomme. Joseph og Maria kunde i al deres Eensfaldighed jo vel forstaae, at det guddommelige Barn maatte være Messias, Guds egen Søn; men de kunde ogsaa forstaae, at dette Barn nu var betroet til deres Omſorg, at de derfor ikke blot ſkulde glæde sig over denne vidunderlige Guds Gave, men ogsaa lære at fatte Guds Villie og Naad. Derfor kan her ikke være Tale om overfladisk Sikkerhed og vane-mæssig Tryghed. Maria, der seer paa sin Søn, seer ind i et uudgrundeligt Dyb af Viisdom og Naade; derfor er hun saa aarvaagen, og dog saa inderlig stille: „hun bevarer alle disse Ord, og overveier dem i sit Hjerte.“

Men, vedbliver Middelveislæren, om Joseph og Maria med samt de Øvrige i den hellige Familiefreds nu ogsaa paa denne Maade have kunnet forbinde det Salige med det Virkelige i deres fromme Genføldighed: saa er det dog alligevel ikke den Side, hvorfra man maa opfatte Sagen, hvis Evangeliet skal trænge igjennem i Nutiden. Det Salige vil ikke længere nærme sig Bevidstheden i saa naive Tilshyneladelser. Ligesom det enkelte Menneſte umulig kan blive Barn igjen, om det end nok saa gjerne vilde, naar det har naaet den modnere Alder; saaledes er det ogsaa umuligt for Menneſtehedens, paa dens nærværende Culturtrin, at strue sig selv tilbage paa hiint Oldtidens barnlige Standpunkt. Hvoraf kommer det, at den Dannede, selv med den bedste Villie, ikke kan troe disſe Barndomsmirakler, uden deraf, at Tidens mægtige Aand stemmer imod? Nutiden er desto værre snarere vantro end troende. At byde en vantro Lidsalder en saa pointeret Fremstilling af mirakuløse Optrin, er kun at forsøge Vantroen og gjøre Ondt værre. Vil man altsaa tage Sagen fra den rette praktiske Side: da lade man de evangeliske Billeder gjøre deres æsthetiske Indtryk, og see for Resten, at fremhæve den religiøs = sædelige Substans. Menneſteslægten kan ikke frelse sig selv; Frelseren blev født til Verden, at det kunde blive vitterligt for Alle, at Gud ikke forlader Menneſkene, om de end i deres Forvildelse stundom synes at forlade ham: „Være være Gud i det Høie!“ Vel er der Strid i Verden, og jo friere Kræfterne virke, desto større bliver Anstrengelsen, desto heftigere Striden. Men stride vi kun efter bedste Evne for Sandhed og Ret, da kunne vi rolig see op til ham, der fødtes til at stride den store Strid, og i vor egen Samvittighed høre den himmelske Røst: „Fred paa Jorden!“ Vel er det Onde i Verden: Ugudeligheden kan ikke behage Gud. Men hverken den hemmelige Skyld eller den aabenbare Forbrydelse lader sig udrydde

ved Mirakler og Mirakelstro. Lader os derfor med mandigt Mod holde ud i Frihedens og Sædelighedens ærefulde Kamp; vi kunne da trøste os med, at Gud ved Kristus har aabenbaret sig, ikke som Bredens, men som Kjærlighedens Gud: „I Menneskene en Velbehagelighed?“

Om Middelveislæren forøvrigt ved flige opbyggelige Trøste-grunde og moraliske Dmtydninger seer sig istand til at stille den urolige Verden tilfreds, lades her uafgjort; kun dette bemærke vi, at flige Trøstegrunde ogsaa kunne have uden særligt Hensyn til Evangeliet. Vi indrømme gjerne, at Middelmaadigheden er en Magt i Verden; vi ere heller ikke uskjonsomme imod den oekonomiske Forstandighed, der saa smukt forstaaer at give det Tidelige en passende Bismag af det Ewige, det Profane en sømmelig Tilfætning af det Hellige, og derved seer sig istand til at uddele til de Trængende, om ikke just Livets Brød, saa dog nogle brugbare Leveregler. Ja, Middelmaadigheden er en Magt i Verden: naar Horizonten mørknes, og Tidens Bande røres, da er det gjerne Middelmaadigheden selv, der i egen Person griber efter Roret, og tager CommandoorDET. Det gaaer saa an i uroligt Veir, naar Stormen dog ikke er altfor stærk. Men bryder Orkanen løs, bliver Menneskeheden opbragt, fordi den føler sig stuffet og bedragen for det Høieste; da kunne Lidenskaberne let bruse op, og flaae Middelmaadigheden omkuld, og flaae over i Fortvivlelse.

— Det er dog en underlig Tale, naar det hedder, at den dannede Verden umulig kan vende tilbage til hiint Barmhertighedens og Gensolbighedens Trin, paa hvilket Sjælene ret tør glæde sig ved Evangeliet. Som om der for os Mennesker kunde gives andet Forhold til Gud, end det barnlige Gensolbighedsforhold. Den raisonnerende Halvkritik synes her at glemme, hvad den dog saa ofte selv siger, og hvad den gennemførte Speculation tilstrækkelig

bekræfter, at Wiisdommens Dybder ere uudgrundelige. Men om nu ogsaa de Visse begyndte at hovmode sig, og de Skriftkloge at forhærde sig: skulde disse Tidens Tegn da virkelig være et Beviis for, at Menneſkeheden ikke mere kan vende tilbage til hiint Barnlighedens og Genſoldighedens Trin, hvor den kan finde ſin Trøſt og Glæde i det Saliges Aabenbarelse? Er da maaskee hvert andet Menneſke nuomſtunder blevet en Tænker, en Kritiker eller en Skriftklog? Vare der maaskee paa Keiſer Auguſtus og Kong Herodes's Tid ingen ſelvkløge Viſe og ingen forhærdede Skriftkloge?

Men er det ſaaledes, at de ædleſte og bedſt begavede Menneſker altid maae glæde ſig ved at forſtaaе det Salige med Troen i al Genſoldighed: ſkulde da Evangeliet ikke endnu, ſom forhen, kunne prædikeſ for de Fattige. Den Engel, der vidner for Hyrderne om Frelſerens Fødsel, ſiger jo ikke: jeg forkynder Eder en Glæde, ſom dog kun kan vederfares de Viſe og Skriftkloge; men han ſiger udtrykkelig: ſee, jeg forkynder Eder en ſtor Glæde, ſom ſkal vederfares alt Folket. — Det er dog en beſynderlig Tale, naar det hedder, at Evangelietroen ſkulde kræve for Meget af Nutidens Menneſker, at Tilægnelſen af de aabenbarede Kjendsgjerninger nu ſkulde overgaae menneſkelige Kræfter. Hvor Meget blev der da krævet og fordret af hine Tidens Fromme? Aabenbaringen kom ſom en Gave fra Himmelen! Der meldes Intet om, at Hyrderne havde arbeidet for nogen Opvækkelſe, eller deeltaget i nogen ſtorartet Befrielsekamp: de beſørge de deres ringe Gjerning, de laae paa Marken og holdt Nattevagt over deres Hjord. Men, da Herrens Engel ſtod for dem, og Herrens Klarhed ſkinne de om dem, da det glade Budſkab forkyndtes dem; da gave de ſig ikke til at kritiſere og raiſonnere, men de troede Aabenbarelſen, og ſagde til hverandre: I a d e r o s d o g

gaae til Betlehem, og see det, som Herren haver kundgjort os. Og de bleve jo heller ikke stoffede; det var en sanddru Engel, der havde bragt dem Evangeliet; og de kom hastelig, og fandt baade Maria og Joseph, og Barnet liggende i Krybben. — Er det da at forlange for Meget af Menneffene, naar der kun kræves, at de skulle troe Aabenbaringens Ord, og søge Frelsen, hvor den er at finde? Kan den kloge Forstandskritik da ikke forstaae, at den sande Gensidighed ligesaa vel maa være den menneskelige Udviklings Fuldbendelse som dens Begyndelse? — Vilde de Vise og Skriftkloge ikke indsee dette, men misbruge den aandige Dannelselse, og sætte deres egne Vilkaarligheder i de evige Sandheders Sted: ligemeget! saa vil Tilværelsen selv med Omstændighedernes Magt vel lære Folket at see, hvor Faren er, og hos hvem Frelsen er at finde. Vel sandt, man bliver just ikke til noget Stort i Verden ved at antage Christi Evangelium. Hyrderne fik vel heller ingen Fjorsfremmelse i deres hdre Stiilling; men — de saae dog Barnet i Krybben, og de kundgjorde, hvad der var talet til dem om dette Barn. Og der var jo talet til dem om, at dette Evangelium skulde bringe Fred paa Jorden. Det er en sanddru Tale: naar alt Folket først kunde fatte og tilegne sig den store Glæde, som skal vederfares det formedelst Evangeliet, da vilde Broder forsones sig med Broder, da vilde Menneffene glemme deres Riv og Strid, da vilde der være „Fred paa Jorden“. Og der blev talet til Hyrderne om, at Gu d for Frelserens Skyld fandt Velbehag i Menneffene. Det er en sanddru Tale: kunde alt Folket kun fatte og tilegne sig den store Glæde, som skal vederfares det formedelst Evangeliet: da vilde Hjertene bøje sig i Kydighed under den hellige Lov; da vilde Frihedens Lيدر oprinde, thi Ingen, der lyder Guds Lov, kan være Vilkaarligheders Træl; da skulde Sandhedens Aand

vidne, at der var „i Menneſter en Velbehagelighed“. — At det nu holder ſaa haardt, inden dette Evangelium kan finde Indgang hos alt Folket, at det maa gaae gjennem Trængſel og Nød, at Barnligheden fiørst gjenvindes i Lugtelfen, og Genfoldigheden kjøbes med Smerte, derpaa tænker Kundgjorelfens Engel ſlet ikke. De Salige ændſe ikke de kjødelige Hjerters Gjenſtridighed, det er for dem, ſom forſtod det ſig af ſig ſelv, at en fallden Slægt ret gjerne maa ville lade ſig frelſe. De himmelfte Hærſtærer, der lyſe for Hjerderne i Nattens Fred, ſee ſlet ikke paa Verdens Strid Forvildſe og Forhårdſe; men de ſee paa Frelſens, Forſoningens og Salighedens Aabenbarelfse i Verden; de ſee paa Menneſtehedens evige Vaſen, paa det Guds Billede, hvori vi alle ere ſtabte, paa den Guds Genbaarne, der hviler i Krybben, og ved hvem dette Vaſensbillede igjen ſtal vinde Stikkelfe. Derfor glæde de ſig paa Menneſkenes Vegne, derfor lyder deres Lovſang i ſaligt Chor: Vere være Gud i det Høieſte, og Fred paa Jorden, og i Menneſter en Velbehagelighed.

„Den Stund, da Frelſeren fødtes paa Jord,
 Fødtes en Trøſt for den bittreſte Smerte,
 En Trøſt for den, der haaber og troer,
 En Gjenlyd af de Saliges Chor
 Stiger da ned i Menneſkets Hjerte.“

3.

De evangeliffe Forvarſler.

For at kunne opfatte nogen, det være nu hvilkenſomhelſt, af de Omvæltninger, der foregaae deels i Naturens deels i Mandens Verden, maa man iſær ſee at rette ſin Opmærksomhed paa de indledende Bevægelſer, paa Forvarſlerne og de fiørſte Frembrud, d. e. man maa fremfor Alt ſee at opleve Begyndelfen.

Indtræffer en Omvæltning derimod saa uforudseet, at den forrige Tingenes Orden alt er kuldkastet, og alle bundne Elementer løsladte, før Noget aner det; da bliver man let overvældet, og er ikke istand til at fatte Noget, efterdi man selv taber al Fatning. Det hele Optrin staaer da for En, som et uforklarligt og forførbeligt Særshyn, indtil man omstøder naaer saa vidt, at man igjen kan gaae tilbage, og bestinde sig paa Begyndelsen.

Alt Spørgsmaalet om Begyndelsen altid maa udøve en egen Tiltrækning paa det contemplative Gemyt, er ligefrem grundet i Sagens Natur. Den umiddelbare Begyndelse er som et springende Punkt, der danner Grændsen imellem det, der forgaaer, og det, der opstaaer; et underligt tvethdigt Noget, der rører sig i Overgangen fra det Mulige til det Virkelige.

Førend vi imidlertid gjøre nogen nærmere Anvendelse heraf paa den evangeliske Historie, ville vi først forviise os om Begyndelsens fleersidige Betydning ved at vælge et Par Exempler, af Naturen og af Verdenshistorien.

Hvilket Naturoptrin er vel mere skiftet til at vække det Aandige i Mennesket, end Uveiret med Lyn og Torden? Og dog, hvis et saadant Uveir pludselig (som t. Ex. i en Bjergegn) oversfalder Vandrerens med al sin Hefstighed, bliver der neppe Tid til bestuende Nydelse. Det blændende Lyn, det bedøvende Bulder, og da især den nedstyllende Regn gjør jo En aldeles uskiftet til ophøjede Betragtninger og aandrige Jagttagelser. Skulde den Rejsende maafee tage Mod til sig, og trodse de fire Elementer, for ret at nyde det store Skuespil, og tabe sig i Beundringen af Naturaandens Majestæt? Det gaaer vist ikke an. Majestæten er i Oprør: han taaer ingen Betragtning, og vil slet ikke vide af nogen Beundring at sige. Betragte Ham, den Frygtelige? En anden Gang! Nu er han vred, hans Pande mørk: han truer. Beundre Ham?

Han er saa heed, saa vild, hans Dine brænde: hvor det dog flammer i de sorte Bryn! — Og disse tunge Drøn, denne vilde Latter!... Fly Vandrer, om du kan, til Bjergets Hule! affted i Skjul! thi hvis han mærker dig, da er du Dødsens.

Vælg vi derimod det Tidspunkt, da Uveiret drager op, og nærmer sig sin Begyndelse: saa faaer Naturbegivenheden et ganske andet Udseende, saa bliver her Noget at betragte. En forunderlig Ro, en næsten bæangstende Stilhed er udbredt overalt. Luften er saa trykkende, Solstraalen stiffer, alle Kræfter slappes: det er, som fik Naturen Dvalme, og vilde til at besvime. Denne Tilstand er i Virkeligheden høist ubehagelig: man desjer, og venter paa en Forandring. Da viser sig en lille Sky i Horizontens Rand; den vorer, den formerer sig lidt efter lidt, den taarner sig, endog saa lige imod Vinden: det er et Forvarsel. Snart er Himelen overtrukken med Skymasser i mangfoldige Lag af de allerforskjelligste Former og Farver. En Uerfaren, der ikke vidste, hvad alt Dette skulde betyde, kunde let falde paa den Tanke, at det Hele maastee var et Slags Gjøgleri, at Naturen under sit Ildbefindende var falden i Slummer, og nu drømte om — Drager og Rjæmper, Patriarcher og Engle, Oversvømmelser og Ildbrand, og foreviste sine Drommebilleder i Luften. Men vi vide jo, at det dog alligevel ikke er noget Gjøglespil; vi vide, at disse underlige Skymasser ere Værksteder for sunde og stærke Kræfter. Der arbeides derinde, skjøndt alt det Ydre tyder hen paa vilkaarlige Indfald; der arbeides derinde: dæmrende Blus, hurtig forsvindende Strimer stintes igjennem de mørke Lag. Der arbeides derinde: Uveirets Vænder, som boe i de luftige Telte, færdes i Travlhed frem og tilbage med Ild og Lys, som skulde de tænde Lynet. Og dog er Alt endnu i tvethdig Ro, i ængstende Stilhed: det Hele er endnu kun en Mulighed. Forvarslerne have vilst

sig: Forberedelserne ere til Ende. Da skeer det i et Nu; som paa et Vink fra En beroppe, der fører an, skeer det i et Nu: Lynet blinker, og Luften zitterer, og Vinden rører sig; og Regnstøven luder, og sænker sig dybt, og dens skrøbelige Bund brister, og store, tunge Draaber falde paa Trærnes Blade, paa den støvede Jord. Det er et vederqvægende Dieblif, vi opleve Begyndelsen.

Og nu i Historien, hvilken Omvæltning kan vel her være mere storartet og for Betragteren mere tiltrækkende, end den Omvæltning, vi hos os (betegnende nok!) betegne med det fremmede Ord: en Revolution? Men ogsaa her gjælder det, at Den, der vil opfatte det aandige Indtryk, ikke maa styrte sig ubesindig i Begivenhedernes Malstrom. Naturkræfterne ere frygtelige, naar de komme i Oprør; men — det være sagt baade til Vre og Skam for Menneskeheden — naar Videnskaberne blusse op, og tænde Statsbygningen i Brand: da er al Elementernes Strid kuu som en ustyldig Spøg imod et ophidsjet Folks vansittige Raften. — Hvad Historien angaaer, forstaaer det sig vel af sig selv, at Betragteren, for at finde det rette Udgangspunkt, maa gaue tilbage til Begyndelsen. Men det gjælder nu ogsaa om at opleve Begyndelsen; thi den Strid, Muligheden her paa de første Overgangstrin fører med den givne Virkelighed, er uendelig betydningsfuld. Lad os, for at oplyse dette nærmere, give de tvende stridende Magter, Muligheden og Virkeligheden, en bestemtere Form, at vi desto bedre kunne opfatte Indtrykket.

Den givne Virkelighed er da for det Første et forældet Statslegeme, der hviler sig paa sin historiske Grund, og desaarfag gjør Fordring paa at ansees for Retsideens naturlige Skabning, for Retsærdighedens udtrykte Billede. Men det er desværre en sorgelig Selvmodstjælse; den virkelige Ret er paa alle Punkter forvandlet til væsentlig Uret. Førsten paa sin Throne falder sig Statens Hoved og

Folkets Fader. Han har virkelig Ret; han hænder det Medarvede, han gjør det Samme, hans Fædre gjorde før ham. Og dog har han alligevel væsentlig Uret. Som ved en sydbobbel Ringmuur af Privilegier og vilkaarlige Begunstigelser er Statens Hoved adskilt fra sit Regeme, og Folkefaderen, der holdes som indespærrtet i sin Borg, omringet af de Begunstigede, der kalde sig Kronens Støtter, og vogte Palladsets Indgange, kan, om han end nok saa gjerne vilde, dog ikke høre Folkets Stemme, der kalder som fra det Fjerne. Hver Gang nu de Store benytte deres Forret, gjøre de under disse Vilkaar væsentlig Uret; og, naar de Undertrykte prøve paa at tage sig selv til Rette, begaae de en virkelig Uret. Saa trykkende, saa utaalelig kan Tilstanden være. Og dog er det Hele endnu, som var det i sin Orden: Gensformighedens Ro og Sædvanens Stilhed er udbredt overalt. Men det er en uhyggelig Ro, en ængstende Stilhed; thi det ulmer i Grunden, og Modsigelsen arbejder i det skjulte. Da komme Forvarslerne, det ene efter det andet i al Livethidighed. — Man byder Loven Trods. Er det fortvivlet Nødværge eller Raahedens Anmasselse? „Siger Intet. Kun en Opbrusen af urolige Hoveder, løse, magtesløse Angreb paa det Bestaaende“. — Men — der danne sig nye Talemaader, nye Slagord: underlige Tankelyst glimte i Maaferne. See, Folket rører sig som En, der plages af urolige Drømme, og anstrenger sig, for at vaagne. — „Skulde der virkelig være Fare paa Færde. Lad da Dyrigheden vise sig med Trusler og Løfter, og minde Undersaatterne om deres Trostabsed og deres Pligter.“ Det hjælper! Hvor Dyrigheden træder frem, viger Folket tilbage: Individerne føle dog en hemmelig Skye, en uvilkaarlig, dunkel Ufredslyst for den høiere Magt. — „Ja, saade jeg det ikke nok: det Hele er i Grunden et Gjøglepil, det velstndede Folk har endnu ikke glemt Lydhigheden.

Man skal kun træde dristig op, og imponere det med Loven; saa hjælper det strax: nu kommer det snart til No." — Dog nei, det hjælper ikke! Det brænder i Grunden, Modsigelsen arbejder i det Skulte. Urolige Skarer bevæge sig hid og did. Den uhyre Folkemasse er som et bølgende Hav; man hører den sjerne Bru- sen: det tyder paa Storm og Uveir. „Skulde det blive til Alvor, da maa Allerhøieste selv sætte sig i Bevægelse: der maa see noget Overordentligt!" — Saa stiger da Fyrsten ned fra sin Throne, træder ud af Palladsets Dør, og taler trostfende, adva- rende og formanende Ord til sit kjære Folk, som en Fader til sine Børn. — „See, det hjælper. Den vrimsende Mængde ud- bryder i Jubel. Hvor det er en rørende Scene! Det Hele er vist et gemhytligt Sværmeri. Det trofskyldige Folk har længtes efter at see Landets Fader. Nu har det seet hans Afsyn, og hørt hans Løfter: nu har det ingen Fare, nu gaaer det nok over." — Men det brænder i Grunden, Modsigelsen arbejder i det Skulte. Samsfundets Piller ryste. Hvert Stød bringer nye Forvik- linger, nye offentlige Ulykker. Det er som Udbrud af en under- jordisk Ild, hvilken Ingen kan slukke. „Vilde Underverdenens Magter røre sig, da er det paa Tide, at adspørge Draftet: man maa dog høre den offentlige Stemme!" — Saa træde da Folkets Talsmænd op. I lange Rækker stille de sig ligeoverfor de Mægtige: Tvetydigheden stiger til det Høieste. Undres ikke paa, at disse Folkets Mænd ere saa tankefulde, saa alvorlige, saa ordknappe: de staae jo paa Grændsen af tvende Verdenes, Mulig- hedens og Virkelighedens, Fremtidens og Fortidens Verden. Un- dres ikke paa, at disse fremmede Stikkelser ere saa stive og kolde, som vare de støbte i Malm: Retfærdighedens Sværd er over deres Jæse, og Sværdet er i Uro, thi — Mulighed strider mod Virke- lighed. Undres ikke paa, at disse nye Talsmænd ere saa be-

vægede, at deres Tunger gløde, at de hviste imellem hinanden, lig Sammensvorne, der have viet sig til en uforglemmelig Daad. I ville forstaae dem, naar I kun erindre, hvorfra, og hvorfor de ere komne; naar I see, hvad det er, her foregaaer trindt omkring. — „En talløs Brimmel bedækker Omkredsen i vilde Grupper: phantastiske Væsner, ubyggelige Gestalter, fordreiede Ansigter, som Ingen før har seet ved Dagens Lys! Det tager sig jo ud som et Carneval, en gyselig Folkeforlystelse, et Maske-spil.“ — Nei, det er intet Maske-spil og intet Carneval; men det er den arbejdende Muliæbed, der nu nærmer sig sin virkelige Begyndelse. — Man dvæler, og venter, og aander saa tungt. — „Hvad venter man paa?“ — Et afgjørende Ord (thi Ordet er og bliver dog altid Menneskehedens Løsen.) Hør, hvor der strides derinde om Ret og Uret! — Man dvæler, og venter, og aander saa tungt. Da skeer det i et Nu, som paa et Vink fra En nedede, der fører an, skeer det i et Nu: et Ord! et Raab! et strigende Raab! det er Frihed og Frelse! Og Trylkeriet svinder, og Folkestrømmen svulmer, og bryder alle Dæmninger, og bortskyller Thronen, og begraver en Fortids=Verden med al dens Jammer og al dens Herlighed i sit Svælg: her har Betragteren fundet det rette Dieblif, nu opleve vi Begyndelsen.

Men, bestinde vi os ret, har da ikke Jesu Komme til Verden frembragt en Forandring, en aandelig Omvæltning, som aldrig før eller siden er seet? Er der noget Vendepunkt i Historien, om hvilket det med Sandhed kan siges, at en hidtil ukjendt Mulighed brød igjennem, og virkeliggjorde sig i en ny Begyndelse, da er det vel det Vendepunkt, Apostelen kalder *T i d e n s F y l d e*.

Man domme nu iøvrigt om Forløsningsværket, som man vil: det maa dog i Sandhed have været et stort Dieblif, da disse Christus=Kræfter rørte sig for første Gang, og dette Værk tog sin

virkelige Begyndelse. Det maa dog have været et stort Dieblif, da Røsten begyndte at raabe i Orkenen: Bereder Herrens Wei, gjører hans Stier jævne. Hver Dal skal opfyldes, og hvert Bjerg og Høi skal nedtrykkes, og det Krumme skal gøres lige, og de ujævne Weie skulle slettes; og alt Kjød skal see Guds Frelse. Det maa dog i Sandhed have været et stort Dieblif, da Han, der vidste sig som Guds eenbaarne Søn, traadte op som Menneskens Søn i Menneskenes Forsamling, og gjentog For-gjængerens strenge Ord i Kjerlighedens milde Formaning: Omvender Eder, thi Himmeriges Rige er nær.

Ere vi nu ogsaa paa nogen Maade istand til at gjenkalde os disse Begivenheders oprindelige Indtryk, at opleve denne Begyndelse? — Der er en Paamindelse, vi først maae høre, og det er den Opstandnes Paamindelse til den tvivlende Discipel: Fordi du saae mig, Thomas, troede du; men salige ere de, som ikke have seet, og dog troe. „Hemmelighedsfuld, som Hans Bortgang fra Verden, er ogsaa Hans Komme til Verden“, siger Kritiken, og den har Ret; men Hemmeligheden er — aabenbaret de Troende.

Er Nogen opsat paa at begribe denne Begyndelses Hemmelighed, da kan han frit bestynde Evangelisterne for aandelig Indstrænkethed, indbyrdes Uoverensstemmelse og Modsigelse; de svare ham ikke, de forsvare sig ikke, de sidde som adspredte, hver for sig, saa stumme, som Billeder af Steen. Sige vi derimod: Vi forlange ikke at begribe (dette er os her baade for Meget og for Lidet); men vor Attraa er, at opleve Begyndelsen (som jo de Troende i Tilsegnelsens Underlighed gjerne ville opleve hele Frelserens Liv); da rører det sig i de fire Vidner, da er det, som nærmede Evangelisterne sig til os og derved til hinanden indbyrdes

hver med sit Evangelium, og pegede paa det Første, og sagde: Kommer og seer!

Er der noget Punkt i den hellige Historie, om hvilket man med Sandhed kan sige, at det er altid opfattet, da er det vel Begyndelsen.

Vende vi os til Johannes, Evangelisten Johannes, — Kirken seer ham forklaret i et Billede: Ornen ved hans Fod, Himlen i hans Die —, da tyder han os jo den evige, den oprindelige Begyndelse, Begyndelsen herovenfra. I Begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Men, naar han nu dernæst, som spævede han hen over Endelighedens Mellemled, tilføier: Og Ordet blev Kjød og boede iblandt os (og vi saa hans Herlighed, en Herlighed, som den Genbaarnes af Faderen), fuld af Naade og Sandhed; da smelter det Evige i det Timelige, og Lyset blander vort Die. Føle vi nu, at vi ere paa Jorden, og mangle „Ornens Vinger“ og Synets Klarhed, og trænge til den endelige Forestilling; da tilbyde Matthæus og Lukas deres Veiledning. De berette os da, hvorledes det gik til, at den Genbaarne, som var i Faderens Skjød, sankede sig i Menneskeheden Skjød, og blev holdt for en Son af Joseph og Maria: vi møde hos dem den hellige Familie i For=Evangeliets mærkeligste Optrin. Mendens Johannes da især dvæler ved den overhistoriske Begyndelse, meddele Matthæus og Lukas derimod de for=historiske Begivenheder, og nu forstaae vi tillige Markus, der umiddelbart begynder med det offentlige Liv, og derved strax frembringer det stærke historiske Indtryk.

Ikke desto mindre have Theologien og Kritiken dog smukt forenet sig om at misforstaae denne Begyndelse, og det i dobbelt Henseende. De mange mislykkede Forsøg, paa at udfinde Forbindelsen

imellem For-Evangeliet og den virkelige Historie, vise det tydeligt nok. Først antager man, at de for-historiske Beretninger maae i alle Maader stilles paa lige Trin med de historiske. Men, naar man saa (hvad der for Næsten giver sig af sig selv) bliver opmærksom paa, at det dog giver en Forstjæl, om det er en hemmelighedsfuld Bebudelse af en overordentlig Mands Fødsel, eller denne Mands egen offentlige Fremtræden der beskrives, at man t. Ex. ikke kan tale om Engelen Gabriel i samme Sprog, som om en Johannes den Døber, saa mener man at have gjort en stor kritisk Opdagelse. Istedetfor at forstaaeliggjøre sig Aabenbaringens ideale Kjendsgjerninger, og besinde sig paa, hvad det dog egentlig er, Evangelietroen kræver, farer man nu lige over i den modsatte Yderlighed, slaaer en Streg over det Guddommelige, og reducerer saa det hele For-Evangelium til et mythologisk Forspil. — Det gaaer nu saa temmelig let, ikke just fordi det er „Videnskaben selv“, der gjør det, og Alt, hvad „Videnskaben“ godtgjør, naturligtviis maa være godt gjort, men især, fordi den hele Sag, hvorefter Forhandlingerne dreie sig, jo ikke er Andet end en eenfoldig Troesfag. Det skulde blot være en anden og betydeligere Sag, t. Ex. en almindelig Væresfag, en Nationalitetssag, eller en høist alvorlig Pengesag, hvis Opgjørelse var afhængig af disse Begivenheders rette Fortolkning: vi skulde da snart see den sunde Sands reise sig og gribe „Videnskaben“ i Bryttet, og ryste den lange „kritiske Indledning“ saa længe, indtil Theologien omsider lærte at indsee, hvad en overordentlig Begyndelse har at betyde. Men — „en Troesfag? — Ikke Andet!“

I Theologiens kritiske Misforstaaelser have Evangelisterne imidlertid ingen Skyld. Evangelisterne ere Aandens Mænd, og Aandens Mænd maae jo dog vide, at den overordentlige Begyndelse kun opleves og fremstilles, idet man begynder med at

see Muligbedens Forvarer bag Virkeligbedens Dæfte, som bag et halvt sonderrevet Forhæng.

Lader os altsaa for nogle Diebliffe siige Farvel til den moderne Bevidsthed, og vandre i Apostlenes Spor tilbage til Palæstina, til det hellige Land, til det Tidspunkt, da Jesu offentlige Liv tog sin virkelige Begyndelse. See, Evangelisten Lukas vil jo selv lede os paa Veien, idet han fortæller Følgende:

Men i Keiser Liberii femtende Regjeringsaar, der Pontius Pilatus var Landskhøvding i Judæa, og Herodes var Fjerdings-Fyrste i Galilæa, men hans Broder Philippus var Fjerdings-Fyrste i Sturæa og Trachonitis Land, og Lysanias Fjerdings-Fyrste i Abilene; der Annas og Caiphas vare Ypperste-Præster: skete Guds Ord til Johannes, Zacharias' Søn i Drken. Og han kom i den hele Egn omkring Jordan og prædikede Omvendelsens Daab til Syndernes Forlæbelse (Luk. 3, 1—3).

Lige før Begyndelsen indtræder, opfordres vi altsaa til at kaste et Blik paa Jødefolkets daværende Tilstand, en sørgelig, en høist beklagelig Tilstand. Deelt og udslyttet imellem Fjerdings-fyrsterne og den romerske Landskhøvding, er det lille Rige, der igjennem saamange Aarhundreder har stridt for sin Selvstændighed, og igjennem saamange Farer og Udelæggelser er paa vidunderlige Maader frelst og igjenopreist ved Forsynets Haand, dog nu alligevel yderlig nær ved sin Afgrund. Alt tyder hen paa en forestaaende Opløsning. — Den gamle Lov bestaaer vel endnu: Herodes har smykket Jehovas Tempel. Men Anden er vægen bort, og Kraften er svunden. Hoffærdige Pharisæer, med lange Bonner og brede Bræmme, sidde paa Mose Stol, og ivre for den fædrene Tro, og lære Folket de mange Bud. Det er et Skyggeespil: de mange Bud ere Menneſkebud, og de tomme Ord falde ikke det

Døde tillive. Den kolde Sadducæer foragter Religionens Trøst og Mængdens Tro, han har Nok i sin egen Dyd: ingen Overtro, ingen Fordom skal udelukke ham fra Andelsen af Culturens Glæder. Men Folket selv, hvorledes ere dets Kaar? Det lider Vold, og øver Vold: dets Hjerte bløder. Uden Lærere og uden Ledere, er den ustadige Mængde, som Gaar paa Bjergene, der ikke have Hyrde. Det er en sørgelig, en fast utaalelig Tilstand. Men hvad skal der da skee med dette Folk? Ja — „hvad vil der dog skee?“ Dette Spørgsmaal banker som en urolig Tanke omkring i Jerusalem og det ganske Land, ængster de Alvorlige og underholder de Letfærdige. Hvad vil der dog skee; thi det gjælder om Frihed og Frelse?

„Vilde Fædrenes Gud nu blot som Fædrenes Sønner! — „da skulde Frihedshelten komme som Lynet, thi et Dyrer ulmer i Grunden.“

„Vilde Fædrenes Gud nu blot som Fædrenes Sønner! — „da skulde Zion hæve sig over alle Bjerge, og et Rige reise sig, som aldrig før blev seet paa Jorden.“

„Vilde Fædrenes Gud dog blot som Fædrenes Sønner! — „da kom Messias selv før Hanegal, i næste Nattevagt: det er jo den yderste Tid, det gjælder om Frihed og Frelse.“ — Han maa vel komme. „Ja, han skal komme! Om han kommer fraoven, som Mennefsesønnen i Himmelens Skyer, eller han skyder sig op af Jesai Rod, som en Dvæst paa den gamle Stamme: ligemeget, naar Han kun kommer. Ligemeget, naar Han kun kan tale til Jordens Konger i sin Brede, og forfærde Hedningene i sin Grumhed. Ligemeget, naar Han kun slaaer os disse Fiender med sit Jernspiir, og sønderbryder dem som en Pottemagers Kar!“

Dg see! Han er kommen. — Fædrenes Gud har holdt sine

Koster; men Sønerne forstaae det ikke. Befrielsen er kommen; men de vide det ikke. Han staaer midt iblandt dem; men — de kjende ham ikke.

Men hvad vil der dog skee, nu det gjælder om Frihed og Frelse?

Det Forfærdelige vil skee. Dette Folk vil korsfæste Messias. Dette Folk vil i Lidenskaberne Oprør forsøge Befrielsen ved egen Kraft; det vil ende med Fortvivlelse: Jerusalems Udelæggelse vil blive Historien et Rødselsminde, til hvilket Menneskene knytte Forestillingen om unæynelig Jammer.

„Men — før dette skeer — vil Underet skee! Før Udelæggelsen skeer, vil Herlighedens Herre aabenbare sig midt i sit Folk. Før dette gamle Tempel, som er bygget med Hænder, nedbrydes, opreiser Han det nye Tempel, som ikke er bygget med Hænder. Men — det Gamle nedbrydes: Forhængen brister, Offer-Altaret brænder, Zions Mure falde: det er Lovens Opfyldelse, det er Verden et Varsel, at Guds Rige er kommet med Frihed og Frelse.“

Staae vi nu her fast paa Virkelighedens Grund, og see med Eftertidens Øie tilbage paa den første Begyndelse, paa de underfulde Varsler, hvorved det betegnes de Troende, at Himmeriges Rige nærmer sig: da faae ogsaa vi et umiddelbart Indtryk af For-Evangeliets Betydning i den hellige Historie.

Jødefolkets daværende Tilstand have vi betragtet. Denne sørgelige Virkelighed er nu, saa at sige, det Forhæng, igjennem hvis Rifter Evangelisterne Lukas og Matthæus lade os see enkelte Aabenbareelser af Salighedens stille Rige; ligesom man ved Natte-tider stundom sees — en enkelt Stjerne gjennem Drivskyens Rifter.

Varslerne komme og svinde; thi Himmeriges Rige er nær.

I Jerusaleem, i Templets Helligdom staaer en gammel Præst foran Røgelsens Alter. Han er saa underlig tilmode, saa dybt bevæget, — alene med Gud i det Hellige. Da kommer Synet, et guddommeligt Syn! Det forfærder ham, Frygt falder over ham: see, Herrens Engel staaer ved den høire Side af Røgelsens Alter! Det er Forvarslet for den Høiestes Prophet, den anden Elias. — Men Folkets Mangfoldighed, der venter udenfor i Røgelsens Time, bliver urolig, og begynder at spørge sig selv, hvi dog Præsten tøver derinde. „Der skulde dog aldrig være skeet ham et Vanheld? — Den gamle Mand skulde dog vel ikke være falden i Afmagt? — Nei, nu træder han ud af Helligdommen. Men hvilken besynderlig Mine! Han giver et Vink: han er stum! — Der maa være hændet ham noget Overordentligt, han maa have seet et Syn i Templet.“ Saa taler Mængden, og stilles ad, og glemmer Hændelsen.

Varslerne komme og svinde; thi Himmeriges Rige er nær.

Er der endnu et Sted paa Jorden, hvorhen Forbandelsen ikke har naaet? See, det er Hende, den rene Jomfru med det rene Hjerte! Og Engelen kommer ind til hende og hilser hende; og de tale sammen, de Tvende, som Sjæl til Sjæl, beaaandede af Gud. — Det seer jo ud, som i Paradisets Egne, i Edens Have, før Cheruben drog sit Sværd! — Men det maa dog nok være en Phantasi; vi ere jo ikke i Paradis. Dette er Nazaret, Flækken Nazaret ved Liberias' Sø.

Her kan vist ikke være skeet noget Overordentligt; ikke et Menneſte i Byen har erfaret det Allermindſte. — „Skulde det maaskee være det Rygte, der gaaer om Hende, ſom er trolovet med Lømmerman- den Joſeph? Gaaſke rigtigt! Man har en Miſtanke. Dog, det jævner ſig vel nok.“ Og ſee! det jævner ſig virkelig. Joſeph annammer Maria, ſin trolovede Huſtru, den borgerlige Sædelig- hed tilfredsſtilles; nei ſee dog, hvor det jævne ſig! „Slige Tilfælde bør man ikke regne ſaa noie.“

Varslerne komme og ſvinde; thi Himmeriges Rige er nær.

Det er en ſtor Glæde, der vederfares Zacharias's Huus i Judæ Stad. Naboer og Slægtinge høre, at Herren har gjort ſin Barmhertighed ſtor imod Eliſabeth; og de forſamle ſig, og glæde ſig med hende. — „Men det er dog beſynderligt, at BARNET ikke ſkal kaldes med ſin Faders Navn!“ — Zacharias ſriver paa ſin Tavle: Hans Navn er Johannes; — og de forundre ſig Alle. See, da kommer Varslet: Den Stummes Mund op- lades, hans Tungeſ Baand løſes, han taler og pri- ſer Gud. Saa bliver det da omſider vitterligt for Alle, at her er ſkeet et virkelig Under. Og det rygtes paa alle Judæas Bjerger, og Alle, ſom det høre, lægge det paa deres Hjerte. — Ja, det rygtes! — „Den gamle Mand var ſom forklaret i Glæden: han ſaae paa ſin lille Søn, og var ſaa glad. Skulde Glæden ikke kunne løſe den bundne Tunge? Skulde det dog ikke være gaaet naturlig til, at Faderkærlighedens Glæde oplod den Stummes Mund?“ — Dog, Verden ſaaer Andet at tænke paa.

Der er udgaaet en Befaling fra Keiſer Augustus til Lands- herren i Syrien, at hele Landet ſkal beſkrives til Stat, og hver Mand møde i ſin egen Stad at lade ſig beſkrive. — I Bethlehem,

Davids Stad, er Tilstrømningen saa stærk, at fattige Folk ikke
 finde Rum i Herberget. — „En ung Moder er bleven forløst med
 en Søn, hun svøber ham og lægger ham i en Krybbe.“ — For-
 underligt! — „Er det da Noget at undre sig over, at den stoffels
 Moder maa lægge BARNET i en Krybbe, naar der ikke er Rum i
 Herberget?“ — O hvilken Haab, o hvilken Glæde! — „Er det
 da nu Noget at glæde sig over, at en Moder i Folket er forløst
 med en Søn: den Fattiges Arving pleier just ikke at vække nogen
 stor almindelig Glæde.“ — Men bag hiin travle Dag opgif den
 stille Nat. Det er dog et Under, det er dog en Glæde. See,
 de himmelske Magter undre sig: dem er det et Saligheds Under.
 Guds Engle i Himmelen glæde sig; de ville ei dølge deres
 Glæde. — „Det maa forkyndes den faldne Slægt, at Verdens
 Frelser er født.“ Men Menneskens Børn ændse det ei: de
 jove og drømme — om Dagens Nøie. — See, disse
 Hyrder vaage dog; de holde Nattevagt ved deres
 Hjord. Det maa da forkyndes til Hyrdernes Trost,
 at Frelseren fødtes i denne Nat; det maa forkyndes
 de fattige Mand, at Glæden vedersfares alt Folket.“
 — Og Hyrderne paa Marken høre Engelenes Bud-
 skab, og — Synet straaler i den dybe Nat: en him-
 melsk Hærskares Mangfoldighed! Hellige Toner i
 den tanse Nat: Være være Gud i det Høie!

Varslerne komme og svinde; thi Himmeriges Rige
 er nær.

„Dg Fred paa Jorden?“ — Paa den virkelige Jord
 er der ingen Fred. Hvad er vel Jordens Fred? Et Solglint paa
 en Uveirsdag! og der er slet ingen „Velbehagelighed i Men-
 neskene.“ Hvo kan nu finde Behag i en Keiser August, der

vil beskrive al Verden til Skat? Og „en himmelsk Hærskares Mangfoldighed?“ Ja en velsignet frugtbar Overtroens Mangfoldighed. Dpbyggelige Historier af nogle Hyrder, der ikke vide, hvad de selv sige! — „Et stinnende Lustsyn; nogle Trækfugles Skrig, see det er nok det Hele.“

Men Værserne komme og svinde; thi Himmeriges Rige er nær.

Tolv Aar hengaae; de svinde snart (og dog kan i den Tid Meget høres, og Meget glemmes).

Det er Paaskehøitiden, der holdes i Jerusalem. Templet er omgivet af Haller. I disse Haller have de Skriftkloge Skoler, som kaldes Tempelskoler. I en af disse Tempelskoler træffer det sig nu, at et halvvorent Barn træder ind midt iblandt Lærerne, og hører dem, og begynder at adspørge dem. — „Hvilke Spørgsmaal og hvilke Svar af et tolvvaars Barn?“ Alle, som høre ham, forundre sig saare paa hans Forstand og Gjensvar. — „Men hvo kan dog have tilskyndet dette Barn til her at søge Lærere i Guds Huus?“ — Man veed det ikke. Det er vel hans egen Drift; han er nok gaaet bort fra sine Forældre. „Ogsaa dette bliver vel omstøder oplyst.“ — Ja vist bliver det oplyst. See, der komme jo hans Forældre. „Hvor Moderen har været bekjendret for den kjære Søn! Hun henter ham med en mild Vebredelse.“ — Det er en Lemmermands Søn fra Nazaret. — Herlige Gaver! „Kom han i de Lærdes Skole: det kunde blive en stor Rabbi.“

Men han kommer ikke i de Lærdes Skole. Nu drager han ned med sine Forældre, og kommer til Nazaret, og er dem underdanig. Saa vorer han op, og forfremmes i Viisdom og Alder og Naade hos Gud og Mennesker. — „Et smukt Vidnesbyrd,“ sige de Lærde til alle

dem, de møde fra Nazaret, „et meget smukt Vidnesbyrd. Men vil man være Folkets Lærer, maa man først selv lade sig belære; vil man virke paa Verden, maa man kjende dens Tankegang og benytte de Kyndiges Veiledning.“ — Nu er Han snart tredive Aar. — „Den bedste Lærtilid er altsaa forbi: han bliver dog aldrig nogen sand Rabbi.“ — „Nei, Menneskeheden veed nu lidt Mere, end denne selv lærte Rabbi!“ gjentager Kritiken til Grev for den moderne Bevidsthed*). Men Evangelisterne løste Forhængen, pegede paa Værkerne, og tale til os i Aandens Sprog: Kommer og seer!

Ja kommer og seer, hvi denne Lærer, denne Gne, kan lære Alle, uden selv at „belæres“. Kommer og seer, hvi denne Messias, denne Gne, kan bevæge en Verdens Tanke, uden at rette sig efter Verdens Tankegang. Hører det dog og forstaaer! Naar denne Gne opløfter sin Røst, og begynder at tale, naar Han ud-rækker sin Haand, og begynder at handle: da er Himmeriges Rige nær, da skeer der en sand, en virkelig Begyndelse.

*) Die geistig weltliche Bildung Jesu überschreitet dasjenige nicht, was bei reichen Anlagen in den Volksschulen Galiläas und auf den Volksversammlungen zu Jerusalem erworben werden konnte; andre, unter gebildeten Völkern und in glücklicheren Zeiten geboren, waren ihm darin überlegen. Dr. Karl Hase. Kirchengeschichte. Leipz. 1834. S. 25 § 83.

Andet Afsnit.

Den hellige Historie: Jesu Liv i Verden.

Medens jeg er i Verden, er jeg Verdens Lys (Joh. 9, 5).

A.

Forloseren.

I.

Forgjængerens.

Det er en Selvfølge, at den moderne Bevidsthed, der ikke paa noget Punkt i den evangeliske Historie kan forlige sig med den evangeliske Opfattelse, heller ikke kan billige den Anvendelse af For = Evangeliet, hvorved den Troende søger at forstaaeliggjøre sig Forholdet imellem Døberens og Frelserens offentlige Fremtræden.

„Det er endda ikke saa vanskeligt, at faae Noget anbragt, der ligner en Overgang fra det private til det offentlige Liv, især, hvis Forsteren, til Erstatning for det simple Beviis, vil tage til Takke med et halvphantastisk Declamationsnummer. Det er jo en temmelig let Sag, at paavise et Slags Overensstemmelse imellem Forhistoriens mythiske Sagn og det egentlige, saa kaldte, historiske Afsnit, da de evangeliske Fortællinger fra Begyndelsen indtil Enden uregelmæssigt bevare det samme halv- eller heel-mythiske Præg, og over-

alt udvise den samme interessante Blanding af — Dichtung und Wahrheit. Kun Den, der formaaer at hæve sig til Nutidens videnskabelige Høidepunkt, vil være istand til at adskille disse Bestanddele. Naar Adskilleelsesprocessen er tilendebragt, bliver det Videnskabens store Opgave at bevise, hvorledes Sammensætningen oprindelig er kommen istand. Saameget staaer fast, at de overnaturlige Kjendsgjerninger alle uden Undtagelse ere opdigtede. Dette maa imidlertid forstaaes videnskabeligt; de ere naturligtvis ikke digtede saaledes, som man digter i Nutiden. De moderne Digtere vide meget godt, at en poetisk Frembringelse kun er en Digtning. Men dette har nu ikke været Tilfældet med de evangeliske Digtere. Gine, os ubekjendte, Forfattere (Navnene: Matthæus, Markus, Lukas, Johannes ere kun Navne!) have selv troet paa deres eget Digt, som paa en aabenbaret Sandhed. Endvidere maa det bemærkes, at Fortællingerne ikke ere digtede af enkelte Individier, men af hele Menigheder. Disse Menigheder have, man veed ikke hvorledes, esterhaanden dannet sig i de forskjellige Egne, deels af j diss, deels af hedensk Extraction. At de kristne Jøde = Menigheder maae have digtet lidt anderledes, end Menighederne af hedensk Herkomst, er let at bevise.* De mange forskjellige Bidrag, der paa denne geniale Maade ere fremkomne, have vel fra Begyndelsen af befundet sig i nogen Uklarhed og Forvirring, men ere sidenhen blevne overarbejdede af enkelte Talenter, og have saaledes erholdt deres nuværende Form, og afrundet sig til en Chelus af s ndrige, barocke, barnlige, ideerige Myther. Kirkens fire kanoniske Evangelier ere for Storstedelen

*) Jvfr. t. Er. C. H. Weisje. Die evangelische Geschichte. 1 Band. Pag. 140 - 232. Die Sagen von der Kindheit des Herrn.

componerede af lutter saadanne Myther. Dog, ikke nok hermed. De ældste Menigheders Opfindelseedrift, eller hvad man nu vil kalde det, har naturligviis ogsaa foraarsaget en ret kjendelig Forvanskning af de virkelige Kjendegjerninger og historiske Personligheder. Den ældste Menighed var nemlig udelukkende begejstret for Jesus, og udsmykkede hans Person med alle mulige Fuldkommenheder. Heraf fulgte da igjen, som begribeligt er, at man stillede Johannes den Døber i Skygge, og nedsatte hans Fortjenester endog i den Grad, at han kom til at spille Forgjængerens underordnede Rolle; medens det dog neppe er aldeles usandsynligt, at Jesus selv en Tidlang har været Døberens Discipel. Var den gamle Menighed nu først kommen paa den Idee, at Johannes den Døber, hvem Theologen Gase for Næsten i sit „Leben Jesu“ giver det hæderlige Vidnesbyrd, at han var „uden en Messias's farefulde Storhed, og uden en Mirakelmagers tvivlsomme Anmasselse“, kun skulde gjælde for en Forløber; da ligger den Formodning meget nær, at hine Fødsels- og Barndomshistorier ere digtede, for navnlig at vise, hvor dybt denne Forløber, i Henseende til Aandens Gaver, stod under den sande Messias.“

Disse den moderne Videns sindrige Paaastande ere nu vistnok af den Bestaaffenhed, at eenfoldige Mennesker, som, uden just at være indviede i Kritikens allerlærdeste Forhandlinger, have endog blot en dunkel Fornemmelse af Grundforskjellen imellem den hedenske Mythologie og den christelige Aabenbaring, rimeligviis ville have Meie med at indsee, hvorledes det gaaer til, at slige Paaastande kunne gaae og gjælde som Udstrømninger af høiere Wiisdom. Sagen lader sig imidlertid forklare: ethvert Menneske, der føler med sig selv, at Gud hverken kan eller vil aabenbare sig, gjer naturligviis Alt for at værges sig imod den modsatte Anskuelse. Dette gjælder ligesaa vel om den Lærde som den U lærde.

Kun Maaden, hvorpaa Afvisningen skeer, er noget forskjellig. Rækker man den ulærde Troesfornegter Evangeliet, saa siger han strax ganske aabenhjertig og ligefrem: „Jeg betaffer mig; jeg kan slet ikke bruge den gamle Overtro. Hvo der har kunnet opdigte slike Historier! hvad kommer det mig ved? Jeg kan godt føle paa mig selv, at det Hele ikke er Andet end Overtro.“ — Den lærde Troesfornegter kan derimod ikke saa let affærdige de evangeliske Oldtidskrifter; det vilde jo være baade uhyggeligt og uvidenskabeligt. Han maa altsaa først forklare, hvorledes det Altsammen er gaaet naturligt til med alle disse overnaturlige Ting. Men at forklare, hvorledes det er gaaet naturligt til med alt det Overnaturlige, er tilvisse en meget vanskelig og besværlig Opgave. Man bør desaaarsag have den høie Videnskab undskyldt, naar det en Gang imellem gaaer med Forklaringen, som det bedst kan.

De Troende, der nu slet ikke trykkes af sige Besværligheder, holde sig derimod forvissede om, at Evangeliet er dem forkyndt til Trøst og Glæde. Den levende Tilsegnelse gjer, at de aldrig trættes ved at betragte de hellige Forbilleder og disses indbyrdes Forhold fra alle Sider; thi, sige de, Gud, som sagde, at Lyset skulde skinne frem af Mørket, har ladet det skinne i vore Hjerter til at oplyse Kundskaben om Guds Herlighed i Jesu Christo (2 Cor. 4, 6). — Siger ikke den guddommelige Lov, at en Tjener skal være under sin Herre, og at Forgjængeren bør træde tilbage for ham, der virker Tjendelsen! Var det kun i Ord og Talemaader, at For-Evangeliet ophøiede Jesus over Johannes, saa havde Mistanken endda nogen Grund til at hente om menneskelige Paasund og vilkaarlig Tilfidsættelse. Men ligesaa Begyndelsen af see vi i de evangeliske Beretninger tvende indbyrdes forskjellige Aabenbarelses af det Underfulde, den ene som en Afglands af Loven i dens Alderdoms

Dage, den anden som en Naadens og Sandhedens Morgenrøde i Tidens Fylde. De tvende Bebudelser og de tvende Lovsange forholde sig til hinanden, som det Forsvindende til det Blivende. Og sammenligne vi de tvende Fødselsberetninger, Glæden i Juda Stad med Glæden i Bethlehem, forholde disse sig da ikke ogsaa til hinanden, som det Forsvindende til det Blivende? — Forgjængeren maa træde frem, for igjen at træde tilbage: han forberedes derpaa fra sin Ungdom af. I Orkenen gjør man ingen Dygt, og see, han søger i al Stilhed de eensomme Steder, og forbliver i Orkenen indtil den Dag, han fremstiller sig for Israël. Og saa Fulden ender maa skjules for Verden, og vore en stille Vært, før han kan optræde som Folkets Forløser. Men allerede fra Buggen af bliver hans Forrang synlig betegnet: den Herlighedens Herre, der hviler i Krybben, lader hilse paa sig, før han drager sig tilbage. — Det er befalet i Loven (2 Mos. 13, 2; 3 Mos. 12, 3; 4 Mos. 18, 15), alt det Førstefødte, der i Israël kaldtes Herren helligt, skulde indløses ved et Offer, og den Førstefødte frembæres i Templet. Er denne Førstefødte nu den forjættede Davids-Søn, da maa Israël jo ogsaa kjendes ved ham, og komme ham imøde. Og see, det skeer (Luk. 2, 23—38). Der var et Mand i Jerusalem, som hedde Simeon; og denne Mand var retfærdig og gudfrægtig; han ventede Israëls Trøst; og den Hellig Mand var over ham. — Denne Mand kom just i det rette Dieblit op i Templet, han kom derop af Mandens Drift, han kom derop paa Israëls Begne, han kom jo derop ifølge Forjættelsen, at han — ikke skulde see Døden, før han havde seet Herrens Salvede. — Der nu Foralbrene bragte Barnet Jesum ind, at gjøre for ham, hvad der var Skik efter Loven; see, da var Oldingen Simeon allerede i Templet, og

kom dem imøde, og tog Barnet paa sine Arme, og prisede Gud og sagde: Herre, nu lader du din Tjener fare i Fred, som du haver sagt. Thi mine Dine have seet din Frelse.

Saa staaer da Simeon i Templet med Barnet paa sine Arme, og taler det underfulde Ord om „Hedningenes Lys“ og „Israels Herlighed“; og Prophetinden Anna, Phanaels Datter, den bedagede Enke*), der aldrig veg fra Templet, staaer hos, og blander sin Lovprisning med Simeons; og begge vidne for Herren, at Lovens Israel længst er graaet i Forventning, og mæt af Dage, og vil gjerne fare hen i Fred, da hans Die har seet den Frelse, der er beredt for alle Folks Nashn.

Ja, for alle Folks Nashn, ogsaa for Hedningenes Nashn. See, Kongestjernen tændes fjernt i Osten: Messias i Krybben lader — hilse, før han drager sig tilbage. — „Hvor er da Stjernen, hvor? Jeg kan slet ikke finde den!“ — Vil Du opdage Stjernens Teg, da maa Du see med Troens Die. — „Selvlysende! Et saadant Lys har aldrig før belyst Chaldæas Sletter. — En Vandrestjerne! Den vinker og viser mod Canaans Land; den leder og lyser i Abrahams Spor! — Saa er da den gamle Spaadom sand, nu er den Jødernes Konge sødt.“

Matth. 2, 1—2. Men der Jesus var født i Bethleh-hem i Judæa, udi Kong Herodis Dage, see, da kom Wise fra Østerland til Jerusalem, og sagde: Hvor er denne Jø-dernes Konge, som er født? thi vi have seet hans Stjerne i Øster, og ere komne at tilbede ham.

Men de Wise fra Østerland komme langveis fra, og ere saa

*) Om Annas Taalmod i Forventning jfr. S. Kirke-gaard: MDCCCXLIV. To opbyggelige Taler (Kjøbenhavn. Faas hos Boghandler P. G. Philipsen).

fremmede i Judæa; derfor kunne de nu ikke tilfulde udthde Stjernens Bink, men tage lidt feil af Veien, og maae da først til Jerusalem, til Kong Herodes, at høre Forklaringen. Og see, Kong Herodes er jo ogsaa villig, at skaffe de Fremmede al den Oplysning, de begjære.

Og der han havde forsamlet alle de Opperste-Præster og Skriftkloge iblandt Folket, adspurgte han dem, hvor Christus skulde fødes. Men de sagde til ham: i Bethlehem i Judæa, thi der er saa skrevet ved Propheten (Mich. 5, 1).

Ja, selv Herodes troer Propheten paa de Opperste-Præsters Ord, og vil nu saa inderlig gjerne vide, hvor Barnet er, at ogsaa han kan komme og — vise det sin Dyrkelse. — Og de Vise fra Østerland følge Kong Herodes's Raad og de Skriftkloges Anvisning, og drage bort, og see, Stjernen, som de havde seet i Øster, gaaer hen for dem, og staaer ovenover, hvor Barnet er.

Saa kom da Østens Vise langveis fra, og kom dog ind i Huset, hvorover Stjernen stod. Og see, de kjende den nyfødte Konge ved Stjernens Skin; og de faldt ned og tilbede Barnet, og oplade deres Liggendefæ, og offrede det Gaver, Guld og Røgelse og Myrrha.

— Saa ere der da nu tvende Konger i Jødeland; det lider den gamle Herodes ikke: Idumæeren vil Intet høre om Daviden. „Magerne snege sig bort; man driver et Spil med det gamle Folkesagn! — Saa maae vi myrde Faren i dens Svøb, at den ikke vorer op, og bliver stor!”

— En Røst blev hørt udi Rama, Graad og Skrig og megen Hylen. . . „Naar en Herodes slaaer, da rammer han!” — Dog nei! Han kom et Dieblif for silde: Engs-

Ien kom først! Guds Engel stod paa Vagt for Davids Søn, og Idumæeren, — han kom for silde.

Men Josef stod op, tog Barnet og dets Moder om Natten, og veg hen til Ægypten. Og han blev der, indtil Herodes var død, at det skulde fuldkommes, som var talet af Herren ved Propheeten, som siger: fra Ægypten kaldte jeg min Søn (Hos. 11, 1).

Dette er da den evangeliske Opsættelse af Evangeliet. Den videnskabelige Kritik, der foretrækker en anden Opsættelse, faaer nu at fortsætte sine Grandforskninger, om den saa kan begribe Aandens Hemmelighed, hvorfra den kommer, og hvor den farer hen. Vi ville imidlertid med de Troende vende os til det offentlige Liv, og overbevise os om, at det samme Forhold ogsaa her gjentager sig imellem den tjenende Forgjænger og den kongelige Fuldender. Hvor forskjellig er dog ikke deres Optræden! — Johannes vidner selv for Naadets Udsendte (Joh. 1, 20): jeg er ikke den Christus. Og vi maae troe hans Vidnesbyrd. Thi Den, der døber med Vand til Omvendelse, har jo kun modtaget Aandens Kald, at prædike den Lov, som blev givet ved Moses; og maa derfor revse alle Sine: Dren ligger ved Roden af Træerne; hvert Træ, som ikke bærer god Frugt, skal afhugges og kastes i Ilden (Matth. 3, 10). Men Han, der selv opfylder Loven, og har al Naaden og Sandheden, taler et andet Ord til sine Disciple efter den første Hilsen (Joh. 1, 51): sandelig, sandelig siger jeg Eder: fra nu af skulle I see Himmelen aabnet, og Guds Engle fare op og fare ned over Menneskens Søn. — Den, der døber med Vand til Omvendelse, er selv under Lovens strengeste Tugt, en Nasstræer, der ikke tør drikke af Det, som vorer paa Vinttræet, at han

ikke skal falde i Fristelse, en Nastræer, der maa leve af Orkenens Føde, at han ikke skal trænge til Verden. Men Han, der selv har seiret over Fristeren i Orkenen, Han, der døber med den hellige Aand og med Ild, see han tør sætte sig tilbords med Bryllupsgæsterne og — forvandle Vand til Viin. — Den, som døber med Vand til Omvendelse, formaner selv sine egne Disciple, at de ikke skulle tage ham for den sande Mester (Joh. 3, 26—31): et Menneſke kan slet Intet tage, uden det bliver ham givet af Himmelen. I ere selv mine Vidner, at jeg sagde: jeg er ikke den Christus, men at jeg er udsendt for ham. Den, som haver Bruden, er Brudgommen; men Brudgommens Ven, som staaer og hører ham, glæder sig meget over Brudgommens Køst. Denne min Glæde er fuldkommen. Ham bør at vore, men mig at forringes. Den, som kommer ovenfra, er over Alle; den, som er af Jorden, er af Jorden, og taler af Jorden; den, som kommer af Himmelen, er over Alle.

Og Han, som er kommen af Himmelen, og er over Alle, vidner igjen om Forgjængeren (da denne alt havde endt sin Gjerning, og omblyttet sin Orken med et Fængsel), sigende til Folket om Johannes (Matth. 11, 7—10): hvad ere I udgangne i Orkenen at see? et Rør, som bevæges hid og did af Veiret? Eller hvad ere I udgangne at see? et Menneſke iført bløde Klæder? See, de, som bære bløde Klæder, ere i Kongers Huse. Eller hvad ere I udgangne at see? en Prophet? Ja, jeg siger Eder, endog langt Mere end en Prophet. Thi han er Den, om hvem der er skrevet: see, jeg sender min Engel for dit Ansigt, som skal berede din Wei for dig.

Saa er da Døberøn hermed anerkjendt for den sande For-

gjænger, saa faaer han jo ogsaa sit Vidnesbyrd; og i Sandhed, den Mand, der faaer et saadant Vidnesbyrd af en saadan Mund, han sthydes ikke vilkaarlig tilside, han stilles ikke utilbørlig i Skygge. Men Johannes var ikke — den Kristus. Han kunde og vilde heller ikke udgive sig derfor. Han virkede i det Kalb, hvortil han var kaldet: der var en Endeligheds Sfranke, han ikke kunde bryde, en tilmaalt Grændse, han ikke kunde overstride. — Saa lyder den guddommelige Røst, der dommer med Retfærdighed (Matth. 11, 11): Sandelig siger jeg Eder: iblandt dem, som ere fødte af Kvinder, er ingen Større opstanden end Johannes den Døber; men den Mindste i Himmerigeser større end han.

Her er da hans Sfranke. Han er en sand Forgjænger, men kun en Forgjænger.

„Men“ — vedbliver den moderne Bevidsthed — „det hænger dog alligevel ikke rigtig sammen med denne Forgjænger. Kritiken beviser det af forskjellige Grunde. For det Første: er det et altfor kort Tidrum Evangelisterne indrømme deres Døber, naar han skal antages at frembringe saa stor en Virkning. En ældre Kritiker Cludius bemærker i en Afhandling „über die Zeit und Lebensdauer Johannis und Jesu“, at en saa ung Bodsprædikant neppe har kunnet gjøre Indtryk, og blive anset for en Prophet fra den gamle Tid, og især for en Elias. Dr. Strauß tilføjer: „Fra denne Regel gives der vel ikke saa Undtagelser; men til at bevæge os til en saadan Undtagelse i nærværende Tilfælde er Lukas's Beretning 1, 26, at Johannes kun var 6 Maanedes ældre end Jesus, meget for svag, da den aldeles er gjort i Sagnpoesiens Interesse, og derfor maa opgives, naar der viser sig den ringeste Usandsynlighed. For det Andet: kan en ung Mand, der paa nogen Maade vil trænge igjennem, umulig tillade sig et saadant

Sprog, som denne Forgjænger fører. Bøvær os! Hvordan er det dog, Evangelisterne lade det Menneſte tale? I Dgleunger! Hvilket anstødeligt Udtryk! det er jo et reent Uqvemsord. Er det en Maneer? Saadan er der dog virkelig ingen fornuftig Mand, der tiltaler et heelt Folk eller et Publikum, naar han vil fremme ſin Sag, og vinde den offentlige Mening. Slige Uqvemsord har den agtværdige Johannes ſikkerlig heller aldrig brugt; og det er virkelig en af Bruno Bauers Fortjenester, at have fremhævet dette. For det Tredie: ſtaaer denne Forgjænger i de tre første Evangelier jo paa et ganſte andet Standpunkt, end i det fjerde. Matthæus, Markus og Lukas lade ham optræde ligefrem ſom den Lovens Prædikant, der forventer en jødiſt Meſſias; men Evangelisten Johannes indvier ham derimod uden videre i ſit Evangeliums Myſterier, og modſiger alſaa hine. Endelig og for det Fjerde: er Forholdet imellem denne Johannes og Jeſus ſtruet ſaa høit op over Menneſkelighedens ſædvanlige Vilkaar, at det der= ved er blevet et aldeles idealt og følgelig uvirkeligt Forhold. Hvor uſandſhnligt, ja hvor høit urimeligt er det dog ikke, at Johannes, der jo allerede havde et Navn, før Jeſus optraadte, ſtrar ſkulde været ſaa villig til at vige Pladsen for den yngre Begynder, at han endog henviſte ſine egne Disciple til ham. Nei, det er dog virkelig at forlange for Meget. Vel gives der Undtagelser fra Reglen; men en ſaadan Undtagelse vil Kritikken i nærværende Tilfælde ikke indrømme. Man tænke ſig en Johannes den Døber, en Mand i ſine bedste Aar, en udmærket Mand, en Mand med ſjeldne Gaver og ſtarke Lidenſſaber! Skulde nu en ſaadan Mand i Virkeligheden kunne være uden Følelſe af egen Digtighed, uden al Bevidſthed om egen Fortjeneste, uden den høiere, opadſtræbende Uergjerrighed, der betinger den ſande Handlekraft? Nei, det er utroligt. Saaledes viger en Johannes ikke for en Jeſus. Cha=

rafterudviklingens virkelige Lov lyder saaledes: Først en Spænding imellem saadanne Tvende; dernæst en Polemik: endelig viger den Svagere for den Stærkere. — Ogsaa i denne Henseende maae vi takke David Strauß og Bruno Bauer for deres meget betydningsfulde Dplysninger."

For Evangelietroens Dom maae nu slige Betænkkeligheder bortfalde som et tomt Hjernespind af en ussel Kløgt. — „Den unge Bodsprædikant kan ikke faae Tid til at trænge igjennem?" Forstaaer sig, der gives endda „ikke saa faa Undtagelser fra denne Regel!" Men den moderne Kritik „er desuagtet ikke at bevæge til i nærværende Tilfælde at indrømme en saadan Undtagelse." Den er ikke at bevæge dertil, den vil ikke! Ja, det er en anden Sag: naar den ikke vil, saa bør man visseelig heller ikke tvinge den.

De Troende ville derimod gjerne gjøre en Undtagelse med Johannes den Døber. Han synes dem just ikke at være nogen almindelig Bodsprædikant. Nei, en saadan Mand behøver vist ikke mange Maaneder for at indrette sit Wrinde: han er sikkerlig vel forberedt; han trænger nok igjennem. Tro ham kun, naar han hæver sin Røst i Orkenen, da høres det omkring i Stæderne. Det er jo en velbekjendt Røst, det er Lovens Røst til Lovens Folk: Folket kjender strax Røsten. Se! Jerusalem udgaaer til ham, og det ganske Judæa, og alt Landet omkring Jordanen. Og de døbes af ham i Jordanen, og bekjende deres Synder (Matth. 3, 5—6). — Ja, saa trænger han jo dog igjennem! Tro ham kun, den Mand i Kamelhaarstjortelen, naar han spænder Læderkæltet om sin Lænd, og raaber ind i Skarerne til dem, der føle sig saa trygge, fordi de jo have Abraham til Fader: I Dgleunger! hvor viste Eder at flye fra den tilkommende Brede? (Matth. 3, 7) — da forstaaer man ham strax, da trænger han sandelig igjennem.

Pharisæer og Sadducæer forstaae ham strax: det er jo dem, han rammer. Og Ordet synker i Folket, og det forstaaer ham strax, at han er en stor Prophet, der prædiker Loven tillive. Thi, ikke sandt? — Lovens Ord ere jo saa fattelige, at hvert Menneske kan forstaae dem uden lang Forklaring.

Naar da (Luk. 3, 12—13) Soldere komme til Johannes at døbes, og sige til ham: Mester, hvad skulde vi gjøre? og Svaret lyder: kræver intet Mere, end Eder er forordnet; skulde Solderes Samvittighed da vel behøve mange Maaneder, inden den lærte at forstaae dette? — Eller naar (Luk. 3, 14) og Stridsmændene, der komme at døbes, spørge ham: hvad skulde da vi gjøre? og han siger til dem: gjører ikke Bولد, bruger ikke Underfundighed; og lader Eder nøie med Eders Sold; skulde Stridsmændenes Samvittighed da behøve mere end „et halvt Aar“, for at fatte disse Bud! — Nei, — Dren ligger ved Træernes Rod! og naar Dren er lagt ved Træernes Rod, forstaaer man let Omvendelsens Daab. Saa røres Jordans Både, saa trænger Johannes igjennem som i et Nu, naar Samvittigheden, vakt ved det strenge Ord, beviser hvert Menneske, at Propheten har Ret.

Den gamle Elias var en ivrig Prophet; hans Aand var Ild, Ilden brændte i ham, Flammerne luttrede ham: han soer til Himmelen i Ildens Lue. Den anden Elias er en ivrig Prophet; hans Aand er Ild, Ilden brænder i ham, men — Flammen staaer ikke i Lue mod Himmelen: den spreder sine Gnister ved Jordans Bred. Og Samvittighederne tændes, og Folket er i Forventning, og — Alle tænke i deres Hjerter om Johannes, om han ikke skulde være den Christus.

See saa kan denne Forgjænger jo nok trænge igjennem. Men, idet han saa kraftig trænger igjennem, trænger han sig dog

ikke selv frem, Iyder ikke Maalet forbi, glemmer ikke sit Vrende.

— At trænge sig frem som en rivende Flod, ikke standse, men styrte, og saa ende med den Lytydighed, at det, at standse, jo er at styrte, see, det kan Verden forstaae: det seer saa efter Naturens Orden. Men at svinge sig som i et Nu mod Elias's Himmel, og da sænke sig og dale med en Sjeners Odmuggelse, det kan Verden ikke forstaae, det er lidt over Naturens Orden. Og Manden i Kameelhaarskjortelen, med Læderbeltet om sin Lænd, hvor er han dog høi og stærk! see, han staaer som i Orkenens Sand, og dog lidt over — Naturens Orden! — Og Johannes svarede, og sagde til Alle: jeg døber Eder vel med Vand, men den kommer, som er stærkere end jeg, hvis Skotvinge, jeg ikke er værdig at løse; han skal døbe Eder med den Hellig Aand og Ild (Luk. 3, 16).

Den anden Elias er en ivrig Prophet. Hans Aand er Ild; Ilden brænder i ham, at han maa berede sin Herre Veien, uden dog at træde ham i Veien. Det er med Ild og Kraft, at Døberen truer den Dagleæt, der mener at kunne undslippe den tilkommende Bredde. Det er med Ild og Kraft, at han for Folkets Forsamling udkaster Billedet af den dømmende Messias: Hans Rastestøv er i hans Haand, og han skal gjennemrense sin Lo, og sænke Hveden i sin Læde, men Åvnerne skal han opbrænde med uslukkelig Ild (Luk. 3, 17). — Det er med Ild og Kraft, at han i Hjertets Odmuggelse tillegner sig Aabenbarelsen ved Jesu Daab: Og jeg kjendte ham ikke; men den, som sendte mig at døbe med Vand, han sagde til mig: paa hvem du seer Manden fare ned, og blive over ham, han er den, som døber med den Hellig Aand. (Joh. 1, 33).

Johannes gaaer med sin hele Sjæls Kraft op i ethvert af sit

Forte Livs forskjellige Dieblikke. Seer han paa de gjenstridige
 Pharisaer, paa Ogleatten, da er det, som skulde han fortæres i Bre-
 dens Midfjærbed; men seer han Jesus komme, det Guds Lam,
 som bærer Verdens Synd, er det da ikke, som skulde den
 haarde Mand opløses i tilbedende Beundring? — Han er den,
 om hvilken jeg sagde: efter mig kommer en Mand, hvilken
 har været for mig; thi han var førend jeg (Joh. 1, 30).
 Ham bør det at vore, mig at forringes (Joh. 3, 30).
 Dette kan den moderne Bevidsthed nu ikke forstaae, og derfor hed-
 der det om Evangelisternes Johannes, at han skifter Standpunkt.
 Men — Manden i Kameelhaarskjortelen, med Læderbæltet om sin
 Lænd, veed slet ikke, hvad det betyder, at skifte Standpunkt.
 Denne Mand er som af een Støbning, med een Villie og eet
 Maal: det er Forgjængerens Villie, Forgjængerens Maal.
 Der er en Drift, en Jil, en bastende Iver i denne Mand, der
 forvisser os om, at han i en foie Tid vil ende sit Dagværk, og
 træde tilbage, og faae sin Løn, og komme til No. Dette skeer,
 ikke blot saaledes, at det Gne følger efter det Andet, men tillige
 saaledes, at det Gne følger af det Andet.

Han endte sit Dagværk. Han kaldte Lovens Ord tillive i
 Folkets Samvittighed, og Folket blev forvisset om, at den Mand,
 der havde døbt Jesus af Nazaret i Jordans Flod, og vidnet for
 ham, var en sanddru Prophet, hvis Vidnesbyrd ikke kunde roffes
 (Matth. 21, 25—26). Han endte sit Dagværk. Hans skarpe
 Ord trængte ind i Heie og Lave, det trængte sig ind i Fyrstens
 Dre, det fæstede sin Braad i Herodes's Samvittighed. Det var
 intet Oprørsord, den Orkenens Prophet havde talt imod Fjer-
 dingsfyrsten i Galilæa. Johannes havde ikke sagt til Herodes
 Antipas: „Gik ned fra dit Høisæde, thi Abrahams Børn ville
 ingen Fyrster taale.“ Nei, saaledes taler en Christi Forgjænger

ikke. Det var ikke Johannes, der vilde bryde de menneskelige Love; men det var Herodes, der havde gjort Brud paa den guddommelige Lov. De Mand, der bare „de bløde Klæder“, taug dertil, og maatte vel tie. Men Manden i Kameelhaarskjortelen kunde og turde ei tie; thi sagde han det reent ud: Det er dig ikke tilladt at have din Broders Hustru (Mark. 6, 18). — Og Ordet bar sin Frugt; det faldt ikke kraftesløst til Jorden. Herodes kunde nu forstaae, at Johannes var en Prophet, og han skønnede derpaa, og belønnede ham derfor: han lod ham kaste i Fængsel. Der er Alvor i denne Aerkjendelse; det er i Sandhed en kongelig Belønning: anderledes kunde en Herodes Antipas jo ikke belønne en Johannes den Døber. — „Propheten har arbeidet nok, nu maa han gaae til No.“ — Men Fængslets No og en rastløs Mand, der brænder i Midskjerhed for Gimmeriges Riges Komme, enes ikke godt. Selv den Største blandt dem, der ere fødte af Kvinder, maa vel have sin mørke Time. Da faaer Johannes en anden Løn, at han maa komme til No. Saa lyder jo Frelserens Hilsen: gaaer hen og forkynder Johannes de Ting, som I høre og see. Blinde see og Halte gaae, Spedalske renses, og Døve høre, Døde staae op, og Evangelium prædikes for de Fattige (Matth. 11, 4—5).

Naar Johannes i sit Fængsel hører denne Hilsen, saa kommer han vel nok til No. Nu er hans Dagvært endt, nu har han Intet meer at frygte for i denne Verden. — „Døden!“ — Den Hviestes Prophet frygter ikke Døden. — Ja, Døden, naar mon den vel komme? I et eenjamt Fængsel falder Tiden lang, især for Den, der — venter. — Skulde der da Ingen være saa deeltagende, at tænke derpaa? Skulde Verden i Israël nu virkelig have glemt at give en Prophet — Døden? — I den store Verden glemmer man saa mange Ting, og tænker sjældent paa den

fangne Mand. Herodes har vel stundom sine egne Tanker; men — han drukner dem i Vin, han giver dem bort for en Dands.

Evangel. Mark. 6, 21—28.

Dg da der kom en beleilig Dag, der Herodes gjorde sine Store og de øverste Hovidsmænd og de Ypperste i Galilæa et Gjestebud paa sin Fødselsdag; og Herodias's Datter kom ind, og dandsede og behagede Herodes og Gjesterne, sagde Kongen til Pigen: bed af mig, hvad du vil, saa vil jeg give dig det. Dg han svoer hende: hvad du beder om, vil jeg give dig, indtil Halvdelen af mit Rige.

Men saa er her jo slet Ingen, der tanker paa Propheten. Herodias's Datter? Hun tænker jo ikke: hun dandser! See, „naar man dandser, har man ikke Tid at tænke paa en fangen Mand“. Nei, Pigen tænker ikke selv, men — hun gaaer ind til sin Moder. Da vaagner Herodias op; hun sad nu saa alene for sig selv — i Tanker. Hun tænkte just paa Prophetens Ord: din Broders Hustru! — Dg Datteren spørger sin Moder: hvad skal jeg bede om? — Ikke Halvdelen af Riget — det er for Lidet — Johannes den Døbers Hoved paa et Fad! (jvfr. Matth.)

Dg hun gif strax hastelig ind til Kongen, bad og sagde: jeg vil, at du strax giver mig paa et Fad Johannes den Døbers Hoved. Dg Kongen blev bedrøvet; dog for Edernes og Gjesternes Skyld vilde han ikke afvise hende. Dg Kongen sendte strax En af Bagten, og besøel at hente hans Hoved. Denne gif hen og halshuggede ham i Fængslet; og han bar hans Hoved frem paa et Fad, og gav Pigen det, og Pigen gav sin Moder det.

— Saa kom selv dette Hoved dog i Kongers Huse! — „Lidt sildig, om man vil, thi Manden har just ei de bløde Klæ-

der." — Han var jo Guds Prophet, Herodias! — „Nu er han som et Billede paa Døden." — Herodias, han var en streng Prophet! — „Nu er han englemild, og tier stille." — Men, Israael, Han var jo din Prophet!

Ja, jeg siger Eder, endog langt Mere end en Prophet. Thi han er den, om hvem der er skrevet: see, jeg sender min Engel for dit Ansigt, som skal berede din Wei for dig.

Saa fik Han da sin Løn. Saa kom Han da til No. Han hørte jo Brudgommens Kæft. Nu er Hans Glæde fuldkommen.

II.

Christus iblandt sine Egne.

Han kom til sit Eget, og hans Egne annammede ham ikke. Men saa mange, som ham annammede, dem haver han givet Magt at vorde Guds Børn, dem, som troe paa hans Navn ... (Joh. 1, 11—12).

„Men" — vedbliver den moderne Bevidsthed — „naar Kristus ikke engang kunde trænge igjennem hos sine Egne, og vinde en nogenlunde fuldstændig Anerkjendelse iblandt sine Landsmænd og Samtidige: hvorledes vil man da kunne vente, at han efter saa mange Aarhundreders mange hundrede Misforstaaelser skulde være istand til at skaffe sig nogen seierrig Anerkjendelse i Nutiden? — Rigtignok hedder det: „hvo, som troer og bliver døbt, skal blive salig, og hvo, som ikke troer, han skal fordømmes"; ligeledes hedder det, „at der ikke er givet os Mennesker andet Navn til Salighed end Jesu Navn, og at Gud har hoit ophoiet ham, og skjænket ham et Navn, som er over alle Navne, at i Jesu Navn skal hvert Ruæ boie sig, deres i Himmelen og paa Jorden og under Jorden" o. s. v. o. s. v.; men hvis dette nu virkelig forholder sig

saaledes, da — god Nat du arme Fornuft: for dig er der ingen Redning! — Om det er tænkeligt, at Christi Fremtræden iblandt Jøderne alene kan være nok til at frelse alle fornuftige Skabninger i hele Universet; og hvis ikke, om det da er tænkeligt, at der paa enhver beboet Planet (thi, at alle Kloderne deroppe ere som tomme Bærelser, kunne Theologerne dog alligevel ikke indbilde os) skal skee en særegen Aabenbarelse af den samme Kristus; om det er tænkeligt, at der intet Syndefald er foregaaet paa nogen af de andre Kloder, saa at Kristus blot behøver at aflægge en flygtig Bistt paa enhver især af dem, for strax at worde kjendt som af „sine Egne“; eller, hvis alle Planetbeboere ere Syndere, ligesom vi, om da den samme Kristus skal hudstryses, bespottes, korsfæstes og døe Forsoningsdøden paa hver enkelt Klode i alle Sol-systemer — det vilde blive en uhyre lidelses-historie, — dog, derom vilde vi nu ikke disputere, da en Sag, der ligger os saa fjernt, jo let kan afvises med et *non liquet*. — Heller ikke skulle vi gaae i Rette enten med Theologerne eller Vorherre, hvi saa mange Slægter paa Jorden maatte døe uden Frelse og Salighed, inden Forløsereu endelig kunde komme, og hans Navn udbredes. Vi unde gjerne Kirkens Lærere alle de apologetiske Fordele, der lade sig udbrage af hiin (1 Pet. 3, 19) flygtige Uttring, at den døde Kristus „prædikede for Manderne, som vare i Forvaring“. Vi indrømme, at han i mindre end trende Døgn kan have omvendt alle de Hedningesjæle, der ligesom „Synfloden i Noe Dage“ indtil „Keiser Liberii femtende Regjeringsaar“ vare afgaaede ved Døden, naar Theologerne saa blot til Gjengjæld vilde gjøre lidt ordentligt Rede for det ene Forløsnings Hovedpunkt, der umiddelbart angaaer os selv. — Er det virkelig sandt, at al Frelse og Fortæbelse udelukkeude dreier sig om et eneste Navn i Himlen og paa Jorden: hvorledes forstaae vi da det, at dette Forløsnings store

Navnetræk er blevet saa mystificeret, at Ingen, end ikke den rebeligste Forfatter, med nogen Sikkerhed kan udthde dets Hieroglyph? Lad os dog ikke vanære den guddommelige Fornuft ved at opstille en saa evangelisk Afgud. Var min Salighed og Fordømmelse ene og alene afhængig af mit Forhold til den historisk-personlige Christus; maatte jeg da ikke vente, at see dette Christusbillede præget i Historien med saa rene, uudslættelige Træk, at jeg ikke kunde miskjende det uden at miskjende al Historie? maatte jeg ikke vente, at see Guddommens Væsen fremlyse af dette Billede saa umiskjendeligt og klart, at jeg ikke kunde fornegte det, uden at blive mig bevidst, at jeg forsætlig fornegtede Sandheden? Men dette er, som Hvermand veed, aldeles ikke Tilfældet. Evangelierne ere hverken fuldstændige eller nøiagtige. Evertimod! det historiske Christusbillede er et vistnok farverigt, men dog flygtigt Udkaft, behandlet, som det synes, endog med en vis genial-eenfoldig Skjodesløshed. Det Guddommelige, der individualiserer sig i dette Billede, er stemplet saa haardt, at det i Sandhed vilde være aldeles ufordøieligt, hvis ikke Fornuftens Kraft var istand til at opløse Compositionen, og skille Substansen fra Phænomenets Tilfældighed. — Og endda tør man paastaae, at et Menneskes Salighed og Fordømmelse skal afgjøres ved Christi Person! Heldigviis modstiger Skriften sig selv; heldigviis har Christus selv (Luk. 23, 34) tilgivet dem, der mishandlede ham, fordi de ikke kjendte ham; heldigviis har den Første iblandt Apostlene (Ap. Gj. 3, 17) selv vedgaaet, at Jøderne forskæftede hans Herre af Uvidenhed; heldigviis kan man altsaa, trods Kirkens Trusler, være uvideude om denne Herre uden at blive fordømt; heldigviis kan man altsaa leve fornustig og dæe rolig, og (hvis der gives en Salighed) leve op igjen og blive salig uden just at bekymre sig om Jesu Navn."

Maae vi nu end tilstaae, at deres Tal, der med en saadan

Selvsikkerhed kunne beslutte sig til at forkaste eller haane Christi Navn, endnu ikke har erholdt den afgjørende Overbægt i Christenheden, saa beholder Evangelistens Vidnesbyrd: Han kom til sit Eget, og hans egne annammede ham ikke, dog alligevel sin oprindelige Betydning for den nærværende Tid. — Der gives en temmelig udbredt Fordom, der i al Korthed fremsættes saaledes: „Jøderne, der havde Kristus selv i deres Midte, og vare Dievidne til Alt, hvad der skete ved ham, maatte sagtens have haft al mulig Keilighed til at forviise sig om, hvordan han virkelig var, om han nu virkelig kunde gjøre Mirakler, om han nu ogsaa virkelig var reen og uden Synd, kort sagt: om han nu ogsaa i alle Maader virkelig var den, han sagde sig at være. Underledes forholder det sig med os, der leve i Nutiden. Viis os Kristus, som han er! vi skulle da snart erklære, om vi ville troe ham eller ikke. Men dette er nu en reen Umulighed. Vi have jo ikke den virkelige Kristus iblandt os, og ere desaarjaa lovlige undskyldte, naar vi ikke sætte os i noget aldeles bestemt Forhold til ham.“ Denne Fordom er meget betryggende, og sølgelig meget udbredt. Ved at holde Sagen hen i en vis Ubestemthed, er man beredt paa mere end eet Tilfælde. Sæt, at Evangeliet er et Bedrag; saa lider man ikke Meget derved, da man jo ikke tager sig den Sag synderlig nær. Sæt omvendt, at Evangeliet er en Sandhed, at Kristus virkelig engang kommer, som han selv har sagt, at domme Levende og Døde: nu, saa kan man jo gjøre ham en Undskyldning, og sige det ligefrem, at man ikke blev saa ganske forberedt, fordi Evangelierne vare saa usigtige, og Theologien husede saa mange Trivl i den kritiske Indledning“. Naar en Fordom er saa beqvem og tillige saa beroligende, hvad Under da, om den baade er dybt indgroet og meget udbredt? — At det dog ikke desto mindre er en usæl Fordom, beviser Evangeliet selv.

Man mener, at Jøderne, Christi Egne, havde saa let ved at forviise sig om Sandheden i hans Person, fordi han selv talte med dem, og var legemlig nærværende iblandt dem. Denne Fordeel er visseelig meget tvetydig. Vistnok vare Apostlene Dievidner, og kunde beraabe sig paa — det, de havde hørt, det, de havde seet med deres Øine, det, de havde beskuet, og deres Hænder følt paa (1 Joh. 1, 1); men Caiphas og Pilatus, som forhørte ham, Tjenerne, som hudflettede ham og sloge ham i Ansigtet, vare jo ogsaa Dievidner, kunde jo ogsaa see ham med deres Øine, og føle paa ham med deres Hænder, og endda bleve de ikke Apostle. — Vistnok var det en stor Fordeel for Disciplene, at de kunde adspørge ham personlig som deres Herre og Mester, og høre Ordet af hans egen Mund; men Phariseerne og de Skrifstflogne havde jo den samme Fordeel, og endda bleve de ikke hans Disciple.

At der maatte hengaae nogen Tid, inden hans Egne ret bleve opmærksomme paa ham, og kom til for Alvor at gjøre sig selv det Spørgsmaal: hvo er dog Denne? kan gjerne indrømmes. Men længe varede det dog just ikke, før han blev en Gjenstand for Alles Opmærksomhed. Ja, de Øverste selv i det høie Raad blandede sig jo endog, for en Sikkerheds Skyld, tilstødt i Sagen, og tog ham i Forhør. Hvorfor tager Øvrigheden vel et Menneffe i Forhør, uden for at fætte sig i Kundskab om, hvo han er, hvorfra han er, og hvad det er, han tager sig for?

Saa kom Jesus da tilstødt i Forhør, og blev ført frem for den Øpperste = Præst Caiphas, der, hvor alle de Skrifstflogne og Ældste vare forsamlede; saa maatte Kristus selv i egen Person give Møde for Raadet. Og det ganske Raad stirrede paa ham, alle Blikke lyste efter ham, og dog var der Ingen i Raadet, der kunde kjende ham. Og Vidner bleve afhørte, at de skulde for-

klare, hvo denne var; men de kunde ikke forklare det: deres Vidnesbyrd kom ikke overeens. Og den Upperste=Præst stod op og sagde: jeg besværges dig ved den levende Gud, at du siger os, om du er den Christus, den levende Guds Søn. Og Jesus taug ikke stille; men svarede (som det sig burde, da han jo var i Forhør): du haver sagt det; dog siger jeg Eder: nu herefter skulle I see Menneskens Søn sidde hos Kraftens høire Haand og komme i Himmels Skyer. Saa hørte det forsamlede Raad jo hans eget Svar; men dette Svar blev ikke kjendt gylldigt i Retten. — Hvad tyktes Eder? Men de svarede og sagde: Han er skyldig til Døden. Saa nær var nu Christns disse Uelbste, og dog — saa langt borte! Ja, vi haabe og troe, at den Menneskens Søn, der nu sidder hos Kraftens høire Haand, ikke er saa langt borte fra Nogen af os, som han var langt borte fra Caiphas, da denne Upperste=Præst sonderrev sine Klæder, og sagde: Han haver bespottet Gud; hvad have vi længere Vidner behov? See, nu have I hørt hans Bespottelse.

„Men“ — indvender den kloge Besindighed — „med den forbittrede Caiphas kan man ikke regne det saa nøie. Enhver veed jo, hvorledes Hadet kan forblinde. Caiphas var partist, og maatte naturligtviis være det isølge sin Charakter og Stilling.“ — Lad os da følge Fortællingens Gang, og ledsage Jesus hen til den Dommer, der ikke deelte de Upperste=Præsters lidenskabelige Had, saasom han ikke var nogen Jøde; hen til den Dommer, der saa gjerne vil lade den forunderlige Fange løs, da han ikke finder nogen Skyld hos dette Menneske, hen til den romerske Landshovding Pontius Pilatus.

Saa staaer da Verdens Trefser i Pilati Domhuus, Forhøret gaaer en roligere Gang: mon Pilatus nu ikke skulle kjende

ham? Der falder et vigtigt Spørgsmaal, der følger et mærkeligt Svar: mon Pilatus dog ikke skulde opdage, hvo den Fange er, der nu staaer lige for ham. — Er du ikke dog en Konge? — Du siger det, at jeg er en Konge. Jeg er dertil født og dertil kommen til Verden, at jeg skal vidne om Sandheden. Hver den, som er af Sandheden, hører min Røst. — Og Pilatus hører; men — han kjender ikke Røsten. Det er ham en saa fremmed Røst; det er, som kom denne Røst fra et duukelt Dyb, hvorind dog intet Lys kan trænge. — Hvad er Sandhed? — Saa var jo Christus sin Dommer saa nær, og dog — saa langt borte! Ja, vi haabe og troe, at den Sandhedens Konge, som var dertil født og dertil kommen til Verden, at han skulde vidne om Sandheden, ikke er saa langt borte fra Nogen af os, som han var langt borte fra Pilatus, da denne tvivlende Romer spurgte: hvad er Sandhed?

„Men“ — indvender den kloge Bestndighed — „med en Pilatus tør man ikke regne det saa nøie. Han var jo en Fremmed, der ikke ændse og maaskee neppe engang kjendte de jødiske Forventninger. Det er dog virkelig for Meget forlangt, at en romersk Landskøvding skulde see en Verdens = Frelser i en jødisk Fange. Pilatus gjorde for ham, hvad han efter Omstændighederne kunde.“ — Lad os da følge Fortællingen et Skridt videre. Pilatus fører jo Fangen frem for Folket. Skulde der dog ikke være Nogen i Folket, som kunde kjende ham, og sige et Ord til hans Retfærdiggjørelse? — Han havde jo dog talet frit for Verden; han havde altid lært i Synagogen og i Templet, der, hvor Jøderne kom tilfammen, — skulde der da Ingen være tilstede iblandt Jøderne, som kunde kjende ham? skulde Folket dog ikke kjendes ved den Fredens Fyrste, hvem det for saa Dage siden havde hilst med Palmegrene og Hossanna =

Raab? — Men der er jo slet Ingen, der vil kjendes ved ham: han er som forvandlet for Hobens Vine. Før meente man dog at see en stor Prophet i ham; nu kjender man ham slet ikke. Pilatus adspørger Folket: Vilde I, at jeg skal lade Eder den Jødernes Konge løs? Men Alle raabte som med een Mund: Ikke denne, men Barrabas! Men Barrabas var — en Røver. — Hvad hjælper det saa, at Messias, den Jødernes Konge, er sandselig nærværende iblandt sine Egne, naar hans Egne dog see i ham en Forbryder, der er værre end en Røver?

„Men“ — indvender den klogtige Besindighed — „med Folkehoben kan man ikke regne det saa nøie. Det er jo ikke nok, at Messias er Sandhedens Konge i Ord og Gjerning. Skal han kjendes af den store Hob, da udkræves der endnu andre udvortes synlige Kjendetegn. See derfor have de virkelige Konger jo baade Scepter og Krone, og bære Purpurkaabe, naar de vise sig for Folket, at de ved lige isinesaldende og betydningsfulde Tegne kunne virke paa den store Mængde.“ — Lad os da følge Fortællingen; thi, i Sandhed, den gaaer til det Øberste!

Den romeriske Landshøvding og hans Stridsmænd „gjøre jo for Sandhedens Konge, hvad de efter Omstændighederne kunne.“ See! de afløde ham og kaste en Purpurkaabe om ham. Og de flette en Krone af Torne og sætte den paa hans Hoved, og et Rør i hans høire Haand; og — de falde paa Knæ for ham og tilbede ham: hil være Dig, Du Jødernes Konge!

„Men“ — indvender den kloge Besindighed — „med disse Stridsmænd tør man dog ikke regne det saa nøie. Det var jo raae Mennesker: hvo ændser vel Raahedens allerlaveste Spot?“ — Men — Besindighed mod Besindighed! — det er dog i Sandhed en sindrigh Spot: der synes jo virkelig at være Mening i den

Hyldest, disse Stridsmænd hde deres Fange. Er Christus en Konge, saa tilkommer det ham jo ogsaa at bære de kongelige Smykker: Kronen og Scepteret og Purpurkaaben! Hvo tør sige om alt Dette, at det kun er et Naahedens Paafund? Er maaskee Purpurkaaben ikke puur og skjær? han farver den jo med sit Blod! Er det da ingen ægte Krone, han bærer? see, det er jo en Tornekrone! af, anden Krone kan Sandhedens Konge jo ikke bære i denne Verden. — Saa har da den virkelig nærværende Christus alle de hdre Kjendetegn, der tilkomme ham. — Og Jesus gif ud, og bar Tornekronen og Purpurklædet; og Pilatus stillede ham frem for alt Folket og sagde: see, hvilket Menneske! — Men Folket kunde nu slet ikke see; Jøderne kunde ikke kjende deres egen Konge, og derfor raabte de Alle med høi Røst: korsfæst! korsfæst! — Han gjorde Loven Fyldest, og endda kunne de Lovkyndige ikke kjende ham, men retfærdiggjøre sig for Pilatus, og sige: vi have en Lov, og efter denne Lov er han skyldig at døe, fordi han haver gjort sig selv til Guds Søn.

— Salige ere de Dine, som see det, I see. Thi jeg siger Eder, at mange Propheter og Konger vilde seet det, I see, og have det ikke seet, og hort det, I hore, og have det ikke hørt (Luk. 10, 23—24).

At disse Jesu Ord til Discipleene maae lyde paa en anden Secn og en anden Høren, end den blot udvortes og sandfælsige, er nu vel, ifølge vor foregaaende Betragtning, let at indsee. Istædetfor at undres over hine Jøders Blindhed, maae vi meget mere spørge os selv, hvorledes det dog var muligt, at endog blot Nogle iblandt hans Egne have kunnet kjende ham i Tjenerens Skikkelse, annamme ham som Herlighedens Herre og troe paa hans Navn. Paa dette Spørgsmaal giver Evangelisten (Joh. 1, 12—13) os

det Svar, at han gav dem, som annammede ham i Troen, Magt til at vorde Guds Børn, hvilke ikke ere fødte af Blod, ei heller af Kjød's Villie, ei heller af Mand's Villie, men af Gud. — Naar da Nogen opstaaer og siger: „viis os Kristus, som han er, og det er os nok!“ da ville vi minde ham om Evangelistens Ord, og spørge: har du ogsaa det Die, hvormed Kristus vil sees, og det Ore, hvormed han vil høres? Hvis ikke, da er din Opfordring forgjæves.

Viis os Kristus, som han er! Denne Fordring fyldestgjør Evangeliet, idet det fremstiller os Forløseren i Forhold saavel til de Troende som til de Ikke-Troende iblandt hans Egne, og saaledes forklarer os dette Grundforholds dobbeltsidige Natur og Væsen. Vi overbevise os strax herom ved at betragte de første Optrin i Jesu Liv, og see, hvorledes Forgjængeren beredte sin Herre Veien.

Evangel. Joh. 1, 35—52.

Den anden Dag stod atter Johannes der, og to af hans Disciple. Og der han saae paa Jesum, som gif der, sagde han: see det Guds Lam! Og de to Disciple hørte ham tale, og de fulgte Jesum.

Den „videnskabelige“ Kritik har i Anledning af dette Vidnesbyrd desværre en Mængde Vanskeligheder at brydes med. — For det Første er det ikke let at komme efter, hvorfra Døberen nu egentlig har faaet den Idee, at Jesus skulde være det Guds Lam, som (B. 29) bærer Verdens Synd. „Hvad er det nu for et Lam, her sigtes til? Det Var Lam, der (2 Mosb. 29, 38) offredes Morgen og Aften, kan man naturligviis ikke tænke paa, da disse Offre ikke vare Sonoffre. Det maa altsaa være et andet Lam; men hvilket? Dernæst falder det vanskeligt at indsee, hvad Døberen egentlig kan have tænkt sig ved det Udtryk: at bære Verdens

Synd, da det Ord „at bære“ naturlighviis kan tages i mere end en Mening.“ Dette er, hvad de videnskabelige Fortolkere nuomstunder kalde — eine Schwierigkeit. Men sæt, at Fortolkningskunsten endog (hvad der dog neppe tør ventes saa snart) fik denne „Schwierigkeit“ hævet; saa staaer her endnu en anden, og det langt større „Schwierigkeit“ tilbage*). — „Saa Johannes den Døber virkelig erkjendt Jesus for Messias, og henviist sine Disciple til ham: hvorledes er det da gaaet til, at han ikke strax har

*) De, der endnu ikke have gjort sig ret bekendte med den nyeste Theologies allernyeste kritiske Udgaver af „Leben Jesu“, kunne neppe gøre sig nogen Forestilling om, hvilke „Schwierigkeiten“ den moderne Bevidsthed allerede har opdaget i den hellige Historie. Til Exempel anføre vi her „eine große Schwierigkeit“, som just med Hensyn paa Doberens Bidnesbyrd om Jesus (Job. 1, 29—34) er funden af Bruno Bauer, en Opdagelse, hvorover Ebrard igjen har yttret sig med megen Fortørnelse: Er (Doberen) soll alle fünf Verse, im Ganzen 102 Wörter, darunter 22 Artikel und einsylbige Präpositionen, und 7 encliticæ und atona, und 2 *kal*, also im aramäischn nur 70 Wörter, d. i. 11 Oktavzeilen — er soll sie alle gesprochen haben! — Dennoch sagt Bauer (Pag. 22): „Der Herr muß also noch weit entfernt gewesen seyn“, (damit diese 70 Wörter gesprochen werden konnten). „War das der Fall, so ist das Reden und Hinzeigen haltlos und sieht gezwungen und ungeschickt aus. War aber der Herr so nahe, daß der Täufer bequem auf ihn zeigen konnte, so bleibt für die vielen Worte keine Zeit, er müßte sie denn den Umstehenden auf das schleunigste und hastigste in das Ohr geschelt haben.“ — Das ist Bubengeschwäg. J. S. A. Ebrard. Wissenschaftliche Kritik der evangelischen Geschichte. Frankfurt a. M. 1842. 1ster Theil. Pag. 309.

opgivet sin egen ufuldkomne Virksomhed, og ladet sig optage med alle Sine i Jesu Selskab?"

Ja, spørger den Troende, hvorledes maa det nu gaae til, at de Skrifkloge ikke længere ville forstaae*), at Forgjængeren bedst tjener sin Herre ved at udrette sit Værende som Forgjænger?

Men Jesus vendte sig om, og saae dem følge, og sagde til dem: Hvad søge I efter? Men de sagde til ham: Rabbi (hvilket udlagt betyder Mester), hvor opholder du dig? Han sagde til dem: kommer og seer. De kom, og saae, hvor han opholdt sig, og bleve samme Dag hos ham; thi det var ved den tiende Time.

Det første Møde, det første Blik, det første Ord, det første Indtryk: hvor ufatteligt er ikke alt dette Første i Grindringen om en dyrebar Personlighed! Den Discipel, der elskede Herren, og hvem Herren elskede, gjenkalder sig her det Dieblik, da han første Gang saae sin Frelser og Ben Ansigt til Ansigt. Det var et uforglemmeligt Dieblik. Han selv og en anden Discipel (det var Andreas, Simon Peders Broder) havde just hørt Johannes's Vidnesbyrd; de begyndte da begge i al Frygtsomhed at følge efter Herren, men vovede ikke at tale til ham, eller at standse ham paa hans Vej. Da vendte Mesteren sig om til dem, talede til dem, indbød dem til sig, og lod dem blive hos sig den samme Dag. Det var da altsaa den første Gang, de saae dette Ansigt, der han vendte sig om; det var den første Gang, de hørte denne Røst: hvad søge I efter? Det var hans første Indbydelse: kommer og seer! Det var et stort, et uforglemmeligt Dieblik: det var ved den

*) Naturligviis kan dette ikke gjælde om alle Skrifkloge. Jysr. Dr. A. Neander. Das Leben Jesu Christi. Hamburg 1837. Pag. 73—92.

tiende Time. Da Johannes skrev sit Evangelium, var han, ifølge Kirkens Vidnesbyrd, bleven en gammel Mand, en apostolisk Ælding. Han havde da seet Meget, og hørt Meget, oplevet Meget, og vel ogsaa glemt Meget, af hvad han i Verden havde hørt og seet; men dette første Møde med Herren og Mesteren, denne første Indbydelse, dette Forventningens, Opfyldelsens og Glædens første — salige Dieblit kunde han aldrig glemme: det var ved den tiende Time.

Et lignende Indtryk maa dette første Møde stikkerlig ogsaa have gjort paa den anden Discipel. Thi Andreas iler jo med at opsoge sin Broder, og forkynde ham det glade Budskab.

Og han førte ham til Jesum. Men der Jesus saae paa ham, sagde han: du er Simon, Jonas Søn, du skal hedde Kephass (det er udlagt Petrus).

„Men“ — vedbliver den moderne Beridsthed — Dog! vi ville nu ikke høre den moderne Beridsthed, men glæde os med de første Disciple, og troe Evangeliet, og ile som Philippus at finde Nathanael.

Philippus fandt Nathanael og sagde til ham: vi have fundet den, om hvem Moses i Loven og Profeterne have skrevet, Jesum, den Josephs Søn af Nazaret.

„Blandt Jesu Disciples Navne hører Nathanaels vistnok ikke til de verdensberømte, det glimrer ikke i Kirkens Historie ved Siden af saadanne Disciples Navne som Petrus, Paulus og Johannes; kun faare Lidet vide vi om hans Livs Stjæbner, og saa godt som Intet, om hvad han har virket og udrettet i Herrens Tjeneste; men til Nathanaels Navn knytter sig dog Forestillingen om det Gæsteligste og Dyrebareste, der kan udslæges om et Menneske, Forestillingen om en oprigtig Sjæl, hvilken den himmelske Fader selv

havde præget med en hellig Genfold og en ustrømtet Sandheds-
 Kjærlighed." *).

Dg Nathanael sagde til ham: Kan noget Godt være
 fra Nazaret? Philippus sagde til ham: kom og see!

Paa Nathanael gjer altsaa dette Budskab en overraskende
 Virkning. — „Josephs Søn af Nazaret! Kan det ringeagtede
 Nazaret da komme til saadan Ære og Værdighed?“ — Den ærlige
 Mand begynder, som vilde han betvivle Philippus's Efterretning,
 og indlede en selvstændig Undersøgelse; men — her er ikke Tid
 til undvigende Betænkninger: Kom og see! Dg Nathanael kom-
 mer i Forventningens Spænding som En, der vil prøve sig
 for. Da hører han Herrens Stemme: see, det er sandelig
 en Israelit, i hvem det ikke er Svig; og nu faaer han —
 andre Tanker. — Hvorfra kjender du mig? — Førend Phi-
 lippus kaldte dig, der du var under Figentræet, saae jeg
 dig. — Mere behøves ikke.

Men er denne trostydige Israelit dog ikke ligerviis som et
 Barn? Først vilde han være Selvtænkter, og overveie, hvorvidt
 Forjættelserne i Loven og Profheterne kunde hentydes paa Naza-
 ret. Nu, da han staaer for Josephs Søn af Nazaret og hører
 hans første Ord, er han strax overbeviist, og hvorfor? Fordi
 Josephs Søn af Nazaret har erkjendt ham, Nathanael, at være
 en Israelit uden Svig, fordi denne Josephs Søn af Na-
 zaret har seet ham, Nathanael, under Figentræet, før Phi-
 lippus kaldte ham: see, derfor er den ærlige Israelit nu til-
 fulde overbeviist om, at Josephs Søn af Nazaret maa være
 Guds Søn, den Israels Konge. — Saaledes er det første
 Indtryk! Lad os ikke opholde os over, at Selvtænkteren Na-

*) Dr. H. Mariensens Prædikener. Anden Samling. S. 5.

thanael saa pludselig forvandles til en reen Trosthyldighed; lad os ikke hebreide den ærlige Israelit, at han taber Ligevægten i den bratte Overgang. Den bratte Overgang er jo netop Troens egen umiddelbare Begyndelse. Men det bør dog vides, at det er — en Begyndelse. Derfor giver Herren ikke blot Nathanael en mild og hjærlig Naamindelse (B. 51), at den ærlige Israelit ikke skal overile sig; men han bygger tillige paa det første Indtryk, han foier Forjættelsen til, idet han begynder Vandringen med de forventningsfulde Disciple:

Sandelig, sandelig siger jeg Eder: fra nu af skulle I see Himmelen aaben, og Guds Engle fare op og fare ned over Menneffens Søn.

„Men“ — vedbliver den moderne Bevidsthed — „iblandt nogle Umyndige kan en begavet Mand jo sagtens spille den Overlegne. Et Bink, en dunkel Genydning, en venlig Indbydelse er nok. Ja, naar Menneffene i det Hele rare saa godtroende, som disse Disciple, vilde det endda just ikke være noget saa voveligt Foretagende, at udgive sig for en Meästas. Det er jo aldeles klart af Philippus's Ord, at dette indskrænkede Menneffe ikke har havt det ringeste Begreb om, hvad Kritik er. Havde Philippus blot kjendt en lille Emule til Kritiken, da skulde han vel have betænkt sig en Stund, inden han antog Jesus, Josephs Søn af Nazaret, for Den, „om hvem Moses i Loven og Profeterne have skrevet“. Forstaaer sig, man kan vel ikke hebreide Philippus, at han ikke kjendte Kritiken: han var jo en galilæisk Mand, en Mand af Folket, en Mand uden høiere Dannelse. Desuden var i hine Dage den kritiske Forstand endnu ikke ret bleven sig selv bevidst, allermindst iblandt Jøderne.“

Det er jo muligt, det kan jo være, at disse galilæiske Mænd kom saa let til Troen, fordi de manglede naturlig Forstand og

fund Dømmekraft. Ja, det er jo muligt! Imidlertid ville vi dog, før vi underskrive en saa haard Kjendelse, forhøre os lidt nærmere hos Evangelisterne, om vi ikke maafee ved deres Veiledning kunne komme efter, hvorledes det egentlig stod sig med Kritiken i Galilæa. Vi kunne f. Ex. høre Evangelisten Lukas (4, 14—30).

Dg Jesus kom tilbage i Mandens Kraft til Galilæa, og Rygtet om ham kom ud i alt det omkringliggende Land. Dg han lærte i deres Synagoger, og blev prisfet af Alle. Dg han kom til Nazaret, hvor han var opfødt, og gif ind i Synagogen efter sin Sædvane paa Sabbatsdagen, og stod op at forelæse.

Galilæerne i Nazaret forsøge altsaa ikke paa at lægge Jesns nogen Hindring i Veien. De see det vel endog saa ret gjerne, at den unge Folkelærer, en Mand af deres egen By, en begavet Mand, der alt havde begyndt at vinde et Navn, nu ogsaa staaer op at forelæse i deres Synagoge.

Da gave de ham Esaiæ Prophetens Bog, og — deres Forventning bliver ikke sluffet, thi Forelæseren veed strax at finde sit Sted, og — har en klar Røst, og læser for dem med Fynd og Kraft.

Herrens Mand er over mig, derfor salvede han mig; han haver sendt mig til at kundgjøre Evangelium for de Fattige, at helbrede dem, som have et sønderknuust Hjerte, at forkynde de Fangne, at de skulle lades løs, og at de Blinde skulle faae Syn, at udlade de Plagede i Frihed; at forkynde et Naade = Kar fra Herren.

Galilæerne i Nazaret ere endda ikke saa udannede: alle Tilhørerne synke hen i Opmærksomhed, der er en lyttende Stillehed over den hele Forsamling.

Dg han lukte Bogen sammen, og gav Tjeneren den

igjen, og satte sig; og Alles Dine i Synagogen stirrede paa ham.

Galilæerne i Nazaret ere ingenlunde udfjensomme mod Aandens Gaver: de hengive sig gjerne i Andagtsens Stund, deres Sind kan opløstes ved et gudeligt Foredrag.

Men han begyndte at sige til dem: i Dag er denne Skrift gaaet i Dpfyldelse for Eders Dren.

Dg Galilæerne lytte, og høre hans Tale, og gribes af Aanden. Dg de gave ham alle Priis, og forundrede sig over de livsalige Ord, som udgik af hans Mund . . .

— Saa ere Galilæerne i Nazaret jo ganske nærved at fatte Spaadommens Dpfyldelse, ganske nærved at glemme alle uvedkommende Hensyn, ganske nærved at give sig hen i de livsalige Ord. Da opkommer der en Uro i Forsamlingen, Stilheden afbrydes, Opmærksomheden forstyrres: hvad er dog dette for et Bæsen, der lige med Gæt trænger sig ind i denne andægtige Synagoge, og anretter en saadan Forvirring? — Ja, det er — Kritiken!

Er ikke denne Josephs Søn? — Se, her ligger Problemet, det kritiske Problem, i dets første naturlige Nogenhed. Forsamlingen i Synagogen næiedes ikke med at høre Jesu Ord; men — Alles Dine stirrede paa ham. (Denne Anstrengelse af det udvortes Syn har uden Tvivl bidraget til at svække den indvortes Sandt.) Havde disse Tilhørere dog blot villet sænke deres Dine en Smule, og derhos end mere aabnet det indre Dre: maastee skulde de have tilegnet sig de livsalige Ord, maastee skulde de have kjendt ham paa Nøsten. Men, da de ikke aflode at stirre paa ham, kunde de heller ikke aflade at spørge sig selv: er ikke denne Josephs Søn? Som det udtrykkelig hedder hos Matthæus (13, 54—55): Hveden haver denne saadan Wiisdom og de kraftige

Gjerninger? — Kan man nu ikke nøies med at tilegne sig Wiisdommen og troe de kraftige Gjerninger, men maa, hvordan det saa end gaaer, absolut have det udgrundet, hvorfra han har denne Wiisdom, og hvorledes han er bleven istand til at gjøre saadanne Gjerninger, ja, da er der ingen Ende paa Forargelsens Indsigelser. — Den moderne Videnskab gjør sig til af, at have opdaget den Sandhed, „at den absolute Idee ikke kan concentrere sig i et enkelt begrændset Individ“. Det er en forsængelig Indbildning, hvori den moderne Wiisdom behager at behage sig selv. Opdagelsen er, væsentlig forstaaet, ikke ny: den blev allerede gjort i Synagogen i Nazaret. Evangelietroen og den negative Kritik have samme Fædreland: de nedstamme begge fra Galilæa. „Men — vedbliver den moderne Brødsfæd — „Kritikken er nu ganske anderledes udviklet, og har en ganske anden Kraft, end den Gang, da den var i sin første galilæiske Barndom.“ Ogsaa denne Paa-stand er kun til Hælvten sand, og beroer forøvrigt paa en forsængelig Indbildning.

Naar den moderne Wiisdom begynder i sit Sprog: „En saa absolut, uendelig Idee, og dog ikke Andet end dette endelige Individ? En Umulighed!“ — saa hedder dette paa godt Galilæisk: „En saadan Wiisdom, saa livsalige Ord, og dog ikke Andet end Josephs Søn? — En Urimelighed!“ — Saa vare da Mændene i Nazaret ligesaa ivrige med at bortforklare denne Urimelighed, som de raisonnerende Kritikere ere det den Dag idag. Forstjellen er kun den, at Synagogens Mænd ikke kunde tage sig Opgaven slet saa let, som Talenterne i den nyere Skole. Den moderne Kritik kan, naar det kniber, opløse den historiske Christus, omtrent som den selv vil; den Fordeel havde den galilæiske Kritik derimod ikke. Den historiske Christus var selv tilstede i Synagogen, Alles Dine stirrede paa ham: hør dog, hvorledes de spørge og spørge,

for at komme over den virkelige Anstødssteen! „Er denne ikke den „Lømmersmands Søn?“ Harde de blot kunnet slippe fra denne Forudsætning, det vilde have hjulpet endeel. Men det kunde de nu ikke. Dertil kendte de hans Historie altfor nøie; de kunde nu gaae i de fineste Details, de kunde jo hele hans Slægtregister paa deres Fingre: Hedder ikke hans Moder Maria? og hans Brødre Jakob og Joses og Simon og Judas? Og ere ikke alle hans Søstre hos os? Hveden haver denne da alt dette? Og de forargedes vaa ham (Matth. 13, 55—57).— Den moderne Kritik kan, naar det endelig kniber, ikke blot negte Ideen af et Gud=Menneske, men overhovedet Ideens absolute Selvgylldighed. Denne Udflugt kendte den galilæiske Kritik nu rigtignok heller ikke. Synagogens Mænd stode endnu i en vis Maade under Aandens Indflydelse; det slog dem, der de hørte ham begynde med Propheten: Herrens Aand er over mig, . . . han haver sendt mig til at kundgøre Evangelium for de Fattige . . . de maatte selv tilstaae, at han talte livsalige Ord. — „Men“ — vedbliver man — „saa er jo dette netop et Beviis paa, at Kritiken dengang manglede den fornødne Kraft.“ — I tage feil, I lærde Herrer, det er just et Beviis paa, at den galilæiske Kritik havde en nok saa stor Kraft, som den moderne. Thi, endskjendt hine Galilæer i Nazaret ikke (hvad der naturligtviis er en let Sag for den moderne Bevidsthed) kunde undgaae det første umiddelbare Indtryk af Frelserens Personlighed, saa havde deres kritiserende Forstand jo desuagtet Kræfter nok til at staae Troen neb. Mere vil man dog vel ikke forlange. Da derfor Herrens Salvede ikke vilde efterkomme deres trodsige Fordring at gjøre et Legn, men begyndte at tale til dem om „Enferne i Israël i Elia Dage“, og om „de mange Spedalske i Israël ubi Elisai Prophetens Tid“:

Da bleve Alle, som vare i Synagogen, fulde af Brede, der de hørte dette. Og de stode op og stødte ham ud af Staden, og førte ham til Skrænten af Bjerget, paa hvilket deres Stad var bygt, for at styrte ham ned. Men han gik midt igjennem dem, og drog bort.

Kritiken i Galilæa stod altsaa dog ikke paa saa lavt et Trin, som den moderne Videnskab nu saa gjerne vil bilde os ind.

„Hvo der da havde Ret: hine Galilæer, der bleve hans første Disciple, og troede ham paa hans Ord, at de nu skulde see Himmelen aaben og Guds Engle fare op og fare ned over Menneskens Søn? eller disse Galilæer, der i Synagogen angreb ham som en falsk Prophet, og stødte ham ud af Staden, for at nedstyrte ham fra Skrænten af Bjerget: hvilken af Parterne der da havde Ret?“ — ja, det skal Nutidens Videnskab vel lade være at afgjøre. Sagen blev den Gang staaende som uafgjort. Kristus selv kunde jo i egen Person ikke overbevise Mændene i Synagogen om sit Messias-Kald; hvorledes skulde da nogen Lærer i Nutiden kunne overbevise de Ifke-Troende om, at Evangelisternes Jesus er den virkelige Kristus. Men gjælder nu ikke ogsaa det Duvendte? Ere ikke alle Bantroens Dpleb i Kritikens Synagoger endnu for afmægtige til at berøve ham en eneste af de Disciple, der ere hans Egne i Troen?

Seg kjender dem, og de følge mig. Og jeg giver dem et evigt Liv, og de skulle ingenlunde fortabes, og Ingen skal rive dem af min Haand (Joh. 10, 27—28).

Det er jo muligt, at dette Ord engang kunde svigte, det er jo muligt, at denne Lærer, kritisk talt, har forført sine første Disciple, og at disse Forførte saa igjen have forført de mange Andre i Tidernes Løb; vi gjøre den med rne Bevidsthed denne føielige Indrømmelse: det er jo muligt! Men nu bør den moderne

Bevidsthed til Gjengjæld da ogsaa vise os den Velbillie at til-
 staae, at det dog alligevel ikke har været saa ganske let at bedaae
 Galilæerne, og at d. t. i det Hele hænger forunderlig sammen med
 Jesu første Optræden. — Skulde hans Messias-Værdighed virkelig
 befindes at være begrundet i en beklagelig Feiltagelse; da havde det
 unegtelig været til stort Gavn for Menneskeheden, om det var Iyh-
 fedes Synagogens stærke Mænd, at styrte ham ned fra deres
 Bjergskrænte og med det Samme befrie Verden fra et saa for-
 førende Bedrag. Men hvad skulle vi nu sige? Lykkedes det ikke
 dengang, da han dog var Skrænten saa nær, hvorledes skulde det
 da lykkes i vore Dage. Gik han udstadt midt igjennem den op-
 bragte Mængde, der vilde holde ham fast i legemlig Forstand;
 saa er der vel saare lidet Haab for de stærke Mænd, der nu fra
 Kritikens forskjellige Synagoger anstrenge sig med at støde ham
 ud af den evangeliske Forestilling, for at styrte ham i — den rene Be-
 vidsthed. Undveg han Hine, der dog vare saa nær ved at gribe ham
 med Hænderne, hvi skulde han! da ikke ogsaa undvige Disse, der dog
 kun kunne gribe ham i Tankerne og sætte ham ned i Begrebet. —
 Ofte nok høre vi fra de kritiske Synagoger, at det nu endelig er
 lykkedes denne eller hün stærke Mand at føre Nazaræeren til Bjerg-
 skrænten og styrte ham ned. Men — det er en reen Feiltagelse!
 Der var maastee nok Noget, der faldt ned. Men dette Noget er
 ingenlunde Evangeliets Kristus; nei, det var kun en gammel
 Lærebbygning, der faldt, fordi den nu ikke kunde staae længere.
 Undertiden synes det jo vel, som om Evangeliets Lys mistede sit
 Skin, som om Saltet blev dumt og tabte sin Kraft, og Ordet hen-
 døde paa vore Læber. I saadanne Mellemtider hoverer den nega-
 tive Mand, og der raabes i Kritikens Synagoger: „nu er Kristus
 død; det er os, der nu endelig have faaet ham slaaet ihjel og lagt under
 Bevogtning i Graven.“ En reen Feiltagelse! Der var maastee nok

Noget, der gif i Graven. Men dette Noget er ikke det Livsens Ord, som var fra Begyndelsen af; nei, det var Troens Menneſte-Ord, der ſom en Lazarus blev lagt i Graven, og ventede paa Ham, der igjen ſkulde komme at vække det tillive. See derfor er og bliver Chriſtus en evig Gaade for den rene Selvbevidſthed. Den Videndſkab, der ellers begriber Alt, kan dog umulig begribe, hvorledes det gaaer til med dette Fattigdoms-Evangelium, at det ſaa tidt bliver forſæſtet og gravlagt, men dog atter og atter opſtaaer ſom paa tredie Dag, og kommer til os i Sorgens Time, og trøſter hver bekymret Sjæl, ſom Frelſeren trøſtede den inderlig bedrøvede Søſter: ſagde jeg ikke, at derſom du kunde troe, da ſkulde du ſee Guds Herlighed.

„Viis os Chriſtus, ſom han er, og det er os nok!“ — Kun Evangeliets Aand kan gjøre denne Fordring Fyldſt. Der gives intet videndſkabeligt Beviis for, at Jeſus af Nazaret er Guds eenbaarne Søn; og der gives intet videndſkabeligt Beviis for, at han ikke er Guds Søn.

„Men“ — ſaa kommer den kloge Beſindighed — „maa det nu indrømmes, at denne Sag ikke kan afgjøres ved uomſtedelige Grunde; ſaa er det jo, ſom vi ovenfor bemærkede, dog alligevel det Bedſte, at lade det Hele ſtaaе hen uafgjort, og holde ſig ſaa jævnt ved Skik og Brug. Vorherre kan jo dog ikke forlange, at vi Menneſter nu paa een Gang ſkulde fare op og ville afgjøre det, ſom dog umulig kan afgjøres, ſaa længe denne Verden ſtaaer.“

En Afgjørelſe kan og ſkal finde Sted! Da Chriſtus kom til ſine Egne, medbragte han alle Betingelſer for Afgjørelſens Mulighed. Men Afgjørelſen ſelv ſkulde ikke foregaae udenfor Menneſtet; den foregik indeni Menneſtet; og ſaaledes foregaaer den endnu den Dag idag. Om Philippus havde Net, der han vidnede for

Nathanael, at Josephs Søn maatte være Messias, eller om Mændene i Synagogen havde Ret, at denne Josephs Søn burde nedstyrtet fra Bjergkranten, det blev den Gang afgjort, ikke ved Det, som er udenfor Mennesket (da saae og hørte jo Alle det samme Menneske), men ved Det, som er indeni Mennesket, og saaledes kan det afgjøres i dette Nu.

„Men“ — vedbliver den kloge Besindighed — „man kan jo gjerne have en vis Fortrosthing til Christus, og gaae i Kirke og ære Religionen, udenat man just derfor behøver at flemme sig ind i et piinagtigt „Enten — Eller“ og sætte Lommestruer paa Troen. Slige Afgjørelser overlades helst til dem, der fiske, ikke som St. Peder, for at fange Mennesker, men, som kløgtige Hoveder, for at fange Ideer, og overraske ved Fremstillingens Nyhed. Idet disse afgjørende Forfattere gjøre det af med Alt, og vende op og ned paa alle Ting, sætte de da i Særdeleshed stor Pris paa den Færdighed, hvormed de forstaae at vende Christi Raabe. Hvor mange Gange og paa hvor mange Maader denne hellige Raabe nu er bleven omshet og vendt i de sidste 40 Aar, er bekjendt nok. Saa snart en Kritiker eller Philosoph har faaet Raaben vendt, eller besørget en lille Omsyning, hedder det strax i Litteraturen: „en Afgjørelse, en ganske ny Afgjørelse!“ Denne Afgjørelse bestemmes naturligtvis ene og alene ved den Side, Raaben vender ud. Er det t. Er. den philosophisk-speculative Side, der vender ud, saa optræder Christus som det personificerede Begreb: „Hvo, som begriber Begrebet, skal blive salig; hvo, som ikke begriber, er allerede dømt“ (hvorfor en Hegelianer i sin Tid jo ogsaa maatte opkaste det Spørgsmaal, om Fruentimmer og umiddelbare Poeter virkelig kunde blive salige, uagtet de ikke vare organiserede til at begribe Begrebet). Bliver nu Speculationen luvslidt (og det skeer i Regelen, saasnart den medtages til Hverdagsbrug), maa den philo-

sophiske Side igjen betragtes som Brangside, og det bliver da atter en Fornødenhed at faae Raaben vendt. Imidlertid kan man ikke uden videre vende den gamle Troesside ud igjen; thi ogsaa den er, reent ud sagt, noget luvslidt. Her maa naturligviis gjøres en Forandring. Hvad gjør man saa? Man accentuerer Ubegribeligheden i den allerubegribeligste Grad; og først da vender man Retfæden, det vil sige: Troessiden, ud igjen. Altsaa det Gamle? Nei, ingenlunde! Noget aldeles Nytt, eller dog saa godt som Nytt. Hvilken første, jævne Umiddelbarhed, vi noksom kjende, forarbejdes nu til en ganske egen, pikant overraskende Umiddelbarhed, en, saa at sige, decateret Umiddelbarhed, der glimrer og gnistrer, naar man stryger den i Retning af — Paradoxet. Som det gaaer med det Begribelige og det Ubegribelige, saaledes ogsaa med Christi Mildhed og Strengthed. Træder han frem i den filosofiske Mildhedskaabe, er han saa rolig, saa contemplativ, saa ethisk indifferent, at man blot behøver at hvile sig i hans metaphysiske Favn, for strax at fornemme Tilværelsens evige Harmonie, den salige Eenhed, der pulserer i alt det Mangfoldige. Men changerer nu Opfattelsen, har Raaben faaet Paradoxets Mærke: da vee de Contemplative og dem, som die Speculationen i de Dage, thi da komme Trængsler og Angster og Forfærdelser over Menneskene. Nu er han da lutter Villie, lutter Ild og lutter Vand: Nidkjærlighedens Svøbe er i hans Haand, og jager han end ikke den ganske Menighed ud af Helligdommen, saa er hans hellige Kjærlighed dog næved at sprænge os Humanitetens ædleste Sammenhold. — See, denne Extremens Verel giver uuegteslig Stof til meget lærerige Betragtninger; men et velorganiseret Hoved vogte sig vel for at jatte for Meget paa en Yderlighed. Man veed, hvorledes det gaaer: det varer kun en føie Tid, saa staaer den anpriste Yderlighed over i sin Modsetning, saa fortryder man, hvad man har gjort, og har

desuden den Stam at tabe sin Holdning. Overhovedet forholder det sig med Extremerne paa en ganske egen Maade: man tør ikke fordømme dem; tværtimod, naar man taler i reen Almindelighed, bør man endog meget anerkjende deres Nødvendighed til Kræfternes Vedligeholdelse. Men hvad Ens egen Person angaaer, tage man sig vel ivare for at gaae til nogen Yderlighed: den Tre maa altid helst være overladt til Andre. Idet nu de modfatte Yderligheder hidse hinanden og nivellere hinanden, staaer Middelveislæren bagved i en taus Overlegenheds stille Glæde, drager Næring af alle Extremers, og kommer saa omsider frem med det sidste, veloverveiede, opklarende og beroligende Ord.

„Dette gjælder nu om alle Extremers, men i Særdeleshed om de christelige. Christus kom ikke til Verden, for at adsplicte Menneskene i Extremers (denne Adsplicelse er desværre kun altfor vel begrundet i vore egne naturlige Lidenskaber); men han kom til Verden, for at samle det Adspredte, og derved indaande Verden et nyt Liv. Ja, han er Livets Brød, ikke for nogle Enkelte, men for Alle: han nærer ogsaa vort naturlige Liv, han skaber Brød i Orkenen. — Uden naturligtviis at kunne indestaae for Bespiisningsmiraklet som Undergjerning eller lægge nogen særegen Vægt paa dette vistnok meget omtvistelige Tegn, ville vi blot benytte denne Anthydning til at gjøre opmærksom paa det Almeenmenneskelige i Christendommen: Menneskene faae Brødet af Himmelen, at de saa kunne lære at arbeide Guds Gjerning paa Jorden.“

Viis os Christus, som han er! — Vi have nu hørt Besindighedens Viisdom, lad os saa igjen vende os til Evangeliet.

Den selvfløge Besindigheds Afgjørelse i Middelmaadighed var heller ikke ukjendt i Galilæa. Der var en Folkemængde, som, efter at have nydt den vidunderlige Bespiisning (Joh. 6 Kap.),

drog over Liberias's Sø, for at opsøge Jesum i Capernaum. Denne Mængde, der just heller ikke vilde lægge nogen særegen Vægt paa det enkelte Tegns, men desto mere Eftertryk paa det spise- lige Brød, havde dog fattet en vis Fortrøstning til Jesus, vilde ogsaa til en vis Grad ære Religionen, og begyndte desaaarsag at erkjendte sig om, hvad det vel skulde sige, at arbejde Guds Gjerning. Saalænge Frelserens Svar holdt sig i det Almindelige, ikke krævede for Meget af Tilhørerne, eller gik til nogen paafaldende Overlighed, var denne Mængde, som det lod til, endda ganske vel fornøiet med Talem. Men, da nu Vidnesbyrdet om det Livsens Brød blev kraftigere og strengere; da Herren rørte ved Paradorets, og gjentog: mit Kjød er sandelig Spise, og mit Blod er sandelig Drikke; hvad gjorde Mængden saa? Den blev hderlig misfornøiet, og knurrede i Synagogen over det, han sagde. Man fandt, at det var en haard Tale; man fandt, at han gik til en Overlighed; man fandt, at det var utaaleligt, og saa — gik man sin Vej.

Fra den Tid traadte mange af hans Disciple tilbage, og vandrede ikke mere med ham (Joh. 6, 66).

See, det var nu Mængdens Afgjørelse.

Derfor sagde Jesus til de Tolv: monne I og ville gaae bort.

Christus vil gjerne drage Alle til sig; men han vil ikke nedstemme sin Fordring; han vil slet ikke anvende nogen Accommodationens indsmigrende Overtalelse, for at beholde de mange Tilhørere og de mange Disciple.

Da svarede Simon Petrus ham: Herre, til hvem skulde vi gaae? du haver det evige Livs Ord.

See, det var Peders Afgjørelse.

Hvo der da gjorde det bedste Valg: Mængden, der gik bort,

og overlod Peder „den Ære“, at følge sin Herre til det Øberste, eller Peder, der uden at ændse Mængdens Forargelse annammede det evige Livs Ord, om han end ikke endnu havde fattet Talens Hemmelighed; hvilken af Parterne der havde Ret: den selvflogte Mængde, eller den troende Discipel; det blev ikke afgjort ved det, som er udenfor Mennesket (de saae og hørte jo Alle det samme Menneske); men det blev afgjort ved det, som er indeni Mennesket; og saaledes afgjøres det endnu den Dag idag.

„Vilis os Christus, som han er!“ — Han kom til sit Eget, og hans Egne annammede ham ikke. Men saa mange, som ham annammede, dem haver han givet Magt, at vorde Guds Børn, dem, som troe paa hans Navn; hvilke ikke ere fødte af Blod, ei heller af Kjøds Villie, ei heller af Mands Villie, men af Gud.

„Vilis os Christus, som han er!“ — Det er et stort Ansvar, der lagdes paa Menneskeheden, da Christus kom til Verden, som til sit Eget. Derfor skal hvert Menneske i Verden staae til Regnskab for, hvorledes det har seet ham, om det har villet annamme ham, og troe paa hans Navn.

„Vilis os Christus, som han er, og det er os nok!“

Ville I da annamme ham, og troe paa hans Navn? — Forjættelsen er trosterig, men — Truselen forfærdelig.

Hvo, som vil bekjende mig for Menneskene, den vil jeg og bekjende for min Fader, som er i Himmelen; men hvo, som skammer sig ved mig og mine Ord iblandt denne vanartige og syndige Slægt, ved Den skal og Menneskens Søn skamme sig, naar han kommer i sin Faders Herlighed med de hellige Engle (Matth. 10, 32. Mark. 8, 38).

III.

Christus er et Tegn, som imodsiges.

Skulle vi med eet Ord udpege det Hovedpunkt i den evangeliske Befæstning, mod hvilket den nyere Videnskab fra alle Sider sigter og skyder, som mod det svageste og dog allervigtigste Punkt, da behøve vi kun at udtale Ordet: *Modsigelse*. „Alt Tilværende,“ siger man, „er en Modsigelse. De positive Religioner gjøre ingen Undtagelse: Alles was entsteht, ist werth, daß es zu Grunde geht.“ Nu kommer Forklaringen. „Aabenbaringsens Idee har sin Rod i Slægten. Af Menneſkenaturens inderste Grund ſkjød dette Trøforn op ved Historiens Begyndelse i et vældigt Skud. Den første Stamme kløstede ſig i forskjellige Grene; hver Green blev ved Urverdenens frodige Vegetationskraft igjen en ſelvſtændig Stamme med mindre, men løvrige Grene, med færegne Blomſter og Frugter. Siden efter ſvækkedes Kraften, og Vegetationen aftog. Sideſtammerne fortrængte, Grenene hentsørredes, Løvet viſnede, Frugterne faldt til Jorden uden Saft og Kjerne. — Dette Billede er vel ofte anvendt; men lad os udføre det lidt videre. Alt Sideſtammerne, der udtømte ſig i vilde Skud, eventhyrlige Forgreninger og phantaſtiſk Farvepragt, efterhaanden henviſnede og bortfaldt, var naturligvis ikke til Skade for Grundſtammen. Ivertimod: den egentlige Hovedſtamme vandt juſt derved en forhøiet Livskraft, idet den ſaalet es kunde ſuge al Vegetationens Næring til ſig alene. Med Eet foregik der da en Forvandling i dens Vædſker og Safter, det var, ſom om et Suk gif igjennem dens Marv, den ſkjød et nyt Skud, det var det egentlige Rodskud. Lidet, uanfæeligt og ringe i ſin Begyndelse, forvandlede dette Rodskud ſig efterhaanden til Stammen ſelv, og vorte da til et ſtort Træ, ſaa at

Himmelen's Fugle kom, at bygge Nede i dets Grene. — Spørger man nu, hvilke Religioner det er, der i Billedet betegnes ved de vilde Skud, saa veed Enhver, at det er de hedenſke. Vilde man endvidere ſpørge, hvorledes det gif til, at hine Eideſtammer ſaa tidlig viſnede; ſkulde Evaret vel heller ikke falde ſaa vaniſeligt. Alt eſtersom de hedenſke Religioner tabte den Vegetationens Oppig-
hed, hvormed de oprindelig vare opvorne, og havde blomſtret i Phantaſie og Gemyt, var det en Selvfølge, at de ikke længere kunde give Sjælene nogen ſund, tilfredsſtillende Næring. Folkene følte et Savn, en Tomhed, men viſte dog ikke ſelv, hvad der feilede dem. Da kom Videnskaben med Kritiken, og Kritiken opdagede ſtrar, hvori Feilen laae: det Hele var nemlig en Modſigelse "

„Det er et dybtſindigt Træk i den nordiſke Mythe om Aſten Ugdraſil, at der ſtod fire Hjorte og nippede Bladene af den, at den blev trefket med Tiden, at alle Helheim's Orme gnavede ved dens Rod. Hvad ere diſſe Helheim's Orme vel Andet end Tidens og Tilværelſens mangehaande gnavende, fortærende Modſigelser! Hedenskabet afblomſtrede, og ſalbt for Modſigelſen. Med Jødedommen gif det ligesaa. Ogſaa denne Stamme viſnede og blottede ſine Modſigelser, da den unge, livsfrobdige Chriſtendom havde ſuget dens Marv og Kraft. Diſſe almindelige Sandheder indrømmes nu af de Fleſte. „Men,“ hedder det, „med Chriſtendommen er det en ganſke anden Sag. Her er en Stamme, der aldrig gaaer i Trøſke; dette Livets Træ kan aldrig viſne.“ — Uden at ville beſtride Chriſtendommens Fortrin for de øvrige Religioner, ſkulde vi blot paapege een Grundbetingelse, der ligesaa fuldt maa gjælde for Chriſtendommen, ſom for en hvilkenſomhelſt anden Religion. Enhver Religion maa være en naturlig Vært, og være ſig i Slægten ſom en høiere, uimodſtaelig Livets Drift. (Man kan

iftedetfor „det Naturlige“ gjerne indsatte Begrebet: „det Overnaturlige“; denne Begrebsforandring gjør her intet til Sagen, naar man kun vil indrømme, at selv det Overnaturlige maa være Natur i sin Art). Altsaa: en Religion lever kun et sundt og sandt Liv i et Folk, saalænge den er istand til at bevare sin aandige Vegetationskraft, og virke i Form af natura naturans. — Negter man denne Grundlov, da lægger man sig ikke blot ud med Psychologien, men modstiger ligefrem Jesu egen Lære. — Det hedder i Parablen (Mr. 4, 26—28): Med Guds Rige haver det sig saaledes, som naar et Menneſke kaster Sæd i Jorden, og sover og staaer op Nat og Dag; og Sæden vorer og bliver høi, han veed ei selv, hvorledes. Thi Jorden bærer Frugt af sig selv, først Græs, derefter Ar, derefter fuldt Korn i Aret. Hvilken Forskjel imellem Christendommen i dens første Aarhundreder og Christendommen i Nutiden. Man kunde næsten fristes til at troe, at den oprindelige Christendom var bleven forbyttet paa de lange Reiser, eller at det ikke var den samme Ting, der her betegnes med det samme Navn. I hine Dage var Christendommen saa rørig og levende, saa frodig og tillokkende, at intet adelt Menneſke og intet Folk kunde modstaae den. Hedenske Præster hadede den som et giftigt Ukrudt, mægtige Statsmænd vilde udrydde den som en farlig Snylteplante; det hjalp ikke; den vorte næsten vildt; den stød sig op af Gemyttets Grund, som Græs og Urter skyde op af Jorden. I vore Dage gaaer det anderledes til. Nu vil man gjerne, at Christendommen skulde trives og vore allevegne; men der er, som det synes, ingen rigtig Grøde i den. Visse Statsmænd plante, fromme Præster vande den adle Vært, det bedste de kunne, og endda vil den ikke trives. Er det Menneſkehedens Skyld? Lad os ikke være ubillige. Distnok viser Er-

faring, at vi Mennesker nuomstunder ikke ere saa gode, som vi kunde og burde være; men det være jo hine Liders Mennesker ikke heller. Det kan overhovedet slet ikke nytte, at ville skyde Skylden paa Slægten, den ene Generation har af Naturen Intet forud for den anden: Christendommen lærer jo desuden selv, at vi Alle ere Syndere. Ingen, der har noget Overblik over Historiens Vendepunkter, skal kunne negte, at der er en betænkelig Lighed imellem Nutidens Christendom og Hedenstabet i dets sidste Levedage. Ogsaa nu føle Folkene en indre Tomhed, et Savn, en aandelig Utilfredsstillethed, de ikke ret kunne forklare sig. Ogsaa nu har den videnskabelige Theologie forandlet sig til Kritik; ogsaa nu har Kritiken opdaget, hvor Skaden er: Modsigelsens Orme have allerede længe gnavet ved Christendommens Rod".

„Livrørelsen er i megen Smerte, naar det Hellige opløser sig i Modsigelse; men — det hjælper ikke, at blive vred paa Videnskaben. Troens Præster, der forbande Kritiken, fordi den blotter Modsigelsen, handle som de Tyranner, der ville myrde deres egne Speidere, naar disse bringe dem ubehagelige Tidender. Grillen barnagtig Taabelighed! Som om det var Videnskaben, der fastede Modsigelsen ind i Christendommen; medens det dog omvendt er Christendommen selv, der bærer Modsigelsen i sig, og just derfor lider af en ulagelig Sygdom. Undersøge vi Kirkelæren: et System af Modsigelser! hvert Dogma er en eiendommelig Modsigelse. Sammenligne vi de evangeliske Beretninger: Modsigelse følger paa Modsigelse. Betragte vi den historiske Christus: en eksisterende Modsigelse! See vi ind i den Troendes Indre: o sorgelige Modsigelse! — Forgæves vil den protestantiske Kirke værges sig mod Kritiken, og tilhulle Modsigelsen. Ved Reformationen fik den kritiserende Tænkning fri Udgang til Aabenbaringens Mysterier. Rigtig nok spillede Videnskaben den

Gang en anden Rolle end nu. Paa Reformationens Tid var den kritiske Proces som en Vingjæring, i vor Tid er den bleven som en Eddikegjæring; men det Gne følger af det Andet."

Isølge den her fremsatte Anskuelse, kunde det nu næsten synes, som om Evangelietroen var uforenelig med sand Kritik, som om vi kun havde Valget imellem tvende Muligheder, enten at for-
sage al strengere Tænkning og troe iblinde, eller opgive Evange-
lietroen, for at tjene Videnskaben.

Saaledes fremstilles Sagen i den moderne Litteratur, og derfra udbreder sig det Nygte stedse videre i de dannede Kredse, at „den negative Kritik nu har vtiist sig at være Er-
kjendelsens sidste og høieste Standpunkt." Men dette Nygte er alligevel en Usandhed, og denne Usandhed vilde snart komme til offentlig Kundskab, naar blot Nutidens Mennesker kunde faae lidt mere Tid til selv at tænke over slige Ting.

Isfædetsfor at modsfige den moderne Theorie om Modsfigelsens Grundsfætning, ville vi, til en Forandring, begynde med at ind-
rømme dens Sandhed: større Føielighed kan „Videnskaben" dog vel ikke forlange. Altsaa: den hele Tilværelse ligger i Modsfigelse. Hver Gang dette eller hiint Endelige forgaacr, bliver en Mod-
sfigelse løst; men det er kun en endelig Modsfigelse. Hver Gang dette eller hiint Endelige opstaaer, danner der sig en ny Mod-
sfigelse, men kun en endelig Modsfigelse. Tallose Modsfigelser kunne paa denne Maade opkomme og svinde; men Modsfigelsen selv, Tilværelsens indre bevægende Uro, Livets taktfaste Puls, der banker i alle Nerver, kan aldrig ophøre. Et hvert Menneskeliv bærer Modsfigelsen i sig. Alligevel kan et sædvanligt Menneske gjerne døe hen, uden at Tilværelsen lider derunder, just fordi Modsfigelsen i det enkelte Individ er saa spag og ringe. Men sætte vi nu i Hverdagemenneskets Sted et overordentligt Verdens-

genie, en Heros: hvilken Forandring! Ogsaa Helten bærer sin Modsigelse i sig, og maa omsider bukke under for Tilværelsens almindelige Lov. Men, naar det Vendepunkt indtræder, da han staaer ved Grændsen, og skal til at falde, da er der jo en Ald i Verden og et Oprør i Menneskene, som om hele Tilværelsen skulde gaae til Grunde med denne Gne.

Modsigelsen i det heroiske Genie trænger saa dybt ind i Eriksens egen Grundmodsigelse, at Heltens Fald er nærved at sætte Kronen paa Livets Forkrænkelse og gjøre Historien meningsløs. Imidlertid gaaer dog ogsaa denne Rystelse forbi, som et andet Jordstjælv. Tilværelsen ordner sig igjen. Der overgaaer Helten en Kritik; denne Kritik beviser nu, at Modsigelsen var mere tilfældig end nødvendig. „Det store Genie kunde jo have gjort det Hele anderledes: Eftertiden vil idetmindste vide, at gjøre det ganske anderledes“. — Vi gaae et Skridt videre. Istedetfor det enkelte Individ vælge vi t. Ex. Ideen selv i en af de positive Religioner.

Religionen har, at optage det Endelige i det Uendelige, det Timelige i det Evige, at hæmme det Onde og fremme det Gode. For at løse denne Opgave, maa Religionen nødvendigvis indlade sig ikke blot med disse eller hine endelige Modsigelser, men med Modsigelsen i alle Modsigelser d: med Tilværelsens egen Grundmodsigelse. Saalænge den positive Religion magter Modsigelsen, har det fromme Folk en Trøst i al sin Kummer, en Tilflugt i al sin Nød. Det er fast utroligt, hvad et Folk kan lide og gennemgaae, naar Religionen kun vedbliver at hde det den fornødne Tilstrømning af Kraft og Mod. Men det er ogsaa fast utroligt, hvor et Folk kan svækkes og forvirres, naar Modsigelsen faaer Magt med Religionen: intet endeligt Mittel, ingen udvortes Binding erstatter den henrivende Livskraft. Sjældent eller aldrig fuldbyrdes en Oplosning af en Folke-Religion uden store

Sjælesmerter i Folket. Men selv om Opløsningen foregik næsten umærkelig; selv om Mængden i al sin Umyndighed ikke ret forstod, hvilket Tab den led, men glædede sig ved Forandringens Nyhed, ligesom et Barn, der har mistet sin Moder, glæder sig i Sørgetiden ved — „den nye Kjole“: Erfaringen vilde dog snart lade Folket føle, hvad det havde tabt; thi med Religionens Fald bryder Modsigelsen løs paa alle Tilværelsens Punkter.

For bedst at see, hvorledes vi nu affinde os med vor moderne Modsigelsestheorie, opstille vi følgende Hovedsætninger:

1) Uden Religion kan Menneskeslægten ikke leve.

2) Enhver Religion er efter sin Idee anlagt paa, at magte Tilværelsens Modsigelse.

3) Forskjellen imellem den ufuldkomne og den fuldkomne Religion er ikke den, at hiin optager, og denne udelukker Modsigelsen. Men Forskjellen bestaaer deri, at den ufuldkomne Religion, der opfatter sin Modsigelse overfladisk, ogsaa kun løser den overfladisk, og maa derfor omsider bukke under for Modsigelsen; medens den fuldkomne Religion derimod griber Grundmodsigelsen i dens hele Dybde, og magter den med uendelig Overlegenhed.

4) Naar den ufuldkomne Religion opløses og afløses af en fuldkomnere, er denne Overgang at betragte som en Fremgang til det Bedre. Men den fuldkomne Religion kan hverken opløses eller afløses af Andet, uden at Menneskeslægstens Tilværelse med det Samme maa berede sig paa sin Opløsning.

Gylden af de positive Religioner der forøvrigt er den fuld-
 komne, om en saadan allerede er os givet, eller vi endnu skulle
 forvente den, derom ville vi i denne Sammenhæng ikke hybe
 nogen Trætte med den moderne Videnskab. Derimod skulle vi
 med Hensyn paa den kritiske Modsigelseslære endnu blot angive
 nogle Kjendemerker, hvorefter den fuldkomne Religion altid bliver
 at opfatte og bedømme. — Er enhver Religion at betragte
 som Bindeled imellem det Evige og det Tidelige, saa maa Fuld-
 kommenheden jo bestemmes saavel fra Evighedens som fra Time-
 lighedens Synspunkt. Den ufuldkomne Religion har en Side,
 et Moment af det Evige, men mangler Evighedens Gehalt. Der-
 for gjælder den kun for et vist lavere Dannelsesstrin og til en vis
 Tid. Naar Udviklingen skrider frem, kommer der et Vendepunkt,
 da det Mangelfulde viser sig. Religionen underkastes da en Kri-
 tik, og opløses i dialektiske Modsigelser. Denne Opløsning betyder
 dog ikke, at Menneske-Aanden vil opgive det Evige (en saadan
 Formodning er i alt Fald kun en foreløbig Indbildning); men den
 kritiske Opløsning betyder, at Menneskeheden nu føler Trang til
 en dybere og sandere Gudserkjendelse, at den vil ombytte de gamle
 phantastiske Billedformer med renere og sandere Evighedsformer.
 Forsaavidt Kritiken gennemfører Opløsningen, kan Modsigelsen
 med Rette siges at falde paa Religionens egen Ufuldkommenhed;
 det videnskabelige Standpunkt er da i dette Tilfælde høiere end
 det religiøse. Men med den fuldkomne Religion forholder Sagen
 sig omvendt. Det Eviges Indhold er her udtrykt i saadanne For-
 mer og Forbilleder, at disse umulig kunne opløses og forstyrres,
 uden at Menneskeheden med det Samme maa sige det Evige Far-
 vel, og opgive Aanden i Fortvivlelse. Gjør Videnskaben nu des-
 uaagtet et kritisk Angreb paa de religiøse Evighedsformer: da gjø-
 den, med eller imod bedre Vidende, et desperat Forsøg paa a

opløse det Evige selv. I dette Tilfælde falder Modsigelsen ikke paa Religionen, men den falder paa Videnskaben, og gjør Kritiken afslutning. Lad os saa betragte Timelighedens Led i Religionsforholdet. Idet den ufuldkomne Religion tager feil af Evighedsbestemmelsen, forfeiler den tillige det timelige Moment. Dette skeer paa forffjellige Maader. Deels kan det Timelige fastholdes saaledes, at det Guddommelige endeliggjøres, og derved omslides gaaer under i Endeligheden. Deels kan det Timelige forflygtiges i det Evige saaledes, at den virkelige Tilværelse forvandles til Skin og Skygge. Kun den fuldkomne Religion veed at gribe Endeligheden paa det Punkt, hvor den lader sig gjenmemtrænge af det Evige uden at tabe sit eget Virkelighedspræg. Dette Grundpunkt er ikke at søge i Naturens eller Historiens almindelige Regioner; men det er at søge i Mennesket. Det er ikke Solen og ikke Planetterne, ikke Markens vilde Dyr og ikke Himmelens Fugle, der føle Tilværelsens Modsigelse; men det er Mennesket. Det er Mennesket som Menneske, der er det vidunderlige Mellemled imellem det Timelige og det Evige. Det er Mennesket i sin bestemte Virkelighed, Mennesket som dette enkelte, imellem Timeligheden og Evigheden deelte, Individ, der med fuld Ret kan sige om sig selv: jeg er Modsigelsen, det er mig, der maa lide Tilværelsens Smerte. — Kan nu Religionen alene magte Modsigelsen, og er Menneske-Eristensen selv Modsigelsen, da er det i strengeste Forstand heller ikke nok, at Religionen kommer Mennesket til Hjælp; men den fuldkomne Religion maa selv blive Menneske, og det fuldkomne Menneske eristere som Religionen selv.

Som Religionsstifteren er, saaledes er ogsaa Religionen. Paa Ufuldkommenhedens Trin kan Religionsstifteren adskilles fra den Religion, han stifter. Modsigelsen i hans Charakter og personlige Forhold kan underkastes en Kritik; kan kan for-

saavidt domfældes af Videnskaben. Den fuldkomne Religionsstifter kan berimod ikke domfældes af nogen Kritik, efter som han jo er Religionen selv, og den absolute Religion magter den dybeste Modsigelse. Ved at angribe den i Stifterens Person eksisterende Religion, angriber Kritiken Menneſte=Christensens inderste Kjærne. Kunde det nemlig bevises, at Modsigelsens Orm ogsaa gnavede i denne Kjærne, da var det med det Samme beviist, at Livets Frugter uden Undtagelse alle vare ormstukne. Men en Kritik, der nedstyrter Alt, alle Formaal og alle Bestræbelser, i en bundløs Modsigelse, maa vel være consequent nok til at tage sig selv med: dette Forsøg bliver da herved stemplet som meningsløst og modsigende.

Efterat vi saaledes have belyst Modsigelsens Forhold til Religionen i Almindelighed, vil det nu være os lettere at bestemme den videnskabelige Kritiks Forhold til Evangelietroen. — Hvad er Kritik? Sagen selv maa vel svare til Navnet. Ordet Kritik er af græsk Oprindelse. At dømme hedder i det græske Sprog *κρίνειν* (krinein), et Ord, der tillige betyder, at skjelne; fordi Ingen er istand til at dømme, uden at han tillige skjelner og sondrer, forbinder det Gensartede, og adskiller det Uforenelige. Forat vor Undersøgelse imidlertid ikke skal tage en lærd Vending, ville vi strax forlade Gjærningsordet og holde os til det græske Hovedord, som, mærkværdigt nok, er Alle bekjendt, nemlig Ordet: Kristis. Enhver veed, hvad det vil sige, naar det hedder: der forestaaer en Krise. I alle Livets Sphærer (selv i Pengeverdenen) foregaaer der jo af og til betydelige Kriser. Det Vendepunkt, da Krisen indtræder, kaldes det kritiske Dieblis. I et saadant Dieblis maa det Ubestemte bestemmes, det Duukle klare sig, det Uafgjorte afgjøres. Nu gaaer det — paa Liv og Død, nu maa det enten bryde eller bære. Det kritiske Dieblis er i denne Henseende tillige et Farens, et

Engstelsens og Spændingens Dieblif. Der er i ethvert kritisk Vendepunkt altid Noget, der maa voves, Noget, der staaer paa Spil. Naar mange Interesser sættes i Bevægelse, vækkes Lidenskaberne: det kritiske Tidspunkt er gjerne ledsaget af stærke Mytelsfer. Krisen ferer det som oftest med sig, at der er Noget, der bliver staaende, medens Andet falder, fordi det ikke har Kræfter nok til at holde sig: det kritiske Dieblif er forsaavidt at ansee for et Prøvelsens Dieblif. Krisen er en Skjærsild, der fortærer Alt, hvad der ikke kan bestaae sin Prøve. Men undertiden foregaaer Krisen saaledes, at de ueensartede Bestanddele, om de end udflydes af den tveetydige Sammenblanding, dog vedblive at holde sig ligeoverfor hinanden, snart som ligegyldige, snart som fiendtlige Factorer.

Naar en afgjørende Krise begynder i Menneskeheden, maa den jævne Mellemtilstand strax forsvinde. Hvor Middelveien forben gif, gaar nu den stride Strøm, der river Alting med sig, og ved nye Blandinger berører den Gjæring, hvoraf de endelige Condringer omsider resultere. Bevægelserne i de medsatte Retninger see da undertiden med en saadan Fart, at de Mennesker, der før deelte Skjæbne med hinanden, pludselig see sig adskilte som ved et svælgende Dyb. — Minderværdige Kriser kunne saaledes foregaae i den blot timelige Verden. Spændingen kan være saa stor, og Udslaget til begge Sider saa stærkt, at kun Uderpunkterne rage frem. I slige kritiske Dieblifke gjælder det: Rigdom eller Armød, Frihed eller Trældom, Heibed eller Ringhed, Magt og Myndighed eller Fortrykthed og Uæfthed. Og hvilke Lidenskaber, og hvilke Interesser, og hvilke framprægtige Anstængelser kunne slige Kriser ikke berørte i Menneskeverdenen, skjøndt der dog i alle disse Tilfælde egentlig kun handles om timelige og endelige Goder. Man kan jo næsten aldrig blive træt af at betragte

Heroerne. Det er en uendelig Tilfredsstillelse at see, med hvilken Sikkerhed Helten optræder, og saa den uimodstaelige Trang, der drager Menneskene til ham. Skareviis stoffes de Mange om denne Gne, og, det forstaaer sig, han viser dem da heller ikke bort. Det seer næsten ud, som om han havde havt Bud efter dem Alle; han hilser dem, disse mange Tusinder, med en saa inderlig Tilfredshed og en saa indbydende Overlegenhed, som om han selv havde skabt dem alle — til eget Brug. Det er just den aandelige Overlegenheds allerfjønneste Side, at den ikke alene nedtrykker, men tillige opløster Menneskenes Mængde. Det praktiske Genie hæver sig ikke blot over alle sine Samtidige, men han hæver tillige alle disse Samtidige et betydeligt Trin op over dem selv. Dette gjælder ligesaa fuldt dem, der ere imod ham, som dem, der ere med ham. Hine lærer han at hade, disse at elske med en hidtil ukjendt Videnskab; i hine vækker han en Modstandskraft, de ellers aldrig vilde have kjendt, i disse en Selvopoffrelse, der maa overraske dem selv. Heltens Storhed kjendes af hans Tilhængeres Beundring og Tilbedelse; men den kjendes maaskee endnu nok saa godt af hans Fienders Had og Forbandelse. Det praktiske Genie har den tiltrækkende og frastødende Kraft i lige Grad; naar den heroiske Charakter viser sig, da er det i Sandhed et kritisk Dieblit; Helten frembringer Krise.

Dog, denne Krise er ikke den højeste. Verdensideen vare saa stor, den vil, Salighedens Idee er større. Lad et Menneske offre Alt, sit Liv, sin Sjæl for en verdslig Idee, han bringer dog endnu ikke det største Offer: hans Aand er beruset, hans Sjæl bedøvet, han veed ikke ret, hvad Livet er værd. Men Den, der offerer Alt, for at vinde, ikke timelig Gæ, men evig Salighed; den, der tilfulde veed, hvad der koster ham Livet, og hvad Livet koster: han bringer det største Offer. Det Forhold, hvori den

Underordnede paa Idens Begne føler sig indviet til at tjene den Overordnede, er endnu ikke Personlighedens inderligste Forhold. Om Tjeneren end er beredt til at ofre sin Herre Alt, der er dog Noget, han ikke bør ofre ham, og det er det egne Selv, ja det er Samvittigheden. I Samvittighedens Navn ere altsaa alle tjene-
 nende Indtviler inderlig og væsentlig friggjorte fra Geniets Over-
 legenhed. I det religiøse Forhold derimod gaaer Samvittig-
 heden med; det hele Menneske maa give sig ganske hen, og be-
 holder Intet, end ikke den mindste Rest af sit eget Selv, tilbage. Allerede af den Grund staaer Religionskrisen, ifølge sin Natur, høit over den blot heroiske.

Man tage sig vel iagt, at ikke fremmedartede Hensyn skulle indsnige sig, og forrykke Synspunktet. Den ufuldkomne Re-
 ligion optager gjerne en og anden Verdensidee i sit eiendommelige
 Indhold, og vinder derved en desto større Kraft til at bryde sig
 sin historiske Bane. Religionsstifteren træder her op, ikke blot som
 Guddommens Prophet og Menneskehedens Lærer, men tillige som
 Statens Lovgiver, som Folkeis Helt. Den guddommelige Med-
 virkning forhøier nu de naturlige Lidenskaber, Handlekraften tager en
 udadgaaende Retning, Fanatismen gløder i begejstrede Skarer,
 og den religiøse Krise gestalter sig til en verdenshistorisk Epoche.
 Desuagtet tør en sliq epochegjørende Opvækkelse ingenlunde for-
 verles med den sande, i Samvittighedsdyderne selv indgribende
 Krise. Denne kan først indtræde med den fuldkomne Aabenbaring,
 altsaa med den Forudsætning, at Religionsstifteren existerer som
 Religionen selv.

Idet det her bliver Alvor med Guds Riges Komme, maa
 enhver endelig Verdensforandring nedfattes til noget Uvæsentligt.
 Alt Udvortes maa foreløbigen forblive som det er, at den sande
 Forvandling kan fuldbyrdes i det Indvortes. Den, der selv brin-

ger Guds-Riget med sig til Verden, har ingen anden Herlighed at tilhøje Verden. Medens saa mange andre store Mænd ellers lade sig kjende derpaa, at de have en saa stærk Følelse og praktisk Sands for Alt, hvad der baader Samfundet og gavner Staten, lader det næsten til, at „denne Ene“ er saa fordybet i det usynlige, usandskelige Guds-Rige, at han derover glemmer alle sandseelige og synlige Fornødenheder. Medens saa mange andre store Mænd ellers lade sig kjende derpaa, at de i udmærket Forstand ere baade Politikere og Patrioter, lader det næsten til, at „denne Ene“ maa staae langt tilbage baade som Politiker og Patriot. Var han Politiker og Patriot, vilde han vel ile med at udstede et velbetænkt Dpraab til Landsmænd og Medborgere om en snarlig Afskaffelse af de mange Misbrug og de kraftigste Midler til at garantere de mange Rettigheder. Kunde han blot udstede et saadant Dpraab og fremkomme med nogle praktiske Forslag: det vilde altid have ham i Mængdens Dine. Selv om det første Dpraab siden tabte sig i andre Raab; selv om de praktiske Forslag siden skulde vise sig — upraktiske: det vilde dog alligevel være en Støtte for hans Indflydelse og en Hjælp for — den hellige Sag. Foreløbig kunde det jo altid staae ham et Navn, et Parti; og dette Parti vilde da idetmindste have den Tilfredsstillelse, at dets guddommelige Leder ikke stod tilbage for Noget som Politiker og Patriot. — Men nu udsteder han intet saadant Dpraab. Han raaber ikke ud i Verden, men han raaber ind i Sjælen; hans hele Dpraab taber sig i det stærke, indtrængende Tilraab: Hvad gavner det et Menneske, om han vandt den ganske Verden, men tabte sig selv eller tog Skade paa sin Sjæl. Men dette Tilraab er jo (vi tilstaae det) ikke noget udelukkende patriotisk Dpraab.

Den Guddommelige veed saa ikke ret at begynde med det

Sociale, det Hensigtsfrærende, det Begejstrede. Det eneste Bidrag, hvormed han beriger de mange Erhvervsfilber, det eneste Forslag, hvorved han paatager sig at være om de mange Rettigheder og ophjælpe de mange Næringsveie, nedlægger han i den ene, indtrængende Formaning: Søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulle og alle disse Ting tillægges Ed. Men dette Forslag, der holder sig ved en saamislige Forudsætning, og dette „Søger først“, der anviser en saabesværlig Omvei, mangler vel Diebliffets praktiske Fart, og kan vist ikke gjøre synderligt Krav paa politisk Opmærksomhed. Den guddommelige Lærer og Leder maa altsaa for sit Guds-Riges Skyld give Ufsald paa ethvert ydre Fortrin, paa enhver Udmærkelse, hvorved de andre store Mænd ellers forstaae at skaffe deres Ord Indgang hos Mængden. Istedetfor at optræde som den store Mand, der kommer bærende paa det Heles Vel, maa han endog finde sig i, at fremtræde som den ringe Mand, der ikke kan tilbyde Sine nogen Verdens Fordeel. Spørget der om Magten: han har i denne Verden aldeles ingen Magt. For at anvende Magten, maatte han jo vise sig som Herre; for at rise sig som Herre, maatte han jo have Tjenere, og lade sig tjene; men han har ingen Tjenere, og kan ikke lade sig tjene: han maa selv tjene. Spørget der om Rigdom og Ære; det er visseelig forgjæves at vende sig til ham. Skulde han belønne sine Venner med verdslig Ære, da maatte han jo selv være anseet og æret i Verden; skulde han være anseet og æret i Verden, da maatte han vel ogsaa søge sin egen Ære og heller ikke forsmaae Menneskenes Ære; men for sit Guds-Riges Skyld tør han ikke søge sin egen Ære, og ikke tage Ære af Menneskene; nei, den Ære maa han agte for Intet. Og hvis han skulde lønne sine Tilhængere med Guld og Gaver, maatte han jo være rig, og det meget rig. Men han er jo ingen Rig-

mand; tvertimod, han er en fattig Mand. For at gjøre Menne-
skene rige i Gud, maa han finde sig i at være fattig i Verden, saa
fattig, at han end ikke har det, hvortil han kan hælde sit Hoved.

Den Guddommelige kan altsaa paa disse Vilkaar umulig
optræde for Mængdens Øine som nogen udmærket Mand: hvor-
ledes maa han da fremtræde? som et Menneſke, et sundt og sandt
og naturligt Menneſke, men kun som et Menneſke, at domme efter
det Udvortes. Ikke desto mindre maa dette Menneſke for sin Per-
son dog alligevel gjøre Fordringer til Menneſkene, som ingen
Anden: hans Stand og Værdighed kræver det, thi han er af
høi Byrd: Guds egen Søn! ja, han har en høi Rang: den
paa Jorden aabenbarede Gud! At eksistere som den fuldkomne
Religion, er med andre Ord at eksistere som Gud=Menneſke. At
tale til Menneſkene i Guds Navn, er da for Gud=Menneſket det
ſamme, som at tale i ſit eget Navn; han alene veed med ſig ſelv,
at han forholder ſig til Gud, ſom den eenbaarne Søn til Faderen,
og derfor vidner han om ſig ſelv: Den, ſom ſeer mig, ſeer
Faderen: jeg og Faderen, vi ere Eet. Hvilken Mod-
ſætning imellem det Udvortes og det Indvortes! Og hvad har
ſaa dette Menneſke, hvorved han kan begrunde Sandheden af ſit
eget Vidnesbyrd? Sandhedens Ord maa berisfes i Gjæringen:
Sønnen kan ſlet Intet gjøre af ſig ſelv, uden
hvad han ſeer Faderen gjøre; thi hvilke Ting,
ſom han gjør, de ſamme gjør og Sønnen ligesaa.
Thi ligesom Faderen opvækker Døde, og gjør le-
vende; ligesaa gjør og Sønnen levende, hvilke
han vil. Men hvilken Modſætning imellem det Udvortes og
det Indvortes! Gud=Menneſket vidner om ſig ſelv, og forkynder
Guds Riges Hemmeligheder; men andre Guds Mænd have jo
ogsaa forkyndt Guds Riges Hemmeligheder, og endda har Ingen

vovet at „kalde Gud sin egen Fader, og gjøre sig selv Gud lig.“
 Gud=Mennesket vidner om sig selv, og gjør store, underlige Gjerninger, helbreder de Syge, og opvækker de Døde. Men andre Guds udvalgte Redskaber have jo ogsaa gjort store, underlige Gjerninger, have ogsaa helbredet de Syge og opvakt de Døde; alligevel har dog Ingen af dem gjort Fordring paa at æres som Gud selv. — I udvortes, endelig Forstand forlanger Gud=Mennesket Intet for sig selv; thi han er jo i Tjenerens Skikkelse: dersom jeg ærer mig selv; da er min Ære Intet; men i aandelig og evig Forstand forlanger han Alt for sig, thi han er jo Midleren imellem Gud og Menneskene: „Ingen kommer til Faderen uden ved mig.“ — En saadan Høi-
 hed i en saadan Ringhed, en saadan Myndighed i en saadan Lydighed, en saadan Selvophøielse i en saadan Selvydmølgelse er aldrig før eller siden seet i Verden. Nu gjælder det da at vælge, ikke imellem en større og mindre Grad af det Sande, men imellem Sandheden selv og det uendelige Bedrag; nu handles her ikke længere om endelig Binding og endeligt Tab; men her handles om en uendelig Binding og et uendeligt Tab, om et evigt Liv og en evig Død, en evig Salighed og en evig Fortabelse. Hvo, som troer paa Guds Søn, harer det evige Liv. Men Guds Søn siger: Hvo, som vil bevare sit Liv, skal miste det, men Den, som vil sætte sit Liv til for min Skyld, skal frelse det. For at følge Guds Søn, maa et Menneske være beredt til at forlade Alt; thi Guds Søn siger: Hvo, som elsker Fader og Moder høiere end mig, er mig ikke værd. I Forholdet til Guds Søn gaaer altsaa Samvittigheden med: hvo, der elsker ham, maa elske ham med uendelig Kjærlighed.

Men nu gjælder da ogsaa det Omvendte, at hvo, som for-
 arger sig paa Menneskens Søn, maa tage Samvittigheden med

i Forargelsen, og see paa „denne Bedrager“, som paa et Menneſte, der „haver Djævlén“. Det er forfærdeligt, ikke at kunne elſte Guds Søn i Menneſkens Søn; thi Den, der ikke kan elſte Guds Søn, maa hade ham, og Den, der hader ham i Mandens Navn, maa hade ham indtil Døden. Enhver anden Sværmer og Bedrager kan jeg vel ogsaa hade, naar jeg opdager hans Bedrag. Men, som der er en Grændſe for det endelige Bedrag, maa der ogsaa være en Grændſe for mit Had. Jeg kan have Medhynk med Sværmeren og føle min Dverlegenhed ligeoverfor Bedrageren (thi det er jo i Grunden ikke mig, men Bedrageren ſelv, der bliver bedragen). Jo videre Bedraget drives, deſto mere vil Bedragerens Uſelighed ſtinne igjennem. Men, hvis jeg derimod tog fejl af „Menneſkens Søn“, og meente i ham at ſee en Bedrager, hvor ſkulde mit Had da finde ſin Grændſe? Kan der vel tænkes noget mere Dprorende, end at En, der kun er et Menneſte, vil kræve af mig, at jeg ſkal ære ham ſom en Gud? Eller kan der vel gøres et større Indgreb i min perſonlige Frihed, end det, at et andet Menneſte vil ſtille ſig ſelv imellem mig og min Gud? Forargelſen er ubegrændſet, eſterſom det jo dog alligevel ikke er Menneſkens Søn, der vil bedrage mig, men derimod mig, der er hildet i et frygteligt Selvbedrag. Den Forargedes indbildte Dverlegenhed over den formeentlige „Bedrager“ taber ſig her i en hemmelig Følelſe af virkelig Afmagt, og med Følelſen af denne Afmagt vorer igjen Hadet. Det er en rædſom Tanke — hvo tør tænke den ud! — at noget Menneſte kan hade Sandheden ſelv, ſom var den et uendeligt Bedrag, og dog fornemme Sandhedens Kraft i Hadets uendelige Videnskab; ja, Den, der hader Menneſkens Søn, maa hade ham indtil Døden.

Under diſſe Forudsætninger kunne vi nu med Rette ſige om Chriſtus, at han ikke blot kom til Verden i et kritiſt Tidspunkt,

men at han ogsaa kom, for at virke den afgjørende Krise. I det vi tale saaledes, tale vi ikke af os selv; men Evangeliet vidner herom fra Begyndelsen indtil Enden. I Joh. 12, 31 hedder det: Nu gaaer der Dom over denne Verden; og i samme Ev. 3, 19—21: Men denne er Dommen. Paa begge Steder er Ordet „Dom“ en Oversættelse af Grundterrens Ord: „Krisis“. — „Nu er denne Verdens Krisis“ — „Men denne er Krisis“ — Krisen er altsaa denne, at Lyset er kommet til Verden, og har gjort Skilsmisse imellem de Mennesker, der elske Mørket mere end Lyset, fordi deres Gjerninger ere onde, og de Mennesker, der øve Sandhed, og komme til Lyset, at deres Gjerninger maae blive aabenbarede. Krisen er denne, at Kristus staaer i Verden som Modsigelsens Tegn, og deler Menneskeheden i tvende Parter, der stride med hinanden om Sandhed og Løgn. Ikke blot Jesu egen Historie, men hele Verdenshistorien fra Kristus af kan betragtes som en væsentlig Fortsættelse og videre Gjennemførelse af denne Krise. — En moderne Tænkter har etsteds opstillet den Paastand, at Verdenshistoriens Løb maatte være afsluttet med Christi Himmelfart, hvis den evangeliske Fremstilling af denne Begivenhed var troværdig. Ikke alle Mennesker ere saa geniale, at de med Lethed kunne gaae ind paa en saadan Idee; men det kan da heldigvis ogsaa være det samme; thi den evangeliske Fremstilling beviser lige det Modsatte. Det hedder utrykkelig i Johannes's Evangelium (3, 17): Thi Gud har ikke sendt sin Søn til Verden, at han skal domme Verden, men at Verden skal blive salig ved ham. Det vil sige: Kristus kom ikke til Verden, for strax at fordomme de Ikke-Tvøende; men han kom, for at berikke den Krise, hvorved de Vantroede geraade i Modsigelse med de Troende, om dog ikke ved denne Modsigelse Lyset omstøder kunde fortrænge Mørket, og Alle derved blive salige, og komme til Sandheds Gjenkendelse.

Som Krisen er, maa ogsaa Kritiken være. Begge rette sig efter Modsigelsen. Evangelietroen er saa langt fra at undvige den moderne Modsigelsestheorie, at den meget mere stræber at indfjærpe den, og det ikke af utidig Lyst til dialektiske Overdrevelser, men af uimodstaaelig Trang til en afgjørende Erkjendelse. Naar vi allerede i For-Evangeliet høre Simeon sige til Maria om Barnet: se, denne er sat Mange i Israæl til Fald og Opreisning, og til et Tegn, som imodsiges, hvor kunne vi da tvivle om, at Krisen og Modsigelsen betinge hinanden, og at Kristus selv maa være det kritiske Princip, efterdi han er sat til et Modsigelsens Tegn. At misforstaae Modsigelsen er altsaa tillige at misforstaae Krisen; men at misforstaae Krisen er med andre Ord — at forfeile den kritiske Opgave.

Modsigelsens Tegn er paa denne Maade blevet miskjendt, ikke blot af Saadanne, for hvilke Evangeliet er en Daarstak, men ogsaa — af Saadanne, som paa den rene Videns Begne mene sig at see Guds Viisdom i Christi Afsyn. Den første Misforstaaelse karakteriserer sig i den negative Kritik; den sidste i den dogmatiserende Speculation. Begge Misforstaaelser udspringe af een og samme Forudsætning. Begge ere nemlig enige om, at Troen selv maa opløses og gaae til Grunde, hvis den Modsigelse, hvorunder Gud-Menneskets Begreb lider, ikke kan finde sin Løsning i Videnskaben. Den Speculation, der mener det vel med Troen, arbejder paa at opløse Modsigelsen i Ideen. Vil denne Bestræbelse lykkes? Den speculative Dogmatik løser os jo Knuden i den christologiske Idee, som en Jomfru løser en Sløife. Skade at denne Idee, naar den ret er gjenarbejdet indtil Begrebets Klarhed, viser sig i en saa paaafaldende Modsigelse med Kristenens. Dette er det fatale Vendepunkt, hvor Speculationen gaaer fra sig selv, og forvandles til negativ Kritik.

Den Kritik, der mener det ilde med Troen, arbejder nu paa, at opløse Begrebet i lutter Modsigelser ved at godtgjøre Umuligheden af Ideens Existens. Den speculerende Hegel lærer, at Gud-Menneskets Sandhed bekræfter sig selv i Ideen; den kritiserende Strauß indvender, at Ideen af det individuelle Gud-Menneske fornegter sig selv i Existensen. Dette i Videnskabens Historie tilstrækkelig godtgjorte Resultat, vilde upaatvirelig alt have ramt den positive Theologie med et bedøvende, næsten dødbringende Slag, hvis ikke denne Videnskab til al Lykke havde været omfavnet af en beskjærmende Aand, en stedse vaagende Genius, der kunde afvende Faren, og tage Stødet op, nemlig — af Middelmædigheden.

Den ægte Middelveislære opdagede naturligtvis strax, at Hegel ikke kunde bruges. Hegel holdt sig nemlig til det orthodoxe Begreb om Sønnens Væsens-Enhed med Faderen. Hvilket uhyre Misgreb af Speculationen! „Saavel den sunde Forstand, som den velforklarede Christendom lærer os jo noksom, at saadanne Ord af Christus, som: Jeg og Faderen, vi ere Et (Joh. 10, 30), umulig kunne være saa alvorlig meente, at de egentlig skulde hentyde paa nogen sand Væsens-Enhed af Faderen og Sønnen. Ivertimod! disse Ord i den hellige Skrift høre just iblandt dem, der staae og længe efter en fornuftig Fortolker, der kan komme og give dem den fornødne Omtydning, og bringe deres skjulte Mening for Lyset. Naar altsaa Christus siger: Jeg og Faderen, vi ere Et, bør dette allerhelst tages som et rhetorisk Udtryk for den almindelige Sandhed, at der virkelig findes en Væsens-Lighed imellem den hellige Gud og det sædelige Menneske. Den forstandige Omtydning af dette rhetoriske Udtryk har Hegel (mærkeligt nok, da det dog ellers findes i saa mange Commentarer) ulykkeligvis ikke kjendt; og denne hans eregetiske Urvidenbed har saa igjen været Aarsag

i, at han spildte sin Tid og Blid paa at udgrunde Sønnens Væsens-Genhed med Faderen". — At Middelveislæren saaledes fra Begyndelsen af kunde oversee hele Speculationen, dens Udgang saavel som dens Indgang, og derved undgaae et Skjær, paa hvilket saa mange dygtige Tænkere desværre ere strandede, er iblandt den nyere Tids mange mærkværdige Hændelser ingenlunde den mindst mærkværdige. Imidlertid troe vi dog, at Sagen lader sig forklare uden noget Mirakel, naar vi kun lægge Mærke til, at de mange Tænkere, der løb paa Grund i Speculationens Farvande, just løb paa Grund, fordi de saae for dybt i Logiken, og det omtrent i samme Forstand, som naar man siger om en Mand, at han har seet for dybt i — Flasken. Adruelighed er en ædel Dyd; og det maa man lade Middelmaadigheden: den veed, at holde Maade. Ingen, hvor vantro han end er, skal saa let tillade sig at spotte Halvkritikens ædruelige Repræsentanter, som hine Vantrøe paa den første Vintsefest tillode sig at spotte Herrens Apostle, der de sagde: „de ere fulde af sød Viin.“ — Altsaa i det farlige Tidspunkt, da de fleste Tænkere saae for dybt i Logiken, sad Middelmaadigheden strunk og ædru ved Roret, og iagttog den Forsigtighed, slet ikke at see til Logiken, for ikke, som saa mange Andre, at blive forvirret, komme ud af det rette Spor, og forseile Gursen. Havde Middelveistheologien faaet sit eget høiærværdige Ansigt at see i Logiken; ja det var blevet et rædsomt Dieblif! Den hegelste Medusa havde bestemt forvandlet Middelmaadigheden til en Steen, og altsaa dog nodt den til at gaae tilbunds i Speculationens Dybhed. — Til Oplysning for Uindviede blot følgende Bemærkning. Naar det vaersomme Udtryk: „Væsens-Lighed“ saa indstændig anbefales Kirkens Lærere, istedetfor Kirkens eget dristigere: „Væsens-Genhed“, da seer man strax, hvad det egentlig er, hvortil Middelveislæren sigter. Det er Forskjellen og Mod-

fætningen imellem Guds og Menneskets Væsen, den med tilbørligt Eftertryk vil indskærpe. Og det fortjener tilvise al Paa-
 Kjønne, at denne Forskjel ret indskærpes. Men havde Mittel-
 veistheologien nu bare sølt sig oplagt til at gjøre endog blot et
 slygtigt Bekjendtskab med den speculative Logik, saa vilde den upaa-
 tvivlelig have faaet nogen Mistillid til Virkningen af sit meget an-
 befalede Udtryk: „Væsens=Lighed“. Den sande Væsens=Lighed
 maa jo være begrundet i en Væsens=Genhed. Kun en overfladisk,
 ligegyldig og tilfældig Lighed kan falde udenfor den væsentlige Gen-
 hed. Denne væsentlige Genhed kalder Logiken Identitet. Om
 denne Identitet læres der udtrykkelig, at den ikke kan tænkes uden
 Forskjel og ikke bestaae uden Modfætning. Halvkritikens
 Anstrengelse med at indskærpe Forskjellen er forsaavidt temmelig
 overlødig. — Vel var det imidlertid, at Mittelmaadigheden ikke
 ændrede Logiken, og dog alligevel overvandt Hegel, og gjorde det
 af med Speculationen; maatte det nu blot lykkes den med ligesaa
 meget Held at overvinde Strauß, og gjøre det af med Feuerbach
 (og det maa dog vel engang lykkes): saa vilde Christendommen jo
 i denne Theologie have et ret solid og forsvarligt Bolværk, og for
 mange Aar være sikret mod alskens hadefulde Angreb.

Imidlertid turde det dog have lange Absigter, inden alle disse
 Sager ville ordne sig. Maaskee trækker Striden i Langdrag, og
 det varer en Stund, inden Halvkritiken seer sig istand til, at afbenytte
 det svære Skjts, og leverer et Hovedslag; maaskee, naar Halvkritiken
 efter et saadant Hovedslag saa igjen vender hjem til Troen, den da
 vender hjem med sædvanlig Honneur, o: med en halv Seier; maaskee,
 naar Fienden (thi Fiender have altid deres egen Fortolkning) saa for-
 tolker os den halve Seier som et heelt Nederlag; maaskee, siige vi, skal
 da et nyt Indfald igjen afstedkomme nye Forviklinger, og Striden
 begynde forfra. Lige vi nu alle disse Omstændigheder i alvorlig

Drerkeelse, betænte vi derhos, at Evangelietroen dog altid er og bliver en Livsag, hvis Afgjørelse den Paagjældende ikke vel kan udsætte til en for Videnskaben beleilig Tid, saa maa det jo blive os ret indlysende, at den Troende strax bør see sig om efter en anden Udvei, og forvente en anden Opløsning paa Modsigelsens Gaade.

Det er Forudsætningen selv, der maa forandres. [Skulde den troende Tilsegnelse af Christi Evangelium lide noget Afbræk, fordi Videnskaben engang imellem kom i Forlegenhed med Gud=Menneskets Begreb; da var Christendommen for længe siden gaaet til Grunde; men Sagen forholder sig omvendt: Gud=Menneskets Ubegribelighed er den religiøse Forudsætning, der maa betragtes som Evangelietroens rette, urokkelige Grundlag.

Naar nu Videnskaben, som det sig bør, vedbliver at foriste efter Modsigelsen; naar den ved sin uafslættelige Forfærdelse stædse beriger sig med nye, mere skjærende, endnu dybere trængende Modsigelser; naar den endelig smelter og saammenarbejder alle disse Modsigelser i en eneste stor Grundmodsigelse, for under denne Grundmodsigelses Gennervægt at knuse „Propheten fra Nazaret“: hvad betyder saa dette? Det betyder slet ikke, at den fuldkomne Religion nu skal falde for Modsigelsen, men det betyder, at „Propheten fra Nazaret“ er det rette Modsigelsens Tegn, i Sandhed baade Gud og Menneske. Og, naar saa den rene Videns hemmelige Medvidere hviſte til hinanden: Modsigelse, Modsigelse, hviſte Modsigelse! og naar de med denne Hviſt. n listte sig frem fra Reflexionens Baghold, for at opløse „det enkelte Gud=Menneske“ i en taaget Almindelighed: hvad beviser saa dette? Det beviser slet ikke, at „Gud=Menneske“ nu maa opløse sig i en Almindelighed; men det beviser, at den rene Videns er i Begreb med at

Løse sig selv op i Gud-Menneskets „uopløselige Modsigelse“. Og, naar saa denne Hemmelighed bliver kundbar; og, naar saa alle høirøstede Kritikere begynde at raabe: Modsigelse! Modsigelse! hvilken uhyre Modsigelse! og ved disse Raab sætte Verden i Bevægelse, for at storme Evangeliets Skandser, og støde „den historiske Kristus“ ud af Historien: hvad bevirker saa dette? Det bevirker slet ikke, at Kristus gaaer ud af Historien; men det bevirker, at Evangeliets Rys gaaer op i Troen; ja, det bevirker, at Oldingen Simeon træder frem med Barnet paa sine Arme, og vidner for alle de Stormløbende, hvad han fordem vidnede for Maria: Denne er sat Mange i Israel til Fald og Opreisning og til et Tegn, som imodsiges.

Verden modsiges Kristus; den gjør det med megen Færdighed (Færdighed kommer med Dødsen, og den har øvet sig heri fra Begyndelsen af). En trosthyldig Sjæl, der ikke kjenner Modsigelsens Hemmelighed, kunde maastee let falde paa at anstille følgende Betragtning: „Hvis Jesus virkelig har gjort alle de Mirakler, der tillægges ham i de fire kanoniske Evangelier, og fuldsøit enhver af disse Undergjerninger ganske saaledes, som Evangelisterne fortælle os det: maatte da ikke selv de meest forhærdede Phariseer omsider have overbevist sig om, at han var, om end ikke Guds egen Søn, saa dog et overordentligt Guds Sendebud? Naar de nu deeuagtet ikke blot vedblere at negte hans guddommelige Sendelse, men endog stræbte ham efter Livet; saa afjiver jo denne Kjendsgjerning, som det synes, et ret iagenseende Beviis for, at de erangeliske Mirakelfortællinger maae være, om ikke ligefrem opdigtede, saa dog idetmindste udsmykkede, eller paa anden Maade foranstæde.“ — Slige Betæneligheder hidrøre kun fra en Misforstaaelse af det Drernaturliges Væsen og Underets umiddelbare Virkning paa Dienvidnerne, en Misforstaaelse, der kun altfor efter-

trykkelig beviser, hvor lidet man er istand til at sætte sig ind i Dattidens virkelige Forhold og bedømme de evangeliske Kjendsgjeringer, naar Bevidstheden er bleven fremmed for Aabenbaringens oprindelige Indtryk. Bistnok er det en Modsigelse, at ville slaae en Mand ihjel, der selv oprækker de Døde. De Ypperste-Præster og Pharisæerne handlede (Joh. 11, 47) ganske vist efter Modsigelsens Grundsætning; det skal aldrig negtes. Men denne Modsigelse er saa langt fra at modbevise Underets Realitet, at den meget mere beviser dets eiendommelige Kraft, idet den viser os den frastødende Virkning, enhver Undergjerning nødvendigviis maa udøve paa de Ikke-Troende. See vi Sagen fra dette Synspunkt, ville de evangeliske Beretninger i alle Henseender godtgjøre deres indre Sandhed. — Forat det sande Under kan stee, forudsættes Troens Betingelse. I Matth. 13, 58 hedder det udtrykkelig, at Jesus ikke gjorde mange kraftige Gjerninger i sit Fædreland og i sit Huus, for med elst deres Bantro. Underet tilbydes slet ikke de Bantro. Det klareste Beviis herpaa have vi i følgende Beretning (Matth. 16, 1—4): Og Pharisæerne og Sadducæerne gik frem, fristede ham, og begjærede, at han vilde vise dem et Tegn af Himmelen. Men han svarede og sagde til dem: om Aftenen sige I, det bliver en skøn Dag; thi Himmelen er rød; og om Morgenen: det bliver Storm i Dag, thi Himmelen er rød og mørk. I Dienstskaf! om Himmelenes Skikkelse vide I at dømme, men om Tidernes Tegn kunne I ikke. Denne onde og vanartige Slægt begjærer Tegn, og den skal intet Tegn gives, uden Jonas Prophetens Tegn. Og han forlod dem, og gik bort. — Hvad kan nu her have bevæget Pharisæerne og Sadducæerne til at glemme deres egne

Tvistigheder og forene sig til et saa høitideligt Optog, for at anmode Undergjøreren om et særeget Tegn, da han jo ellers gjorde saa mange (ja efter deres Mening vist altfor mange) Tegn iblandt Folket? Svaret ligger os nær. De Skriftkloge, der ringeagtede Folket, ringeagtede naturligviis ogsaa de Tegn, der vakte Troen i Folket: Bantroens umiddelbare Forhold til Underet var altsaa den Gang det samme, som den Dag idag. Den samme Foragt, hvormed en David Straup i Nutiden taler om hine Sygehelbredelser i Galilæa, den samme Foragt og Mistro viste Phariseerne og Sadducæerne alt i Datiden imod de samme Sygehelbredelser. De Skriftkloge, der fælte sig saa ophøiede over Folket, meente vel, at de for deres Bedkommende nok kunde gjøre Fordring paa et mere udmærket Tegn, et Tegn, hvis Bestaafenhed de nu selv behagede at bestemme, et Tegn, der var istand til at overberøise dem. Dette Tegn skulde naturligviis ikke være noget almindeligt Tegn, ikke noget saa Ubetydeligt, som t. Ex., at en stakkels Blind fik sit Syn, eller en Sindssvag sin Forstand; deres Tegn skulde overhovedet ikke ske til Bedste for noget enkelt Menneske; nei, det skulde just være et over Mennesketilværelsen ophøiet Tegn, et storartet, af Verden overraskende Tegn, et Tegn, der kunde ryste Naturen selv, et lysende, pragtfuldt straalende Tegn, — et Tegn af Himmelen!

„At Jesus dog nu ikke greb denne Leilighed til i et Nu at vise sine Modstandere, hvo han var, maa vistnok vakte Forundring. Det var dog unegtelig haande høitstaende og anseelige Mænd, der her nedlode sig til at anmode ham om et Tegn. Havde han nu grebet Leiligheden, saa vare disse Skriftkloge vel blevne hans ivrigste Tilhængere, istedetfor at de nu, skuffede i deres Forventning, naturligviis maatte blive hans bitterste Fiender. Havde han blot benyttet denne Anledning og givet det forlangte Tegn, hvor Meget vilde da ikke have forandret sig i hans ydre Stilling;

de mange Mistjendelser, de mange Straffetaler, ja den tunge Lidelse og den bittere Død skulde da maastee været undgaaede. Men han greb ikke Leiligheden, han benyttede ikke Anledningen; han forlod dem, og gik bort — i Brede. Hvor maa Kritiken ikke forundre sig over en saadan Udfærd." Lad den saa forundre sig da! Men skulde en Kritiker her ville forsøge at afsbenytte denne Fortælling som et Bevis for, at „Udergjøreren dog rimeligvis ikke har turdet vove et Mirakelforsøg i saa mange og opmærksomme Vidners Nærværelse": da maae vi minde Kritiken om, hvad der skete med Lazarus i Bethanien (Joh. 11), og endnu tidligere med Enkens Sen i Nain (Luk. 7, 12—17). Hvor offentlig og aabenlyst seer ikke dette Under, med hvilken Bessuelighed er dette Optrin ikke fremstillet! „Herren saae Ligstæren, der han kom nær til Stadens Port; han saae Enken og ynkedes inderlig over hende, og sagde til hende: græd ikke. Og han traadte til, og rørte ved Baaren (men de, som bare, stode stille), og han sagde: du unge Mand, jeg byder dig, staac op! Og den Døde reiste sig op, og begyndte at tale, og han gav hans Moder ham . . ."

Mener Noget, at en saadan Udergjerning nødvendigvis maatte vække Troen hos alle Tilstedeværende; da tager han mærkelig fejl. For at overbevise os herom, henstille vi t. Ex. en eller anden forhærdet Sadducæer som Dienvidne. Hvorledes vilde nu en sadducæisk Kritiker vel bedømme dette Optrin? Uden Tvivl saaledes: „Det var da en sand Lykke for det unge Menneske, at han ikke blev levende begravet; men det var en fatal Ulykke, at denne foregivne Prophet, denne ombankende Mirakelmager, just skulde komme til Stadens Port i det Dieblis, man bar den Skindøde ud, og strax være saa heldig, at gjøre Opdagelsen, og benytte Tilfældet. Man maa imidlertid indrømme ham, at han forstaaer, at gjøre det baade høitideligt og rørende. See, Frøigten staaer

malet i Alles Naahyn: det er i Grunden et rystende Optrin. De stakkels Menneſker prise Gud, at Propheten har frelst en Død fra Graven; de burde hellere bede Orrigheden drage Omſorg for, at ærlige Folk fik Tid at døe, før Naasten lod dem begrave." — En moderne Kritiker behøver ſlet ikke at undſee ſig ved Sadducærens Opfatteſe; tværtimod, han kan endog retfærdiggjøre den i Kraft af Videnskabens eget logiſke Princip. Tænke vi lidt noiere efter, finde vi ſtrar Bevijet; her er det: „Hvis det unge Menneſke havde været virkelig død, ſaa var han ikke ſtaaet op igjen. Nu er han jo ſtaaet op igjen. Ergo: har han ikke været virkelig død." Denne Slutning er ſtringent og reen, ſom den rene Logik og den rene Widen.

Vi kunne endnu gaae et Skridt videre. Sæt, at en Undergjerning var ſaa iøinefaldende, ſaa uimodſigelig, at intet Dienvidne vovede at benegte dens Wibunnderlighed: mon en ſaadan Undergjerning da ſkulde være iſtand til at tvinge Troen frem i de Ikke-troende *). Ogſaa om dette Punkt kan Evangeliet meddele os

*) I en fra ſit Standpunkt fortræffelig Afhandling (Ueber das Wunder. 1839.) har Feuerbach fremsat denne Sandhed blandt Andet i følgende Udtryk: Der Glaube an das wunderbare Faktum iſt immer zugleich der Glaube an die Wahrheit der Vorſtellung z. B. der Auferſtehung, welche durch dieſes Wunder bewährt werden ſoll. Es iſt einſ, ob ich das Faktum oder die dem Faktum zu Grunde liegende Vorſtellung (oder Lehre) hinſtelle: die Vorſtellung wird mir dadurch nicht gewiſſer, nicht klarer, nicht näher gebracht, ſie mag mir nur in abstracto als Vorſtellung oder in concreto als ſinnliches Faktum dargeſtellt werden. Wer mir eine Vorſtellung als Faktum hinſtellt, der will nur kurzen Proceß mit mir machen. „Es iſt Faktum! punctum ſatis. Was willſt du dagegen machen? Du mußt es glauben“. Aber eben dadurch wer-

den fornødne Ophøising. I Matth. 12, 22—24 hedder det: da blev en Besat ført til ham, som var blind og stum; og han helbredede ham, saa at den Blinde og Stumme baade talede og saae. Og alt Folket forfærdedes, og sagde: mon denne ikke er den Davids Søn? Men der Pharisæerne det hørte, sagde de: denne uddriver ikke Diavle, uden ved Beelzebub, Dævlens Overste. Hvad have vi længere Vidnesbyrd behov! Pharisæerne kunde og turde ikke negte Kjendsgjerningen; de kunde og vilde ikke troe Underet: hvordan hjalp de sig da ud af Forlegenheden? Svar: ved en Fortolkning. Ja, Fortolkningskunsten er dog en vidunderlig Kunst. Bliver den raae Masse forarget paa Christus, saa griber den til Stene; men, naar de Skrifteflog forarges paa Christus, gribe de til en Fortolkning. Dette Mittel har endnu aldrig slaaet feil. Hvilket Modværge er vel saa kraftigt, som en smidig Fortolkning! Før skulde Menneskens Søns guddommelige Myndighed betvinge den hele oprørte Mængde, der kun kan værges sig med Stene, end en eneste Skrifteflog, der forstaaer at værges sig med en Fortolkning. Og hvilket Angrebsvaaben er vel saa farligt, som en snedig Fortolkning! Lad

den meine Zweifel nicht aufgeklärt, sondern nur niedergeschlagen — das Faktum ist ein Gewaltstreich — keine innern Gründe angegeben, die die Sache wahrscheinlicher machten. Das dogmatische Faktum ist illiberal, anmaßend, tyrannisch, es macht mir eine Vorstellung zum Befehl, es schiebt mir sie ins Gewissen hinein, indem es dieselbe zu einem Faktum, d. i. etwas nicht mehr zu Bezweifelndem macht, ohne doch die Zweifel und Schwierigkeiten aufzulösen“. Ludwig Feuerbach sämtliche Werke 1ster Band Pag. 20.

Mængden sammenrotte sig mod Menneskens Søn som mod en Røver med Sværd og Stænger: det hjælper ikke, han trænger dog igjennem, han seirer; men, naar de Skrifkloge begynde at indspinde ham i deres Net, og blotte Fortolkningens Dolk, da maa han give sig tabt, og kan ikke trænge igjennem. Alle andre Dæmoner kan Menneskens Søn betvinge; alene den Fortolkningens Dæmon har han hidtil ikke kunnet betvinge. Naar den moderne Kritik betænker sig lidt, kan den meget gjerne underskrive Phariseernes Fortolkning: Han uddriver ikke Dævle uden ved Beelzebul. Hvo er da Beelzebul? Blændværkets Aand, som selv er et Blændværk. Ja, Fortolkningen slaaer til: Christi Undergjerning er et dæmonisk Blændværk.

Hvad her er sagt om Underet, gjælder tillige om Ordet. Det Guds-Forhold, den Retfærdighed og Frihed, som udtaler sig i Christi Ord, kan ikke forstaaes uden en ubetinget Tro paa hans undergjørende Magt. Phariseerne modsagde hans Ord, fordi de modsagde hans Undergjerninger; de moderne Kritikere gjøre ligesaa. Hvor stor end Forskjellen er imellem Datidens og Nutidens Dannelse og Lænkemaade, er Vantroens Modsigelse dog i Grunden den samme. Enten vi blande os imellem hine gamle Phariseere, der ivrede mod den ufaldede Rabbi, forklarede hans Mirakler som Virkninger af dæmonisk Trolddom, og forargedes paa ham, fordi han krænkede Moseloven, forstyrrede den gode Tingenes Orden, og gjorde sig selv til Guds Søn; eller vi stille os i de ophyste Fritænkere's Rækker, og haane „denne tvetydige Jesus, hvis opdigtede Mirakler bevise Overtroens Forsøg paa at bryde Naturloven, hvis phantastiske Lære om Synden og Syndernes Forladelse forvirrer de sædelige Begreber om den sande Pligt og den sunde Dyd“: saa bliver Modsigelsens Resultat i begge Tilfælde det samme:

Jesús af Nazaret har, ved at udgive sig for Guds eenbaarne Søn, forstyrret de guddommelige Love i Naturens som i Mandens Verden, forvirret mange Sjæle, og stemplet sig selv som en Folkeforfører.

Det er et af Verdensaaendens store Arbejder, at fremme og mangfoldiggjøre denne Modsigelse i alle Retninger, og føre den igjennem alle Kriser. Men, imedens Verdensaaenden kun anvender de mange Modsigelser til at bekræfte Fornegtelsen, gaaer nu ogsaa Christi Aand igjennem Liden, for at optage de samme Modsigelser, vende dem om, og opløse dem i Troen. Reflexionen strider da igjen for en troende Tillegnelse.

Hvor uretfærdig og falsk er dog ikke den Paaftand, at Jesu undergjørende Magt i nogensohelst af dens Uttringer skulde have bevirket en Forstyrrelse af Naturens Kræfter, og anrettet Forvirring i Sjælens Verden.

Sandt er det, at Herren engang, da han i Cana i Galilæa havde sat sig imellem Bryllupsgjæsterne, forvandlede Vand til Viin. Men hvilke Kræfter bleve da her forstyrrede? Kunde det da krænke det rene Vand, at en Guddomstank forvandlede det til Viin? Eller kunde det maaskee forstyrre Naturens Orden, at Guds Søn vilde hellige et af Mennekelivets Skjonne, men flygtige Dieblkke ved en Afglands af evig Herlighed? Verden har dog saa mange Lærere, der helst begynde med at forvandle Viin til Vand; man kunde da sagtens tilgive „denne Gne“, at han — til en Forandring! — har gjort Begyndelsen med at forvandle Vand til Viin.

Sandt er det, at Herren engang, da han med sine Disciple foer over Genesareths Sø, reiste sig af sin Sævn, og truede

Veiret, og stillede Stormen. Dette skal nu efter Verdens Dom være et oprørende Indgreb i Naturens Rettigheder. Men er det dog ikke efter Verdens Dom en naturlig Ret, at Menneskene værges sig imod de blinde Kræfter: hvi vil man da anklage „denne Ene“, fordi han hørte Disciplenes Angst-Raab, og i Farens Dieblig gjorde Brug af sin guddommelige Ret, for at beskæmme de „Lidetroende“. Verden har dog saa mange stærke Uander, der fare med Storm, og bruse med Uveir; man kunde da sagtens tilgive „denne Ene“, at han — til en Forandring! — vil standse Stormen, og gjøre det larmende Uveir — blitstille.

Sandt er det, at Herren, dengang han vandrede som Menneske iblandt Menneskene, kun behøvede at udrække sin Haand, for at helbrede den Syge, eller tale et Ord, for at opvække den Døde. Han havde Magt, han virkede med Kraft; men forstyrrede han da de menneskelige Kræfter? Overalt, hvor Verdens Mægtige ret bruge deres Magt, og virke med Kraft, kan det aldrig fælle, at Haltes og Krøblingers Antal jo meget formeres; hvi vil man da saa haardt anklage „denne Ene“, fordi han, til en Forandring, kun bruger sin Magt, at Haltes og Krøblingers Antal noget formindskes. Verden har jo dog Magthavere nok, der kunne slaae de Levende ihjel, og findes villige til at opoffre de Mange, for selv at leve; hvi vil man da forarge sig paa „denne Ene“, fordi han — til en Forandring! — nu helst vil opvække de Døde, Ingen opoffre uden sig selv, og tilsidst gaar i Døden for Alle. — Ikke bestomindre var han jo dog en Magthaver: det Ord, der kan opvække de Døde, kunde vel ogsaa ihjelslaae de Levende. Verden maa vel grue for en saadan Magthaver, thi — „hvor let kunde han dog ikke misbruge sin Magt“.

„Man tænke sig en ædel Selvherster, en menneskekjærlig Despot (ogfsaa Despoter kunne jo stundom være menneskekjærlige) ud-

rustet med en saadan Magt; man tænke sig, at denne Despot havde Fiender; man tænke sig, at disse Fiender misforstode hans Langmodighed, og fortolkede den lemfældige Brug, han gjorde af sin hemmelighedsfulde Magt, som et Tegns paa virkelig Afmagt; man tænke sig, at disse Fiender vare baade utaknemmelige og uretfærdige og blodtørstige, saa at de ikke alene vilde dræbe Herskeren selv, men med det Samme gjøre alle hans mennekesfjærlige Foranstaltninger til Intet: hvor maatte da den ædle Selvherster ikke harmes inderlig over saadanne Fiender; hvor maatte han i Farens Dieblik, naar han stod alene omringet af disse utaknemmelige, uretfærdige, blodtørstige Fiender, dog ikke fistes til at høre sig med overnaturlig Vælde, gjøre Brug af Magten, og tilintetgjøre dem alle med et eneste Ord!" — Den Herre Christus havde nu en saadan Magt; men — han brugte den ikke. Han havde ogsaa Fiender, uretfærdige, utaknemmelige Fiender: han vrededes paa dem, han bedrovedes inderlig over dem; men Magten brugte han ikke. Fienderne omringede ham, og toge ham til Fange: han stod alene midt iblandt dem; de tørstede efter hans Blod; han behøvede kun at tale et Ord, for at kaste dem alle til Jorden; men — Magten brugte han ikke. Havde han i noget Dieblik af sit Liv forglemt sig, og misbrugt sin undergjørende Magt, det skulde vist ikke været forglemt af hans mange Anklagere. Falske Vidner førte allehaande Klager imod ham; men der var dog Ingen, der kunde staa frem, og ridne om Magtens Misbrug. Ingen Pharisæer kunde staa frem, og klage over, at „den fangne Folkforfører engang ved et Trolddomsord havde berøvet ham hans Dines Lys". Ingen Sadducæer kunde staa frem, og klage over, „at den fangne Sværmer en Gang havde ramt ham i Brede, og berøvet ham Lemmernes Brug". Nei, han forstyrrede ikke den naturlige Orden, han forvued ikke den men-

nestelige Selvstændighed. Han vilde jo ikke nedrive, men opbygge, ikke faare de Karste, men læge de Syge.

Der vare mange Syge, som havde Lægen behov. Og den store Læge begyndte med at gaae omkring i det ganske Galilæa, og helbrede al Sygdom og al Skrøbelighed iblandt Folket. Han kunde læge, thi Naturens Skaber lagde Helbredelsens Kraft i hans hellige Ord han vilde læge — Alle, som anraabte ham i ubetinget Tillid og Tro. Og der vare Saamange, som havde Lægen behov, fordi de lede ilde. Snart i Folketæren, og snart paa de eensomme Veie modet vort Die disse Nødlidende. Deres Haab lyder til ham ved hvert Skridt, han gjør; og han standser sin Gang, og bliver ikke træt af at høre deres Bønner. Der er det en Syedalsk, der falder ned for ham: „Herre, om du vil, kan du rense mig!“ Hijt kommer Heridsmanden fra Capernaum: „Herre, min Dje ner ligger hjemme, værkbruden, og vinges svarlig!“ Her er det den syge Dvinde, hende, der i tolv Aar har haabet forjæves paa Lægenes Kunst; see, hun feger ham i Folketrængslun, hun følger saa stille efter ham, om hun dog kunde komme ham saa nær, at hun berørte Emmen af hans Klædebon; thi, siger hun i sit Hjerte, dersom jeg ikkun rører ved hans Klædebon, saa bliver jeg helbredet. — Der ere saa mange Syge, som have Lægen behov, og her er en Læge, som kan hjælpe, og som aldrig bliver træt. Nei, han bliver aldrig træt af at tale Ordet, og udbræfte Haanden. Til den Enne lyder det: Jeg vil, worde reen! til den Anden: Jeg vil komme! til Dvinden: Datter, vær frimodig, din Tro haver frelst dig! Til den Værkbrudne: Søn, vær frimodig, dine Synder ere dig forladne! og til de Blinde ved Beian: Eder skee efter Ederes Tro.

Saa kom hans Rygte da ud over al Syria, og de førte til ham alle dem, som lode ilde, som med forskjellige Sygdomme og Piner vare behæftede, Besatte og Maanedsyge og Værkbrudne, og han helbrede dem. Og der fulgte ham meget Folk fra Galilæa og Dekapolis og Jerusaleem og Judæa og paa hiin Side Jordan. Men der han saae Folket, steg han op paa et Bjerg, og der han havde sat sig, gik hans Disciple til ham, og han oplod sin Mund, og — lær'e Folket fra Bjerg. — Hvo kan nu her tale om Forstyrrelse og Folkførselse, her, hvor Alt trindt omkring aander som i Grijhedens No, medens Mesteren oplester sin klare Røst. See, Bjergene er hans Værestol, Disciplene stode ved hans Fodder, taase Skarer lytte til Evangelie's Grundord, Sjæle ne drikke af Livets Væld! Hvo tør kalde dette Bjerg et Forstyrrelsernes Bjerg? Det fromme Sagn har kaldt det Selighedernes Bjerg: det er et godt Navn, det giver Gjenlyd af Frelserens Ord; det er et vellydende Navn, det aabner saa lys en Udsigt. Vil Nooen nu fra dette Selighedernes Bjerg see ned ad med den Orken hjer Sinai graaner i mørke Skjægger som Fødselsbjerg: da skal han sande, hvad Johannes vidner, at Loven er givet ved Moses, men Naaden og Sandheden er vorden ved Jesum Christum.

Evang. Matth. 5 Cap.

Mener ikke, at jeg er kommen at opløse Loven eller Propheterne: jeg er ikke kommen at opløse, men at fuldkomme. Thi sandelig siger jeg Eder: indtil Himmelen og Jorden forgaar, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tøddel af Loven forgaar, indtil det skeer alt sammen.

Har en Folkeforfører vel nogensinde talt til Mængden i et saadant Sprog? Det er dog bitterligt, at Den, der vil vinde Mængdens Gunst, maa rette sig efter Mængdens Ønske. Men det kan dog nok neppe være Mængdens Ønske, at den gamle Lov skal indskjærpes indtil Leddel og Bogstav; det kan neppe være Mængdens Ønske, at det Besværlige skal gøres endnu besværligere. Mængden ønsker overhovedet ingen overdreven Indskjærpelse af det Bestaaende. Hvad Mængden ønsker, er tværtimod en mere fornuftig, til Tidens Fordringer svarende, Forandring i Loven, en Forandring, der naturligtvis gaar ud paa en Formildelse. Dette veed nu Folketaleren meget godt. Naar det da er ham ret magtpaaliggende, at vinde Folket og bearbejde Mængden, holder han skarpe Taler imod Loven og det Bestaaende. Jo skarpere han taler mod Loven, jo mere han ivrer mod det Bestaaende, desto bedre bliver han forstaaet af Mængden; jo bedre han bliver forstaaet af Mængden, desto lettere forfører han Folket: den urolige Mængde vil ikke blot føres, at nei, den vil — forføres. Det er dog bitterligt, at Den, der vil berøge Mæsken, og derved frembringe en stor Omvæltning i Folkets Vilkaar, maa rette sig efter Mæsken's Gatteevne. Men Den, der kun retter sig efter Mæsken's Gatteevne, tør ikke henlægge den Forandring, han agter at bewirke, i det indvortes Menneske. Denne Forandring kan jo kun foregaae derved, at hvert enkelt Menneske selv bliver forandret: hvor vanskeligt, at forstaae en saadan Forandring, hvor langsomt, hvor besværligt, at føre den igjennem! Aldrig har endnu nogen Folkemasse været begejstret for en saadan indvortes, usynlig og væsentlig Forandring. Hvad Mæsken attraaer, er en Forandring i det Udvores. Denne Forandring kan da især vise sig i en paafaldende Modsatning imellem det Gamle

og det Nye. Det Nye maa naturligtvis være en udbvendig Forbedring, og denne udbvendige Forbedring maa da vel ogsaa lade sig gennemføre, uden at de enkelte Individer just behøve at anstrenge sig altfor meget med deres egen indvendige Selvforbedring. Dette veed Folketaleren nu ogsaa meget godt. Hvis det derfor er hans vigtigste Opgave, at sætte Mængden i Bevægelse, begynder han strax at angribe det Gamle og anprise det Nye. Jo bedre det nu lykkes ham, at fæste Fordærvelsen over paa det Gamle, og lokke Lyksaligheden ud af det Nye, desto bedre skal det lykkes ham, at blive forstaaet af Mængden; og jo bedre det lykkes ham, at komme i Forstaelse med Mængden, desto lettere vil det ogsaa lykkes ham, at forføre Folket: Mængden vil ikke blot føres, af nei, den vil — forføres.

Mener ikke — saa taler den guddommelige Lærer fra Bjerget — mener ikke, at jeg er kommen, at opløse Loven eller Propheterne. Christus maa visstelig have fjendt Menneskenes utaalmodige Sigende efter udbortes Forandring, siden han taler saaledes. Fra Bjerget, fra sit Hejsæde, har han ikke blot kunnet overskue Forsamlingens talrige Mængde, men i Sandhed ogsaa gennemskue Mængden. Idet hans Blik da gjen-nemskuede Mængden, og saae de urolige Distrikter gjære i Mængden, har han lagt et stort Eftertryk paa de Ord: Mener ikke, at jeg er kommen, at opløse Loven eller Propheterne; jeg er ikke kommen at opløse, men at fuldkomme. Det er, som vilde han ved denne Udtalesel nedlægge sin hele Myndighed i Propheternes Tale, i Lovens Ord: Thi sandelig siger jeg eder, indtil Himmelen og Jorden forgaae, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Tøddel af Loven forgaae, indtil det skeer altsammen. — Det er, som kunde han ikke strengt nok indskærpe denne Paamindelse; han lægger endog en Straf paa Misforstaelsen; han gaar i det

Enfalte, hører ham! Derfor, hvo som løser eet af disse mindste Bud, og lærer Menneskene saaledes, han skal kaldes den Mindste i Himmeriges Rige. Og dog elsker han Folket, og dog taler han til Mængden: hvorledes vil nu dette forstaaes? Er han maaskee selv paa alle Maader betrygget i det Gamle, og tilfredsstillet ved det Bestaaende? Har han da slet intet Nyt at tilbyde? Det kan dog vel aldrig være hans Mening, at Alt i Virkeligheden skal blive, som det er. Hører ham! Thi jeg siger Eder: uden Eders Retfærdighed overgaaer de Skrifstloges og Phariseernes Retfærdighed, komme I ingenlunde ind i Himmeriges Rige. — Han er altsaa dog heller ikke tilfreds med det Bestaaende, og ingenlunde betrygget i det Gamle. Og saa han vil frembringe en Forandring. Men hvilken Forandring? Ja, derom bevæger sig just Modsigelsen!

Da Jesu Tale havde lydt i Mængden, vare der vistnok Mange, der siden efter maatte seie sig i Modsigelse med Taleren. De Urelige, der fornam den dybe, noksom bekendte Trang til „en ydre Forandring“, maatte vel finde det leiligt modsigende, at „den store Prophet saaledes vilde begynde med at sikkre det Bestaaende og holde paa det Gamle“. Øverste-Priesterne og Folkets Dyrste maatte vistnok seie sig leiligt foruroligede over, at den driftige Folketaler kastede et saa farligt Gjæringsstef ind i Maaßen, og — hvilken Formastelighed! — vovede at tale til Mængden om en ny Retfærdighed, en Reifærdighed, der endog skulde overgaae de Skrifstloges og Pharisæernes“. — Modsigelsen var altsaa altsidig nok; thi, idet begge Parter saaledes modsagde Christus, modsagde de jo med det Samme hinanden indbyrdes.

Dog, det er nu Auktundreder siden, at disse Modsigelser først kom til Udbrud i hine Partiers heftige Strid. Beidene for-

holdene have siden den Tid forandret sig; hine forældede Partistridigheder om det Gamle og det Nye kunne nu ikke længere forstyrre den rolige Betragtning af Messias's Optræden iblandt sine Egne.

Den theologiske Videnskab seer sig da nu forsaauidt ogsaa istand til at opløse hine Modsigelser i Ideens egen Afslidighed. Hvor meget Passende, Træffende, ja endog Opbyggeligt lader sig nu ikke fremføre om Forholdet imellem Lovgivningen paa Sinai og denne Bjergprædiken, imellem Moses og Kristus, imellem Jehova og den himmelske Fader, imellem Loven og Evangeliet. Men alligevel gaaer Videnskabens Magt dog ikke saa vidt, at den skulde kunne fjerne Misforstaaelsens oprindelige Grund eller opheve Stridens Aarsag: hver Gang de eksistentielle Betingelser paanytræde i Kraft, slaaer ogsaa Modsigelsen ud i nye, overraskende Former. Et umiskjendeligt Beviis herpaa leverer den negative Kritik. Lad den forargede Tritænkter selv holde os et lille Foredrag.

„Der er dog i Nutiden Ingen, som med større Smidighed og mere Talent har forstaaet at underminere Christendommen, end Theologer og Præster. For at lokke Mængden til sig og — til Kristus, have de selv ladet sig lokke ud paa Dannelsens videnskabelige Glatiis, hvor man hvert Dieblit snubler og taber Troens Fodfæste. — For imidlertid under saa mislige Omstændigheder at beholde Ligevægten, maa man nu see at vende og dreie sig med den størst mulige Smidighed. Hvorledes gaaer det da? Ret godt! Man lader blot, som om der var den inderligste og skjønneste Harmonie imellem Driften, Fornuften og Christendommen; saa holder man Ligevægten, saa gaaer det ret godt. Er det da virkelig muligt, at sammenholde saa ueensartede Bestanddele? Ja! ved at neutralisere de fiendtlige Kræfter, indbysse Driften, smigre Fornuften, og udbrage Braaden af Christi Ord er det til en vis Grad endog lidt meer end muligt. Nutiden, der omfider har

opgivet hine middelaalderlig-unheimliche Forsøg med at gjøre Guld, har i det Sted vundet en desto større praktisk Færdighed i Forarbejdelsen af allehaande Galanterivarer og interessante Compositioner. Kan man end ikke gjøre Guld, nu, saa kan man jo gjøre Sølv, nemlig Ny-Sølv: det er dog altid Noget. Dmtrent paa samme Maade forholder det sig med Christendommen. Bibelordets ægte Malm, hiint Evangeliets rene Guld, der fordum luede i „Troens Skjold“ og „Saliggjørelsens Hjelm“, er reent forsvundet. Ingen veed, hvor dette Guld er blevet af; man graver og gnaber, søger og leder overalt, men — det findes ikke mere. Hvad er nu herved at gjøre? I Mangel af det Bedste, vælger man det Næstbedste. I trange Tider hjælper man sig, som man kan — ved en stndrig Composition. Men Ny-Christendom og Ny-Sølv staae alligevel ikke al pari. At bedrage sin Næste med det nye Sølv, er farligt for Navn og Rygte, thi Sølvprøven siger ubestikkelig, at „det Gamle er bedre“; men at bedaare Mængden med en ny Christendom, ja det er en ærlig Sag, thi den forfalskede Prøve forsikrer os jo, at „det Nye er bedre“.

„Hvad her fremsøres, er ingen tom Beskyldning, men en bitterlig Kjendsgjerning: nogle faa Exempler ville være tilstrækkelige til at sætte Sagen i det rette Lys. Opgaven er at undersøge, om Nutidens Theologer og Præster nu ogsaa virkelig lære og prædike saaledes, som Kristus selv har prædiket.“

„I den saakaldte Bjergprædiken begynder Kristus med at prise dem salige, der ere fattige i Aanden. For at faae Borgerret i Himmeriges Rige behøver man altsaa blot at være fattig i Aanden. Her er strax Noget, der tiltaler den naturlige Følelse. En ret opbyggelig Prædiken over denne Text vil sikkerlig kunne forstaae, ikke blot Præsten selv, men den hele Menighed (Klokkeren og Stolefonen inclusivt) en andægtig Lise for alle tvivlende

Tanker, en frydefuld Seier over alle hovmodige Skriftkloge, en vederqvægende Triumph over Verdens forfængelige Wiisdom. At det, der er skjult for de Vise og Skriftkloge, kan være aabenbart for de Umyndige (item for Klokkeren og Stolekønen), er jo unegtelig og uden al Modsigelse en meget opbyggelig Tanke. Men skulde Nogen iblandt Menighedens Umyndige saa ville forsøge sig videre med den eenfoldige Grundsætning, at alle Christne i religiøs Henseende altsaa maae være lige vise, eftersom de jo alle uden Undtagelse ere fattige i Aanden: hvad maa han da ikke erfare? Ja, da maa han vel erfare, at der nok dog alligevel er en mærkelig Forskjel, at den Gne i Aandens Fattigdom dog nok alligevel er endeel visere end den Anden. See, Klokkeren t. Gr. er nu strax visere jend Stolekønen; Præsten er saa igjen langt visere end Klokkeren, Provsten visere end Præsten, Bispens visere end Provsten, og Summas Theologus siden Pavedømmets Afstæffelse den viseste Mand i Christenheden. Det gaaer saa, som det kan, med det evangeliske Ord: „salige ere de fattige i Aanden“. En Summus Theologus kan umulig være fattig i Aanden; men desuagtet maa han jo dog antages at kunne blive salig, aldenstund han er den viseste Mand i Christenheden; paa den anden Side kan Stolekønen da heller ikke nogeninde gjøre sig Haab om at blive Summus Theologus, men desuagtet maa hun dog vel antages at kunne blive salig, aldenstund hun er — fattig i Aanden“.

„Men hvordan staaer det da til med det „at blive salig“, og det „at være fattig i Aanden“? Beed den eenfoldigste Christen ligesaa fuldt, hvad der væsentlig hører til Tro og Salighed, som den viseste: hvad betyder saa det, at være Summus Theologus og den viseste Mand i Christenheden? — Det betyder, at den christelige Tro behøver en grundig Kærdom og videnskabelig

Dannelse, for at blive rigtig forstaaet, dygtig forsvaret og tilbørlig prædiket i Kirken". — Nei, er det virkelig sandt? Blev da Christendommen ikke rigtig forstaaet og dygtig forsvaret og tilbørlig prædiket paa Apostlenes Tid? Var St. Peder, naar vi see nærmere til, maaske **Summus Theologus**? Eller var det kanske det theologiske Doctordiplom, der overraskede Paulus paa Veien til Damaskus? — „Med Apostlene var det en ganske anden Sag; de havde jo den Hellig-Nands overnaturlige Naadegave". — Et aldeles træffende Svar! lige opklarende, lige vægtigt og i alle Maader lige kjærkomment, hvad enten det saa gives os af Stolekonen eller af **Summus Theologus**. Utsaa: dengang Menigheden havde den Hellig-Nands Naadegave, behøvede Christendommen ingen **Doctores Theologiæ**; nu derimod, da Kirken ikke længere har Nandens overnaturlige Gave, kan Christendommen ikke bestaae uden en **Summus Theologus**. Ja nu forstaae vi det: ifølge den evangeliske Grundlov ere alle Troende slet og ret fattige i Nanden, og Kristus har i saa Henseende ikke tænkt paa at gjøre nogen kirkelig Forffjel imellem det at være Stolekone og det at være **Summus Theologus**; Forffjellen maa alene beroe paa den Hellig Nands overnaturlige Gave; men siden denne Naadegave efterhaanden er aftagen og i den allersejeste Tid næstendeels gaaet reent ind, have kirkelig sindede Mænd været betænkte paa at erstatte Tabet ved mere naturlige Midler. Man har da i denne Anledning paany revideret Grundloven, og i Betragtning af Tidens Lary endog fundet sig besøiet til at tilføie en liden Redaktionsanmærkning, saaledes lydende: „Ifølge Stifterens guddommelige Fundats (jfr. Bjergrædikenens første Artikel) ere alle sande Christne uden Forffjel fattige i Nanden, og bør Ingen i saa Henseende indrømmes andet Fortrin end det, den Hellig-Nand selv maatte behage at anvise ham i Menigheden; men —

da Lidene ere verdslige, og de verdslige Lidet skride frem i stadig Tilvæxt af allehaande lærde Kundskab og fornuftig Indsigt, har man til Kirkens Tary fundet det fornødent, at berige Troen med adskilligt Guds af den lærde Viden, og bør desaaarsag Menighedens Fattige holdes under stadigt Tilshyn af de større, Godseiere eller videnskabelige Eiendomsbesiddere, som under Forsæde af **Summus Theologus** naturligviis rangere efter deres litterære Formue. Gud veed, om nu ogsaa Stolekønen just saa lige kan indsee den dybere Mening, der ligger til Grund for denne Redactionsanmærkning; men det er vist, at **Summus Theologus** kan meget godt see den, og vi tillade os at mene, at ogsaa vi kunne see den. „Troen har i Grunden Intet med den lærde Videnskab at gjøre, og dog kan Troen — *mirabile dictu* — ikke bestaae uden den lærde Videnskab“. En superb Evethighed! Nu maatte det da gaae til med trefoldigt Hereri, hvis de høilærde Kirkepatroner nogen- sinde skulde tabe Rødvægten. Bliver Videnskaben engang imellem for nærgaaende, kommer man lidt i Knibe med den negative Kritik: nu, saa kan man jo krybe sammen i erangelist Genfoldighed, tage Grundloven bogstavelig og folde sine Hænder: „Salige ere de Fattige i Aanden“! Træder Lægmand derimod for dristig op, ville de Umyndige, item Klokkeren, item Stolekønen, nu ogsaa til at tale et Ord med i Drøftelsen af de kirkelige Spørgsmaal: hvad gjør man saa? Man appellerer naturligviis til Redactionsanmærkningen og berøver Fortolkningens Nødvendighed af Striftens Analogie. Den videnskabelige Fortolkning gaaer jo altid ud paa at finde Lyset, og der ere Parallelsteder nok i den hellige Skrift, der vidne om Lyset. Ved Hjælp af Lyset bliver det Hele klart: Skriftens Lys skinner kun i Fortolkningen, Fortolkningens Lys skinner kun i Hermeneutiken, men Hermeneutikens Lys oprinder først i Theologien: skulde en **Summus Theologus** da ikke

forstaae at overbevise Menigheden om, at Christi Ord om de Fattige i Aanden ingenlunde tør tages efter Bogstaven".

"Men, for at ende dette tvetydige Spil, bliver man dog nok tilfældigt nødt til at staae ind paa en af tvende Veie. Enten vedgaae man ligefrem, at den kristelige Overbeviisning nødvendigviis afhænger af fornuftig Indsigt og rationel Begrundelse; og da har Læren om Aandens Fattigdom tabt sin evangeliske Betydning: Fornufterkjendelsen besejrer Christendommen. Eller man tage Læren om de aandelig Fattige ganske bogstavelig. I dette Tilfælde bevarer man Christendommen, men kommer i Modstøelse med Fornuften. Det indre Lys, hvorom Evangeliet taler, er, vel at mærke, ingenlunde Fornuftens Lys; nei, det er et ganske eget, hemmelighedsfuldt, overnaturligt Lys, et Lys, der ved et Mirakel ligesaa godt kan oprinde for den Udannede, som for den Dannede. Saameget er altsaa afgjort, at Den, der søger dette indre Lys i Aandens Fattigdom, ikke bør henvende sig til vore videnskabelige Theologer og moderne Præster; han maa langt hellere udkaaare Middelalderens fattige Mystikere og strenge Munkke til sine Læremestere".

"Christus priser endvidere dem salige, der have et reent Hjerter, og lover dem, at de skulle see Gud. Og saa disse Ord: „salige ere de rene af Hjertet“, anbefale sig til den fromme Forsølse. Det er dog saa edelt, saa elskeligt at have et reent Hjerter. Ja! i rene Ord paa det rene Papiir ville vi alle ret gjerne være rene af Hjertet; men af desværre! i det virkelige Liv, i Kjøb og Mod er intet Hjerter reent: vi ere jo alle „Syndere“. Det nytter kun lidet, at Præsten forklarer os, at vi, saavidt muligt, skulle bestræbe os for at rense vore Hjerter; og at Theologen forjætter os, at, naar vi kun trolig vedblive med denne Bestræbelse, samt med den grammatiske Forklaring af den hellige Skrifts hebraiske

bare-lebab, vi da ogsaa, saavidt muligt, skulle komme i et stedse nærmere og nærmere Samfund med Gud. Denne Lære om en uendelig Linnærmelse er Christendommens Undergang. Forjættelsen, at see Gud, lyder, ifølge Linnærmelseslæren, som en spotteude Ironie over den menneskelige Skrøbelighed: „det er et Menneſte ligesaa let at see Gud, som at være reen af Hjertet; begge Dele ere lige umulige“. I Christendommens Aand ere derimod Christi Ord saa udtrykfulde og eiendommelige, at der ordentlig udfordres en vis Kunstlid, for at faae dem tilhørlig misforstaaede. Ved „de rene af Hjertet“ kan her ikke tænkes paa de naturlige Menneſkers gradvise Efterhaandsforbedring; thi det naturlige Menneſte fatter ſtet ikke „de Ting, som vere Guds Aand til; thi de ere ham en Daarlighed“. Nei, her maa tænkes paa noget ganske Andet, her maa tænkes paa hiin hemmelighedsfulde overnaturlige Metamorphose, hiin mirakuløse, ubegribelige Forvandling, hvilken „Gud den Hellig-Aand“ alene kan bevirke i sine Udvalgte, idet han efter Behag ſtaber Menneſket et reent Hjerter — i Troen. Forſkjellen er altsaa tydelig nok udtrykt. Vælger man at prædike om det naturlige Menneſtes sædelige Linnærmelse til Gud, da har man med det Samme anerkjendt Fornuftsviklingens uafviſelige Nødvendighed, og i Grunden afſtøffet Christendommen. Det naturlige Hjerter maa forbedre ſig saa meget og saa længe, det vil; det kommer dog alligevel aldrig til at see Gud, og forlanger det viſt heller ikke. Vælger man derimod Gjenfødelſens Mirakel som Udgangspunkt; nu, saa hæder man Christendommen, men kommer i en haard Modſigelse med Fornuften. Det er naturligviis overladt til Enhver at vælge, hvilket han vil; kun dette maa vi paa det Eftertrykkeligſte gjentage, at Den, der med Gjenfødelſesmiraklet vil trodſe Natur og Fornuft, ikke maa vente ſig nogen

Understøttelse hos Nutidens Præster og Theologer, men snarere søge den hos Fortidens Mystikere og Munkc“.

„Hvad her er sagt om Troen, gjælder ogsaa om Gjerningen: den aabenbarede Religion og den tilsvarende Sædelighed forholde sig som Aarsag og Virkning“.

„Christus, der prædiker under aaben Himmel, forbyder sine Tilhængere al Brug af Gjengjeldsens Ret; lad os engang see, om Nogen af de i Nutiden meget yndede Prædikanter tør gjøre det Samme, naar de prædike i Kirken. Det er en meget taknemmelig Opgave, at skulle formilde det haarde Bud: „Die for Die, Tand for Tand“. Var Kirken end noksaa overfyldt af Mennesker, der skulde dog neppe findes En, som i vore humane Tider vilde tage Præsten det ilde op, at han med Varme indstærpede Forsonligheden: Herregud, vi ere jo alle Brødre. Men nu det positive Bud, det Bud, hvorved Loven gaaer over til at blive Evangelium, det forunderlig milde-strengt Bud: „dersom Nogen vil gaae i Rette med dig, og tage din Kjortel, lad ham og beholde Kappen“: hvilken Bøielighed i Sproget, hvilken Fiinhed i Udtrykket, hvilken Blødhed i Draganet udtræves der ikke, for ret at anvende dette Bud i et ret opbyggeligt Foredrag. Sæt, at Præsten midt under Foredraget kom i Aande; sæt, at hiin nidkjære Aand, der var over Christus, da han i sin Bjergrædiken udbød: „indtil Himmelen og Jorden forgaae, skal end ikke det mindste Bogstav eller en Løddel af Loven forgaae, indtil det steer altsammen“; sæt, sig vi, at hiin Nidkjærhedsaand fik en saadan Magt med Præsten, at denne ikke kunde faae Magt med Christi Ord, men i Selyforglemmelsens hellige Zver begyndte for fuldt Alvor at indstærpe Menigheden det forfærdelige Bud: „dersom Nogen vil gaae i Rette med dig, og tage din Kjortel, lad ham og b:holde Kappen“: hvilken Uro vilde der da ikke opkomme iblandt de „andægtige Tilhørere“, at

fige, hvis det nu blot kunde falde de Andægtige ind, „at det saagu virkelig er Mandens Alvor“. „Hvilken farlig Overdrivelse, at lade Religionen ophæve Eiendomsretten! Enhver bonnet Mand maa jo siebliffelig føle, at et saadant Sværmeri naturlignvis maa føre til — den rene Communisme.“ — Videt nytter det nu, at en Theolog blander sig i Sagen, og forsøger at berolige Gemytterne ved at fremmule en Fortolkning over det Ideale. Hvorledes det Ideale end forøvrigt lægges an, maa det dog altid paa en eller anden Maade lade sig forene med det Virkelige; men nu veed dog enhver oprigtig Christen, „at den rene Communisme er — i aabenbar Strid med det Virkelige“. — Behøve vi endnu at anføre flere Exempler?“

„I sin Bjergprædiken priser Christus endvidere de Sagtmodige og de Fredsomme salige. Sine forjætter han, at de skulle „arve Jorden“; om disse siger han, at de skulle kaldes „Guds Børn“. — Hvor tiltrækkende, ja, hvor indsmigrende kuune slige Gnomer nu ikke worde, naar de behandles med Smag af en veltalende Prædikant. Paa den første Forjættelse horer man imidlertid strax, at det neppe kan gaae naturligt til med dens Opfyldelse. Man behøver just ikke at see saa farlig dybt i Tingenes Gang, for at kunne si sig selv, at Sagtmodigheden ingenlunde er den Dyd, hvorved man nutildags indtager Riger og Lande. Præsterne vide det saare vel, om just ikke af egen Erfaring, saa dog af deres Forgjængeres Exempel. Med desto større Tilforladelighed kunne de da anprise Fredsommeligheden. At de nu blot vilde gjøre derefter! vi skulde i al Oprigtighed byde dem velkomne, vi skulde med Hjertens-Glæde hilse dem, som skrevet er: „hvor deilige ere deres Fødder, som forkynde Fred, som forkynde glad Budskab“. Men (hvordan det saa end gaaer med Freden) en Bemærkning kunne vi for Sandhedens Skyld paa ingen Maade

tilbageholde: Den Fredsommelighed, Christus paabyder, staar i
 aabenbar Strid med Naturdriften og Fornuften. Det hedder ud-
 trykkelig (Matth. 5, 39): „Derjom Nogen giver dig et Slag
 paa det høire Kindbeen, vend ham ogsaa det venstre til“. Hvor-
 ledes bringer man nu denne Befaling i Samklang med den na-
 turlige Selvopholdelsesdrift? Man forestille sig, at et uforkammet
 Menneske (der gives jo endnu desværre uforkammede Mennesker)
 foer op, og gav en fredsfommelig Mand et Drefigen „paa det
 høire Kindbeen“: hvad vilde man saa vente sig af den Fornær-
 mede? Hvis han slog igjen, maatte man vel finde det ganske na-
 turligt; hvis han, istedetfor at gjengjælde Slaget, bød Modstan-
 deren Haanden til Forlig, vilde man vel prise hans Fredsomme-
 lighed, og beundre hans Overlegenhed; men, hvis den fredsfomme-
 lige Mand derimod uden videre vendte sin Modstander det andet
 Kindbeen til: hvorledes vilde de moderne Christne (vi forudsætte,
 at de Tilstedeværende vare lutter moderne Christne) da vel bedømme
 en saadan Udfærd? Nogle vilde maaffee antage det for en noget
 overdreven Spøg; Andre for et Indfald af trodsigt Lune; Andre
 endog formode, at Manden, fortunlet af det første Slag, rimelig-
 viis gjorde det i et Slags Bildelse; men neppe vilde Nogen i
 Overraskelsens Dieblit falde paa, at gjøre en alvorlig Anvendelse
 af Christi Bud, og kalde den fredsfommelige Mand „et Guds
 Barn“. Men er det dog ikke latterligt, at opstille et Ideal, som
 Ingen kan virkeliggjøre, uden strax at blive miskjendt, endog af dem,
 der ellers i Skrift og Tale noksom bevise, at de jo hylde Idealet.“

„For at sjerne enhver Skygge af vilkaarlig Overdrivelse, skulle
 vi endnu til Slutning gjøre opmærksom paa, at Pointen i den
 christelige Dyd ingenlunde er hiin naturlige og gedigne Sjælesund-
 hed, der viser sig i ægte sædelig=fornustig Handlekraft, men meget
 mere en vis uforklarlig Sjælesygdom, der nærer sig af Smerte og

lever af Lidelse. Jo mere en sand Christen kan komme til at lide „for Retfærdigheds Skyld“, jo mere han kan blive hadet, bespottet, forbandet og forfulgt af sine Medmennesker, desto inderligere føler han sin Salighed, desto vissere er han paa Lønnen i Himlen (Matth. 5, 10—12). Med en saadan Livsanskuelse stemmer Christi Kjærlighedsbud (Matth. 5, 44): „Elsker Eders Fjender, velsigner dem, som Eder forbande, gjører dem godt, som Eder hade, og beder for dem, som gjøre Eder Skade og forfølge Eder“, paa det Allernøieste overeens. Er Lidelsen det høieste Formaal paa Jorden, da har den Christne vistnok al Aarsag til at elske og velsigne sine Fjender. Var der Ingen, der vilde hade ham, kunde han jo ikke blive forfulgt og bespottet; kunde det ikke lykkes ham, at blive forfulgt og bespottet, var han jo ikke vis paa at komme i Himlen og blive salig. Hvem har han altsaa paa Jorden at takke for, at han bliver salig i Himlen? Ordentligvis sine Fjender. Ja, hvis Unatur nogenjinde kunde blive Natur, da vilde Christi Bud være saare naturlige; hvis Ufornuft blot kunde forvandle sig til Fornuft, skulde Troen blive det Allerfornuftigste. — Der er dog Ingen i Nutiden, der forstaaer at underminere Christendommen med en saa blændende Klogt og et saa beregnende Snille, som Theologer og Præster.“ —

Hvad udretter saa Fritænkeren med alle disse Indsigelser? Skulle vi blive bange for ham, at han nu gaaer hen og gjør os de Troende vantroe, og tager Livet af Christendommen? Nei, det har ingen Fare! Derimod skal han, naar han for Resten er tilbørlig udrustet, vel være Mand for at gjøre det af med Halvkritiken og forvirre Middelmaadigheden. En dygtig Fritænkere er unegtelig et af de nyttigste Medlemmer i det litterære Samfund: han gavner Christendommen, og skaffer Verden en Lindring. — At han gavner Christendommen er let at bevise. Idet han nemlig paa

Dristens og Fornuftens Vegne protesterer imod Aabenbaringens Gyldighed, bidrager han trods nogen **Summus Theologus** til at sætte os Evangeliet's overnaturlige Herkomst i det rette Lys. At han med det Samme forskaffer Verden en Vederqvælgelse, hvortil den under visse Omstændigheder vistnok helligen kan trænge, forstaacs vel af sig selv. Hvad den Troende tilbøder som det Overnaturlige, maa Vantroen jo affhye som noget Unaturligt? Verden føler sig, reent ud sagt, belæmret af Christendommen, og trænger til Luft. Naar den kirkelige Lærebbygning høiner sig, og gjør sig saa bred, at den enten indespærrer eller dog overskygger de øvrige Mandens Boliger, naar Theologien just er i Begreb med at tilnære den sidste Aabning, og det begynder at blive kvalmt i Menigheden: da farer Fritænkeren op, slaaer en Rude ud, og indlader Kritikens skarpe, men dog forfriskende Trækvind. Jo mere Fritænkeren forovrigt ved sine kaade Angreb, spydige Bendinger og drillende Overdrivelser er istand til at ryste Theologernes Skolebygning og stille Kirkens Præster i et komisk Lys, desto større Bisfald høfter han naturligviis af den applauderende Vantro. Det er egentlig ikke saameget Vægten af hans Grunde, som det er Kjæfbeden i hans Modsigelser og Dristigheden i hans Paastande, der henriver Beau-monde'n; thi Tingen er, at Verden trænger til Luft. Lad da Fritænkeren endelig faae Luft, lad ham kun drage afsted, efterfulgt af Oplysningens udvalgte Skare: det skader jo ikke Troens Sundhed, at en friskere Lufning gaaer igjennem Kirken. Vi indtage da igjen vor Plads iblandt de Troende, og overlade det til den religiøse Stemning, om vi maaskee kunne finde, om ikke Grundtonen, saa dog Grundtanken i det evangeliske Foredrag.

„Vi kunne ikke prædike som Kristus; o nei! vi skulle jo prædike Christum. Men at, vi i Sandhed prædike Christum, skal kjendes derpaa, at Viisdommen i vor Tale forvandler sig til en

Daarskab for hver den, der ikke vil bekjende vor Herre og Frelser. Kom end Verdens Vise tilfammen, og vilde forklare os, at den frelsende Sandhed umulig kan være i Christo alene; men at der nødvendigviis maa gives en renere, en almindeligere Sandhed til Fortrøstning og Frelse for Alle: vi maatte dog staae for disse Vise som ukyndige Daarer, som nogle umyndige Børn; vi maatte da svare eenfoldig og kort, at Jesus Christus alene er vor Troes Begynder og Fuldender. Og, naar de Vise saa igjen toge tilorde, og vilde gaae i Rette med os, og prøve vore Grunde, hvor for vi nu just have antaget denne Tro og ingen anden, hvad det er, der har ledet vort Valg: da maatte vi jo være for disse Vise som ukyndige Daarer, som nogle umyndige Børn, og svare eenfoldig og kort: vi troe, fordi vi troe paa Christum, vi troe, fordi — vi troe; her staae vi og kunne ikke Andet. Naar Verdens Vise høre dette Svar, da ville de vel ikke friste os til det Yderste, men smile til Afsted, og glæde sig over, „at vi endda kunne huske vor Overbeviisning saa godt, skjendt vi jo vel have glemt vore Grunde; da ville de vel ønske os til Lykke, at vi sandelig høre Christum til, og værdelig bære vort Navn: de Fattige i Anden“. — Og vi ville ikke blues ved denne Gresshilsen, som om den forraadte en Spot; vi ville ikke vredees paa de Vise, men neie os dybt, og hilse dem venlig igjen; thi have de alt samlet sig saamange Grunde, at de paa Grund af deres Grundes Overflodighed ikke kunne finde nogen heel Overbeviisning, da maae de jo være dem selv — de Rige i Anden. — Men, for at ikke en tvivlraadig Sjæl skal forvirres af denne Hilsen, og tviste med sig selv, om det saa var bedst at blive hos os, eller strax at drage bort med de Vise, skal denne Tale vove et Forsøg, at den dog maatte forklare os, hvorledes det kan gaae til, at et Menneſte, der driver det videst i Erhvervelse af aandelig Rigdom, kan ende med at føle sig — aandelig fattigt. — Er Menneſte-

Wiisdom det høieste Maal, da maae vi uden Omsvøb sige det til
 Enhver, der er saa lykkelig at kunne regne sig iblandt de Begavede:
 vend Dig bort fra os! vi kunne ikke hde dig nogen Hjælp; Du
 har jo nu hørt af de Vises Mund, at vi ere fattige i Aanden.
 Ikke at vi ville vise Dig bort; o nei, vi vilde jo helst beholde Dig
 hos os, og gjerne dele vor Fattigdom med Dig. Men er det Tan-
 kernes Wiisdom, der skal frelse din Sjæl, da tag kun Afsted jo før
 jo hellere, thi af! Du har i Sandhed ingen Tid at spille. Tanker-
 nes Wiisdom vil lede Dig ad Tvivlens Veie: der ere mange
 Veie, hvis alle Veie skulle forsøges; ja, tro Du os, der ere mange
 Tvivl, hvis alle Tvivlene skulle prøves. Saa skilles vi ad: Gud
 veed, om vi mødes igjen. Vi vende os nu mod Galilæa, dit Nafyn
 er vendt imod Hellas. Vor Veie er jævn og kort, vi fandt i Troen
 en Gjenvei til Cana; din Veie er baade lang og trang: Du maa
 nu vandre ved Dag, ved Nat, i dine Tankers Drom, over Bjerg og
 Dal, indtil Du finder de Vises Stad. Vi glæde os over et Lidet,
 din Aand begjærer det Store. — Du kjender hiin fattige Bryllups-
 fest: den blev begyndt med Fryd og Gammen. Ak, Fattigmands
 Glæde varer kun kort! Villien var nu saa inderlig god, men Ey-
 nen kun meget ringe. Man havde ei regnet det noie nok, der var
 indbudet en Gjest for mange. De have ikke Biin. Men —
 det er dog en hoibaaren Gjest, han taler et myndigt Ord: see,
 Tjenerne øse den gode Biin, Armod forvandles til Overflod: der
 Hænges for fattige Gjester. Det er endnu den Dag idag en lige
 sjunderlig Gaade: maaskee en Brudgom kan fatte Det, ingen Kjøge-
 mester begriber. — Dog, vi vide det jo, det er for lidet for Dig
 at grunde paa denne Gaade. Du kræver en anden og rigere Fest:
 din Aand begjærer det Store. Saa reis da med Fred. Fjernt
 paa din Veie ligger en prægtig Stad. Wiisdommen løfter sit
 Skjold høit over den høie Borg. Her holde Smagens Guder

deres Høitidsfest. Ved det rige Gjestebud stbde Oldtidens Vise: de flette sig selv — en udbøelig Krands. I Stemningens Lune, i Talernes Bid, i Tanernes Klarhed sprudler en Kilde af Viin; maaskee det kan fryde og qvæge Den, der tørster efter Verdens Wiisdom. Saa reis da med Fred! vore bedste Ønster ledsage Dig paa Veien. Men, naar Du saa er kommen til det sørnstede Sted; naar Du aabner Døren til Gjestebudssalen; naar Synet overraffer Dig, og dit Hjerte banker af Beundring: see da vel til, at Du nu ogsaa finder den Viseste iblandt de Vise. Og saa han er en sær forunderlig Gjest: Du kjender ham let, han ligner slet ikke de Andre. Hører Du ham, hans Stemme fængsler dit Øre: Tanken er en berusende Viin, men Talen ligner det rene Vand. Hold Dig nær til ham; thi han veed Wiisdommens Gaade. Og, naar Du nu ret vil agte paa hans Tale, og paa den Braad, der er i hans Ord, og paa det Smil, der spiller om hans Læbe, da siger han dig i Smillets Sprog, hvad det er, den Vidende veed, da siger han Dig et forblommet Ord; men Ordet lyder paa — Intet. — Kan Du nu matte din Sjæl med denne Hemmelighed, og qvæge dit Hjerte med dette hungrige Intet; kan Du lære den fine, men vanskelige Kunst at forvandle Mangel til Overflod og bruge Hunger til Mattelse, ja da kan Du rose Dig af at være en aandelig Rig, om Du end veed med dig selv, at din Rigdom er Mangel og Armød. Men kan Du ikke dette, maa ogsaa Du bekjende, at denne Hungerens Wiisdom dog er som en sündrig Daarskab, naar Festen salmer, naar Rusen ender, og Sjælen lönlig vanjmagter: da tænk paa Canas ringe Huus, tænk paa Marias Ord: de have ikke Viin; ja tænk paa os og paa vor ringe Bryllupsfest og paa vor fattige Wiisdom. Vend Dig om, og kast dit Blik paa Christum; vend Dig om, og hør hans Røst fra Bjerget: Salige ere de Fattige i Aanden, thi Himmeriges Rige er Deres.“

„Vi kunne ikke prædike som Christus; vi skulle jo prædike Christum. Men, at vi i Sandhed prædike Christum, skal kjendes derpaa, at vor Prædiken altid lyder som en mørk Tale, et vildsomt Ord for hver Den, der ikke vil troe Gjenfødselsens Under. Hvor ofte bliver det ikke sagt, at Troen maa være en Hjertets Sag. Det forstaaes af dem, der elske Christum af deres ganske Hjerter, og det indrømmes af dem, der hade ham af ganske Hjerter. Derfor er Troens og Vantroens Strid en saa haard og forfærdelig Strid; thi der strides jo Hjerter mod Hjerter, og det sande Menneſte boer i Hjertet. Men haardere, end den Strid, der jaaledes strides mellem Mand og Mand, er dog det deelte Hjertes egen Strid med sig selv. — Der var maaskee Den, der forsøgte sig i Kjærlighed til Verden, men maatte vende sig bort, fordi hans Hjerter væmmedes ved dens Forfængelighed; der var maaskee Den, der levede høit med Verdens Vise, indtil de mange Tanter udtømte ham Livets Kilder, og han sølte sig — fattig i Aanden. Hvis nu en Saadan lig en Tilreisende henvender sig til os, og spørger om Veien til Gimmeriges Rige, da maae vi ikke lede ham vild, som kunde han strax gaae lige derind, naar han kun vender Verden Ryggen; men vi maae i al Oprigtighed foreholde ham, hvad vi daglig foreholde os selv, — Forløserens Ord: Uden No-gen bliver født paany, kan han ikke see Guds Rige. Hvad hjælper det at ville forlade Verden, naar man dog ikke kan naae op til Gud? hvad hjælper det, at et Menneſte tvivler om al Verdens Viisdom, naar han dog ikke kan erkjende Guds Viisdom i Jesu Christo? Vil Du i Aand og Sandhed erkjende Guds Viisdom, da maa Du troe paa den Herre Christum; vil Du troe paa Christum, da maa Du elske ham af ganske Hjerter; vil Du elske ham af ganske Hjerter, da maa Du ogsaa være reen af Hjertet, thi

kun den Rene kan elske den Rene: Salige ere de rene af Hjertet, thi de skulle see Gud."

„Naar den Fremmede, der spørger om Veien til Himmeriges Rige, nu seer sig standsset ved dette Vidnesbyrd, da vil han vist ingenlunde strax finde sig opløstet i Forventningens uvilkaarlige Glæde; men, efterdi han er en forfaren Mand, vil han vel snarere føle Bekymringens Træk, og begynde at gaae i Rette med sig selv. Og, naar han saa begynder at gaae i Rette med sig selv, og den øvede Forstand opdager Vanstuelighederne, kan det jo let skee, at han synker — i Tvivl og Mismod; og, naar saa den tvivlende Forstandighed stiger, alt efter som han selv synker, kan det jo let skee, at den Mismodige tilsidst gaaer i Rette ogsaa med os, „om vi da alt ere i Himmeriges Rige; om vor Tro da slet ikke kjender til Tvivl; om vi da elske Christum over alle Ting; om vi maaskee ere de Rene af Hjertet, de Udvalgte, der kunne see Gud og leve?“ — Vi fortørnes ikke paa den Fremmede, at han saaledes staaer her og tvivler og spørger: han spørger jo om Veien til Himmeriges Rige; vi bebreide ham ei, at han er saa mismodig. Af Mismod kommer af Træthed. Denne Pilegrim er mødig og træt. Han bankede paa ved saa mangen Helligdom, og kom derind, og fandt den — gudsforsladt; han søgte saa vidt i Verden om; men aldrig fandt han, hvad han søgte; nu sidder han her med bekymret Sind, om han endnu hos os skulde søge, uden at finde."

„Saa ville vi tale som til den Fremmede, idet vi i al Dyrrigtighed tale til os selv; saa ville vi formane ham, idet vi formane os selv; saa ville vi vidne om Troens og Gjenfødelsens Under."

„Vor Tro begynder i Trang. — „Saa maa jeg vel snart komme til Troen“, tænker Du, „thi jeg trænger i Sandhed til en guddommelig Hjælp“. — Bogt Dig dog, at Du ikke misforstaar det Allerførste. Det forholder sig ikke med Trangen til

Gud, som med Trangen til dagligt Brød. En blot naturlig Trang, var det end Hjertets stærkeste Trang, kan aldrig føre til Gud. Ingen uden Gud kan drage vort Hjerte til Gud; men Gud er over Naturen. Det er kun Verdens forvirrede Tale, naar det flundom forkyndes, at Trangen til Gud er naturlig, som Trangen til Føde og Klæder, eller som Sjælens naturlige Trang til at elske et andet Menneske. Vissefelig er vor Natur en Skabning af Gud, og Driften til Gud forsaavidt ogsaa naturlig. Men vor Natur er jo ogsaa affalden fra Gud, og den naturlige Drift tvetydig. Naar da Trangen til Gud vaagner i Hjertet, kommer det an paa, hvorledes den opfattes. Føles den som en blot naturlig Drift, da staaer den jo ogsaa, ifølge sin Oprindelse, paa lige Trin med de øvrige Drifter. Men de naturlige Drifter stride imod hinanden: naar den ene fører til Gud, saa fører den anden fra Gud. Det er altsaa tvivlsomt, hvilken der har Ret; det er tvivlsomt, hvilken der omsider vil blive den stærkeste; det er tvivlsomt, om Driften til Gud dog ikke tilslidst løber ud i en from Indbildning.

„Hvad der da giver denne Drift sit første vidunderlige Præg som en overnaturlig Drift, en Trang til Gud, der bevirkes af Gud? — Troen! Dette er vort Livs overnaturlige Begyndelse, at Trangen virker formedelst Troen, og Troen formedelst Trangen, efterdi Guds egen hellige Aand virker i dem begge. Betragt nu Maria, den troende Sjæl, som Du seer hende ved Bryllupsfesten i Cana. Hendes opmærksomme Die opdager en Mangel, hun tolker den strax som en dybere Trang. Gjefterne, hvis de gjordes opmærksomme paa den samme Trang, kunde vist alle forklare, hvorledes den var opkommen paa en ganske naturlig Maade, og hvorledes den igjen paa en ligesaa naturlig Maade kunde afhjælpes, naar man kun havde de naturlige Midler. Men hos Maria virkede det naturlige Gavn en overnaturlig Trang, en Trang til at

see Guds Herlighed. Saa var hendes Sjæl eenfoldig i den eenfoldige Forventning, saa var hendes Hjerter reent formedelst den rene Tro, saa opleftede hun sine Dine, og saae paa sin Søn med spørgende, bedende Blik: De have ikke Vini. — Det kalder Verden en besynderlig Udfærd. Men Du, som er færdig med Verdens Herligheder, dens festlige Skikke og Vedtægter, gik Du kun hen, og prøv Evangeliet. Lær at forstaae Marias Trang og Marias Tro; vend Dig i din Bøn til Christum, og Du skal erfare, at det renser dit Hjerter, og klarer din Trang, at Herren ogsaa for din Skyld vil gjøre — en overnaturlig Begyndelse."

"Vor Tro begynder med Gjenfødselsens Under. Saa staaer det i vor Børnelærdom: „jeg troer, at jeg ikke af min Styrke eller Fornuft kan troe paa Christum eller komme til Christum, min Herre, men at det er den Hellig Aands Gjerning! — „Men," siger Du, „naar jeg Intet formaaer ved egen Kraft, men maa vente Alt af Aandens Gjerning, naar vil da Underet ske, hvorlænge skal jeg da vente?" — Hvorlænge Du skal vente! Et orkesløst Spørgsmaal! I Gjenfødselsens Bad i den Treeniges Navn maa Du ofre din Herre Alt, din naturlige Forstand, din naturlige Kraft og give Dig hen i hans Naade. Thi dette er den vidunderlige Begyndelse, at Sakramentet virker ved Troen, og Troen ved Sakramentet, efterdi Guds bellige Aand virker i begge. — „Men," siger Du, „hvorlænge skal jeg saa vente, inden denne Naadevirkning beviser sin Kraft i den indre Erfaring?" — Hvorlænge Du skal vente! — Til Herrens Time kommer. Hør, hvad der kan vederfares Dig (det er alt vederfares saa Mange): Naar Du strider med Kjød og Blod, naar din Zver vorer, idet Du forgjæves opbyder al din Kraft, maaſtee vil Du da engang trænge Dig ind paa Christum, og raabe til ham, at han dog maa forvandle Dig som ved et Under, at han strar

maa udtrække Haanden og tale Ordet, og ile med Hjælpen, før det er for sild; maaſtee vil det da ogsaa vederfares Dig, at Du ſket ikke fornemmer hans hellige Naarværelſe, ikke det Kraftens Ord, der ſkulde opreiſe dit Mod, ikke den ſtabende Aande, der ſkulde fornyge dit Hjerte. Det er, ſom blev Du afviſt med dine paa-trængende Bønner; det er, ſom vendte han ſit Raſyn bort; det er, ſom hørte Du den ſtrengte Roſt: Hvad harer jeg med Dig at gjøre? Min Time er endnu ikke kommen. Forſag da ikke, vær ikke miſtræſtig, og, vi bede Dig for Himmelenſ Skyld, tænk aldrig paa at gaae i Rette med din Gud; tænt aldrig paa at vredes, ſom var Du den Fortørnede. See paa Maria, den troende Sjel! Ogsaa hun maatte jo høre det ſtrengte Ord: Dvinde, hvad harer jeg med Dig at gjøre? Min Time er endnu ikke kommen. Men hun blev dog ikke fortørnet paa ſin Son, fordi han afviſte hendes Naamindſe. Hun troede dog, at han vilde høre hendes Bøn. Hun følte det juſt paa det haarde Ord, at hans Time ſnart vilde komme; ſee, derfor holdt hun ſig jo beredt, og ſtillede Tjenerne til hans Befaling. Gaf Du da hen, og gjør ligesaa. Stoder Du Dig paa det haarde Ord, da forſtaa, at hans Time ſnarlig vil komme; er det, ſom vilde han viſe Dig bort, hold da dit Sind i Forventning beredt, ſtil dine tjenende Tanker til hans Befaling, og Du ſkal viſſelig erfare, at han ogsaa for Dig vil gjøre en ny, en vidunderlig Begyndelſe."

„Og, naar da Forvandlingen ſkeer (den ſkeer, før Du ſelv veed deraf), da bliver dit Hjerte forunderlig bevæget, da renſes din Sjel i den rene Tro, da ſmager Evangeliet ſom den gode Viin, da ſeer Du din Frelſers Herlighed, da gjør Du en indre Erfaring. — Kom ſaa igjen, og hør vor ringe Tale; ja, kom

igjen, og hør Hans Røst fra Bjerget: Salige ere de rene af Hjertet, thi de skulle see Gud".

„Vi kunne ikke prædike som Kristus; men altid skulle vi prædike Christum. Men, at vi i Sandhed prædike Christum, skal kjendes derpaa, at vi trøstlig lyde hans Lov, og ikke frygte for Verden. — Ikke frygte for Verden! Men Verden er dog frygtelig: den hader Christum; dens Had imod os skal jo være et Vidnesbyrd om, at vi af Hjertet elske Christum. Det kan dog aldrig gaae naturlig til, at vi, de Svage, der Intet formaae, nu skulle formaae at vække Verdens Had. Det kan dog aldrig gaae naturlig til, at Menneskers Had og Verdens Forfølgelse kan forvandle sig i os til et Pant, at vi følge Christum efter. Saa lad det da være vor rige Trøst, at det, der er umuligt for Naturens Kræfter, er muligt for Guds frie Raade; saa lad det da være vor rige Trøst, at, hvor det os end igjennem mange Trængsler at indgaae i Himmeriges Rige, saa hør det os ogsaa at høre hans Røst, der ferer de Lidendes Skarer: Glæder og fryder Eder, thi Eders Løn skal være stor i Himmelen; thi saa have de forfulgt Propheterne, som vare for Eder“.

„Ikke frygte for Verden! Men Verden er jo dog frygtelig, naar den reiser sig indeni os, naar den rører sig i Drifter og Lidenskaber. Det kan aldrig gaae naturlig til, at vi, der dog allerhelst kun ville — Die for Die og Land for Land, skulle elske vore Fiender, og gjøre dem Godt, som os hade, og — overvinde det Onde med det Gode. Saa lad det da være vor rige Trøst, naar vi lyde Christi Lov, at vi Intet formaae af os selv; saa lad det være vor rige Trøst, at Han, der stillede Stormen paa den oprørte Sø, kan stille Stormen i det oprørte Sind. — Derfor, naar Nogen giver dig et Slag paa din høire Kind, og det bruser i dit Blod, at Du dog maatte svale din Hvern, og betale

ham Ondt med Ondt, da hufst paa Christi Ord, da hør hans Røst fra Bjerget: Salige ere de Sagtmodige, thi de skulle arve Jorden. — Naar Du hører denne Røst, da bliver det stille i Dig; og, naar det bliver stille, blifstille i Dig, hvor gaaer det da ikke forunderlig til: Du bliver saa inderlig stærk, ja langt stærkere end din Modstander, thi Du bliver jo stærkere end dig selv. Og, naar Du først er bleven saa stærk, at Du er stærkere end Dig selv, kan Du da ikke frit lade Modstanderen slaac — endog din venstre Kind?

„Ikke frygte for Verden! Nei, Troen veed, at Verden desværre er dødelig syg, og frygter ikke den Syge. Disse stolte Planer, paa hvilke Millionerne bygge; det er dog ikke et Sundhedens Værk, nei, det er den Febersyges stærke Drømme; og disse Kræfternes Udbrud, der følge Slag i Slag, af, det er ikke af Hjertets Sundhed, det er af Nervernes Svaghed: det er den Lidendes heftige Krampe. Troen veed, at Menneskenes Slægt er en lidende Slægt, Troen veed, at alle Sjælene ere syge. Forskjellen er kun den, at nogle Syge ere stolte, og derfor med stor Omhyggelighed og megen Flid skjule deres Sygdom, og regne sig iblandt de Karste, at de ikke skulle synes at have Lægen behov. Andre Syge ere kleinmodige. Disse føle nu vel deres indvortes Svaghed, men have dog ikke Mod til at raadsføre sig med den store Læge, fordi han tager det saa strengt, og taler saa haardt: Derfor som dit høire Die forarger dig, da riv det ud, og kast det fra dig; thi det er dig gavnligt, at eet af dine Lemmer fordærves, at ikke dit ganske Legeme skal kastes i Helvede. Dette synes dem nu en haard Tale; derfor høre de ikke, at underkaste sig den strenge Læges Behandling, men søge Raad hos andre lemsældigere, men desværre uduelige Læger, og tilfætte alle deres Midler, uden dog at blive helbredede. Men alle de Syge,

der i Tillid og Tro henfælte til den store Læge, finde ham endnu, som før, uforandret den samme. Endnu, som før, udrækker han Haanden; endnu, som før, udtaler han Ordet, til den Æne: Jeg vil! vorde reen! til den Anden: Jeg vil komme! men til den Sjæl, som lider allermeest, og er i usigelig Smerte, og, længst opgiven af alle andre Læger, nu søger ham i Trængslen, for blot at røre ved hans Klædebon, lyder hans milde Røst: „Stat op, vær frimodig, din Tro haver frelst dig!“

„Vi kunne ikke prædike som Kristus; men altid skulle vi prædike Kristus“.

— Hvo er saa Denne, der taler Ordet og udrækker Haanden? Den store Læge! — „Men — med ringe Præis“. Den sande Prophet! — „Men — post eventum“. Verdens Frelser! — „Men — uden Verden“. Guds eenbaarne Søn! — „Født af — romantisk Længsel“.

J skulle ikke mene, at jeg er kommen, at bringe Fred paa Jorden. Jeg er ikke kommen, at bringe Fred, men Sværd. Thi jeg er kommen, at tvistiggjøre et Menneske med sin Fader, og Datteren med sin Moder, og Sønnens Hustru med hendes Mands Moder. Og en Mands Huusfolk skulle være hans Fiender (Matth. 10, 34—36).

Christus er et Tegn, som imodsiges.

IV.

Christus aabenbarer Hjerternes Tanter.

Idet den raisonnerende Kritik forkaster For-Evangeliet med dets mangesidige Binf og Hentydninger, maa den naturligtvis gaae sine egne Veie for at undersøge, hvorledes Jesus overhovedet er kommen paa den Idee, at just han og ingen Anden skulde være Messias; samt, hvorledes han fra Begyndelsen af har opfattet

dette sit Messias-Kald. „Hvad var altsaa Jesu egentlige Hensigt? Hvilken Plan havde han lagt, da han optraadte? Fastholdt han den samme Plan fra Begyndelsen til Enden, eller blev hans foreløbige Plan maaskee for en stor Deel ombannet og forandret, eftersom Omstændighederne og de mødende Hindringer gjorde det nødvendigt?“ — At Besvarelsen af saa vigtige, saa alvorlige, saa høist interessante og vanskelige Spørgsmaal naturligviis maa forvolde Kritiken endeel Bryderier og meget Hovedbrud, vil Enhver, der har nogen Sands for videnskabelig Grundighed, lettelig indsee. Man er endnu langt fra, at være paa det Nene med denne Sag: Meningerne ere deelte. Nogle (især blandt de ældre Kritikere) mene, at Jesus fra Begyndelsen af har havt til Hensigt, at oprette et jødisk Messias-Rige; de beraabe sig i Særdeleshed paa hans „politiske“ Indtog i Jerusalem (Matth. 21, 1—11). Først efterat dette Forsøg var strandet paa Dopperste-Præsternes pharisæiske Haardnækkethed og Mængdens Ustabilitet, er Planen bleven forandret derhen, at hans Rige slet ikke skulde være af denne Verden, men udbredes som et Mandens og Sandhedens Rige blandt alle Folkeslag paa Jorden. Skjøndt nu, som sagt, mange lærde og skarpsindige Mand have deelt den Mening, at der maa være foregaaet en eller anden Forandring med Jesu første Plan: saa have de dog ikke kunnet enes om Maaden, paa hvilken Forandringen maa antages at være foregaaet. Meningerne ere deelte: Nogle mene nemlig, at det er Jesus, der selv har forandret Planen, da han indsaae, at det ikke vilde lykkes ham med Gjenoprettelsen af den davidisk-theokratiske Throne; Andre mene derimod, at den sindrige Omtydning, hvorved det jødisk-politiske Messias-Rige forvandles til et aandeligt Guds-Rige, skyldes Apostlene, som, da Jesus maatte bulke under, have havt Conduite nok til at redde en Sag, der var saa godt som tabt.

I den moderne Skole beskæftiger man sig fornemmelig med at undersøge, hvorledes Jesu Bevidsthed egentlig har været con-strueret. Theologen Hase gjør den meget vigtige Bemærkning, „at hans Messias-Bevidsthed ikke kan have været klar, da han laae i Krybben“. „Det kan være“, hedder det, „at den første Spire til denne Bevidsthed laae i Moderens Haab; dog vilde man, ved at lægge for megen Vægt derpaa, træde Jesu Selvstændighed for nær“. „Efter en rabbinisk Tradition skulde enhver Israëlit og i Særdeleshed enhver Davids-Søn ønske at være Messias, det er store Sjæles Sædvane at gjøre det Omme, som behersker deres Liv, til Daad“. „Begge Dele“, vedbliver Hase, „lade sig tænke: enten at Bevidstheden om hans messianske Bestemmelse udviklede sig, umiddelbart jævnsides med hans Selvbevidsthed og Erkjendelse af det messianske Folkemaal, eller at det mere fremgik som bestemt Beslutning af indre Tvivl og Forhaabninger.“ — Anti-Theologen Bruno Bauer taler ligeledes meget, saavel om Christi Gudsbevidsthed, som om Apostlenes religiøse Bevidsthed og hele Datidens Verdensbevidsthed. Det mangler nu blot, at der skulde opstaae et nyt kristifilosofisk Genie, som tilbunds kunde udspeculere, hvorledes det i Grunden hænger sammen med alle disse Bevidstheder. Kunde man først komme efter, hvorledes Jesu Guds-Bevidsthed gik i Tæt med hans Selvbevidsthed, og denne hans Selvbevidsthed igjen med hans høiere Verdensbevidsthed: saa var Knuden løst, og Hemmeligheden ude, saa fik man da endelig engang at vide, hvad der har ligget i Jesu oprindelige Plan, hvad det er, han egentlig har villet.

Den Troende vil nu gjerne overlade det til den moderne Kritik at tumle de mange Meninger og arrangere de mange Bevidstheder; han tager imidlertid til Takke med Simeons Anviisning i For- Evangeliet: Denne er sat til et Tegn, som imod-

figes, at mange Hjerters Tanker skulle aabenbares. Her have vi da et Bink, som idetmindste i een Hovedretning leder os paa det rette Spor.

Frelseren i Evangeliet staar ikke alene. Kun en enkelt Gang undviger han Folketoben, for at hvile sig i Bønnen til den himmelske Fader. Nogle Timer tilbringer han i en snevrere Kreds af fromme, ham hengivne Sjæle. Undertiden vandrer han med sine nærmeste Disciple igjennem Galilæas Kornmarker; men som oftest finde vi ham dog midt i Folkets Mangfoldighed, hvor han da virker med al sin frastødende og tiltrækkende Kraft: Mængden studser, Disciplene lytte, Phariseerne lure, og Alles Dine vogte paa ham, naar han taler Ordet, og udrækker Haanden. — Er han nu virkelig det sande Lys, som oplyser hvert Menneske: da maa jo ogsaa hver Menneskestikkelse, der bevæger sig i hans Nærhed, blive gjennemsigtig i Forhold til ham, og vise sig for os i den rette Belysning. Her ere Sjæle nok, hvis Indre han kan bevæge; her ere Hjerters Tanker, hvis Tanker han kan aabenbare. Ja, han aabenbarer Hjerternes Tanker, ikke blot deres, der ere med ham, men ogsaa deres, der ere imod ham, han lader Lyset opgaae over Onde og Gode. — Først vende vi os da til hans Disciple, for at see, hvorledes deres Hjerters Tanker blive aabenbarede.

Grad Disciplenes og navnlig de tolv Apostles Kaldelse angaaer, har den moderne Kritik fra sit Standpunkt gjort en Deel Indsigelser, som det skal falde Middelmaadighedslæren besværligt nok at tilbagevise. Strauß fremhæver blandt Andet følgende Vanskelighed. „Efter de to første Evangeliers overensstemmende Fortælling (Matth. 4, 18—22. Marc. 1, 16—20) har Jesus, da han vandrede ved den galilæiske Sø, kaldet de to Brødre, Petrus og Andreas, og umiddelbart derpaa Jakobus og Johannes bort fra deres Fiskergarn, for at følge ham. Ogsaa det fjerde

Evangelium fortæller strax i Begyndelsen (Joh. 1, 35—52), hvorledes de første Disciple sluttede sig til Jesus; blandt disse befinde sig ligeledes Petrus og Andreas, og sandsynligviis ogsaa Johannes, idet Andreas's unævnte Ledfager sædvanlig bliver antagen for ham. Da nu disse Fortællinger angaae forskjellige Begivenheder, saa spørges der, hvilken der er den tidligere, og hvilken den senere. Fortolkerne stemme overeens i at ansætte den johanneiske Kaldelse som den tidligere. Det fjerde Evangelium, siger man, fortæller kun Jesu første Bekjendtskab med disse Mænd; efter hvilket de ikke strax vare blevne hans bestandige Ledfagere. Først ved den af Synoptikerne opbevarede Leilighed har Jesus kaldet dem til sine bestandige Ledfagere, til egentlige Disciple." — Paa denne Forberedelse følger nu det kritiske Slag. „Skulle Ordene: følg mig, i den johanneiske Fortælling (Joh. 1, 41) tages som en blot foreløbig Opfordring, da maae Ordene: følger efter mig (Matth. 4, 19. Mark. 1, 17) nødvendigviis ogsaa forstaaes om en blot foreløbig Indbydelse. Men denne Udtydning er umulig. Hvorledes havde ellers Petrus siden (Matth. 19, 27) i sine Meddisciples Navn kunnet minde Jesus om en saadan blot foreløbig Kaldelse med de Ord: see, vi have forladt alle Ting, og fulgt dig; hvad skulle da vi have?"

„Som en særegen Fordeel", vedbliver Strauß, „ved begge Fortællingers Stilling fremhæve de rationalistiske Fortolkere dette, at det alene paa denne Maade bliver begribeligt, hvad man ellers maatte i høieste Grad forbauses over, nemlig, hvorledes Jesus blot som i Forbigaaende paa det første Blik har kunnet vælge fire Fiskere til Apostle, og deriblandt strax træffe de to meest udmærkede Apostle; som ogsaa, hvorledes de fire beskjæftigede Mænd paa en dem ikke nærmere bekjendt Mands gaadefulde Kald strax kunde forlade deres Haandtering og give sig til at ledsage ham. Ved en

Sammenligning med det fjerde Evangelium seer man nemlig, at Jesus lang Tid i Forveien har lært at kjende disse Mænd, og ligeledes viist sig for dem i sin Fortræffelighed; hvoraf nu baade det Lykkelige i hans Valg, som ogsaa deres Beredvillighed til at følge ham, lader sig forklare. Men netop denne tilshyneladende Fordeel er det, der fuldkomment bryder Staven over den betegnede Stilling af begge Fortællinger. Thi Intet kan være mere bestemt imod de to første Evangeliers Hensigt, end den Forudsætning, at der allerede har bestaaet et Forhold mellem Jesus og begge de kaldte Broderpar. Lægger nemlig Fortællingen hos Begge saa stor Vægt paa, at de forlode deres Garn, og sluttede sig til Jesus: saa maa dette efter Referentens Mening have været noget Overordentligt, hvilket det ikke var, hvis Mændene allerede før havde været i Jesu Følge. Og ligeledes med Hensyn til Jesus ligger Pointen af Fortællingen deri, at han med prophetisk Aand strar ved det første Blik har fundet det Rette, at han, efter Joh. 2, 25: ikke havde behov, at Noget skulde vidne om et Menneske, efterdi han selv vidste, hvad der var i Mennesket; hvorved han opfyldte en Fordring, som Jøderne gjorde til deres Messias".

Disse Vanskeligheder kunne let formere sig, naar den negative Aand lægger sin Velsignelse i de kritiske Observationer. Naar, det skader da heller ikke. Lad Kritiken kun trække lidt omkring med Middelmaadigheden: Evangelietroen bliver imidlertid staaende paa det Grundord, at de mange Hjerters Tanker skulde aabenhøres. Saaledes bliver den moderne Bevidsthed jo strax aabenhæret, idet den giver sig i Færd med at afgjøre Disciplenes Forhold til deres Herre og Mester. Strauß lægger ingen Dølgemaal paa, hvad det er, der vækker hans Forargelse. „En Gjennemskuen af Mennesket strar ved det første Blik, som det Jesus her viste, overgik langt Alt, hvad der var muligt for den lykkeligste og meest

gvede Menneskekundskab efter Naturens Love. Menneskets Indre er kun med Sikkerhed at kjende af en Række af Udtringer og Handlinger: en Gave, uden disses Hjælp at trænge ind i Andres Sindelag, streifer allerede til det Visionære og altsaa ind paa et Gebeet, for hvilket det Udtryk, Rabbinerne brugte om denne Gave hos Messias, *orando judicare*, ingenlunde er for monstrøst. Neppe mindre ufandshnlig er fra Disciplenes Side den ufortøvede Efterfølgen, forsaavidt Jesus ikke den Gang var saa berømt i Galilæa, som sidenefter, og man maatte af denne Beredvillighed næsten slutte sig til en af Forberedelse og Grunde uafhængig Kraft ved Jesu Stemme og Villie til umiddelbart at trænge ind i Gemysterne; hvilket vilde være endnu et magisk Træk foruden det ovenanførte Visionære, for at fuldeude det Utrolige ved Fortællingens historiske Charakter. — Det kunde nu rigtignok synes, som om den negative Kritik gjorde sig skyldig i en betænkkelig Modsigelse, idet den saadan uden videre frakjæder Kristus den Gave, at kunne med sit Blik gennemskue et Menneske; medens den dog selv anmasjer sig den Gyne, at kunne med sit Blik gennemskue saavel Kristus selv, som de galilæiske Mænd, der mødte ham paa Veien; men det er da ogsaa en anden Sag: den moderne Bevidsthed har jo gennemsknet — „Naturens Love“.

Paa det troende Gemyt gjør det dog et forunderlig dybt Indtryk, at see Guds Søn i en saa umiddelbar Berøring med Mennesker, der ere, som vi Andre, strøbelige Væsner af Kjød og Blod: hvor lige, og dog hvor ulige, hvor nær, og dog — hvilken Afstand! Kritiken mener, at de forskjellige Kaldelser modstige og udelukke hinanden; men det gjælder her om disse Kaldelser i det offentlige Liv, hvad der allerede er sagt om de mange Aabenbaringer i For-Grangeliet: Forstaaelsen er betinget ved den psykologiske Forudsætning. — Kritiken mener, at de tolv Apostles og de

halvfjerdsindstyve Disciples (Luc. 10, 1) Tal er høist mistænkeligt, fordi dette Tal tillige er symbolisk. I denne Anledning maae vi optage endnu en Strauss'st Bemærkning: „Ligesom nemlig de tolv Apostle, med Hensyn paa de tolv Israels Stammer, antydede Jesu Bestemmelse for det jødiske Folk, saaledes vare, siger man, de halvfjerdsindstyve, eller, som nogle Autoriteter have, de to og halvfjerdsindstyve Disciple, Repræsentanter for 70 eller 72 Folk, der, ligesom saa mange Tungemaal, efter jødiske og gammelmæssige Anskuelse skulde findes paa Jorden, og henviste saaledes paa Jesu og hans Riges universelle Bestemmelse. Ogsaa for den jødiske Nation i og for sig havde dette Tal en Betydning som et helligt Tal: 70 Aldste valgte Moses sig som Medhjælper (4 Moseb. 11, 16. 25); 70 Medlemmer havde Synedrøet, og det gamle Testamente ligesaa mange græske Fortolkere.“ — Skulde Noget kunne forlede os til at gaae ind paa denne Kritik, da maatte det være det Spørgsmaal, som nu umiddelbart følger: „Harde Jesus, der var sat midt ind i Omstændighedernes Trængsel, intet Vigtigere at gjøre, end at sammensøge alle mulige Tal, og efter dem at omgive sig med forskjellige Kredse af Disciple?“ Til Slutningen hedder det dog imidlertid saaledes: „Saa Meget synes rigtignok at være klart af Ap. G. 1, 21, at Jesus foruden de Tolv endnu havde andre bestandige Ledfagere: men, at disse netop have dannet et Corps af Halvfjerdsindstyve, eller at der er blevet udvalgt saa Mange af dem, synes ikke at være behørig bevist.“ Da Kritikeren selv ved denne Slutning giver Kjøb, som om han endda ikke var saa ganske vis i sin Sag, ville vi ogsaa i dette Punkt helst holde os til Evangeliet og tage til Takke med det symboliske Tal.

Kritikeren mener nu saa vist, at en Apostelkaldelse er en Apostelkaldelse, omtrent i samme Betydning, som naar man siger: et Ord er et Ord, en Mand en Mand, en Contract en Contract.

Men Troen erkjender, at der er stor Forskjel imellem et Ord og — et Ord, imellem en Mand og — en Mand, ja stor Forskjel imellem det, at lade sig kalde til Apostel, og det at indgaae en Contrakt. Hvorvidt Evangelietroen har Ret i denne Antagelse vil vise sig, naar vi nærmere betragte det personlige Forhold imellem Herren og hans Disciple.

Det er en mærkelig Strid, Troen og Ibslens, Forstaaelsen og Misforstaaelsen, Hengivenheden og Selvkjærligheden maae have stridt i disse Disciples Hjerter. Det Fortrin, Herren selv (Joh. 1, 43; Matth. 16, 17—19) indrømmer Petrus, synes at have oprakt en heftig Iversyge hos de Dvrigte. De nærme sig til Jesum (Matth. 18, 1), og spørge: Hvo er den Største i Himmeriges Rige? Dette Spørgsmaal tillader en dobbelt Udtydning. Deels vidner det jo om deres inderlige Stræben efter Guldkommenhed. I sand Forstaaelse, i levende Tro, i hjærlig Opoffrelse vil den Ene ikke staae tilbage for den Anden. Men Spørgsmaalet forraader tillige deres naturlige Selvkjærlighed, idet den Ene ikke gjerne vil vige Pladsen for den Anden; men Enhver tænker ved sig selv, at han dog muligviis tilsidt kunde blive den Største. Tildragelsen med den rige Dugling, der ikke kunde forlade alt sit Gods, for at følge Jesum (Matth. 19, 16—22), foranlediger Petrus til det Spørgsmaal: See, vi have forladt alle Ting, og fulgt dig, hvad skulle vi da have? Men Jesus sagde til dem: sandelig siger jeg Eder, at I, som have fulgt mig, udi Tjensfødselen, naar Menneffens Søn skal sidde paa sin Herligheds Throne, skulle I og sidde paa tolv Throner, og domme de tolv Israels Stammer (Matth. 19, 28). Det er et Ord, der falder i Discipleenes Dre. „Hvilken Løn, hvilken Herlighed, naar Riget engang oprettes, at have saadanne Haderspladser ivente“. Men hvad Jesus lover dem i

Evighedens og Salighedens Sprog, oversætte de nu ved sig selv i
 Timelighedens og Lyfsalighedens Mening: saaledes opkommer
 Striden om den første Hædersplads. Kristus har allerede flere
 Gange forud sagt dem, hvad der forestod. Neppe er han (Matth.
 17, 12) med de tre Udvalgte stegen ned af Forklarelsens Bjerg,
 før han minder disse Trende om, at ogsaa Menneskens Søn
 skulde lide. Sidenefter (Matth. 17, 22—23) hedder det
 udtrykkelig: Der de vandrede i Galilæa, sagde Jesus til dem;
 Menneskens Søn skal overantvordes i Menneskens
 Hænder; og de skulde slaae ham ihjel, og han skal
 opreises paa den tredie Dag. Og de (Disciplene)
 bleve saare bedrøvede. Den samme Paamindelse gjentages
 endnu en Gang (Matth. 20, 18—19): See, vi reise
 op til Jerusalem, og Menneskens Søn skal over-
 antvordes de Ypperste-Præster og Skriftefogte; og
 de skulde fordømme ham til Døden, og overantvorde
 Hædningene ham, at bespotte og hudstryge og
 korsfæste ham.

Disse gjentagne Forudsigelser synes jo vistnok at maatte for-
 trange den sandfelige Opfattelse af Messias-Riget. „Ikke desto min-
 dre vedblive Disciplene dog at holde fast ved deres jødiske Forvent-
 ning: her er altsaa en Modsigelse.“ Unegtelig! Men denne Modsigelse
 hidrører fra Disciplenes Misforstaaelse, og kan aldeles ikke anvendes
 som Beviis imod Beretningens Troværdighed. Misforstaaelsen
 forklares naturlig af Disciplenes daværende Stilling. Paa
 den ene Side hørte de Mesterens varslende Udsagn om den fore-
 staaende Lidelse og Død; men paa den anden Side hørte de jo
 ogsaa hans udtrykkelige Tilfagn om Opstandelsen og Herligheden.
 Den første af disse Forudsigelser opbevares i den sidste. Det aller-
 første Varsel er Disciplene som en Gaade. Jesu Ord til Jøderne

(Joh. 2, 19): nedbrøder dette Tempel, og i tre Dage vil jeg opreise det, kom de (V. 22) forst til at forstaae, da han var opstanden fra de Døde. Hvor maae Petrus, Jakobus og Johannes ikke have følt sig paavirkede af hans overnaturlige Herlighed, der de fulgte ham ned af Bjerget, hvor de havde seet ham med Moses og Elias. — Som for at dæmpe den altfor stærke Opvækkelse følger nu Paamindelsen, at det burde Menneskens Søn at lide som de gamle Propheter og den anden Elias. Men Talen om Elias er dog (Matth. 17, 12) en billedlig Tale: det salige Søn fortrænger igjen det smertelige Indtryk, hvad Under da, at Disciplene tage det Bogstavelige altfor billedligt, og det Forbilledlige altfor bogstaveligt. Vel siges det udtrykkeligt (Matth. 17, 22), at Disciplene bleve saare bedrøvede, da de hørte den nedstaaende Forudsigelse; men Bedrøvelsen forsvinder igjen, thi Undergjerning følger jo paa Undergjerning (Matth. 17, 27. 19, 2): „skulde han, der kan gjøre saadanne Gjerninger, ikke ogsaa kunne oprette Riget“. Den foreløbige Kamp og Strid, hvilken Mesteren betegnede ved sin Korsfæstelse og Død, vilde efter deres Mening snart være overstaaet. Naar da den korte Strid var endt, saa fulgte Opstandelsen, og med den Igjensfødselen. Og naar saa Igjensfødselens store Lime kom, ja, saa gjaldt det ikke at gaac glip af Hæderspladsen. Den Eneste iblandt dem Alle, der ret kommer til at betænke Faren, er Tvivleren Thomas.

Hvilken Forskiel imellem denne Lærer og disse Disciple: Mesteren varsler om sin Korsfæstelse og Død, de tillidsfulde Disciple see kun paa hans Opstandelse og deres egen Forherligelse. Neppe har Christus (Matth. 20, 19) udtalt Ordene: be spotte, hånstrøge, korsfæste, før vi, til et overraskende Bevæs paa Misforstaaelsen, (V. 20—22) mede følgende Optrin: Da gif Bebedæi Sønners Moder til ham med sine Sønnere, saldt

ned for ham, og bad ham om Noget. Men han sagde til hende: hvad vil Du? Hun sagde til ham: siig, at disse mine to Sønner skulle sidde i dit Rige, den Ene ved din høire, den Anden ved din venstre Side. Men Jesus svarede, og sagde: I vide ikke, hvad I bede. Kunne I drikke den Kalk, som jeg skal drikke, og døbes med den Daab, som jeg skal døbes med? De siige til ham: vi kunne.

Saa, de kunne! derom er her nu slet ingen Tvivl: de kunne nok uddrikke Kalken, de kunne, om det saa skulde være, tomme den i eet Drag; naar de saa blot kunne faae — Hæderspladsen.

Hadde Johannes og Jakobus ikke sat en saa uroffelig Tillid til Jesu Ord om det Himmeriges Rige, han vilde oprette, havde de neppe fremført deres Bøn; men omvendt, havde de havt den sande Erkjendelse af dette Rigets Natur og Væsen, da havde de vel heller ikke tilladt sig en saadan Bøn. De elskede deres guddommelige Lærer og Bøn, og derfor ønskede de sig nu saa gjerne en Plads ved hans Side; men deres opoffrende Kjærlighed forraader tillige en høist betænkkelig Selvkjærlighed, thi de begjærede jo — Hæderspladsen. — Saa tungneut er det sandfelige Menneske, naar det undervises af Gud om Kjærlighedens og Opoffrelsens Hemmelighed. Og dog, hvor høit rage disse tolv galilæiske Mænd ikke frem over den hele ustadige Mængde, der samles og spredes, kommer og gaar. See, de have opgivet det Timelige, for at finde det Evige; de have forladt alle Ting, for at følge en Mand, der i denne Verden ikke selv havde Det, hvortil han kunde hælde sit Hoved. De have Dre før det aandelige Ord, de have Blik for den guddommelige Herlighed. Saligheden er dem saa nær, og dog er det Virkelige i Strid med det Salige. Det sandfelige Syn opdager Intet, slet Intet: der efter menneskelig Udflugt

endnu intet Tegn til, at der skal danne sig noget virkeligt Rige; og dog er det dem, som saae de allerede Himmelen aaben, saae alle Igjensødelstens overnaturlige Tegn; ja, som om de saae de tolv Throner lige for deres Dine.

Saa vandre da disse tolv Disciple med deres guddommelige Lærer og Mester fremad, opad, mod Igjensødelstens Maal; fremad, opad, mod Mandens og Ewighedens Bjerge. Men Endeligheden tynger, Foden snubler; Mesteren maa hvert Dieblit udtrække Haanden, og vogte paa dem, at ikke Noget iblandt dem skal svimle, og falde fra den farlige Høide.

Simon Jonæ Søn, den Troens Klippe-Mand, som kaldes Petrus, kommer jo først. Det er hans faste Forsæt at blive hos sin Herre alle Dage: thi „Denne haver det evige Livs Ord, hos ham er det godt at være.“ — Den ivrige Discipel føler med sig selv, at han i Troen formaaer Alt, og vil vove Alt, og kjender ikke sin egen Skrøbelighed. Hvad Mesteren gjer, vil Disciplen gjøre ligesaa. Saa forsøger han det med Kraftprøven; men — hvorfra kommer Kraften? — Jesus vandrer paa Søen; det er i den fjerde Nattevagt (Matth. 14, 25); hvorfor skulde Petrus nu ikke ogsaa kunne vandre paa Søen? Herre, dersom det er dig, da byd mig komme til dig paa Vandet. Da lyder en Røst igjennem Mørket: Kom! Og Petrus kjender Røsten, og træder ud af Skibet, og vandrer paa Vandet, for at komme til Jesum. Men der han saae det stærke Veir, frygtede han; og der han begyndte at synke, raabte han og sagde: Herre, frels mig! Og Jesus udtrakke strax Haanden, og sagde til ham: du lidet Troende, hvi tvivlede du? — Det var noget for tidlig, at Disciplen vilde være som hans Mester. — Petrus elsker sin Herre; thi denne Herre er jo Kristus selv, den levende Guds Søn (Matth. 16, 16). Men neppe

har han aflagt sin store Bekjendelse, og faaet Løftet om Himmeriges Riges Mogler, før Jesus at er tilkjendegiver sine Disciple, at ham burde at gaae til Jerusalem, og lide Meget af de Eldste og Upperste-Præster og Skriftkloge, og ihjelflaaes. „Det er jo forfærdeligt at høre. Skulde det gaae Christus saa ilde paa det Sidste. Det maa vist være en Overilelse. Mesteren maa sikkerlig forivre sig over de Skriftkloge. Det er nok det bedste, at den Discipel, der kan føre Ordet, taler ham til Rette itide, før Ulykken skeer.“ Og Petrus tog ham tilside, og begyndte at straffe ham og sagde: Herre, spar dig selv; dette skee dig ingenlunde. Men det var jo en syndig Overilelse, at Discipelen vilde straffe sin Mester. Og Herren vendte sig og sagde til Petrus: viig bag mig, Satan! du er mig en Forargelse; thi du sander ikke, hvad Guds er, men hvad Menneffens er. — Saa maa Petrus da vel omsider lære, at en Discipel ikke er over sin Mester, og at den Største i Himmeriges Rige maa være de Andres Tjener. Det er altsaa Udmaggheden, hvorpaa det kommer an: nu forstaaer han det; nu skal han nok rette sig derefter. — Saaledes finde vi ham da ved det sidste Maaltid (Joh. 13, 3—10). Herre, toer du mine Fodder? — Hvad jeg gjør, veed du ikke nu, men du skal forstaae det herefter. — Du skal i Evighed ikke toe mine Fodder. — Dersom jeg ikke toer dig, haver du ingen Deel med mig. — Herre, ikke mine Fodder alene, men ogsaa Hænderne og Hovedet. — Hvor den sande Udmagghed dog er vanskelig at lære! Petrus troede nu saa vist, at han havde fattet det; men denne Wisshed — kom noget for tidlig. Endelig lyder i den stille Kredts de veemodige Afsteedsord fra Mesterens Læber: Børnlille! jeg er endnu lidet hos Eder. I skulle lede efter mig, og ligesom jeg sagde til Føderne:

hvor jeg gaaer hen, kunne I endnu ikke komme, siger jeg og Eder nu (Joh. 13, 33). Da vil Fæders Hjerte briste: Herre, hvor gaaer du hen? — Hvor jeg gaaer hen, kan du ikke nu følge mig; men siden skal du følge mig. Da bruser det i Discipelen: Herre, hvi kan jeg ikke følge dig nu? „Jeg er jo beredt til Alt; see, jeg har et Sværd, det vil jeg drage mod dine Fiender; ja, jeg vil sætte mit Liv til for dig.“ Dette lover han nu af Hjertens Grund, og dog er det en Overlelse. Han føler, at han kan, og dog kan han endnu ikke; han stole paa egen Kraft, og har dog endnu ikke prøvet sig selv; han trodses paa sin opoffrende Hengivenhed, og ændser ikke Mesterens indtændte Advarsel: Vil du sætte dit Liv til for mig? Sandelig, sandelig siger jeg dig: i Dag, i denne Nat, førend Hanen galer to Gange, skal du fornegte mig tre Gange (Mark. 14, 30).

Bed Siden af Petrus finde vi i denne udvalgte Kreds de to Bebedai Søner, Jakobus og Johannes. Mesteren kaldte dem Lordensønnerne (Marc. 3, 17). Dette Navn tyder hen paa stærke Lidenskaber, og Evangeliet har ogsaa opbevaret et Par Træk, der minder os om deres heftige Sind (sml. Mark. 9, 38. Luf. 9, 49 med Luf. 9, 51—56).

Men det begav sig, der de Dage fuldkommedes, at han skulde optages, da vendte han stabelig sit Ansigt at vandre til Jerusalem. Og han sendte Bud for sig, og de gik bort, og kom ind i en af Samaritanernes Byer, at berede ham Herberge. Og de ankomme ham ikke, fordi hans Ansigt var vendt mod Jerusalem. Men der hans Disciple, Johannes og Jakobus, saae det, sagde de: Herre, vil du, at vi skulle hyde Ild falde ned af Himmelen, og fortære dem, ligesom og Elias gjorde? Men han

vendte sig, og straffede dem, og sagde: I vide ikke, af hvad Land I ere.

Dette Træk kunde nu synes at staae i aabenbar Modsigelse med det kirkelige Billede af Evangelisten Johannes, som Kjærlighedens og Inderlighedens Apostel. Men denne Modsigelse er mere tilsyneladende end virkelig. Den sande Inderlighed bliver just til, idet de frembrødende Følelser og de stærke, uadstræbende Lidenskaber bøies tilbage i Selvbeherkelsens Tugt og Sagtmødighedens salige Ro. Han, der stillede Stormen paa Genezarets Sø, formaaede vel ogsaa at tæmme Lynet i Tordenønmernes Bryst, og byde et Blikstille. Det er især det umiddelbart Sjælelige i Hengivenheden for Mesterens egen Person, hvorved Apostelen Johannes adskiller sig fra Petrus. Medens denne (Philochristus) nærmest opfatter Kristus som den almægtige Herre, opfatter Johannes (Philofesus) derimod Jesus som sin guddommelige Ven. Derfor optændes hans Vrede imod de uværdige Samaritanere, der ikke vilde unde denne Ven et Herberge; derfor bad han, at der maatte falde Ild ned af Himmelen og fortære de Gjenstridige: at, han havde endnu ikke lært at være — stille. Først sidenefter, da han i Nadveren hvilede sit Hoved ved Mesterens Bryst; sidenefter, da han paa Golgatha stod ved Marias Side under Forjonerens Kors, ja, sidenefter lærte Tordenønnen at være stille.

Noget efter de tre Udvalgte, Petrus, Jakobus og Johannes, følge nu de øvrige Disciple. Den eenfoldig bekyndrede Philippus (Joh. 6, 7, 14, 8.) vilde saa gjerne see Faderen; og Tvillingen Thomas kan, trods alle sine Anstrengelser, dog ikke udregne, hvorhen Veien gaaer (Joh. 11, 16). Derjom det Interessante, dette Mellembegreb, overhovedet lod sig anvende paa den hellige Historie, saa vilde vi uidentvivel have Grund til at kalde Thomas en interessant Charakter. — Det er vist et beregnende Forstands-

menneſte, denne Tvilling. Undertiden ſtaaer han ganſke ſtille og grunder; man veed ikke ret, om han vil med længere eller ei: man kunde næſten blive bange for, at Meſteren tilligemed de Dvrigte ſkal gaae fra ham. Men han betænker ſig dog, og følger ſaa med for Troens Skyld; thi, hvordan han end regner, og hvorlænge han end grunder, faaer han dog altid ud, at „Troen maa være — det Bedſte“. Det falder ſaa tungt, at det altid ſkal gaae imod Sands og Forſtand; men — Thomas følger dog med, thi „Troen maa være det Bedſte“. Det gaaer ſaa trangt, naar Veien er ſteil, og Udſigten mørk; men — Thomas følger dog med, thi „Troen er jo det Bedſte“. At han nu ſnart kunde ſe ſit Maal og faae Bevifet ihænde. Dog, det kommer vel nok; der bliver vel ſørget ogſaa for ham, naar han kun holder ud, og bliver tro indtil Enden. Naar han først engang ſaa vidt, at han kan ſee den Dyſtandnes Naglegab, og ſikke ſin Haand i hans Side: ja, min Herre og min Gud! ſaa bliver der ſørget ogſaa for ham, ſaa faaer han Bevifet ihænde.

Saa vandre da alle diſe med deres guddommelige Lærer . . . dog, der er endnu En at nævne; men han holder ſig altid i Skyggen. Denne Skikkelse viſer ſig helſt noget bagved Petrus, ligeoverfor Johannes. — „Han har et trodſigt Blik, og knuger Pungen i ſin Haand: hvad vil da denne Mand i de Fortroliges Kreds?“ Han veed det ikke ſelv; han drages med. Det gaaer ham gennem Marv og Been ſom Hede og Froſt, naar Herren ſeer paa ſine Dølv, og varſler om, at der er En iblandt dem, ſom er en Diævel (Joh. 6, 70). „Hvad ſkal da dette Menneſte her i de Udvalgtes broderlige Samfund?“ Han veed det ikke ſelv; han drages med. Lys og Mørke ſtride i ham, om ham: det gaaer ſaa hen i Tauſhed. Kun en eneſte Gang undſlipper et Ord de ſammenpreſede Læber. — Det var i Bethanien, ſex Dage før den

fjødste Paaske. Lazarus, som var opvakt fra de Døde, gjorde en Nadvere for Jesus og hans Disciple. Martha opvartede dem. Men Maria tog et Pund af kostelig Nardus-Salve, og salvede Jesu Fødder, og tørrede hans Fødder med sit Haar; men Huset blev fuldt af Salvens Lugt. Da sagde Judas, Simons Søn, Ischariotes: Hvorfor blev denne Salve ikke solgt for 300 Penninge, og givet til de Fattige? (Joh. 12, 5). — Det er intet godt Tegn, naar en Judas med Puugen tager sig saa ivrigt af de Fattige. — Ogsaa denne Discipel skulde hæves op i Manderigets Høider. Men, da Afgjørelsens Time kom, da svimlede han; det fornedede for hans Dine: han gav sin Mester et Kys, og — styrte ned, — hvor dybt? Man veed det ikke; — Afgrunden er mørk.

Ogsaa Jesu Fiender blive aabenbarede, idet de nærme sig, at stride — mod Lyset. Især er det Pharisæernes Stinhellighed, forfængelige Smaalighed og hierarchiske Hoymod, der rammes og revses af Sandhedens Ord. Disse Skrifstloges Billede speiler sig i Frelserens Taler, og træde frem i hans Signelser i skarpe Træk. Naar du giver Almisse, skal du ikke lade blæse i Basune for dig, som Dienstkalkene gjøre i Synagoger og paa Gader, paa det de kunne æres af Mennecker. — Og, naar du beder, skal du ikke være som Dienstkalk; thi de staae gjerne og bede i Synagoger og paa Hjørner af Gader, paa det at de kunne ansees af Mennecker. — Og, naar I faste, da seer ikke bedrøvede ud som Dienstkalk; thi de forvende deres Ansigt, paa det at Menneckerne kunne see dem faste; sandelig siger jeg Eder: de have deres Løn horte. — Det er disse Pharisæer og Skrifstloge, der overtræde Guds Bud, for deres Vedtægters Skyld;

see, det er disse Phariseer og Skriftkloge, der sidde paa Mose Stol, og binde svære Byrder, vanskelige at bære, og lægge Menneskene dem paa Skuldrene, men ville ikke selv røre dem med en Finger. Det er disse Phariseer og Skriftkloge, der saa gjerne ville sidde øverst tilbords ved Madveren, og have de fornemste Sæder i Synagogerne. Det er disse Phariseer og Skriftkloge, der saa gjerne ville være hilsede paa Torvene og kaldes Rabbi, Rabbi! af Menneskene: det er disse Phariseer og Skriftkloge, hvis Hjerters Tanker nu blive aabenbarede. Lignelsen om Phariseeren og Tolderen, saa kort og eenfoldig den end er, behøver de inderste Kroge i et phariseisk Hjerter. At Billedet ligner, at hvert enkelt Træk er seet med det Øie, som aldrig feiler, bevise Phariseerne selv i deres fortsatte Tvivlen mod den forhadte Folkelærer. Ingen Kjendsgjerning er saa stærk, at den kan røre disse Gemytter; intet Menneskes Helbredelse saa vidunderlig, at den i noget Øieblik skulde kunne bringe disse haardnakkede Modstandere til at glemme Sabbatsloven: jo varmere Kjærligheden aander, desto foldere blive disse Hjerter; jo klarere Lyset skinner, desto blindere blive disse Øine.

Da nu de skriftkloge Fiender imidlertid ikke strax tør lægge Haand paa Jesus, af Frygt for Folket; nodes de til at forsøge sig med Ordets Midler. Saaledes udvikler sig en Række af Stridigheder, som med Hensyn paa Modstandernes Tankemaade er af gjennemgribende Betydning. — Moseloven frembyder tvende Hovedsider. Forsaavidt den opfattes i Aand og Sandhed, viser den ud over sig selv, og fører til Evangeliet: saaledes blev den prædiket af Døberen, saaledes bliver den anerkjendt og opfyldt Kristus. Men, som Grundlag betragtet, som forberedende Aabenbaring, er den tillige behestet med en saadan Gensidighed, og indeholder saadanne Bestanddele, at den i sin Ufuldkommenhed

faare let kan faae ifinde, at stille sig iveien for det Fuldkomne. Derved bliver det forklarligt, at der i Moselovens Fortolkning kan indtrænge sig en Aand, som staaer Christus imod. Phariseer og Sadducæer udgjorde tvende Partier, der, hvert paa sin Viis, vare besatte af denne Aand: hine, fordi de hængte sig i Overleveringens smaalige Tilfætninger; disse, fordi det stemte saa vel med deres irreligiøse Moral at holde sig til det allerførste og tarveligste Grundlag. Forfaavidt man nu kan sige, at Phariseer og Sadducæer vare som besatte af denne Gensfdighedens Aand, vare de ufrie Sjæle, og deres Strid med Frelseren beroer i saa Henseende paa en sørgelig Misforstaaelse. Men deres Forblindelse er tillige en selvst. Forhærdelse imod den soleklare Sandhed, og deri ligger deres Brøde. Derfor siger Christus til disse Jøder (Joh. 8, 37. 40): Jeg veed, at I ere Abrahams Sæd: men I søge at slaae mig ihjel, fordi min Tale ikke finder Rum hos Eder . . . Vare I Abrahams Børn, da gjorde I Abrahams Gierninger. Men nu søge I at slaae mig ihjel, et Menneffe, der haver sagt Eder Sandheden, som jeg haver hørt af Gud; dette havde Abraham ikke gjort.

Denne almindelige Strid individualiserer sig, og bestueliggjøres i en Mangfoldighed af særskilte Optrin. I Matthæi Evangelium (22, 15; jvf. Mark. 12, 13. Luk. 20, 20) fortælles, at Phariseerne gif hen og holdt Raad, hvorledes de kunde besvære ham i Ord. Det er visseelig meget snildt udtænt af Phariseerne, at ville besvære Kristus i Ord. Den Plan vil nok lykkes, det kan aldrig feile: „denne stortalende Pseudoprophet kender vist ikke Skrifterne; det er en Nazaræer, der i Grunden ingen]King har lært.“ Det er endydermere et Beviis paa disse Skrifstloges Snildhed, at de lade de Disciple, de sende til ham, ledjage af Herodianere; thi Herodianere ere jo Politikere, og

det er et politift Spørgsmaal, man agter at forelægge ham. At man forelægger ham et politift Spørgsmaal er imidlertid det allerfmildeste; „thi denne Folke-Rabbi kjender uden Tvivl inter til Politiken, efterfom hans Dyræden og hele Fremfærd jo er i faa aabenbar Strid med alle politift Klogffabsregler.“ Spørgsmaalet fely er desuden anlagt med overordentlig Kløgt; men, det forftaaer fig, det er jo ogsaa udfprunget af de forfamlende Pharifæers Kløgtige Raad. Det gjælder nu blot om at træffe en paffende Indledning, faa lykkes det Hele, faa gaaer han nok i Snaren. „Indledningen maa naturligtviis lægges an paa, at gjøre ham faa tryk og tillidsfuld, fom muligt, at han ikke aner Uraad, og fvoer fig fra det. Hvordan fal man nu begynde bedft? Man maa begynde faaledes: Mefter, vi vide, at du er fanddru, og lærer Guds Vei i Sandhed, og ffjætter om Ingen; thi du anfeer ikke Menneffers Perfon.“ — „Ja, der er aldeles ingen Tvivl om, at han maa føle fig ligesaa tillidsfuld, fom behagelig overrasket, naar han hører denne Tiltale, ifær de fidsfte Ord: og ffjætter om Ingen; thi du anfeer ikke Menneffers Perfon.“ Spørgsmaalet fely kan altfaa fremsættes: Siig os derfor, hvad tykkes dig? Er det tilladt at give Keiferen Skat eller ikke? „See faa, lad ham nu betænke fig, om han kan finde et Svar. Svarer han, at det ikke er tilladt, faa kan han jo angives af Herodianerne, og dømmes fom Dyrører mod Keiferen. Svarer han, at det er tilladt, faa ville vore pharifæifte Disciple vel vide at fremftille ham for Folket fom en Forræder mod Fædrelandet. Svarer han flet ikke: nu, faa meget bedte bedre, faa kan han jo reent ud erklæres for overvunden.“ Ja, det kan aldrig flaae fejl: han maa blive befværret i Ord. — „Hvad figer han?“ I Dienffalke, hvi frifte I mig? „Begynder det i den Tone!“ — „Ja, faa er der igjen Gn, der har

været hos ham, og givet ham et Vink i Forveien." Det duer da heller ikke, at være saa Mange om een Hemmelighed. „Men hvad kan han dog ville med Skattens Mynt?" Hviis Billede og Overskrift er dette? „Et besynderligt Spørgsmaal!" „Det kunde næsten synes, som om han dermed vilde sige, at alle de, der toge til Takke med Keiserens Mynt, ogsaa vare pligtige at betale Keiseren Stat." — Neppe have de selvloge Daarer vel tænkt disse Tanker i deres Hjerters Ondskab, for Sandhedsordet som i et Lyn flaaer ned iblandt dem, og flaaer deres klogtige Anslag til Jorden. See, Mesteren, der skulde fanges i Ord, behøver jo blot at kaste et Blik paa Skattens Mynt med Keiserens Overskrift og det prægede Billede, for strax at præge en absolut forpligtende Sandhed med sit Billede og sin Overskrift; thi saalænge der i Verden er Religion og Stat, vil Christi Bud: Giv Keiseren det, som Keiserens er, og Gud det, som Guds er, være det sidste afgjørende Løsen.

Da Forsøget nu fik et saa uheldigt Udfald for Phariseerne; maae Sadducæerne see, om de maafee kunne gjøre det lidt bedre. Ja, Sadducæerne ville vel nok vide at ramme Pointen: de staae jo høit over Phariseerne i fordomsfr: i Dannelse og kritisk Erkjendelse. Den Opgave, de forelægge Jesus, er endog i den fuldkomneste Overeensstemmelse med den rene Viden. Man skulde næsten troe, at den var sprungen ud af den moderne Bevidstheds eget Hoved. En Qvinde har i denne Naturlighedens Verden været gift med syv Mænd efter hinanden: hvilken af dem skal hun nu tilhøre i Opstandelsen? — De Naturkyndige prise Naturen, fordi den ved smaa Midler udretter store Ting; de Troende prise Forløseren, fordi han i eenfoldige Ord udtaler store Sandheder. Hele Sadducæernes Wiisdom bestaaer i, at latterliggjøre Phariseernes Daarskab. Phariseerne indklædte Opstandel-

feklæren i saa grove Forestillinger, at det evige Liv kom til at see ud som en ligefrem Forlængelse af det timelige. Kristus minder nu om, at Opstandelsen er en Forklarelse, hvori alt det Forkrænkkelige svinder. De enkelte Individuer skulle vel opstaae (Qvinden selv, saavel som hendes hvy Mand); dog skulle de i Opstandelsen hverken tage til Ægte, ei heller bortgiftes; men de ere lige som Guds Engle i Himmelen. Denne Deel af Svaret fuldkaster alle sadducæiske Indvendinger: nu følger den egentlige Bekræftelse af Opstandelsens Haab. — Den Mildhed, hvormed Kristus optager Sadducæernes Spørgsmaal, danner forøvrigt en mærkelig Modsatning til den Strengthed, hvormed han modtog de phariseiske Udsendinge. Til disse hedder det strax: *I Dienstkalk, hvi friste I mig? Men til Sadducæerne siger han blot: I fare vild, idet I ikke kjende Skrifterne, ei heller Guds Kraft. Frelseren ynkes over disse Wildfarende; han er beredt til at forklare dem Skrifterne, og undervise dem om Guds Kraft. Derfor holder han sig nu ogsaa i den sidste Deel af Svaret saa nær til den sadducæiske Forudsætning, som det vel er tænkeligt. — „Abraham, Izaak og Jakob ere jo forlængt siden døde. Vedbliver Gud altsaa i de hellige Skrifter (2 Mos. 3, 6. 15. 16) at kalde sig Abrahams, Isaaks og Jakobs Gud, saa maae disse ærværdige Døde jo leve hos Gud et evigt Liv; thi er det ikke en reen Modsigelse, at Gud skulde være de Dødes Gud? Var Sadducæernes Bekjendelse af den i Mose Lov aabenbarede Gud kun oprigtig og sand, da vilde de ogsaa fornemme, at Opstandelsens Haab er uroffeligt, grundfæstet i Guds Kraft. Opstandelsen er et Almagts Under. Den sande Forvisning om, at de Dødes Opstandelse virkelig forestaaer, er alene at søge i den levende Tro paa — de Levendes Gud.“*

Men, der Phariseerne nu hørte, at Jesus, til Folkets store

Forundring, havde stoppet Munden paa Sadducæerne, forsamlede de sig igjen. Men det kan dog alligevel ikke hjælpe dem, at de forsamle sig igjen; thi Mesteren kjender nok det store Bud i Loven: du skal elske Herren din Gud i dit ganske Hjerte, og i din ganske Sjæl, og i dit ganske Sind. Ja, han synes endog at antyde en Mangel i den Lovkyndiges Spørgsmaal, idet han, maaskee ikke uden personlig Hentydning paa de Spørgendes Underfundighed, af sig selv tilføjer Lovens andet store Bud: du skal elske din Næste som dig selv.

Jesús selv gjør tilsidst en Ende paa alle disse paatrængende, men afmægtige Forsøg, idet han (Matth. 22, 41) vender sig til de forsamlede Pharisæer, og forelægger dem det Spørgsmaal: Hvad tykkes Eder om Christo, hvis Søn er han? De sige til ham: Davids. Det er et meget rigtigt Svar: Pharisæerne ere jo skriftkloge. Men, naar det nu videre hedder (V. 45): Efterdi David kalder ham i Nanden en Herre, hvorledes er han da hans Søn? saa viser det sig, at der i den pharisæiske Lærdom imidlertid er et vist Noget, der mangler. „Og dette Noget?“ Ja, det er — Nanden; thi om Davids Herre i Nanden vide de nu aldeles ingen Bested. — Den moderne Videnskab, der jo, ifølge dens egen Paastand, baade har Nanden, og veed god Bested, vilde her saa gjerne tale et Ord i med, og gjøre Verden opmærksom paa, at Christus „naturligviis ikke har kjendt;“ — den kritiske Indledning til det Gl. L., efter som den Psalme (110, 1), hvorfra han henter sit Beviis, ikke skal være af David, men til David.“ Denne lærde Bemærkning kan for Næsten være ligesaa god, som mange af de pharisæiske; men Enhver, der kjender Noget til Nandens Kritik, indseer dog nok, at den sande Messias maa, ifølge de givne Forjættelser, være baade Davids Søn, og tillige Davids Herre. Der er aldeles ingen Spids-

findighed i Mesterens Spørgsmaal: Phariseerne, der sidde paa Mose Stol, burde dog vel vide, hvo Christus er efter Manden; og, naar de desuagtet ikke vide det, da forraader deres Uvidenhed kun, hvor lidet stikkede de ere til at være Folkets Ledere. Det er altsaa af Kjendsgjerningen selv beviisliggjort, at Herren har Ret, naar han et andet Sted (Matth. 15, 14) siger til Disciplene, der gjøre ham opmærksom paa, at Phariseerne forarge sig over hans Tale: Lader dem fare! Blinde ere Blindes Veiledere; men, naar en Blind leder en Blind, da falde de begge i Graven.

Hvad der gjælder om Christi Ord, gjælder i samme Betydning om hans Undergjerninger. Hvert enkelt Under har den Grundbestemmelse, at aabenbare Hjerternes Tanker. Som et Beviis herpaa kunne vi t. Ex. anføre den Blindsødtes Helbredelse (Joh. 9, 1—39). Den moderne Kritik kan ikke røre ved denne Fortælling, uden strax at forraade „Videnskabens“ inderste Hemmelighed. „Es folgt hierauf“, siger en philosophisk Kritiker (C. H. Weiße. Die evangelische Geschichte, II. B. S. 249), „noch eine weitschweifige, für uns, wenn wir einmal die richtige Ansicht über die Beschaffenheit unsers Evangeliums gefast haben, ziemlich interesselose Erzählung von der Art, wie diese Begebenheit unter den Juden bekannt wurde, und von der Bewegung, die sie unter ihnen hervorruf.“ — Ja, det forstaaer sig, „wenn wir einmal die richtige Ansicht . . . gefast haben“, saa skal Evangelisten nok lade være at gjøre Kritiken tilpas. Har han nemlig gjengivet Fortællingen efter andre Dienvidners specielle Meddelelser, saa kan man jo ikke troe „die große Genauigkeit des Details.“ Har han, som vel selv var tilstede, da Underet skete, derimod paa egen Haand bestræbt sig for, at opfatte hvert enkelt Træk med sterste Nøiagtighed: „so fällt auf, wie er diese Sorgfalt des Nachforschens

auf ein so wichtiges Geschwäg gewendet hat." Ikke destomindre er det dog denne store „Genauigkeit des Details“, vi maae takke for, at ikke blot Tankegangen i Weiße's Kritik — hvad der dog maaſtee kunde være af mindre Vigtighed — men en heel Gruppe af evangeliske Charakterbilleder som paa et guddommeligt Vink træder frem for Lyset. De ubesindige Disciple med deres jødiske Fordomme; de nysgjerrige Naboer med deres overfladiske Forundring; de uudvigende Forældre med deres Menneſteſrygt; de forhærdede Pharisæer i deres store Forlegenhed; den blindfødte Mand i hans vidunderlige Overgang fra Mørket til Lyset: alle disse Charakterer ere opfattede med en saadan Sikkerhed og indre Sandhed, at de strax forvandle sig for Betragteren til individuelle Stikfælsler med Kjød og Blod. Deres sjælelige Eiendommelighed reflecterer sig fra alle Sider i Underet selv. Især er det da den Blindfødte og Pharisæerne, der tildrage sig vor Opmærksomhed. Den blinde Mand, der sidder ved Veien og tigger (V. 8), er som en i Dunkelhed indhyllet Stikfælse. Overalt omgiven af et aandeligt og sandfælsligt Mærke, hviler den Ulykkelige som i sig selv alene. De Lidendes sædvanlige Udbrud: Herre, frels mig! høres ikke af hans Mund. Han har slet ingen Anelse om, at det er — Verdens Lys, der nu nærmer sig til ham. Den Blinde kan ikke see sin Frelser; men Frelseren, der staaer hos ham, kan see ham, og see, hvad der skjuler sig i hans Mørke. Ulykken er ikke her en Guds Straf for nogen særegen Brøde: han fødtes blind, paa det at Guds Gjærninger skulde blive aabenbarede paa ham. Saaledes forberedes Underet (V. 9). At Christus ikke har seet feil og valgt en Uværdig, viser sig strax; den Blinde troer den Ubekjendte paa hans Ord, adlyder ubetinget hans Bud, gaaer bort til Dammen Siloam, og vender seende tilbage. — Underet er nu en Kjendsgjerning, der virker forskjelligt paa de Forskjellige. 3

Forhold til Naboenes travle Nysgjerrighed er den Blindsødte temmelig ordfnap. Uden at indlade sig paa tomme Formodninger besvarer han deres Spørgsmaal kort og bestemt: „det er mig; et Menneske, som kaldes Jesus, smurte Dynd paa mine Dine; paa hans Ord gik jeg til Siloam, toede mig, og blev seende; mere veed jeg ikke.“ Denne Forklaring er i den inderligste Overensstemmelse med Mandens Charakter. Havde han udeladt sig med udførlige Gissninger over Jesu Personlighed; da maatte vi jo høilig undres over, at han ikke alt i Forveien, der han fik Navnet Jesus at høre, havde kjendt Jesus, som den Prophet, hvormed alt Folket talte. Nu derimod, da han kun nævner ham for Naboen som et Menneske, der kaldes Jesus, lægger han i dette Udsagn sin hele Eiendommelighed for Dagen. Indesluttet i sig selv med det dybe Mørke, der omgav ham, havde den blinde Mand hidtil kun lidet bekymret sig om Menneskenes Meninger og Domme: denne Indesluttethed giver ham ikke blot et maafsee tungstindigt Anstrog, men antyder (B. 12) tillige den Gemtskraft, hvormed han nu optræder, idet han føres frem for Phariseerne. Phariseernes Fortørnelse over, at Helbredelsen var steet paa en Sabbat, og deres øiensynlige Uvillie imod „Mennesket Jesus“ afholder ham ikke fra at fremsætte Begivenheden, som den har tildraget sig, og paa deres Spørgsmaal: hvad siger Du om ham, efterdi han aabnede dine Dine? at svare ligesfrem: han er en Prophet. — Intet kan imidlertid sætte Phariseernes Forlegenhed i et klarere Lys, end det Forhør, som nu følger. Saameget er afgjort, at Jesus, det koste, hvad det vil, maa og skal være en Synder: enhver, der bekjender ham at være Kristus, skal udelukkes af Synagogen. For at retfærdiggjøre denne Beslutning havde man nu tvende Udveie, enten at inhærene Sabbatslovens Overtrædelse eller reentud negte Kjendsgjerningen. Nu kni-

ber det for de Skriftkloge. „Dette Menneſke holder ikke Sabbaten, hvorledes kan han da være af Gud?“ Men paa den anden Side: „Den, der gjør ſaadanne Tegn, hvorledes kan han være et ſyndigt Menneſke?“ Med Sabbatsovertrædelsen vil det ikke gaae: der er Splid imellem dem (V. 16). Nu, ſaa maa man angribe Kjendsgjerningen, og begynde Forhøret forfra. „Manden har ikke været blind; det Hele er kun et Bedrag; lad os kalde hans Forældre.“ Forældrene, der kjende Truſlen, og vide, hvad der følger paa, indlade ſig ikke paa Mere, end det høiſt Nødvendige; dette kunne de dog imidlertid ikke negte, at det virkelig er deres Søn, og at han var født blind; forøvrigt ville de ikke have videre med Sagen at gjøre: han er gammel nok, ſpørger ham ſelv. Saa kommer Touren da igjen til den Blindfødte: „Han maa for Guds Skyld beſtende reent ud, hvad Phariſæerne ſo dog alligevel meget godt vide i Forveien, at Menneſket er en Synder“. Dette overgaaer imidlertid den Blindfødtes Fatteevne; hans funde, gedigne Svar (V. 25): om han er en Synder, det veed jeg ikke; een Ting veed jeg, at jeg, ſom var blind, nu ſeer, er ſaa ſtaaende, at Phariſæernes paafølgende Spørgsmaal (V. 26) nu rigtignok gaaer over i „ein nichiges Geſchwäg“; men denne „Geſchwäg“ har ikke deſto mindre aabenbaret deres Hjerters Tanke.

Det er ikke blot de enkelte Hjerters Tanke, der ved Chriſtus blive aabenbarede; men det bliver ogſaa ved ham gjort aabenbart, hvorledes den forſkjellige Stilling, Individerne indtage i Samfundet, deels vanffelliggjør deels letter dem Indgangen i Sandhedens Rige. Med Henſyn hertil gjalder nu den Omvendthed, at hvad der i verdſelig Forſtand kan agtes ſom en Fordeel, bliver fra Aabenbaringens Synſpøkt nærmefſt at betragte ſom en Hindring. — Hverken Chriſtus eller hans Disciple have nogenſinde ivret

imod Fyrsternes Magt eller de Stores Myndighed, men i Forhold til Udmæghedens og Selvfornegtelsens Ideal er det et saare mislikt Fortrin, at være mægtig og anseet i Verden. I vide, at Folkenes Fyrster herske over dem, og de Store bruge Magt over dem. Men saa skal det ikke være iblandt Eder, men hvo som vil være stor iblandt Eder, han være Eders Tjener (Matth. 20, 25—26).

Det var jo Stand og Stilling, der gjorde det saa besværligt for de Upperste-Præster og Phariseerne at forstaa Jesus. De iblandt dem, der forstode ham, turde dog ikke bekjende ham. Alligevel, siger Johannes (12, 42), troede Mange ogsaa af de Overste paa ham; men for Phariseernes Skyld bekjendte de ikke, at de ikke skulde blive udelukkede af Synagogen. Thi de elskede Menneskens Ære mere end Guds Ære. Hvor frygtsof forsigtig er ikke Nikodemus (Joh. 3, 1. 2), og dog er han En af de Driftigste (Joh. 7, 52). Saare karakteristisk er følgende Beretning (Joh. 7, 32). Phariseerne hørte, at Folket „mumlede saadant om ham“ (Jesus), og Phariseerne og de Upperste-Præster sendte Tjenere ud, for at gribe ham. Disse Tjenere kom desuagtet tilbage med uforrettet Sag (Joh. 7, 45), og paa det Spørgsmaal: hvi førte I ham ikke hid? svarede de (V. 46): aldrig haver et Menneske talet saaledes, som dette Menneske. Uden just at komme til Troen have disse Tjenere dog i et uvilkaarligt Indtryk fornummet Kraften af det guddommelige Ord, for hvilket de høie Foresatte derimod vise sig aldeles utilgjængelige. De Upperste-Præster og Phariseerne føle sig frænkede i deres Anseelse; deres frænkede Standfølelse giver sig Luft i følgende Udbrud (V. 47—49): monne I (Tjenere) og være forførte? Mon Nogen af de Overste haver troet paa ham, eller af

Pharisæerne? Men denne Hob, som ikke kjender til Lovet, er forbandet.

Rigdom er en Lyffens Gave: Christus bandlyser ikke Rigdommen, og prædiker ikke imod Eiendomsretten. Men han gjør det dog aabenbart, hvad disse Timelighedens Goder ere i Forhold til det ene Fornødne. Samler Eder ikke Skatte paa Jorden, hvor Møl og Rust fordærve, og hvor Tyve kunne gjennembryde og stjæle; men samler Eder Skatte i Himmelen hvor hverken Møl ei heller Rust fordærve, og hvor Tyve ikke gjennembryde ei heller stjæle (Matth. 6, 19—20). Denne Formaning er ikke fremsat uden Begrundelse. Thi hvor Eders Skat er, der vil ogsaa Eders Hjerter være (V. 21). Skulde Nogen imidlertid føle sig istand til baade at samle sig Skatte paa Jorden, og dog være med sit Hjerte i Himmelen, da gjør han en skjøn Undtagelse fra den anførte Regel, da er han, skjøndt den rige Mand, dog som Den, der Intet eier, da gjør han sig Venner ved den urette Mammøn (Luc. 16, 9), da vil hans Rigdom worde baade ham selv og Andre til Velsignelse, og ingen Christi Discipel skal fordrifte sig til at affordre den Rige hans Guds eller tale et Ord mod den Lyffelige.

Men, hvor vanskeligt det er, at gjøre en saadan Undtagelse fra den almindelige Regel; hvor vanskeligt det er, at have sine Skatte paa Jorden og dog være med Hjertet i Himmelen: lære vi af Fortællingen om den rige Ungling (Matth. 16, 16—23; Mr. 10, 17; Luc. 18, 18). Det unge Mennecke, der løb til, og faldt paa Knæ for Jesus paa Veien, og spurgte ham: gode Mester, hvad skal jeg gjøre, at jeg kan arve det evige Liv? hørte ingensunde til dem, der misbruge Rigdommens Gaver i Uretfærdighedens eller lave Begjærligheders Tjeneste; tvertimod, han kjendte alle Budene, han havde holdt

dem fra sin Ungdom af. Ja, Ungdom, en god Opdragelse og dertil faare meget Gods! han felte sig saa lykkelig! Nu vilde han til de mange Lykkens Guder ogsaa føie det høieste Gode; han havde arvet saa mange Skatte paa Jorden, nu guffede han tillige, om det lod sig gjøre, ogsaa at arve det evige Liv. Den Naade, hvorpaa han fremfører dette sit Duffe, røber jo vistnok en ungdommelig Overilelse; men antyder dog tillige, at der i ham er vaagnet en Kængsel efter det Fuldkomne; han maa sikkerlig være beredt paa at bringe om end ikke det største, saa dog et ganske antageligt Offer, siden han saa dristig spørger den „gode Mester“: hvad skal jeg gjøre? — Det unge Menneske var uden Tvivl begejstret i det Dieblis, han løb til og faldt paa Knæ paa Veien. Saaledes forstaae vi, hvad Markus beretter (10, 21): Men Jesus saae paa ham, og fattede Kjærlighed til ham, og sagde til ham: een Ting fattes dig, gik bort, sælg, hvad du haver, og giv de Fattige det, saa skal du have et Liggendesæ i Himmelen, og kom, tag dit Kors, og følg mig.

Den „gode Mester“ vilde nu strax lette den lykkelige unge Mand Veien til den attraaede Fuldkommenhed ved at befrie ham fra en besværlig Byrde: af, den lykkelige fattede ikke Befrielsen. Men han bliver ilde tilfreds over denne Tale, og gik bedrøvet bort; thi han havde meget Gods.

At være rig paa jordisk Gods og dog samle sig Skatte i Himmelen er, om end ikke umuligt, saa dog vanskeligt, ja faare vanskeligt: Det er lettere, at en Kameel gaar igjennem et Naalesie, end at en Rig kommer ind i Guds Rige (Mat. 10, 25).

Kundskab, Indstigt og Dannelse ere kostelige Guder, vel værd at eftertrægte saavel for Den, der vil virke i det Timelige, som for Den, der vil tilegne sig det Evige. Kristus, der selv er Ver-

Den's Lys, kaster heller ingen Skygge paa den grundige Kundskab, saa lidt som paa den sande Oplysning (Matth. 5, 13—16); men det er dog ved ham blevet aabenbart, at alle de Fortrin, der i Mændens Verden erhverves ved Værdom, Oplysning og høiere Dannelse, ere værdige Fortrin, naar det gjælder at tilegne sig den guddommelige Sandhed i barnlig Tro og Hjertets Eenfoldighed (Matth. 5, 3). Hvor nær var ikke hiin Lovkyndige, der (Matth. 22, 35) fristede ham med Spørgsmaalet om det store Bud, hvor nær var denne Værde ikke ved at komme til Sandheds Erkjendelse (Mr. 12, 34): Jesus saae, at han svarede forstandeligen, og sagde til ham: du er ikke langt fra Guds Rige. Hvad var det da, der holdt den Skrifstloge tilbage, at han ikke strax gik ind i Guds Rige? Det var uden Tvivl Lovkyndigheden! — Ja, naar vi endnu i vore Dage see de Værde granske og granske i de hellige Bøger, uden dog med al deres Værdom og Granskning at komme til Sandheds Erkjendelse, hvor ofte maae da ikke Jesu Ord (Joh. 5, 39—40) rinde os i Hu: I randsage Skrifterne, fordi I mene i dem at have et evigt Liv; og di'sse er det, som vidne om mig. Og I ville ikke komme til mig, at I kunne have Livet.

Lægger nu Stand og Stilling og udvortes Fortrin saa store Hindringer i Veien for en troende Tilegnelse af Frelsens Evangelium, saa følger det af Sagens Natur, at Frelseren især maa have tiltalt dem, der ikke havde slige Hindringer at overvinde. Under denne Forudsætning kan Christus altsaa i jæregen Forstand siges at være Folkets Mand. Skjøndt en Davids Søn, gif han dog selv frem af Folkets Midte. Til Folket henvendte han sit Ord, og Folket hørte ham gjerne, thi han lærte jo, som Den, der havde Myndighed, og ikke som de Skrifstloge (Matth. 7, 29). For de fattige prædikede han Evangeliet (Matth. 11, 5), og i

Folket fandt han — de Fattige, de Sørgende, de Lidende. Af Folket valgte han sine Disciple, og i Folkets Stemning fandt han en naturlig Beskyttelse imod de forbittrede Fiender. Men han var ikke i den Forstand en Folkets Mand, at han vilde gjøre en Pagt med Maafernes dunkle Lidenskaber, for at styrte de Mægtige. Ikke for at bruge Folket, som det er, men for at aabenbare Hjerternes Tanker, og derved gjøre det aabenbart, hvad Folket er, træder Menneskens Sen frem, opløfter sin Rost, og taler Sandhedens Ord.

Hvad er nu Folkelighed, hvad er et Folk? Det kunde maafee synes underligt, ja i vore Dage, da Enhver jo ligesaa godt veed, hvad det Folkelige er, som hvad Folket er, næsten nanstændigt, at spørge saaledes. Men for et langsemt Hoved er her dog alligevel endnu nogen Grund til at fremsætte dette Spørgsmaal. Fra alle Sider raaber man til Folket og fra Folket og paa Folket; men dermed er det jo ikke sagt, at de mange Raab forklare, hvad Folket er, eller hvori det Folkelige egentlig bestaaer. Ved en formel Afgrændsning af det almindelige Begreb er kun Lidet rundet. Siger man: Folket er i et heelt Land, hvad Familien er i et enkelt Hnus, saa henpeger man til det Nationale. Et Folk er en Nation. Men enhver Nation indeholder igjen mange forskjellige Folke-Elementer: den store Familie har mange adopterede Sønner og mange uægte Børn. Siger man: Folket er en Fællesbenævnelse, hvori al den Forskellighed, der grunder sig paa Stand og Stilling, Dannelse og Dygtighed, gaaer op, saaledes, at Mennesket derved kommer til at gjælde som Individ, og Individet som Menneske: da kan dette Almeenbegreb igjen betragtes fra flere forskjellige Sider. For saavidt Individernes Forskellighed nemlig forsvinder i Slægtlivets naturlige Eenhed, er Folket en Masse; forsaavidt Eenheden derimod virker og yttres sig igjennem Individernes Flok,

er Massen en Mængde. Begreberne Masse og Mængde lade sig igjen opfatte fra et dobbelt Synspunkt. Massen har endnu ingen Dannelse, den skal først til at dannes: Massen er raa, Massen er „Føbel“. I det Dannelsen begynder at trænge ind i Massen, sondrer denne sig i en Mangfoldighed af raisonnerende og kritiserende Individuer: ved en mangesidig overfladist Dannelse bliver Mængden et „Publikum“. Begge Begreber: „Føbel“ og „Publikum“ ere eenfaldige Reflexionsbegreber. Vilde det være en blodig Fornærmelse imod Menneſtehedens, hvis Nogen sagde om Folket, at det kun var Føbel (*le peuple!*); saa vilde det være en ligesaa haard, om end ikke slet saa følelig Krænkelse, hvis Nogen paastod, at Folket kun var et Publikum. — Folkelighedens Grund er Gæt med vor Slægts oprindelige Naturgrund. Ingen fortjener Navn af en Folkets Mand blot fordi han sætter Nøse i Massen; og Ingen bør kaldes en folkelig Charakter, fordi han forskaarer at lede Mængden, og indhynde sig hos et Publikum. Nei, kun Den er i Sandhed en folkelig Mand, der formaaer at tiltale Menneſket som Menneſte. Det folkelige Ord er et myndigt Ord, der trænger dybt ind; et stærkt Ord, der befrugter Sjælen; et livsaligt Ord, der glæder Hjertet og forhynger Menneſkets Væsen. — O, hvilken Forskjel imellem det, at blive en Mængdens Vndling, og det, at være — en Folkets Mand!

Kun i Forhold til Christus bliver det i Sandhed aabenbart, hvor Folket er. — „Hvor er da Folket?“ I Massen! men Massen, som Masse, er ikke Folket selv. Paa de endelige Interessers Kampplads vil Striden om Massernes Ret og Betydning aldrig kunne ophøre. Uengstelige Magthavere frygte ethvert Ord, der kan sætte Mængden i Bevægelse, og bringe Massen i Gjæring. Denne selvfaste Uengstelighed er usolkelig: det skal gjære i Massen; thi kun af den gjærende Masse kan Folket udfare sig, og komme

tilsyne. Men de hidstige Folkejagere, der opjage Maaßernes Lidenskaber, at de raae Elementer uden Ophør maae gjøre og bruse, lægge Folket øde: i den vilde Gjæring synker Folkeligheden jo reent til Bunds.

Han sagde dem en anden Lignelse: Himmeriges Rige lignes ved en Suurdeig, hvilken en Qvinde tog, og fjulte i tre Maader Meel, indtil det blev syret altsammen (Matth. 13, 33).

Saalænge denne Suurdeig virker i Maaßen, virker Forløseren med, og hjælper Folket ud af Gjæringen. Vee Den, der vover at indælte sit eget usunde Gjæringsstof i denne Suurdeig og fordærve den! Mod en Saadan skal Maaßen engang reise sig i sin Grumhed, og hævne den Uret, Folket led.

„Hvor er da Folket?“ — I Mængden! men Mængden, som Mængde, er ikke Folket selv. Naar den dunkle Maaße nærmer sig Lyset, kan Mængden skimte; men, kun naar Lyset trænger ind i Mængdens Hjerte, kan Folket see. Der klages endnu over Verdens Mørkhed: Mængden raaber paa Lys. Saa gaae de tjenstvillige Ledere da ud, hver med sin Lygte, at lyse for Folket. Al, hvor de mange Lygtemænd dog forvirre Maaßen *), og blænde

*) Et Himmeriges Rige i Forhold til Maaßen at ligne ved en Suurdeig, saa er Livets Ord i Forhold til den raisonnerende Mængde nærmest at ligne ved et Salt. Idet Mængden articulerer sig (sit venia verbo) til Publikum, og den løsnede Reflerion begynder at rolle saa smaat ved de første eensfoldige Sandheder, undergaaer det menneskelige Gemt en høist betænkkelig Forandring. Maaßen, der lever i Guds frie Natur, og indaander den raare, men skarpe Lust, vil altid bevare en vis naturlig Frihed. Men den reflekterende, raisonnerende, Alt kritiserende Mængde, der

Mængden! — Kun det hellige, eenfoldige Lys formaaer at lyse for Alle, og, kun naar det i Sandhed lyser for Alle, bliver Folket oplyst.

I ere Verdens Lys; den Stad, som ligger paa et Bjerg, kan ikke skjules. Man tænder og ikke et Lys, og sætter det under en Skjeppe, men paa en Lysfestage; saa skinner det for alle dem, som ere i Huset. Lader saa Eders Lys skinne for Menneskene, at de see Eders gode Gjæringer, og prise Eders Fader, som er i Himlene (Matth. 5, 14—16).

„Men nu Folkets Instinct?“ Ja, Folkeinstinctet vil altid søge det Gode. Men Folkets Gemyt, der i qvindelig Blufærdighed undfanger det Gode, fordærvés, naar det hengiver sig til den forfængelige Indbildning, at det ved egen Kraft kan skabe og frembringe det Gode selv. Den moderne Frækhed, der leser med Mængden, idet den i sit sentimentale Blomstersprog helliggjør den naturlige Drift, maa prise Instinctet i høie Toner. Men naar saa „Folkevennen“ selv er kommen til Roret, bliver han med Gæt

driver omkring i Halbculturens lumre Atmosfære, kan saare let tage Skade paa Sundheden. Det gaaer med Publikum i de store Stæder, som med det fede Kjøb, naar der er Jorden i Luften: det tager Tanke til sig, det har en Tanke, det vil sige, det bliver harsk. Skal altsaa den raisonnerende Mængde, der jo vistnok har noget Salt, men dog desværre kun altfor let tager de mange barske Tanker til sig, bevare sig frisk i den første naturlige Grundtanke, da maa der kraftelig saltés. Derfor siger Christus til Sine (Matth. 5, 13): I ere Jordens Salt. Men om Saltet mister sin Kraft, hvormed skal det saltés? Det buer til intet Andet, end at kastes ud og nedtrædes af Mennesker.

faa taus, og paa vidunderlig Maade forvandlet. Det er, som om han nu pludselig fik en Anelse om, at Mængdens Instinct kun altfor let kunde feile. Hvad Grunden kan være hertil, ville vi i denne Sammenhæng ikke undersøge; men langt hellere see, hvorledes Folkelighedens egen Grund bliver belyst af det aabenbare Ord.

Evangel. Matth. 13, 3—9.

See, en Sædmand gik ud at saae. Og idet han saaede, faldt Noget ved Veien, og Fuglene kom og aade det op. Men Noget faldt paa Steengrund, hvor det ikke havde megen Jord, og det vorte snart op, fordi det ikke havde dyb Jord. Men Noget faldt iblandt Tørne, og Tornene vorte op og qualte det. Men Noget faldt i god Jord og bar Frugt: Noget hundrede Fold, men Noget tredsindstyve Fold, men Noget tredive Fold. Hvo, som haver Øren at høre med, han høre!

Er det nu sandt, at den folkelige Jordbund har en saa forskjellig Grund: hvorledes skulde Folke-Instinctet da kunne være useilbart. Men selv om Frugtbarheden allevegne var lige stor, saa vilde Frugterne dog ikke være lige gode. I den folkelige Jordbund falder saavel den gode, som den onde Sæd: paa denne Ager groer Klinten tilligemed Hveden (Matth. 13 24—30).

„Men hvo skal da nu lede Folket, og hvorledes skal det saa opdrages?“ Endte Spørgsmaal i eet Mandetræt! Ja, det bliver en endeløs Strid, naar man ikke vil gaae tilbage til det ubetingede Herite. Folket er jo i Massen, det tumler sig i Mængden: bliver Massen ikke organiseret, og Mængden ikke behersket, vil Folket omtumles saalænge, indtil det omstøder bliver aldeles forstumlet. Saa gjælder det da ubetinget, at der skal herskes: jo kraftigere der herskes, desto stærkere bliver Folket, naar det — vel at mærke — har fundet den rette Hersker. Folket trykkes i Massen og sukker i Mængden:

Faa gjælder det da ubetinget, at Massen maa gjære, og Mængden røre sig, at den Bundne kan løses og erholde sin Frihed. Jo hurtigere det kan gaae med Befrielsen, desto høiere jubler Folket, naar det — vel at mærke — har seet og erkjendt den sande Befrier. Den sande Herkter og den sande Befrier ere ikke tvende, men een Person o: Forløseren *); o, laeder os sige det frit til alle Folk: der er kun een Forløser.

*) Der er vel Ingen, der i denne Tid kan høre Ordet „Folkefrihed“ uden strax at tænke paa Politik. „Da man nu, som det hedder, ikke kan lære Politik af Christendommen (med mindre det skulde være den velbekjendte Præstepolitik), saa er det kun en tom Talemaade, naar det siges, at Kristus er Folkenes Forløser.“ — Lad os overveie denne Sag i al Korthed.

a) Al Verden veed, at Folkefriheden maa grundes paa Sandhed og Ret; men al Verden veed ogsaa, at det med Sandhed og Ret har sine store Vanskeligheder. Driftige Folkeledere ville unegtelig Sandheden til en vis Grad, og Retfærdigheden til en vis Grad. Men hvorfor kun til en vis Grad? Naturligviis fordi det kun er Politik, at tjene Sandhed og Ret, naar man selv har lidt Profit af Tjenesten. At tjene gratis er upolitisk. — I Evangeliet veedes Forholdet om. Sandheden siger til Enhver, der omgaaes med store Planer: „Vil Du gavne Staten og være Folkets Mand, da tænk for Guds Skyld aldrig paa at profitere af Massen eller søge Kammerater i Mængden. Men er Du Retfærdighedens ubetingede Tjener, da træd kun frem med al Frimodighed. Selv om det synes, at Du, trods al din Anstrengelse, arbejder forgjæves, vær kun ved godt Mod; selv om Du paadrager Dig Mængdens Had, vær kun ved godt Mod! Jeg, den almægtige Sandhed, skal nok indestaae Dig for, at Du alligevel gavner Folket og faaer din Løn.“

Den moderne Wiisdom paastaar, at Folkets Røst er Guds Røst; Evangeliet lærer os, i hvilken Betydning. Ind-

b) Al Verden veed, at Sandhed og Ret ikke kan virkeliggjøres i det borgerlige Samsund, uden at indgaae paa Endelighedens Betingelser. Ganske rigtigt! Hvad gjør Politiken saa? Den retter sin Overbeviisning efter Omstændighederne, og taber saa det Ubetingede i endeløse Betingelser. I sig selv er Retfærdigheden jo Intet eller dog saa godt som Intet: Alt beroer paa Omstændighederne. Fyrsten, der igaar raabte med hoi Røst, at han var kaldet til at herske af Guds Naade, har idag en svagere Stemme, og boier sig under Mængdens Naade — paa Grund af Omstændighederne. Folkelæreren, der igaar nedlagde sin faste, mangeaarige Overbeviisning i den velstrevne Artikel, hvori han domte Levende og Døde, blev idag Minister ved at gaae ind i en ganske ny Overbeviisning — paa Grund af Omstændighederne. Massen, der igaar var spagfærdig og stille, blev saa, for ikke at staae tilbage for Fyrsten og Ministeren, idag ubændig og toilesløs — ligeledes paa Grund af Omstændighederne. Saa forvirres Alt, og tilsidst bliver vel Folkesfriheden reent glemt — paa Grund af Omstændighederne. — I Evangeliet vendes Forholdet om: det Betingede gjøres afhængigt af det Ubetingede. Den guddommelige Retfærdighed spørger Enhver, der agter at lede Folket: „Har Du nu virkelig en saa fast begrundet Overbeviisning, at Du tør vove Alt, for at sætte den igjennem: saa trød kun dristig frem, og jeg skal være din Talsmand. Men er din Overbeviisning af den Slags, der afgjør Ret og Ulret efter Omstændighederne, da vee Dig, Du fordærver Folket; vee Dig, Du skal faae desto haardere Dom; vee Dig, om Du saa vandt tusinde og titusinde Stalbrødre i Mængden, Du vorder dog engang dømt af Folket!“

toget i Jerusalem (Matth. 21, 1—16. jfr. Mark. 11. Luk. 19. Job. 12) og Gangen til Golgatha (Matth. 27. jfr. Mark. Luk. Job.) ere de vunde Optrin, i hvilke Folkeroften hæver sig saa høit, at dens Raab naae op til Himmelen. Ved Indtoget lyder det: Hosanna! det er Folkets Jubel, det er Mængdens Raab. Hvorledes Christus fortolker dette Raab, er klart af hans Svar til de forbittede Phariseer: „Mester, straf dine Disciple“. Dersom disse taug, da skulde Stenene raabe (Luk. 19, 39—40). „Hører du, hvad disse (Børnene, der raabte i Templet. Matth. 21, 15—16) sige?“ Have I aldrig læst: af de Umyndiges og Diendes Mund skal du berede dig Lov. Saa lod da Hosanna-Raabet som en Folkets Røst igjennem den jublende Mængde. Ved denne Folkeroft blev det (Matth 21, 5) forkyndt for Zions Datter: see, din Konge kommer til dig sagtmodig, og ridende paa et Asen, o: paa Asenindens

c) Al Verden veed, at der hører stor Kraft og megen Selvopoffrelse til, for at forhjælpe Folket til dets Ret. Men al Verden veed ogsaa, at hver Folkeleder har sin Ergjerrighed. Det bliver dog alligevel aldrig til Noget med Folkets Ret, saalange Ergjerrigheden skal honoreres ad usus publicos. Den, der ikke har Kraft og Mod til at tjene Retfærdigheden selv i ubetinget Selvfornægtelse, kan aldrig være Folkets Ven; men Den, der af sand Kjærlighed til Folket, vil være Retfærdighedens ubestrikkelige Tjener, kan vanskelig blive Mængdens Ven. Saa steer det da, at Den, der af Hjertet elsker Folket, bliver miskjendt af Mæssen og hadet af Mængden som en ubøielig Despot. — See, derfor er Folkebestielsen i Evangeliet jo heller ikke beregnet paa Ergjerrigheden, men paa Selvfornægtelsen. Men Selvfornægtelsens Hovedvei gaaer til Golgatha. — Dette er saa den Politik, vi kunne udtræge af Evangeliet.

Føl. — Men nu det andet Raab, det Raab, der led i Jerusalems Gader, da Mængden rasede: Korsføst! Korsføst! det Høynens Raab, der frydede Phariseernes Hjerte, og søldte Pilatus med Affky og Fortærdelse: er dette Raab da ogsaa Folkets Røst, eller er den folkelige Aand i dette vilde Oprin vegen bort fra Mængden? — Indrømmede vi en saadan Adskillelse imellem Folket og Mængden, da vilde jo Folkelighedens Begreb tabe sin Realitet. Raabet: Korsføst! maa altsaa være folkeligt lige saavel som Raabet: Hosjanna! I det ene Tilfælde er det en god Aand, der er over Folket, i det andet er det en ond Aand; men i begge hersker Tvetydigheden. Ogsaa i Raabet: Korsføst! maa Christus høre en Guds Stemme (det burde ham jo at lide dette, før han indgik til sin Herlighed); men er Mængdens Røst dog alligevel ikke Guds Gjerning, saa kan Mængdens Jubel jo heller ikke være Guds Gjerning. Kan Folkeraabet: Korsføst! ikke umiddelbart udgive sig for Guds Røst, saa kan Folkeraabet: Hosjanna! det ikke heller. Det Gne forudsætter her det Andet: var der ikke først blevet raabt: Hosjanna! saa var der vel heller ikke siden blevet raabt: Korsføst! Det Gne kan kun forståes ved det Andet: havde Folket ikke levet i Mængden, var der aldrig blevet raabt: Hosjanna! Havde Mængden ikke raset i Folkets Mæsse, var der aldrig blevet raabt: Korsføst! Mængdens Misforståelse, der skjulte sig i „Hosjanna“! bliver lydelig ndraabt i „Korsføst“!

Den moderne Viisdom lærer, at Verdenshistorien er Verdens Dom. — Hvis denne Viisdom for Alvor troer, hvad den selv siger, saa er Nutidens Afsærd aldeles ubegribelig. Er Historien virkelig en saa streng, alvorlig Dommer, hvorledes kan det da gaae til, at denne Brimmel af altsens ubetydelige Individier, der stimle sammen fra alle Privatlivets Kroege, faaer det vidunder-

lige Mod, at komme frem for den alvorlige Dommers Afsyn, og raabe paa, at den nu absolut vil med i Verdenshistorien og have sine Navne indtegnede i Folkenes Aarbøger. Hvad skal man dog tænke om den moderne Viisdom? — Er det, at komme med i Verdenshistorien, kun en anstrengende Morstak, som det, at komme med i den larmende Veg, der leges med Keiser og Konge? er det, at sætte sig i Magtens Høisæde, et underholdende Gjækkeri, som det, at sætte sig lidt paa Forundringsstolen? er Udødeligheden nu bleven saa liberal, at enhver Smule Halvtimeshelt strax kan faae sin Berømmelse indført i Folkenes Aarbøger? bliver man nu virkelig navnkundig, naar man blot kan komme til at faae sit ærede Navn indridset paa en eller anden Kude i en eller anden offentlig Bygning (være sig Kirke, Theater, Vørs eller Naadstue): ja, det er en anden Sag, saa er Nutidens Udsærd meget begribelig. Er det virkelig sandt, hvad den moderne Bevidsthed paaftaaer for ganske vist, at der ingen Udødelighed gives i Himlen; da er det naturligviis i sin Orden, at Enhver, der ønsker at overleve sig selv, maa adressere sig til Historien. Med herostratisk Formastelighed bryde Individerne løs mod Tilværelsens Skranke, opfatte paa at tænde den hele traditionelle Verden i Brand, blot for at blive udødelige. Man burde dog tænke lidt nøiere over den historiske Udødelighed. Uden at tale om, at, naar den traditionelle Verden brænder af, alle Aarbøgerne da let kunde brænde med, og den atraaede Udødelighed gaae op i Røgen, saa burde man dog for det Tilfælde, at Aarbøgerne kunde gaae frelste igjennem en saa stor Udebrand, alligevel tænke lidt nøiere over den historiske Udødelighed. — Der var en Gang en stor og mægtig Keiser, han havde gjort sig saa udødelig, at Ingen kunde komme ham nær, uden at blive udødelig ved ham. Men denne Udødelighed virkede forstjelligt paa de Forstjellige. Var Keiseren meget naadig og vilde belønne En,

faa skændte han ham — Udødelighed; blev han en Gang imellem vred, og ret vilde straffe En, saa skændte han ham ogsaa Udødelighed. Alle sine troe Tjenere benaadede han med et udødeligt Navn; men til Fangevogteren sagde han tilfjeldst: jeg fordømmer dig til Udødelighed. Dette er saa et af Verdenshistoriens Træk; lad os nu igjen vende tilbage til Evangeliet, for at see, hvad den helige Historie lærer om Dom og Udødelighed.

At Historien dømmes, vil jo med andre Ord sige, at den aabenbarer det Skjulte, udklarer det Evige af det Timelige, gjør Skilsmisse imellem Ret og Uret, Sandhed og Løgn. Saalænge Evighedens Kjendelse mangler, er Historiens Dom upaalidelig. Er det nu sandt, at det Evige først formedelst Christus bliver Kjød og Blod i det Timelige, saa maa det vel ogsaa være sandt, at Historien først ved ham faaer den rette Dommermyndighed, at det dømmende Princip først i hans Person træder op i Historien med ufordunklet Klarhed. Han kom for at frelse Alle, men i Virkeligheden frelser han kun de Troende. — Men som Aabenbareren er Kristus i Sandhed al Verdens Dommer. Denne Dommermyndighed erholdt han ikke først i sin Dødsreise, da han blev optagen til Himlen, og satte sig hos Faderens Høire; han havde den alt i sin Fornedrelse, da han gik til Golgatha, og segnede under Korset. Den, der ikke kan kjende denne Dommer i hans Fornedrelse, kan vel heller ikke endnu kjende ham i hans Dødsreise, men vil dog lære ham at kjende, naar Dagen kommer, da vi alle skulle aabnbares for hans Domstol. — I verdslig Forstand er det Fienderne, der nøde Kristus til at bære sit Kors, men i guddommelig Forstand er det Kristus selv, der formaaer sine Fiender til at lægge ham Korset paa. I Endelighedens Sprog er det de overmægtige Fiender, der sige til Menneskens Søn: „see, nu føre vi Dig til Golgatha, at Du maa lide din fortjente Straf som Gudsbespotter

og Oprører med Keiseren"; men i Evighedens Sprog er det Guds Søn, der siger til de forblindede Mennekenes Børn: „see, det er nu Ederes Time, men det er ogsaa min Time; denne er Ederes Time og Mørkets Magt, men denne er ogsaa min Time, hvilkfen Faderen harer i sin Magt. Derfor bør det nu Eder alle at gaae til Golgatha med mig, at Det, som er skjult i Mørket, kan aabenbares i Lyset, at der kan gaae en retfærdig Dom over denne Verden.“

Saaledes har Guds og Mennekenes Søn dømt Mennekebeden i sin egen Slægt; for at klare Historiens Domme, har han dømt en heel Slægt til Uedelighed. — Hvilkfen Mildhed og dog, — hvilkfen Strengbed i denne Dom! Saa mange hjemlige Skikkelfer, saa mange beslægtede Sjæle møde os her i Evangeliet's milde Lys. Her ere Navne og Gjeringer, paa hvilkfe vi vel tør anvende de Ord, Jersereren selv har udtalt over den fromme Dvinde, der salvede ham i Bethanien (Matth. 26, 13): Sandelig siger jeg Eder: hvor som helst dette Evangelium bliver prædiket i den ganske Verden, skal og det, hun haver gjort, omtales til hendes Jbukommelfe. Men her er ogsaa en anden Dom, en Dom, der lyder paa Navne og Gjeringer, om hvilkfe man vel kunde sige, at de med al den Brøde, de bære i sig, dog ikke ved egen Kraft have høvet sig til det Overordentlige, eller paa egen Haand tjent sig op til Forbrydelfens Uedelighed. Vi tænke paa den Dom, der for Christi Skuld er overgaaet en Herodes og Pilatus, en Annas og Caiphas. I disse Grempler see vi, hvor farligt det stundom kan være at komme Lyset for nær. Hvor mange Heitbetvoede have ikke befundet sig i samme ranskelige Stilling, som hin romerske Landskøvding! Hvor mangen Procurator har ikke baade før og siden med samme Holdning forstaaet at være baade Keiserens og Retfærdighedens Ven med samme Snild-

hed vidst at give den Ukyldige til Pritis og toe sine Hænder for Folket. Mange sige Gjærninger ere oversete, mange Navne ere glemte; men der er dog eet Navn, som aldrig kan udslattes af Historiens Ihukommelse, og det er Navnet Pontius Pilatus. — Saamangen klogtig Statsmand har baade før og siden taget Plads i de Mægtiges Raad, og talt om Nødvendigheden af at opoffre det enkelte Individ for de Manges Fordring, ja vel endog fundet Behag i sin egen Wiisdom. Men i den store Mangfoldighed af statskloge Wiismand kunne enkelte Navne let blive glemte. See derfor har jo Evangeliet ogsaa viselig sørget for, at der dog kunde være Een, som ikke gif slip af den velfortjente Udødelighed. Ingen præstelig Statsmand har vel nogenstunde talt med større Selvtillid end Caiphas, der han sagde i Raadet (Joh. 11, 50): I forstaae slet Intet; ei heller betænke I, at det er os gavns ligt, at eet Mennecke døer for Folket, og at ikke det ganske Folk skal fordærves. Et dybsindigt Ord, der faldt i rette Tid. Men ingen prophetisk Statsmand har heller nogenstunde faaet en saadan Anerkjendelse af sin politiske Indsigt, som Caiphas, thi det bliver jo udtrykkelig indrømmet, at Wiisdommen i hans Ord maa henføres til en høiere Indskydelse (V. 51): dette sagde han ikke af sig selv; men, da han var samme Mars Upperstes Præst, spaaede han, at Jesus skulde døe for Folket. Ja, Caiphas — kan være sikker nok paa sin Udødelighed.

Seet fra dette Synspunkt, er „Toget til Golgatha“ at betragte som et Seierstog, hvorved Christi jordiske Liv fuldender sin aabenbarende Virksomhed. Og hvilket Seierstog *) frembyder vel

*) Seet i denne Belysning maa Toget til Golgatha vel antages at begynde fra Gethsemane Have.

ogsaa et rigere Skue! See, Jæder og Romere, Folk og Pharisæer, spottende Stridsmand, grædende Qvinder, hævnshyge Præster, forsagte Disciple: Alle mødes de paa den samme Wei, Alle bevæge de sig henimod Golgatha. Her gaaer nu Judas og skumler i sit Mærke, der staaer jo Petrus, og græder i sin Anger. See denne Yngling, ældet i Sorgens Alvor, det er den elskelige Discipel, og hende, den modige Qvinde, der gaaer ved hans Side, fjøndt hun neppe kan bevæge sin Fod, det er Smerternes Moder: disse Tvende udgjøre nu et eenligt Par midt i Brimmelen; disse Tvende vandre nu tilfammen den trange Wei — op til Golgatha. Ad denne Wei vil Videlfernes Konge drage dem Alle; paa denne Wei vil han samle dem Alle, paa Golgatha vil han tale til dem Alle — det sidste Ord, paa Golgatha vil han domme dem Alle til — Ubedelighed.

V.

Christus og Morkets Mand.

Evangelietroen og Verdens Vilådom ere uforenelige. Den tvetydige Forbindelse, hvorunder de hidtil saa ofte have arbeidet for hinanden, og dog imod hinanden, er at sammenligne med et ulykkeligt Egteskab: enhver Lidsnærmelse, om den end er gjenfædig og velmeent, ender med smertelige Misforstaaelser, hvert Sammenstød slaaer en ny Funke til nye Tvistigheder og humelige Trætter. Om et saa ulykkeligt Par pleier nu Klogskaben at anføre sin velbekjendte Regel: „kunne de ikke enes om at leve sammen, saa lad dem dog for Altting enes om at Fillees ad.“ Men ogsaa med Skilsmisfen har det her sine store Vanskeligheder. Den moderne Viden er ingen blot udvortes Plageaand, hvem man ved et enerigt Skridt kan blive qvit; den negative Bevidsthed er ingen almin-

delig Huuſtiran, man kan ſlippe fra ved i Troens Navn at ſige ham op, og flytte hen i et andet Qvarteer af Tilværelſeu. Naar Verdens Wiisdom herſker over den hele Verden, hvor kan da Evangelietroen vente at finde et ſtille betryggende Tilflugtsſted? Om Troen end endnu en Gang vilde tage Sløret, og gaae i Kloſter; det ſkulde dog ikke hjælpe. Selv i den frommeſte Sjæl maa den dog finde ſig i at hve ſammen med Tvivlen og Kritikken. Vi ere jo af Naturen alle Kritikere i Forhold til de overnaturlige Kjendsgjerninger, alle Tvivlere i Forhold til Troens Evangelium, alle tilhobe Iudeus Børn i Forhold til Evighedens Aabenbarelſer. Skulde denne Paastand forekomme Nogen at være for haard, kuune vi jo let underkaſte den en Prove. Du, ſom roſer Dig af din fuldkomne Tro, hør et Ord: kan du flytte Bjerget? — Vi ere jo berettigede til at ſpørge ſaaledes, naar vi ret mindes, hvad Chriſtus ſelv har lovet ſine Diſciple (Matth. 17, 20): ſandelig ſiger jeg Eder: derſom I have Tro, ſom et Senepsskorn, da kunne I ſige til dette Bjerg: flyt dig herfra derhen, ſaa ſkal det flytte ſig, og Eder ſkal Intet være umuligt. Den Frommeſte blandt de Fromme ſaaer nu vel at befinde ſig lidt, ſerend han ſvarer. Svarer han os: „diſſe Ord ere talte, ſom i en Vignelſe; en ſaadan Forjættelſe kan ikke forſtaaes bogſtabeligt; nei, ſaa vidunderlige Ting kan Troen dog i Virkeligheden ikke udrette“: da høre vi jo ſtrar Tvivleren i denne kritiſke Dmthdning. Svarer han os derimod: „Forjættelſen ſtaaer faſt. For den Troende ſkal Intet være umuligt. Jeg troer i Sandhed, at, hvis jeg kun i ubetinget Tillid til Chriſti Almagt turde udtale Ordet: flyt dig! vilde Bjerget flytte ſig, og — forſvinde. Men, jeg veed ikke, hvordan det er, jeg tør dog ikke ſige til Bjerget: flyt dig! jeg er ſaa bange for at friſte Gud. Nei, naar jeg ret betragter det ſtore tunge Bjerg, er det

mig umuligt at sige: flyt dig! — jeg frygter for Sværmeri ts Afstindighed", — svarer den Troende i et saa aabenhjertigt Sprog, da ville vi vel ingenlunde være misforneiede med hans Svar, eller friste ham til en Formastelighed; men vi maae dog i al Stilhed gjere ham opmærksom paa, at der skjuler sig en høist betænkelig Tvivl i hans „suldkomne Tro". Den Frommeste er altsaa dog paa sin Viis en Tvivler og Kritiker, saavel som alle vi Andre. Kan han ikke flytte os det „store, tunge Bjerg": saa skal han vel ogsaa have Møie nok med at flytte nogetsohmhelst enten af Besymringernes eller Lidelsjernes eller Dødsangsternes — store tunge Bjerge.

Har Christi Ord nu overbevist os om, at der dybt i hvert Menneskes Indre sidder en Tvivler og Tritanker, saa er det jo heller ikke tænkeligt, at Evangelietroen i noget Hjerte skulde kunne lægge sig til Ro uden at ændse Kritiken. Den Troende tør ikke forvente, at den indre Strid skal være endt, fordi han i et og andet Dieblik har været heldig nok til at vinde en Seier over Vantroen. Den Troende veed, at der altid er en stor Fare forbunden med en stor Seier. Naar Troen fryder sig og synger **Te Deum**, jauler Fienden, som oftest, nye Forstærkninger, og lister sig frem fra et hemmeligt Skjul, for at overrumple Seierherren. Derfor tør Troen aldrig feire nogen Seiersfest uden først at fordobble Vagterne, have alle Forposter ude, og holde den strengeste Krigstugt, at Ingen af de Vagthavende skal beruse sig i Glæden, og sove paa sin Post. Troen selv tør aldrig sove; den er bogstavelig — søvnløs. Men derfor er den dog ikke trostesløs. Vi trænge jo alle til Sovnens Hvile, forsaavidt vi leve et timeligt Liv: det naturlige Menneske har en Gru for — søvnløse Nætter. Men Den, der i Troen vil leve et evigt Liv, tør ikke tænke paa at sove; thi i Evigheden sover man aldrig. Alt ville neddyse Tvivlen, for at slaae

sig til No i Troen og haabe paa Evigheden, er af alle Selvmodsigelser den alleruhyggeiligste. Med forhærdede Forbrydere har man undertiden anvendt den Tortur, at de ikke fik Lov at sove, før de havde bekjendt. Det er i Sandhed en forfærdelig Straf. Men for Den, der agter sig ind i Evigheden uden at have lært at vaage, er det evige Liv en endnu forfærdeligere Straf. Vantroen slæger, at de Døde sove en evig Søvn. Dette beviser, at Vantroen har sin Livsbrod i det Timelige. Den trodsige Vantro udfordrer Døden, fordi den stoler paa, at den saa uden videre kan slænge sig med samt sin Forbrydelse hen i en Grav; Vantroen gaaer med driftige Skridt sin Evighed imøde, fordi den stoler paa, at denne Evighed er — en Søvn. Men sæt nu, at Evigheden er søvnløs; saa er det jo dog en betænkkelig Sag, hvis et Menneſte, der var fuldt og fast beredt paa at finde i Graven en evig Søvn, nu kom derved, og fandt — en evig Søvnløshed; eller vilde det dog ikke være gyseligt, om nogen Sjæl ſkulde famle igjennem den lange Evighed, som en tungſindig Søvnngjænger, som en Lady Macbeth, sovende, og dog — søvnløs?

Det er for Kjød og Blod en farlig Sag, at indlade sig med Uandene. — Du nævne hvilken Uand, Du vil; de bringe Dig alle i Fare. Vidste vi kun, at Vantroen havde Ret; ja, vidste vi kun, at Menneſkets Liv var afsluttet og endt med denne Tilværelse: da maatte vi strax tilkjende Middelmaadighedens Viisdom den høieste Priis, og tilraabe hvert Menneſte, han være lærd eller ulærd: „tag Dig iagt for Uandene, at Du ikke ſkal falde i Gristelse. Husk paa, at Du er Kjød og Blod! Kom aldrig nogen Uand for nær, aldrig nærmere, end Klogskabens og Sindighedens og Dannelsens Grandse tillader. Man kan jo dog i Sandhed være baade dannet og lærd, uden just at komme Uanden for nær. Vil Du endelig engang, for dog heller ikke altid at sætte dit Lys under

Skjæppen, vove Dig lidt videre; da driv det for al Ting ikke ud
 over den flygtige Aandrighed. Man kan til Nød være aandrig,
 uden just derfor i Ordets alvorlige og farefulde Forstand at have
 Aanden. Den humane Aandrighed viser sig fornemmelig i den
 Lethed, hvormed man gjør Overgang fra Tro til Tvivl, og om-
 vendt fra Tvivl til Tro. Er det Troen, der gjør Lykke, saa lader
 man Biddet (at sige, hvis man har lidt Vid) spille mod de aand-
 løse Tvivlere; er Bantroen derimod oppe, nu, saa spiller og spotter
 man med Troen. Naar man kun saaledes har Mod til bestandig
 at tage de Seirendes Parti, kan man altid være vis paa at gaae
 frem med Tiden fra Seier til Seier: Aandrigheden er bevægelig,
 som den bevægelige Tidsaand. Forsaavidt Du nu efterkommer
 disse vore Formaninger, gjør Du, hvad der staaer til Dig. Men
 fulde Du desuagtet mærke, at en virkelig Aand — o Rædsel! —
 nærmede sig, og for Alvor vilde have Dig fat, da maa Du itide
 gjøre Alt, hvad der staaer i din Magt, for at slippe bort. Vel
 kan Du ikke strax uden videre løbe din Bei (thi den Mand maa
 være rap til Fods, der skal indlade sig i Bæddeløb med en Aand);
 men Du bør dog idetmindste gribe ethvert Nødværge, der staaer til
 et fornuftigt Menneskes Raadighed. Vær blot forstgig, men tab ikke
 Modet! Der ere jo Midler nok, naar man kun vil forstaae at benytte
 dem. Foruden de sædvanlige Huusraad: sociale Opvækkelser, Uden-
 landsreiser, nye Tidender o. dsl., kunde man vel ogsaa regne en lærd
 Syklen med gamle Sager, især en vis Art Bibelkritik, saasom:
 hvormange Sødskende Kristus har havt? hvormange Rander
 Blin Gjæsterne drak ved Bryllupet i Kana? hvorledes det gik
 til, at Taarnet i Siloam faldt ned? hvormange Jakober man fin-
 der i det N. Aste.? o. s. v. blandt de uskyldige Midler, hvorved selv
 meget lærde Mænd endog med misundelsesværdigt Held have vidst
 at slippe sig imed Aandens Efterstræbelse. Tro albrig nogen

And! selv Andrigheden frister. Enhver And er farlig for Kjøb og Blod; men af alle Ander under Himmelen er Religionens And den allerfarligste."

Naar Aabenbaringens Fiender ret ville angribe Christendommen, pleie de gjerne at dvæle med et vist Selvbehag ved de mange Andesforvildelser, den blinde Troesiver har forarsaget i Tidernes Løb. „Forfærdelig“, sige de, „er Verdenshistorien, naar den aabner sin Udstilling med Forbrydelsernes blodige Optrin, og foreviser os det Mørke og Vilde i vor Natur; men dette er Altsammen kun som et Børnespil i Sammenligning med de Forbrydelse og dæmoniske Rødsels-scener, Kirkens Historie har at opvise. I de verdslige Op-rør, hvor raac og vilde de end forøvrigt kunne være, gjentjende vi dog altid et og andet Spor af det menneskelige Væsens oprindelige Majestæt; men de kirkehistoriske Ugjerninger hæve sig til det absolut Umenneskelige. Hvilket Vanvid møder os ikke i saadanne Selvplagere, som Støttehelgene og Flagellanter! Hvilke Mørkets Gjerninger have ikke Klostersnes og Inquisitionernes Annaler at bringe for Lyset! Der er et Selskab, — Menneskeheden gyser ved det blotte Navn, skjøndt Navnet selv er det helligste i Christenhe-heden, — det er Jesu Selskab: hvad om Historien i eet Billede kunde sammendrage og afløre os Hovedtrækkene af de Andes-Bebrister, dette skumle Selskab nu alt i 300 Aar har udført — „til Gud's større Ære“; mon noget menneskeligt Die vel kunde udholde Synet af et saadant Billede? — Paa Frugterne skal Træet kjendes. Vilde I see Rettroenhedens modne Frugt i en ægte glø-dende Belysning, da glemmer for Alting ikke at tænke paa en Bar-itholomæusnat."

Uden Omsvøb tilstaae vi strax, at Britanckerens Klage er i denne Henseende kun altsfor vel begrundet. Det nytter ikke at ville svække Indtrykket af Kirkehistoriens mørke, ubehagelige Pletter

ved at fremhæve Aabenbaringens Lysende; heller ikke kan det hjælpe, at beraabe sig paa Nutidens religiøse Bestindighed: den skjenne Ligevægt i Nutidens religiøse Tænkemaade kunde let forvandle sig til et betænkeligt Vidnesbyrd, saavel om Christendommens som overhovedet om Religiøstetens Grækkelse. Vi vedkjende os den Overbeviisning, at nye religiøse Gjennembrud neppe ville kunne stee, uden at fremkalde nye Forvildelser; vi tilstaae det gjerne, at der ikke kan gives nogen aandelig Magt paa Jorden, der er istand til at foranledige saa sørgelige Misforstaaelser, saa oprørende Misgjerninger og saa strækkelige Vildfarelser, som Jesu Christi Religion. Men dette er da ogsaa vor Paaastand, at iblandt de mange historiske Beviser, Theologerne vide at epiegne til Christendommens Forsvar, burde det Beviis, som heraf kan udledes, regnes med som et af de allerkræftigste.

Der er et Ord, som siger, at Den, der vil stige høit, kan falde dybt. Nu kan dog vel Ingen i Aandens Verden lægge an paa at stige høiere end Den, der beslutter sig til at offere Alt, for at efterfølge Kristus. Lad os her betragte et saadant Menneskes eieendommelige Stilling lidt nærmere. Det første Skridt er en uigjenkaldelig Beslutning, hvormed den Opvakte kaster de sædvanlige Understøttelsesmidler fra sig, bryder med Omverdenen, og vover sig ud i den yderste Afgjørelse. Her indtræder nu et farligt Vendepunkt. Timeligheden er ikke saa let at afvise; den følger efter, skjøndt i Graastand; den vinker til Afsted, som om den endnu en Gang vilde kalde Flgtingen tilbage. Verden? Ja, den er mørk, fortørnet paa den Formastelige, der vover at vende den ryggen. Men Evigheden? Den er kold i al sin Gøthed; den seer saa tankefuld ned paa den Driftige, som vilde den spørge ham: ved Du nu ogsaa selv, hvad Du gjør? — Har Mennesket først arbeidet sig ud af Endelighedens Formynderstab, og er i Begreb

med at blive Mand; da maa han ved Indgangen til Mandernes Rige vel vide sig istand til at gjøre Rede for sig: „Hvad vil Du her? Hvi blev Du ikke hos de Andre? Hvi bortgav Du alt dit Guds? Du kunde jo have beholdt det selv, og endda holdt Budene. Hvi forlod Du Fader og Moder, Slægt og Venner, som om din sande Bestemmelse kun lod sig finde herude i Tomhedens Egne, i Forsagelsens Orken?“ Disse Spørgsmaal trænge sig frem, som overraskende Indskydelser, og vltre sig desto hidsigere, jo større det Bruder, Beslutningen har fremkaldt. Men hvorfra komme nu slige Indskydelser? Det kan være, at det kun er Kjød og Blod, der frister den Forsagende; men det kan ogsaa være, at det er Manden selv, der nu vil prøve sin Svingkraft. Det kan være, at det er en forferende Mand, der kun vil styrte Mennesket i Fordærvelse; men det kan ogsaa være, at det er en frelsende Mand, der vil sikkre den Svage mod overvældende Farer. Disse Spørgsmaal ere tilsammen tvetydige; og dog kræve de, hvert for sig, et bestemt, et vieblikkelig afgjørende Svar. Held Den, der finder det rette Svar! han frelser sin Sjæl. Vee Den, der tager feil af Svaret! han gaaer til Grunde. Kommer Spørgsmaalet som en Indskydelse, maa Svaret vel ogsaa komme som en Indskydelse. Idet Mennesket bestemmer sig aandelig, maa han give sig ganske hen i Mandens Vold. Her er altjaa det Vendepunkt, da Manden selv vil komme; men — hvilken Mand? — Det er for Kjød og Blod en farlig Sag at indlade sig med Manderne!

Førend vi imidlertid, hvad dette dunkle Punkt angaaer, søge den endelige Oplysning i Evangeliet, vilde det vist være hensigtsmæssigt, om vi, til Sagens foreløbige Drøftelse, først raadsførte os lidt nærmere med den moderne Bevidsthed. En Bevidsthed, der alt har bragt det saa vidt, at den med Rette kan siges, at have Rysset i sig selv, maa vel sagtens kunne finde Veie i Mørket. Dette

er nu i ethvert Tilfælde en stor Fordeel, da man jo saa slet ikke behøver at sinke sig med at vente paa noget Himmellys. Lad os høre!

„Det er den gamle Strid imellem Lyset og Mørket, imellem det Gode og det Onde, imellem Ormuzd og Ahrimann, der i det Nye Testaments Mythologie bliver os forestillet som en personlig Kamp imellem Kristus og Diævelen. Hvilken af disse to Hærfere der omsider beholder Overmagten, kan ikke være tvivlsomt. Jo værre Diævelen raser, desto mere vorer Christi Styrke. Vi see det i den ældste Kirkes Stjæbne under Forfølgelserne; vi see det igjen i Reformationens Historie. Aldrig har vel Antichristen været nærmere ved at lægge Kirken øde, end da han i Luthers Dage havde omspændt den hele Christenhed med sine Garn, ophidset Tyrken, gjort Paven til sit Creatur, og bestuffet det romerske Klereste. Det er uvist, hvorvidt Fordærvelsen vilde være gaaet, hvis Diævelen ikke til rette Tid havde fundet sin Mand i den behjertede Doctor Martin; men det er aldeles vist, at Luther aldrig var bleven den Mand, han blev, hvis han ikke havde seet sig nødsaget til i egen Person at kinde an med Diævelen. Manges Midnatstime have disse Tvende stridt med hinanden den haarde Strid; og neppe var Luther sluppen vel derfra, havde Kristus ikke sendt ham en overordentlig Forstærkning. Diævelen var en skarpt Dialektiker, men hver Gang han rykkede frem med Tvivlen, slog Luther til ham med Troen; den Onde, han var en snedig Sophist, men, naar han vilde væle den bærgstede Samvittighed med Lovens Strengthed og Syndens Straf, greb Luther til Christi Fortjeneste, og saa maatte Diævelen vige. Var den store Reformator ikke bleven forføgt i en saadan Strid, hvor skulde han da have faaet Mod til at trodse baade Paven og Verden og alle dens Hære? Nu derimod, da den djærve Troens Mand havde seet den mørke Fiende selv under Dine, frygtede han sig ikke for nogen menneste-

lig Magt: han kjendte det Ondes Ophav. „Gedningene,“ siger han, „vide ikke, hvorsfra Ulykken kommer saa pludselig; men vi vide, at det er idelt Diævelens Arbeide; han har saadanne Hellebarder, Blyflugler og Bøsser, saadanne Spyd og Sværd, hvormed han skyder, kaster og stikker iblandt os, naar Gud giver ham Lov.“ — Aldrig tabte denne Troens Helt sin Arvefiende af Sigte. Ikke paa et eneste Sted kunde Ulykkesfluglen røre sig, uden at Luther, der overalt havde Dinene med sig, strax mærkede, hvo der var paa Færde. „Derfor tvivle Ingen paa, at hvor en Ild bryder ud, saa at en Landsby eller et Huus brænder af, der sidder allestider en lille Diævel, som bestandig blæser deri, at den kan blive større. Ligesaa, naar Nogen dør af Pestilens, eller drukner eller slaaes sig ihjel, det gjør Diævelen.“ Det giver altid en overordentlig Sikkerhed at vide, hvem man personlig har at holde sig til, saavel i det Onde, som i det Gode. Den levende Kristus er stedse betinget ved en umiddelbar Fornemmelse af Diævelens farlige Nærhed. „En Christen skal vide, at han sidder midt imellem Diævel, og at Diævelen er ham nærmere, end hans Kjortel eller Skjorte, ja end hans egen Hud, at han er rundt omkring os, og at vi altsaa bestandig maae ligge i Haarene paa ham, og slaaes med ham.“ — Med fuldkommen Bemyndigelse foreholder David Strauß derfor ogsaa de nyere Theologer, hvor letsindig de handle, idet de tilside sætte Læren om Diævelen, og dog ville holde paa den historiske Kristus. „Den hele Idee om Messias og hans Rige,“ hedder det, „er ligesaa lidet mulig uden et Dæmonrige med et personligt Overhoved til Sidestykke, som Nordpolen paa en Magnet uden Sydpolen. Er Kristus kommen, for at forstyrre Diævelens Gjerninger, saa behøvede han ikke at komme, naar der ikke gaves nogen Diævel; gives der en Diævel, men kun som Personification af det onde Princip, — godt, saa er

det ogsaa nok med en Kristus som upersonlig Idee. Her har den fromme Indskrænkethed, der frygter for med Dævelen ogsaa at tabe Kristus, seet langt rigtigere, end Schleiermacher med hans Postulat, at Troen paa Dævelen paa ingen Maade turde opstilles som Betingelse for Troen paa Kristus."

„Med den gamle Lutherdoms orthodoxe Stokkemænd er her naturligvis Intet at udrette. Det er til Eder, I Dannelsens Præster, der ere saa ferme i at opslinke Troen og afpolere Christendommens Rust; det er til Eder, I ny-videnskabelige Fremstrids-Theologer, der nok agte med det Allerførste at bringe os Aabenbaringen til Fornuft; det er til Eder, I Evangeliekritikens høie, friske Talsmand, at denne Tale henvender sig. Hvad er nu, oprigtig talt, Eders Mening om den gennemførte Kritiks Betydning? I fraternisere med Britækerne, naar de angribe Dævelslæren; I vende dem haanlig Ryggen, naar de angribe Forløsningslæren. Hvad skal nu denne fornemladende Overlegenhedsmine betyde? Have I virkelig i Eders stille Sind allerede opgivet Christendommens Sag, og ønske kun, for visse Marsagers Skyld, at gjøre en rolig, næsten umærkelig Overgang til noget Bedre; hvi ville I da prostituere Eder selv, ved at tale saa høit imod Fornuftideens egne Consequenser. Men er det derimod Eders Mening, at kaste Aabenbaringens Helvede bort, for at nyde Christendommens Læringer i en bedre Tilstand; da skal den moderne Videnskab tale et Ord med Eder. I maae ikke troe, at den negative Kritik mangler al Bestændighed, fordi den stundom har lidt Ild i Hovedet. I maae ikke stole paa, at den altid vil staa sin egen Sag ved ungdommelige Overlelser, som om den med eet Ryk kunde rykke Mafften af Eder; nei, den kan ogsaa gaae stundig og rolig til Værks; den skal nok vedblive at ville saalange i alle Lærebegrebets Traade, indtil den omsider har optrævet Eders Bæv. Her ere strax nogle

Punkter til næiere Overveielſe. 1) I ſmile ad Luthers Phantaſter; I rødmie af Undſeelfe, naar man taler til Eder om Kirkenſ perſonlige Diævel. Men hvoraf kommer nu det? Det kommer jo deraf, at Ederſ ſunde Fornuſt ikke kan finde ſig i, at den gamle Hiſtorie om de onde Nanders Affald fra Gud ſkal gjælde for meer end en Mythe. I opgive Diævelen og alle de onde Engle, fordi deres overnaturlige Tilværen forekommer Eder unaturlig. I opgive de gode Engle, og det af ſammie Grund. Men hvorfor ville I nu ikke blive ved, ſiden I dog ere paa ſaa gode Vrie? Maa Helvede forſvinde, fordi det er unaturligt, maae de gode Engle forſvinde, fordi de ere overnaturlige; hvorfor vedblive I da at prædike om Chriſti Gæde ved Faderenſ Høire? Hvor er da Faderenſ Høire? „Allevegne!“ Meget rigtigt, en tom Abſtraction! Hvor ſidder ſaa den forklarede Chriſtus? „Allevegne!“ Altſaa gaaer det med den forklarede Chriſtus, ſom med den forklarede Diævel: Forklaringen oploſer dem begge i Abſtractionenſ Tomhed. 2) I forkaſte Diævelen, fordi Ederſ ſunde Fornuſt oprøres ved Tanken om, at en overnaturlig oud Villie ſkulde virke ind paa Menneſketſ Villie. I indſee meget godt, at det Onde, der er i denne Verden, endda nok lader ſig forklare af tilſtrækkelige Grunde uden Diævelenſ Medvirkning. Etjonue, priiſeværdige Fremſkridt! Men, da I nu paa en ſaa fornufſtig Maade have ſagt A, hvorfor ville I da ikke ogſaa ſige B? I hævde det menneſkelige Væſenſ Autonomie med Henſyn paa det Onde, og deri gjøre I Ret; men hvorfor kunne I nu ikke beqvemme Eder til at hævde den ſammie Autonomie med Henſyn paa det Gode? Det Sidſte er dog i Grunden langt rimeligere end det Forſte. Det Onde er Unatur (det Negative), det Gode er Natur (det Poſitive). Kan Menneſkevillien alene paa Grund af en viſ naturlig Unatur ſtyrte ſig ſelv i ſaa megen Fordærvelfe; ſaa maa den vel ogſaa være

istand til ved Hjælp af Id:ens positive Natur at frelse sig selv af Fordærvelsen. 3) I tale nu saa gjerne om Videnskabens, og navnlig om Kritikens Fremskridt i de senere Aar; I holde jo ogsaa Foredrag, og det skarpsindige og smagfulde Foredrag over Christendommens Perfectibilitet. Dette er nu forsaavidt i sin Orden, og berettiger os alle til de skønneste Forhaabninger. Men kunne eller ville I da nu ikke see, hvorhen alle disse Fremskridt tilsidst nødvendigviis maae føre? Den personlige Diævel forsvinder; I bifalde det. Den Hellig=Alands Personlighed forsvinder; I næsten indrømme det. Christi synlige Himmelfart forsvinder; I lade, som om I ikke mærke det. Men hviiter nu Noget om, at Gud Fader selv nødvendigviis maa bøie sig under de samme Consequenser, og følgerlig ogsaa forsvinde; da kan han være viis paa Eders allerhøieste Unaade. Naar Talen er om et hiinsidigt Helvede, ville I nok holde paa Immanensen; men, naar saa Videnskaben henfører Alt til den immanente Himmel, saa begynde I strax at kige opad efter det Hiinsidige, og at raisonnere vidtløstlig over Transcendensen. Hvad vilde Luther vel sige, hvis han stod op af sin Grav, og hørte Eder, hans høiærværdige Disciple, saaledes discurre og philosophere over Immanens og Transcendens? Han vilde nok sige som saa: „Transcendens hist, Transcendens her! maa jeg nu høre, hvad I have i Eders Himmel, og hvor I henlægge Eders Helvede!“ — Sætter kun en Gud Fader, og I sætte da med det Samme en overnaturlig Natur, I vise os Sønnens Herlighed i Englenes Himmel, I aabne os et Indblik i Helvede. Fornegter det Overnaturlige, fort og godt: I fornegte da ikke blot Satan og hans Engle, men I fornegte med det Samme baade Faderen og Sønnen.“

„Her have I nu vort videnskabelige Feidebrev eller, om I saa ville, vort venstabelige Bud og Hilsen. Det kom-

mer alt an paa, hvilket Parti I vælge. Vilde I tilbage igjen, eller vilde I fremad? Midt paa Veien tør I ikke blive staaende. I kunne jo trodsje Fornuften, og gaae over til Supranaturalisterne; I kunne hylde Fornuften, og gaae over til os. Men nøle I paa Middelveien, prøve i at dæmpe de guistrende Tanker med Traditionens Afte, vilde I maaskee forsøge paa at slukke Ophøisingens Brandsfakkel ved at dryppe den i Halvtroens Olie: da skal den negative Aand hasteligen komme over Eder, og dens Kritik tugte Eder, og dens Brede's Flamme behse Eder, og fortære Eder alle med samt Eders — christelige Levninger."

Det er for Kjød og Blod en farlig Sag, at indlade sig med Aanderne.

Evang. Matth. Kap. 4. V. 1—11.

Da blev Jesus ført bort af Aanden i Orkenen, at fristes af Diævelen. Og der han havde fastet fyrrethve Dage og fyrrethve Nætter, hungrede han omsider. Og Fristeren gik til ham, og sagde: er du Guds Søn, da siig, at disse Stene blive Brød. Men han svarede og sagde: der er skrevet: Mennesket lever ikke alene af Brød, men ved hvert Ord, som udgaaer igjennem Guds Mund. Da tog Diævelen ham med sig til den hellige Stad, og satte ham paa Tindingen af Templet, og sagde til ham: Er du Guds Søn, da kast dig selv hened, thi der er skrevet: han skal give sine Engle Befaling om dig, og de skulle bære dig paa Hænderne, at du ikke skal støde din Fod paa nogen Steen. Da sagde Jesus til ham: der er atter skrevet: du skal ikke friste Herren din Gud. Atter tog Diævelen ham op med sig paa et saare høit Bjerg, og viste ham alle Verdens Riger og deres Herlighed, og sagde til ham: Alt dette vil jeg give dig, om du vil

falde ned og tilbede mig. Da sagde Jesus til ham: viig bort, Satan! thi der er skrevet: du skal tilbede Herren din Gud, og tjene ham alene. Da forlod Dævelen ham, og see! Englene gif til ham, og tjente ham.

Salvskritiken, der befrægter, at det Anstødelige i denne Begivenhed skal forarge Nutiden og virke skadelig paa de Dannedes Sundhed, iler med at give en oplysende Fortolkning, lægger Haanden paa Hjertet, og forsikkrer os paa det Indstændigste, „at den hele Fortælling, ved Gud, egentlig er kommen herind ved en reen Feiltagelse.“ — „Enten har Christus, da han fastede i Ørkenen, havt nogle urolige Drømme; eller ogsaa har han slet ikke fastet i Ørkenen, men blot i en Lignelse villet anfælgiggjøre Disciplene, hvilke Fristelser, Den især havde at overvinde, der vilde grunde Messias-Riget. Denne Lignelse have da Disciplene aldeles misforstaaet, og sidenefter fortalt som en historisk Tildragelse. Mange andre og lærde Meninger kunde endnn anføres; men, naar saa alle disse lærde Meninger ere hørte, har Enhver jo Lov til at mene, hvad han selv vil, og det er just det Opbyggelige.“ — Denne Synsmaade fortjener tilvisse al Paaskjonnelse, hvis der endelig skal dømmes i Mandløshed. Men den verdenserobrende Vantro har imidlertid sin Mand ligesaa vel som Troen. Begge ere enige om, at Forstaaelsen af denne Fortælling er af gjennemgribende Betydning for Opfattelsen af den evangeliske Historie; begge ere enige om, at Fristelsens Ørken er en passende Balplads, hvor de bedst kunne medes som Tanke mod Tanke, Villie mod Villie, og prøve Styrke med hinanden.

Den negative Mand. „Hvortil skal saa denne Fristelse tjene? Et forløsende Værd vil man dog vel ikke tillægge den, ei heller sige, at Gud først har havt behov, at sætte Jesus paa Prøve. Ogsaa med de fyrretyve Dages Faste er det noget

besynderligt. Man begriber virkelig ikke, hvorledes Jesus, efter 6 Ugers Mangel paa al Næring, endnu kan hungre, og ikke alt for længe siden er død af Hunger. „Han faste ifølge Aandens Tilkyndelse“. Men Guds Aand maatte jo bedst vide, at Satan netop vilde angribe ham med denne Faste, og tage den derved fremkaldte Hunger til Hjælp ved sin Fristelse. Det er dog en høist ufornuftig Maade, at udfordre Fristeren paa, en Forrovenhed, som end ikke klæder den, der er meest sikker paa sig selv.“

Evangelietruen. Forarges dog ikke paa ham, der vandrer hist igennem de øde Steder, som om han søgte en Hvile. Det er ingen tungstndig Grubler, der vil begrave sig i Orkenens Censomhed: see, det er jo Menneskens Søn, der drives af Guds Aand. Han kommer just fra Jordans Flod, fra Indvielsens Daab, og bereder sig til at udføre sit Værk. Forarges ikke paa ham, at han faste saa strengt, og saa længe; et Menneskes Beredelsestid er alvorlig og streng som en Fastetid: som Værket er, maa ogsaa Beredelsen være. At faste i 40 Dage og 40 Nætter overgaaer jo vistnok et Menneskes Kræfter; men at forløse en Verden fra Synd og Død, overgaaer jo vel ogsaa et Menneskes Kræfter. — Frygter ikke, at Hungeren skal hentare denne Faste i Beredelsens Dage: Aanden, Guds Aand, som drev ham ud i Orkenen, vil ernære ham i Orkenen, indtil Prøvelsen er endt. Frygter ikke, at han nu skal hilde sig i Blåndværk og besnæres af Fristerens Roglerier: Aanden bliver jo over ham, Ordet forklynder sig i ham, at han maa kjende sig selv, og vælge sig selv, og fuldkomme Alt i Lydhighed. Frygter ikke, at Menneskens Søn skal forbrænde i Prøvelsens Ild, og tabe Naturens Sands: naar han har fastet i de 40 Dage og de 40 Nætter, hungrer han jo dog om sider, — et virkeligt Menneske i Kjød og Blod.

Den negative Aand. „Der gives ingen personlig

Diævel. Men om der endog gaves en personlig Diævel, saa kunde han dog ikke vise sig synlig; og selv om dette endog var Tilfældet, vilde han dog neppe føre sig saaledes op, som han ved denne Leilighed antages at have opført sig. Har Diævelen kjendt Jesu høiere Natur, hvorledes har han da kunnet tænke paa, at ville forføre ham; men, hvis han ikke allerede paa den Tid havde seet et høiere Væsen i Jesus, vilde han vist ikke have gjort sig den Uleilighed, at aabenbare sig for ham."

Evangeli et roen. Fornegtelsens Aand kan ikke taale, at den saligste af alle Muligheder virkeliggjøres her paa Jorden. Denne Verdens Fyrste er en Alt nedrivende Forstand, der altid regner paa Egenwilliens Underfundighed og den menneskelige Stræbens uendelige Misforhold til det høieste Gode. Men den falbne Aand er med al sin blændende Kløgt dog ingen alvidende Aand: han seer Messias, men i sit eget Lys; han seer i ham en Aabenbarelse af det hellige Riges Kræfter, han seer, at disse overnaturlige Kræfter her ere stillede til et enkelt Menneſtes Naadighed; han regner paa, at et saadant Menneſte kan svimle, naar han faaer Die paa Verden, og lærer at bruge sine Kræfter. Den falbne Aand seer her i Messias en drøumende Mulighed, en Sørgjænger, der nok vil falde, naar man ret forstaaer at kalde paa ham, naar man pludselig nævner hans Navn: den falbne Aand seer, at det Høieste og Helligste — staaer paa Epil; altsaa følger han sin Drift, og blander sig i Spillet.

Evangeli et veed, at Diævelen er Aand, og at Aanden ikke kan sandselliggjøres i nogen udvortes Skikkelse: Fristeren kan derfor heller ikke sees; han kan kun høres. Det fristende Ord er hver Gang beregnet paa den Fristedes sieblikkelige Sjæleilstand, forsaavidt denne lader sig bestemme ved et uvilkaarligt Verdensindtryk. Frelseren, der har fastet saalænge, vækkes som af en

uendelig Selvsforbybelse; Endeligheden gjør sine Krav gældende. Menneftens Søn finder sig midt i Orkenen, og foler fin Hunger; da nærmer sig Mørkets Mand, vi høre Frifterens Stemme: er du Guds Søn, da fiig, at disse Stene blive Brød.

Et fløgtigt Ord, anbragt i rette Tid! Denne Opfordring har alle en Fristelses Mærker. Den synes jo faa velbegrundet: hvor nedværdigende, at en Guds Søn skal føle en Mangel, som var han det allerubetydeligste Mennefte; hvor uværdigt, at Den, der bereder sig til at frelse en heel Verden, og skjænke den hung- rige Slægt det sande Livets Brød, nu i Virkeligheden skal jævne det Brød, hvormed han selv kan stille fin Hunger! Opfordringen synes desuden faa uskyldig, og i sig selv ubetydelig: „er du Guds Søn, hvis blotte Ord kan skabe Brød i Orkenen, da gjør en Prøve firax, det kan jo aldrig skade: du maa dog en Gang gjøre en Be- gyndelse.“ Og dog skjuler denne Opfordring alle Fordærvelfens Følger i sig. Den kan jo ikke efterkommes, uden at den undergjø- rende Magt maa træde i Naturdriftens og Sandfælighedens Tje- neste; men faa — gaaer Himmeriges Rige til Grunde. Men- nesket lever ikke af Brød alene, men ved hvert Ord, som udgaaer af Guds Mund.

Den negative Mand. „Lad faa være, at den første Fristelse er ganske vel anlagt, men hvad hjælper faa det, naar Evangelisten dog prostituerer sig selv, idet han vil fremsætte den anden. Den Replik, han her har lagt Diævelen i Munden, for- raader tydelig nok Opfinderens Ubehjælpfomhed. Naar den første Fristelse, hedder det hos Strauß, ikke slog til, maatte Diævelen, som en klog Taktiker, have en endnu mere tilløkkende Fristelse i Beredskab; men istedet herfor finde vi nu (hos Matth.) Forslaget til det halsbrækkende Foretagende, at styrte sig ned fra Templets Tinde.“

Evangelietroen. Hvor den moderne Kritiks fornegtende Aand dog stundom maa hyle sig i Aandløshed, for ikke at røbe sig selv! Med velberaad Hu synes den at oversee Hovedpunktet i den anden Fristelse. Fristeren veed dog nok, hvad han gjør. Ikke derfor har han i Aandens Kraft ført Jesus med sig til den hellige Stad, og sat ham paa Tindingen af Templet, at den Fristede nu som et andet Menneske skulde styrte sig ned fra en saadan Høide, og ende sit Liv ved et Selvmord. Det klogtige Anslag gaar jo netop ud paa, at Messias skal lade Englene kalde, at de kunne bære ham paa Hænderne, at han ikke skal støde sin Fod paa nogen Steen. Er Sandfeligheden fornegtet, maa Phantasten vel tage et desto stærkere Opving. Den anden Fristelse er forsaavidt ogsaa langt mere phantastisk, end den første. „Seg seer, at Du, o Gudsføn, foragter den legemlige Nødtørst; Du aander kun for Aandens høie Maal, det maa jeg finde priseligt. Men er du nu virkelig Aandernes Herre, og har din Aand det rette Sving, da maa Du vise det i Gjerningen. Vi Aander ændse ikke Lyngdens Love, saa lidt som Rummets Skranke: Sligt gjælder kun Materien. Velan da, gjør en Prøve strax! Man er saa let, naar man er fastende; Du kan jo fare gjennem Luften. Frygt ikke, fast dig selv herved, see der er Skrevet: han skal give sine Engle Befaling om dig, at de skulle bære dig paa Hænderne; en Messias tør ikke ændse nogen udbortes Hindring, han tør ikke støde sin Fod paa nogen Steen.“

Maac vi dog ikke heri erkjende den forfængelig higende Aands vilde, selvraadige Opving, et Opving, der kun allfor ofte bevirker, at Menneskehedens Udkaarede desværre anfaldes af Svimmelhed, og de store Idealer opløse sig i Luft. — Du skal ikke fejste Herren din Gud.

Den negative Aand. „Nei, nu bliver det jo længere

jo bedre. Den ædle Middelveiskritik har endnu en Emule Undseelse tilbage. Den lader dog Fristeren smukt skjule sig i Mythens Taage, og taler saa lidt hen i Taaget om Fristelsens andet og tredie Led, om Beliggenheden af Templets Finding, samt om det høie Bjerg, man intetsteds finder i Geographien. Men denne blinde Bogstavtro er ubetalelig: intet Locomotiv kan være mere consequent, naar det gjælder at gaae lige løs paa Sagen. Vel have vi nu tit nok hørt, at Evangeliets Visdom skal være Verden en Daarstab; men det havde vi dog aldrig troet, at denne himmelige Visdom tilsidst vilde anmeldte sig selv som en aabenbar Taabelighed. Men saavidt gaaer man dog i dette Punkt. Det er jo dog, ved Strauß! en aldeles taabelig Forbring, Evangeliet tilsidst lader Fristeren gjøre. „Alt dette vil jeg give dig, om du vil falde ned og tilbede mig.“ — „Alt tilbede Diævelen ved at falde ham til Fode,“ siger Strauß, „var en Anmodning, som, hvor meget der end kunde vindes derved, enhver from Israelit maatte vise tilbage med Afsty.“

Evangelietroen. Vi tør ingenlunde negte, at den gudsfornegtende Aands allerhøieste Kløgt tilsidst maa ende i Taabelighed. Men derfor ophører den dæmoniske Taabelighed dog alligevel ikke at vise sig som Kløgt. Den sidste Fristelse har i vort Evangelium et saa eiendommeligt Præg, at der visse vilde savnes et Led, hvis den faldt bort. Imedens nemlig den anden Fristelse gaaer ud paa, at beruse Miesflaa i falske, luftige Idealer, lægger den tredie an paa, at fange ham i Verdslighedens virkelige Snare. Ja, Orkenen selv giver Gjenlyd af Fristerens Tale: „Jeg seer, at Du, o Gudeson, er ingen phantastisk Sværmer. Din sunde, stærke Aand arbejder for den virkelige Storhed. Ja, det kan jeg forstaae, saaledes bør det være. Lad os kun holde fast ved det concrete Liv. Men hvor finde vi det fulde concrete Liv uden i Verden? Dog — du har jo ingen

Verden: du har nu hidtil levet saa indskrænket! Saa vil jeg da føre dig an, og løfte dig op paa Betragtningens Bjerg. Her vinder du et Overblik, her siner du et Maal, der er din Stræben værdig: alle Verdens Riger og deres Herlighed! — Nu veed du, hvem jeg er. — Alt dette vil jeg, Verdens Fyrste, give dig, om du vil falde ned og tilbede mig."

Idet Fristelsen herved naaer sit Høieste, er Fristeren selv som bedaaet af sit eget Gjøgleværk; idet han vil naa de sin Verdensgigt i Mennekesønnens rene Sjæl, rammes han af Ordets Lyn: vug bort, Satan, thi der er skrevet: du skal tilbede Herren din Gud, og tjene ham alene.

Saa synker Mørkets Aand — ned i sit Mørke; men Himlen klarer sig, Guds Engle komme nu, at tjene Mennekes Søn.

I Forhold til Fristelseshistorien bliver det os ret indlysende, hvad det er, hvortil Evangelietroen egentlig har at holde sig. Skulde Troen være betinget af lærde Forklaringer og metaphysiske Undersøgelser, da blev der med Hensyn paa den foreliggende Beretning Spørgsmaal nok at besvare. Hvorledes har Kristus funnet faste i 40 Dage og 40 Nætter? Hvorledes har Diævelen funnet bære ham til Jerusalem, og løftet ham op paa Templets Tinding? Hvor ligger det Bjerg, fra hvis Toppunkt, man har Udsligt over alle Verdens Riger og deres Herlighed? Er Begrebet om en personlig Diævel ikke en reen Modsigelse? o. s. v. — At slike chicaneuse Spørgsmaal maae kunne bringe endog de grundigste Theologer i Forlegenhed, indseer Enhver. Men hvad siger nu Troen til alt dette? Ingenting. Den lader Eregeter og Archæologer, Kritikere og Dogmatikere underholde hinanden med deres lærde og metaphysiske Opgaver, saa meget de ville, og holder sig imidlertid til Evangeliet i al Genfældighed. Ja Troen er virkelig eenfaldig, saa grundeensfeldig, at den ikke en Gang ret tør

speculere paa, hvad Christus dog i al Verden kan have spist i de 40 Dage, da han fastede, om han maaskee i al den Tid har levet af „Rødder og Jordæbler“? Og endnu mere frygter den for at indlade sig med nogen theosophisk Djævel. Skulde imidlertid en dybsindig Ereget ville stemple denne Afviisning som et beklageligt Tegn paa uvidenskabelig Egenstændighed, da maae vi paa Høflighedens Begne formelde den Dybsindige vor Respekt, og bede ham undskyldte, at Evangelietroen endnu ikke er kommen saa vidt, at den kan begribe Aabenbaringens Under. Skulde den mod al Formodning træffe paa En eller Anden, der vidste nogen ordentlig Bæstend om den Lov, hvorefter det Overnaturlige indvirker paa det Naturlige, da lover den herved høitidelig, strax at ville sende Bud saavel til De Hrr Eregeter og Archæologer, som til De Hrr Kritikere og Dogmatikere, og lade dem det vide. Men saalænge en saadan En ikke er funden, saalænge hiin omjurgte Grundlov endnu er et ubekjendt X, beder den sig meget undskyldt, og forbliver forøvrigt i al Tensfoldighed ved den evangeliske Fortælling.

„Men,“ indvende Fortolkerne, „naar Evangelietroen paa denne Maade vil fritages fra al videnskabelig Uærlighed, og uden vor Veiledning selv paatage sig at udtyde den hellige Text; hvad bliver det saa andet, end en vilkaarlig Opfattelse af visse Undlingsudtryk, eller en aandløs Fastklyngen til Fortællingens Bogstav? Fristelseshistorien kan her tjene til et Exempel. Vil man nemlig holde sig til Beretningens Ord og Sætninger, bliver man jo strax uvis om, hvorvidt man skal følge Matthæus eller Lukas; efter som Fortællingen hos den Første skrider frem i en anden Orden end hos den Sidste. Medens Matth. iagttager en gradvís Stigen, saavel i den fristende Opfordring, som i den Maade, hvorpaa Fristeren afvises, har Lukas derimod taget Hensyn til den naturlige Overgang fra det ene Sted til det andet, fra Orkenen til

Bjerget, og fra Bjerget til Staden. Hvor frugtbare sige Sammenligninger kunne vorde for den rette Forstaaelse af de hellige Bøger, derom ville tankende Christne lettelig overtlydes. En slygtig Sammenligning imellem de tvende Fristelseshistorier viser tydelig nok, at vi her ikke befinde os paa fast, historisk Grund; thi begge Anordninger kunne dog umulig være lige sande. Men, naar en omhyggelig Døftelse saaledes med indre Nødvendighed fører os over fra den historiske Forgrund paa det Uandeliges fjernere Gebeet, er det da ikke vel begrundet i Sagens Natur, at den religiøse Tro maa lade sig lede af den videnskabelige Fortolkning?"

Troens Svar er et dobbelt; dette Dobbelt svar lyder med forskjelligt Eftertryk. Evangelietroen maa paa det Bestemteste frabede sig ethvert Formynderskab, hvad enten det nu tilbydes den af Philologer og Archæologer, eller af Eregeter og Dogmatikere. Religionen er ingen lærd Sag, og kan aldrig blive det. Den eneste Fordring, Troen gjør til de lærde Fortolkere, gaaer ud paa en god, kraftig og, saavidt muligt, ordret Oversættelse af de hellige Bøgers Grundtext. Den Opdragelse, Belæring og Dannelse, som forøvrigt betinger den rette Tilægnelse af det evangeliske Indhold, falder ind under en anden Sphære, og har Intet med det lærde Væsen at gjøre. Det er nødvendigt, at udhæve denne Grundsætning, ikke fordi den ligefrem benægtes i de theologiske Skoler; nei tværtimod, fordi den kun altfor let indrømmes, nemlig som — Talemaade. I de theologiske Compendier, der handle om Forholdet imellem Skolen og Livet, synes det vel i Begyndelsen, som om Livets Strøm nu skulde faae Lov at opvælde af sine egne Rilder, som var den sande Tro nu virkelig fritagen fra alle skolaske Byrder og extraordinære Paalæg; men Opfyldelsen svarer ikke altid til Forjættelsen: inden man veed et Ord deraf, skifte Talemaaderne Farve, og det Hele tager sig ud, som om den Christelige

Sandhedserkjendelse dog alligevel berøede, om ikke just paa hele Videnskaberne's Selvskab, saa dog paa den sprænglarde Udbrudning af alle Skolens Discipliner. Imod denne Misforstaaelse nedlægger Evangelietroen herred sin alvorlige Protest, og dette er dens første Ervar. — Hvad det andet Ervar angaaer, kan Sullen og Tonen meget formildes. Forsaavidt der sees hen til en human og høiere Dannelse, vil den Troende gjerne indromme Nødvendigheden af, at de, der skulle styre Kirken eller tale Ordet i Menigheden, ordentligvis gjennemgaae en theologisk Forsskole. Hvad Værdom og Videnskab angaaer, er den Troende saa langt fra, at ville afflaske nogen Disciplin eller fortrænge nogen særegen Retning, at han meget mere maa i Hoi Grad interessere sig for de videnskabelige Metamorphoser, de kirkelige Værformer efterhaanden undergaae. Derimod er det en reen Feiltagelse, hvis Nogen mener, at Troen selv skulde blande sig i disse Stridigheder, og være iverfug nok til at tage Parti for eller imod. Om Theologien til en vis Tid kan faae Bugt med Philosophien, eller omvendt; om en Tritankter eller en Dithedor taber Vigerægten; om det maaskee er en Skeptiker eller en Dogmatiker, der nu synker i Knæ paa Debatternes Arena, derom bekymrer Religionen sig kun lidet. Som en opmærksom Tilskuende sidder Evangelietroen da ved Sranken og seer med sine Lænde, milde Dine paa al den vældige Strid, uden at lade sig optære; betrygget ved sin Genfoldighed, følger den rolig Stridens Gang, og lar saa i Stilhed sine egne Tanker. Skulde nogen af de store Magter nærme sig, og gjøre Mine til at ville frænge den, da skal den heller ikke være uden al Bevogning. Der er en ikke ubetydelig Styrke, der kan stille sig i Marken, hver Gang det videnskabelige Overmod vil bringe Troen Fare. Den kristelige Gertanke udsender da et lille Observationécorsps til Sikkerhed for de religiøse Enemærker, og stiller overalt en Mængde

smaa, men aarvaagne Reflerioner som paa Udfig, for at passe paa, hvorledes de høilærde Theologer og skarpsindige Kritikere omgaaes med Evangeliet.

Med disse Oplysninger vende vi os nu igjen til Fristelseshistorien. Der gives naturligviis intet Stykke i det Nye Testamente, som Fortolkerne jo kunne forklare. Jo vanskeligere Stykket er, desto større Kunstfærdighed forudsætter Forklaringen. Af Kunstforklaringer gives der igjen tvende Arter. Den lavere eller simplere kalde vi en Omforklaring. Den bruges, naar man vil give den bibelske Fortælling et elegantere og behageligere Ansstrøg, tage Pletter af, og overhovedet afvinde Fremstillingen den Side, som meest tiltaler Bevidstheden. En saadan Omtydning eller Afændring er temmelig let at udføre. Langt vanskeligere er derimod den anden og høiere Kunst, nemlig den egentlige Bortforklaring, hvis heldige Udførelse kan betragtes som Hermentutikens høieste Triumph. Denne Kunst bestaaer deri, at Fortolkeren, uden just at gjøre aabenbar Vold paa Texten, kan bortskaffe en heel Begivenhed, saa at en historisk Fortælling tilsidst kommer til at see ud, som om den Intet fortalte. I det Forklaringen naaer sin Leieste Klarhed, ligger d. t. med Et ganske mørkt, og man seer slet Intet; det vil sige, Kjendegjærningen gaaer i Lyset: det rene Lys er som det rene Mørke. Hvor mange Gange er en saadan Bortforklaring dog ikke med Held bleven anvendt paa Fristelsens Historie! Naar Eregeten vil til at udføre dette Kunststykke, er han altid vel forberedt: først seeler han sig for i nogle indlænde Bændiager, saa retter han ved Anlægget, saa piller han ved Udtrækkene, saa epresner han Vanskelighederne, og sængsler da tilsidst Dymarkenheden ved det Punkt, han s. l. v. har udsæet til sin Hovedpunkt. Saaledes bemærker man da: „fra Dævelens Side, det Platte i sa is Ordnen og Indleden

af de enkelte Anfægtelser; fra Jesu Side, Laadeligheden i at fortsætte disse Forhandlinger og slække omkring med Mørkets Aand, ifledetfor strar at bryde af, og drage sig ud af Berøring med det Urene." Ved at udføre disse Antydninger lidt videre, kommer man efterhaanden længere og længere bort fra det første, umiddelbare Indtryk. Nu sammenlignes de forskellige Beretninger, nu adskilles det Væsentlige fra det Uvæsentlige, nu forvandles Textens Indklødning til noget aldeles Uvæsentligt: saa forsvinder Diævelen, saa forsvinder Kristus, saa forsvinder hele Historien.

Ligeover for en saadan Kunstpræstation maa Evangelietroen nu især vogte sig for enhver lidenskabelig Opbruusning. Det nytter kun lidet, at den opbragte Orthodoxie giver sig til at slaae med Kirkelederen og begynde Ringningen med den store Klokke: en Videnskab er dog en Videnskab, og en Kunst en Kunst ligesuldt. Derimod gjør den Troende vel i, at tage Evangeliet for sig, og see til med egne Øine, om der da ogsaa virkelig findes en saa betydelig Forskiel imellem Matthæus og Lukas, at man derpaa kan begrunde nogen Mistanke imod Fortællingens historiske Charakter.

Harde Lukas fortalt Fristelserne i den samme Tid: og med de samme Ord, som Mattheus, vilde den nyere Kritik da ikke have paastaact, at Historien selv kun havde en temmelig svag Hjemmel, efterdem den ene Evangelist rimeligviis havde udfiret den anden? Nu derimod bliver man dog vel nødsaget til at antage tvende Kilder eller, om man vil, tvende selvstændige Afbenyttelser af den samme Kilde: det ene Vidnesbyrd understøtter da det andet. „Men nu den indbyrdes Strid imellem Beretningerne?" Der er nok stit ingen Strid, naar vi see nærmere til. Den ansførte Uoverensstemmelse vilde kun kunne paaberaabes som en stedfindende Modsigelse i det Tilfælde, at begge Evangelister havde anviret Fristelsernes bestemte Tidfølge med lige Bestemthed.

Men betragte vi de enkelte Dvergangsudstryk hos Lukas: V. 5. „Og Diævelen førte ham op paa et høit Bjerg.“ V. 9. „Og han førte ham til Jerusalem.“ V. 13. „Og der Diævelen havde gjort Ende paa Fristelsen...“, da viser det sig tydeligt nok, at her slet ikke kan falde noget særeget Eftertryk paa den chronologiske Orden. Begge Beretninger, skjøndt indbyrdes uafhængige, stemme saa vel overeens med hinanden, at Fortolkningskunsten, hvis det for Næsten laae i dens Interesse, nok skulde vide at afbenytte en saadan Overeensstemmelse til et grundigt Forsvar for Historiens Troværdighed. Men det Overnaturlige, der her støder Kritikerne, kan jo ikke støde den Troende. Evangelietroen er altsaa i sin gode Ret, naar den, uden at lade sig vildlede af nogen bortforklarende Kunstpræstation, holder sig i al Umiddelbarhed til den historiske Kjendsgjerning. — „Hvoraf den Troende da veed, at der gives en personlig Diævel?“ Blandt Andet, af denne Fristelseshistorie. Thi det er jo aabenbart, at Fristeren hverken kunde virke som vilkaarlig Magt eller tale med særegen Stemme, hvis han ikke var et i sig selv frit og selvbevidst Væsen. For enhver anden Forskning vil det Ondes Ophav altid vide at undrage sig Blikket, og hylle sig i Dunkelhed; kun Han, der selv er Verdens Lys, formaar at drage Ondskabens Hemmelighed frem for Lyset og aabenbare — Mørkets Aand. Herved ledes vi nu til følgende Slutninger:

1. Fristelseshistorien kan ikke være nogen
Mythe.

Det er Mythens Særkende, at lade ethvert Grundprincip forblive i Trothedighed, og forverle den egentlige Personlighed med den blotte Personification. Mythen personificerer det Gode ligesaa vel som det Onde, Lyset ligesaa vel som Mørket, Dmudz ligesaa vel som Ahrimaun. Derimod er Aabenbaringen kjendelig derpaa,

at den afflører Tvetydigheden i det Ondes som i det Godes Væsen. Er Diavelen ikke andet end en jodist Ubrimann, saa er Christus consequent at betragte som en jodist Ormudz. — At opfatte Fristeren som en mythisk Personification, er at oplage en principiel Tvetydighed i Evangeliets Sphære, og foranledige en Confusion, der udsletter Aabenbaringens Præg.

2. Fristelseshistorien har Intet med Overtroens Vrangbillede at skaffe.

Folkphantasiens Forestillinger om Diavelenes mangehaande Aabenbareelser og mythiske heligste Eventyr finde slet ingen Nødvendighed i den hellige Historie. Det er saa langt fra, at der her gives os noget Vink om, at Diavelen skulde indlade sig personlig med alstens excentriske Individuer, at han endog holder sig skjult for alle i Evangeliet handlende Personer, Kristus alene undtagen. Vi kunne maaffre bedst belyse dette Punkt ved at see hen til de trede Charakterer, paa hvis Fald Fristeren i Særdeleshed synes at arbejde, nemlig Judas og Petrus.

Uden en demonisk Vellembestemmelse vil Forholdet imellem Kristus og Judas forblive aldeles uforstaaeligt. Den moderne Videnskab har da heller ikke forsømt, at rette sit Angreb imod dette Punkt. Efter at have fremhævet den Uoverensstemmelse, der formeentlig findes imellem de tre første Evangelister og Johanne's angaaende Jesu Forudviden om Judas's Forræderi, vedbliver Strauß saaledes: „Efter dette (nemlig hvad der berettes Joh. 6, 64. 70) havde Jesus altsaa fra Begyndelsen af sit Beskjendtskab med Judas vidst, at denne vilde forraade ham; og ikke blot denne ydre Begivenhed havde han forudset, men, da han jo vidste, hvad der var i Mennesket (Joh. 2, 25), saa havde han ogsaa gjenomsøgt Judas's Beræggrunde, nemlig, at han vilde

begaae Handlingen af Gjerrighed og Vinderyge. Og dog skal han have gjort ham til Kassefører, d. e. sat ham paa en Post, paa hvilken hans Gang til at staae sig Vinding paa enhver, endogjaa utiladelig Maade, maatte finde den rigeste Næring? Han skal have givet ham Leilighed til at blive en Lhv, og ligesom med Forsæt have opklækket sig en Forræder? Allerede betragtet fra det skoenmiste Standpunkt, betroer da Nogen en Kasse til Den, som han veed vil bestjæle den? Og nu, hvad det Pædagogiske angaaer, hvem sætter den Svage paa en Plads, der netop frister hans Svagbed saa bestandig, at det er at forudsæe, at han tidligere eller sildigere maa krukke under? Men, i Sandhed, saaledes har Jesus ikke leget med de ham nærmest anbettede Sjæle, saaledes har han ikke viist dem det Modsatte af det, han selv lærte dem at bede: Led os ikke i Fristelse (Matth. 6. 11), at han kunde have udnævnt Judas, om hvem han vidste i Forveien, at han af Vinderyge vilde blive en Forræder, til Kassefører; eller, dersom han har gjort ham hertil, kan han ikke have vidst hiint forud."

For Evangelietroen, der dog alligevel ikke lader sig vildelede af eregetiske Prokuratorer og fripostige Rationem uter, viser Forholdet sig i en ganske anden Belysning. Skulde Christi Forudvidenhed være i Strid med den frie Charakterudvikling, saa maatte det samme jo gjælde om Guds Alvidenhed. Den moderne Kritik gaaer ud fra den Forudsætning, at Guds Forsyn er uforeneligt med Menneskets Frihed. Den Troende gaaer ud fra den modsatte Forudsætning, og maa derfor, hvad Kristus angaaer, atter og atter minde om Simeons Ord: Denne er sat Mange i Israael til Fald og Dypreisning, og til et Legn, som imodsiges, at mange Hjerters Tanker skulle aabenbares.

Som Aabenbareren har Kristus da ogsaa villet kalde Judas,

og optage ham iblandt de Udvalgte. Vi ere vistnok berettigede til at forudsætte stærke og store Charakteerlæg hos denne Discipel. Judas søger Jesus, fordi han er aandelig bevæget, og føler Drift til at prøve Aandens Kræfter. Jesus kalder Judas, fordi han i dette Menneske seer den usædvanlige Naturkraft, der paa een Gang betinger en overordenlig Opreisning, men ogsaa muliggjør et forfærdeligt Fald. Hvilken af disse Muligheder der i Tiden skal blive virkelig, er ikke forubestemt ved nogen tvingende Nødvendighed: Krisen er lagt i Villiens Frihed. Paa Judas Ischariot vil og maa en høiere Magt aabenbare sig; saa vil da Aanden komme, men — hvilken Aand? — Det er for Kjød og Blod en farlig Sag at inblade sig med Aanderne!

Idet nu Judas beslutter sig til at følge med Jesus, begynde de hemmelige Magter, der i al Ewighed modarbejde hinanden, at arbejde i ham. Han skal i Mesterens Person erkende Guds Son, den sande Messias. Saa virker Christi Aand, at han dog nu maatte annamme Ordet i al Ydmyghed, og tillegne sig Forjættelsen i Hjertets Genfældighed; men — i Tvivlen og Misforstaaelsen aander en Fristelse: dybt i selvt Skjult lurer Morkets Aand. Saaledes begynder da denne Discipel ikke, som de øvrige, med glad Fortrøstning og aabenhjertig Tilslutning til Herren og Mesteren; men han begynder i Spændingens Angst, i dulgt lidenskabslig Uro, i stummel Tvethed. Ogsaa for Judas opgaaer Ideen om et sig nærmende Messias-Rige. Ogsaa en Judas Ischariot har et Blik for Jesu personlige Overlegenhed. — „Naar Han opløfter sin Røst: hvilken Myndighed i hans Ord! Folkestærerne lytte. — Naar han udrækker sin Haand: hvilke kraftige Gjerninger! den Værkbrudne staaer op, den Døde reiser sig paa Baaren.“ — „Hvo der dog havde et saadant Ord, og kunde gjøre en saadan Gjerning!“ — „Men kan det da virkelig ogsaa være Messias

selv, dette besynderlige Menneſke, der her ſlakker om fra By til By, helbreder Krøblinger i Fleng, og ſpilder ſine Ord paa Kreti og Plei? — Intet Overblik, ingen Beregning, ingen Plan! — „Igaar i Orkenen, ja, det var et Vidunder! Vi Disciple gif omfring og deelte Brødene ud; Mændene betragtede os med hellig Forundring; Qvinderne ſaae paa os, ſom paa den Almægtiges Engle; ja, det var et folkeligt Tegn, et Tegn for de Hungrige: de aade og bleve mætte. Men — ſaa var med Gæt det Hele forbi. Den Ubegribelige drog ſig tilbage i dyb Stillehed, Starerne ſpredte ſig; ikke et Ord, naar man ſkulde ſamles igjen.“ — „Idag har nu Folket, ſkjøndt med megen Beſvær, ſaa atter fundet ham, om hvem Alle ſpørge; Mængden ſamlers ſig, vel endogsaa beredt til at tage ham med Magt og gjøre ham til Konge. — Men hvad bliver dette dog til? Man er i den ſtørſte Forventning: ſaa taler han, — ja, han taler, — ſom Den, der vil parodiere ſin egen Velgjerning.“

Dersom I ikke æde Menneſkens Søns Kjød og drikke hans Blod, have I ikke Livet i Eder.

— „Jo en ſaadan Tale ſkal nok virke. Forſamlingen murrer, og løſer ſig op. See, hvor de nu gaae bort igjen, den ene Klynge efter den anden. Naturligt! Hvo kan holde ud at høre paa en ſaadan Tale. Men — Anden har han dog, og — paa Anden maa han jo vente.“

Forudsætte vi en Stemning hos Iſcharioten ſvarende til de her anthede Reflexerioner, da vil ogsaa det forhen nævnte Optrin (Joh. 6, 67—71) gjøre et nyt, oprindeligt Indtryk.

Den forargede Mængde har fjernet ſig: det er ſaa ſtille i Meſterens Omgivelse. Her er nu Ingen tilſtede uden de Faa, der ikke kunne forlade Ham, der ſelv har kaldet dem Sine, de Faa, der ikke kunne gaae bort, fordi de ikke vide, til hvem de ſhulle gaae hen. — Herre, til hvem ſhulle vi gaae hen?

du haver det evige Livs Ord. Og vi have troet og erkjendt, at du er den Christus, den levende Guds Søn. — Saa vidner nu Peder i Alles Navn, men der er dog Een, som ikke ændser hans Vidnesbyrd. Saa vil Bekjendelsens Ord udbrede sin Klarhed over alle Disciplene; men der er dog Een, hvis Afsyn bliver — endnu mørkere. Saa skulle disse Udvalgte da slutte sig inderligere sammen i Troen, i Haabet, i Kjærlighedens sande Forening; men der er dog Een, der bliver staaende i sine egne Tanker, nærværende og dog — fraværende, ubevægelig og dog — forvandlet: han troer ikke, men han grunder — paa en Udvei; han haaber ikke, men han venter — paa Aandens Bistand; — han elsker ikke, men han indvier sig, — at forsøge det Øderste. Da lyder Herrens Røst: haver jeg ikke udvalgt Eder tolv, og Een af Eder er en Dævel?

I dette Varsel høre vi paa een Gang en Forudsigelse og en Advarsel. Han, der kjender, hvad der er i Menneket, og kjender det Indtryk, hiin haarde Tale maa have gjort paa Disciplene, han seer ogsaa, hvad der i dette Øieblik rører sig i Judas Ischariot. Forsaavidt har altsaa Evangelisten Ret, naar han (B. 64) siger: „Jesús vidste fra Begyndelsen, hvilke de vare, som ikke troede, og hvo den var, som ham vilde forraade.“ Men, da Forudsigelsen her gjælder en Frihedens, ikke en Nødvendighedens Gjerning, maa den tillige betragtes som en Advarsel. Forudsigelsen fremsættes derfor ikke i Endelighedens Form; Kristus henvender sig ikke udtrykkelig til den enkelte Discipel, han siger ikke reent ud: „jeg veed det, Judas, at du er en Forræder; jeg veed det ogsaa, at du nødvendig maa være det, efterdi du er besat af Mærkets Aand.“ Men han fremsætter Forudsigelsen i al Almindelighed; han taler som til alle Disciplene, og dog er der kun Een iblandt dem, der veed med sig selv, hvem Ordet gjælder, kun Een, der i denne

Forudsigelse maa høre sin Dom, som en forfærdende Advarsel: „Vogt dig, Judas, thi her er Een tilstede, som er — en Diævel.“

Men hvad skulde da den Discipel gjøre, der fandt sig truffen af en saadan Advarsel? Slaae sig for sit Bryst, gaae affides hen og — græde bitterlig. Nei, dertil sølte Judas sig for stærk. Han vilde ikke lade sig knuse af et Ord, saa blev han da, hvor han var, og søm han var, i det Ydre kold og bleg, at han kunde skjule Bevægelsen i det Indre.

Verelforholdet imellem Skyld og Skjæbne er fra dette Synspunkt ikke vanskeligt at paavise. Harde Judas tilfulde kjendt den Røst, der advarede ham, var han vel gaaet i sig selv; havde han tilfulde kjendt Fristeren i de mørke Indskydelsler, var han vel ogsaa gaaet i sig selv. Men — Lyset gjør ham blind. Saa staaer han da i Dunkelhed; og, naar man staaer i Dunkelhed, er det altid vanskeligt at skjonne og skjelne: saa kan nu Judas ikke ret skjelne, hvilken der er Frelseren, og hvilken der er Fristeren; saa løber det i Gæt for hans Syn, saa bliver Frelseren Frister, og Fristeren Frelser, og af! saa kommer den tunge Skjæbne. — Forhærdelsen er ingen tom Vilkaarlighedsact: vi bestemme, idet vi bestemmes. Men paa den anden Side gjælder det nu ogsaa, at intet Væsen kan tage den frie Villie med Magt: vi bestemmes kun, idet vi bestemmes os selv. Hvi frygter Judas ikke for sin Herres Brede? Fordi han ikke vil frygte. Hvi forstaaer han ikke det advarende Ord? Fordi han ikke vil forstaae — sig selv. Det er vist, at den forhærdede Villie i Grunden taber sin Frihed; men derfor taber den ikke sit Ansvar. Ansvarer er, at den frie Villie har kastet sin Frihed bort ved at give sig hen i det Ondes Vold, og derved gjøre sig til Træl af en fremmed Villie. Ogsaa den onde Villie er Aand; men — hvilken Aand!

Det er for Kjød og Blod en farlig Sag at inblæbe sig med Aanderne.

Kritikens negative Aand kan nu ikke finde sig i denne Opfatelse, men vil naturligtviis altid holde sig til den paalidelige Regel, at en Forudsigelse er en Forudsigelse: „enten har Jesus udtryffeligt forudsagt, at Judas var en Forræder, eller han slet ikke har forudsagt det“. Den moderne Bevidsthed tænker som saa: „enten har man en Forudvidenhed, eller man ingen har“. Denne Grundtanke giver strar Videnskaben et lettere Sving, og fritager Kritiken for mange Bryderier. Kan man nu virkelig slippe saa nemt fra Afskillelsen imellem Forudvidenhed og Ikke-Forudvidenhed, saa er det da just heller intet Hereri, at opløse den hele evangeliske Historie. Dr. Strauß, der aldrig lader det mangle paa altsidige Betragninger, har da heller ikke forsømt at betragte Forholdet imellem Kristus og Judas fra Privatfølelsens og Omgængelighedens aandrige Standpunkt. I denne Anledning opkaster han følgende interessante Spørgsmaal: „Hvorledes kunde Jesus taale, at have et Menneſte, paa hvem han vidste at al Underviisning var spildt, om sig i hele sit offentlige Liv? Maatte enhver Time af hans fortrolige Omgang med sine Disciple ikke derved blive ham forbitret?“ — Paa en saadan Kritik tør Evangelietroen imidlertid ikke spille sin Underviisning. Istedetfor at opholde sig ved det straußſke Spørgsmaal, hvorfor Jesus ikke uden videre bortviste Judas som en ubehagelig Person, maae vi meget mere betragte Forholdet fra Aabenbaringens Standpunkt, og opkaste det religiøse Spørgsmaal: „Hvorledes er det tænkeligt, at Judas, efter at have følt sig truffen af hün Revselse, har kunnet holde det ud, at forblive i Jesu Omgivelse?“ — Dette Spørgsmaal bryder frem med uafviselig Paatrængenhed, naar vi ret forsøge at sætte os ind i Evangeliet. At Jesu Personlighed har været stærk nok til at bære en trodsig Discipels Forhærdelse, at ingen Misforstaaelsens Sky og ingen Mistjendelsens Skygge har været istand til at formærke Kjærlighedens Sol, at her

overhovedet ikke kan være Tale om, at noget menneskeligt Væsen skulde i personlig Forstand kunne forbitte eller fortrædige Guds eenbaarne Søn, maa dog vel Enhver indrømme, der ikke ligefrem vil fornegte Aabenbarerens Myndighed. Nei, paa Forlæserens Begne skal her ikke spørges om Menneskenes behagelige Omgang; men her skal spørges om Hjerternes Tanker, at Det, der er skjult i Mørket, kan komme frem og blive erkjendt i Lyset. — Men at Judas har kunnet holde det ud, at denne Discipel, der dog maatte føle med sig selv, at hans Sindsstemning umulig kunde skjules for Mesterens Blik, at Judas selv ikke har fundet sin Stilling utaalelig, og søgt den første den bedste Leilighed til at drage sig ud af det pinlige Forhold, og listet sig bort, er en Omstændighed, der vel fortjeneat overveies lidt nærmere.

For det Første maae vi da lægge Mærke til, at Forholdet i det Ydre, selv efterat hiint Varsel var givet, forblev aldeles uforandret. Strauß har visselig Ret, naar han paastaar, at der i Evangeliet ikke er Spor af, at Judas skulde være bleven sat tilside for de andre Disciple. I Forholdet til Herren bliver den blot menneskelige Forkjærlighed og individuelle Begunstigelse udelukket. Judas kan altsaa have sin Plads i Kredsen af de Tolv, uden at Noget skal forsøge paa at sætte ham tilside. Selv om de øvrige Disciple endog havde en Anelse om, at det vist maatte være Ischarioten, hvem Herren havde sigtet som — en Diævel: hvilken Slutning kunde de saa uddrage heraf? Blev ikke Petrus selv (Matth. 16, 22) straffet med en ligesaa haard Tiltale? — I udvortes Henseende indtage altsaa de Tolv den samme Stilling; der er i disse Personligheters Kreds overalt lige langt fra Peripherien til Centrum. Først i Inderlighedens Belysning varierer Afstanden, og Forfjellen gjør sig kjendelig: Petrus, Jakobus og Johannes træde frem med en særegen Forrang. Men, da denne

Forrang alene betinges ved den sande Forstaaelse og personlige Tilgængelse af Mesterens Ord og Gjerninger, havde Enhver af de Dvrigte jo Haab om, at de under samme Betingelse kunde høre sig til det samme Trin. Hvad Forholdets Overside angaaer, er her altsaa Intet, der kunde foranledige Judas til at trække sig tilbage. Desto større Vægt maa der altsaa falde paa Forholdets indre Side.

Fra dette Synspunkt fremhæve vi strax den Hovedsætning, at Judas ifølge sin stedsse vorende Forhærdelse efterhaanden maa være indtraadt i et dæmonisk Forhold til Jesus. — Hvor piinligt, at vide sig i et personligt Misforhold til en Overlegen; hvor piinligt, at skulle forblive i den Overlegnes Omgivelse, uagtet Misforholdet vedbliver; hvor piinligt, ja hvor utaaeligt, at skulle tære paa et saadant Forhold i al Stillehed, uden at det nogenstunde vil komme til et aabenbart Brud eller en bestemt Erklæring. Tøje vi nu hertil, at den Overlegne, hvem Misforholdet angaaer, er et Menneske, som ingen Anden, Guds eenbaarne Søn! saa faae vi en Anelse om, hvilket Tryk der maa have tynget paa Judas, da han ret begyndte at føle sig i hemmelig Strid med sin Herre og Mester.

Judas maa altsaa bære paa en overmenneskelig Byrde, idet han umiddelbart og daglig maa bære paa et personligt Misforhold til Christos selv. For at bære en saadan Byrde, forudsættes en overordentlig Kraft. — „Hvad er da denne Judas?“ — En stærk Mand, og dog — et saare elendigt Menneske. Hemmeligheden er, at hans unaturlige Styrke er væsentlig Afmagt; Hemmeligheden er, at Discipelen, der synes at magte det Overmenneskelige, ikke er sig selv mægtig; Hemmeligheden er — en ubegribelig Modsigelse.*)

*) Den Alt forklarende Kritik kan nu sagtens forklare denne Hemmelighed tilligemed alt det Dvrigte. Studse Modsigel-

I absolut Forstand gjør Herren og Mesteren Alt, for at opbrage Judas og frelse denne Sjæl fra Fortabelse. At tvivle herom er at fornegte Christus. Men i Endelighedens Mening udrettes Intet: det høieste Aandsforhold kan ikke ændres og ikke tillæmpes ved halve Forholdsregler og foreløbige Forklaringer. Det guddommelige Ord, der er Skarper end noget tweægget Sværd, maa trænge igjennem, indtil det adskiller baade Sjæl og Aand, baade Ledemod og Marv, og dømmes Hjertets Tanke og Raad. Det Høieste tilbydes: det bliver Menneskets Sag at anvende det Betroede. — Judas er altsaa en virkelig Apostel; Christus har jo kaldet ham, og Christus staaer ved sit Ord. I det Herren (Matth. 10, 5) udsender de Elleve, gjør han ingen Undtagelse med den

sen blive for stærk, saa har man jo Mythen lige ved Haanden, og i Mythen er der naturligviis Raad for alle Uraad. Vil man ikke ligefrem opløse Forræderen i den rene Mythe: nu vel, saa staaer den rationelle Psychologie jo i alle Maader til Tjeneste. Ischarioten spiller i det Dæmoniske, den moderne Bevidsthed spiller med det Dæmoniske: beslægtede Aander mødes paa Halvveien. Forræderen er overhovedet ingen utaknemmelig Person at have med at gjøre. Vil en kritisk Sagfører med noget Talent blot tage sig lidt alvorlig af Judas, kan han være temmelig vis paa et anstændigt Honorar. En Overenskomst er let at træffe. Judas leverer Sagføreren Stof til en mangeløs interessant Procedure; til Beberlag forskaffer Sagføreren sin Client en eklatant Fyldestgjørelse: Judas beholder sin stærke Aand, sin trodsige Stolthed, sin storartede Fomvibelse; det Uble og Nedrige i hans Charakter falder tilbage, om ikke paa Christus selv, saa dog paa Apostlenes faldne, feilagtige Beretning, og den evangeliske Faust gaaer igjennem med Udnaælfelse.

Tolvte. Der vides Ischarioten samme Tillid, som de Dvrigte: han saae den samme Indvielse, den samme Velsignelse, den samme Guldmagt og Forjættelse, som alle de Dvrigte. Men han kan saa heller ikke blænde og ikke stufte det guddommelige Tilshyn; det Die, der seer i Hjertet, seer efter ham, naar han drager bort, hvorledes han forstaaer sin Sendelse; det seer paa ham, naar han igjen vender tilbage, i hvilken Aand han har røgtet sit Kald. Det er altsaa ingen Feiltagelse, hvorover Christus beklager sig, idet han udtaler disse Ord: Haver jeg ikke udvalgt Eder tolv, og Een af Eder er en Diævel? Men det er en forfærdelig Modsigelse, der tynger paa Judas.

— „Apostel? Diævel? En Apostel-Diævel! — Stille! hvo kan vide, hvad der følger? Stille, ganske stille! Mon dog ikke just en Saadan her behøves?“ —

Judas søger Tilhold i Skjulthed; men hvilken Modsigelse, at skulle betrygge sig i Skjulthed og dog staae Ansigt til Ansigt for Aabenbareren selv. Dette Forhold kan Discipelen ikke gennemskue; han veed ikke selv, hvad det er, der paa een Gang frastøder og tiltrækker ham. Han kan end ikke med Visshed afgjøre, om hans hemmeligste Tanke virkelig er skjult, eller maatte allerede opdaget og dømt. Han quæles og pines, men kan ikke med Bestemthed angive, hvad det er, en flygtig Tanke, en mørk Indskydelse, Noget og dog — Intet. Det Ydre er uforandret, og dog hvilken Uro og Strid i det Indre! Hvad er det da? Han er som en Forfubt, og dog har han jo i Virkeligheden endnu ingen Misgjerning begaaet. Vilde blot Noget af hans Meddisciple forsøge atreise en Anklage; med trodsig Sikkerhed skulde da Ischarioten træde frem og spørge: „Herre, sig, hvad haver jeg forbrudt? Har jeg ikke for din Skyld forladt alle Ting, ligesaa vel som de Andre? prædikter jeg ikke Aarets Komme, som de Andre? Forventer jeg ikke

din Herligheds Aabenbarelse, saa fuldt som Peder og alle de Andre? hvad er da min Forbrydelse? — Det skulde sandelig styrke Judas, at møde en saadan Opfordring; det skulde lindre ham, at kunne føre et saadant Forsvar. Men det skulde i Sandhed ikke forbedre ham. Der skeer da heller ingen Opfordring, ingen Udfordring: den Lause maa bære sin Byrde alene. Mon dog ganske alene? — Der er en Aand, der virker i det Skjulte; Indesluttethed giver jo Kræfter: den Lause vorer — en stille Vært. — Han vil opoffre Alt; i Selvhed offerer han sig selv: hvad har han da ivente?

Sandelig siger jeg Eder, at I, som have efterfulgt mig, udi Igjensjødelsen, naar Menneſkens Søn skal sidde paa sin Herligheds Throne, skulle I og sidde paa tolv Throner, og dømme de tolv Israels Stammer.

— „Tolv Throner, tolv Apostle, Tolv! Saa vil det dog staae lige til: den Tolvte er — blandt de Udvalgte!“ —

Det tør ikke betvivles, at jo Ischarioten, idet Aandens Kræfter arbeide sig op i ham, nok vil vedblive at holde Forventningen fast og rette sit Blik mod — Thronen. Hvis det, at sætte Alt paa et Evigheds-Forhold og fordre det Høieste i Kraft af et Under, var uden videre det Samme som at være en Troende, saa kunde vi vistnok med fuld Ret sige om Judas, at han ikke blot havde Troen, men endogsaa formaaede det Overordentlige formedelst Troen. Judas er ingen hurtig avanceret Britanker, der i største Hast har gjort det af med Tilværelsens Gaade ved at røre Aanden og Materien sammen i det Geniale; han er ingen fornemt blaseret Here-Doctor, der efter at have fortvilet i Philosophie og Juristrie, i Medicin og Theologie, nu staaer paa Spring til at styrte sig i Diebliffets Ruus, for at suge et Drag af Umiddelbarheden. Nei, frisk og begjærlig og kraftig griber Judas efter Aanden, idet

han føler sig greben af den overnaturlige Magt. Alligevel er denne Grebethed dog ikke Tro; tværtimod! den er just at bestemme som Troens Omvendthed; hans omvendte Tro er en, saa at sige, dæmonisk Tro, thi han er jo greben i den dybeste Egoisme. Kunde Judas nu blot finde en Kristus, der svarede til denne Tro, da skulde han snart blive stærkere end Peter, da skulde han vel rove Alt for den messianske Throne, ja, da vilde han tale med Engles Tungemaal, og give sit Legeme hen, for at brændes, at han saa kunde opstaae scierrig i Manden. Men nu er Peters Kristus jo ikke — en saadan Messias, nu er den tvivlsomme Forventning en hemmelig Dval; saa maa den stærke Mand da øve sig i det Smaa, saa kommer det Lave frem — med Ligt, saa trøster Judas sig ved Jungen, og gjør sig til Lyb for en Penning.

Naar det onde Princip skal vinde Skikkelse i æsthetisk Fremstilling, maa den imponerende Charakteer frigjøres fra enhver ussel Smaalighed og, saa at sige, hæve sig paa Gothurnen. Det Onde maa i dette Tilfælde vel vække vort Had, men ikke vor Foragt. Digteren maa med en vis Omhu frede om den onde Magt, at den kan sætte Gemytterne i den rette Spænding, og gjennemgylse Tilskuerne med hemmelig Nædsel. Anderledes gaar det med den ethiske Fremstilling. Her andser man ikke det Ondes theatraliske Effect; man holder sig ligefrem til det Virkelige. Men i Virkeligheden vil det Onde, der bryder alle guddommelige og menneskelige Love, naturligvis ikke altid rette sig efter Æsthetikens Lov. Det Heie og det Lave, det Frygtelige og det Foragtelige, det Storartede og det Uæle blande sig med hinanden i den Charakteer, der tredser Sædelighedens hellige Mand. Dette gælder især om Judas. — Hvorledes det i endelig Forstand er gaact til, at just denne Discipel opnaaede, som Strauß udtrykker sig, at blive „Kassfører“, derom melder Evangeliet Intet. Men, staaer det fast, hvad alt er sagt

om hans ydre Stilling, saa er der heller Intet i Veien for, at han jo nok her kunnet erholde en saadan B-stilling.

Det er kun en Fortabelse i de laveste Endelighedsøhensyn, der sætter Kritiken istand til at fremkunsle sine Indbendinger. Stille i Sagen frem i Aabenbaringens Lys, er det da ikke tydeligt nok, hvad der har bevæget Judas til at gribe efter Pungen, og paatage sig Omsorgen for de Fattige? — Evangelisten Johannes, der især holder Die med Judas, har i de Ord, hvormed Ischarioten dadler Maria ved Gjæstebudet i Bethanien (Joh. 12, 4—5), udtrykkelig fremhævet et af de laveste Træk i Forræderens Charakter: dette sagde han ikke, fordi han havde Omsorg for de Fattige, men fordi han var en Lhy, og havde Pungen, og har, hvad der blev lagt deri. — Stolthed og Kulde, suedig List og usjel Windeslyge lader sig meget vel forene i det Væsen, der nu har taget sig af Judas.

Idet den hellige Historie fremstiller os Jesu Liv, fremstiller den os tillige de Vilkaar og Betingelser, hvorunder Aposteltroen gennemgik sin Vorden og Udvikling. I denne Henseende afgiver Judas et paafaldende Modbillede, saavel til Johannes som til Petrus. Den evangeliske Johannestro er i Underlighed; men, naar den johanneiske Underlighed er taus, fordi den er i uudsigelig Kjærlighed, saa er denne Tauehed icjen Gæt med den elskelige Aabenbæretighed, der aander i Peders Bekjendelse. Den dæmoniske Judaastro er ogsaa i Underlighed; men denne Underlighed er Forhærdelsens Indeslutethed, er bunden i Skjulhed og reflecteret i Kumstighed, og derfor breifen kan eller vil aabenbare sig. I Peders Fortælling til Herren viser sig en idelig Omveiling af Kraft og Skæbnelighed, en bestandig Sigen og Synken: Discipelen arbejder sig frem, som et Menneske, der svømmer i en oprørt Sø. Ogsaa Judas stiger og synker, føler sin Styrke, og fornemmer sin

Ufmagt; men det Høie og det Lave gaae her dæmonisk over i hinanden: Judas er liig en himmelformende Titan og dog et usfelt foragteligt Menneske, en stærk Mand, der gjør sig til Ly for en Penning.

Med findrig Vidiløstighed og sjelden Grundighed raisonnere Theologerne endnu bestandig op og ned, frem og tilbage, for dog endelig engang at udfinde, hvad der dog egentlig kan have bevæget Judas til at opføre sig saa slet imod sin Herre og Mester. „Hier aber entsteht“ — som Dr. Neander siger — „die schwierige Frage, durch welche Beweggründe Judas zu einem solchen Trevel sich bestimmen ließ.“ — Uden just at turde disputere med Summus Theologus „über diese schwierige Frage“ *) kan den Troende i al Gen-

*) Dr. Neander (Leb. Jes. S. 573) mener rigtig nok, at Evangelisten Johannes ikke har været ganske heldig med at utfinde „Bewaggrunden“; til Beviis herfor anbefaler han blandt Andet „die scharfsinnige Schrift eines viel versprechenden jungen Theologen, Jesus und Judas, von Dr. Gustav Schellmeyer“ . . . , og fremtætt saa (i Anledning af Joh. 12, 6) følgende Bemærkning: „Johannes mußte sich zwar wohl solcher Merkmale erinnern, aus welchen er den Grund zu einer solchen Anklage gegen Judas ableiten zu können glaubte, aber er konnte sich als Mensch irren.“ Meget sandt, — er konnte sich als Mensch irren. Men hvem skal man da nu helst holde sig til: den gamle Johannes eller den unge Dr. Schellmeyer? Ogsaa dette bliver vel tiljæst „eine schwierige Frage“! Paa den ene Side har Johannes som et i mange Aar citeret Dienvidne uregtelig et vist Aerspring ferud for Dr. Schellmeyer; men paa den anden Side har „der junge scharfsinnige vielversprechende“ Dr. Schellmeyer jo dog gjørt en ny Opdagelse, og denne Opdagelse er saa igjen ratihaberet og citeret af Dr. Neander.

foldighed dog alligevel nok forstaae, at den Discipel, der saaledes mistjendte Mandens Kalb, og forhærdede sig imod Trelserens Kjærlighed, ikke kunde vorde en sand Apostel, men maatte ende som et Dævelens Redskab; at det Onde, der ulmede i Judas, tilsidst under Indvirkning af den sidste Katastrofhe maatte aabenbare sig i et fortrivlet Gjennembrud; at den Ulykkelige, der synes at handle med det bedste Overlæg, og efter den smaaligste Beregning (30 Selvpenge!) dog alligevel ikke ret veed, hvad han selv gjør. Men, naar den Troende saaledes har opbudt alle psykologiske Forudsætninger, for at forklare Misgjerningen, bliver han pludselig det Uforklarlige vaer, seer ned i Modsigelsens grundløse Dyb, i Fortvivlelsens Merke, seer Ondskabens Hemmelighed, og — gysrer.

Da nu Nadveren holdtes, og Dævelen allerede havde indskudt i Judæ, Simons Søns, Ischariotes Hjerter, at han skulde forraade ham (Joh. 13, 2): da var den store Time kommen. Og saa Judas er en Gæst ved Herrens Bord. Her sidder han ved Nadveren, Een af de Tolv, vel forberedt i — Tausked. Saa begynder Festens Høitid med en Menselse (B. 3). Da Jesus vidste, at Fadveren havde givet ham alle Ting i Hænder, og at han udkom fra Gud, og gif hen til Gud: reiste han sig fra Nadveren, og lagde sine Klæder fra sig; og han tog et Linklæde, og bandt op om sig. Derefter slog han Vand i et Bækken, og begyndte at toe Disciplenes Fodder, og at tørre dem med Linklædet, som han var ombunden med; da falder der et Ord til Peder: *I ere rene, men ikke alle.* — „Hvo er da Den, der ei kan blive reen?“ Herren veed det, Judas veed det, Manden veed det; men — hvilken Mand! — Og Jesus seer paa sine Tolv, og taler til dem, og giver dem en hjertelig Formaning

(M. 16): en Tjener er ikke større end hans Herre, ikke heller et Sendebud større end den, ham haver sendt. Dersom I vide dette, ere I salige, om I gjøre det. Da falder der et Ord, et Skriftens Ord, saa strengt og tungt: den, som æder Brodet med mig, haver opløstet sin Hæl imod mig. — „Hvo er da den Tjener, der nu vil staae op imod sin Herre?“ — „Hvor er dog den Usalige, der saaledes skal fuldkomme Skriften?“ — Herren veed det, Judas veed det, Manden veed det; men — hvilken Mand! — Og Mesteren talede atter til Disciplene, og sagde: Sandelig, sandelig siger jeg Eder: hvo som annammer den, som jeg sender, annammer mig, men hvo mig annammer, annammer den, som haver sendt mig. Men der Jesus havde sagt dette, blev han heftig bevæget i Manden, og rædtede, og sagde: sandelig, sandelig, siger jeg Eder, at Een af Eder skal forraade mig. — Det er et Di. blik! Alle Disciplene ere i Forsædelse; de see paa hverandre, trixhaatige, em hvem han talede. Dog nei, ikke Alle ere i Forsædelse. Der sidder Een iblandt dem: Blikket skuler vel, men — Manden selv er usorfærdet. Det er en Mand, der alt har taget sin Beslutning, og naar en Mand har taget sin Beslutning, da maa han holde fast og være — usorfærdet.

Men der var Een iblandt hans Disciple, som laae op til Jesu Skjod. hvem Jesus elskede. Til denne nikkede derfor Simon Peder, at han skulde udsørge, hvo det maatte være, han talede om. Men denne boiede sig op til Jesu Bryst, og sagde til ham: Herre, hvo er det? Jesus svarede: det er den, hvilken jeg giver dette Strkke, som jeg dypoe. Og han dypede Strkket, og gav Judas, Si-

mons Søn, Ischariotes det. — Naar en Omgivelse, som denne, i stille, høitideligt Alvor samler Sind og Tanker paa en eneste Forbrydelse; naar denne Forbrydelse, udflaret i Ord og Symbol, optaarner sig for Sjælens Dø, og derpaa sænker sig igjen at tyngesom med Bjerges Vægt paa Menneskets Samvittighed, da hører der Aandskraft til, for endnu at ville Forbrydelsen, og holde Beslutningen fast. Det er i et saadant Vendepunkt, vi lære at gaae for det Ondes overmenneskelige Magt. — Og efter at han havde faaet Stykket, da gif Satan ind i ham. Da sagde Jesus til ham: hvad du gjør, det gjør snart. — „Hvi stander Judas op saa pludselig?“ — „Hvor vil han hen med Pungen?“ — „Et Indkjøb til Heitiden?“ — „At give Noget til Fattige?“ — „Hvi gaaer han bort fra Nadveren?“ — Herren veed det; Judas veed det. . . Der han da havde taget Stykket, gif han strax ud, men det var Nat.

— Hvis den rationelle Psychologie imidlertid staaer i den Formening, at Evangelistrens Opfattelse af Judas-Characteren uden videre skal berijse Tilværelsen af en personlig Diabol; kan den gjerne ikke frem, naar den vil, og sagte i Lusten: den kjemper da her med en indbildt Dæmon stænder. Troen veed ligesaa godt som Vantroen, at et Veris af denne Art er aldeles uilsværligt.

Grav der for den psykologiske Betragtning da imod den gættgjeres, er, at en dæmonisk Forbrydelse som den, vi lære fundet i Forræderens Character, kan i Aandens Mærk forandre et Menneske til et Ummenneske. Men et Ummenneske er jo ikke sig selv mægtigt. I den dæmoniske Forbrydelse antager det umenneskelige Onde altsaa Characteren af en overmenneskelig Aand. At denne Aand iøvrigt skulde have en personlig, af de menneskelige Indviders uafkængig Tilværelse, maa Vantroen ligesaa vist benegte, som Troen maa bekræfte det. Den Troende, der lægger Tristessehistorien

til Grund for Udfattelsen af alle Fristelser, tør ikke ombytte de evangeliske Udtryk (Joh. 13, 2. 27) med Nutidens rationelle Talemaader; han tør overhøret slet ikke indlade sig paa nogen „Omsforklaring“, endnu mindre paa nogen sindrig „Vortforklaring“. Ligesaa utilladeligt er det, at misbruge flige Udsagn til Indsigelser imod den menneskelige Villies Selvbestemmelse. Den evangeliske Historie er i dybeste Forstand Frihedens Historie. Nanderens Strid er her i alle Henseender underlagt Frihedens Lov. Den fristende Mand, der faaer Magt med Judas, efterstræber ogsaa Petrus; Forsøget faaer et andet Udfald, men hvorfor? Fordi den Fristedes Personlighed her er en anden.

Hvilken Modfætning er der dog ikke imellem saadanne Tvende, som Peder og Judas, og dog hvilken Lighed! Begge bevæge sig fra den samme Høide henimod den samme Afgrund; den Ene snubler, den Anden styrter: hvor langt er der saa fra Fornegteren til Forræderen? — Saa tankende Mennesker kunne vel høre Mesterens Ord til den Første iblandt sine Disciple (Matth. 16, 23): Viig bag mig, Satan! uden at de jo uvilkaarlig maae spørge sig selv: „Hvilken rædsom Forbrydelse har da den ulykkelige P der begaaet? Nylig (W. 17—20) er han bleven opført til Himlen, nu er han nærved at blive nedstødt til Helvede. Det er dog en forfærdelig Overgang. Vel sandt! den alfor selvkløge Discipel vilde irettesætte sin Lærer; den Overmodige glemte den Grødsighed, han skyldte sin Herre; men han gjorde det dog i en god Mening, han gjorde det jo, fordi han ikke kunde taale, at den guddommelige Herre og Mester skulde give sig til Pries for de Ypperste-Præster og Skriftkloge. Fortjente en saadan Overrielse da en saadan Tugtelse? Fra det reent humane Standpunkt synes det dog, som om den sagtnodige Lærer hellere skulde have hjulpet sin Discipel ud af Vildfarelsen ved en rolig Formaning og

en paa gode Grunde støttet B.læring." — Det kan ikke negtes, at de reysende Ord gjøre et Indtryk, som fornam vi et uvilkaarligt Udbrud af siebliffelig Angst og heftig Brede. Men hvad kan nu være Grunden til en saadan Strengthed? Vi tør dog vel ikke antage, at Christus pludselig er bleven bange for, at P:der skulde faae ham overtalt til at give Noget efter, spare sig selv, og derved undgaae Lidelsen; heller ikke kan det være den blotte Fortørnelse over, at den driftige Discipel havde vovet at krænke hans Værdighed, der har fremkaldt denne Bredestrytning. Derimod forklare Christi Ord sig som af sig selv, naar vi ret besinde os, og see, hvilken Mand det er, der her nærmer sig, og lurar paa Peder. Den i Lortalen (B. 17. 18) og Forjættelsen (B. 19) berusede Discipel er nu i Begreb med, at tage det hele Christus-Rige forføngeligt. Det skal være en Herlighed uden Selvopoffrelse: et forblenmet Verdenæideal er altsaa i Færd med at udfolde sit Skin imellem P:der og Christus. Gif dette Blandværk Tid at snige sig ind i Discipelen, vilde det da ikke vilke sig omkring hans Hjerte, og snoe sig i alle hans Tanker og Følelser; og vilde da ikke al fremtidig Undervisning være spildt paa Den, der een Gang havde tabt det sande Indtryk af Frelserens Person? See, Christus straffer, som skulde han tilintetgjøre Peder; Ordet lyner, som vilde det knuse den Klippe, paa hvem Menigheden dog skal bygges; men det er nødvendigt! Straffen er her Kjærlighedens umiddelbare Udtryk. Det falske Indtryk maa fordrives ved et Magtsprog. For at faae den elstelige Discipel tilbage igjen, maa Herren støde ham bort — i Brede: Viig bag mig, Satan! du er mig en Forargelse; thi du sandser ikke, hvad Guds er, men hvad Mennefskens er. — Og Reyselsen vinkede, ikke som paa Judas; thi Peder vendte sig om, og faae sin Herre igjen — paa Forklarelsens Bjerg (Matth. 17, 1). — Men der er dog en mærke-

lig Lighed imellem Peder og Judas! Kan Judas oprøre os ved sit Forræderi, saa kan Peder tilviise forsærde os ved sin Fornegtelse.

Ja,“ sukker den tvivlraadige Fortolker, „vidste vi bare, hvor= dan det nu egentlig hænger sammen med denne Fornegtelse.“—Den moderne Bevidsthed, der tager Forudvidenheden fra Christns, og besitter sig paa en fast guddommelig Allestedsnærværelse, har da ogsaa ganske rigtig været paa Spil i Anledning af Fornegtelseshisto= rien, har her igjen narret Halvkritikken ind i de smaaligste Under= søgelser, og saaet Middelmaadigheden til at stirre paa Noget, som slet ikke vedkommer Hovedsagen. Følge en Fornegtelsestabel, for= fattet af den berømte Skriftfortolker, Paulus fra Heidelberg, maa Peder have foruegtet Herren i det mindste 8 Gange. — „Men,“ tilføier Strauß, „ved saaledes af Respekt for Evangelisternes Tro= værdighed at holde deres Beretninger ud fra hinanden, staaer man fare for at angribe Jesu endnu vigtigere Troværdighed; thi denne havde dog kun talt om en tre Gange gjentagen Fornegtelse.“ Og det er ganske rigtigt. Hertil kommer endnu desuden den Om= stændighed, at Dverfsigtstabellen mangler den behørigte Nøiagtig= hed. Angivelsen retter sig nemlig ikke efter den Fornegtendes Svar, men efter de Spørgendes Antal (Dorvogterstken Joh. 18, 17. Flere, der stode ved Ilden, Joh. 18, 25. Pigen ved Ilden, Luf. 22, 56. Mark. 14, 66. Matth. 26, 69. En, der ikke bliver nærmere betegnet, Luf. 22, 58. Pigen ved Indgangen, Matth. 26, 71. Malchus's Frænde, Joh. 18, 26. En, der vil kjende Peder paa hans galilæiske Dialekt, Luf. 22, 59. Flere Andre, der stemme i med, Matth. 26, 73. Mark. 14, 70). Vil man nu, for at sætte sig aldeles nøiagtig ind i det Enkelte, see svipt paa „de Flere, der stode ved Ilden“, item „de flere Andre, der stemte i med“, saa faaer man vel ikke blot 8, men 8 Gange 8, det er, med et rundt Tal, 64 Fornegtelser. Ganske nøiagtig kan

Regningen vel aldrig blive; men dette beviser just, hvor uendelig ophøiet det Formaal er, hvortil Videnskaben stræber. Skulde Geresen af Fornegtelseshistorien være ganske nøiagtig, maatte man ontrent kunne beregne, hvor stort det Tjenerpersonale har været, i hvis Selskab Peder befandt sig. Men for at bestemme dette, maatte man saa først gjøre et Overslag over, hvormange Mennesker der vel i det Hele har kunnet rummes i Ypperstepræstens Gaard; et saadant Overslag forudsætter igjen en nøiagtig Kundskab, ikke blot til Ypperstepræstens daværende Stilling, men især til den antike og navnlig den jødiske Bygningskunst paa Christi Tid. Denne Kundskab hører ind under Archæologien. Man har da her et ret smukt Exempel paa, hvorledes den ene Disciplin rækker den anden Haanden.

Vi kunne nu gjerne ønske saavel Exegetikken som Archæologien al mulig Lykke og Fremgang; vi kunne ogsaa indrømme, at Videnskaben i det Hele taget er opfordret til at stræbe efter den størst mulige Nøiagtighed, uden at vi just derfor behøve at gjøre den troende Opfattelse afhængig af archæologiske Specialundersøgelser. For Evangelietroen har det kun liden Interesse, hvilke og hvormange de Spørgende vare; den Troende retter sin hele Opmærksomhed paa Fornegteren, og kan desaaarsag meget vel forstaae, hvorledes det er gaaet til, at de forskjellige Evangelister have betegnet de Spørgende paa en noget forskjellig Maade, medens de dog paa det Nøieste stemme overeens i, at Peder har fornegtet sin Herre tre Gange. — Men er det dog ikke en mærkkelig Forvandling, der foregaaer med denne Discipel, fra det Dieblif af, han træder ind i Ypperstepræstens Gaard? Skulde det være de nye og fremmede Omgivelser, der virke saa stærkt paa ham? Biskop maa den forandrede Omgivelse have gjort et stærkt Indtryk paa Galilæens Gemt. Da Peder sad iblandt Tjenerne ved Kulilden og varmede sig, blev han jo Biskop, og hvorledes de

Øpperste-Præster lode hans Herre og Mester forhøre og mishandle. Hvi tænker han da ikke nu paa Christi mange Forudsigelser? Nei, nu har han glemte dem alle; thi — „han er i Fare“. „Men Peder sad udenfor i Gaarden, og en Pige kom til ham, og sagde: du haver og været med Jesu, den Galilæer.“ Men han negtede det for dem alle, og sagde: jeg veed ikke, hvad du siger. Hvi negter han det da? Fordi han — er i Fare. Men det kan umuligt blive ved den første Negtelse: diæse vantroe, nærgaaende Menneſter ville jo ikke lade Peder i Ro; see, de trænge sig sammen om ham, udfordre og udforske ham, den Ene efter den Anden; saa maa han da atter til at negte og, om det saa kunde hjælpe, — bekræfte Negtelsen med Eed: Jeg kjender ikke det Menneſke. Er Peder bleven Meeneder, saa ſtal Mørkets Mand vel ſtaae ham bi; ja, nu er han i Fare. „Men lidt derefter gif de frem, ſom ſtode der, og ſagde til Peder: „ſandelig, du er og Een af dem; thi og dit Maal røber dig.“ Da begyndte han at forbande ſig, og ſvæрге: jeg kjender ikke det Menneſke; jeg veed ikke, hvad du ſiger. — Løgnen ſelv er nu nærved at blive Sandhed. Peder kjender virkelig ikke længere ſin Christus; af, det er blevet ganſke mørkt omkring ham. Hvad om nu Meſteren heller ikke kjendte ſin Discipel! Men ſtrax, der han endnu talede, gøel Hanen anden Gang, og Herren vendte ſig, og ſaae paa Peder, og ſaae, at han var — i Fare*). Og Peder kom Herrens Ord

*) Og hvorledes ſaae Christus paa Peder? Var dette Blik fraſtøbende, var det ſom et Blik til Afſkeed? O, nei, det var ſom naar Moderen ſeer Barnet ved dets egen Uforſigtighed i Fare, og nu, da hun ikke kan komme til at gribe Barnet, indhenter det med ſit vel bebreidende men-

Ihu, hvorledes han havde sagt til ham: førend Hanen galer to Gange, skal du fornegte mig tre Gange.

Der er endda nogen Lighed imellem en Judas og en Petrus. Det naturlige Vidnesbyrd om, at det Onde, der fuldbyrdes ved Menneskets Villie, dog i dets inderste Bevægelse er noget Umenneskeligt, og forsaavidt Overmenneskeligt, hove vi jo i Angeren og Fortrydelsen. Ogsaa fra denne Side er de tvende Disciples Optræden i Lidelseshistorien saare mærkelig. Historien bliver herved egentlig ikke afbrudt, men, saa at sige, episodiisk gjennebrudt. I Upperstepræstens Pallads er Scenen fordoblet. Betragteren seer som igjennem Nattens Slør paa een Gang tvende Grupper: til den ene Side „de Upperste-Præster og de Uldste og det ganske Raad, der søge falsk Vidnesbyrd imod Jesum“; til den anden Side Tjenerne omkring Kullden, hvor den Første iblandt Herrens Disciple staaer og forbander sig, og sværger: jeg kjender ikke det Menneske. Med Gæt faaer Peder Forsald, og — forsvinder. — Og de Mænd, som holdte Jesum, bespottede ham og sloge ham Discipelens pludselige Forsvinden og Lidelseshistoriens umiddelbare Fortsættelse gjør et forunderlig dybt Indtryk. Medens Betragtningen sængsles af de paa hinanden sølgende Optrin, beskæftiger Tanken sig tillige med den sig selv overladte, i Anger og Ruelse nedtrykte Discipel. Hvad blev der nu af Fornegteren? Han gik udenfor, og græd bitterlig. Hermed har Fortællingen i Korthed antydet, at den angrende Discipel udrides af det Ondes Vold, at hans Anger vil føre ham til Opreisning. Saaledes henfvinder Natten. — Men der det blev Morgen (Matth. 27), holdt de Upperste-Præster

ogsaa frelsende Blik. S. Rierkegaard. Kjærlighedens Gjerninger. Første Folge. Side 187.

og Folkets Vildste Raad imod Jesum, at de kunde aflive ham. Og de bandt ham, og førte ham hen, og overantvordede Landskøvdingen Pontius Pilatus ham: — da kommer den Anden, den Ulykkelige, tilsyne. Ogsaa han har tilbragt en stræffelig Nat. Der Judas, som ham forraadte, da saae, at han var fordømt, angrede det ham, og han bar de tredive Sølv-Penninge til de Øpperste-Præster og Vildste igjen, og sagde: Jeg haver syndet, at jeg forraadte uskyldigt Blod. Men de sagde: hvad kommer det os ved, see du dertil. Og han kastede Sølv-Penningene i Templet, veeg bort, og gif hen, og — endte sit Liv i Fortvivlelse. Om nu denne fortvivlede Sjæl kan udrydes af Mørkets Bøld? Om nu Han, hos hvem alle Ting ere mulige, da ogsaa har en Forbarmelse for dette — Fortabelsens Varn (Joh. 17, 12)? Vi vide det ikke, vi faae heller ingen Ro, at gruble derover, thi Lidelsernes Historie strider rastløs frem; see, Jesus staaer for Landskøvdingen (Matth. 27, 11). Og Landskøvdingen spurgte ham og sagde: er du Jødernes Konge?

Dertil, siger Apostelen (1 Johann. 3, 8), er Guds Søn aabenbaret, at han skal affkaffe Diævelens Gjerninger. Dette steer ikke derved, at Friheden voldtages; men Mørkets Gjerninger affkaffes, naar Mørket spinder, naar det dages i Mændernes Verden. Paa Naturlighedens Standpunkt maa enhver af det Ondes Tilskyndelser nødvendigviis være forblommet, efterdi den altid er og bliver relativ. Det er denne Relativitet, der tynger paa den menneskelige Villie som en bedøvende Evtydighed. I den ene Øtringsform er det Onde „uundgaeligt“, i den anden „uskyldeligt“, i den tredie „betænkeligt, men

dog, naar det endelig skal være, overvindeligt": paa denne Maade bliver Villien efterhaanden indspunden i et saa seigt eftergivende Tvindenet, at den umulig kan bryde igjennem med oprindelig Frihed. Forviklet i dette Tvetydighedsvæv, gebærder Mennekevæsnen sig nu ganske forunderligt. I det ene Dieblis tager Villien den uhyre Vægt af sædelig Skyld, og lægger den paa Menneketets eget Hoved i den stolte Bevidsthed, at han selv med denne Byrde, vil være istand til at bestige Idealets Hojder. Men, naar saa Byrden trykker, og det store Postulat opløser sig i en Skuffelse: hvad gjer den Indspundne saa? Saa drukner han Enkeltvilliens Frihed i Slæg livets dunkle Nødvendighed, leer ad Ansvarret, og erklærer den sædelige Skyld for en Smule Intet. Paa denne Maade faaer Mennekevillien jo rigtignok Magt, ikke blot med det Onde, men ogsaa med det Gode: Forskjellen imellem Godt og Ondt forvandles til en Grad = Forskjel. Med denne tvetydige Grad = Forskjel kan og vil den Troende nu een Gang ikke lade sig nøie, og tyer deskaarsag til Evangeliet om Døphøning. Her begyndes da ikke med en uklar Sammenblanding, men med en principiel Adskillelse. Paa Aabenbaringens Trin staaer det Onde imod det Gode, som Uand imod And, som Villie imod Villie. Den onde Villie er i sit Væsen overmenneskelig, og dog menneskelig: dens Herredømme er grundet i Tvetydigheden selv. Kun ved at løfte Sløret og klare den principielle Forskjel imellem Det, som ikke er af Kjød og Blod, og Det, som er af Menneketets egen Natur, kan det Ondes Magt nedbrydes: „dertil er Guds Søn aabenbaret, at han skal afskaffe Diavelsens Gjerninger.“

Betragte vi de Steder i den evangeliske Historie, hvor Jesus henpeger paa Mørkets Uand (Luk. 10, 18. 22, 31—32. Joh. 8, 44. 14, 30. 16, 11), da maatte vi i Sandhed sætte stor Pris paa Skolevidenskabens Bortforklaringer, hvis vi

fulde overbevies om, at disse Udsagn kun ere vage Accommoda-
 tioner. Den Indvending, at ikke alle Uttringer kunne forstaaes
 bogstavelig, er intetsigende, da her jo ikke tales om et sandseligt
 Individ, men om en urolig svævende Aand. At der altid maa
 tales aandelig om det Aandelige, forstaaes vel af sig selv. Den,
 der ikke ved en altfor vanemæssig Dngang med tvetydige Tale-
 maader har støvet sin Sands for Ordets umiddelbare Virkning, vil
 sikkerlig høre noget Mere end en uklar Lillenpelse i en Tiltale, som
 den vi finde hos Lukas (22, 31—32): Men Herren sagde:
 Simon! Simon! see, Satanas begjærede Eder, at sigte Eder
 som Hvede. Men jeg bad for dig, at din Tro skal ikke
 aflade; og naar du engang omvender dig, da styrk dine
 Brødre. — Christus glemmer ikke Frihedens naturlige Vilkaar;
 Mesteren seer skarpt paa enhver af de Personligheder, der omgive
 ham, han kender jo de menneskelige Forhold og Tilstande; men
 han seer ogsaa den overmenneskelige Magt, der i al Underfundighed
 veed at faae sine Indskydelse anbragte med i alle Kriser: han
 seer Faren, og varøler i det afgjørende Dieblik om den i Mør-
 ket lurende Fiende. Ved saaledes at tilbageføre det relative
 Onde til dets første Udspring, nemlig: den dæmoniske Villie, kalder
 Aabenbaringen den menneskelige Grundvillie op af dens naturlige
 Slummer, stiller den Valget imellem Mørkets og Lysets Rige, og
 driver Frihedsproblemet til dets yderste Spids.

Naar Verdens-Solen daler, og Luismørket breder sig ud
 over Frihedens Rige; naar alle Forbillederne i det Godes Hellig-
 dom omhylles som af et Flor; naar Menneskene begynde: „Fred,
 Fred!“ men der er ingen Fred; og: „Frihed, Frihed!“ men der
 er ingen Frihed; naar kun en Daare kan troe paa en evig
 Sandhed, og en Vanvittig stride for en usminket Retfærdighed:
 see, da kommer Aabenbareren med Lyset, og sætter det i Hellig-

dommen, og taler et Ord: „vogt dig, Sjæl, for Uretfærdighedens Bæv, see, Spinderen er midt i Bævet!“

„Men,“ vedbliver den moderne Bevidsthed, „lad nu ogsaa den gamle Tro paa „Mørkets Aand“ passere, for hvad den er; det fik at gaae, hvis man saa endda kunde slippe med een Satan. Men det er jo hver Mand vitterligt, at Ingen kan indlade sig med den bibelske Diævel, uden strax at faae en heel Sværm af urene Aander paa Halsen. En heel Legion o: 6666 Dæmoner i een Besat: puh! det er en frygtelig Historie. Hvilke Sorger, Bryderier og Beskyninger have hine Besatte i Galilæa dog ikke forvoldt vore Dages mystiske Theologer, f. Ex. en Olshausen! — Om de onde Aanders Natur og Herkomst finde vi vel, som Strauß ogsaa siger, Intet udtryffeligt bemærket i Evangelierne, undtagen at de hørte med til „Satan's Huusholdning“ (Matth. 12, 26); hvorfor da ogsaa det, som Een af dem gjør, ligefrem bliver tilskrevet Satan (Luk. 13, 16). Men selv om man bliver staaende ved denne Grændse, gaaer det dog lige skjævt, hvad enten Theologerne nu forsøge paa at modernisere de nytestamentlige Forestillinger om de Dæmoniske, eller gjøre Anstalter til at judaisere vore nuværende Begreber. Vi skulle nu ikke opholde den dannede Læser ved videnskabelige Spørgsmaal, som disse: hvorledes gaaer det til, at saadanne Sygdomme, som Melancholie, Vanvid, Epilepsie o. fl., der nuomstunder behandles efter Naturens Love, kunne i hine Dage have haft en overnaturlig Aarsag? Hvorledes ere personlige Dæmoner tænkelige? Kan Nogen forestille sig Forholdet imellem Selvbevidstheden og de legemlige Organer saa løst, at en fremmed Selvbevidsthed her kunde indstøde sig, og tage Menneskets Legeme i Besiddelse? Vil man give lidt efter for Naturphilosophien, og nedsatte Dæmonerne til upersonlige Kræfter, der kun virke efter Lovene for Mørkets Rige: hvorledes forklarer man saa det, at Dæmonerne saa ofte forli-

Slette, og gjøre Jagt paa de mindre Slette, ligesom jo Næmmodi udseer sig Sara og hendes Mand til at plage og ombringe, ikke fordi disse Personer vare slette, men fordi Saras Skjønhed loffede ham (Tob. 6, 12. 15)? — Vi skulle, som sagt, ikke spille Læserens kostbare Tid med almindelige Betragtninger; kun, for dog at nyde lidt godt af Evangelisternes Naivitet og Gregeternes Glæthed, maae vi et Dieblif opholde os ved Anekdoten om de Besatte i Gadara (Matth. 8, 28. Mark. 5, 1. Luk. 8, 26). Efter en stormfuld Overfart over det galilæiske Hav til den østlige Bred, meder Jesus en Besat, der opholdt sig imellem Gravminerne i denne Egn, og pleiede at vase frygteligt imod sig selv og Andre. (Ifølge Matthæus, var det jo rigtignok to Besatte; men sige Uovereensstemmelse ere vi nu saa vant til.) Lad os nu betænke, hvor urimeligt det er, at Uandene i den eller de Besatte strax skulde have kjendt og tiltalt Jesus endog langt borte fra: hos Matthæus lyder Tiltalen som et frygtsoomt Forsøg paa at afholde Jesus, der kommer saa ubeleiligt; hos Lukas er det en ydmyg Nærmelse: til den Nærværende; hos Markus endog en uilfsom Opføgen af Messias, der endnu var langt borte. Hvilken Uovereensstemmelse! Lad os endvidere betænke, hvorledes D'Grr. Dæmøner svare Jesus, da han spørger den Besatte: hvad er dit Navn? „Legio!“ Ved alle Luftsens Uander, man maa beundre den Holdning og Værdighed, hvormed en Strauß har vidst at gaae ind paa dette Galimathias. „Ehi,“ hedder det, „om man endog kan forestille sig, hvorledes een Dæmon kunde bemægtige sig en menneskelig Organisme med Undertrykkelse af den menneskelige Bevidsthed, saa kan man dog slet ikke forestille sig, at mange dæmonist Personligheder kunne besætte eet Menneske. Ehi, da denne Besættelse ikke er andet end at gjøre sig til Subject for Bevidstheden i et Individ, men Bevidstheden i Virkeligheden kun kan have

een Spids, eet Middelpunkt: saa er det i ethvert Tilfælde ikke
 tænkeligt, at flere Dæmoner paa een og samme Tid skulde kunne
 tage et heelt Menneske i Besiddelse, og den fleerdobbelte Besiddelse
 kunde altid kun være forhaanden som en succesfiv Afverling af Be-
 sættelser af forskjellige Dæmoner, og en heel Hærskare af dem
 kunde ikke, som her, boe paa samme Tid i eet Menneske, og for-
 lade det sammen." Lad os fremdeles betænke, hvor usandsynligt
 det er, at Dæmonerne (forudsat, at det dog var virkelige Dæ-
 moner) have kunnet nære og opnaae det Døste, at fare i dyriske
 Skabninger. Strauß mener, at det dog i ethvert Tilfælde maa
 have været fornuftige Aander; men, naar vi see den Virkning, de
 frembringe paa Svinene, kunde vi, med al den Respekt, vi iøvrigt
 nære for den vidberømte Kritiker, næsten fristes til at antage, at
 det maa have været rasende Aander. Neppe ere de nemlig farne
 i Svinene, før de strax drive den hele Hjord til at styrte sig i
 Søen; hvorved Strauß selv med Rette spørger, „hvad Dæmo-
 nerne da nu havde vundet ved at være farne i Dyrene, naar de
 strax tilintetgjorde dem, og saaledes igjen berøvede sig den taalelige
 Interimsbolig, de saa indstændigt havde bedet om." Lad os saa,
 for endelig at blive færdige med dette Brængebillede af jødisk
 Overtro, til Sluening betænke, hvor aldeles blottet dette Mirakel her
 staaer for enhver moralsk Betydning, med mindre det skulde være
 den, at Jesus har gjort et aabenbart Indgreb i Gadarenernes lov-
 lige Eiendom. Naar selv en Olshausen stiller de gadareniske
 Sviin i det N. Aft. ved Siden af Bileams Esel i det Gamle, saa
 er det vel indlysende nok, at der ingen Ordning er for denne Mi-
 rakelhistorie. — Men saae vi først den ud, saa saae vi vel flere."

Evangeliebogen og Evangeliet ere ikke det Samme. Skulde
 det virkelig lade sig paavise, at der i den evangeliske Historie var
 indsludt et Brudstykke, som ikke bar Evangeliets Præg, da vilde

den Troende forbigaae det i al Laushed, dog ikke hastende med nogen Bortforklaring, men dvælende ved Frelserens Ord: salig den, som ikke forarges paa mig. At Evangelietroen imidlertid ogsaa vil vide at tilegne sig denne Fortælling, kunne vi maaskee bedst godtgjøre ved at anthyde følgende Opfattelse:

Christus, der med sine Disciple er dragen over Genezareths Sø, er her kommen til Ødergrændsen af Hedningenes Galilæa (Peræa). Ogsaa for disse Grændseboere vil han aabenbare sig som Frelseren. Dette kan nu ikke skee derved, at han begynder med at tale Ordet og udlægge Skrifterne; thi disse Gadarener ere jo nedsjuntne i Naahed, og leve i et halvt Hedenstak, hvilket blandt andet giver sig tilkjende derved, at de, tvertimod Moselovens Forbud, havde store Hjorde af urene Dyr. Det kraftigste Middel til at vække Troens Instinkt i disse raae Gemytter var altsaa det, at begynde med en frelsende Handling. Til en saadan Handling foranlediges Jesus, idet den Befatte kom ud fra Gravene, og raabte efter ham. Var den overnaturlige Gjerning først fuldbragt, og havde gjort sit Indtryk, kunde det opklarende Ord følge. Christi Handling er dobbeltsidig: a) han helbreder et ulykkelig Menneske (maaskee Troende); b) han lader de urene Nander fare hen i de urene Dyr. Heved er Handlingen i Grunden forvandet til en Tale, og denne Tale indeholder et Samsittigheds pørgsmaal, som vi nu nærmere kunne udlægge for de bestyttede Gadarener: „Hvad domme I om denne Fremmede, der saa uføromodentlig er kommen at gjæste Eders Egn? See, paa den ene Side har han helbredet et Menneske, der var ulykkelig, ja, saare ulykkelig: nu sidder dette Menneske ved Lans Fødder, paallædt og ved Sandes. Elige Ting udrettes kun ved overnaturlige Kræfter. Men paa den anden Side har han i Anledning af denne Helbredelse jo ogsaa foraarsaget eder stor Glæde: den ganske Evinehjord

har styrket sig fra Brinken i Søen og er død i Vandet. Hvad tyffes Eder nu om denne vidunderlige Mand? Skulde han ikke forekomme Eder at have nogen Lighed med en af de gamle Propheter (I have dog vel hørt fortælle om Propheterne i Israël)? Skulde han maaskee ved at lade de urene Mander odelægge Eders urene Dyr ville give Eder en Paamindelse om, at ogsaa I ere Israëlitter, ikke Hedninger (thi dette have I dog nok hørt, at Synet er Israëliten et ureent Dyr). Skulde Samvittigheden minde Eder; skulde I kunne fornemme i Eders Hjerte, at kun et Guds Sendebud kan gjøre saadanne Gjerninger: da staaer jo Manden her for Eders Dine, som om han ventede paa, at I skulle træde nærmere, og spørge ham om Noget." — Saaledes blev der da stillet disse Gadareener et Valg; det var altsaa deres egen Skyld, naar de i deres Forsærdelse agtede Tabet af en ulovlig Gien- dom høiere end et Menneskes Frelse. Men Manden, af hvem Dævlene vare udfarne, bad ham, at han maatte være hos ham; men Jesus lod ham fare, og sagde: vend tilbage til dit Huus, og fortæl, hvor store Ting Gud haver gjort dig. Og han gik bort, og forkjundte igjennem den ganske Stad, hvor store Ting Jesus havde gjort ham (Luk. 8, 38—39).

Naar Nogen ellers vil tale om Det, kan aldeles ikke forstaaer, naar En t. Gr., der ikke er lægekyndig, vil udbrede sig over, hvorledes Lægerne egentlig burde behandle de Syge, agter man ikke hans Tale; og, hvis han desuagtet vedbliver dermed i en anmæsende Tone, er man vel endog nær ved at foragte hans Tale. Maa det da ikke forekomme os besynderligt, at Videnskaben vil tillade sine Kritikere at raisonnere saa vidt og bredt over Ting, som ligge aldeles udenfor denne menneskelige Viden! Det falder en Mathematiker til Laft, hvis han af sine Lærlinge

forlanger en Løsning af en i sig selv uløselig Opgave; burde det da ikke ogsaa falde Kritikeren til Last, at han forvrer Opfattelsen af den hellige Historie ved utopiske Spørgsmaal. — „Hvormange Dæmoner der vel kan rummes i een Besat?“ „Hvad der berettiger Christus til, at lade de urene Aander fare i Gadarenernes Ernehjord?“ Med slige Spørgsmaal gjør Evangelietroen kort Proces, og vender sig med samme Uvillie bort fra de forsvarende, som fra de angribende Bertolkningsmænd. Vil Nogen derimod forelægge sig selv det religiøse Spørgsmaal, hvad det dog er, Forløseren aabenbarer os, idet han helbreder ogsaa de Dæmoniske: da vil Evangeliets Aand vist ogsaa forhjelpe ham til en frugtbar Forstaaelse. Det er ikke Bidrag til Naturlærens eller Lægevidenskabens videre Fremgang, vi søge i Jesu Undergjerninger; men det er den trøsterige Forvisning, at der ikke gives noget legemligt Onde eller nogen sjælelig Elendighed saa stor, som jo Forløseren baade kan og vil helbrede. Det eneste Onde, der altsaa bliver tilbage, er Menneskets egen sædelige Skuld. For at frelses fra dette Onde, maa Villien ville sin egen Frelse: der gives Dæmoner, som uddrives ved Apostelordets umiddelbare Myndighed; der gives Dæmoner, som uddrives ved Ben og Faste; der gives Dæmoner, — som ikke ud-
drives.

VI.

Christus er mægtig i Erd og Gjærninger.

Naar man har en Anskuelse, man vil sætte igjennem, er det altid en stor Fordeel at kunne paabehaabe sig en anerkjendt Autoritet, at sige, hvis Autoriteten paa nogen Maade kan vindes for Anskuelseren. Hvoraf kommer det, at Theologer og Antitheologer af alle Farver endnu sætte saa høi Priis paa bibelsk Sagkundskab

og lærd Skriftfortolkning? Det kommer jo deraf, at Bibelen er en Autoritet. Britenkeren har ligesaa travlt med at studere sit hebraiske og græske Testamente, som den Orthodore. „Autoritet mod Autoritet: Lidskaandens eller Bibelens Autoritet?“ De Stridende vide meget godt, at Menneskene med deres selvstændige Tænken og tænkende Selvstændighed dog tilsidst ville slaae sig til No ved en eller anden paalidelig Autoritet. Men for at vinde Autoriteten for sig udfordres Behændighed og Klogskab. Nutidens positive Theologer, der mene, at de nok skulle opretholde Skriftens Autoritet, naar de kun med begge Hænder holde ret fast paa Skriftprincippet, ere, saa synes det, lidt ubehændige. Ikke at tale om, at den bibelske Verdensanskuelse befinder sig i eu saa haard Strid med Oplysningen, vedbliver den omstrøifende Indledningskritik uophørlig at drille disse Bibeltheologer ved at snappe dem det ene Stykke bort af deres Kanon efter det andet. „Nu,“ hedder det, „maa man da aldeles forkaste Matthæus som Dienstidne“; saa har man en heel Deel at rette paa Markus; saa er der Noget i Veien med Lukas; saa kommer — ja det er næsten ikke til at holde ud — tilsidst det Sorgens Budskab, „at Johannesevangeliet ikke kan holde sig længere“. Hvordan det uuder disse Omstændigheder vil ende med det ellers saa suffisante Skriftprincip, maa Vorherre vide. Men ogsaa de negative Kritikere handle, som oftest, uklogt; thi deels ere deres Angreb paa de hellige Bøgers Autentis og Troværdighed i mange væsentlige Punkter dog altfor overilede; deels klinger den Livsphilosophie, den moderne Viden vil sætte istedetfor Bibellæren, endnu lidt for heittravende for jævne Folk. „Ingen Gud? intet Forsyn? intet Liv efter dette? det er jo gyseligt at tænke paa“.

Nei, da have de rette Gloschele, de ægte Rationalister ganske anderledes forstaaet at gjøre Bibelens Autoritet frugtbringende saavel for dem selv, som for deres Medmennesker. En saare

Hverkommen Haandskræftning erholdt Fornufttheologerne allerede i
 forrige Aarhundrede af Philosophen Kant. Ifølge Kant maae
 nemlig de christelige Religionskilder i det O. og N. Test. altid
 henledes til en Mening, der stemmer overeens med den rene For-
 nuftreligiøns praktiske Lov. Denne Udtydning bør, om den end,
 tilfyneladende eller virkelig, gjør Veld paa Lerten, foretrakkes for
 den bogstavelige, naar denne, som Tilfældet er med mange bibelske
 Historier, enten slet ikke indeholder Noget for Moraliteten i sig,
 eller vel endog virker imod de moralske Bevæggrunde. Ved at laane
 Autoriteten fra Skriften, men Sandheden fra Fornuften, kunde de
 oplyste Theologer nu, hvad den evangeliske Historie anaaaer, tem-
 melig let finde sig til Rette med Jesu Ord; men at komme ud af det
 med Jesu Gjerninger, var derimod ikke saa let en Sag. Paa den ene
 Side gjaldt det, ikke at træde Evangelisternes Troværdighed for
 nær; paa den anden Side maatte den store Mangfoldighed af me-
 ningeløse og forargelige Mirakelfortællinger dog alligevel bort-
 skaffes à tout prix. Det maatte ved en nærmere Prøvelse vise
 sig, at Alt var gaaet naturligt til. Vi hensatte her nogle Prøver
 paa den saakaldte naturlige Forklaring. — Jesus forvandler
 Vand til Viin. Dette Mirakel er — intet Mirakel. „Hvorle-
 des er det tænkeligt, at Jesus stulde have aavendt et saa overor-
 dentligt Middel i et saa ringe Diemed? Han, der i Orkenen ikke
 vilde stille sin egen Hunger ved et Mirakel, kan umulig have
 gjort et Mirakel for at skaffe Viin til et Selskab, der vist alt havde
 faaet til Rødtøst. Hertil kommer, at det Quantum Viin, Jesus
 forskaffer Gjæsterne, maa synes, ifølge Textens Angivelse, at være
 altfor urimelig overdrevent. Ser Krukker, hvoraaf enhver rum-
 mede 2 til 3 Maader, Metreter; dette giver (naar hver Metret
 ansættes til $1\frac{1}{2}$ romerske amphoræ) i Alt 255—378 würtem-
 bergske Kander.“ „Hvilket Quantum for et Selskab, der allerede

var temmelig beruset!" udbryder Strauß. „Hvilke uhyre Krusker!" udraaber Dr. Paulus, og iler saa med at formindste Maalet, og forklare Begivenheden. Istedetfor at lade Christus forvandle Vand til Viin paatager Paulus sig nu at forvandle Miraklet til en ganske naturlig Tildragelse. „Jesus har underhaanden sørget for at have en Portion Viin i Beredskab. For at overraske ved sin Gave vil han nødig for Tiden lade sig mærke med Noget, og afriiser derfor Moderen, der er nær ved at forraade Hemmeligheden. Skjendt Vinen vel blev drukkit paa Stedet, kan man dog, efter Dr. P.'s Forstikring, være vis paa, at Jesus ligesaa fuldt har vidst at overholde Sømmeligheden, som Romeren Marc. Porc. Cato, naar denne holdt smaa Drikkegilder paa sit Landsted." Fortællingens moralske Pointe er den, at Disciplene see Jesu Herlighed i: hans gode Humeur: „Ein so freundlich wohlthätiger, ein den Frohsinn der Gesellschaft auf eine scherzhaft geheimnißreiche Art befördernder Mann, nicht ein Freudenstörer, nicht auf menschliche Wünsche hoch herabsiehend ist unser Messias!" (H. C. G. Paulus. Commentar über das neue Testament). Imidlertid møder dog her den ene Hindring efter den anden, og Veien igjennem Miraklernes hellige Land vilde tilvisse være aldeles ufremkommelig, hvis ikke den naturlige Fortolkningekunst ligesvem overtog sig at udføre, hvad der efter dens Mening ikke har været muligt for Kristus, end siige for hans Disciple, nemlig at flytte Bjerge. Lad os saa gaae videre da, og see, hvorledes Rationalisterne flytte omkring med deres Bjerge.

Jesus vandrer paa Søen. At vandre paa Vandet, og det ovenikjøbet om Natten, og i en stærk Storm, er ligesvem imod Lyngdens physiske Love. Forat denne Fortælling altsaa ikke skal bringe Bibelen i Miscredit og svække dens Autoritet, tilbyder den nysnærnte Dr. Paulus sig at flytte et Bjerg. Dette Underværk udfører han ved et ganske simpelt Middel. I Grundtextens Ord: at

vandre paa Havet, indlægger han den Mening, at Jesus har vandret saa nær hen til Havet, at han kunde tale med Disciplene fra Strandbredden. Da det nemlig var en stormfuld Nat, er der jo al Sandsynlighed for, at Disciplene have seilet saa nær Kysten, som muligt. „Men nu Moralen?“ Ja, Moralen synes at være denne, at Disciplene have holdt sig nærmere til deres Mester, end Fortøfferen til sin Tært. — Jesus bespiser 5000 Mand i Orkenen med 5 Bygbrød og 2 smaa Fiske. Den troende Genfoldighed, der heri kun seer en overnaturlig Virkning af den Velsignelse, der ligger i Jesu Ord, kan naturligviis ikke forstaae Joh. 6, 13 anderledes, end at der, efter Bespisningen, fyldtes 12 Kurve med de Stykker, som vare blevne tilovers fra de 5 Brød. Men Dr. Paulus og den praktiske Fornuft, der i lige Grad maae forarge sig paa en saa unaturlig Formerelse af de naturlige Guds Gaver, have ogsaa her forenet sig om at flytte et Bjerg og ved denne Operation at fordrive Miraklet. Dette uhyre Foretagende udføres dog ikke ved Trolddomskunster eller ekstatiske Besværgelser, men i al profaisk Sundighed ved at anbringe en Parenthes. Ved Hjælp af en eneste lille Parenthes, anbragt paa rette Sted (jfr. Comment. üb. d. Joh. S. 327 og 337), skrues hele Begivenheden om, og Fremstillingen kommer da til at tage sig ud, som om Evangelisten egentlig vilde fortælle os, at de 12 Kurve fyldtes for Bespisningen, og det paa følgende Maade: Iblandt de 5000 Mænd, der her vare dragne ud i Orkenen, for at høre paa Jesus, kan der med al Grund antages at have været en Deel velkørende og forsynlige Menneſker, som ikke havde forsomt at tage Levnetsmidler med sig. Christi sande Velgjerning bestaaer nu, egentlig taget, deri, at han ved at tilbyde sine Disciples „5 Bygbrød og 2 smaa Fiske“ foregik de bedre Forsynede med et smukt og godt Exempel. Derved, at alle Bidrag bleve samlede og

nogenlunde ligelig fordeelte, skete det miraculeusement, at den hele store Mængde fik en rigelig Bespiisning. Heraf lærer man da, hvilken undergjørende Betsignelse der er nedlagt i en ret naturlig Fortolkning. Moralen er, at den eregetiske Parenthese kan — flytte Bjerget. Endnu et Exempel: Jesus forklarede paa Bjerget (Matth. 17, 1—8). Denne Forklarelse trænger hellig til en Forklaring. Her tilbyde sig da ogsaa strax flere Udveie. Man kan t. Ex. antage, at Disciplene strax ere faldne i Søvn deroppe paa Bjerget, og have drømt det Hele. Men, da det dog ikke er saa ganske naturligt, at tre Mennesker paa een Gang kunne drømme den samme Drøm, saa er det vist bedre at lade Dr. Paulus række Haanden til Dr. Kuinoel, at de ved fælles Hjælp kunne flytte os et Bjerg endnu. Det virkelige Optrin bestaaer da væsentlig deri, at Jesus paa Bjerget har haft en hemmelig Sammenkomst med et Par Mænd, Paulus veed ikke hvilke, men Kuinoel antager det for rimeligt, at de vist maae have været saadanne To, som Mikodemos. Endnu førend de to Mænd indtraf, bad Jesus, og Disciplene, som ikke toge Deel i Bønnen, sov ind. Ved at høre de fremmede Stemmer vaagne de op. Jesus, der jandsynlighviis stod paa et høiere Punkt af Bjerget, end hvor hans Disciple laae, viste sig nu i en usædvanlig Glands. Denne Glands hidrørte fra de første Morgenstraaler, som kastedes tilbage af et nærliggende Sneelag. Den søvndrukne Petrus og efter ham de Andre falde, man veed ikke af hvilken Grund, paa den Tanke, at de to Mænd ere — Moses og Elias. Disciplenes Betskyrtelse stiger omstøder til det Høieste, da de see de tvende Ubekjendte forsvinde i en lys Morgentaage, der sank ned, just som de vilde gaae bort, — og høre den ene af „Mikodemosferne“ udraabe de Ord fra Taageskiven: denne er min Søn, den elskelige, i hvilken jeg haver Befagelighed, hører ham. —

Moralken er, at Genfoldigheden smiler, men Videnskaben bliver — alvorlig.

Den alvorlige Fortolker, der ikke vil taale, at Hermeneutikens videnskabelige Anseelse ved slige mislige Prøver udsættes for Fare, kan da med Anstand og Værdighed fremsætte Følgende: „At holde sig op over de store Forjængeres Genfaldigheder er endnu intet tilstrækkeligt Beviis for, at man selv er trængt dybere ind i Sagen. Den psykologisk-historiske Fortolknings Udskielser har Hermeneutikken som Videnskab forlængst tilbageviist, uden at den derfor har kunnet miskjende det Værdoms-Apparat og den Stærpsindighed, hine Forskere have sat i Bevægelse, for at trænge ind i Textens enkelte Dele, og ordne de historiske Træk i deres pragmatiske Causalitets-Forbindelse. Den theologiske Fortolkning veed med stikker Taft at fastholde Underets mysteriøse Moment i de evangeliske Beretninger, og behøver derfor ikke at ændse den utidige Paamindelse, som man ved en raißerende Fremstilling af enkelte Misgreb muligviis kunde hare den tiltænkt.“

Vi hviø os dybt for Hermeneutikken som Videnskab; vi skulde heller ikke have fordriftet os til at sige et Ord imod „den theologiske Fortolkning“, dersom vi blot havde kunnet forlade os paa, at den nu ogsaa i alle Maader var paa det Rene med sig selv angaaende „Underets mysteriøse Moment“. Men foruden det, at Hermeneutikken som Videnskab hidtil har forsmaaet at stjanke os en nogenlunde ubførlig Behandling af det religiøse Verel-Forhold imellem Ordet og Underet, er der, sandt at sige, endnu noget Andet, som med Hensyn paa den meget vage Bestemmelse af „det mysteriøse Moment“ ængster os, og det er en usorbeholden, men, som det synes, temmelig velbegrundet Indsigelse af Strauß. „Det Moderneste,“ hedder det, „er nutildags med Dvgivelse af det strenge Underbegreb af *miraculum*, endnu dog at anerkjende

mirabile, en Virken af Kræfter af høiere Rang, som man kalder det, i Jesu Liv og i den bibelske Historie overhovedet; og man kan da deels tilegne sig de klangfulde philosophiske Formler, deels benytte de nyere Sagttagelser paa den dyriske Magnetismes Gebeet. Men herved har man berøvet Underne — der kun have beholdt Navnet tilbage — enhver Kraft til at bevise Christendommens Guddommelighed. Thi paa dette Standpunct ere Underne ikke mere Handlinger af Gud selv, der ved dem har til Hensigt at staae den Undergjørende Diltro hos Menneskeheden; men Kraften til at gjøre Mirakler er en naturlig Gvne, til hvilken enkelte Mennesker komme paa samme Maade, som til andre lignende Gaver, som legemlig Styrke, en særegen Fiinhed af en enkelt Sands eller ogsaa Talent for Musiik, Mathematik o. desl., nemlig ved en Sammenkædning af de naturlige Aarsager, der, som bekjendt, uddeler saadanne Naturgaver uden Hensyn til Individernes sædelige Beskaffenhed. Men, siger man, den theologiske Verdensanskuelse, Troen paa det guddommelige Forsyn, fordrer dog, at Gud kun udmærker de Mennesker ved saa høie Gaver, der fortjene en saadan Udmærkelse. — Hvorledes? Har han da aldrig udmærket en Forfører ved Skjønhed og Veltalenhed, en Grusom ved Styrke, en Ondskabssfuld ved Forstand? — Jo, nok ved saadanne naturlige Gaver, men noget Andet er Kraften til at gjøre Mirakler. — Saa siig os da reent ud: ansee I Gvnen til at gjøre Mirakler for noget Overnaturligt? Da holde I endnu fast paa det gamle Mirakelbegreb, som vi have talt nok imod: eller er det Ederes Alvor, at I ville begribe den som en Naturgave? (Distinctionen imellem den høiere og lavere Natur er meningsløs), da vil den ogsaa, som alle Naturgaver, staae i et tilfældigt Forhold til Menneskets sædelige Værd, og den mulige Bestielse deraf kan ikke være noget Beviis for en Religionsstifter. Herved er det gjort overflødigt nøiere at

prøve, hvorvidt denne Forestilling kan anvendes paa de bibelske Fortællinger om Mirakler*)."

At Halvkritikens „theologiske Fortolkning“ vel maa føle Snærværet af den moderne Bevidstheds Svæbe, kan man ogsaa mærke deraf, at den med det almindelige Forbehold af „Underets mysteriøse Moment“ altid ømmer sig ved en ubetinget Tilsegnelse af den enkelte bestemte Undergjerning. For at dække denne Svaghed, har man efterhaanden faaet en Udfuelse indført, ifølge hvilken Underet bliver en reen Bisag, Ordet derimod den egentlige Hovedsag. Til en skriftmæssig Anbefaling for denne Adskillelse af Ord og Under har man endog ligesom paaberaabt sig Christi Autoritet (Matth. 12, 39. Joh. 4, 48 o. fl. St.), og til yderligere Sikkerhed understøttet denne guddommelige Autoritet ved en Erklæring af „den troestærke“ Luther: „Gud har,“ siger Luther, „maattet give Hædningene udbortes Tegn, som man kunde see for Dincne og gribe med Hænderne, har maattet drage dem, der tilforn Intet vidste om Gud, til sig ved hdre Tegn, ligesom maattet kaste Sten og Pærer for Børn. Men, at Christus uden Ophør virker i Christenheden med sin guddommelige, almægtige Kraft, det er i Sandhed at uddrive Diablen, forjage Slangen og tale med nye Tunger for de Troende. Sine synlige Gjerninger ere Tegn for den usorstandige, vantroe Flok; men vi, som allerede vide saadant og troe Evangeliet, hvortil skulde vi have dem behov?“ — Ved at ned sætte Underet til noget Tilfældigt og fremhæve Ordets Indhold som det Væsentlige og Blivende mener Fortolkeren nu at gjøre det saa meget godt, idet han jo paa denne Maade holder Skridt med Dannelsen, og bringer Theologien i en venstabelig Forstaaelse

*) D. J. Strauß. Den kristel. Troestære, oversat af H. Brochner. 1ste Deel. Side 222.

med Philosophien. „Man skal,“ hedder det hos Hegel, „troe paa Undere, og dette skal være et Middel til at troe paa Christus; det er vel muligt, at det betragtes som et Middel, men det bliver dog ogsaa fordret for dets egen Skyld. Denne Tro, som saaledes fordres, er Tro paa et Indhold, der er tilfældigt, d. e. den er ikke den sande, thi den sande Tro har intet tilfældigt Indhold. Dette maa man især lægge Mærke til med Hensyn paa den saakaldte Oplysning: denne har faaet Bugt med denne Tro, og naar Orthodoxien endnu vedbliver at fordrø en saadan Tro, saa kan den ikke mere bevare den hos visse Mennesker, fordi den er en Tro paa et Indhold, der ikke er guddommeligt, ikke det Vidnesbyrd, hvorved Gud vidner om sig, som Vand i Vandet. Om Gjøsterne ved Brylluppet i Cana fik mere eller mindre Viin, er aldeles ligegyldigt, og ligesaa tilfældigt er det, om hitn Mand's visne Haand er bleven helbredet, thi Millioner Mennesker gaar omkring som Krøblinge og med visse Lemmer, uden at Nogen helbreder dem.“ — Ved at nedfætte Underet ret dybt under Ordet vinder Fortolkeren endvidere den intelligente Overlegenhed over samtlige Evangelister, at han med Hensyn paa hver enkelt Undergjerning strax kan afgjøre, om den er hensigtsmæssig eller ikke. „Var det nødvendigt, var det påfende for Jesus, at gjøre et saadant Mirakel?“ Slige Spørgsmaal egne sig just til at øve Forstanden, og skjærpe Dømmekraften. Slaaer man op i de nyeste Commentarer, hvormange Undergjerninger see Eregeterne sig da ikke endnu nødsagede til at afvise, fordi de hverken kunne indsee deres Nytte eller finde dem overeensstemmende med Jesu Værdighed. Vandringen paa Søen kan ikke antages; den har noget Spøgelseagtigt ved sig. Stateren i Fiskens Mund kan ikke antages; den er uden moralisk Værdi. Om Vinen i Cana og Svinene fra Gadara ville vi slet ikke tale. Ved saaledes at rejcere et betydeligt Antal af evangeliske Under-

gjerninger opnaaes den Fordeel, at de faa, men udsøgte Mirakler, man beholder tilbage (at sige, hvis man beholder nogle tilbage), desto bedre kunne tilfredsstille saavel den moralske som den dannede Smag. Forstaaer man saa desuden, hvad Mirakelfortællingen selv angaaer, at holde de enkelte Træk ret svævende, og varlig antyde „det mysteriøse Moment“, da kan det vist heller ikke feile, at den underfulde Begivenhed jo nok vil virke med opbyggende, opløstende Kraft paa det religiøse dannede Sind. — Har den theologiske Fortolker først faaet Underet med behørig Anstand skudt i Baggrunden, ja saa er det naturligtvis en let Sag at tilvinde sig endog den allerfrieeste Naadighed over Ordet. Hvad skulde vel her være i Veien? Ordets Indhold er jo Mand, og den rene Mand er i Sandhed baade høielig og søielig mod Enhver, der forstaaer at høre sig lidt over Bogstaven. Paa dette Høidepunkt kan Hermeneutikens „theologiske Fortolkning“ da ret nyde den rene Glæde, at udvikle og fremstille Jesu rene Værelse, betragte og beundre Jesu rene Personlighed, hans ærefrygtkyndende Høihed, hans milde Medlidenhed, hans alvorfulde Sædelighed, hans utrættelige Virksomhed o. s. v. Alle de evige, lærerige Sandheder, som ellers findes saa vidt omspredte, hos en Confucius og Kyfurgus, en Pythagoras og Sokrates, en Plato og Aristoteles, en Cato og Cicero, en Horats og Seneca, see alle disse evige, lærerige Sandheder findes nu her sammentrængte og udtalte og indskjærpede af den Lærer, der lærte, som han levede, og levede, som han lærte, indtil han gif bort, og efterlod os et Exempel.

— Men hvad nytter det dog, at Theologen plager sig med den megen Fortolkningsdiplomati, naar det saa alligevel tilsidst gaaer ud over ham selv? Han vender sig til Kristus, for hos denne allerhøieste Autoritet at udvirke en Nedsættelse af Miraklernes Værdi. Men Undergjøreren kan umulig ringeagte sine egne Gjerninger. Kristus taler imod Hobens sandfælsige Misbrug af

de udvortes Tegns, men ikke imod Miraklets egen væsentlige Gyl-
dighed. Derjom jeg ikke gjør min Faders Gjerning
(Joh. 10, 37—38), troer mig ikke. Men dersom jeg
gjør dem, om I end ikke ville troe mig, da troer
Gjernerne. Fortolkeren henvender sig dernæst til Luther, og
synes nu virkelig at finde noget Medhold hos denne meget betyde-
lige Autoritet; men man lægge vel Mærke til, at de „Wbler og
Pærer“, den rundhaandede Reformator skænker Supplikanten, in-
genlunde ere efter Nutidens Smag. Luther, der ivrer med det ka-
tholske Mirakelvæsen, mod Munkenes hellige Eventyr og barnagtige
Legender, har visselig ingen Anelse om, at hans Erklæring nogen-
sinde skulde blive benyttet imod de evangeliske Undergjerninger selv.
Sik han nu at see, hvorledes man bruger hans humoristiske Ut-
tring, er der ingen Tvivl om, at den ligesaa troesfærke, som iv-
rige Mand jo siebliffelig vilde ønske sine „Wbler og Pærer“ for-
vandlede til — gloende Stene, hvis det saa kunde hjælpe „den
theologiske Fortolker“ — ud af Theologien. Banker Fortolkeren
saa endelig paa hos Philosopherne, og agter ved deres Anseelse og
Bistand at forstaae sig en brugbar, med Tidens Fordring overeens-
stemmende Definition af Underets Begreb; nu, saa vil han jo rig-
tignok snart mærke, at han er kommen i dannet Selskab. Men
det mislige er, at Den, der først har indladt sig paa at glide ned
ad Conseqvensernes bratte Skraaning, ikke med Gæt kan standse
midtvejs, ved blot at sige: stop! da Farten, som bekjendt, bliver
jo længere, jo stærkere. Vil man begynde hos Schelling og Hegel,
maa man finde sig i at ende hos Strauß og Feuerbach*). „Men

*) Wer einmal ein Wunder glaubt, dem ist überhaupt nicht
die geistige Macht, noch die Macht der Natur, sondern al-
lein die Wunderkraft die höchste, wahre, die Welt bestim-

Theologen bør jo dog ogsaa bruge sin egen sunde Fornuft!" — „Ja, det bør han, og det gjør han jo ogsaa, det bedste han kan; men, af desværre, det forslaacr endnu ikke.“ — „Nei, i disse Vantroens oplyste Læber er der, reentud sagt, saa godt som ingen theologisk Dp-lyshning, der ordentlig vil slaae igjennem. Men er det Theologiens Skyld? Som nu t. Gr. Miraklernes Hensigtsmæssighed, hvor ofte har Apologetiken ikke bearbejdet dette vigtige Punkt og det i sit Ansigts Sved! men — ligemeget hjælper det. Hvor mange enkelte Mirakler har den theologiske Fortolkning ikke allerede stræbt at skaffe af Veien, og det, ved Gud, af bare Føielighed imod de Dplyste; men — Verden er utaknemmelig! — ligemeget hjælper det.“

Det er tilvisse en yderst vanskelig Opgave, at skulle bedømme et Mirakels Nødvendighed, Hensigtsmæssighed og sædelige Gyldighed efter almeenfornuftige Regler. Hvad der tistaler den En, frastøder den Anden; ja, det gaaer endog saavidt med Stemningernes Verel, at hvad der til een Tid forekommer et Menneſte opbyggeligt, kan til en anden Tid forekomme det samme Menneſte forargeligt. Sete fra eet Synspunkt, ere de evangeliske Undergjæringer alle tilsammen høist opbyggelige; men fra et andet Synspunkt

mende und regierende Macht, dem erscheinen alle Gränze, alle Unterschiede, alle Gesetze als rein willkürlich... Heute macht das Wasser naß, morgen trocknet es vielleicht; heute bewegt sich die Sonne, morgen steht sie vielleicht stille... die Wunderkraft kan mir absichtlich ein Quid pro quo vormachen, damit ich mich nicht auf mich verlasse, sondern stets in dem Abhängigkeitsgefühl von der Allmacht des wunderthätigen Willens erhalte. Wenn ich, wie Bileam, einen Esel reden höre, so weiß ich nicht mehr, ob ich ein Esel bin, oder ob der Esel ein Mensch ist. L. Feuerbach, II. d. W. S. 6.

ere de alle uden Undtagelse lige uhensigtsmæssige, lige overflødige, lige forargelige. Gud veed, vi ere just ikke synderlig indtagne af den moderne Bevidsthed, men — *sum cuique* — vi tør dog alligevel ikke negte, at der ligger Noget i den Bemærkning, hvormed Strauß indleder sin Opløsning af Mirakelbegrebet (Troesl. 1ste Deel S. 199): „At Læren er guddommelig, skulle Underne bevise mig; men, at disse selv ere guddommelige, og ikke snarere diævelske, det skal jeg intse af Læren. En, der stod i Pagt med dæmoniske Kræfter, vilde ikke fordrage en i sædelig Henseende saa fortræffelig Lære, ei heller føre et saadant Liv; men hvoraf veed jeg da paa det kirkelige Standpunkt, hvad der er sædeligt, uden fra denne Lære? Læren er, som den er, og jeg har foruden den ingen Maalestof, hvormed jeg kan maale dens Fortræffelighed; eller, hvis jeg har en saadan, saa forudsætter jeg Noget i mig, der staaer over Aabenbaringen.“ — Et Skridt videre. Har man først begyndt at opkaste Tvivl om Undergjerningernes Ægthed, hvorledes vil man da kunne undslaae sig for, at opkaste stærke Tvivl om Jesu egen Syndfrihed og Ubedragelighed? Have Evangelisterne forfeilet Opfattelsen af de udvortes Tegn, hvilken Sikkerhed er der da for, at de ikke ogsaa have forfeilet Opfattelsen af Jesu eget Indre? Det forstaaes vel af sig selv, at der endnu mindre kan gives noget uomstødeligt historisk Beviis for et Menneskes fuldkomne Uhyndighed, end for mirakuløse Kjendsgjeringers Ægthed. Eller, hvis dette ikke er indlysende nok ved sig selv, kunne vi jo beraabe os paa en Autoritet. „Jesu Fienders Had,“ siger Theologen Hase (Jesu Liv. S. 39), „som ikke vovede at antaste hans Vandels Reenhed, Pilatus's Anerkjendelse, den ædle Romerindes Deeltagelse, Røverhøvdingens Bekjendelse paa Korset, Judas's Fortvivlelse: alt dette vidner kun om en retsflaen Mand, hvis Blod blev udgydt brødefrit. Det, at Evangelierne intet Uædelt fortælle om Jesus, kunde uden

Sandhedens Krænkelse ogsaa finde Sted i Levnetsbeskrivelsen af en ringere Mand, som var nedstreven af Venner, for at hædre hans Minde og til Dphbyggelse for hans Beundrere. Den strenge Døbers Hylsning, Apostlenes ubetingede Værefrygt og deres bestemte Erklæring, at Jesus var retfærdig, hellig og uden Synd, er et uforkasteligt Vidnesbyrd for hans sædelige Dphøiethed; men de kjende ikke hans tidligere Liv og hans Hjertes Hemmeligheder nok, til at kunne bevidne, at den syndige Lyft aldrig havde fundet Rum deri; ogsaa er det aldeles usandsynligt, at dette strenge Begreb om Syndløsheden, som den nyere Tid har opfattet det, var Apostlene bekjendt. Derfor har deres Vidnesbyrd ikke stort mere at betyde, end naar Xenophon (Memorr. 1, 1. § 11) berømmer sin Lærer for, at Ingen nogenjinde saae ham gjøre noget Ufromt, eller hørte ham tale noget Vanhelligt. — Har man nu ingen tilstrækkelig Garanti for Jesu Uhyndighed, saa er ogsaa den theologiske Anpriisning af hans Læres Ufeilbarhed og hans Ord's guddommelige Myndighed en tom Tale. Kristus maa altsaa finde sig i at staae i Række med de andre Menneskehedens udmærkede Lærere; Indholdet af hans Lære bliver at bedømme efter samme Love, som enhver anden menneskelig Lære. Om man endogsaa, hvad Hase foreslaaer, vilde tillægge ham „fuldkommen Hellighed i Livet og fuldkommen Klarhed i Gudsbevidsthed, saavidt begge ere Menneskenaturen forlenerede“; kunde denne sidste Clausul dog ikke tillade nogen Dphævelse af den her angivne Regel. Men ved at anvende Regelen, ophæver man Christendommen. Lad os overveie denne Sag med al den Opmærksomhed, den fortjener.

Som Sandheden er, maa ogsaa dens Meddelelse være. Uden at vække Splid i Sandhedens Rige kunne vi med Grund adstille flere Slags Sandheder. Der gives Fornuftsandheder, der ere aldeles upersonlige; der gives Fornuftsandheder, som ere tildeels

personlige; og der gives aabenbarede Sandheder. Enhver af disse Hovedarter udkræver sin særegne Meddelelse. Som Exempel paa den første Klasse kunne vi anføre de mathematiske Sandheder; da disse ere upersonlige, er ogsaa Meddelelsen upersonlig, det vil sige: her spørges ikke nærmere om den Meddelendes Personlighed. Vistnok kræves der af Læreren, at han har den rette Indsigt og tilføjelige den Gave, at kunne fremsætte Læren klart og forstaaeligt. Men disse Egenheder virke dog ikke i egentlig Forstand personlig. Er Beviset først blevet Lærlingen indlysende, kan det i Grunden være ham ligegyldigt, hvordan Læreren er: han er nu selv Ihændehaveren af den rationelle Sandhed. Den rene Indsigt fortrænger her Autoriteten. Kunde man indrette en Talemaskine, som efter en god Methode foredrog mathematiske Læresætninger, vilde en saadan Maskine da ikke i Hovedsagen udrette det Samme, som en mathematisk Docent, og folgelig ogsaa have den samme videnskabelige Autoritet? — Underledes med de personlige Fornuftsandheder; de ville helst meddeles personligt. See vi f. Ex. hen paa den moraliske Opdragelse, hvormeget beroer da ikke i denne Henseende paa Opdragerens Charakter og personlige Forhold til Den, der opdrages. Desuagtet er Personligheden endnu kun en relativ Størrelse, og dens Betydning relativ. Formynderen maa vistnok begynde med at befale, og Myndlingen med at adlyde. Men det Bud, der faaer sin første Gyldighed fra den Bydendes Autoritet, og forsaavidt virker sædeligt, som det efterledes i Tro og Tillid, er dog tilføjelige anlagt paa, at det engang skal retfærdiggjøres ved fornuftige Grunde: at den Umyndige selv kan blive myndig, at den praktiske Fornuft kan afløse Formynderens Autoritet, er jo dog Opdragelsens Endemaal. „Men nu Opdragerens eget gode Exempel“? Vistnok er et godt Exempel en kostelig Ting, rig paa megen Betsignelse; men derfor maa man dog ikke glemme, at det per-

sønlige Exempel er et Middel, der i og for sig aldrig tør blive Formaal. Den Formynder, der handler sædeligt, blot for at give sin Myndling et godt Exempel, er sædelig omtrent i samme Betydning, som det Herskab, der gaaer i Kirke, blot for at give Folkene et godt Exempel, er religiøs. Som en sædelig Mellembestemmelse vil Exemplet altid underligge Tvetydigheden. Om det flette Exempel siger man, at det smitter; heri ligger, at det personlige Exempel virker som ved umiddelbar Berøring. Men, just fordi Exemplets Virkning altid forudsætter Personlighedens individuelle Tilshneladelse (naturligvis ikke altid den sandfælsige Tilstedeværelse), er det idelig udsat for Mistydning. De sædelig udmærkede Charakterer, der roses af Efterverdenen paa Grund af „det gode Exempel“, ere næsten alle bleve fordømte af deres Samtid paa Grund af „det flette Exempel“. Man tænke paa en Sokrates, en Joh. Hus o. Fl. „Hvoraf det da kommer, at det gode Exempel først viser sig, naar Personen er forsvunden, og altsaa virker anderledes paa de Efterlevende, end paa de Medlevende?“ Det kommer deraf, at den eminente Charakter er Ideens Bærer. Saalænge Personen selv cristerer og virker i Ideens Tjeneste, er han gjerne sine Samtidige til stor Fortræd og megen Besvær. Uden at kunne gennemskue hans Opgave (thi saalænge Ideen endnu er sammenvoret med sit personlige Organ, fører den ei, saa at sige, kryptisk Levnet) faae de et desto føleligere Indtryk af hans skarpe, udprægede Giendommelighed. For deres Dine seer det livagtig ud, som om det nu blot var dette enkelte Menneſke, hvis anmasfende Selvraadighed overalt lagde an paa, at være det Bestaaende imod, overalt vilde komme paatværs, og anrette Forstyrrelse. Skal Livgævten gjenoprettes, og Forstaaelsen komme, maa der først foregaae en Forvandling. Denne Forvandling seer ikke der ved, at Menneſkene i den store Omverden omvende sig til Erhjen=

delse af Idealets Lov. Langt fra! disse Samtidsmennesker have jo deres egne, een Gang vedtagne Love, hvi skulde de da være saa daarlige, at underkaste sig en enkelt Mand's „selvraadige Indfald“? Endnu mindre kan Forligelsen tilveiebringes derved, at „den gjenstridige Mand“, det vil sige: Ideens Tjener, skulde bekvemme sig til at slaae Noget af, og krænke Ideen, blot for at søie de Medlevende. Nei, med den gjenstridige Mand bliver det jo længere, jo værre. Han, der skulde give sine Medmennesker et smukt Exempel paa Eftergivenhed og Tøielighed, maa af indre Lydighed mod Ideens Bud finde sig i at give dem et forhadet Exempel, et Exempel paa oprørende Selvraadighed. Saa er der da kun een Magt, der kan gjenoprette Rigevægten og tilveiebringe Forvandlingen. Denne Magt er Døden. Hvorledes den udmærkede Personlighed i Ordets endelige Forstand kommer af Dage, er med Hensyn paa Ideen selv temmelig ligegyldigt (Mennesket kunde for den Sags Skyld gjerne døe Straadød); men i Regelen ender det dog med den Katastrophe, at de Samtidige slaae den gjenstridige Mand ihjel, og saaledes, uden selv at vide det, bane Veien for den gode Forstaaelse. — I den religiøs-høitidelige Sprogbrug hedder det jo om enhver Afdød, at han er en Forklaret; hvad Ideen angaaer, kommer det imidlertid an paa at udfinde, hvad det egentlig er, der bliver forklaret. Nogle Menneskers Livsindhold er allerede saa fatteligt og klart, længe førend de døe, at Døden egentlig slet ikke behøvedes, for at faae dem forklarede; Andre, og beriblandt høre de ethiske Charakterer af første Rang, kunne i deres hele Levetid og med al deres Anstregelse ikke faae det Ord frem, der skulde forstaaeliggjøre deres sande Berettigelse, og maae desaarfag vente paa, at Døden engang vil aabne deres Fuldmagt, naar den først har trykket Seglet paa deres Læber. Den Forvandling, hvorved Døden forhjælper en saadan Personlighed til at blive —

„en Forflaret“, er dobbeltsidig. Den ender Ivedragten. Ivedragt forudsætter jo, at der drages i modstridende Retninger, idet de Ivende drages med hinanden. Med „den Forflarede“ er der ingen Ivedragt: han drages ikke længere med Menneffene; thi han er jo — dragen bort. Saa slukkes Hadet, saa begynder Eftertanken. Hvad den lidenskabelige Samtids tusinde Dine ikke kunde see, fordi de idelig forsaae sig paa det gjenstridige Menneffe, det kan Eftertankens rolige Die nu klarligen see, nemlig den Idee, i hvis Tjeneste den Yhdige er bleven opoffret*). Saa saaar Efterslægten da et stort, et opløstende Exempel. Men hvorledes? Dengang Menneffet ved sin personlige Optræden skulde have givet et godt Exempel, gav han et slet Exempel; nu derimod, da det slette Exempel er blevet godt, virker Menneffet ikke længere personligt. Altsaa: saalange Personen er, er det gode Exempel ikke; naar det gode Exempel er, saa er Personen ikke; kan der gives noget klarere Beviis for, at det gode Exempel maa være lidt meer end personligt? — Hvad der paa dette Standpunkt sees at bevæge sig igjennem alle Fortidens Iysende Exempler, er, uden Omsvøb, Sædelighedens store, almindelige Grundidee. Idealet virker ikke umiddelbart formedelst det personlige Exempel; men det personlige Exempel hæves til Ideal formedelst Ideen. Om den virkelige Person, der faldt som Offer for Ideen, nu virkelig ogsaa i alle Maa er har lignet „den Forflarede“, kan Eftertiden ikke afgjøre, og behøver det heller ikke: den har Idealet, og det er nok. Alle theologiske Anstrengelser for paa disse Bilkaar at have Christi personlige Autoritet og historiske Forbillede ved „en Tilbageslutning fra Christiendommens sædelige Virkninger“ ere magtesløse. Det bli-

*) Uden at kunne citere noget bestemt Sted, vil Forf. blot i Almindelighed minde om de mange herhen hørende dialektiske Bestemmelser, der findes i Mag. Kierregaards Skrifter.

ver derved: Idealet staaer over det historiske Forbillede, Fornuft-ideen er eneste Autoritet.

Med de aabenbarede Sandheder forholder det sig paa en ganske anden Maade; de have deres sidste og eneste Grund i den guddommelige Autoritet. Skal en Aabenbarings sandhed først afledes af den almindelige Idee, eller gøres afhængig af rationel Begrundelse, er det ude med den. Den aabenbarede Lov har, ifølge det Gl. Tst., sit Princip i Jehovas Billie. „Du skal gjøre det, thi jeg er Jehova“. **Sic volo, sic jubeo, stat pro ratione voluntas**: anden Begrundelse gives ikke, og kan paa Aabenbaringens Standpunkt heller ikke gives. Forsaavidt Gud nu bruger et Menneske som Medskab, og udfaarer det til at modtage og forkynde Aabenbaringen, vil Alt tillige beroe paa den ubetingede Autoritet, Religionsstifteren kan forskaffe sig. Ikke at Religionsstifteren som endeligt Individ eller som Selvtænkter og Wiismand skulde gjøre mindste Forbring paa Auerkjendelse; men paa Guds Vegne, som Guds Sendebud (altsaa ikke paa Grund af Fornuft-ideen, men i Kraft af et Under), maa han frøve af Menneskene den ubetingede Liltro. — Den, der ikke vil lade sig nyie med Underet, men ønsker et fornuftigt Beviis for, at Muhamed virkelig er Allahs Prophet, kan ikke være Muhamedaner; og ligesaa kan den, der ikke ligefrem tør antage, at Gud har aabenbaret sig for Patriarkerne, heller ikke være Israelit. Moses og Propheterne have ingen anden Begrundelse end den: saa taler Jehova, Israels Gud. Det Samme gjælder om Christus. At retsfærdiggjøre Christi guddommelige Autoritet i Kraft af den Fornuftidee, der gaaer igjennem hans Liv og Lære, er med andre Ord at undergrave hans Autoritet, og sætte ham langt nedenfor Philosopherne. Philosopherne bestræbe sig dog idetmindste for, hver paa sin Wiis, at forsvare deres personlige Overbeviisning, ved at an-

føre Grunde, men Christus kjender kun een eneste Begrundelsesform, og det er denne: sandelig, sandelig siger jeg Eder. — „Men,“ udbryde de Dplyste, „naar man med en saadan Fripostighed kan angribe den sunde Fornuft, for at forsvare den aabenbarede Religion, kan man vel sagtens ogsaa paatage sig den Smule Ueilighed at forvandle Lys til Mørke og Mørke til Lys, thi Forskjellen har vist ikke stort at betyde. Den rettroende Tyrk er ligesaa berettiget, som den rettroende Jøde og den rettroende Christen. Fornuften har altsaa tabt sin Ret til at skjelne imellem den falske og sande Religion; eh bien, saa er nu Baal og Brand da igjen det eneste Bevis for en Aabenbarings Sandhed.“ — Bistnen falder det haardt, at skulle tage Fornuften fangen under Troens Lydighed *); men just derfor er jo ogsaa den sande Aabenbaring lagt an paa, at være et Frihedsaanliggende. Den, der veed sig saa sikker under den naturlige Fornufts Vgide, at han ikke agter det fornødent at begive sig i frivilligt Fangenskab, kan jo blive, hvor han er, og arrangere sig paa det Fornuftigste. De Dplyste behøve slet ikke at blive bange: er Aabenbaringen dem for haard, fordi den ydmyger Fornuften; er den negative Widen dem for haard, fordi den forguder Fornuften, nu, saa kunne de jo søge deres Trøst og Beroligelse der, hvor den bedst er at finde, nemlig i Middelmædigheden. Vi kunne forsikre de Dplyste, at Middelbeislæren ikke skal saare dem ved altsor skarpe Consequenser.

*) Ein dogmatisches Faktum ist daher die tollste Chimäre, die je in einen Kopf gekommen, toller als ein hölzernes Eisen. Das Dogma (d. h. als Lehre) hat nur innere Merkmale; es macht auf Wahrheit Anspruch, es appellirt mit diesem Anspruch an den Gedanken, es giebt sich der prüfenden Vernunft preis; es macht seine Geltung nur abhängig von der Note, die es beim Examen der Vernunft erhält.“ L. Feuerbach, a. St. Pag. 20.

De ville her finde de ædleste Blandinger og artigste Sammensætninger af det Almeen-Naturlige og Special-Naturlige, det Blot-Fornuftige og Lidt-meer-end-Fornuftige, det Ganste=Begribelige og det Ikke-saa-ganste=Begribelige, som Nogen kan ønske sig. Den Skal, der omgiver Middelmaadighedens Kjerne (hvis den virkelig har nogen Kjerne), har just den hyperlige Egenskab, at den hverken er ganste haard, ikke heller ganste blød, men seig. Deraf forklarer det sig, at man kan gøre ved denne Skal næsten Alt, hvad man vil, at man kan flemme den og trykke den, og banke den og støde den, saameget og saalænge, man vil, og saaer dog aldrig Kernen ud af den. Skulde de Dylfste nu heraf ville slutte, at den maaskee slet ingen Kjerne har, og desaaarsag ønske sig underrettede om, hvorledes det da forholder sig med Evangelietroens Kjerne: kunde følgende Bemærkning maaskee tjene til foreløbig Veiledning. — Hele Theologiens nuværende Forlegenhed og tilfyneladende Bankerot er uden Tvivl foranlediget ved en lille Uagtsomhed. Man har en Gang, som det synes i et ubevogtet Dieblif, havt det Uheld at forverle et Par Begreber, der ikke burde forverles, nemlig, den rationelle Begrundelse og den troende Tilagnelse. At disse to Begreber i mange Henseender ligne hinanden, indlyser ved første Diekast; men, at de desuagtet høre hjemme i ganste modsatte Himmelegne, er da heller ikke vanskeligt at bevise. Den troende Tilagnelse adskiller sig i tvende Functioner: Underkastelsen under den guddommelige Autoritet og Forstaaelsen af Aabenbaringens Indhold. Ingen af disse Functioner er tænkelig uden Fornuftens Medvirkning; men den naturlige Fornuft virker her saaledes, at den uafbrudt ophæver sig selv. — Paa det Spørgsmaal: „Skal jeg antage en Aabenbaring eller ikke“? svarer Fornuften ganste ligefrem: „Kan du, tør du, vil du ikke leve uden Tre paa en levende Gud, nu i Gude

Navn, saa antag da en Aabenbaring; men har du antaget en saadan, saa glem for Alting ikke, at du har antaget den paa en ubetinget Autoritet". — Ligesom Forstanden i mange enkelte Tilfælde kan finde det begribeligt, at den ikke kan begribe, saaledes kan den sunde Fornuft ogsaa finde det fornufdigt, at den maa fornegte sig selv for Aabenbaringens Skyld, og sætte Autoriteten i Grundens Sted. Men har den først efter modent Overlæg gjort et saadant Skridt, fordi den indsaac dets absolute Nødvendighed, da vil den heller ikke mere iudlade sig paa at samle efter Grunde, der, hvor Grunde ere umulige. Fornuftgrunden er altfaa med Fornuftens Vidende een Gang for alle udelukket: Autoriteten hersker med uindskrænkter, guddommelig Vælde, den lader sig ikke høre, ikke røkke, men er og forbliver uforanderlig, mere uforanderlig end Firsstjerneu paa Himmelen. Og paa det Spørgsmaal: „Hvilken af de forskjellige Aabenbaringer skal jeg da antage, den muhamedanske, den jødiske eller den kristelige?“ svarer Fornuften i al Genfoldighed: „Du skal antage den Aabenbaring, der paa det Allerfuldkomneste tilfredsstiller din Sjæls inderste Trang.“ Andet Kjendemærke veed Fornuften ikke at tilveiebringe for Udskillelsen af den falske og den sande, den ufuldkomne og den fuldkomne Aabenbaring. Men dette Kjendemærke er ogsaa tilstrækkeligt, naar det anvendes rigtig.

Muhamedaneren, Jøden og den Christne kunne naturligtvis ikke enes i Bedømmelsen af den fuldkomne Aabenbaring; men Videnskaben med alle sine Grunde og Begrundelser er da rigtignok heller ikke istand til at bringe Enigheden tilveie. Det er ikke raisonnerende Skrifortolkere, men det er veludrustede Budsprædikanter, der her kunne komme i Betragtning, forsaavidt Striden lader sig afgjøre ved menneskelig Bistand. De Stridende maae da ikke begynde med at reise en Sværm af Grunde (Sligt giver kun Støv i

Dinene); men de maae desto bedre forstaae at spaaende Autoritetens Bue, og sigte paa Samvittigheden, at Ordet kan ramme det rette Punkt. At Christendommen er den fuldkomne Aabenbaring, kan ikke bevises i noget Lærebegreb (thi Lærebegrebet erkjendes kun af dem, der allerede forud ere overbeviste); men Beviset føres, hver Gang Christi Aand trænger ind i et Menneske, og taler til Hjertet i Samvittighedens Grundspog. „Men — naar man nu een Gang for alle har forudsat Aabenbaringens Autoritet, naar man staaer paa Kirkens Standpunkt og taler som Troende til Troende, skal man saa ikke kunne udvikle Lærebegrebets indre rationelle Sammenhæng, og forklare Troens Indhold i Ideens Erkjendelse, efter det gamle Ord: *credam ut intelligam?*“ — Det kirkelige Standpunkt! Kirken staaer paa Troesbekjendelsens Standpunkt. Betragte vi de mange Symboler ligesaa det apostoliske indtil Concordieformlen, da bliver det os klart, at hverken de enkelte Troesætninger eller deres indbyrdes Sammenhæng kan i Ordets strengere Betydning blive Gjenstand for rationel Begrundelse. De enkelte Troesætninger ere Dogmer, og et Dogma er jo en Autoritetsætning. Den, der ikke vil antage det bestemte Dogma, pleier Kirken at udelukke af sit Samfund ved det lille Tillæg: **anathema sit**; men **anathema sit** udtrykker jo ingen rationel Begrundelse. Hvad Dogmiernes indre Sammenhæng angaaer, da kan det ene Hoveddogma egentlig slet ikke afledes af det andet; men det ene indtager sin Plads som en selvstændig Autoritet ved Siden af det andet. Man kunde for den Sags Skyld ligesaa godt begynde med den 3die som med den 1ste Artikel i Troesbekjendelsen, naar man kun saaer dem alle med; thi Hovedsagen er, at den ene har samme Oprindelighed, som den anden. — „Men foruden de forskellige større og mindre Symboler har Kirken jo ogsaa sin Dogmatik?“ — Ja, det har den; og foruden Dogmatiken og

Symboliken har den endnu desuden baade Isagogiken og Hermeneutiken og Apologetiken tilligemed Polemiken og Ireniken og Methodiken; men — *hinc illæ lacrymæ!*

Vende vi os nu til den anden Function i den troende Tilsegnelse, nemlig Forstaaelsen, den ideelle Forvandling, den sande Inderliggjørelse af Aabenbaringens Indhold, da viser det sig let, hvori denne afviger fra den rationelle Begrundelse. I sin videnskabelige Iver for at begribe Christendommens „objective Ideeverden“ har den systematiserende Theologie paa egen Haand (ibetmindste uden nogen evangelisk Bemyndigelse) tilladt sig hiin „navnkundige Afstillelse af Christi Ord og Under“, hvorved begge tilsidst falde sammen i Afmagt. Da de mange forskjellige Undergjæringer naturligviis ikke ville gaae med i den almindelige Idee-Udvikling, har „den rationelle Begrundelse“ til Gjengjæld ladet dem staae hen, for hvad de ere, „overnaturlige Enkelthttringer af Christi Person, vel egnede til at afgive enkelte ideale Reflexer, men dog nærmest hjemfaldne til en historisk-kritisk Behandling“. Med Ordet er det derimod gaaet paa den omvendte Maade. „Christi Ord er jo evig Sandhed, og den evige Sandhed maa jo kunne retfærdiggjøre sig for den grundige Tænken, uden Hensyn til Tid, Sted og Person, alene i Kraft af Ideen. Istedetfor i al Eenfoldighed at troe Ordet for Christi Skyld, maa man da ved fortsat Studium omsider kunne bringe det derhen, at man troer Christus alene for Ordets, det vil sige: for Ideens Skyld“: nu er den rationelle Begrundelse i fuld Gang. — Men er det dog ikke indlysende, at man ved en saadan Fremgangsmaade forfeiler det tilsigtede Diemed? Hensigten med den rationelle Begrundelse er jo at befæste Troeslæren; men hvorledes kan man dog i al Verden tænke paa at befæste Troeslæren, naar man skapper og svækker Troen. Ifølge den her angivne Methode maae baade Ordet og

Underet tilfødt ophøre at være Gjenstand for religiøs Tro: Ordet, fordi man lægger et saa eensdygt Eftertryk paa dets Almindelighed, at det gaaer op som Moment i Ideen; Undergjæringen, fordi man holder den i en saa tilfældig Enkelthedsform, at den falder udenfor Ideen. Vistnok er Christi Ord ifølge Kirkens Overbeviisning et evigt, uforanderligt Sandhedsord; men denne Forviisning grunder sig alene paa Christi Autoritet. Kirken kan paa ingen Maade tillade, at der indskydes nogen Fornuftgrund imellem Christus og hans Ord. Et lignende Ord, en lignende Sandhed kan være fremsat af andre Viismand, og forsaavidt blive Gjenstand haade for Erkjendelse og Anerkjendelse, men, vel at mærke, ifølge rationel Begrundelse, ikke ifølge Troen; først naar Menigheden hører, at det er Christi Ord, eller dog det Ord, der er udtalt i hans Navn med Aandens apostoliske Besegling, forvandles det til et Troens Ord. Al vidtløftig Raisonneren, om og hvorvidt det nu ogsaa virkelig er Christi Ord, om og hvorvidt man nu skal erkjende Sandheden i dens Sandhed o. s. v., afviser Menigheden med det korte Svar: „jeg troer Ordet, fordi jeg troer, at det er Christi Ord; jeg troer i Ordet den Herre Kristus selv, thi Kristus er jo Ordet.“ Først naar Menigheden paa denne Maade har faaet Fred for alle paatrængende Begrundelsesapostle, følger det Næste, nemlig Forstaaelsen. Min Færdom, siger Kristus (Joh. 7, 16—17) er ikke min, men hans, som mig udsendte. Dersom Nogen vil gjøre hans Villie, som mig udsendte, han skal kjende, om Færdommen er af Gud, eller jeg taler af mig selv. I disse Ord have vi Principet og Maalestoffet for al christelig Underviisning, den saakaldte lavere og den saakaldte høiere, den praktiske og den theoretiske.

Betragtningen af de enkelte Undergjæringer fører os til det samme Resultat. Paa enhver Indbending imod enhver af de

evangeliske Mirakelfortællinger gjentager Menigheden det samme Svar: „jeg troer dette Under, fordi jeg troer, at det er Christi Under; jeg troer i Underet den Herre Christus selv, thi Christus er jo Guds Kjærligheds Under. Ved saaledes at affjære Raisonnementets adspredende Vidtløftighed slutter de Troendes Samfund sig inderligere sammen, og Kirken staaer trods Tidens Storme uroffelig fast paa Underets Grundvold.

Hvad tykkes I der om Christus, hvis Søn er han? Dette Spørgsmaal, der første Gang blev fremsat for bestemte Individer, i en bestemt Anledning, lyder igjennem alle Tidsalderne med samme Oprindelighed og samme Bægt: Individerne verke, men Anledningen vender idelig tilbage. Den aabenbarede Sandhed kan ikke erholdes ved en Abstraction, den maa tilegnes ved en praktisk Anvendelse. Abstractionen vil, at jeg skal fhyde Anledningen tilside, og fastholde det Almindelige, men Anvendelsen vil, at enhver følgende Anledning skal sammenlignes med den første, at det evige Ord maa i alle endelige Forholdsforandringer virke med sin Uforanderlighed, og gjennemlyse Tilværelsen. Det kan indrømmes, at Nutiden har en anden Forestillingskreds, end Tøderne paa Christi Tid; men denne Forskjel er af en altfor endelig Natur til at bevirke nogen Forandring i Opfattelsen af Evangeliets eieendommelige Udtryk. Fortolkernes Accommodationstheorier med Hensyn paa Forestillingerne om de gode Engle, om Dævelen, om Dæmonerne o. s. v., ere kun tomme Udflugter. Nutiden er, hvad disse principielle Forestillinger angaaer, tilværelse ligesaa umyndig som hiin Tid: der er kun Een, der indestaaer for deres absolute Gyldighed, og det er Kristus selv. Det Sandhedsord, han taler til hiin Tid, taler han til alle Tider, og som han talede det til hiin Tid, saaledes taler han det indtil Dagens Ende. Tilsegnelsens endelige Betingelser kunne forandre sig, men

Ordet selv forbliver uforandret: den Mand, der virker Forstaaelsen, vil i den rette Anvendelse hver Gang forviise os om, at det fuldkomne Ord er talet een Gang for alle. Med den fuldkomne Gjerning forholder det sig paa samme Maade. At en mennekelig Gjerning er ufuldkommen, sees ikke blot deraf, at den kun passer paa visse Tidssforhold, og til en vis Grad; men, absolut forstaaet, ligger Ufuldkommenheden deri, at den Handlende, der selv er ufuldkommen, kun formaaer at concentrere en ufuldkommen Personlighedskraft i sin Handling. Anderledes med den guddommelige Gjerning. Hvad Christus gjør, naar han træder frem og handler i Faderens Navn, det gjør han ikke blot ifølge en øieblikkelig Stemning eller af udelukkende Hensyn til de nærmeste Omgivelser; men han gjør det i Forløsningens Navn, han gjør det som paa hele Menneskeslægtenes Vegne; hver Gang han handler, handler han i Mand og Sandhed absolut, og Handlingen gjælder da een Gang for alle. — Hvad tykker I der om Kristus, hvis Søn er han? Hver Gang dette Spørgsmaal gjentages, maae ogsaa Betingelserne for dets Besvarelse gjentages, og disse Betingelser ere til alle Tider de samme: Ordet og Underet.

Anstille vi en Sammenligning imellem Jesu forskjellige Undergjerninger, møde vi strax det Særshyn, at, medens nogle af dem have en mere umiddelbart opbyggelig Charakter, synes andre derimod at være forargelige eller dog næsten forargelige for Nutidens almindelige Fromhedsfands. Lad os t. Ex. sammenstille følgende tvende: „Opvækkelsen af Enkens Søn“ og „Forbandelsen af Figentræet“. Det første af disse Mirakler vil „den theologiske Fortolker“, hvorledes han saa end igrigt kommer ud af det med „det mysteriøse Moment“, dog uden Tvivl finde ret opbyggeligt, idetmindste for Menigmand. Men det andet — Figentræets Forbandelse (Mrk. 11, 13—14)

— er det dog neppe raadeligt at anbefale til opbyggelig Anvendelse: hvad vilde den moderne Bevidsthed, hvad vilde Kritiken, ja hvad vilde vel Strauß sige hertil? „Man maa,“ siger denne Kritiker, „allerede finde det forunderligt, at Jesus saaledes i Uideventede Figener paa Træet; idetmindste havde han dog, da han ingen fandt, maattet indsee det Ugrundede i sin Forventning, og undladt en saa aldeles ubillig Handling, som Forbandelsen var. Straffens moralske Hensigt, nemlig at bringe den Straffede til at erkjende sine Feil og at forbedre sig, falder fuldkommen bort, naar det er et Træ, der handles om; at blive forbitret paa en livløs Gjenstand, kan med Rette udlægges som Mangel paa Dannelse“ o. s. v. — Gaaer „den theologiske Fortolker“ nu ind paa denne Opfattelse, da maa han vel ogsaa ved nærmere Betragtning finde den førstnævnte Undergjerning (Luf. 7, 11—15) ligesaa forargelig: „Var det maaskee intet rigtigt Mirakel? Men saa er det jo høist forargeligt, at det har antaget Skinnet deraf. Var det et virkeligt Mirakel; hvorfor skulde da just dette Menneske oprækkes fra de Døde? Han var sin Moders eneste Søn, og hun var Enke. Ja det er nu godt nok; men Almagten vil dog vel ikke gjøre et Mirakel, hver Gang en stakkels Enke mister sin Søn? Der nævnes end ikke et Ord om, at denne Enke kjendte Jesus, eller henvendte sig til ham i Troen; kun saa meget antydes, at hun gif ved Baaren og græd. Og der Herren saa hende (B. 13), ynkedes han inderligen over hende, og sagde til hende: græd ikke. Kristus lader sig altsaa berøge af uvilkaarlig Medsynd; og, medens Millioner Enker ellers maae græde ved deres Sønners Baare, uden at Nogen hjælper dem ved et Mirakel, bliver denne Enke hjulpen som ved et guddommeligt Lykkestræk.“ — Men ere nu begge Undergjerninger, naar de sees i denne Belysning, lige forargelige; eftersom der i dem begge viser sig et uendeligt

Misforhold imellem Middel og Diemed: skulde dette da ikke hos „den theologiske Fortolker“ kunne vække en Anelse om, at han med sin Bestræbelse for at udfinde Underets sande Diemed er kommen paa Vildspor? Istædetfor at søge Feilen hos Evangelisterne og beklage sig over, at „de hellige Mænd“ ikke have haft Dannelse og Kritik nok til at skjelne imellem Kjendsgjerninger og Tegnelse, burde man dog, om ikke just af ubetinget Udfrygt for „de hellige Mænd“ og „de hellige Bøger“, saa dog til Gæde for „Hermeneutiken“ og „Skriftprincippet“ item „det mysteriøse Moment“ betænke sig lidt, om man dog ikke kunde udfinde, at Feilen laa langt nærmere, t. Ex. i Ens eget Die. — I Bedømmelsen af Underets „Hensigtsmæssighed“ har den theologiske Halvkritik aabenbart forløbet sig i dobbelt Henseende. Paa den ene Side har man i al historisk Lørd overtaget en Synsforretning over de forskjellige Undergjerninger, som over andre udvortes Enkeltgjerninger, og dernæst sammentalt disse mange Enkeltheder som ligesaa mange Beviser for Christi Guddommelighed. Dette hedder nu i Apologetiken at bevise Christendommens Sandhed af Miraklerne. Paa den anden Side har man af overveiende moralsk Interesse forvandlet de forskjellige Enkeltgjerninger til lutter symbolske Antydninger, abstraheret deres almeensædelige Betydning, og beraabt sig paa et halv bestemt, halv ubestemt Totalindtryk. Dette Totalindtryk virker saa i Moralen en sand Forherligelse af Jesu Forbillede. At begge Fremgangsmaader imidlertid ere lige uevangeliske, forstaaes vel af sig selv. — Hvilket videnskabeligt Misgreb, at ville opstille noget enkelt Mirakel som Bevis for Jesu Meestadsværdighed! For at danne Bevisets Forudsætning, maatte Miraklet da for det Første staae urokkelig fast som historisk Kjendsgjerning; men om enhver historisk Kjendsgjerning kan der opkastes Tvivl. Sæt endog, at ingen Tvivl reiste sig imod

Kjendsgjerningen: det vilde dog være umuligt at slutte fra Underets Befæstethed til Undergjørerens messianske Autoritet. Moses og Propheterne have jo ogsaa gjort Mirakler. Maa nu hvert enkelt Beviis, der støtter sig paa det enkelte Mirakel, erkjendes for utilstrækkeligt; da nytter det kun lidet, at ville hjælpe paa Sagen ved at sammensætte en Flerhed af sige Mirakelbeviser: en Sum af utilstrækkelige Beviser giver endnu ingen sand Overbeviisning. Ligesaa overfladisk og eensidig er den symboliserende Abstraction, hvorved Enkeltgjerningen oversees, og Christi virkelige Skikkelse forsløgtiges i et dæmrende Almeenbillede, hvis ubestemte Træk tabe sig i det Mythiske.

Forstaae vi derimod, at det er Christi egen Selvaabenbarelse, der er Underets absolute Diemed, saa ophæves Abstractionen, og Enkeltgjerningen falder sammen med Symbolet. Opvækkelsen af Enkens Søn er i Virkeligheden foranlediget derved, at Jesus just kom til Stadens Port, da de udbare den Døde. Trelseren stiller sig ikke i et saa phantastisk-objectivt Idee-Forhold til det store Hele, til det hele Folk og den hele Menneſkehed, at „et enkelt, ubetydeligt Menneſtes“ Kummer skulde være ham lige-gyldig. Nei, Menneſkens Søn deler Endelighedens Vilkaar med det ringeste Menneſke. Det er virkelig Synet af den grædende Enke, der har rørt ham til Medynk, ja, en inderlig Medynk. Bevæget i Dieblikkets Stemning træder han da hen til Baaren, og taler et Ord, at selv den døde Død maa høre Medlidenshedens Stemme. — „Men saa bliver jo dog Almagten sat i Bevægelse, for at hjælpe denne Enkelte“. Ja vist vil Gud i Himmelen ikke forsmaae, at komme det enkelte Menneſke til Hjælp (og behøver da heller ikke først at spørge enten Naturlovene eller Universet om Tilladelse); men desuagtet er her dog slet intet Misforhold imellem Middell og Diemed. I det Underet fuldbyrdes, er Enkeltgjer-

ningen med det Samme hævet ud over Endelighedens tilfældige Indskrænkning, og sat som Symbol paa den guddommelige Medhyk med hele den dødelige Slægt. I timelig Henseende er Enkens Glæde over hendes Søn tilvisse for ubetydelig til at ansættes som Undergjerningens højeste Formaal. Man udvide det Endelige, saa meget man vil: det bliver dog for lidet. Sæt Dronningen af Saba istedetfor Enken i Nain: det bliver dog for lidet. Tag tusinde Frihedshelte og læg dem paa Baaren istedetfor Enkens Søn: det bliver dog for lidet. Men just fordi et hviletsomhelst relativt Niemed her er for ubetydeligt, naar det adskilles fra det absolute Formaal, just derfor er det, som Verden kalder ubetydeligt, betydeligt nok, naar det kun kan blive Middel for det Absolute. For at gjøre den fuldkomne Gjerning, behøver Christus ikke at gjøre Forbund med Millionerne, og sætte Niger og Lande i Bevægelse; nei, han kan nøies med det Mindre: en visen Gaand! en grædende Enke, der følger sin Søn til Graven!

Som nu Oprækkelsen af Enkens Søn bliver opbyggelig for den Troende, alene fordi den er Christi Gjerning; saaledes faaer ogsaa Forbandelsen af Figentræet sin religiøse Betydning, og det af samme Grund. Skjøndt Handlingen er symbolsk, maae vi dog ikke forglemme, at den ogsaa er en virkelig Enkeltgjerning. Ifølge Evangelisternes (Matth. 21, 18. 19. Mkr. 11, 12. 13) Beretning følger Forbandelsen af Figentræet jo næsten umiddelbart paa Indtoget i Jerusalem. Denne Omstændighed tør vel komme i Betragtning, naar Anledningen nærmere skal bestemmes. Den Hyldest, Folkemængden nylig havde viist Jesus ved at modtage ham med Palmegrene og Hosianna = Naab, var, menneskelig talt, den største Anerkjendelse, nogen Prophet i Israel kunde vente sig.

Men, guddommelig forstaaet, har Modtagelsen kun en symbolsk Betydning. Folket synes at kjende, men kjender dog i

Virkeligheden ikke sin Messias; Israhel synes mod al Forventning at fatte Guds Raad, at ville bære Omvendelsens værdige Frugter, og det endog paa en Tid, da man, efter de sædvanlige Betingelser, endnu ingen Frugter skulde vente. Men det er kun et Skin. — Vi tør vel forudsætte, at sige Tanker have rørt sig hos Herren, der han befandt sig med sine Disciple paa Veien imellem Bethanien og Jerusalem. Med en saadan Grundstemning enede sig det siebliffelige Indtryk. Han hungrede, og som han hungrede, saae han et Figentræ langt borte; og Figentræet havde Blade, og Bladenes Fylde berettigede ham til den Forventning, at dette Træ, Narstiden uagtet, ogsaa maatte have Frugter (thi et frugtbart Figentræ sætter Frugt, idet det sætter Blade); Christus saae altsaa i dette Dieblif paa det Ydre, nærmede sig Træet, og blev stuffet i sin Forventning: han fandt Intet uden Blade; thi det var ikke Figentid. Saaledes staaer da dette Træ som et livagtigt Billede paa det stuffende Israhel. Idet Kristus seer Skuffelsen, optændes han af Vrede, og Disciplene høre Forbandelsens Ord: aldrig mere æde Noget Frugt af dig! Lyde over Træet. „Christus selv kan altsaa blive vred?“ Ja, i Sandhed, de kjende ikke den milde Jesus, som ikke have hørt den vrede Kristus. At pietistisk Sødhed har forenet sig med moderne Sentimentalitet, og afbildet os Forløseren som den blide Herre Jesus, der altid seer saa mildt, kan ikke tilregnes Evangelietroen. Naar vi (Matth. 11, 16—24) høre hans Klage mod den vanartige Slægt, hans Veeraab over Chorazin og Bethsaida, hans Straffedom over Capernaum, hans Tordentale mod Phariseerne (Matth. 23), saa forstaae vi, at ogsaa han, den Sagtmodige, den af Hjertet Ydmyge, har de gamle Propheters fortærende Nidkjærlighed (jfr. Joh. 2, 17), at der, i Forhold til Menneskenes Forvendthed, vel er en Vrede i ham, en hel-

lig Brede, der kunde nedlyne Slægten og opbrænde Jorden. Men Nidkjærheden er behersket i Lydighed; den hellige Brede maa tjene den forbarmende Kjærlighed. Istedetfor at straffe det skuffende Israel, staaer Verden ud i en symboliserende Handling, og det visne Figentræ bliver staaende i Evangeliet til et advarende Exempel. — Naar de Troende da samle sig, at prise den milde Forløser; naar Menigheden fryder sig ved sit Salighedshaab, og hilser i Anden den Vrens Konge med Palmegrene og Hosianna; see, da staaer det der, det visne Figentræ, og minder om, at Vrens Konge dog er og forbliver en Sandhedens Konge, der aldrig afviger fra sin Lov, men søger Frugten, hvor han seer — Bladene.

Forskjellen imellem den rationelle Begrundelse og den troende Tillegnelse kan nu udtrykkes saaledes: Begrundelsen forudsætter en Sandhedsgrund, der er høiere end Kristus, og kan netop af denne Grund aldrig naae Kristus. Troen forudsætter, at Kristus er Et med Sandheden selv, og kan kun tilegne sig Sandhedens Gjælde, idet den tilegner sig Kristus.

Begrundelsen gjenløber tvende Stadier: det endelige Raisonnement og den speculative Tankeproces. Forstandskritiken eller det endelige Raisonnement kjendes derpaa, at man begynder med at dele det Udeelbare, adskille det Uadskillelige. „Ordet“ og „Underet“ og „Christus selv“ adskiller man saaledes, at man tilsidst ikke kan gjenkjende Eenheden. For at forstaae Underet, vil man forud erkjende Ordet; men, for at erkjende Ordet, maa man forud have forstaaet Underet. Fordringen springer idelig om, og med denne uophørlige Springen om bliver en faststaaende Erkjendelse umulig. Sættes nu Ordet og Underet sammen som det ene Led, og Kristus selv som det andet; saa gjentager sig den samme Vanstjælgelighed. For at erkjende Kristus selv, maa man forud erkjende Ordet og Underet; men, for at fatte Ordets og Underets

*hvor de to andre Sandheder med sig selv
indgaaer som "et" ?
den uadskillelige sandhed som en og samme*

sande Betydning, maa man jo forud have erkjendt Kristus selv. Paa denne Maade gaar Forstandsundersogelsen altid uden om Middelpunktet, Raisonnementet løber rundt i en Cirkel. — Med tilbørlig Ringeagt for denne endeløse Endelighedsforstand gjør Speculationen da et afgjørende Skridt, og vil nu gribe Kristus i — „den absolute Idee“. Men hvad er saa denne Kristus-Idee? — en svævende Tvetydighed! Det hjælper ikke, at ville slaae om sig med Talemaader, og sige: „Kristus er Ideen, og Ideen er Kristus selv“; thi her maa jo dog være en Grund, hvorfor man endnu adskiller de to Benærmelser: „Kristus selv“ og „Ideen“. Saaledes vende de ovenansførte Alternativer da igjen tilbage: enten maa jeg ligefrem vedgaae for mig selv, at jeg dog, naar Alt kommer til Alt, egentlig kun anerkjender Kristus for Ideens Skyld; eller omvendt bekjende det reent ud, at jeg i Ideen ene og alene seer paa Christi Person. I første Tilfælde hersker Begrundelsen, Eftertrykket falder paa Viden, og den theologiske Lærebegning priisgives til Philosophien. I sidste Tilfælde træder Christi Myndighed i Grundens Sted, og den rationelle Begrundelse maa vige for den troende Tillegnelse.

Det Særkjende, hvorved Kristus selv adskiller sig fra alle andre overordentlige Guds Sendebud, maa dog fornemmelig søges deri, at han taler Ordet ikke blot i Faderens Navn, men tillige i sit eget Navn; at han ikke blot vidner om Sandheden, men tillige vidner om sig selv: Jeg er Sandheden (Joh. 16, 6). Enhver anden Prophet maa fornegte sit Jeg, og nøies med at bruge Ordet som Middel til at aabenbare Guds Villie; men Kristus har af Faderen den Myndighed, at han kan sætte sit Jeg som Trelsens Middelpunkt, og bruge Ordet som Middel for sin egen Selvaabenbaring. Ligesaa med Underet. Ingen Prophet og ingen Apostel tør træde frem og sige, at han gjør Underet i sit eget Navn; men

han maa fornægte sig selv, og bekjende, at han gjør det i den Almægtiges Navn, eller i Jesu Navn (Ap. G. 3, 6); Christus alene har af Faderen den Myndighed, at han kan gjøre Undergjerningen i sit eget Navn (Joh. 5, 20—23). Thi Faderen elsker Sønnen, og viser ham alt det, han selv gjør; og han skal vise ham større Gjerninger end disse, at I skulle forundre Eder. Thi ligesom Faderen opvækker Døde og gjør Levende; ligesaa gjør og Sønnen Levende, hvilke han vil. . . at alle skulle ære Sønnen, ligesom de ære Faderen. Ogsaa Underet sætter Christus da som Middel for sin personlige Selvaabenharelse. — Staaer det nu fast, at den evangeliste Kristus er uadskillelig Et med sit Under, som med sit Ord: hvorledes tør da den halvtroende Halvkritik vove at gaae i Rette med Herren selv om det Påsende og Hensigtsmæssige i hans enkelte Undergjerninger? Er Christus-Troen en Urimelighed; nu vel, saa forkaste man den med samit dens Evangelium: det er der dog altid nogen Mening i. Men at ville staae paa Evangeliets Standpunkt, og endda raisonnere over de antagelige og forkastelige Mirakler, er et umiskjendeligt Tegns, vel ikke just paa umiddelbar Formastelighed, men tilvisse paa videnskabelig Tankeløshed. For Undergjørerens allerhøieste Autoritet maa den selvkløge Forstand bøie sig, og tie stille, saa sandt Kristus er — den Herre Kristus.

Matth. 9, 2—7. Dg see, de førte en Bærkbruden til ham, som laae paa en Seng; og der Jesus saae deres Tro, sagde han til den Bærkbrudne: Søn! vær frimodig, dine Synder ere dig forladte. Dg see, Nogle af de Skriftkløge sagde ved sig selv: denne bespotter Gud. Dg der Jesus saae deres Tanker, sagde han: hvi tænke I saa ondt i Eders Hjerter? Thi hvilket er lettere? at sige: dine Synder ere dig forladte? eller at sige: staae op og vandre?

Men at I skulle vide, at Menneskens Søn haver Magt paa Jorden at forlade Synder, da siger han til den Værkbrudne: staa op, og tag din Seng op, og gik til dit Huus. Og han stod op, og gik bort til sit Huus. Men der Folket det saae, forundrede de sig, og prisede Gud, som havde givet Menneskene saadan Magt (jfr. Mrk. 2, 1. Luk. 5, 17).

Livsnerven i dette Evangelium berøres følelig nok i det Spørgsmaal: „hvilket er lettere? at sige: dine Synder ere dig forladte? eller at sige: staa op og vandre?“ — Høre vi den raisonneerende Kritik, da er det naturligviis let nok, at sige det Første, men derimod meget vanskeligt, at stille sig vel fra det Sidste. Har Jesus deelt sine Samtidiges og Landsmænds Fordom, at Menneskets Sygdom vist maatte være en Straf for en eller anden Synd, og at Sygdommen altsaa ikke kunde helbredes, før denne Sygdommens Uarsag var hævet; saa falde Ordene: „dine Synder ere dig forladte“, som af sig selv. Hvad der derimod gjør Fortællingen saa betænkelig, er den Maade, hvorpaa den virkelige Helbredelse siges at foregaae. I Skildringen af den Scene, da den Værkbrudne bliver bragt til Jesus, finder Strauß en mærkelig Trappestige imellem de tre Beretninger. „Matthæus,“ hedder det, „fortæller ganske simpelt, hvorledes man, da Jesus var vendt tilbage fra en Udflugt paa den anden Bred til Kapernaum, havde bragt ham en Paralytisk, der laae udstrakt paa et Leie. Lukas beskriver nøiagtigt, hvorledes Jesus, omgivet af en stor Mængde, især af Phariseer og Skriftekløge, lærte og helbredede i et Huus; og hvorledes de, der bare den Paralytiske ikke, formedelst Folkemængden, kunde komme igjennem Døren til Jesus, og derfor nedlode den Syge til ham igjennem Taget. Betænker man de østerlandske Huses Structur, til hvis flade Tag en Abning fører fra det øverste Stofværk, og tager

man den rabbiniske Sprogbrug med, i hvilken „Veien gennem Døren“ modsættes „Veien gennem Taget“ som en ikke mindre ordentlig Bei, saa kan man med de Udtryk: „og lode ham . . . ned imellem Tagstenene“, neppe forestille sig andet, end at Bærerne, der enten paa en umiddelbart fra Gaden førende Trappe, eller fra Nabohusets Tag ere komne over paa det flade Tag af det Huus, i hvilket Jesus befandt sig, have nedladt den Syge tilligemed hans Seng til Jesus, som det synes ved Hjælp af Strikker, gennem det Hul, der allerede fandtes i Loftet. Markus, der stemmer overens med Matthæus i at sætte Scenen i Kapernaum, og med Lukas i Skildringen af den store Trængsel, og den derved foranledigede Bestigelse af Taget, gaaer desuden ved at fastsætte Bærernes Antal til fire endnu videre end Lukas deri, at han lader dem, uden Hensyn paa de allerede forhaanden værende Døre, bryde Taget op, og nedlade den Syge igjennem den Abning, som de selv gjorde.“ — Efter saaledes at have givet Fortolkerne Noget at tænke paa, og opstillet saa mange Hindringer ved Indgangen, at den grundende Middelmaadighed nødvendigviis maa blive hængende — i „et eget Hul i Taget“, gaaer Kritikeren nu over til at behandle den Syges Helbredelse. „Man har,“ siger han, „villet fremstille Udfaldet som et naturligt derved, at man erklærede den Syges Tilstand for en Nervesvaghed, ved hvilken den Indbildning, at Sygdommen maatte vedvare som en Straf for hans Synder, har været det Værste; man har beraabt sig paa lignende Tilfælde af en hurtig physisk Helbredelse, og antaget en længere fortsat Efterkuur; men, om der endog skulde være noget Sandt ved de foregivne Analogier, saa er det dog uden Sammenligning lettere muligt, at Helbredelseshistorier om „Halte“ og „Værkbrudne“ dannede sig i Sagnet efter de mest sandske Forventninger (Ses, 35, 6), end at de virkelig kunde foregaae.“

Skad man nu end vil demme om disse kritiske Intriguer:

saameget er indlysende, at Ordet ikke kan virke, hvor Underet miskjendes. Idet man kommer i Forlegenhed med Helbredelsen, kommer man tillige i Forlegenhed med Syndstilgivelsen. Forfjellen er kun den, at det usynlige Ord lettere kan bortforklares, end den synlige Kjendsgjerning. Siig mig oprigtig, hvad du mener om disse Jesu Ord: staa op og vandre! og jeg skal siige dig, hvad du tænker i dit Hjerte om disse Jesu Ord: dine Synder ere dig forladte. Men just dette Verelforhold, hvori det Synlige stiller sig som Mærke og Bårn for det Usynlige, viser jo tydelig nok, at Underet stær formedelst Ordet, forat Ordet igjen kan virke formedelst Underet. Istedetfor at raisonnere over Hunsleiligheden og Taget og de mange tilfældige Localiteter, som dog ingen Udgrandster med Neiagtighed mere kan udfinde, fæster Evangelietroen sit Blik paa Undergjøreren selv. Og, naar vi da see Frelseren i dette Optrin; see de Skrifkloge og Lovlærde, som vare komne fra alle Byer i Galilæa og Judæa og Jerusalem, stode omkring ham, da Herrens Kraft viste sig i at helbrede; see Folketrængselen i og udenfor Huset; see den syge Mand lades tilligemed Sengen ned imellem Tagstenene midt iblandt Folket for Jesu Fødder, og høre Mesteren siige, der han saae deres Tro: **Menneske! dine Synder ere dig forladte:** da kjende vi den Talende paa Røsten. Og, naar han nu derpaa bestammer de Skrifkloge, og gjør det vitteligt for Alle, at Menneskens Søn haver Magt paa Jorden, at forlade Synder, og byder den Værkbrudue: jeg siiger dig, staa op, tag din Seng, og ga! hen til dit Huus, — saa at den Værkbrudne strax staaer op, og „tager op det, som han laae paa“, og gaaer hen til sit Huus og priser Gud: da forstaae vi, at Forløserens synlige Gjerning er Eet med det usynligt virkende Ord; da staaer Kristus for det indre Syn, som han dengang var, og endnu er, den levende Guds Søn, mægtig i Ord og Gjerning.

Ved at reflectere sig paa Christus selv bliver Underet os ligesaa fatteligt som Ordet. — Christus bispiser de Hungrige i Orkenen (Joh. 6, 35), og vidner om sig selv: jeg er det Livsens Brød. Hvo som kommer til mig, skal ikke hungrig; og hvo som troer paa mig, skal aldrig tørste. Er det Sidste nu i Grunden ikke ligesaa vanskeligt at begribe som det Første? Nøies man med en naturlig Forklaring af Bespiisningsmiraklet, saaledes som Dr. Paulus har tilberedt os den; da maa man ogsaa lade sig nøie med en ligesaa tarvelig Forklaring af Ordet om Livets Brød. Den samme Dr. Paulus, der begriber Bespiisningen som en human Anvendelse af medbragte Levnetsmidler, begriber jo ogsaa Ordet som en sindrig Anvendelse af en ingenlunde usædvanlig Allegorie, „so verstand er (Jesus) natürlich nicht ein Genießen seines geistigen „Wesens“ als eines solchen, sondern das Aufnehmen seiner Einsichten“. Spørger man, hvori disse „Einsichten“ da nu egentlig bestaae, maa der især lægges Vægt paa B. 32: ikke Moses gav Eder det Brød af Himmelen, hvilket igjen kan udtydes saaledes: „det Brød, Moses gav Eder, o: Manna'en i Orken, faldt ikke (som Fædrene i deres Overtro hidtil have meent) ned af Himmelen“. Heri seer man da (naar man kun seer rigtig til) „eine Spur, daß Jesus zum Theil Naturkenntnisse hatte, wie sie unter seinem Volke ungewöhnlich waren!“ Kan man nu ikke stille sin Hunger ved den knappe Næring, som tilbyder sig i disse „Einsichten“, men maa, for dog at opholde Livet, gaae et Skridt videre, og følge Bespiisningen hos Strauß: vil Ordet da ikke ogsaa hos denne Fortolker erholve samme Værdi som Underet? Som Bespiisningsmiraklet forvandles til en Mythe, forvandles den hele Tale om det Brød, der kommer ned af Himmelen, ligeledes til en Mythe: Den nærende Kraft, der er „Livets Brød“, maa jo ene og alene tilskrives — den mythiske Idee, da Johannes-evangeliet

naturligviis ikke kan holde sig. I Evangelietroens Dine faaer det Hele derimod et ganske andet Udseende. Med den inderlige Fortrøstning, at Johannesevangeliet med Guds Hjælp nok vil kunne holde sig, lader den Troende sig ikke forvirre af Theologernes mangahaande Udenomsforsøg; men, idet han overalt vedbliver at see paa Frelseren, holder han tillige Die med den negative Kritik, forsaavidt denne Kritik, ved at angive den eregetiske Misviisning, maa tillige **volens volens** kunne hjælpe ham med en og anden Anviisning. Er det et eregetisk Misgreb, at ville tilbagetrænge Kjendsgjernningens umiddelbare Indtryk ved at holde Underet i den størst mulige Fjernhed; da er det tilviise ogsaa et Misgreb, at ville bringe den enkelte Undergjerning Forestillingen nærmere, end Evangeliet tillader, ved at tildigte en Mængde endelige Mellemlid. Bespiisningsmiraklet kan i saa Henseende gjælde som Exempel. „Ifølge Antallet af de i vor Fortælling handlende Grupper,“ siger Strauß, „ere tre Anskuelser mulige: idet Formerelsen er gaaet for sig enten i Jesu Hænder, eller i de uddelende Disciples, eller i det modtagende Folks. Den sidste Forestilling er deels smaalig indtil det Eventhyrlige, naar man vil tænke sig Jesus og Apostlene uddele Stykkerne med Barsomhed, for at de kunne strække til, og diise nu opsvulme i Modtagernes Hænder; deels vilde det jo ikke engang vel være muligt, at frembringe et Stykke, hvor lidet det end var, af 5 Brød, der efter hebraisk Skik, og da de bleve baarne af en Dreng, ikke kunne have været meget store, og endnu mindre af to Fiske for hvert Individ af en Masse af 5000 Mand. Blandt de to andre Forestillingsmaader finder jeg det med Dischausen pæsseligt, at Levnetsmidlerne have formeret sig under Jesu flaberiste Hænder, og at han har givet de uddelende Disciple det ene Stykke efter det andet. Man kan da søge at forestille sig Begivenheden paa en dobbelt Maade, ved enten at forestille sig, at

der, saa ofte Brødene og Fiske vare til Ende, vare komne nye fra Jesu Hænder; eller man kan tænke sig, at de enkelte Brød og Fiske ere vorede, saa at, naar et Stykke blev afbrudt, det igjen blev erstattet indtil Touren efter Beregning kunde komme til den følgende. Den første Forestilling synes at være fremmed for Texten, der, naar der tales om Levninger af de 5 Brød, neppe forudsætter en Forøgelse af deres Antal, og saaledes bliver kun den anden tilbage, ved hvis poetiske Udmaling Lavater kun har viist den orthodoxe Anskuelse en slet Tjeneste. Thi dette Underværk hører til dem, der kun saalænge kan synes paa nogen Maade troligt, som man veed at holde det i en ubestemt Forestillings Halvmørke: saasnart man vil trække det frem for Lyset, og nøie undersøge alle dets Dele, opløser det sig i et Laagebillede. Brød, der i de Uddelendes Hænder opsvulme som Svampe, man har vædet; stegte Fisk, hvoraf de afbrukne Dele vore efterhaanden, som Saren, man river af en levende Krebs, høre aabenbart ikke hjemme i det Virkeliges Rige, men i et ganske andet." —

For den rene Idee-Erkjendelse og den rationelle Begrundelse maa et saadant Brængebillede vel synes oprørende; for den troende Tilsegnelse er det derimod i høi Grad baade vækkende og belærende. Havde Christus, istedetfor at velsigne de fem Brød og to Fiske, paa Almagtens Bud ladet Urter og Træer som i et Nu sthyde op af den golde Jordbund; havde han skabt et Paradiis midt i Ørkenen, at de hungrige Skarer kunde have spist af Trærnes Frugter, og drukket af de klare Kilder (thi, ogsaa dette burde Kritiken dog have bemærket, — Fortællingen melder jo Intet om, at Folket fik Noget at drikke), og hvilet sig i Aftenstunden bag Lovets Hegn; ja, havde Christus bevist sin Guddomskraft ved blot at fremskynde en Naturproces: vilde da ikke Fortolkeren ved Hjælp af lidt Phantaste let kunnet udfinde Mellemleddene, og den rationelle Begrundelse have

nydt den Glæde, at see Ideen selv i en af dens rige flaberigste Aabenbareelser! Af, denne Glæde er nu forstyrret. Hvo kan her udgrunde Ideen? Hvo forklarer os den skjulte Naturproces? — „En fremfkyndet Naturproces,“ siger Strauß, „ville det have været, dersom et Korn nogensinde i Jesu Haand havde baaret hundrede Fold Frugt og bragt den til Modenhed, og han havde udest de formerede Korn med altid fulde Hænder til Folket, for at lade det male, ælte og bage dem, eller lade det nyde dem raae, og som de vare i Ørkenen; naar han havde taget en levende Fisk, og pludselig fremkaldt Ugene i dens Legeme, og gjort dem til fuldvorne Fisk, som Disciple og Folket da havde kunnet fuge eller stege.“ — Ved slige drøie Indsigelser ajer den negative Kritik Evangeliet en dobbelt Tjeneste: den nedslaaer „Begrundelsen“, og giver ei Stød til at vække den troende Tillegnelse. Ved at see for meget efter „den fremfkyndede Naturproces“ kunde det jo let hændes en aandfuld Betragter, at han fik saa meget Korn, og saa mange Fiske, og saamange deilige Frugter at see, at han, fortryllet af Synet, tabte Christus selv aldeles af Syne. Men, hvis Miraklet paa denne Maade forfkyldte, at Naturideens mange Herligheder overskyggede og skjulte Udergjørelsen, vilde det da ikke tabe sin evangeliske Charakter som Middell for Christi Selvaabenbarelse? Nu derimod, da Frelseren stet ikke retter sig efter „Ideens Krav“, men sætter de endelige Naturbetingelser tilside, lader Ørkenen være Ørken, og kun af inderlig Medhynd med de Hungrige velsigner de fem Brød og to Fiske, at Folket ikke skulde gaae fastende bort, og forsmægte paa Veien; nu kan Evangelietroen — ikke forklare Uderet —, men see Christus selv forklaret i Uderet; og det er jo deraf, at Troen skal leve. — Det Samme gjælder om Ordet. Var Jesus i sin Tale ikke gaaet videre end til at sige: Jeg er det Livsens Brød. Eders Fædre aade Manna i Ørken, og

døde. Dette er det Brød, som kommer ned af Him-
 melen, at man skal æde af det, og ikke døe; da
 skulde den videnskabelige Fortolker, uden i nogen Maade at krænke
 „det mysteriøse Moment“, vel være Mand for at forvandle os alle
 disse Ord til flydende Momenter i en klartrindende Idee-Erkjen-
 delse; og dette saameget lettere, som Taleren til Slutningen selv
 kommer Fortolkeren imøde med den Forklaring (Joh. 6, 63): Det
 er Manden, som Levendegjør, Kjødet gavner Intet;
 de Ord, som jeg taler til Eder, ere Mand og ere Liv.
 Selv om Fortolkeren endog tog Livet af Manden ved en „fornuftig“
 Omforklaring, det vilde neppe engang kunne mærkes. Nu der-
 imod er der forud for Evangeliets egen afsluttende Forklaring forud-
 skiftet et Par gaadefulde Ord, der maae vække Anstød og bringe
 Fornuftfortolkeren til at forstumme (B. 51): og det Brød,
 som jeg vil give, er mit Kjød, hvilket jeg vil give
 for Verdens Liv. I disse Ord er der en Braad, der saarer
 Fornuften; og vi maae vel takke de knurrende Jøder, forsaavidt
 deres Indsigelse foranlediger, at Ordene ikke flyde umærkelig hen i
 Talens Strøm, men høve sig frem med umiskjendelig Fasthed og
 afsjørende Bestemthed, naar det (B. 53—54) hedder: sandelig,
 sandelig siger jeg Eder: dersom I ikke æde Menneskens
 Søns Kjød og drikke hans Blod, have I ikke Livet i
 Eder. Hvo som æder mit Kjød og drikker mit Blod,
 haver et evigt Liv; og jeg skal opvække ham paa den
 yderste Dag. Ved disse Ord falder Fornuftbegrundelsen i Af-
 magt; men Troen lever op og reiser sig formedelst Underet, thi
 Underet er Ordets Kraft, og Ordet er Liv og Mand, og — Chri-
 stus er mægtig i Ord og Gjerning.

„Men,“ vedbliver den raisonnerende Kritik, „dette kan nu
 Altsammen være meget godt, naar det saa blot kunde bevises, a

Christus virkelig har gjort flige Gjerninger, og talt flige Ord; ja, naar man dog bare vidste, om Johannesevangeliet ogsaa virkelig kunde holde sig." — Vi maae meget beklage, at vi ikke kunne indlade os med de mange hundrede halve og hele Grunde, hvormed den lærde Indledningskritik trækker op, naar den vil afsjige Dommen over det fjerde Evangeliums Vgthed. Men skulde Nogen være trængt saa dybt ind i den kritiske Indledning, at han, mættet af Tomhed, tilsidst onstede sig vel ude igjen, for dog engang at finde Christus selv (i Indledningskritiken finder han ham vissejlig ikke); da ville vi meget anbefale ham det fjerde Evangelium, og uavnlig det Sted, hvor han vil træffe sammen med den Blindsødte, just i det Dieblis, da denne er bleven udstødt af Synagogen (Joh. 9, 35—38). Jesus hørte, at de havde udstødt ham; og da han traf ham, sagde han til ham: troer du paa Guds Søn? — Hvorledes kom nu den Blindsødte til at troe paa Guds Søn? Han kender endnu ikke den, der har aabnet hans Øine, og spørger derfor: hvo er han, Herre, at jeg kan troe paa ham? Underet i og for sig var allsaa ikke det afgjørende; men ligesaa lidt kunde Ordet være det. Harde den Blindsødte forklaret Helbredelsen paa samme Maade, som Phariseerne; da skulde Jesus for-gjæves have givet sig tilkjende for ham. Nu derimod, da han igjen hørte Jesu Ord, kjendte han ham paa Røsten. Den samme Røst, der sagde: gik bort, og to dig i Dammen Siloam, den samme Røst løb nu atter: troer du paa Guds Søn?... baade haver du seet ham, og den, som taler med dig, han er det; da sagde Manden, der havde faaet sit Syn: jeg troer, Herre! og han kastede sig ned for ham. — Allsaa det samme Under, hvorved Christus gjorde den Blinde seeude, med det samme Under gjorde han (V. 39) de Seende blinde; og det samme Ord, hvormed han antog sig den.

Seende, med det samme Ord dømte han de Blinde til at blive i deres Synd: ja Christus er mægtig i Ord og Gjerning.

Det ligger i Sagens Natur, at ingen menneskelig Charakter under Solen kan være saa klar, saa udpræget, saa utvetydig og gjennemstigt, som Aabenbareren selv. Men det ligger jo ogsaa i Sagens Natur, at intet Menneskes Liv i Verden kan blive Gjenstand for saadanne Mis kjendelser og Misforstaaelser, som Jesu Christi Liv. For at opfatte og fremstille en overlegen, i sin Art eiendommelig Personlighed, maa den, der stiller sig Opgaven, jo forstaae at have sig i indre ideel Beskuelse, om ikke over, saa dog paa lige Trin med sin Helt; han maa, saa at sige, gjøre sig til Et med ham, leve sig ind i hans Væsen, tænke, handle, lide, sørge og glæde sig med ham: uden en saadan Assimilation vil Fremstillingen altid blive overfladisk. Men hvilken Betragter er nu istand til at sætte sig paa lige Trin med Christus? Hvilken psykologisk Sagttager formaaer vel at føle og tænke, handle og lide med Verdens Frelser? — Den raijonnerende Fortolkning taler nu altid saa Meget om, hvorledes det Guddommelige i Christus ikke bør ophæve Begrebet af det Menneskelige. Denne Tanke kan i og for sig være ganske sand. Men Spørgsmaalet er, om man nu ogsaa har udtømt Begrebet af det Menneskelige? Er man nu virkelig selv gaaet til „Perfectibilitetens“ yderste Grændse? Har man noiagtig udregnet, hvormeget af det Guddommelige den rene Menneskenatur kan rumme i sig uden at sprænges? Veed Fortolkeren maaffee af egen Erfaring, hvorledes det Menneske befinder sig, der skal til at gjøre et Mirakel? Kan man, vil man da ikke see, at den forløsende Undergjører selv er alle Undergjørningernes levende Middelpunkt, det centrale Under, der nedslaaer al Begriben?

Evangeliets Jesus hungrer og tørster, som et andet Menneske; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Han

fastet i 40 Dage og 40 Nætter; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Men er der nu Noget, der kan forklare mig, hvorledes et Menneſte, der ellers hungrer og tørſter, ſom Andre, kan holde ud at faſte i 40 Dage og 40 Nætter? „Fortolkeren“ bemærker, at Evangelistens Ord (Luk. 4, 2): Og han aad Intet i de Dage, — maae betragtes ſom en ſigurlig Overdrivelse, der ikke ubeløffer den ſimple Naturføde (ſſr. Matth. 11, 19). See ſaa! Man ſlapper alſaa fra „det myſterioſe Moment“ ved at foregive „et hyperboliſk Udtryk“. At man dog nu altid kunde have „et hyperboliſk Udtryk“ ved Gaanden*).

Jeſus ſover paa Skibet; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Han ſtiller Stormen paa den galiſæiſke Sø; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Men, naar der ſaa ſpørgeſ, hvorledes det er tænkeligt, at den, der kan ſove ſom et Menneſte, kan kue Stormen ſom en Gud, naar hiint Forundringens Udraab: Hvo er dog denne, at baade Veirene og Søen ere ham lydige? gjentager ſig iblandt Menneſkene: hvad har da Fortolkeren at ſvare hertil? Ja, naar man endelig vil ſvare, ſaa kommer der nok et Svar. Kan man ikke finde Svaret hos Evangelisten, nu, ſaa kan man vel finde det hos Schleiermacher. Schleiermacher er jo en theologisk Genius, og Chriſtus, der taler — hen i Veiret, naar han vil tale til Disciplene, er vel ogſaa en theologisk Genius. „Det myſterioſe Moment“ ligger alſaa deri, at Frelſeren ikke ændſede Uveiret, fordi han vidſte med ſig ſelv, at han ikke kunde drukne, før hans Gjerning var fuldført. Jeſu ophjædede No, der danner en ſaa stærk Modſætning til Disciplenes ængſtlige Forſagthed, grunder ſig da paa hans

*) Nei, ſaa hellere med Britænkere reent ud: „For lang Faſte! Menneſteguden maatte jo være ſultet ihjel!“

mod Stormen ligegyldige Bevidsthed, en Bevidsthed, der naturligvis udmærker enhver udmærket Genius*).

Jesús vandrer paa Jorden, og har som Menneskens Søn et virkeligt Menneskes Lyngde; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Han vandrer paa Søen i den 4de Nattevagt; jeg troer det, thi jeg troer Evangeliet. Men — hvilken Overgang! Hvor bliver nu Forklaringen af? — Efterat mange theologiske Fortolkere alt have gjort sig latterlige ved deres skarpsindige Forsøg paa at udfinde en Forklaring, er Halvkritikken omsider kommen til det Resultat, at Hugo Grotius, der jo ogsaa er en Autoritet, i dette Punkt nok kan sættes over Evangelisterne, saa at man uden Skade for „det mysteriøse Moment“ gjerne kan bortforklare denne Begivenhed, for ikke at vække Tvivl om Jesu menneskelige Natur**).

Disse Paralleler kunde forøges med mange flere; men det behøves ikke. „Fortolkeren“ skal alligevel nok vide at følge med og magte Extremterne, og hver Gang forklare os, hvorledes det egentlig hænger sammen med Foreningen af det Guddommelige og Menneskelige i Christi Person. Men vi, der troe Evangeliet, og svime ved den Klost, der adskiller Verdens Drelser fra de naturlige Fornuftmennesker, vi kunne besvære ikke begribe Forklaringen; ak nei, vi kunne ikke udfylde Klostens ved nogen Idee-Erkjendelse. Vi agte Fornuften, vi ære Skarpsindigheden, ja vi beundre Middelmaadigheden; men — Hermeneutiken tilgive os det — vi tilbede Kristus.

*) Nei, saa hellere med Britænkeren: „Trist Mod, Skipper, du fører Cæsar og hans Lykke!“

***) Nei, saa hellere med Britænkeren: „Denne lille Historie hører vist hen under So-Anekdoterne.“

Menneskets Gudsforhold er det høieste Udtryk for Characterens Inderlighed *). Den Troende forstaaer, at han i sine endelige Livsyttringer maa paa mange Maader blive misforstaaet af Andre; deels fordi han i sig har en egen Maalestof for Tilværelsen; deels ogsaa fordi han, ved at anlægge den ideale Maalestof paa sig selv, uden dog selv at være Idealet, kan komme i mangehaande Skrøbelighedsconflicter med den virkelige Omverden. Nu kan vel Christus, der er Idealet selv, paa ethvert Punkt i Endeligheden udtrykke det rene, absolute Gudsforhold uden Vafsen og uden Misviisning. Men hvad der saaledes fra den ene Side forstaaeliggjør os Forløserens Selvaabnbarelse i Ord og Gjerning, gjør os det i en anden Forstand aldeles umuligt, at trænge begribende ind i Christi Væsen, og forklare hans enkelte Ord og Handlinger af endelige Grunde. Det Gudsforhold, formedelst hvilket Forløseren er Idealet, er saa underfuldt, saa ubegribeligt, og for den menneskelige Tænkning saa uigjennemtrængeligt, at det hæver ham høit over Jagttagelsens Raisonnement, og gjør ham til Gjenstand for Tro og Tilbedelse. Vilde „Fortolkeren“ kun ikke forsmaae den troende Tilegnelse, da vilde han snart overbevise sig om, at det fjerde Evangelium nok kan holde sig, og bestyrkes i det indvortes Menneske ved at opgive Halvkritikens raisonnerende Slæng, vende sig mod Bethanien, og følge med Christus til Lazari Grav.

Evangel. Johan. Kap. 11. V. 1—46.

Men der laae Een syg, Lazarus af Bethania, af den By, hvor Maria og Martha hendes Søster vare. (Men Maria var den, som salvede Herren med Salve, og tørrede

*) Om Gudsforholdets eienbommelige Dialektik, jfr. de tierkegaardske Skrifter.

hans Fødder med sit Haar; hendes Broder Lazarus var syg.) Da sendte de Søstre til ham, og lode ham sige: Herre, se, det, du elsker, er syg. Men der Jesus det hørte, sagde han: denne Sygdom er ikke til Døden, men til Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den. Men Jesus elskede Martha, og hendes Søster og Lazarus. Der han nu hørte, at han var syg, blev han dog to Dage paa det Sted, hvor han var. Siden efter sagde han til Disciplene: lader os drage til Judæa igjen. Disciplene sagde til ham: Mester, nyligen søgte Jøderne at stene dig, og du drager atter derhen? Jesus svarede: ere der ikke tolv Timer om Dagen? Vandrer Nogen om Dagen, da støder han ikke an; thi han seer denne Verdens Lys. Men vandrer Nogen om Natten, da støder han an; thi Lysen er ikke i ham. Dette talede han; og derefter siger han til dem: Lazarus, vor Ven, er sovnet ind, men jeg gaaer hen, for at opvække ham af Søvn. Da sagde hans Disciple: Herre, sover han, da bliver han kærsk. Men Jesus talede om hans Død; de derimod meente, at han talede om den naturlige Søvn. Derfor sagde Jesus dem reent ud: Lazarus er død! Og jeg er glad for Gøders Skyld, at jeg ikke var der, paa det I skulle troe; men lader os gaae til ham. Da sagde Thomas (hvilket betyder Tvilling) til sine Meddisciple: lader os ogsaa gaae, at vi kunne døe med ham.

Det vilde tilviisne være høist uretfærdigt imod de theologiske Fortolkere, hvis vi, forberende Sagen med Personerne, overalt fremstillede de eregetiske Feilgreb saaledes, at en mindre kyndig Læser kunde udtyde det, som om alle nyere Theologer uden Undtagelse kun misforstode og fordreiede Evangeliets Indhold. Chri-

flerkig tænkende Mand, som Dischhausen, Tholuck, Meander, Rücke o. fl., have i Sandhed arbejdet trolig imod Rationalisternes selvkløge Forstandskritik, og harvet mangen evangelisk Fortælling dens opbyggelige Charakter. Men denne Omstændighed er saa langt fra at komme „Hermeneutiken som Videnskab“ tilgode, at den tvertimod kun afgiver et nyt Beviis for, hvor ofte Gemyttet er rigere end Videnskabene, og Mesteren selv bedre end den Kunst, han udøver. — Man læse Commentarerne over det foreliggende Evangelium, og man vil have Exempler i Mængde.

Fortolkerne plage sig med at udgrunde Jesu Forudvidenhed, og ubfinde Grunden til, at han endnu blev i Jeræa hele to Dage, efterat han havde ejsaret Lazarus's Sygdom. „Hvad mener Jesus nu egentlig med den tvetydige Erklæring: denne Sygdom er ikke til Døden? Staaer han i den Forniening, at Sygdommen ikke just er saa farlig, og at det altsaa ikke haster saa stærkt med Hjælpen? I dette Tilfælde kan man nok forklare sig, at han endnu blev paa det Sted, hvor han var, i to Dage. Men, da han under denne Forudsætning altsaa dog egentlig begynder med en feilagtig Opfattelse af Sygdommens Bestaenhed, saa opstaaer det næste Spørgsmaal: hvorledes faaer han da senere (M. 14) at vide, at Lazarus virkelig er død? Have Eostrene maastee affendt endnu et Bud? Men derom melder Evangelisten jo Intet. — Langt rimeligere synes det altsaa, at holde sig til Christi guddommelige Forudviden. Ordene: denne Sygdom er ikke til Døden, forklares da ved den eiendommelige Tilfætning: men til Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den. Jesus har altsaa fra Begyndelsen af forudseet, at Lazarus, om end hans Sygdom var dødelig, dog ikke skulde forblive i Døden, men foranledige Guds Søns Forherligelse ved

et stort Mirakel. Under denne Forudsætning behøver man da ikke at spørge om et nyt Sendebud: Jesus erfarede paa overnaturlig Maade Lazarus's Død. Men nu reise sig andre, og det langt større Vanskeligheder. Hvorfor gav Jesus (B. 4) det omtalte Sendebud et saadant Svar, at det aabenbart maatte skuffe de bedrøvede Søstre (thi Broderens paafølgende Død synes jo at være en factist Gjendrivelse af Jesu Ord)? Hvorfor blev han endnu to Dage i Peræa? Havde han maaskee der langt vigtigere, uopsættelige Forretninger? Men saa burde dette dog været antydet i Fortællingen. Eller blev han med Forsæt borte, ventende paa, at Lazarus først skulde døe? Men en saa vilkaarlig Afsærd imod den Familie, han (B. 5) elskede saa høit, synes jo uærdig, ja næsten grusom." Saaledes gætter man i Studerestuen op og ned, frem og tilbage, slyder og pusler med løse Sandsynligheder, indtil den negative Kritik pludselig falder med Døren ind i Huset, forbløffer Fortolkerne, og reducerer os hele Begivenheden til en maadelig fortalt „Anekdote“ (Weisfe); see saa hedder det, at det fjerde Evangelium ikke kan holde sig.

Stille vi nu det kritiske Raisonnement i Bero, og lade den opfattende Tænkning tjene Tillegnelsen; da vil det ogsaa vise sig, at Begivenheden Led for Led aabenbarer Christus for den Troende. Jesu Ord (B. 4): denne Sygdom er ikke til Døden, men til Guds Ære, at Guds Søn skal æres ved den, angive det absolute Synspunkt, hvorunder det Paafølgende bliver at betragte, det er som en Evighedsdom, der lyder over den endelige Tilstikkelse. Spørgsmaalet, hvorledes denne Dom nærmere skal forstaaes, tillader en Fleerbed af forskjellige Besvarelser. Disciplene, der stode hos, kunde forstaae disse Ord paa deres Viis; de bekymrede Søstre kunde, da de modtog Efterretningen,

forklare sig dem paa deres Viis, og, hvis vi antage, at Sendebudet var vendt tilbage, før Dødsfaldet indtraf*), kunde den døende Lazarus jo høre de samme Ord, og trøste sig ved dem paa sin Viis; muligt altsaa, at disse Ord undergaae ligesaa mange Forklaringer, som der ere Personer, der deeltage i Begivenheden. Den forskjellige Opfattelse betinges ved det Indtryk, hver enkelt Sjæl modtager. Heraf følger da igjen, at hine, der hørte Ordene af Jesu egen Mund, vel maatte være ligesaa spændte paa at erfare deres endelige Betydning, som de ivrigste Fortolkere ere det den Dag idag. — Paa Muligheden af en saadan fleersidig Opfattelse beroer det guddommelige Ords uendelige Virkning; thi Enhver dommer sig selv, efter som han dommer om Ordet. Men, endskjøndt Reflexionen maa bevæge sig frit, forat Forstaaelsen kan komme, saa dreier den sig dog ikke om et løst Indbegreb af endelige Grunde og Modgrunde; men Tilnærmelsen har sit faste Tilholdspunkt, sin sidste og eneste afgjørende Grund i Christi Myndighed. Hvorledes du end i endelig Henseende forstaaer disse Ord, du maa dog altid forstaae dem som Christi Ord. Det, hvorpaa Alt kommer an, er Tillid eller Mistillid til Christus. Forudsætte vi nu den ubetingede Tillid til Jesu Udsagn, da vil ogsaa Forstaaelsens endelige Hvorledes efterhaanden udvikle sig af Begivenheden selv. Hermed gaae vi da over til det næste Hovedpunkt (B. 6). Der han nu hørte, at han var syg, blev han dog to Dage paa det Sted, hvor han var. Ogsaa hvad dette Punkt angaaer, maae Fortolkerne i det Væsentlige staae paa samme Trin som Disciplene og Lazarus's Søstre. Det Spørgsmaal: hvi dvæler Herren i Peræa, skjøndt

*) Hvad der dog vel er mindre sandsynligt; saml. B. 6 og B. 39.

han dog veed, at hans Ven ligger for Døden i Bethanien? kan intet Menneske besvare. Den Døendes Søstre kunne i al deres Angst og Sorg naturligviis ikke forklare sig det; Fortolkerne kunne, om de end tusinde Gange vilde forsværge sig til „Hermeneutiken“ og speculere derover til Dommhedag, heller ikke forklare det: da der nemlig ingen Grund er angiven, maa ethvert Begrundelsesforsøg naturligviis opløse sig i en tom Gissning. Derimod vilde Fortolkerne, hvis de blot kunde overtale sig til at see lidt mere paa Guds Søn end paa „Hermeneutiken“, nok kunne forklare sig, hvorfor der ingen Grund er anført, og behøvede da for den Sags Skyld ikke at opgive Haabet om det fjerde Evangelium. Har Herren selv ingen Grund angivet (maaskee fordi hans Dvælen havde sin Grund i hans for Mennesker uudgrundelige Gudsforhold, og, saa at sige, hørte med til hans egen indre Selvfberedelse), saa er Evangelisten lovlig undskyldt, at han slet ingen Grund anfører. At anfere en blot tilshyneladende Grund, som f. Ex., at Jesus den Gang just var i Begreb med at lære Folket og helbrede de Syge i Peræa, vilde kun afstedkomme Forvirring. Vi tvivle ikke paa, at Jesus jo har været i stor Virksomhed, da han modtog Budstabet; thi uaar ophørte vel Frelserens Arbeide! min Fader arbeider indtil nu, og jeg arbeider (Joh. 5, 17); men, just fordi den Grund, der herfra kunde hentes, er saa almindelig, kan den ikke gjøre Udslaget i en særlig Begrundelse. Evangelisten har af ubetinget Urefrygt for Herren selv ladet ham have sin egen Grund; burde Fortolkerne ikke gjøre ligesaa? — Hvad det tredie Hovedpunkt (W. 11—15) angaaer, bliver Opgaven i en vis Henseende forandret, og dog ere Forstaelsens Vilkaar i Grunden de samme. Disciplene høre af Jesus selv, at Lazarus er død; de gruble ikke over, hvorledes Mesteren har faaet det at vide. Derimod kunne de ikke vel finde sig i, at kan izjen vil komme Jerusaleu saa nær (esier

deres Mening skulde han maaskee helst lade sit undergjørende Ord virke fra det Fjerne). Fortolkerne derimod ville gjerne indrømme Nødvendigheden af, at han selv maa gaae til Bethanien, men de kunne nu paa ingen Maade begribe, hvordan han dog i al Verden kan have faaet Dødsfaldet at vide. Det er visseelig heller ikke let at begribe. Fortolkerne maae virkelig see, at gjøre som Disciplene, høre sig i Ydighed under Christi Autoritet. — Hvorvidt dette eenfoldige Maad nu just i nogen synderlig Grad vil tiltale „Hermeneutikken som Videnskab“, er temmelig uvist; men vist er det, at det i Principet vil tiltale Evangelietroen.

Da Jesus kom, fandt han Lazarus liggende i Graven allerede i fire Dage. (Men Bethania var nærved Jerusalem, omtrent femten Stadier derfra.) Og mange Jøder vare komne til Martha og Maria, for at trøste dem over deres Broder. Da Martha nu hørte, at Jesus kom, gif hun ud ham imøde, men Maria blev siddende i Huset. Da sagde Martha til Jesum: Herre, havde du været her, da var min Broder ikke død. Men ogsaa nu veed jeg, at hvadsombest du beder af Gud, vil Gud give dig. Jesus sagde til hende: din Broder skal opstaae. Martha siger til ham: jeg veed, at han skal opstaae i Opstandelsen paa den yderste Dag. Jesus sagde til hende: jeg er Opstandelsen og Livet; hvo, som troer paa mig, om han end dør, skal han dog leve. Og hver den, som lever og troer paa mig, skal ikke døe evindeligen. Troer du dette? Hun siger til ham: ja Herre, jeg haver troet, at du er Kristus, den Guds Søn, som kommer til Verden. Og der hun dette havde sagt, gif hun bort, og kaldte hemmeligen sin Søster Maria, og sagde: Mesteren er her og kalder ad dig. Der hun det hørte, reiste hun sig strax, og kom til

ham. (Men Jesus var ikke endnu kommen til Byen, men var paa det Sted, hvor Martha mødte ham.) Da nu Søderne, som vare hos hende i Huset, og trøstede hende, saae, at Maria stod hastelig op, og gik ud, fulgte de hende, og sagde: hun gaaer bort til Graven, for at græde der. Der Maria da kom der hen, hvor Jesus var, faldt hun ned for hans Fødder, og sagde til ham: Herre, havde du været her, da var min Broder ikke død.

Det skulde nu slet ikke undre os, om de lærde Skriftfortolkere vilde finde, at den troende Tillegnelse, som den i det Foregaaende er karakteriseret, gjør sig Opgaven altfor let, idet den med Glet unddrager sig de mange eregetiske Besværligheder. Vi svare hertil, at alle Videnskabens lærde Bidrag modtages med Taknemmelighed, forsaavidt de understøtte og veilede den evangeliske Tankegang; men at vi isvrigt ikke kunne antage, at Guds Søn er kommen til Verden, for at forsøge de „eregetiske Besværligheder“. Seet fra Troens Synspunkt, er og maa Forstaaelsen være let, thi hvis den ikke var baade eensfoldig og let, kunde Evangeliet jo ikke være tilgængeligt for Alle. — Men i en anden Forstand er Tillegnelsen berimod ingenlunde let, og det turde maastee regnes med jom et af den videnskabelige Fortolknings allerfarligste Misgreb, at den gjør det besværligt, der burde være let, og derimod gjør sig det altfor let, som dog i Grunden er besværligt. At beraabe sig paa Christl Myndighed er vistnok i videnskabelig Henseende saare let, thi om Troens Væsen kan den rene Viden vel ikke sige Andet, end at Troen er Tro; men at troe paa Christus som Guds eenbaarne Søn, og i denne Tro have det evige Liv, er i Forhold til Eristsensen og Virkeligheden en saa anstrengende Opgave, at den strækker til for hele Livet. Ethvert Træk i vort Evangelium minder herom. Baade Disciplene og Søstrene forholdt sig jo troende til Christus,

og dog er det, som vilde Troen svigte dem i Prøvelsens Dieblif. Fortolkeren De Wette, om hvem det dog ingenlunde kan siges, at han unddrager sig „de eregetiske Besværligheder“, synes derimod at oversee Troens og Tillegnens Besværligheder, naar han i Anledning af Jesu Ord (V. 15): *Dg jeg er glad for Ederes Skyld, at jeg ikke var der, paa det I skulle troe, ikke kan tilbageholde det Spørgsmaal: „Aber waren die Jünger noch so glaubenschwach, daß sie dieses sinnlichen Befestigungsmittels bedürften?“* Ja saaledes gaaer det. Disciple ne ere „glaubenschwach“, naar det gjælder om at forstaae Herren; Theologerne ere „glaubenschwach“, naar det gjælder om at forstaae Disciple ne: af, vi ere alle „glaubenschwach“, og vor svage Tro trænger idelig til fornøyet Bekræftelse. — Saa lang Tid havde disse Disciple nu vandret med deres Herre og Mester; saa ofte havde de hørt hans Forudsigelse, at det burde ham, at drage op til Jerusalem, og lide meget; saa haardt var Peder bleven trettefat for hans: „Herre spar dig selv“ (Matth. 16, 22), og endda kunne de ikke tilbageholde deres Indsigelse (V. 8): *Mester, nyligen søgte Jøderne at stene dig, og du drager atter der hen? Endog efterat Jesus havde mindet dem om, hvor trygt Den vandrer, der vandrer om Dagen, og dernæst erklæret dem reent ud, at han egentlig gik til Bethanien, for at opvække Lazarus, og bekræfte deres Tro (V. 11—15), følge de ham med et tungt Hjerte*).*

*) Den Maade, hvorpaa Lücke og De Wette opsatte Thomas's Ittring (V. 16), kunne vi ikke bifalke. „Thomas,“ siger D. W., „spricht nicht in halber Verzweiflung (Ihol.): damit thut man dem ohnehin verrufenen Apostel Unrecht; er hegt zwar, trotz der Beruhigung, V. 9 s., noch ernstliche Besorgniß, drückt aber eine edle Entschlossenheit aus.“ Men a) Hovedspørgsmaalet er ikke, om Disciple ne kunne beslutte sig til at følge med Jesus, thi det forstod sig

Hvad det fromme Søsterpar angaaer, da er deres Sjælsanliggende vistnok her et ganske andet end Disciplenes, men med Troen selv gaaer det dem dog omtrent paa samme Maade, som disse. Før Fortolkerne afflge den endelige Dom over det fjerde Evangelium, bede vi dem, endnu en Gang at kaste et Blik paa disse Søstre, hvis Billede er opfattet ikke blot af Evangelisten Johannes, men ogsaa, skøndt i en anden Belysning, af Evangelisten Lukas (10, 38—42). Det Dptrin, om hvilket Lukas beretter, minder os om en tidligere Tid, da Jesus modtages som Gjæst i Marthas Huus. Træt af Reisen, hviler Herren sig her i denne elskelige Familiekreds, og foranlediger enhver af Søstrene til at lægge sin sjælelige Eiendommelighed for Dagen. Ved Broderens Død er nu Alt forandret i Marthas Huus, og dog gjenkjende vi endnu begge Søstrene i deres Sørgebragt. Den samme Martha, der i sit huuslige Forhold var saa urolig virksom, og af hjærlig Omsorg for den dyrebare Gjæst „shlede med megen Opvartning“, er ogsaa her i sin dybe Sorg over den elskede Broders Død endnu urolig virksom, og søger sin Trøst i megen Meddelelse.

vel af sig selv. b) Eftertrykket kan i denne Sammenhæng ikke falde paa den truende Fare, thi Herren havde jo i dette Dieblif søgt, at indgyde Disciplene Frimodighed. c) At Th. desuagtet seer Faren og Doden ligesom sine Dine, beviser, at han har overhørt Mesterens Tale, og fortolker hans Ord som en Tvivler. — „Es offenbart sich in diesem Zuge des Thomas derselbe Charakter, der sich in jener Erzählung, E. 20, 25, ausspricht. Er vermag es nicht sich über den reflectirenden Verstand und die Gefahren, welche dieser sehen läßt, zum festen Vertrauen, zum kindlichen Glauben zu erheben, der alle Bedenklichkeiten verbannt, sobald er sich auf göttliche Verheissung stützen kann.“ (Thol.)

Den samme Maria, der „satte sig ved Jesu Fødder og hørte hans Tale“, og glemte det udvortes Mangsfolbige over det ene Forvødne, sidder nu ogsaa her i de Sørghendes Forsamling hensunken i inderlig stille Smerte, og glemmer det Udvortes, og ændser ikke, hvad der foregaaer omkring hende. Herre, havde du været her, da var min Broder ikke død, med disse Ord modtager Martha (B. 21) den bittert savnede Hjælper, og i det samme Udbrud tolker Maria (B. 32) sin Bedrøvelse for den guddommelige Mester. Men, medens Martha, hvormeget hun end i Stemningen vakler, dog holder sig opreist, og strider i Samtalen (B. 21—27) med Herren, for at vinde et Haab, hør Følelsen saaledes overræbset Maria, at hun strax maa falde ned for hans Fødder, og give sig Luft i Taarer*).

Der Jesus da saae hende græde, og saae Tøderne græde, som kom med hende, rørtes han i Aanden, og blev heftig bevæget, og sagde: Hvor have I lagt ham? De sagde til ham: Herre, kom og see. Jesus græd. Da sagde Tøderne: see, hvor han elskede ham! Men Nogle af dem sagde: kunde ikke han, som aabnede den Blindes Dine, have gjort, at og denne ikke var død? Da rørtes Jesus atter inderlig, og kom til Graven. Men det var en Hule, og en Steen laae derved. Jesus sagde: tager Stenen bort. Martha, den Dødes Søster, siger til ham: Herre, han stinker allerede, thi han haver ligget i fire Dage. Jesus sagde til hende: sagde jeg ikke, at dersom du kunde troe, da skulde du see Guds Herlighed?

*) Sammenligne vi endvidere Joh. 12, 1—3 med Luk. 10, 38—42, vil den indre Overensstemmelse mellem disse Charakterbilleder være fuldkommen indlysende.

At Jesus „rørtes i Anden, der han saae Maria græde, og saae Jøderne græde“, at han blev „heftig berøget“ og — „græd“, at han „rørtes inderlig“ selv i det Dieblik, da han stod ved Graven, for at fuldføre Opvækkelsens Under, denne tilshneladende Modstgelse maa naturligtviis thynge paa Fortolkerne med mange „eregetiske Besværligheder“. Man kan nu her gjerne appellere til Dogmatikens Begreb om Christi dobbelte Natur, og forklare sig Forholdet saaledes: Jesus græder med de Grædende, fordi han som Menneſte har Medfølelse med Menneſtene; han lader Stenen tage bort fra Gravens Hule, fordi han som Guds Søn veed sig at være Dødens Herre. Men, endstjøndt denne Forklaring, sætningsviis betragtet, er aldeles rigtig, lider den dog af en saare betænkelig Svaghed, og kan umulig afgive nogen rationel Begrundelse. — Hvad Dogmatikens Begreb af Gud = Menneſtet angaaer, maae vi for det Første bemærke, at dette Begreb er saa langt fra at staae høiere end den evangeliske Beretning, at det meget mere er en Abstraction af Troesbekjendelsen og Evangeliet. Har nu det saaledes abstraherede Grundbegreb i sig selv ingen selvstændig Fornuftgrund, saa forraader det endhydermere sin Usmagt derved, at dets videnskabelige Indhold opløser sig i almindelige Sætninger, og forsaavidt maa savne alle Virkelighedens umiddelbare og uundværlige Mellembestemmelser. At Guds Søn har med inderlig Veemod funnet føle de Dødeliges Kummer og Nød i et Dieblik som dette, da han stod ved Lazarus's Grav, lader sig endda til Nød forklare af det almindelige Begreb om et Gud = Menneſte, thi Medfølelsens stille Veemod forudsætter just den uendelige Overlegenhed; men, hvorledes Christus har funnet røres saa stærkt, at Grundtextens Ord endog tyder hen paa en aandelig Rystelse, lader sig ikke udlede af noget dogmatisk Begreb. Döshausens fromme Bemærkning, „daß er über den Tod und dessen Schrecknisse überhaupt als Sold der

Sünde geweint habe", ligger, ifølge De Wettes kritiske Bemærkning, ikke i Terten, og selv om dette „überhaupt" endog lagdes ind i Terten, vilde det dog som en blot almindelig Reflexionsbestemmelse svække det umiddelbare Indtryk.

Kun, naar vi ombytte den rationelle Begrundelse med den troende Tilsegnelse, kan Forstaaelsen komme. — Hvo bærer vel den største Byrde, det Menneske, der hjælpes af en Anden derved, at der skeer et Under, eller det Menneske, der kun kan hjælpe en Anden derved, at det forundes ham, at gjøre et Under? For en flygtig Betragtning kunde det vel synes, som var kun den Første at kalde en Lidende, efterdi han er en Nødlidende. Men, see vi nærmere til, vil Forholdet vise sig omvendt. Den, der skal hjælpes af en Anden ved en Undergjerning, kaster stiar en Deel af sin Byrde over paa denne, og er dog endnu, som var han alene den Besværede, fordi han ikke kan i sig selv overvinde det Selviske. Men Den, der er kaldet at yde en Anden guddommelig Hjælp fornedelt Underet, maa bære den hele Byrde, og dog være, som var han slet ikke besværet, fordi han i sig selv maa tilintetgjøre det Selviske. Forsaa vidt Undergjøreren er et Menneske, kan han jo ikke gjøre Underet ved egen Kraft (thi ved sig selv formaaer han Intet); men skal Underet skee alene ved Guds Kraft, med hvilken ubetinget Tillid maa da dette Menneske ikke stole paa den Almægtiges Bistand? Den ubetingede Tillid forudsætter igjen en ubetinget Lydighed: den ringeste Trivsel kan paa drage Undergjøreren Guds strenge Straf.*) — „Men," kunde Noget sige, „om nu ogsaa denne Forklaring lod sig anvende paa Moses og Propheeterne, kan den dog ikke anvendes paa Chri-

*) Saaledes blev Moses straffet af Jehova, fordi han tvivlede, der han skulde slaae Klippen med sin Stav (4 Mosb. 20, 9—12).

flus. Moses og Profeterne vare strøbelige Mennesker, som vi Andre, og maatte forsaavidt bære tungt paa Lydighedens og Selvfornegtelsens Byrde; men Christus er jo det fuldkomne Menneske, i hvis usyndige Natur det selviste Princip aldrig raader; for ham maa Byrden være let. Moses og Profeterne stode vel i et inderligt Forhold til den Almægtige, forsaavidt der skete Tegn og Undergerninger ved dem; men dette Forhold var dog alligevel et Troes-Forhold. Da nu Troen i ethvert Menneske forudsætter Trois lens Mulighed, er det forsaavidt forstaaeligt nok, at hine udvalgte Mænd maae have sølt sig i stor Spænding og hemmelig Sjæleangst, hver Gang de fandt sig opfordrede til at forsøge en Undergerning. Men med Christus er det en ganske anden Sag. Hans Forhold til Gud er jo ikke et blot Troes-Forhold, men et over Troen og Troivolen høit ophøiet Videns- og Vissheds-Forhold, begrundet i Sønnens Væsenseenhed med Faderen." — Det er fornemmelig den dogmatiserende Speculation, der, idet den lader Indtrykket af Jesu menneskelige Gristens forsvinde i immanent, metaphysisk Guddommelighed, foranlediger flige Indbendinger. Er det sandt, at Den, der hjælper ved et Under, bærer større Byrde end Den, der hjælpes; er det sandt, at Virkelighedens og Endelighedens Byrde, menneskelig talt, ikke aftager, men stiger med Guds-Forholdet selv: saa er det vel ogsaa sandt, at Verdens Frelser har en Verdens Byrde, hver Gang han udtrafte sin Haand, at hjælpe de Lidende ved et Under. Det er en saadan Opfattelse, vort foreliggende Evangelium fra alle Sider forudsætter og befræfter. Igjennem de enkelte Mennesker træder Christus overalt i et umiddelbart Forhold til den hele nodlidende Menneskeslagt. Hvilke Følelser maa Efterretningen om den syge Lazarus dog ikke have vaet i Hans Sjæl! Mon de Deeltagendes Bekymring, mon Søstrenes Angst og Bedrøvelse vel kunde komme i Betragtning, naar vi ret

ville tænke paa Forløserens inderlige Medlidenshed med den døende Ven? Jesus seer, at Lazarus's Sygdom maa tjene til Guds Ære, at Hjælpen maa komme ved et Under; og dog følger han ikke Medfølelsens umiddelbare Tilskyndelse, gjør ikke strax Underet, iler ikke strax til Bethanien, men holder sig rolig, og bliver endnu to Dage paa det Sted, hvor han var. Denne dvælende Langsomhed virker smertelig paa det naturlige Gemt, der higer utaalmodig efter Hjælpen. Alle de deeltagende Venner i den By, „hvor Martha og hendes Søster vare“, vilde vel, om det var muligt, tilraabe ham: kom, o kom, før det er for sild! de bedrøvede Søstre vilde vel tilraabe ham: kom, o kom! vi bede dig for din Barmhertigheds Skyld, kom, o kom, vi besværgede dig ved dit Venfkab for vor Broder Lazarus, kom, o kom, før det er for sildig! — Saa synes da Menneskenes Børn at være mere medlidende end Guds egen Søn. Denne Medlidenshed er de Nødlidendes Svaghed formedelst det Selviske. Men Forløseren tør ikke følge nogen selvist Tilskyndelse; hvad der skal skee, skal skee til Guds Ære; saa maa han betvinge den mennekelige Medfølelses utaalmodige Higen, saa maa han fornegte sig selv, og være Selsfornegtelsens Byrde. Langsomt og roligt forbereder han Underet, langsomt og roligt strider han til Udførelsen. Og, medens Hjælperen nærmer sig saa langsomt, ere de sorgende Hjerter nærved at forjage i Kummer og Smerte; men, i hvis Sjæl Smerten dog har trængt sig dybest ind, er der kun Een, der veed med sig selv. Og, medens den guddommelige Trøster nærmer sig Graben Trin for Trin, ere de mange Deeltagende forenede i Klager og Taarer, som vare de alle lidende; men hvo iblandt disse Lidende, der lider meest, er der kun Een, der veed med sig selv. See, Verdens Frelser bærer Medlidenshedens svære Byrde, idet han gaaer den langsomme Gang til Lazari Grav. Saa tung var denne Byrde, at Menneskens Søn var nærved at segne under dens Vægt, saa

inderlig var denne Smerte, at Herren rørtes i Anden og blev heftig bevæget, da han saae den dybt bedrøvede Søster græde, og saae Jøderne græde, som kom med hende. Saaledes kunne vi da forstaae, at han et Dieblik maatte boie sig under Medfølelsens Byrde, og sænke sig i Endelighedens Smerte, og græde med de Grædende.

Da toge de Stenen bort, hvor den Døde var lagt. Men Jesus oploftede sine Hænder og sagde: Fader, jeg takker Dig, at Du haver hørt mig. Dog jeg vidste, at du altid hører mig; men for Folkets Skyld, som staaer omkring, sagde jeg det, at de skulde troe, at du haver udsendt mig.

Den Troende, der i dette Optrin hører Bønnens Ord, kan ikke forstyrres af Kritikens moderne Summen. Lad Halbhegelianeren Weiße kun kalde denne Bøn „ein Schaugebet“, det skader ikke; men, at den theologiske Fortolkning stemmer i med, og vil kritisere os „Jesu Bevidsthed“ og mestre Evangelistens Fremstilling, kan i et Optrin som det nærværende ikke andet end virke forstyrrende. Har Hermeneutiken virkelig udgrundet Gud-Menneskets Hemmelighed, da bede vi den i Videnskabens Navn, at den snarest muligt gjør sin nye Opdagelse bekendt*); men, er det kun den sædvanlige

*) „Aber um des dastehenden Volkes Willen sagte ich es, damit sie glauben“ u. s. w. Das Unpassende dieser Wendung muß man anerkennen, ohne mit Dießenbach (Berth. fr. Journ. V, 1. S. 8). B. 42. für unächt, oder mit Strauß II. 162. die ganze Erzählung für unhistorisch erklären zu müssen. Man hat nur (wozu Lücke I. A. geneigt war) zuzugeben, daß der Evang. Jesu diese Worte geliehet habe, und zwar dies Mal nicht aus seiner subjectiven Ansicht, sondern indem er sich richtig in

Fortolkningsraifonneren, der igjen vil lade fig høre, da hyde vi Theologerne i Evangelietroens Navn, at de med fømmelig Grefrygt for det Hellige enten ftrar forfoie sig bort fra Lazarus's Grav, eller dog forholde fig stille og rolige, medens Herren beder.

Det er en fuffende Indbildning, at den Kritik, der hensætter Betragteren i en vis Tilffuerro udenfor Begivenheden, ffulde være bedre ffikket til at vurdere Aabenbaringens Kjendsgjerninger, end den Kritik, der fører Betragteren deeltagende ind i Begivenheden, og ftrider for Tillegnelsen. Ikke ved at lægge Troen fra fig, kaste fig tilbage i Betragtningens Ræneftol og overgive fig til Tidens Tankegang kan Fortolkeren lære at udtyde Opvækkelfens Under; men ved at høre fig i Troen for Christus, og adfførge Evgighedens Tankegang kan et eenfoldigt Menneffe tilegne fig baade Ordet og Underet. Vil du fatte Jefu Ord til Martha: jeg er Opftandelsen og Livet, da maa din Stemning være fom Marthas, indviet til Døden. Vil du ret betænke, hvi Trefferen græder, da lad dit Hjerte først græde med Maria; vil du forftaae den Takkebøn, der lyder over Graven, fornem da først i Marthas Angft — en Dødningslugt fra Graven! — Hvorledes kunde det vel klarere udtrykkes, at Ordet og Underet i deres overnaturlige Verelvirking maae tjene Forløferens Selvaabenbarelse, end naar han selv i Bønnen vidner: for Folkets Skyld, fom ftaaer omkring, fagde jeg det, at de ffulle troe, at du haver udfendt mig.

Jefu Bewußtfeyn verfehte, nur aber den Fehler beging das, was in Jefu Seele lag, laut ausfprechen zu laffen. Denn in der That dürfen und müssen wir uns Jefu Bewußtfeyn von Gott und feiner Stellung zu ihm als ein ununterbrochenes, nicht an einzelne Gebetsmomente geknüpftes denken.
De Wette.

Dg der han dette havde sagt, raabte han med høj Røst: Lazarus, kom hid ud! Dg den Døde kom ud bunden med Jordeklæder om Fødder og Hænder, og hans Ansigt var ombundet med en Svededug. Jesus sagde til dem: løser ham, og lader ham gaae.

Skal Livets Ord udløse os af Dødens Vold, da maa det prædikes i Kraft; men skal det prædikes i Kraft, da maa det prædikes i Gjerning. Herren prædikede Ordet for Martha, før han gik til Graven; men det var, som havde Ordet ei den rette Kraft. Saa gaaer han da til Graven, og prædiker det samme Ord, og see, nu virker det i Kraft. Han prædiker det saa høit, at Verden dog maa høre: Lazarus hører det, og reiser sig i Gulen derinde. Han prædiker det saa viensynligt, at Alles Dine dog maae see, ja, see den Døde, ombunden med Jordeklæder om Hænder og Fødder, træde ud af Graven, og hilse — Verdens Lys. Saa prædikes Ordet i Kraft, Opstandelsens Ord: Jeg er Opstandelsen og Livet. Hvo, som troer paa mig, om han end døer, skal han dog leve. Dg hver den, som lever og troer paa mig, skal ikke døe evindeligt.

Christus er mægtig i Ord og Gjerning.

VII.

Jesus Christus er Verdens Frelser.

Verdens Frelser! Mon Verden nu virkelig ogsaa vil tilstaae, at den trænger til en Frelser? — „Det kommer vel an paa, hvorledes man forstaaer det. En Frelser er jo altid en Hjælp; men Hjælpen maa rette sig efter Trangen.“ — Hvad er det da, hvortil Verden trænger? — „Det er ikke let at sige. I Verden er Alt udstykket og deelt: Menneftenes Trang er ogsaa deelt. Saameget er inid-

lertid vist, at Hver bedst føler sin egen Trang, at Ingen trænger til det, han har, og Ingen har det, hvortil han trænger." — Hvad er da Verdens Drift? — „Ja, det er ikke let at sige. Driften er just, som Instinctet er, Instinctet raader sig selv. Saameget er imidlertid vist, at Driften driver, hvorhen den vil, at Hver maa følge sin egen Drift, og see at drive med Liden." — Hvad er da Verdens højeste Lov? — „Ja, det er ikke let at sige. Villiens Frihed er Lovens Grund; men Hver har sin egen Villie. Naar da Villien vender sig (hvad ofte skeer), maa Grunden jo vende sig med. Saameget er imidlertid vist, at Loven maa høie sig efter Villien, hvis Villien skal føie sig efter Loven." — Hvad er da Verden helligt? — „Ja, det er ikke let at sige. Helligt er Alt, hvad jeg tilbeder og dyrker; nei, Verden er ikke ugudelig, men hvo kan tælle dens Guder? Saameget er imidlertid vist, at der er Forskjel imellem privat og offentlig Gudsdyrkelse. I Stilhed dyrker Enhver sin egen Gud; offentlig dyrker man nu den Gud, der har vundet de fleste Stemmer." — Men hvad i al Verden er da denne Verden, denne Menneffenes virkelige Verden? — „Ja, det er virkelig ikke let at sige. Verden er, som man tager den til; de Forskjellige tage den forskjelligt. Folk, der gaae i det Praktiske, tage den gjerne som en Blanding af Ondt og Godt, der falder lidt udenfor Begrebet; men Philosopherne, der hvile i det Theoretiske, tage den helst saaledes, at den just falder sammen med Begrebet. Nogle mene da, at Verden i Kraft af Begrebet er Et og Alt, Andre, at den er det rene Intet; men Poeterne og de skjønne Aander ere allesammen enige om, at denne Verden er broget."

— For et overfladisk Blik er Verdens Herlighed uoverskuelig. Diet blandes af Phænomenernes Skin, og Hukommelsen fortvivler over Begivenhedernes Mængde. Den sammenlignende Forstand vil fastholde det Vigtigste, det Allervigtigste. Forgjæves! Det, der kom-

mer, er altid vigtigere, end Det, der spinder: den sidste Tid, det sidste Aar, det sidste Døgn er netop det Vigtigste, det Allervigtigste. — „Den vidløstige Sammenligning medfører altsaa kun Lids spille; man kan uden videre strax opstille den Regel: det Nærværende er altid det Vigtigste. Ved saaledes at gaae lidt grundig tilværks med Undersøgelsen, vil man ogsaa finde, at der er Raison i denne Verden, at den, med andre Ord, er vaagnet til Bevidsthed. At Verdens Bevidsthed er Gæt med den moderne Selvbevidsthed forstaaes af sig selv (hvis Verden ikke med Liv og Sjæl aabenbarede sig i alt det Moderne, hvorledes skulde den da aabenbare sig)“. — Saa lad da denne Bevidsthed tale sig ud, lad Verdensaanden selv undervise sin Discipel!

*

*

*

„Den Grundsætning, hvorpaa Altiværelsen bygger og er bygget fra Eghed o: fra Begyndelsen af, er nedlagt i de faa, men betydningfulde Ord: Alt maa gaae naturligt til. At denne Sætning ikke trænger til noget Beviis, følger ligefrem deraf, at den er en Grundsætning. Naturlærens Jagttagelser, den daglige Erfaring, den sunde Forstand, og fremfor Alt den umiddelbare Sandes Lærer os, at Sætningen er useilbar. Men hvad hjælper det, at have gjort en saadan Opdagelse, naar man ikke forstaaer at anvende den tilbørligt. Skal Grundsætningen gjøres frugtbringende for Erkjendelsen og Livet, maa den herse i hele sin Udstrækning ligesaa vel over Religionen, som over Poesien og Kunsten. — Alt maa gaae naturligt til: hvor frugtbar er dog ikke denne Sætning, naar det gjælder en Kritik over den aabenbarede Religion! Som Minerva i fuld Rustning fordum udsprang af Jupiters Hoved, saa udspringer nu af denne Grundsætning den ene veludrustede Hovedsandhed efter den anden. Enhver af disse Sandheder affaster strax Raisonnementets Omhybe, og staaer for den klare Bevidsthed i fuld

Kraft, og som med eet Slag; thi Verden er bleven sig selv bevidst. Her ere de da, disse Selvbevidsthedens korte, men fattelige og fyndige Sandheder, som de følge paa hinanden i logift Orden:

1) Der gives ingen Gud.

Religionen taler til os om en levende, allestedsnærværende Gud, en almægtig Skaber, som opholder og styrer alle Ting. Den aabenbarede Religion har paa sin Wiis Ret til at tale saaledes, forsaavidt den lægger an paa at smigre Gemyttet og opløste Manden. Men virkelig Sandhed er der dog alligevel ikke i denne Tale. Man forestille sig Religionens Gud, hvordan man vil, han maa dog altid blive en oververbdålig Gud; men en oververbdålig Gud er jo en overnaturlig Gud. — Religionen lærer om Skabelsen, at Alt fra Begyndelsen af er gaaet overnaturlig til; men vor faste Grundfætning kuldkaster denne Lære. Alt er fra Begyndelsen af gaaet ganske naturligt til! den moderlige Natur frembringer alle Ting, og gjør den almægtige Skaber umulig.

2) Der gives ingen Evighed.

Religionen lærer, at Sjælen efter Legemets Død gaar over i en høiere Tilværelse: Aabenbaringen forjætter os de Dødes Opstandelse. Det er en ældgammel Wiisdom, en saare trøstelig Lærdom; man skal ikke forsmæde den, endnu mindre foragte den. Men virkelig Sandhed har Lærdommen ikke. Det naturlige Liv er ikke evigt, hvorledes skulde det evige Liv da være muligt, naar Alt kun gaaer naturligt til. At Legemet Intet formaaer uden Sjælen, indrømmes af Alle; men lad os nu ogsaa betænke dette, hvad formaaer vel en Sjæl uden Legeme? Uden Hjerter kan jeg ikke føle: uden Hjerne kan jeg ikke tænke. Naar Legemet falder i Afmagt, besvimer Sjælen: Døden er den sidste Besvimelse.

Skulde Sjælen nu atter vaagne af denne Besvimelse; da kunde det kun skee under denne ene Forudsætning, at den fik et nyt Hjerte, altsaa et Hjerte, der ikke er af denne Natur, og en ny Hjerne, altsaa en overnaturlig Hjerne; men denne Antagelse er umulig, thi Alt maa gaae naturlig til.

3) Der gives ingen Samvittighed.

Naar Religionen indskærper os Forskjellen imellem Godt og Ondt, Ret og Uret, gaaer den ud fra den Forudsætning, at Gud, den Hellige, den Alvidende, kjenner hvert Menneskes Hjerte. Menneskets Viden med sig selv er da uadskillelig fra Guds Viden med Mennesket: Mennesket veed med Gud og sig selv, hvad der er Ret og Uret. Denne umiddelbare Samviden er det rette og egentlige Udtryk for Samvittigheden. Ved saaledes at omskrive Menneskets naturlige Bevidsthed om Godt og Ondt kan Religionen unegtelig gjøre Sædeligheden en stor Tjeneste; thi de fleste Mennesker have godt af at leve hen i hemmelig Angst for en Alvidende. Men Sandhed har denne Være dog alligevel ikke; thi — Alt maa gaae naturlig til. — Naar Religionen ret vil sætte Gemyttet i Røre, eller, som det hedder, „vække den sovende Samvittighed“, taler den i høie Toner om Menneskets indre, uendelige Selvværd, om den hiinsidige Gjengældelse, den hderste Dom. Ogsaa i dette Punkt maae vi anerkjende Religionens gavnlige Indflydelse; thi uden et saadant Apparat af overrerdelige Bevæggrunde vilde saa Mennesker gjøre deres Pligt i Verden. Men virkelig Sandhed bør ikke søges i en saa billedlig Tale. Middelmaadigheden mener nu rigtignok, at en ret udsørlig Raisonneren af naturlige Fornuftgrunde nok skal kunne hævde Samvittighedens Ret og Pligtlovens Uforfrænkelse, uden at man just behøver at røre for stærkt ved det Overnaturlige. Men det eneste Resultat, der kom-

mer ud af den hele Beviisførelse, er, naar man tager det res-
tringent og ret videnskabeligt, uden Tvivl — Middelmaadighe-
den selv. Skulde Pligtloven virkelig have sand og evig Gyldighed
formedelst Samvittigheden, da maatte Samvittigheden jo med det
Samme have en overnaturlig Gyldighed formedelst Pligten; men,
saa sandt Alt kun gaaer naturlig til, skal ingen Samvittighed
overleve Døden.“

„De store, eenfoldige Natursandheder, vi her have betragtet,
bære alle det samme Præg, kolde som Is, ublandede og rene
som den nyfaldne Sne.“ „Hvad nu de mange travle Mennesker
vilde domme, hvis de engang fik Tid at staae stille, og ret
betragte disse strenge Tilværelsens Korner?“ O Du, som dog
kjender lidt til Verdens Gang, lad det ikke undre Dig, at Menne-
skenes Børn ikke kunne trykke Naturmysteriets iiskolde Sandheder
til det varme Hjerte uden at gys; men fat kun Mod, hold Tanken
fast, og lær saa af denne Verdens Aand, hvad Viisdommen giver.
Ogsaa i denne Henseende gjælder det, at Alt maa gaae naturlig
til. Verdens Aand er Et med Menneskeheden's Aand, og bliver
kun sig selv bevidst i enkelte begavede Mennesker. Den store
Mængde maa til alle Tider leve hen i et aandeligt Halvmørke. Videt
er deres Tal, der føle Kraft og Mod til at hæve sig op i de fjellige
Høider, hvor Diet ikke blot overstuer, men ogsaa gennemstuer Til-
værelsen. Selv disse Enkelte forundes det kun i korte Mellemrum
at aande Erkjendelsens Åther; de maae da atter ned i Gemyttets
varmere Egne, i Menneskenes Brimmel, maae føle deres Begrænds-
ning, og finde sig i at arbejde under Endelighedens Tryk. Deraf
forklares det, at Verdens Idee kan blive sig bevidst i det enkelte
Menneske, uden at dette Menneske derfor er istand til at gjøre sig
til Et med Verdensaanden selv. Paa dette Punkt vil Du nu
ogsaa forstaae, at den rene Viisdom kan baade bekræftes og be-

negtes for hele Verden, uden dog at gjøre Verden Skade. — Fik Aabenbaringen Hævd paa en evig Sandhed, da vilde det see sørgeligt ud for den nærværende Verden. Streng er den hellige Lov, forfærdelig streng Retfærdighedens Dom: hvormange geniale Videnskaber, hvormange stolte Bedrifter, hvormange historiske Arbejder vilde den ikke forkue? Menneſtenaturen er allerede ſvækket nok under Religionens Paavirkning; ſkulde Evighedens Idealer tynge med endnu større Vægt, da maatte Slægten ſygne og ſegne under Byrden. See, derfor er det viſelig indrettet ſaaledes, at de Frommes Tal aldrig bliver uforholdsmæssig ſtort; at ſelv Troen i de Troende aldrig ganſke tilintetgjør, men kun forandrer og ſnarere forhøier den ſelviſt-omhyllede Verdensdrift. Hvormange Menneſter udtrykke vel i deres Liv den Sandhed, at der virkelig er en Gud til! De ſaa, der prøve derpaa, kunne i levende Live naturlighviis ikke trænge igjennem (det ſkulde da være ved en Slags Miſforſtaeſe). Verdensforſtanden vil altid vide at opfatte ſlige religiøſe Charakterer ſaaledes, at deres Exempel ikke virker for ſtærkt, men at de, ſom rare Undtagelſer fra den almindelige Regel, falde ind under en vis Art af den ſaakaldte hellige Galſkab. — Men ſee nu ogſaa til den anden Side. Hvis Gudsfornegtelſens ubetingede Natursandhed pludſelig trængte igjennem hos Alle, uden at en tilsvarende Culturforbedring med det Samme blev opnaaet, vilde det da ikke ligeledes ſee ſarligt ud? Menneſtenaturen er nu een Gang ſaa forunderlig indrettet, at den, ſkjønt der virkelig ingen Gud er, dog alligevel ikke kan undvære Religionens Trøſt. Kunde Mængden overbeviiſe ſig om, at der ingen Gud er; da vilde Lovløſhed, Selvraadighed og Frækhed ſtige til en hidtil ukjendt Høide; da ſkulde Culturens Værker og Hiſtoriens Ideer ſnart gaae under i ſandſelige Lysters Raahed, i materielle Nydelſers Barbari. Mængden er allerede opſættiſt nok: den taaler ikke den rene Sand-

hed. Derfor er det da nu ogsaa viselig bestemt, at Gudsfornegtelsen aldrig overstrider sit tilhørlige Maal. Faa ere de, som ved Tan-
kens Kraft kunne naae Aheismens dybere Grunde; endnu Færre
de, som saaledes formaae at betvinge alle Blodets og Vanens For-
domme, at deres Liv udtrykker den Sandhed: der er ingen Gud.
Godmodige Gemyskmennesker lægge Haanden paa Hjertet og for-
sikre, at der ikke kan gives nogen virkelig Gudsfornegeter. O, hvor
opbyggeligt! Verdensaanden maa smile, thi disse Daarer ere paa
en Maade vise. Menneskene ere i Regelen ligesaa blødagtige, naar
det gjælder en afgjørende Fornegtelse, som naar der kræves en af-
gjørende Bekræftelse. Menneskene have overhovedet i deres prak-
tiske Anliggender meer end nok at opgjøre og afgjøre med hinan-
den indbyrdes: absolute Afgjørelser kunne de trostigt overlade Hi-
storien og Skjæbnen. — See, dette er nu i en Hovedsum, hvad
Verdensbevidstheden veed om den høieste Wiisdom; vil Du gaae
videre, see da selv, tænk selv, prøv selv, om Du maaskee ogsaa kan
indrømme det Følgende."

„Kan Religionen aldrig ganske afvises, og dog heller ikke
ubetinget herse; da maa dens Indhold naturligtvis vedblive at
holde sig midt imellem Aabenbaring og Mythe, og den religiøse
Bevidsthed steds svæve imellem Bekræftelse og Benægtelse. Denne
dialektiske Svæven er betinget derved, at Menneske-Aanden virker
baade som Gemyt og Forstand. Forsaavidt Gemyttet har eenstidig
Overvægt, vil Individet kun blive en Troende; men kommer For-
standen til Herredømmet, maa Mennesket opgive Troen, og blive
en Vidende. For den Troende er Mythen en Aabenbaring; for
den Vidende er Aabenbaringen Mythe. Begge Bevidsthedsformer
ere Mennesket saa naturlige, at den ene af dem ikke engang ret
vilde kunne udvikle sig uden at forudsætte den anden: de forholde
sig indbyrdes, som den mandlige Natur til den kvindelige. Dvin-

dens Bevidsthed er væsentlig mytisk; deraf kommer det, at Religionen altid maa være hende det Absolute. En irreligiøs Kvinde og en fordærvet Kvinde ere i Grunden eenstydige Begreber. Hos Manden derimod bærer Forstanden herske; derfor sætter han Alt paa det Virkelige, oversætter Aabenbaringen i Mythe, og arbejder som en Vidende. En umiddelbar religiøs Mand og en frættet Mand ere i Selvbevidsthedens dybere Forstand Synonymer. Tal til en ædel Kvinde om Tilværelsens Grundforhold, om Livets helige Mysterier, sig hende saa, at Alt maa gaae naturlig til; hun vil ikke forstaae Dig, hun tør det heller ikke. Men vend Dig nu med den samme Tale til Manden: hans Smil vil strax sige Dig, at han har fattet din Mening og forstaaet Grundsatningens Hemmelighed. Den principielle Forskjel imellem begge Kjøen maa imidlertid ikke fastholdes altsor eensidig. Var der virkelig en saa dyb Kluft imellem Mandens og Kvindens ideelle Naturbestemmelse, da maatte de jo for bestandig frastøde og miskjende hinanden; men nu lærer den daglige Erfaring jo, at de ingenlunde frastøde, men meget mere tiltrække hinanden, og glæde sig i gjensidig Forstaaelse. Er Manden ikke uden Følelse, saa er Kvinden da heller ikke uden Forstand. Kan han ikke undvære Religionens Blomst, skjøndt han er en Vidende; saa kan hun heller ikke undvære Kundskabens Frugt, skjøndt hun er en Troende. I den skønne Forening af Mand og Kvinde har det virkelige Menneskeliv altsaa sit fuldstændige Udtryk; her er den rette Ligevægt imellem Gemyt og Forstand, Aabenbaring og Mythe. Spørger Du mig, om dog denne indre Ligevægt ikke ogsaa lod sig udtrykke i et enkelt Menneskes Liv; da seer Du nu selv, hvad der ligger i dette Spørgsmaal. At existere paa een Gang baade som Vidende og som Troende, er med andre Ord at existere saavel i Mandens som i Kvindens Bevidsthedsform, at være selv baade Mand og Kvinde (Androgyné). Vei

nu dit Øre til min Viisdom, og lad dit Sind være stille og roligt, at Du ret maa mærke min Tale; thi „Viisdommen kommer ikke ind i en arrig Sjæl, ei heller boer den i et Legeme, som er Synden undergivet“ (Viisbd. 1. 4). Du indseer let, at den androgyniske Existens, hvorom vi tale, naturligtviis ikke tør forverles med, hvad man ellers kalder en Pebersvendsexistens, være sig med eller uden Afsefe. Den mandlig-qvindelige Existens, hvis Begreb vi her skulle omhandle, kræver nemlig, at det eenlige Menneske væsentlig udtrykker det hele fuldstændige Menneske, saaledes, at han, skjøndt en Mand af Mand, har en Qvindes Sjæl, og, skjøndt en Vidende, dog tillige er en Troende. Et saadant Individ maa da ikke blot være et virkeligt, men tillige et ganske overordentligt Menneske, et Menneske-Individ af høiere Orden. Som saadanne Menneske-Individer af høiere Orden nævner Mystiken os Tvende: Adam og Kristus. For at forklare Paradiismythen, og gjøre det ret indlysende, hvorledes det egentlig er gaaet til, at det første Menneske har kunnet være Alfskabningens Middelpunkt, og forenet Universets modsatte Kræfter i sin Eenhed, saa at den Enes Fald nødvendigviis maatte drage hele den naturlige Verdens Fald efter sig, have mystiske Theologer fremstillet Adam som det oprindelige Guds-Billede, det fuldstændige over Kjønssforskjellen ophøjede Menneske-Individ, o: som Androgynne. Ved Ur-Menneskets Fald løsnedes alle Endelighedens Modsetninger; Elementerne rørte sig, det uhyre Verdensdyr splitte sig ad, og faldt fra sig selv i Slægter og Arter og forskjellige Individider, da Adam faldt fra sig selv — i Mand og Qvinde. Som Faldet er, maa ogsaa Opreisningen være. Bestod den første Adams Strøbelighed deri, at han fik en Eva, blev Ægtemand, spiste af Kundskabens Træ, og blev en Vidende; saa maa den anden Adams Fuldkommenhed, mystisk talt, jo vise sig deri, at han, skjøndt den sande, ægte Mand, dog ikke bliver Ægte-

mand; skjendt den Vidende, dog gjenføder Troen, og eksisterer som Naturkræfternes resituerede Genhed, α : som Androgyné. For en mythisk Bevidsthed seer dette nu altsammen meget dybsindigt ud, og kan gjerne udgives for en Aabenbaring. En Kvinde bør idetmindste troe det; ikke blot fordi Faldets naturlige Følge faldt som en Smerte paa hende, men fornemmelig fordi hun altid helst bør troe, at Manden kan undvære hende, idet hun dog føler med sig selv, at hendes Attraa skal være til Manden. Men, hvis en mandig Forstand nu ogsaa skal troe det altsammen: da indseer Du vel, at Sagen maa have sine store Vanskeligheder. See Dig om i den virkelige Verden; hvor finder Du vel det i sig fuldstændige Menneske, det overordentlige Menneske-Individ, der kan holde det ud at være paa een Gang baade en Vidende og dog en Troende? Det skulde da være en ret ærværdig Skikkelse, en Kirkens Præst; eller veed Du at nævne nogen Anden? Den ordinære Facultetstheolog skal Du ikke nævne. Theologen er en Mand, ja en Videnskabsmand, men ingen Apostel, endnu mindre en Kvinde. Den videnskabelige Theolog er Meget vidende, men Lidet troende. En sand Theolog har virkelig ikke megen Tid til at beskæftige sig med de egentlige Troesfager; han maa jo studere „Hermeneutiken som Videnskab“, og fremfor Alt „den kritiske Indledning“, og allermest i et kritisk Tidspunct, naar Mythen overskygger Aabenbaringen, og Evangelietroen ligger paa Sottesengen. — Du bliver urolig. Forhast Dig ikke, bliv ikke vred (Visdom kommer ikke ind i et arrigt Sind); men betragt endnu engang vor ærværdige Skikkelse. See dog ret paa Rettroenhedens kirkelige Velærværdighed, hvor han i sin Ordenstragt træder ind i Selstabet, grotest som en Mand, modest som en Jomfru. Finder Du nu ikke i denne Figur, i Dragt og Holdning, i Blik og Mine, i Ord og Stemme Noget af hün underfulde, mystiske Fordobbling, der tyder hen paa, at et saadant

Væsen maa ligesom have en dobbelt Sjæl? Synes det Dig ikke, at denne Fromhedens velærværdige Repræsentant netop bevæger sig i Rigevægten af det Mandlige og det Qvindelige, at han iblandt alle virkelige Menneſter allermeest ligner en Androgyné? — Der er neppe noget Træk i Middelaalderens Historie, der kraftigere beviser hiin Tids religiøse Alvor, end det strenge Forbud, hvorved Paven tilintetgjorde Præsternes Egteſkab. Det var et tyrannisk og naturstridigt Bud, — men fra Kirkens Standpunkt aldeles consequent. Det præstelige Coelibat er en ufravigelig Betingelse, hvis det skal lykkes Aabenbaringen at overvinde Mythen. Det Troens Vidne, hvis Borgerſkab er i Himmelen, kan ikke sætte Bo og blive Familienefader paa Jorden. Den Geiſtlige lever kun for at udbrede Guds Rige i Verden; men for at udbrede Guds Rige i Verden, maa han overvinde Verden; for at overvinde Verden, maa han ſtride med Verden; for ret at ſtride med Verden, maa han kjende Verden; for ret at kjende Verden, maa han være en Vidende. End ikke den klogtigste, meest forſøgte Verdensmand ſkal kunne overgaae den ſande Præſt i grundig Menneſtefundſkab og alſidig Erfaring. Den ſande Præſt maa kjende Alt, og dog være i Verden, ſom om han Intet kjendte. Han kjender Begjærligheden, men han tør ikke begjære; han forſtaaer fremfor nogen Anden, hvad Nydelse er; men han tør ikke nyde. Overalt maa han finde ſig berørt af denne Verdens Herligheder; men ſelv tør han Intet rore. Paa diſſe Vilkaar bliver vor Præſt da en Vidende; men Du fatter dog let, at der er en Verdens Forſkjel mellem den præſtelige og den profane Viden. Den profane, ſelvſiſte Viden hviler i Verdensbefreſtelse, og fører til Bantro. Den præſtelige Viden er bygget paa Selvfornegtelse, og finder kun Hvile i Troen. Kun idet den Geiſtlige paa alle Maader dræber Naturprincipet i ſig ſelv, kan det lykkes ham at forvandle det Nærværende til en Mythe; og, idet hans Bevidſthed uophørlig

forvandler Virkelighedens Verden til et mytthist Rige, forvandler den med det Samme Religionens Mythe til en virkelig Aabenbaring. Ved denne Forvandling bliver Præsten da vidende som en Mand og troende som en Kvinde, faaer Mandens Mand og Kvindens Sjæl, og hæver sig over dem begge. I et saadant Menneskes Haand kan Himlen betroe sin løsende og bindende Magt; thi han forstaaer at bruge den. See ham saa midt imellem Gravene, et Opstandelsens Vidne! om han vier de Døde til Himmerigets Fred, eller han dommer dem først til Skjærildens Qvaler: man maa dog troe ham, thi han er en Troende; dybt maa man høre sig for ham, thi han er en Vidende. Han staaer for Alteret, og vier Mand og Kvinde til uopløselig Forening, men selv indviet til Himmelens Dronning, kan han ikke vies til nogen jordist Kvinde: saa bør det jo altid Den, der velsigner, at være større end De, der velsignes. — Hvad tykkes Dig nu om det Ideal, der vil reise sig paa denne Basis? Ligner det ikke Aabenbaringens Idee til Punkt og Prikke: saa overnaturligt, det vil stige, saa unaturligt? At det i Kirken gik overnaturlig til, var Pavetroens faste Dogma; men, at det just derfor i Verden kun gik altfor unaturlig til, maatte Middelalderen omsider bekjende. Saa standsede Miraklet da tilfaldt ved Reformationen. Det var et nyt Syndefald. Som hele Verden faldt med Adam, saa faldt nu den ene saliggjørende Kirke med Præsten. — Det kirkelige Universum, der hidtil havde betvunget de stridige Elementer ved at concentrere sine Kræfter i hyperstepræstelig Eenhed, skilte sig ad og faldt fra sig selv i Troes-Slægter og Arter og forgjængelige Individuer, da Reformationens første Præst opgav sin androghnistiske Existens og faldt fra sig selv — i Mand og Kvinde *). Munkene rasede, Paven

*) „Hvorvidt den moderne Bevidsthed ikke blot i sin Dom over

tordne, Protestanterne jublede; men Verdensaanden smilte, thi — Alt maa gaae naturlig til."

Ekoletheologien, men navnlig i det delicate Punkt om Præsternes Egteskab skulde forraade nogen paafaldende Genfærdighed, vil den alsidige Læser jo bedst kunne sige sig selv. Middelalderens sædelige Standpunkt ligger, som man veed, en Grad lavere end det moderne. Ifølge Middelalderens affektiske Bevidsthed blev Præsternes ugifte Stand altsaa forbudt som den paalideligste Caution for Aandens Herredømme over Kjødet. Nutidens humane Bevidsthed sees derimod i Egteskabet et høiere Udtryk for Pligtens Opfyldelse. Den mod Naturdriften mistroiske Middelalder gik ud fra den naive Forudsætning: „det er en Mand lettere at gifte sig end ikke at gifte sig; ergo: tør Præsten ikke gifte sig“. Den moderne Bevidsthed gaar ud fra den omvendte Forudsætning: „det er lettere at springe Egteskabet over end at indgaae deri; ergo: bør Præsten opfylde sin Pligt og indgaae i Egteskabet, som en driftig og nyttig Statsborger“. Den eneste Vanskelighed, som bliver tilbage, naar det ægteskabelige Liv fremstilles som Ideals ufærdige Fordring, ligger saa blot i den vistnok synderlige Omstændighed, at Kristus selv, saavidt vides, ikke indgik i noget Egteskab. Braaden i dette Problem har Bibeltheologen, Kirkehistorikeren, Dogmatikeren og Symbolikeren, Dr. Karl Hase tilviøse ogsaa følt, idet han (Leben Jesu S 71) paa Ideens Vegne opkaster det sædelige Spørgsmaal, hvad der dog i al Verden kan have afholdt Kristus fra at gifte sig. Man sees nu let, at det for en middelalderlig Phantasi vilde være en Gru, at gaae ind paa denne Undersøgelse, og udmale sig den Herre Kristus siddende i Capernaum for Skatter og Afgifter med Røne og Børn. Men heri viser sig just den dybe Modsetning imellem Middelalderen og Nutiden. Uden at lade sig forbløffe af nogen

„Den stikreste Borgen for, at Religionen, skøndt den ikke har nogen virkelig Sandhed, dog aldrig vil ophøre at virke ved Sandhedens Skin, er den Omstændighed, at dens almindelige Hovedideer alt have formaaet at indtrænge sig i Folkebevidstheden og flere sig i visse bestemte, uudstøttelige Talemaader. Betænk dog, hvilken vidunderlig Trolddom der kan boe i en saadan tilshneladende Ubetydelighed, som en Talemaade er. Naar den kraftige Tanke finder et levende Udtryk, forenkler den sig deri, vører sammen dermed, og sætter sig fast i Talemaaden. Den kraftige Tanke er da i sin Fylde Idee. Idet Ideen springer ud med bevægende

borneret Indsigelse opfaster derfor ogsaa Dr. Hase (Streit-skrift. S. 105) i sund Tillid saavel til den lutheriske Humanitet, som til den moderne Bevidsthed det vidberømte christologisk - anthropologiske Spørgsmaal: „Mann, wo ist dein Weib?“ Ja, — „Mann, wo ist dein Weib?“ Hvis dette christologiske Spørgsmaal ret skulde udtømmes og behandles, saavel efter Bibeltheologiens, som efter Kirkehistoriens, Dogmatikens og Symbolikens strengeste Fordringer, da vilde Undersøgelsen vist blive af et uhyre Omfang, ja saa omfattende, at et theologisk - opadstrabende Hoved deri uden Tvivl vilde have nok for sin hele videnskabelige Løbebane. (Et saadant Værk kunde da maaskee bedst inddeles i følgende 3 Hoveddele: 1ste Deel for Licentiatgraden, 2den Deel for Doctorgraden, 3die Deel, en Afhandling i Videnskabernes Selskab.) — Skulde Noget imidlertid finde sig frastødt og foruroliget af den her fremsatte Anskuelse, da bør han visse-elig betænke, at den moderne Bevidsthed i dette som i alle øvrige Punkter er og vil være consequent, og da vel ogsaa maa have Ret til at udtale sig i alle sine Consequenser, uden Hensyn til vedkommende Forsatters egen subjective Mening.“

Verdensbevidsthedens private Anmærkning.

Kraft, lyder Talemaaden som Princip; men, naar Bevægelsen er endt, og Resultatet kommer, lyder Principet som Talemaade. Saaledes er Ordet — „Frihed“ til een Tid et vældigt, Alt bevægende Princip, til en anden Tid en tom og afmægtig Talemaade. Denne Forskjel har ingenlunde sin Grund i Ideen selv; thi den rene Idee, Ideen i og for sig, er egentlig sket Intet, eller rettere, den er — en Talemaade. „Frihed“, „Righed“, „Broderkærlighed“, „Menneskerettighed“, „Retfærdighed“, lutter Ideer, lutter Talemaader! Forskjellen bestemmes alene ved Phantasten og Liden- skaben. Den Talemaade, hvori Menneskene til en vis Tid concentrere al deres Liden- skab, forvandler Phantasten til en mægtig Guddom; for denne Guddom maae Alle ofre Liv og Blod: det er Ideen. Men, naar Liden- skaben har udraset, og Phantasten er mat, taber Gudbilledet sin Forgyldning: nu viser det sig, at den Idee, hvorfor man stred og blødte, kun var — en Talemaade. Saa- længe Talemaaden er Idee, kan man ikke røre den, uden at brænde sig; men, naar Ideen er affjolet til en reen Talemaade, kan man gjere ved den, hvad det skal være. Det gaaer med Talemaaden, som med et Skjydevaaben. Naar Pistolen først er skudt af, kan et Barn lege med den, uden at komme til Skade; men en ladt Pistol er et farligt Legetoi. Saaledes med Tale- maaden. Har den først udladet al sin Electricitet, kan man bruge den til behageligt Lidsfordriv; er den derimod ladt med en Lids- alders hele electricerende Liden- skab, maa man tage sig iagt, og omgaaes den med Forsigtighed. Det gaaer med Talemaaden, som med Ber- Snekken i den gamle Mythe. Naar Stibladner ikke brugtes, svandt den ind, saa liden og sin, at Guden Frey kunde rulle den sammen og bære den i sin Lomme; men drog den frem, og svulmede for Vindenes Medbør, blev den igjen saa rummelig, stor og stærk, at den bar alle Nøgaards Guder gjen-

nem Luften. Saaledes ogsaa med Talemaaden. Saalænge den hvider i sig selv, i Sproget, er den kun et lidet, ubetydeligt Ord; man fører den med sig overalt, uden engang at mærke det. Men, naar Tidens Vinde røre sig, og aande paa Talemaaden, og puste den op i Pathos; see, da pranger Ideen med alle Regnbuens Farver, fortryller Mængden, og løfter et heelt Folk fra Jorden opad — i Luften. Adspørg Historien, see paa det Forbigangne, be-
 tragt det Nærværende, og Du vil lære at forstaae, hvorledes det gaaer til, at Verden, uden at modsige sig selv, kan paa een Gang foragte og forgude en Talemaade. Dette gjælder ikke blot om de mange Ideer og Talemaader, hvorefter det virkelige Liv aller-
 nærmest maa rette sig; men det følger af Sagens Natur, at det fremfor Alt maa gjælde om det Overvirkelige, og da i Særdeleshed om Religionens Ideer og Talemaader. Du finder i Verdenshistorien ikke et eneste Folk, som jo paa sin Wiis antager et styrende Forsyn; men Du finder dog i Virkeligheden alligevel ikke et eneste Folk, der virkelig troer et Forsyn. Dette maa Du imidlertid ikke forstaae saaledes, at der naturligtviis i ethvert Folk altid ere Nogle, der troe, Andre, der ikke troe; denne Catechismusforklaring kan Du gjerne overlade til Præsterne. Men Sagen er væsentlig at forstaae saaledes: ethvert Folk maa med Hensyn paa Forsynets Styrelse nødvendigviis være baade troende og ikke troende. Heri er ingen Modsigelse, thi Tro og Vantro rette sig efter Omstændighederne. I overordentlige Tilfælde er ethvert Folk altid troende; men efter Virkelighedens Regel altid vantro. Hermed stemmer det, at det styrende Forsyn baade er en Idee og dog en Talemaade. For de overordentlige Omstændigheder er Talemaaden en kraftig Idee (Poeter og Præster kappes om at blæse den op i Pathos); i Hverdagslivets ordinære Forhold er Ideen igjen Talemaade, og Virkelig-

heden gaaer sin Gang. Løt til Omgangs sproget i Samfundets forskellige Kredse; overalt hører Du om „Vorherre“, om „Styrelsen“, om „Himmelens Billie“. Ordene: „Stjæbne“ og „Forsyn“, „Tilskikkelse“ og „Hændelse“, blande sig kaleidospix imellem hinanden. De Talende tænke vist ligesaa Meget ved „Styrelsen“ som ved „Hændelsen“, og ligesaa Meget ved „Himmelens Billie“, som ved et „Gud velsigne Dem“ og ved den Hilsen: „Adieu“. Imidlertid har man nu een Gang alle disse Talemaader, og det er det vigtigste. Føler man saa nogen Trang til Himmelens Bistand, kan denne Bistand let skaffes tilveie. Styrelsen er ikke langt borte; ja den kan endog saa med god Grund siges at være allestedsnærværende, efterdi den jo altid er nærværende i Talemaaden. Den religiøse Folkebevidsthed trænger i Regelen til idetmindste een Gang om Aaret at mindes om det guddommelige Forsyn. Hver Aarsdag er der i et Par Timers Tid under Gudstjenesten ordentligviis en Styrelse over det ganske Land. Det gaaer naturligt til; man samler sig til alvorlige Betragtninger, reviderer Tilskikkelsernes Budget for det syvundne Aar; seer med et uvisst Blik paa den uvisse Fremtid; saa gribes man af Anelser, saa falder man i Tanker, og see, saa har man Styrelsen. Dette er imidlertid endnu ikke den høieste Styrelse, eller rettere, det er endnu ikke Styrelsen selv i dens høieste og kraftigste Aabenbarelse. Denne indtræder først, naar voldsomme Overgreb, vilde Lidenskab, urolige Aander have sat Alt paa Spil, og bragt den almene Velfærd i Fare. Men under en saadan Krise kommer da ogsaa Styrelsen over Folket, og det for ramme Alvor. Med enhver Ubetydelighed kan Guds Forsyn naturligviis ikke befatte sig. Men, hvor en heelt Nation overvældes, og et heelt Folk er nærved at gaae til Grunde, der er Sagen af Vigtighed, der saaer altsaa Styrelsen Noget at tage vare paa. At Folkets Sag altid er den retfærdige Sag, for-

staaer sig af sig selv; at Himlen altid hjælper den retfærdige Sag, forstaaer sig ligeledes af sig selv. Kunne nu disse to Forudsætninger forstaae sig af sig selv, saa følger unegtelig heraf, at Himlen baade vil og maa og bør forhjælpe det forurettede Folk til dets Ret. Vil Mængden nu varme sig ved Himlens Retfærdighed, vil Patriotismen med Gød være gudsfrygtig, ville Begeistringens Talsmænd sætte Styrelsen i Pant for Begeistringens Seier; da skal Du just ikke trænge Dig frem, og sig det altfor høit, at Forsynets Styrelse kun er en Talemaade: det kunde i et saadant Dieblif bekomme Dig ilde. Men giv kun Tid, og Du skal see, at Sagen snart tager en anden Vending. Den hellige Lov er umenneskelig streng; den kræver ikke blot af Samfundet en vis almindelig Retfærdighed, hvad man saadan kunde kalde en Retfærdighed *en gros*; men den gaaer i det Enkelte, og kræver af ethvert Individ en ganske speciel Retfærdighed, en Retfærdighed *en detail*. At fyldestgjøre denne Fordring er yderst besværligt. Herregud! man er nu een Gang i denne Verden; og i denne Verden har enhver Capacitet, der vil tjene det Offentlige, dog altid et Dvintin personlig Egoisme eller idetmindste sin Smule Uergjerrighed, han endelig maa have anbragt med i den sociale Katastrophe. Vil man for Alvor det virkelige Diemed, tør man ikke regne det for noie med Midlerne. At Retfærdigheden vistnok i det Hele bør skee sin Ret, derom ere alle Retfærdige overbeviste; men, at man desuagtet ikke bør gaae altfor meget i Detailen, og især vogte sig for, at det altfor religiøse Hensyn ikke skal svække Handlekraften, derom ville fornuftige Folk jo ogsaa snart være i stiltiende Forstaaelse. Den altfor levende Idee om Guds ufravigelige Styrelse kan, som Du seer, under slige Omstændigheder let falde til Bejvær. Kun i nogle faa Dage vil den souveraine Magt som ved et religiøst Dictatur kunne lægges i Forsynets Haand; lidt efter lidt maa den

igjen gaae over til Folket, hvor den jo i Virkeligheden ogsaa hører hjemme. Denne gradvise Overgang, betinget ved den religiøse Stemnings gradvise Synken, finder Du nøiagtig angivet paa Bru- gen af Talemaaden, som Varmegraden paa et Thermometer. Først hedder det: „det Hele hviler i Styrelsens Haand“ (— Røgepunk- tet —); saa hedder det: „man kan nok overlade Noget til Styrel- sen, men er dog ogsaa opfordret til at gjøre Udførelse paa egen Haand“ (— adskillelige Grader under Røgepunktet —); endelig kommer den vittige Tvetydighed: „Hjælp dig selv, og Gud skal hjælpe dig“ (— meget nær ved Frysepunktet —). Her kan Du da igjen ganske rolig røre ved Talemaaden uden Fare for at brænde Dig paa Iden. Hvor Alt i denne Verden dog er viselig indrettet! Ja, er det ikke beundringsværdigt? Der er altsaa dog virkelig et Forsyn, skjøndt der i Virkeligheden ingen Gud og intet Forsyn kan være. Styrelsen throner i Himmelen, er allestedsnærværende, virker overalt, og udstrækker sit Scepter over Stater og Nationer, over Slægter og Individuer. Intet Menneſke og intet Folk kan faae Magt med Forsynet: Styrelsen styrer Verden. Men — hvilket Vidunder! — Verden styrer igjen Styrelsen. Menneſkene faae det jo med Gud og hans Forsyn accurat, som de selv ville. Behøves det, saa er Forsynet — almægtigt; generer det, saa er Forsynet — halvmægtigt; skal det endelig være, saa er Forsynet — afmægtigt. Formedelst Forsynets Almagt synke de frie Villier ned i den for Alle fælles Afhængighed; formedelst Forsynets Af- magt have de sig med fornyet Kraft til den høieste Selvstændighed. Det er Menneſkehedens Aand, der knæler for det almægtige For- syn, og tilbeder — sig selv. Det er Menneſkehedens Aand, der ophæver det afmægtige Forsyn, og reiser sig, at dyrke — sig selv. See, det er Frihedens Dialektik i den rene Selvbevidsthed . . . Du studsar, Ven! Det Hele synes Dig en udsel Gaade, en fortvilet

Modstgelse; see selv, tænk selv, prøv selv: Du vil omstøder sande, at Alt dog gaaer naturlig til."

„Med Religionens og navnlig med Christendommens fortsatte, humaniserende Virksomhed har det imidlertid en endnu dybere Sammenhæng. Denne humaniserende Virksomhed grunder sig paa Forholdet imellem Almeenaanden og den personlige Aand. Men, forat Du ret kan begribe dette Forhold, vil en flygtig Sammenligning imellem den phantaserende Middelalder og den reflekterende Nutid være Dig af Vigtighed. I Middelalderen var den personlige Aand langt stærkere end Almeenaanden. Rodfæstet i Gemyttets Dunkelhed, formet i Phantasiens Medium, behøvede Personlighedens Idee blot at styde et eneste dristigt Tankeskud, for at naae op fra Jorden og udfolde sin Krone i Himmelen. Som Ideens Bærer blev Individualiteten strax løsnat og inderlig frigjort fra Virkelighedens Alt beherskende Sammenhæng. Kom Religionens Idee til Gjennembrud i et Individ, saa brød Individet med Verden. Selv saadanne Individer, som, uden just at tage Veien lige imod Himmelen, holdt sig ved Endeligheden og arbejdede for jordiske Formaal, vare paa en Maade tillukkede for Almeenaandens altsidige Paavirkning. Hver Stand, hver Corporation, enhver udpræget Charakter bar, saa at sige, sin Verden i sig selv. Herfra den bratte Modsatning i Lys og Skygge, i Grupper, i Dragter, i Physiognomier, der gjør Middelalderen saa poetisk tiltrækkende. Disse stærkt markerede Individualiteter lode sig alene sammenholde ved et oververdsligt Foreningsbaand. Almeenaandens Form maatte nødvendigviis være theokratisk-kirkelig; thi kun den kirkelige Almeenaand er en Personlighedens Aand. — Hvilket Modbillede finder Du nu ikke i den moderne Tidsalder? Den stigende Civilisation afliber Individualitetens skarpe Kanter, oplukker Inderlighedens Allerhelligste, og اسپولerer hvert Menneskes

Sjæl til et reent og klart Reflexionspeil for hele den omgivende Verden. Middelaalderen holdt sig i Individualiteternes magiske Farvespil; Phantastebilledernes verkende Mangfoldighed var som Eventyrene i „Zusunde og een Nat“. Den moderne Bevidsthed nivellerer det Individuelle; hele Nutiden trækker i Uniform: Virkelighedens industrielle Mangfoldighed udstilles som paa en Bazar. Her er Grundbetingelsen for Ideernes friere Udberling, for de aandelige Gøders ligelige Fordeling. I Fortiden, ja næsten lige ned til den seneste Tid, maatte Menneffene nu og da føle sig trykkede af enkelte fremragende Genier, stolte Individualiteter, som ved deres personlige Overlegenhed altid holdt Mængden i en vis uafhængende Afstand. Det var et Aandsaristokratie, der hængende Friheden. Istedetfor at herske ligelig efter Begrebet, og uddele sine Gaver til Alle, var Ideen saa lunefulds, at den hvert Dieblif gjorde Personsanseelse, og som ved en Slags guddommelig Nepotisme kun søgte at pudse sine egne Dindlinge i Veiret, og begunstige disse Enkelte i en ganske overordentlig Grad. Naar en saadan Begunstiget da i kortere eller længere Tid lig en Aagerkarl havde suget Renten og Rentens-Renten af Menneffe=Aandens store Fælles-Capital, og omsider beriget sig med saa enorme Indtægter, at han ikke længere var istand til at rumme dem hos sig selv, forfaldt han til genial Productivitet, og kastede nu sine funklende Ideer ud iblandt Folket, som en halv overgiven Rigmænd kaster Guldspege ud af et Vindue. Det var jo skjønt, ja det var glimrende; men, Du seer dog vel, at det var uretfærdigt. Mængden modtog som en Naadegave, hvad der tilkom Alle som en Ret. Skulle Op-hævelser blev der ikke gjort, naar et saadant genialt Productet første Gang saae Lyset. Man samlede sig, og læste høit; eller man søgte Genksomheden for at fordybe sig i Indholdets Rigmænd. Kort sagt, man ansaae det nyfødte Mesterværk med en næsten religiøs

Udførelst, og sølte en næsten ligesaa barnlig Glæde, som de Udførelste, der paa Kongens Fødselsdag fik Lov at gaae hen paa Torvet og see Guldbælerne springe. — Først med den stigende Civilisation bliver Ideen retfærdig. Istedetfor at følge sine egne Indfald, og uddøle Gaverne i Hæng, bliver Ideen nu sat under Offentlighedens Control, og maa finde sig i at gjøre Ret og Skjel. Istedetfor at udførelste Enkelte til Genier, bliver Ideen da nødt til at gjøre Samfundet selv til Geni, at Ingen skal have Noget at klage. Istedetfor at styrte sig fra Personlighedens høie Tinde ned over Mængdens Drøst, som naar en brusende Fjeldstrøm styrter sig ned over de lave Sletter, og anretter en Oversvømmelse, maa Ideen nu smukt fordele sig i mange smaa rindende Bænder, maa sive gjennem Massen som igjennem en Mosgrund, at Lighedens ret kan trives, og det surrende Samfund grønnes vidt og bredt, lig en frugtbar Eng. Den høist anstødelige Ulighed imellem de Ødende og de Nydende forsvinder da lidt efter lidt i Aandens Verden. Enhver, der har lidt at yde til det fælles Bedste, maa stunde sig at komme frem med det, for det er for sig selv. „Men Den, der slet Intet har at yde?“ Ja, han har eo ipso Ret til at nyde. Seer Du, da der ere Mange, der yde, om end de enkelte Bidrag kun ere smaa, saa behøver den Modtagende jo slet ikke at gjøre Complimenter for nogen overordentlig Gave; han kan med usvækket Selvsølelse ganske rolig gjøre et Greb i de aandelige Bidrags offentlige Fælleskæsse, og, er han ikke altfor ubehændig, endog gribe saa Meget, at han selv bliver en Ødende. Dette er Humanitetens Lighed i den sande Almeenaand. Denne upartiske Aand gjør aldeles ingen Forskjel imellem Individ og Individ. Tvertimod! det gaaer jo nu med Almeenaanden i Individerne, som med Vædsken i samkvemhavende Kør: den staaer accurat lige høit i dem alle. Forskjellen vil i det Høieste kun være som et Drøp, og selv dette Drøp er jo

hvert Dieblif i Begreb med at dryppe sig ud. Er den moderne Mand ifølge sit Begreb, som Du seer, en aldeles upersonlig Mand, saa vil Du nu ogsaa heraf forstaae, at Nutidens fremherstende Charakter nødvendigviis maa være baade ukirkelig og irreligiøs."

"Men, om man nu end, støttende sig paa ovennævnte, uomstødelige Forudsætninger, med Sikkerhed kan paastaae, at Kirken aldrig mere vil gjenvinde sit middelalderlige Herredømme, at Christendommens Glandsperiode forsaavidt er forbi, og aldrig mere vil vende tilbage; saa vil Du af det Foregaaende dog let kunne indsee, at der endda bliver Plads nok tilovers for „den Korsfæstede". — Du kjenner dog Betydningen af den gamle Talemaade, „at krybe til Korset"? Det er et meget betegnende Udtryk. Naar En t. Ex. har gjort sig opstøvsig, men træffer sin Overmand, og nødes til at gjøre Afvig, saa hedder det jo, at han maa krybe til Korset. Men hvem er det nu, der, til Trods for den rene Selv- og Almeen-Bevisthed, dog idelig seer sig udsat for denne Ydmygelse? Forstaaer sig, det er ikke Staterne, ikke Nationerne, endnu mindre Publicum eller den offentlige Mening, der kryber til Korset; men det er? — „Individerne"! Ganske rigtigt. Hvor den upersonlige Almeenaand hæver sig og hersker med Valde, vil det altid knibe med de mange Enkeltes, med Individernes personlige Udkomme. Det kan derfor, selv i den meest ophyste Tidsalder, aldrig feile, at der jo altid maa findes en stor Deel Individer, der sukke for Himlen og — „krybe til Korset". Læg vel Mærke til, at Nutidens stærke Selvfølelse, der alene formaaer at bære „Frihedens" og „Lighedens" Ideer under den hele, uhyre Vægt af moderne Cultur, — at denne koloßale Selvfølelse egentlig først har kunnet rejse sig paa Basis af Middelalderens Christendom. Det gaaer naturligt til. Den classiske Alder gjorde Individerne til Statens Livegne; i de nordiske Folkeslags umiddelbare Natur-

stand var Individualitetskraften saa oversprubende, at Statsideen næppe kom tilshyne. Før et egentligt Retsforhold kunde danne sig, og en dybere Berelvirkning imellem Individerne og Staten grundlægges, maatte Folke=Clementerne blandes, og en høiere Magt aabenbare sig, at sanctionere Individets Uforkrænelighed. Det skete — ved Folkevandringen og Christendommen. Før at komme til deres rette, oprindelige Ret, maatte Individerne, de seivende saavel som de beseirede, først „krybe til Korset“. Kors-troen kronede Paven, og feirede sin Triumph i theokratisk Des-potisme, det er sandt; men under alt dette udsaaede den Frihedens Sæd. Reformationen befriede Samvittighederne; Revolutionen proklamerede „Menneskerettighederne“: det Sidste vilde været umuligt uden det Første. Korstroen og Selobevidssteden forholde sig som Mythen til Virkeligheden. Først maa den religiøse Tro objectivere Ideen, og kaste det frigjorte Selv op i Him-melen; dernæst maa den kritiske Tænkning begribe Ideen, og drage det handlende Selv ned paa Jorden; og see, saa staaer han der, den stærke, selobevidsste Mand, dygtig til at stride Frihedens Strid, og gjøre sine Rettigheder gjældende. Den gamle Verden lod sig dog nøie med eet ubetinget Formaal: enten maatte Individet da blive Middell for Staten, eller Staten Middell for Individet. Den moderne Verden er det derimod forbeholdt, at sammensætte tvende ueensartede, men lige absolute Formaal: Statens Idee og Individets uforkrænelige Ret. At de Bevægelser, som heraf opstaae, nødvendigtviis maae løbe lige imod hinanden, at Nutidens høirostede Præten om Orden og Frihed i alle Retninger følgerig er noget Nonsens, vil Du sagtens begribe. Den combinerede Opgave er en reen Modsigelse; denne Modsigelse kan kun opløses i Verdensløbet o: i den stedse fremskrydede Dialektik af Revolution og Reaction. I Revolutionen berise Individerne

deres naturlige Ret, idet de fuldfaste Staten. Revolutionens umiddelbare Conseqvens er Anarchie; i Anarchiet culminerer Individernes Overlegenhed: de Enkelte raade sig selv. Med Reactionen vender igjen den borgerlige Orden tilbage. Reactionens Energi famler sig i Dictaturet; og med Dictaturet holder Staten Standret over Individerne: Her seer Du da et skjönt Exempel paa den Alt forsonende, Alt formildende Magt, der ligger i Tiden. Samtidig kunne de tvende Souverainer jo ikke regjere; saa stiftes de til: den ene Dag Anarchie, den anden Dag Dictatur. Ligeligheden ligger i Afverlingen: jo hurtigere denne Afverling foregaaer, desto fyldigere er Friheden. Spørges der, hvilken af Parterne der i denne Brydning kan holde det længst ud, Staten eller Individerne; da maa Du udtrykkelig mærke Dig, at Individer og Individer ere tvende Ting. Individerne i Almindelighed holde det nok ud: de ere i Grunden langt stærkere end Staten; men Individerne i deres Enkelthed, disse virkelige, bestemte Individer, ja de holde kun maadelig ud: de ere i Længden langt svagere end Staten. — Hvad nu disse fortrykte Individer, der jo ogsaa have den absolute Selvfølelse med samt de uforfrænkkelige Rettigheder, uden dog at kunne skaffe sig Ret, — hvad nu disse mange Ulykkelige da skulle gribe til? Paa dette Punkt vil den personlige Mand aldrig ophøre at reagere mod Almeenaanden. Her ere flere Udveie; hvilken af disse Udveie den Enkelte vil vælge, beroer fornemmelig paa, hvad man kalder hans Naturel. NoGLE (og disse ere de ædleste Naturer) affjole da deres Garme i en indødt Trodsgheds kolde Resignation; Hoben lever hen i dunkelt Mismod, med forkuet Sind; men Mange ere der ogsaa, som i en saadan Modgang høre sig under Styrelsen, sukke for Himlen og lære af Præsten at krybe til Korset. — Ville nu de sociale Conflictter, alene for sig betragtede, til enhver Tid udsigede et saa

betydeligt Antal forurettede og forulykkede Individder, at den Korsfæstede allerede af denne Skare vil kunne samle sig en ikke ubetydelig Menighed, saa udvider det religiøse Gebeet sig endnu langt mere, naar vi tage Familielivet med, og see os om i de private Forhold. Her i Gemytternes stille, dybe Grunde er Individernes Strid vel ikke saa gienfhyllig og larmende som ude paa Historiens vide Verdenshav; men netop derfor er Smerten desto inderligere, og Trangen til Religionens Bistand desto føleligere. Den Tornekrone havde Ret, der han sagde til sin Dommer: mit Rige er ikke af denne Verden; det vil slige, han havde paa en Maade Ret, thi hans Ord maae forstaaes *cum grano salis*. Christustroen har virkelig Intet med Verdensriget at gjøre. Da den selv ingen Virkelighed har, kan den umulig holde Stand mod Virkelighedens Magter; derfor bliver Kirken nu ogsaa med den stigende Almeenaand stedse meer og meer tilbagetrængt af Staten. Almeenbevidstheden fordrer Religionsfrihed: den sande Religionsfrihed er jo Frihed fra al Religion. Men Religionen skal alligevel ikke være huusvild. Forviist fra Staten, vil den Korsfæstede finde en Tilflugt i Privatmandens Huus, og reise sit Alter ved Familiens Arne. Bærende sit Kors, vil han da gaae omkring fra Dør til Dør: Den, der trænger til ham, luffer Døren op; men, hvor der ingen Trang er, bliver Korsdrageren ikke indladt. Som Trangen er, maa ogsaa Hjælpen være: den religiøse Trang føder sin egen Hjælper. I denne Forstand kan Christendommen, hvormeget den saa end præker og protesterer, nu ikke skjule, at den dog alligevel er et Product af denne Verden. Det gaaer naturligt til. Havde det lidende Menneskehjerte ikke trængt til et Opstandelsesevangelium, saa var den Korsfæstede heller aldrig opstanden fra de Døde; det er med andre Ord: saa var Opstandelsesmythen aldrig bleven troet i Verden. — Det bliver jo ofte nok gjentaget, at Menneskets

Væsen er en Modsigelse, som Digteren siger saa pathetisk: „Vas ist der Mensch? Halb Thier, halb Engel“. Hver Gang nu „den halve Engel“ ikke kan finde sig til Rette i Tideligheden, maa „det halve Dyr“ naturligviis til at drages med Evigheden. Isolerer Individet sig, og vil leve alene, saa kommer Tungstindigheden og sætter sig hos ham, og gjør ham Selskab. Alt, hvad Tungstindigheden medbringer til privat Underholdning, bestaaer alene i et dunkelt Glar, at see igjennem. Saa sidder Tungstindigheden med det dunkle Glar og seer, og seer paa den Censomme; saa sidder den Censomme med Tungstindigheden, og seer, og seer — igjennem det dunkle Glar — ind i Evigheden. Forbliver Individet i de naturlige Forhold, og slutter sig nær til „de Kjære“, saa inderlig nær, at han umulig kan rive sig løs, fordi han føler med sig selv, at han ikke kan leve uden dem; hvad saa? Saa kommer Døden, og dicterer Skilsmisse. Med den Døde har det ingen Nød, han fik den bedre Deel: „han er jo vel forvaret“. Var han end nok saa utrokelig, før han gik bort; da Døden kom, da blev han trøstet. Men de Sorgende, hvis Hjerter bløde; de Efterlevende, der nu ikke kunne leve og dog skulle leve, ja, de trænge til Trøst. Naar Huusfaderen dør, maa Familien krybe til Korset; det er en gammel Historie. Derfor seer Du jo ogsaa i alle Sørgehuse Landet over Sortkjolens Mand foran den sorte Kiste. Der er dog virkelig ingen Præken, der virker saa kraftig, som en god Ligpræken. Betænk nu, hvormange tusinde Ligpræken, der selv i et lidet Land blive holdte imellem Aar og Dag, og Du vil faae et Indtryk af, hvad Religionen er for de Lidende, hvad den Korsæstede endnu daglig udretter som „Verdens Frelser“. — I Brudekammeret er Aabenbaringen — en Mythe; i Ligstuen er Mythen en Aabenbaring. See saa gaar Alt naturligt til: Menneskene komme igjennem Verden.“

„Hvad siger Du? Det Hele en Illusion! — Nei seer man det, hvilken Viltsdom der dog kan bære i en velindrettet Mennekehjerne: Alt, ikke Dette eller Hiint, men Alt, det Hele er en Illusion. Hermed er for Næsten sagt saare Lidet, uendelig Meget, alt eftersom man tager det til. Det er en let Sag, at erklære det Høieste for en Illusion; men seer Du, min Ven, det kommer an paa, i hvilken Dybde og med hvilken Tilforladelighed Erkjendelsen besiddes. Sindets Blodagtighed, der ikke kan taale Tilværelsens Tryk, Følelsens Overvætteshed, der ikke vil finde sig i — „uverdige Skranker“, Indbildningens selvshge, prætentjose Uvorenhed, der dog alligevel ikke kan sætte „Idealet igjennem“, afpresser jo ofte nok især de ungdommelige Hjerner den traurige Tilstaalste, at Livet er et Spil, Dyden et Syfleri, Pligten et Paafund, og Sandheden en jammerlig Illusion. Imod dette Slags Udghjælfelser vil den fornuftige Virkelighed dog altid beholde Ret: paa slige pathetiske Udraab kan her aldeles ikke reflecteres. Opgaven er, at fatte, hvori Illusionen egentlig bestaar; men, for at fatte dette, maa man gjøre sig Rede for, hvad det saakaldte Absolute, det Ubetingede, er, naar det nærmere bestemmes. — At forestille sig det Absolute som personlig Gud, forraader, ifølge vort Foregaaende, en umaadelig dum og fingertht Illusion. Denne Illusion, der er for Bevidstheden som en Hinde for Diet, virker bedøvende blandt Andet derved, at Villien boier sig under en hiinsidig Lov, istedetfor at have Loven for sin Gjerens og Ladsen i sig selv alene. Tilgædes er det, at tillægge det Evige, være sig nu, i hvilken Form det vil, nogenstomt helt positiv Gyldighed, det Samme som, reentud sagt, at tage sin egen Frihed ved Næsen og lade sig fange i en høist besværlig og forsaavidt beklagelig Illusion. Du vil dog let indsee, at det Evige ikke kan tillægges ubetinget Gyldighed, uden at saadanne Ideer, som f. Ex.: Sandhed, Retfærdighed, Hellighed, Kjærlig-

hed o. s. v., ligeledes maae gjøre Krav paa ubetinget Gyldighed. Da nu disse Ideer umulig lade sig virkeliggjøre i den nærværende Verden, saa maatte den menneskelige Villie, hvis den ubetinget skulde bindes og forpligtes til flige ubetingede Ideer, jo eo ipso forpligtes og bindes til noget Oververdseligt og Hiinsidigt, altfan til Noget, som slet ikke er. Nei, istedetfor at gaae hen i mystisk Uklarhed og svække sin Handlekraft ved overjordiske Hensyn, bør den mandige Bevidsthed snarest muligt gjøre det af med alstensk illusoriske Forestillinger og erkjende det Absolute, det Ewige, det Ubetingede, for hvad det er, en tom Tante, en Abstraction, et Intet. Dette Skridt, naar det, vel at mærke, gjøres tilgavn, vil oieblikkelig forandre Udseten og løse Fortrykelsen. Mennesket bliver nu ikke blot som Gud til at kjende Godt og Ondt (hiint første Fremskridt var endnu kun en ringe Begyndelse), men det fuldkomne er, at Mennesket bliver aldeles befriet fra Gud og just derved bemyndiget til i egen Person at bestemme, hvad der er Godt og Ondt. Det vilde kun være en ny Daarstab og en endnu jammerligere Illusion, hvis vi her vilde slaac over i de meget yndede Talefigurer, og siige, at Gud er immanent i Menneskeheden, og hvert Menneske sin egen Gud. Slige Talefigurer anvendes kun, naar man vil besnære Dumheden og smigre Phantasten. I den rene, praktiske profaiske Stiil lyder det ganske ligesfrem: der er slet ingen Gud; det Ubetingede, det Absolute er ligesaa lidt paa Jorden, som i Himmelen. — Det er dog virkelig en meget tvetydig Compliment, at kalde Menneskeheden den immanente Gubdom; det er endnu mere urimeligt, end hvis Nogen vilde paastaae om sin Kjole, at Kjolen i dens Heelhed var en ægte Hæielskjole, skjøndt han dog maatte indrømme, at hver Traad og Trævl var ganske simpelt Uldgarn. Menneskeheden eksisterer jo kun i Mangfoldigheden af de menneskelige Indvi-der; men siig os dog i det Ubetingedes velsignede Navn: hvad er et

Menneske=Individ? Naar det hedder om det legemlige Menneske: „af Jord er Du kommen, til Jord skal Du blive“, maa det da ikke gjælde om det sjælelige Menneske: „af Intet er Du kommen, til Intet skal Du blive“. — Tag Dig nu ivare, at Du ikke miskjender Nanden! Læren om det Ubetingedes Intethed foredrages jo ingenlunde i den Hensigt, at Du nu siebliffelig skulde gaae hen og lægge Haand paa Dig selv, for at blive, hvad Du allerede er — et Intet. Til et Selvmord kan Du altid naae: det er ikke værd at forhaste sig. Intethedslæren foredrages tværtimod i den Hensigt, at den, rigtig forstaaet og vel fordsiet, maa indgive Dig forhøiet Mod, fornøjet Kraft og fornyget Lyft til ret at leve og prøve Livet i alle Retninger. See Dig kun om, hvor Du staaer! Du staaer nu ikke, som Præsterne sigte saa opbyggeligt, paa Grændsen imellem tvende Verdner, og altsaa dog uenig med Dig selv, om Du skal foretrække den himmelske Uvisshed for den jordiske Visshed; men Du staaer, som det sig bør den frie selvbevidste Mand, for Nandens Afsyn — lige midt i det rene Intet. Det Absolute forsvandt, der blev en Plads ledig; denne Plads har Du selv indtaget. Ikke, at Du, Støv og Aske, skulde ansee Dig for det Absolute; men Nanden sætter Dig i det Ubetingedes Sted: hvilken Udsgt for din Villies Frihed!

„Lad os altsaa i denne din Indvielses heitidelige Stund gjen- tage det, og sig med rolig, fast Overbeviisning: Tilværelsens Hemmelighed, Menneskelivets Marv og Kjerne er i den moderne Videns Navn det rene, pure Intet. Dit Jeg, din Villie, dit inderste Sels være da hermed i hellig, ubrødelig Laushed udløst, forløst og befriet fra alle Religionens Baand og alle Sædelighedens For- domme. See, Sandhed og Retfærdighed, Hellighed og Kjærlig- hed, Dom og Samvittighed, Gud og Grighed opløse sig nu for dit klarede Syn i det Ubetingedes rene, tomme Intet. Der er da,

absolut forstaaet, ingen, slet ingen Grændse for din Villies Frihed. Trofald og Ære, Løfter og Eder, Pligt og Ret, Venners Fortrolighed og Mennekers Tillid, Alt tjener Dig til Gode, Alt tør Du sætte som Middel, og Intet skal standse Dig paa din Vej; eller, for at lade denne rige Sandhed spille for Dig, som i et Ordspil, Det, der standser Dig, er alene Det, der standser Alt, forsaavidt det tilfældt gjør alle Ting lige, Dyret og Menneket, Dyden og Laster, Helten og Uslingen, Lyset og Mørket, det er: det rene, absolute Intet. — Vær stille, bliv ikke vild, miskjend ikke Mandens Drift! Meningen er jo ikke den, at Du skal indvies til Laster og Forbrydelser. For at blive en Stratenrøver eller en Lommethv behøver man ingentunde Mandens Indvielse. Men hvad Du indvier Dig til, er at leve som Menneke med Menneker, og prøve, hvad Du kan gjøre ud af Dig selv, naar Du ret vil bruge dine Kræfter og aagre med det betroede Pund. Altsaa: i dit høre Forhold, i Forholdet til dine Medmenneker maa Du vel vide at begrænde Dig og altid huske paa, hvad det Menneklige betyder, og hvorledes Mennekerne ere. Gistude i Brimmelen skal Du naturligtvis ikke lade haant om Dyd og Samvittighed; for Mennekenes Øren skal Du ikke være sparsom med at indskjærpe enten Edens Hellighed eller Pligtens Strengthed eller Rettenes Uforfrænkethed; for Mængdens Dine skal Du, naar det gjælder, da heller ikke være den Sidste, der boier Knæ for Evighedens Gud. Heri er aldeles ingen Falshed, ingen Jesuitisme, intet Hykleri; thi Du veed jo med Dig selv, at Livsærens hellige Magter, om de end for Dig ere — et reent Intet, dog alligevel i Virkeligheden ere det Høieste, det Bedste og Bedste, Mennekerne kjende: det sommer sig et Menneke at ære det Mennekelige. — Kom ihu, at Du, hvad Du saa end gjør, altid serger for, at Du overalt og i alle Maader har Æren og de Flestes Mening paa din Side. Æren er fast det eneste

positive Udtryk for Frihedens Siemod. Vren er Livets Krone, Bedrifternes Blomst, Kvindernes Krands og Mandenes Afgud; Verdens Vre er Verdens Alt: Vre være Vren, den stolte Guddom, der sammenholder det skjenne Hele."

"Underviisningen er tilende; Du kjender nu den moderne Bevidstheds indre Bygning, og det er nok; alt det Dvrige kommer med Praxis. — Fald nu ikke hen i Lanke, staae dog ikke her som en Saltstotte, men tag Dig sammen og benyt Diebliffet, imens Du har det. Med den negative Uendeligheds hele Fart styre Du freidig ud paa Livens Strøm, og Du skal see, at Verdens Vinde nok føie sig efter Dig. Sig blot: homo sum, nihil humanum a me alienum puto, det er: giv Dig i Færd med Alt, hvad der skal frem i Auet; riv i Hast en Mængde fra Dig, at Du, om muligt, kan rive det Bedste til Dig. Forsøm Dig ikke, men prøv, hvad Du vil; ikke undseelig, ikke forsagt, ikke forknudt! alle Veie staae Dig jo aabne; bliv, hvad Du kan, Alt, hvad Du vil: Journalist, Jurist, Sophist, Klubbist, Præst, Provst, Minister i Staten, Bisp i Kirken, Talent i Videnskaben, Genie i Folkestolen, hvad Du kan, og hvad Du vil! Det er en rig, en herlig Løbebane, der nu ligger for Dig; skynd Dig da, løb, hvorhen Du vil! løb — efter Omstændighederne, men tag Vren med Dig! Og, naar Du faa har vilst Verden, hvad Du vil, og hvad Du kan, naar Fienderne hade Dig, og Modstanderne frygte Dig, og Bennerne misunde Dig, og Mængden begloer Dig, og den medborgerlige Høilagtelse udraaber din Capacitet; da skal den moderne Bevidsthed smile tilfreds, og velsigne Dig i Løndom."

"Kom et Ord endnu! Frygt ikke for Enden, spørg aldrig om det Sidste! Som det Første er, maa ogsaa det Sidste være:

Alles, was entsteht,

Ist werth, daß es zu Grunde geht.

Det er Verdens Løb, det er Væddommens Ring, og hermed sat sapienti."

Thi saa haver Gud elsket Verden, at han haver givet sin Son, den eenbaarne, at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv (Joh. 3, 16).

Som et Gjerde, et levende Hegn omsfæder en Have, hvor Gartneren planter og luger, saa vare disse Ord vort Værn og Hegn, at de maae frede om Troens Gnemærker, og betrygge dens frugtbare Egne mod vilde Indbrud fra Mønsternes Orken. — Saa ville vi da atter raadsføre os med Evangeliet, og høre den Troendes Vidnesbyrd.

"Han haver forblindet deres Øine og forhærdet deres Hjerter, at de ikke skulde see med Øinene og forstaae med Hjertet, og ombvende sig, og jeg maatte helbrede dem. Dette sagde Esaias, der han saae hans Herlighed og talede om ham (Joh. 12, 40—41)."

"Nutiden roser sig af sit rene Lys og sine klare Øine. Med disse klare Øine seer Mennesket nu saa grandt baade Tingenes Love og Naturens Kræfter, hvor de arbeide og virke i det Mindste, som i det Største. Med disse klare Øine seer Mennesket grandt, hvad der er paa Jorden, hvad der er i Luften, og hvad der er i Himlen, hvad der blinker i Skyen, hvad der myldrer i Vanddraaben, hvad der vrimler i Ætherens Taage. Med disse klare Øine seer Mennesket nu sig selv som Kræfternes Middelpunkt, Naturens Mesterværk, Uffabningens Herre: Mennesket er Mand, Manden er Menneske! — Men Manden er buunden i denne Natur; og hvad er

saa Menneſket efter Naturen? Det Høieſte, det Ringeſte, det Dyperſte, det Uleleſte, mægtig og ſtolt, en herſkende Gud, og dog — ſom Græſſet og Ormen. Hvad ſkulle vi da nu ſige om dette rene Lys og diſſe klare Dine? Kommer hid, Dplysningens Præſter, I, der ere ſaa ſtolte, fordi I have ſeet og erkjendt, at Alt maa gaae naturlig til. Siger os: hvad er vel det Størſte i Menneſket, Høiheden eller Ringheden, Skrobeliheden eller Herligheden, naar Alt ſkal gaae naturlig til? Kunne I virkelig begribe, hvorledes Verden er bleven uden Gud? Underviſer os da, og beholder ikke Wiisdommen for Eder ſelv! Forklarer det dog ret tydelig, hvorledes det gik til fra Begyndelſen af, at Aanden blev født af Naturen, at det Tankeloſe gav ſig ſelv Tanke, at det Livloſe gjorde ſig ſelv levende, det Blinde ſig ſelv ſeende, det Døve ſig ſelv hørende. — „Tankerne vare i Kræfterne, og Kræfterne i Materien.“ — Nei, hvilket Lys, hvilke klare Dine! Saa kunde alſaa Kræfterne ſelv tænke, ſkjøndt de dog, ſom Materiens Kræfter, endnu vare blinde, tankeloſe Kræfter. Saa er Wiisdommen da ſprungen ud af tankeløſt tænkende Kræfter, og denne Kræfternes Wiisdom har ſaa igjen lært Eder at tænke hine — tankeloſe Tanker! — Al, hvad er det dog for en Aand, der ſaaledes kan bedaare Menneſket, at det nu med Tankens Frihed og Selverkjendelſens Klarhed vil fornegte Frihedens Gud, falde ned for den blinde Natur, og bøje ſig under den gamle Skjæbne? — Det kan dog ikke være af Hjertet alene, thi hvorledes ſkulde Menneſkehjertet ville ſin egen Trældom! det kan og ikke være af Tanken alene, thi Tanken fortvivler, naar den for Alvor ſkal tænke en ſaadan Modſigelſe. Det maa da være, ſom Propheeten ſiger: han haver forblindet deres Dine og forhærdet deres Hjerter, at de ikke ſkulde ſee med Dinene og forſtaa med Hjertet.“

„Dg Nutiden roſer ſig af ſit rene Lys og ſine klare Dine. Med diſſe klare Dine kan nu hvert Menneſke ſee ſig ſelv i den hele

Slægt, og den hele Slægt i sig selv, kan tale for Alle i sit eget Navn og for sit Eget i Alles Navn, og føle sig stærk i det store Hele. Saa bryster det Hele sig af sine Dele; saa regner man Folkenes Tal: ingen Enkelt skal glemmes, ikke Den, der har for Lidet, at han kan opnaae et Mere — til det Heles Bedste; ikke Den, der har for Meget, at han maa nøies med et Mindre — til det Heles Bedste; saa vækfer man de Ringe i deres Braaer, saa dømmes man de Mægtige paa deres Throner, saa oplader man Rettens Bøger, at der maa stiftes og deles, og handles og dømmes i al Retfærdighed. Men — Rige reiser sig mod Rige, Folk imod Folk, Brødre imod Brødre. Den Stærkere øver Vold mod den Svagere; den Mægtige forhaaner den Ringe, og den Ringe oprører sig imod den Mægtige; den Fattige misunder den Rige, og den Rige miskjender den Fattige; og endda skal der stiftes og deles i al Retfærdighed, og Enhver betales efter sine Gjerninger."

Forundrer Eder ikke herover, thi den Time kommer, da alle de i Gravene skulle høre hans Røst; og de skulle gaae frem, de, som have gjort godt, til Livsens Opstandelse; men de, som have gjort ondt, til Dommens Opstandelse (Joh. 5, 28—29)."

„Og Rutiden roser sig af sine klare Dine. Men siger os dog, I Mænd med det rene Lys: hvad er en Verdens Dom uden en Verdens Dommer? Hvad er en Verdens Dom, naar de, der dømmes, kunne skjule sig i deres Grave?*) Hvad er en Verdens

*) Al! forsærdelige Gjerninger ere stete under denne Himmel, fordi Menneffene blindt lobe sig føre i Uretfærdighedens Vej, og forsærdelige Straffedomme ere komne over den forhærbede Forblindelse. Men lader os ikke blot dvæle ved det Fremmebe, ved det, der er langt borte, men lader os ogsaa her for Guds Afsyn tage de Tanker frem, som dog

Dom, hvis ikke den retfærdige Gud vil dømme Menneskene ved et Menneske, ved den Mand, hvilken han haver beskicket dertil, og gjort det bevisligt for Alle, idet han opreiste ham fra de Døde?"

— „Hvem sigte Menneskene mig, Menneskens Søn, at være? — Vor Herre og Frelser havde allerede længe vandret med sine tolv Disciple, og ventet paa, at den dybe Aelse, der rørte sig hos dem, skulde gaae op i Erkjendelsens Klarhed, da han omsider (det var i Omegnen af Cæsarea Philippi) spurgte dem ad og sagde: „hvem sigte Menneskene mig, Menneskens Søn, at være?“ Men de sagde: Nogle sigte, at du er Johannes den Døber; men Andre Elias; men Andre Jeremias eller En af Propheterne. Han siger til dem: men I, hvem sigte I mig at være? Da svarede Simon Petrus og sagde: Du er Kristus, den levende Guds Søn (Evangel. Matth. 16, 13—10).

i disse Lider følge os allevegne. Naar vi see de forblubede Skarer, hvilke vi alle kalde Uretfærdighedens Tjenere, der nu tilbyde Oprøret og Trosløsheden deres Arm, og styrte frem mod vort Land og Folk, hvor rinder da den Tanke os isjænte: Er der da blandt de Mægtige, som udsendte dem, blandt de Ringe, som frivilligen tilbyde sig, Ingen, som forelægger sig det Spørgsmaal, der dog burde være det første og nærmeste ved Alt, hvad vi foretage: Er det og Ret, hvad Du gjer? Men vende vi dette Spørgsmaal til Andre, da lader os ikke glemme, at under alle Livets Prøver, i enhver Fristelse lyder det samme Spørgsmaal til Enhver af os; det lyder herovenfra ned, fra ham, som dommer Jorderige, det lyder indenfra op, fra vor Samvittigheds, vor inderste Bevidstheds Dybder: Er det og Ret, hvad Du gjer? — Dr. J. P. Wynster. Præd. 4. Keuer holdte i Mæret 1848. S. 105.

„Samle vi nu vore Tanker, og besinde os lidt nærmere paa dette Udsagn; da er det jo kun en enkelt, eenfoldig Bekjendelse, af en enkelt Mand, en ringe Mand i Folket, en Fister fra Bethsaida. Og dog veed Herren og Mesteren at tage til Takke med denne Bekjendelse. Han seer ikke spørgende paa Petrus, som om han først vilde udforske, i hvilken Mening et saadant Ord vel kunde falde; han tager heller ikke koldt og flygtigt mod Vidnesbyrdet, som Den, der kun modtager, hvad der med Reite tilkommer ham. Men han glæder sig, og lægger ikke Skjul paa sin Glæde. Han, der vidste med sig selv, at han engang skulde sidde hos Kraftens høire Haand og falde de Døde op af deres Grave, see dog, hvor han tager til Takke med Lidet, hvor han priser Discipelen, og glæder sig over en enkelt Bekjendelse af et enkelt Menneske, saa at end ikke Den, der fik et Verdensrige med al dets Herlighed, kan glæde sig, som han. Salig er Du, Simon, Jonæ Søn; thi Kjød og Blod haver ikke aabenbaret Dig det, men min Fader, som er i Himmelen. — Saa glæder Christus sig for denne Enkeltes Skyld, at en Straale af Faderens Lys brød igjennem hans Sjæl. Og Han, der selv kjender, hvad der boer i Mennesket og veed, hvor skønelig Discipelen er, han frygter ikke for denne Enkeltes Svag-
 hed; men han bygger paa Bekjendelsen. Ja Herren bygger paa Peders Bekjendelse, ikke som et Menneske kan bygge et uvisst Haab paa et andet Menneske, fordi han selv trænger til Hjælp; men som den Herre, der lægger et Riges Byrder paa en eneste Tjener, fordi han veed, hvor stærk, hvor uendelig stærk en saadan Enkelt kan være, naar Faderen, som er i Himmelen, forvandler hans Svag-
 hed til Styrke. — Jeg siger Dig ogsaa, at Du er Petrus, og paa denne Klippe vil jeg bygge min Menighed, og Helvedes Porte skulle ikke faae Overhaand over den.“

Naar Hersteren salves, og Kronen skal sættes paa hans

Hoved, da er, det et alvorfuldt, et høitdeligt Dieblif; det er som om Forsamlingens store Mængde svandt hen i Tausshed, som om de Mange bleve til Een, og den Een hørte sit Hjerte banke. I denne høitdelige Stilhed fornemmer Enhver, at Kronen er tung; den dybe Tausshed vidner, at der i Tilskuernes store Mangfoldighed ikke er Een, der skal misunde den Mægtige, ikke Een, der tør sige det til sig selv; „gid du nu var i hans Sted, der sidder der for Altet med Kronen paa sit Hoved og Scepteret i sin Haand“; men hver Enkelt gaaer i sig selv, og betænker et Menneſkes Svagthed og Byrdens Storhed og Ansvarets Vægt. Saa maa der jo taales Meget, og voves Meget, at et timeligt Nige kan danne sig, og Enhver især finde sit Sted og sin Plads i det Hele, fordi der i Heelheden selv er en egen Plads, et ophøiet Sted, hvor Magten throner. Saa arbejder nu Historiens Aand igjennem det Hele for alle de Enkelte, og igjennem de Enkelte for det Hele; og endda kan Aanden ikke gjøre Retfærdighed Tyldest, — ikke magte sine virkelige Stranker. Snart samler den Magten paa et eneste Hoved, og Alle klage, fordi der kun er en Enkelt, der har den hele Magt, medens de mange Enkelte ere saa magtesløse, at Genheden trykker dem til Jorden. Snart deler den Magten til alle de Enkelte, og Alle klage, fordi hver Enkelt nu har formegen Magt, og det Hele trues med Opøsning.“

„Hvor ganske anderledes gaaer det nu ikke med den Magtfordeling, hvorom Evangeliet taler, idet det viser os Mesterens Glæde over Discipelens Betjendelse. See, Herren og Mesteren begynder at dele med sin Discipel, han giver denne Enkelte Magten, en fast guddommelig Magt. Forunderligt! Det er, som om Herren nu vovede Alt, idet han deler sin Magt; og dog veed han med sig selv, at han slet Intet taber med Delingen. — Aldrig før blev der bygget saa fast paa en saa skrøbelig Grund; aldrig før fik en Enkelt

paa Jorden en saa guddommelig Magt; albrig før blev et Menneske i Verden hævet saa høit, som denne ringe Mand, der i Bekjendelsens Dieblit vist ikke tænkte paa at ophøie sig selv, men kun paa at ære den Herre og Mester, hvem Magten og Æren tilkommer. Det gaaer dog vidunderligt til med dette enkelte Menneske: han er endnu saa ubesæftet, som Den, der ikke har prøvet sig selv; han er endnu saa vaklende, som en Begynder kan være det. Det kunde jo næsten synes, som om Mesteren i sin Glæde overlede sig med saaledes at lade Discipelen høre, hvad der i Tiden skulde blive af ham; det kunde jo næsten synes, som om denne Enkelte, naar han i Utide hævedes for høit, kun maatte staae Fare for at falde desto dybere. Og dog — hæves han høit; saa høit kan en menneskelig Tanke ikke svinge sig uden at svimle. Thi Mesteren dvæler ikke, og betænker sig ikke; men see, han slutter sin Discipel i Mandens Favn, og hæver ham paa sit almægtige Ord — op i Himlens Himle, hvor der løses og bindes."

Og jeg vil give dig Himmeriges Riges Nøgler, og hvad du binder paa Jorden, det skal være bundet i Himlene; og hvad du løser paa Jorden, det skal være løst i Himlene.

Saa maa der jo, menneskelig talt, voves Meget, at den Enkelte kan vinde en Plads, et Sted, et blivende Sted, en uendelig Frihed i Himlene. Men den Herre, der vover Alt, han veed dog bedst med sig selv, hvorledes han ogsaa skal vinde. Saa maa der jo taales Meget, at den Enkelte kan faae Deel i Magten, den sande aandelige Magt. Men den Herre, der veed med sig selv, at han kan taale Discipelens Svaghed, Overilelse og Misforstaaelse, kan strax begynde fra Grunden af; thi Bekjendelsen er jo ikke af Kjød og Blod, men af Faderen i Himmelen, og Mesteren bygger paa Bekjendelsen. Discipelen kan strax faae Deel i Magten: der ta-

bes Intet ved Delingen, thi formedelst Bekjendelsen har Herren dog selv den hele Magt, og Messieren bygger paa Bekjendelsen."

"Naar Nutiden vil tale sit moderne Sprog, kan den gjerne kalde sig en Repræsentationens Tid. For at faae Deel i Magten, maae de mange Enkelte lade sig repræsentere. Saaledes har man jo mange og mange Slags Repræsentanter for de forskjellige Stænder og de forskjellige Interesser i et heelt Rige. Vil Nogen nu spørge, hvilken Ret og Betydning hver enkelt Troende da vel kan erholve i Christi Rige? velan, saa stille vi ogsaa en Repræsentant, Fisteren fra Bethzaida. Forsmaaer ham ikke, denne Repræsentant! ogsaa han lader prøve sin Fuldmagt: see, han har Himmeriges Riges Nøgler, og hvad han binder paa Jorden, det skal være bundet i Himlene, og hvad han løser paa Jorden, det skal være løst i Himlene. Frygter ham ikke, denne Repræsentant! værer ikke bange for, at en saadan Enkelt skal misbruge sin Magt til at undertrykke de mange øvrige Enkelte! Han kan ikke misbruge Magten; thi den ringeste Misbrug vilde være dens Fortabelse. Han vil ikke misbruge Magten; thi før han fik den overordentlige Magt, maatte han tilfulde lære, at han aldeles ingen Magt havde af sig selv, men at den blev ham givet herovenfra formedelst hans Bekjendelse. Misunder ham ikke sit Fortrin, denne Repræsentant! Han er jo ikke kommen at ophøje sig over sine Brødre, men at tage Ordet for de Enkeltes Frihed i Mandens og Frihedens Rige. Ønsker Nogen i Forsamlingen at faae en Deel i hans Magt, da er han villig til at høre ham, og tilbyder billige Vilkaar; „kan Du bekjende Kristus, den levende Guds Søn, som jeg bekjender ham, saa giver han vel ogsaa Dig en Nøgle til Himmeriges Rige. Kom da hid, saa dele vi Magten, og tabe Intet ved Delingen; thi vor hele Magt er i vor Bekjendelse, og formedelst Bekjendelsen har Herren selv al Magt i Himmelen og paa Jorden."

„Saa gaacr det dog forunderligt til i dette Christusrige, at Manden arbejder i det uendelige Støre, og dog neblader sig til det Mindre og virker i det Smaa; at denne Mand bereber Alt for det Tilkommende, og dog vil gjennemtrænge det Nærværende; at Netten skal sættes i Himlene, og at der dog skal løses og bindes paa Jorden; at de mange Verdens Dommere tilfsdft skulle tie for den ene Dommer, der sidder hos Kraftens Høire, og hver Enkelt dog fornemme den bindende og løsende Magt i sit eget Bryst: med alt Dette maa det jo vistnok gaac vidunderligt til; men det er jo ogsaa gaact vidunderligt til, at Verden har faaet en Frelser.“

Evangel. Mark. 10, 13—16.

Dg de førte smaa Børn til ham, at han skulde røre ved dem; men Disciplene truede dem, som bare dem frem. Men der Jesus det saae, blev han vred og sagde til dem: lader de smaa Børn komme til mig, og formener dem ikke, thi Guds Rige hører saadanne til. Sandelig siger jeg Eder: hvo som ikke annammer Guds Rige som et lille Barn, han skal ingenlunde komme ind i det. Dg han tog dem i Favn, og lagde Hænderne paa dem, og velsignede dem.

Naar vi i dette Billede see Verdens Frelser i Børnens Kreds, føle vi umiddelbart, hvad der maa have rørt sig hos de fromme Mødre, at de vilde føre de Smaa til Herren. Derimod kunde det maastee ved første Diekast vække uogen Forundring, at Disciplene viste en saa frastødende Udfærd imod dem, der bare Børnene frem. De gjorde det vist i den bedste Mening; men

deres velmeente Iver var grundet i en Misforstaaelse: de vilde befrie deres Mester fra et utidigt Overhæng. „Hvad skulle nu disse Børn hos Jesus? Havde det endda været Besatte, af hvilke Herren kunde have budet de urene Aander at fare ud; men det er jo lutter sunde, friske, velstabte Børn. Havde det endda været Bodfærdige, der nærmede sig med sonderknust Hjerter; men disse smaa uskylbige Skabninger vide jo endnu ikke af noget Ondt, og kunne ikke fatte Ordet om Syndernes Forladelse. Hvad skal saa denne Paatrængenhed til?“ Saaledes tænkte nu Disciple. Deres praktiske Forstand sagde dem, at det vist maatte være Herren, om ikke uværdigt, saa dog høist ubeleiligt at give sig af med disse Børn. Uden at uleilige sig med noget Spørgsmaal til Mesteren selv, gavede de sig da strax til at bevise deres Ljensstiver med at fjerne Stimmelen, holde Veien aaben og gjøre Plads. Dvinderne derimod eller hvo de vare, der bare Børnene frem, toge Sagen paa en ganske anden Maade. Uden Forestilling om at være Nogen til Uleilighed, fulgte de kun Hjertets Lidskyndelse, og kom med deres Smaa, at bede den Hellige om en Velsignelse. — Saa stride nu de selvkløge Disciple med de Genfølbige i Folket; men Frelseren ender Striden og hæver sin Røst: lader de smaa Børn komme til mig, og formener dem ikke, thi Guds Rige hører saadanne til.

Der er i Lidernes Løb ført megen Strid om Menneftens naturens fædelige Anlæg og Verdens Forhold til det Godes Ideal. At Slagten er falden, at hvert Mennefte følgelig deeltager i den almindelige Fordærvelse fra Gudsfølelsen af er en Forudsætning, der ikke kan ophæves, uden at man med det Samme ophæver Frelsningens Evangelium. Det er en aabenbar Misforstaaelse, hvis Nogen udtyder Frelserens Ord om de smaa Børn, som om disse Ord skulde bevise os, at den barnlige Natur endnu var aldeles reen,

ufyndig og ubesmittet. Men det rober ogsaa en Miskjendelse af det nærværende Optrin, hvis Nogen fremstiller os Menneſtens naturen ſaa grundſoiidærvet, at Synden formedelſt Adams Fald nu er bleven vor egentlige Subſtans, ſom var endog Barnet i dets Ufkyld en ubevidſt Feibryder, et uſaligt Væſen, beſat af Mørkets Aand. Frelſerens Ord om de ſmaa Børn indeholde et Vidneſbyrd om Skaberaandens Forhold til den ſaldne Elægt, et Vidneſbyrd, der afgiver den rette Veiledning, naar vi rettelig ſkulle tale om Betingelſerne for Verdens Frelſe.

Sandelig figer jeg Eder: hvo ſom ikke annammer Guds Rige ſom et lidet Barn, han ſkal ingenlunde komme derind. Det er Forløſningens Betingelſe: det er billige Vilkaar. At annamme Guds Rige ſom et lidet Barn er jo, med andre Ord, at annamme det ſom en faderlig Gave. Og dog er Fordringen i en anden Henſeende tilkriſe baade alvorlig og ſtreng. — At begynde ſom et lidet Barn er jo, med andre Ord, at begynde forfra. Men den Eldre, der allerede „er bleven til Noget“, har altid Møie med at begynde forfra; thi for at begynde forfra, maa han ſom med Gæt opgive dette Noget og finde ſig i, at det Ewighedens Forſtand bliver til Intet; denne Tilbagevei til den forſte Begyndelſe kan da være befrærlig nok iſær for de videre Komne. Man tænke ſig en Wiis, en Philoſoph: han har allerede grundlagt en original Verdensanſkuelſe, og ſtiftet en Skole. Diſciple og Tilhængere udbrede overalt Viſdommen i hans Navn og hans Navn i Wiſdommen: maa det nu ikke falde en Saadan haardt nok, at ſkulle bringe ſin originale Verdensanſkuelſe til Offer for Evangeliet's Sandhed? maa det dog ikke falde den berømte Lærer tungt nok at lukke Skolen, og ſige det til de mange Diſciple, at den hele Menneſteviſdom i Grunden er Forfængelighed, at der maa begyndes forfra, at hver den, der vil indgaae i Guds Rige, maa an-

namme Tr. Iseren, som et lidet Barn? Man tænke sig en Theolog, en Skrifstfog, der allerede er graaet i Hermeneutiken, en Lærer i Israhel, der længst er bleven navnkundig i Isagogiken: maa det dog ikke falde den litterære Navnkundighed haardt nok, at stille de mange halvsfuldendte Undersøgelser i Bero, skrive de mange interessante Omtydninger i Glemmebogen, lade de mange sindrige, særdeles mærkelige Hypotheseer falde, og begynde forfra at annamme Evangeliet som et lidet Barn? — Lad os da nærmere overveie, hvad der ligger i den Fordring: at begynde forfra som et lidet Barn. Er det en sand evangelisk Grundfordring, da maa den vel blive kjendelig derpaa, at Enhver, der ret har prøvet dens Gehalt, og veiet den paa Samvittighedens Guldvægt, maa sige til sig selv: „saa tung og dog saa let!“

Bliv et Barn igjen, vend tilbage til din oprindelige Begyndelse, det er:

1) Lad dit Væsen være, som Gud har skabt Dig, vær naturlig, vær sanddru.

For Opfyldelsen af denne Fordring er Barnet fremstillet som Vorbillede. Ikke, at det skulde være et sædeligt Fortrin hos Barnet, som om vi alle fødtes med væsentlige Dyder; nei, det er intet særligt Fortrin, men en oprindelig Naturbestemmelse, hvorefter Talen er. Barnet kan ikke fornægte og ikke skjule sin Naturs Egenbommelighed: det kan ikke blive sig selv utro. For at fornægte sin egen Natur og trylle sig ind i et fremmed Væsen, maa man jo kjende baade Sammenligningens og Efterligningens og Forstillelsens underfundige Kunstgreb; men saa vidt er Barnet endnu ikke kommen. Barnet maa begynde med at være, som det er, at være i al Naturlighed, som Vorherre har skabt det; derfor sige vi jo ogsaa om et lidet Barn, at det er — en Guds Skabning. — Vel

vifer det sig snart, at der i Barnets Natur ere stridige Kræfter; men disse stridige Kræfter yttre sig uforbeholdent: Ytring og Væsen svare til hinanden. Bistnok vil et oprakt Barn tidlig forsøge sig i mangehaande Esterligninger; men disse uskyldige Esterligninger udgjøre jo dets Leg: det falder dog Barnet saa naturligt at lege. Begynder Legen at udarte, bliver Esterligningen lidt for unaturlig, vil Barnet „skabe sig“, og paatage sig et fremmed Væsen, saa kommer den faderlige Allvor, og lærer det at være, hvad det jo dog i Grunden er, et ret naturligt og trostkyldigt Barn. Bistnok vil et klogtigt Barn nu og da prøve paa at hjælpe sig med en lille Usandhed, og see, om det ikke ogsaa kunde gaae med lidt Skjulthed og Forskillelse. Men ligeoverfor den faderlige Myndighed maa Forskillelsen falde, og Hemmeligheden frem, og Synderen smukt gaae til Bekjendelse. Naar da Barnet har sagt den rene Sandhed, og faaet sin Straf, og bedet om Forladelse; kan det atter aande sundt og let, og uvilkaarlig føle sig vel; thi Faderens Nærværelse har jo udrevet det af Regnens Vold. Lod det sig tænke, at et Barn af Naturen kunde være saa tretydigt, saa frigefuldt, saa indviet i alle Esterabsløns og Forskillelsens sorgelige Kunstler, at det i ethvert Dieblis bedrog baade sig selv og Andre, vilde det da ikke være en reen Umulighed at faae et saadant Barn opdraget? — Saaledes med Menneftet i dets Forhold til Gud. — Tro ikke, at Evangeliet vil staae Noget af i sin ideale Fordring. Ligeoverfor Skaberens, den Almægtiges, den Alvidendes, maa et „fuldvorent Mennefte“ ikke blot være noget barnligt eller næsten som et Barn; nei, Barnlighedensforholdet gjælder ubetinget: den Allermyndigste er som et Barn, et lidet Barn ligeoverfor den himmelske Fader. Dette Forhold maa vel være let, efterdi det er saa naturligt. Og dog er Fordringen streng; thi hvad Barnet er af Naturen uden egen Medvirkning, skal det udviklede Mennefte være i Aand og Sandhed. At give sig

hen i halve Følelsers Blødgagtighed, at gaae i Barndom som En, der er gammel og svækket, er ikke det Ideale. Men livskraftig og sund at opbyde al sin Kraft, for at naae den Svaghed, hvis Hemmelighed er Styrke; at tvinge det Selvfiste, for ikke i et Selvbedrag at være Gud for stærk: det er i Sandhed at fyldestgjøre Idealet. Man bliver uhyggelig tilmode, naar man seer et forskruet Barn. Man tænker ved sig selv: Herregud, hvor det maa være en Sorg for den Fader, der har et saadant Barn. Skulde Sandhedens Gud, den himmelske Fader, da kunne have Behag i halvnaturlige, usande og forskruede Børn! —

Bliv et Barn igjen, vend tilbage til din oprindelige Begyndelse, det er:

2) Voi Dig under Guds faderlige Haand, bliv Idealet tro, vær ydmyg.

For Opfyldelsen af denne Fordring er Barnet Forbillede (jfr. Matth. 18, 3—4 Parall.). For en foreløbig Betragtning kunde det maaskee synes paafaldende, at en saa væsentlig Inderlighedsbestemmelse, som den sande Ydmyghed er, skulde kunne repræsenteres af et Barn. Selv om man forestiller sig, at det Barn, Kristus i Evangeliet har valgt til Exempel for Disciplene, var det artigste, elskeligste og mest forbringefrie af alle Børn i hele Galilæa, kommer man dog ikke derved videre i Forstaaelsen. Opgaven er at finde Ydmyghedens Grundtræk forbilledlig betegne i den barnlige Natur. Den selvfiste Spire til Hovmod og Stelthed er naturligviis allerede virksom i Barnets Sjæl. Egenfindighed, uvilkaarligt Selvbehag, Lyst til at hæve sig over sine Lige yttre sig tidlig: et Barn kan i Ufkyldighedens Forstand ordentlig være baade anmaasfende og despotisk. Man vogte sig vel for at blive sentimental, naar man vil opfatte den barnlige Ufkyld. Et sundt

Barn er for naturkraftigt og hjerteskrift til at falde ind under det Sentimentale. Men Frelseren har Ret, idet han fremstiller os Barnet som Forbillede. Hvor stærk den barnlige Selvraadighed end kan yttre sig i enkelte Diebliske, saa er dette dog afgjørende, at et Barn maa — lade sig sige: en lille gjenstridig Ufkyldighed er et stort Huuskors. Dog, et myndigt Ord, udtalt i rette Tid, med den rette Betoning, kan jo ogsaa som i et Nu tilintetgjøre den barnlige Opsætsighed; ligeoverfor det faderlige Blik kan Barnet endog se sig som et Intet, kan bøie sig under Formaningen, kan hengive sig i ubetinget Tillid. Men dette er jo paa Aandens Trin Umhygghedens væsentlige Kjendemærke. Det er ofte sagt, at et Barn kan fornøie sig over Lidet: allerede dette er et godt Tegn; thi Den, der selv nøies med det Mindre, bliver jo ikke let fristet til at forkleine det Større. Imidlertid er dette dog ikke det Væsentlige; thi Barnet kan ogsaa faae ifinde at begjære det Større: ogsaa et Barn kan blive misundeligt. Men det Væsentlige er, at det barnlige Gemyt, der saa aabent og villigt modtager ethvert Indtryk, fremfor Alt er istand til at modtage et dybt og levende Indtryk af det Guddommeliges Størhed. Troer Du paa Idealet, kan Du tale trostydigt om det Ophøiede, det Herlige, det Saelige, da vend dig ikke til de Fuldrorne, de Myndige, der ere Dig for kloge; men vend Dig med din Tale til de Smaa, de Umyndige, og Du skal finde en taknemmelig Tilhører i Barnet. See, det's Die er klart, det's Dre aabent; tag Dig nu iagt, at Du ikke fortaler Dig, thi den lille Tilhører kan mærke det strax: selv fangen af dine Ord, fanger han dig i Ordet. — Den moderne Bevisthed, der forklarer Alt, forklarer os jo ogsaa, at Barnets Væsen kun er et Product af dunkle Naturkræfter. Denne Forklaring vil ikke slaae til. Det seer dog slet ikke ud, som om Barnet, nylig udgangen af Naturgrundens Mørke, maatte kummerlig stave paa det Sandfelige.

for omstøder at skimte en Skygge af det Usandselige; nei, den lille Tilhører, der forklares i det ideale Syn, seer jo snarere ud, som var han nylig kommen herved fra Lysets Egne, og nu stod her, omfavnet af salige Grundringer, og lyttede efter — hjemlige Toner. Et Barn troer paa Idealet, og bøier sig derunder. Dette er Betingelsen for den sande Odmæthed: hvo der kun vil troe paa det guddommelige Ideal, og maale sig med dets Maal, skal visseelig lære, hvad Odmæthed er.

Bliv et Barn igjen, vend tilbage til din oprindelige Begyndelse, det er:

3) Vøi Dig under Guds faderlige Blisdom, adlyd det hellige Ord, vær eenfoldig.

For Opfyldelsen af denne Fordring er Barnet et Forbillede. Med et vidunderligt Instinct lærer den barnlige Forstand, at Sjælene imellem Godt og Ondt. Vel er det sandt, at denne Sjælen ikke just trænger ind i Ethvers Dylde; men Oprindeligheden viser sig deri, at Modsatningen holdes saa reen. Godt og Ondt forholde sig i Barnets Forestilling som Lys og Mørke. Verdensskogskebens Hemmelighed, at det Gode dog aldrig er rigtig godt, og det Onde endda ikke saa aldeles ondt, kan den barnlige Forstand endnu ikke fatte. Det ligger nu saa i Eenfoldigheden. Der er megen Alvor i en barnlig Sjæl; Barnet seer fra Begyndelsen af intet Misforhold imellem Ord og Handling, Forsæt og Udførelse, Løfte og Opfyldelse. Har et Barn ikke langt fra Smil til Graad, saa har det heller ikke langt fra Ord til Gjerning; vidtløftige Forberedelser, langtrukne Betænkninger ere dets Natur imod. Har Du lovet et Barn Noget, da maa Du endelig ikke glemme det. Glemmer Du det, da bliver Du krævet. Ingen Creditor, han være nok saa stor, kan i dette Punkt have en

flere Hukommelse, end et lidet trostydigt Varn. Heller ikke nytter det, at Du begynder med at ville bortforklare dit Løfte; Varnet vil slet ikke vide af nogen Fortolkning: det har endnu ingen Smag for „Hermeneutiken“. Saaledes er Eensfoldigheden. — Der tales jo af og til en Deel om, hvad man saadan kalder sine Varnsdomserindringer. Man erfarer da, at de fleste have haft en meget lykkelig, Nogle en ret lykkelig, Enkelte en ulykkelig Varnsdom. Forsaaridt det nu fornemmelig gaaer ud paa den blotte Taler, har Sagen vel ikke meget at betyde (Pointen er, at enhver Erindring maa — erindres); derimod bør det udtrykkelig fremføres, at Enhver, der virkelig erindrer sin Varnsdom (denne være nu forøvrigt lykkelig eller ulykkelig), uvilkaarligt synker hen i Væemod. Det Vendepunkt, hvorom Erindringens stille Væemod bevæger sig, er væsentlig at bestemme som Overgangen fra det Eensfoldige til det Mangfoldige, fra Trostydighedens tillidefulde Tryghed til Forargelsens smerterige Tomhed. „Varnet var jo Gud saa nær, det var, som kunde det see hans Engle i Himmelen. Men saa talte Menneskene nu altid saa Meget og saa tilforladeligt om alt det Jordiske, og kun saa Lidet og saa utilforladeligt om det Himmelske: saa frandt de gode Engle. Fristeren kom, Tanterne kom, Trivselne kom: Gud skjulte sig hist — bag Stjernerne. Og dog var Varnet det Gode saa nær; den hellige Lov stod jo skreven i Hjertet. Den Gang! ja den Gang, da skulde Gjerningen være som Ordet, den Gang skulde hvert givet Løfte holdes, den Gang skulde de gode Forsætter udføres, da skulde — det Onde qvæles. Men saa begyndte Menneskene at fortolke Loven, og at komme siem med de mange Undtagelser fra Reglen; saa kunde den Ustydige godt see det paa de Ordre, at Gjerningen vist maatte være meget forskjellig fra Ordet, Udførelsen meget forskjellig fra Forsættet, Opsyldelsen meget forskjellig fra Løftet; saa kom den Umyn-

blige da lidt efter lidt i Forstaaelse med det Onde, saa fandt den Gensfoldige omstøder paa Fortolkningen, saa blev Ustyldigheden tilsidst verdensflog, og af! saa kom Forargelsen." — Vee Verden for Forargelser! Vel er det fornødent, at Forargelser skulde komme; dog vee det Menneske, ved hvem Forargelsen kommer (Matth. 18, 6). — Frelseren kjenner vor oprindelige Natur. Han veed, at vi alle fra Skaberens af have en Trang, en væsentlig Trang til Guds Rige; men han veed ogsaa, at Verden er forarget paa Gud, og giver Forargelse paa Forargelse. Derfor vogter han paa de Smaa, og antager sig de Umyndige, hvilke Verden foragter. Seer til, at I ikke foragte Een af disse Smaa, thi jeg siger Eder: deres Engle i Himlene see altid min Faders Ansigt, som er i Himlene. — Et lidet Barn er kun en Ubetydelighed i den store Verden, og kan saa let blive glemt i Brimmelen; men før det i Frelserens Favn, han har jo givet sit Ord: det bliver ikke glemt i Himmelen.

Sandelig siger jeg Eder: hvo som ikke annammer Guds Rige, som et lidet Barn, han skal ikke komme derind. Hvorledes bliver nu dette Ord opfattet og anvendt i Christenheden? Christi første B. faling: „Lader de smaa Børn komme til mig, og formener dem ikke“, er ved Børnedaabens Indførelse allerede forlængst bleven efterkommet i alle de Lande, hvor Christendommen har fundet Indgang i Familien og Staten; men den nuværende Christenhed da ogsaa med samme Omhu efterkommer den høisøiede Betingelse, at tilegne sig Guds-Rigets Evangelium, som et lidet Barn? — At betragte Christendommen som en eenfoldig Børnelærdom, er vistnok temmelig almindeligt; men hermed forbinde de Dplyste saa tillige den Bisforestilling, at man ikke kan blive staaende ved det første Gensfoldige, men efterhaanden maa

vore fra sin Børnelærdom omtrent som fra sine Børnesko, og see sig nærmere om blandt Tidens mangehaande Ideer. Meningene er just ikke den, at en dannet Mand uden videre skal opgive Religionen. Den ledende Grundtanke kan maaskee bedst udtrykkes saaledes: saalænge Individet endnu er i den umyndige Alder, staaer han, hvad Verdensanskuelsen i det Hele angaaer, omtrent paa lige Trin med de gamle Propheter og Apostle: den uconfirmerede Ungdom bør derfor helst tage baade Catechismus og Lærebog og Bibelhistorie saa ordret, som muligt. Men er man først bleven confirmeret, saa begynder jo Selvtænkningen; og ved Selvtænkningen samt ved Tidens Dannelse kommer man efterhaanden bort fra det Eenfoldige, og naaer da snart det Myndighedstrin, hvorfra man seer tilbage paa Evangelister og Apostle omtrent med samme Følelse, som paa den uconfirmerede Ungdom, der endnu gaaer til Præsten. At være et eenfoldigt Menneſte, er i Nutidens Sprog omtrent det samme, som at være et indskrænket Hoved eller, hvad man saadan kalder En af de Hellige. Folk, der just ellers ikke ere undseelige af sig, kunne ordentlig blive ganske røde ved blot at tænke paa, at Verden engang skulde ansee dem for at høre til — „de Hellige“. Denne Fordom (thi at det virkelig er en Fordom, skal den strenge Tænkning vel kunne bevise) er saa dybt indgroet i Nutiden, at det næsten kunde synes en Umulighed at saae den udryddet. Alle, der give sig af med at speculere paa Verdens Frelse, ere enige om, at det umulig længere kan gaae med den eenfoldige Christendom og den stedsse vorende Culturreflexion som hidtil. Men hvad skal Christenheden da nu gjøre? Mange og forskellige ere de Forslag, den nyere Tid har fremlagt til Kirkens Lary; mange og forskellige ere de Bestræbelser, hvorved man søger at ophjælpe Christendommen og holde det deende Evangelium ved Live. Disse Forslag og disse Bestræbelser lade sig imidlertid alle

tilbageføre til tvende Udgangspunkter: et theoretisk-intelligent og et folkelig-praktisk.

Repræsentanterne for den kirkelige Intelligens maae, som naturligt er, fornemmelig søges iblandt Skolens Theologer. Skolens besjændige Theologer holde sig alle overbeviste om, at et aabenlyst Brud med den intelligente Culturverden vilde være ikke blot et ubodeligt Tab for Videnskaben, nemlig den christelige Videnskab, men maaſtee endog medføre Kirkens Ruin. Opgaven bliver altsaa den, at sætte „Beviis mod Beviis, Intelligens mod Intelligens“. — Ja, naar det saa blot kunde hjælpe! Dog, lad os prøve det; maaſtee er Culturverdenen endda ikke saa urimelig, naar man kun ret vil agte paa, hvad det er, den egentlig respecterer.

„Den dannede Verden, der i det Hele har saamegen Agtelse for historisk-kritiske Dphlysninger, maa dog vel omsider kunne vindes for de hermeneutiske og kritiske Undersøgelser, der gaae ud paa, at gjøre det G. og det N. Ifts. Hgthed og Troværdighed ret indlysende for den sunde Fornuft. Kunde man nu bare faae de synoptiske Tabeller til at stemme med Johannes's Evangelium; men der er nu den uhyre Vanstuelighed med Paaskeberegningen! Det er da ogsaa ret fortrædeligt med den Paaskeberegning! Hvis den dannede Verden faaer et Nys om, at Paaskeberegningen ikke vil staae til, kan Johannes-evangeliet bestemt ikke holde sig.“ — Saa lad os da, i Guds Navn, forlade Paaskeberegningen, og see at finde et sikkrere Godsaste.

„Culturverdenen har Respekt for den absolute Idee. Paa denne Forudsætning begrunder Kirken sin Apologetik, sin Symbolik, sin Dogmatik, sin Ethik. Vel maa det siges, at det saunde og væsentlige Guds-Forhold er et Kristus-Forhold, at Religionen altsaa ikke blot er en Erkjendelses Opgave, men ligesaa meget en Høielse og en Villens Opgave. Men det maa tillige siges, at

Religionens Idee er Sandhedens Idee. Da nu Sandhedens absolute Idee nødvendigviis maa bestemmes som Videnskabens Idee, er det en Sclvsfølge, at Kirken ikke kan undvære sin Christelige Videnskab. Vel gjør Videnskabens ikke Alt; men den klarer dog mangt et Die, og udøver en stille Virken. Biskop vil den danne Verden aldrig randsage de sidste Grunde eller før fuldt Alvor trænge ind i Ideens Dybheder; men derfor vil en dybstudig klar og systematisk-besluelig Fremstilling af Christendommens store Hovedsandheder ligesuldt gjøre sit Indtryk. Det vilde dog i Sandhed være af stor Betydning for den kirkelige Almeenbevidsthed, om man nu kunde forelægge Culturverdenen en god og forsvarelig Christologie." — Saavidt om Videnskabens.

Hvad nu de folkekirkelige Bestræbelsers allerfolkeligste Ordførere angaaer, er Sproget og Tonen naturligviis langt folkeligere. Med tilhørlig Hingeagt, saavel for den fremmede nymodens Dannelselse, som da især for Alt, hvad Lydigen kalder Videns og Videnskab, kunne de paa Videts og Videnskabens Vegne endda nok have Lyst til at blæse haade ad „Paaskeregningen“ og Christologien“ og „den absolute Idee“, og behøve forsaavidt heller ikke at bryde deres Hoveder med det vistnok meget vanskelige Spørgsmaal, hvad det dog nu er, „Culturverdenen egentlig har Respect for“. Uden at stæke sig med formange Grublerier kunne de jo strax faae Grundspinet, og gaae lige til Sagen, og sige det reent ud, „at Christendommens Levnetløb i Verden overalt og i alle Maader maa rette sig efter Folkenes Levnetløb i Historien; ja, sige det reent ud, at hele det christen-kirkelige Vildere, hvorunder Nutiden da i Særdeleshed lider, har siensynlig sin Grund i, at de ulige Folkesæd have blandet sig og ere komne i Vildere med hinanden. Det er jo soleklart, at, vil man blive Christen, maa man først være Menneske, men vil man være Menneske, maa man dog vel kunne huse,

hvad man selv hedder, og i hvilket Folkesærd, man hører hjemme. Bille vi tænke paa at tyde Christendommen, maae vi nok først tænke paa, at tyde Tidens Tegn og klare, hvad der er i Folket; vi ville tænke paa at kalde Barnetroen tillive, saa det duer noget, maae vi først og fremmest tænke paa, at ende Jettekampen og binde Fenrisulven og rense Folkehjertet fra det fremmede Uvæsen. Der er nu ingen Tvivl om, at det i det Hele maa komme saaledes; det kan jo slet ikke være anderledes. Det er i Kirken, og det er i Verden, det er i Manden som i Naturen: med Løvspringet i Foraars-tiden kommer Fuglesangen over Skoven, med Folke-Manderne i Nytaars-tiden staaer Frelseren op af Døde."

See, disse ere nu Christenhedens vigtigste Bestræbelser i den nye Tid. Men hvad skulle vi da dømme, eller rettere: hvad tør vi antage, at Christenhedens Hoved vilde dømme om disse mange Forslag og disse mange Bestræbelser, hvis vi ret kunde tilegne os hans Evangelium?

— „Men er det da ikke hvert Menneskes Pligt at gjøre, hvad han formaaer i sin Stilling og med sine Kræfter til det Heles Bedste?“ — Jo tilviis! Det er hvert Menneskes Pligt. — „Har Hermeneutiken og den kritiske Indledning da ikke ogsaa deres Betydning?“ — Jo, deres Betydning! — „Kan det da negtes, at de evige Ideer ere Menneske-Mandens Ledestjerner, og Kristus selv det hellige Lys, der vil gjennemlyse Ideernes Rige?“ — Nei, det kan viselig ikke negtes. — „Er det nu maaskee kommet saavidt, at ingen Mand kan tale et levende Ord til levende Folk, før han har hengrublet sin halve Levetid, eller dog først spurgt en Grubler om Forlov?“ — Nei, saavidt er det endnu ikke kommet. Vi anerkjende alle dygtige og gode Bestræbelser, i hvilken Retning de end monne virke; vi ære, vi hviagte Kirkens og Folkets bedste Mænd, der i disse Formørkelsens Tider endnu holde fast ved Menneskehedens

høieste Anliggende. Men et andet Spørgsmaal er det, om Nutidens mange kristelige Planer nu ogsaa i alle Henseender falde sammen med Christi egen Plan; om det dog nu virkelig skulde findes at være enten „den kirkelige Videnskab“ eller „de nationale Opvækkelser“, hvorigjennem Verdens Frelser i disse Dage har besluttet at frelse Verden. Før vi imidlertid driste os til at besvare et saa afgjørende Spørgsmaal, ville vi først see at styrke vor svage Indsigt ved at betragte et Par eiendommelige Optrin i den hellige Historie.

Joh. Ev. Cap. 3. V. 1—21.

Men der var en Mand af Phariseerne, som hedde Nikodemus, en Øverste iblandt Jøderne. Han kom til Jesum om Natten, og sagde til ham: Mester, vi vide, at Du er en Lærer, kommen fra Gud; thi Ingen kan gjøre de Tegn, som Du gjør, uden Gud er med ham.

Den Mand, der i denne Fortælling nærmer sig Verdens Frelser, er, efter menneskeligt Skjøn at dømmes, tilvisse en Mand af Indsigt og „Intelligens“, en religiøs dannet Mand, en Mand, der vel ogsaa maa have gjort endeel theologiske Studier. (Om Nikodemus nu just har studeret „den kritiske Indledning“, skulle vi ikke kunne sige med Bestemthed; men, at han maa have studeret sin „Hermeneutik“ tilbørlig, bliver os meer end sandsynligt, naar vi deels betænke, at han var en Skrifkflog, en Lærer i Israel, og derhos lægge Mærke til hans Uttring i den følgende Samtale.) Denne Mand kom altsaa til Jesus om Natten. Og hvorfor nu just om Natten? Uden Tvivl fordi han regnede paa den stille Virken, og frygtede et aabenlyst Brud med de andre Øverste; thi han var jo selv En iblandt de Øverste. Skjøndt det, som sagt, er noget sildig, han aflægger sit Besøg (allerede ud paa Natten), finder han dog „Mesteren“ vaagen, og bliver indladt, og har nu vist ogsaa forberedt sig paa en ret religiøs-videnskabelig Underhold-

ning. At den Fremmedes Hilsen er baade høitidelig og meget anerkjendende, kan naturligtviis ikke undre os; men Sindet vækkes som af en Dvale, naar vi høre Frelserens Røst:

Sandelig, sandelig siger jeg Dig: uden Noget bliver født paa Ny, kan han ikke see Guds Rige.

Det kommer saa pludselig dette Svar, ja saa overraskende. Nikodemus studser, og kan ikke ret fatte det: Hermeneutiken grunder, og har endnu ikke udgrundet det.

Hvorledes kan et Menneſke fødes, naar han er gammel? Mon han kan anden Gang komme ind i sin Moders Liv og fødes?

Vi vilde sandelig gjøre Nikodemus Uret, hvis vi med visse Fortolkere *) paastode, at han har forstaaet Frelserens Ord aldeles materielt. Pharisæeren er ikke saa udannet. Ivertimod! han er netop

*) Strauß og De Wette ere enige om, at Nikodemus skal forstaae Udtrykket: at fødes paa Ny ligestrem om den legemlige Fødsel. D. W. tilstaaer, at „eine solche, zumal hartnäckige Unwissenheit“ er paasalbende, ja usandsynlig „an einem israelitischen Gelehrten“, og derfor skyder han Skylden paa „den johanneiske Typus“. — Ja det kommer der ud af Hermeneutiken. Først misforstaaer man Talens Bending, og bestylder Nikodemus for en Feil, han aldeles ikke begaaer. Saa finder man, at Feilen er for grov — „an einem Gelehrten“, og skyder Skylden paa Evangelisten Johannes, for at frifinde Pharisæeren Nikodemus. Saa finder man igjen, at Johannes dog ikke med Forsæt kan have villet fornærme Nikodemus, og nu falder da endelig hele Skylden, ikke paa Johannes selv, men paa — „den johanneiske Typus“. Herregud! skal det saadan blive ved, saa er det da rigtignok intet Under, at det fjerde Evangelium ikke kan holde sig.

udviklet til at raisonnere. Han vil, som man siger, føle sig for, hvorledes det staaer sig med Opgaven: Indvendingen, der ligger i det undvigende Spørgsmaal, egner sig særdeles vel for en raisonnerende Underholdning. Men Christus vil ikke disputere med Nikodemus; i det Sted gjentager han Betingelsen, og indskærper ham Gjenfødselsens Nødvendighed.

Sandelig siger jeg Dig: uden Nogen bliver født af Vand og Aand, kan han ikke indkomme i Guds Rige. Hvad som er født af Kjødet, er Kjød, og hvad som er født af Aanden, er Aand.

Nikodemus studser, og kan ikke fatte det: Hermeneutikken grunder, og har endnu ikke udgrundet det.

Veiret blæser, hvorhen det vil, og Du hører dets Susen, men Du veed ikke, hvorfra det kommer, eller hvor det farer hen; saaledes er det med Hver, som er født af Aanden.

Som Lærer i Israël maa Nikodemus dog ganske vist have kunnet sine Skriftsteder, at sige Skriftstederne i det gamle Testamente. Han maa da upaatvivlelig ogsaa have gennemgaaet saadanne Skriftsteder, som Psalm. 51, 7—12. Gud, skab mig et reent Hjerte, og forny en stadig Aand inden i mig. At han ogsaa har forstaaet at ordne sine Skriftsteder til „et vel sammenhængende Heelt“ efter „Skristens Analogie“, tør vi heller ikke drage i Tvivl: han var jo „ein Gelehrter“. Vel kjendte Nikodemus ikke „det pauliniske Lærebegreb“ (med et saadant „Lærebegreb“ var Litteraturen dengang endnu ikke beriget); men sikkerlig vilde han været istand til at holde os et baade klart og smagfuldt og correct Foredrag over det davidiske „Lærebegreb“. Og dog — hvor besynderligt — Israëls Lærer er jo nu ligesom med Et gaaet

fra „Lærebegrebet“, har glemt Gjenføðelsens Parallelfæder, og staaer nu her og famler:

Hvorledes kan dette skee?

Ja, hvorledes kan dette skee? Nikodemus grunder, og har endnu ikke forstaaet det: Hermeneutiken grunder, og har endnu ikke udgrundet det.

Saa er det maaskee „Christologien“, der mangler Nikodemus. Hvis Nikodemus da nu kunde gjøre et Indblik i „Christologien“, mon han saa vilde begribe — Gjenføðelsens Under?

Sandelig, sandelig siger jeg Dig: vi tale det, vi vide, og vidne det, vi have seet; og I annamme ikke vort Vidnesbyrd. Dersom jeg siger Eder de jordiske Ting, og I ikke troe; hvorledes skalde I troe, om jeg sagde Eder de himmelske? —

Dg dog vil Frelseren ikke forsmaae at tale til Nikodemus om de himmelske Ting. — Er der Nogen, der i Kirken kan præstere en god „Christologie“, da maa det vel være den Herre Christus selv.

Dg — „Christologien“ lyder — Ingen farer op til Himmelen uden den, som soer ned af Himmelen, Menneskens Søn, som er i Himmelen.

Nikodemus grunder.

Dg — „Christologien“ lyder — ligesom Moses ophøiede Slangen i Urkenen, saa bør det Menneskens Søn at op-høies; paa det at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes, men have det evige Liv.

Nikodemus grunder.

Thi — „Christologien“ lyder — saa haver Gud elsket Verden, at han haver givet sin Søn den eenbaarne, at hver den, som troer paa ham, ikke skal fortabes, men have et evigt Liv.

Nikodemus grunder.

Saa tales der da i denne „Christologie“ baade om det Nær-
værende og om det Tilkommende, om det Jordiske og om det Him-
melske, om Slangen i Orkenen og om Menneskens Son paa Korset;
om Verdens Lys, om Verdens Dom, om Mørket i Menneskenes
Sjæle. Og „Ideen“ opgaaer, og Talen svulmer i Evangelistens
rige, uudtømmelige Erindring, og „det hellige Lys gennemlyser
Ideen“; men — det er sildig paa Natten:

Nikodemus forsvinder.

— Vi maae imidlertid nu heller ikke altfor eensidig holde os
ved Theorien og forvente Alt af „den kirkelige Videnskab“; vi bør
jo ogsaa agte paa den praktiske Umiddelbarhed, paa Lidernes Tegn,
„det levende Ord“ og det store christelige Folkerøre.

Joh. Ev. Cap. 4, 1—35.

Der Herren nu erfarede, at Pharisæerne havde hørt,
at Jesus gjorde flere Disciple, og døbte flere end Johans-
nes (endog Jesus ikke døbte selv, men hans Disciple); da
forlod han Judæa, og drog atter hen til Galilæa.

Uden at ændse det indgroede Nationalhad, der adskilte Jøder
og Samaritaner, saa at en ægte patriotisk Jøde vel heller gjorde
en Omvei igjennem Peræa, end smittede sine Fødder paa Sa-
maritas Støv, drog Christus med sine Disciple ad den lige Wei
igjennem Samaria.

Da kom han til en Stad i Samaria, som kaldes
Sichar, nær ved det Stykke Land, som Jakob gav Joseph
sin Son. Men der var Jakobs Brønd. Der Jesus da
var træt af Reisen, satte han sig ved Brønden.

Det var i Middagstunden. Disciplene vare gangne til
Staden at kjøbe Levnetsmidler. Saa sad nu Frelseren der alene
ved Jakobs Brønd.

Da kom en samaritanſk Kvinde at drage Vand op: Jesus ſagde til hende; giv mig at drikke.

Denne Kvinde kan, ſom det ſynes, ſtille ſig ſom en ret folkelig Repræſentant for den praktiſke Umiddelbarhed. Vel har hun ikke gjort hermeneutiſke Studier ſom en Mikodemus, men hun har alligevel en meget god Sprogſands: hun kan jo ſtrar høre det paa den Fremmedes Udtale, at han maa være en Jøde.

Hvorledes beder Du, ſom er en Jøde, mig, ſom er en ſamaritanſk Kvinde, om Drikke?

For ſit eget Vedkommende ſkulde den folkelig-joviale Kvinde viſnok meget gjerne have givet den fremmede Perſon, der ſidder her i Middagsſtunden, en Lædſkedrik af Jakobs Brønd. Men — tør hun nu ogſaa gjere det paa ſit Folks, ſin Nations Vegne? „Hvorledes beder Du, ſom er en Jøde, mig, ſom er en ſamaritanſk Kvinde, om Drikke?“ Ved dette Spørgſmaal er Vandkrufen nærved at falde hende af Haanden. Det nationale Anliggende beſtjæftiger den Snakſomme under hele Samtalen i den Grad, at Fortællingen end ikke veed, om Frelſeren ſaa tilſidſt fik Noget at drikke.

Dersom Du kjendte Guds Gave, og hvo den er, der figer til dig: giv mig at drikke; da bad du ham, og han gav dig levende Vand.

Det maa nu ikke forundre os, at Kvinden med „Folkhjerter“ og „det levende Ord“ forſtaaer Frelſerens Ord om det levende Vand paa ſin Viis. Det ligger jo ligefrem deri, at hun er ſaa naiv, ſaa folkelig, ſaa fuld af det Nationale.

Herre, Du haver jo Intet at drage op med, og Brønden er dyb; hvorfra haver Du da det levende Vand? Mon Du være ſtørre end vor Fader Jakob, ſom haver givet os Brønden . . .

See Oldtiden, den store fædrene Oldtid lyser op for hende; derfor kan hun nu slet ikke forstaae den Fremmedes Sprog, skjøndt dets Toner dog lyde saa beslægtede. Derimod kan hun sige det reent ud, hvem Fader Jakob har givet denne Brønd, sige det reent ud, at denne Brønd er en Samarias Brønd, ja sige det reent ud, at Fader Jakob selv har druffet af denne Brønd med alle hans Børn og alt hans Dvæg.

Hver den, som drikker af dette Vand, skal tørste igjen. Men hvo, som drikker af det Vand, som jeg vil give ham, skal til evig Tid ikke tørste; men det Vand, som jeg vil give ham, skal blive i ham en Kilde af Vand, som oprædser til et evigt Liv.

Saa kommer det da omsider til en Forklaring. Dog nei, det kommer endnu ikke til en Forklaring; thi Dvinden vil ingen Forklaring høre. Vel kan hun for sit Vedkommende ikke negte, at den Kilde, den Fremmede vil aabne hende, vistnok maa være af et dybere Væld, end alle de Brønde, man hidtil har kjendt i Samaria. Men af visse Grunde vil hun dog alligevel ikke videre grunde herpaa. Hvad gjer hun da? Hun slaar det Hele hen, som i „en Spøg“: Hun er nu saa nair, saa folkelig, saa fuld af det Nationale.

Gak bort, kald din Mand, og kom hid!

Det tager en alvorlig Vending; thi denne Dvindes huuslige Anliggender ere just ikke i den bedste Orden: hun har aabenbart forlobet sig i det Sociale. At hun allerede har havt fem Mænd, og at den siette, hun nu har, ikke engang er hendes egen Mand, kommer rigtignok ikke det Folkelige ved, og kan forsaarvidt ikke skrives paa Nationalitetens Regning. I dette Punkt er hun vist et Stykke forud for de øvrige Dvinder i den Stad Sichar. Havde hun derimod levet i Nutiden, og navnlig i det Frihedsland, hvor Bevidstheden nyder sin høieste Frihed; kunde hun paa Grund

af hendes rige Misdigthed maaskee bedst have stillet sig i Spidsen for en Forening, der agtede at virke til — „Qvindens Emancipation“. *) — Hvorledes det iøvrigt staaer til i hendes Samvittighed, kunne vi ikke see. Hun lader sig endnu ikke mærke med Noget. Men — Hjerte har hun, Aand har hun, aandrig er hun, og det er jo Hovedsagen i det Nationale.

Herre, jeg seer, at Du er en Prophet. Vore Fædre have tilbedet paa dette Bjerg; og I sige, at Jerusalem er Stedet, hvor man bør tilbede.

Qvinden gjør nu et Skridt fremad. Ikke at hun skal gaae tilbage i sig selv; skjøndt Frelseren endog (V. 17—18) har gjort Brug af sin guddommelige Viden, for at hjælpe hende ud af Fortryllelsen. Hvorledes skalde hun vel faae Syn paa sin egen Sjæl, saalænge hun vedbliver at see saa stivt paa Garizim og Jerusalem? At Tidens kirkelige Hovedspørgsmaal ikke er hende fremmed, forstaaer sig af sig selv. Religionen er jo netop det store folkelige Anliggende. Med hendes Misdigthed kan det naturligtvis ikke seile, at hun jo ogsaa maa være begejstret for — en Folkekirke, og tage sig af det Giendommelige i den folkelige Gudsdyrkelse; thi det er jo netop Gudsdyrkelsens folkelige Giendommelighed, der skal sætte Kronen paa det Nationale.

V. 23. Men den Time kommer, da de sande Tilbedere skulle tilbede i Aand og Sandhed; thi og Faderen søger saadanne, som ham saaledes tilbede.

Frelseren har Taalmodighed med den stakkels Qvinde. Og-
saa han berører den nationale Modsatning (V. 22), skjøndt paa

*) At denne Opfattelse ikke er den opbyggelige, behøver Forfatteren neppe at anmærke. Det Histo. iste er just ikke altid det Opbyggelige.

en Maade, der ingenlunde kan smigre hendes folkelige Forfængelighed. Skal der endelig tales om de nationale Modfætninger og folkelige Forberedelser, da er det jo ikke Samaritaneren, men Jøden, hvem Fortrinet tilkommer. Dog, dette Fortrin er et forsvindende: den sande Religion er hævet over alle nationale Spaltninger, høit ophøiet over Folkenes smaalige Iversyge. Den sande Gud er ikke en Garizims Gud, ei heller en Jerusalems Gud, at han skulde binde sig til et Stykke Jord, for at blive en Folke-Gud.

Gud er en Mand, og de, som ham tilbede, bør det at tilbede i Mand og Sandhed.

Da Qvinden nu ikke længere kan staae sig i det Nationale ved patriotisk Afkjenyttelse af Fortiden, vender hun sig med sit Fædrelandshaab mod Fremtiden; hvorved det maa bemærkes, at det Æneste, hun her overspringer, er hendes egen, nærværende Tid.

Jeg veed, at Messias kommer (hvilket betyder Kristus;) naar han kommer, skal han kundgjøre os alle Ting.

At hun dog nu maatte fornemme den Ewiges Nærværelse!

Ham er jeg, som taler med dig.

Qvindens Udsæd er i dette Dieblif saare mærkværdig. Den Fremmede aabenbarer sig, som han er, Messias staaer for hende. Men hvilket Indtryk? Man skulde troe, at hun dog nu endelig fornam Samvittighedens Paamindelse; man skulde nu vente, at Synderinden uvilkaarlig maatte kaste sig ned for Messias, og bede: „Herre, forlad mig min Synd! Ak! Jeg har havt fem Mænd, og den Mand, jeg nu har, er ikke min Mand.“*) Grad er det da, der holder hende opreist? Ja, det er netop den sociale Berøisthed. Istedetfor en Samvittighedens Angst: „Messias

*) Eligt vilde vist ikke være blevet unbladt i en opdigtet Fortælling; men det Historiske er ikke altid det Ephyggelige.

dømmer mig, han kjender alle Ting," faaer hun pludselig en Indskydelse af det Selfabelige: „hvad mon Folk i Byen dog ville sige, naar de faae alt Dette at høre?“

Da lod Qvinden sit Vandkar staae, og gik ind i Staden og sagde det Altsammen reent ud, og foranledigede — en stor folkelig Opvækkelse.

Her standse vi nu foran disse Livsbilleder, paa hvilke Nutiden vil finde nogle Træk af sit eget Phsylognomie antydede som i dunkle Skyggerids. Vi standse, og prøve os selv, om vi nu ikke maaskee netop have forregnet os paa samme Maade, som hiin skriftkloge Mikodemus, der hyllede sig i Dunkelhedens Kaabe og regnede paa den stille Virken. Vi standse, og prøve os selv, om vi dog ikke i dette Dieblik skulde forløbe os, som hiin naive (men dog maaskee fordringsløse) Qvinde forløb sig, i det Sociale. Vi standse; thi det er jo vitterligt, at man kan miskjende den stille Virken paa bobbelt Maade: deels idet man anslaaer den for høit, som om den kunde fritage et Menneſte fra det afgjørende Skridt, og klæde den hensynsfulde Forsigtighed, saa vel, at den ordentlig tog sig ud som en Cardinaldyd; deels idet man anslaaer den for lavt, som om den hensynsløse Optræden, den improviserende Anmasselse, den praktisk-frembusende Umiddelbarhed uden videre burde anbefales til det Offentliges Anerkjendelse. Vi standse; thi det er jo vitterligt, at man kan forløbe sig i det Sociale til tvende Sider: ikke blot saaledes, at man, som Qvinden ved Brønden, forglemmer sig selv, idet man vil virke for „de Andre“; men ogsaa saaledes, at man, smertelig berørt af Opvækkelsesnes sociale Uvorenhed, snærper ind til en selvist Undtagelse. Den sidste Afvei er endog farligere end den første. De folkelige Gemtysopvækkelser (om de end for Næsten tage en eensidig og skjæv Retning) have dog

altid det ved sig, at de i Grunden ere saa naive: nogle Stød i Erfaringens Skole ville snart bringe de dygtigere Individualiteter til sig selv igjen, og vise dem, hvor Grændsen er. Har en Personlighed derimod saaledes brudt med alle gemhytlige Sympathier, at han lig en Cyniker endog fornægter Samfundets Formaal, da har han med det Samme — ikke frigjort sig fra Samfundsideen (thi Almeenbevidstheden, een Gang vaft, lader sig ikke tilintetgjøre), men forløbet sig i det Sociale. Dette er let at indsee. Den, der slet ikke kan sympathisere med sine Medmennesker, maa naturligtvis bestnde sig i et negativt og frastødende Forhold til sin Omverden. Men det negative Forhold er dog ogsaa et Forhold. Se'v en Diogenes trænger jo hvert Øiblik til Mennesker, for dog at faae det sagt, at han ikke trænger til dem.

Under disse Forudsætninger vil det nu maaske: være lettere at forstaae, hvorledes vi fra Evangelietroens Standpunkt skulde opfatte og anvende hine Forbilleder.

Det fer.lobige Skridt, hvorved Nikodemus agter at forberede en stille, rolig Dvergang fra det Gamle til det Nye, bliver jo hverken badlet eller anpriist af Frelseren. Kristus begynder jo ikke med at opfordre Nikodemus til at nedlægge sit Embede og træde ud af Synedriet. — Hinn rige Yngling, der løb til paa Veien, og faldt paa Knæ for „den gode Mester“, og ved dette Knæfald forkyndte sig som en Oprøbt, der nok ikke var bange for at gjøre Oprøbt, fik strax et Paulag, der vel kunde egne sig til at gjøre Dvergangen slaaende endogsaa i det Udvoites; men den stilkfærdige Nikodemus har dog vel Lov til at forblive i sin hidtilværende Stilling. Derimod er den absolute Betingelse ligesaa afgjørende for Nikodemus, som for den rige Yngling. Som det gaaer med Stillingen, saaledes ogsaa med Indsigtten. Kristus taler ikke anderledes til den Dverste iblandt Jøderne, end til den Ringeste iblandt Samaritanerne: Læ-

rerer i Israël og Qvinden i Samaria have uden Forffjel lige let og lige vanskeligt ved at forstaae ham. — „Men,“ indvende nu Skolens Theologer, „en Nikodemus kan da heller ikke paa nogen Maade siges at repræsenterer os den kirkelige Videnskab: Pharisaeren var jo endnu ikke gjenfødt, havde endnu ikke sagt ordentlig: **eredam**, og kunde selgelig heller ikke begynde paa: **intelligam**“. — Dette er nu rigtignok meget sandt. Men, at Nikodemus desuagtet vel kan siges at repræsenterer os Evangelietroens fuldkomne Ligegyldighed mod „den kirkelige Videnskab“, ville Theologerne selv kunne overbevise sig om ved at sætte sig levende ind i Forholdet. Harde Christus anerkjendt „den Lærdes“ Anstrengelser med at begribe Gjenfødelsens Defonomie (*ordo salutis*), havde han indseet, at et videnskabeligt Lærebegreb dog tilfidsst vilde blive nødvendigt til Troens Vedligeholdelse; da vilde han vist have trøstet Nikodemus med Udsigterne i Fremtiden. „Du søger Begrebet, det er saare godt; thi min Kirke kan saa alligevel ikke bestaae uden Begrebet. Men, før Du kan begribe Begrebet, maa Du først gjenfødes. Gaa nu hen og lad dig gjenføde af Vand og Aand, kom saa igjen: vi ville da i en rolig Aftenstund tale nærmere sammen om det rette **eredam**, ut **intelligam**.“

Det var, om end til Disciplenes Forundring (Joh. 4, 27), dog ikke under Mesterens Værdighed at tale med Qvinden ved Jakobs Brønd; men det er, om end maaskee til Theologernes Forundring, dog i Sandhed dybt under Christi Værdighed at indlade sig med Nikodemus i nogen lærd, videnskabelig Forhandling. Det nytter ikke at paaberaabe sig enten Tidsaandens eller Videnskabens forandrede Vilkaar. En grundig Forfker maa være saa overbevist om „den kritiske Indlednings Nødvendighed til Kirkens Vedligeholdelse“, han vil; hvis det skulde vederfares ham, at han, lig hiin Forfker i Israël, engang befandt sig alene, ganske alene med

Verdens Frelser: han turde bestemt ikke optaste Tvivl om „det fjerde Evangelium“, og vilde vist heller ikke falde paa at gjøre store Ophævelser over „Paasteberegningen“. Nei, det vilde han bestemt ikke. Men — hvorfor ikke? Vi spørge ham ind i Samvittigheden: hvorfor da ikke? — En dogmatisk Genius, han være nu forøvrigt saa overbevist om „Christologiens“ kirkelige Betydning, han vil; hvis det skulde vederfares ham, at han engang, liig sin Israels Lærer, befandt sig ene, ganske alene med Christus selv: han vilde dog vist neppe forelægge ham Problemerne om „de to Naturer“ (*communicatio idiomatum*), vilde vist neppe tillade sig at udsperge Forløseren selv angaaende det metaphysiske Forhold inellem Miraklet af hans Magt (*miraculum potentiae*) og Miraklet af hans Videnskab (*miraculum scientiae*). Nei, det vilde han dog vistnok ikke. Men — hvorfor ikke? Vi spørge ham ind i Samvittigheden: hvorfor da ikke?*)

Hvad Samaritanerindens Folkelighed angaaer, maae vi endnu betragte Billedet fra en anden Side. Vistnok have Jesu Ord ikke strax gjort noget meget dybt Indtryk paa denne Kvinde:

-
- *) Hvorvidt et Troesspørgsmaal er opfattet saaledes, at dets Besvarelse maa blive af religiøs eller af videnskabelig Betydning, kan allerbedst prøves derved, at man tænker sig Spørgsmaalet henvendt umiddelbart til Christus selv. Er Spørgsmaalet religiøst anlagt, vil Herren i sit Evangelium vist ogsaa besvare det, hvad enten det saa forøvrigt bevæger sig om et geistligt eller verdsligt Anliggende. Er Spørgsmaalet derimod videnskabeligt anlagt, maa dets Besvarelse, selv om Emnet for Resten er nok saa kirkeligt, uden videre udelukkes af Troessphæren og henvises til Videnskaben; hvorhos det da bliver at iagttage, at Videnskaben ikke paatager sig at ville begribe det Ubegribelige.

imidlertid er hun dog bragt paa den Formodning, at den Fremmede muligviis kunde være Messias. (Ganske vis derpaa er hun just ikke; hun maa naturligviis først erfare, hvad Folk i Staden ville sige). Paa Herren selv har Samtalen gjort en stærk Virkning. (B. 32—34.)

Min Føde er, at jeg gør hans Villie, som mig udsendte, og fuldkommer hans Gjerning.

Frelseren forventer altsaa selv en folkelig Dyrkelse, og be-
reder sig til at modtage de fra Staden kommende Samaritanere, idet han, uden Tvivl ved Synet af den sig nærmende Folke-
Mængde, henvender disse Ord til Disciplene:

Sige I ikke: der ere endnu fire Maanedes, saa kommer Høsten? See, jeg siger Eder: oplofter Eders Dine, og seer Markerne; de ere allerede hvide til Høsten. (B. 35.)

Saa har jo Dvinden dog for sin Deel ogsaa gjort Noget til Christi Navns Udbredelse. Ved sit „levende Ord“ har hun som i et Dieblik samlet en heel Menighed, der nu kan høre Kristus selv, og derved blive troende. Ja, forsaavidt har hun unegtelig gjort sig fortjent af Veen Sihar. Hun har, som det hedder, været et Medskab i Herrens Haand, og har da ogsaa i denne Henseende faaet sit historiske Eftermæle. Men et andet Spørgsmaal er det, hvorvidt det nu ogsaa virkelig er blevet til Noget med hendes egen Tro. Vi ville ingenlunde betvivle det, men kun tilføie dette, at hun vist ikke har frelst sin Sjæl ved at beruse sig i folke-kirkelige Dyrkelser, men ved selv at hense til Kristus, samle sig fra al Udspredelse, drikke af det rene Væld, den indre Kilbe, der opvælber til et evigt Liv.

At Christenheden trænger til en Gjenfødelse, kan viselig ikke negtes; men, at Christendommen er ueensartet med et hvilketsomhelst verdsligt Formaal, kan dog vel heller ikke negtes. Er Evan-

geliæt Guds aabenbarede Ord, da maa det vel kunne hjælpe sig ved sig selv, og behøver, absolut forstaaet, ikke først at hjælpes frem ved noget Andet: Alt gjør det til Middel og Redskab for sig, men, vel at mærke, saaledes, at det ikke selv bliver Middel og Redskab for noget Andet. — Kirkens Lærere og Folkets Ledere samle sig og beraadslaae om Christendommens Lær. Sine ville bespænde Culturens Terrain og hjælpe paa Aabenbaringen ved „den kirkelige Videnskab“; men, idet man paa denne Maade gjør Videnskaben til Middel for Christendommen, maa Christendommen igjen finde sig i at blive Middel for Videnskaben: saa kommer det da omsider ud, at Videnskaben er Videnskab, og har i Grunden Intet med Christendommen at staafe. Disse derimod mene sig at virke allerkræftigst for Evangeliets Sag, naar de ret kunne røre Folkephantaasen, puste Veir i det flydende Ord og blæse Livsaande i Nationalitetens Næse. Men, idet man ved denne Fremfærd vil gjøre det Folkelige til Middel for det Christelige, seer det omvendt, at det Christelige med Gøt bliver Middel for det Folkelige: saa kommer det da omsider ud, at de store Folkebevægelser gaae deres egen verdslige Gang og have Intet med det Christelige at gjøre. Enhver vil jo gjerne bidrage Sit til det Heles Bedste; Enhver vil dog saa gjerne frelse, om ikke just den hele Verden, saa dog sin Deel af Verden; Enhver vil da i Herrens Navn være en lille Verdensfrelser. Men saa komme nu de mange Ideer og de mange Forslag og de mange Planer og de mange Betænkninger, og af! saa kommer — Blandværket. Det seer jo næsten ud, som havde man glemt, hvo Frelseren er; det er, som vilde man ikke blot hjælpes ved ham, men ogsaa hjælpe lidt paa ham; det er, som vilde man ikke blot gjøre Noget for ham, men ogsaa, forat han ret maatte komme frem, gjøre Noget ved ham. Den Ene vil luttre ham i „Christologien“, den Anden vil laane ham en moderne Kappe, en Tredie vil smykke

ham med de nationale Farver: Alle vilde de gjøre Noget ved ham, at han nu ret maatte trænge igjennem, og indtage sit Rige iblandt os. See, saaledes stræbes der og virkes i alle Retninger: for og imod Statskirken, for og imod Videnskaben, for og imod Religionsfriheden, for og imod Stilstanden, for og imod Bevægelsen; men — det frugter ikke. Lad Wiingaarden end være fuld af Arbeidere, lad alle Arbeiderne være i fuld Gang: baade „Folke-Maenderne“ og „Hermeneutiken“ og „det levende Ord“ og „Christologien“ og „Fuglesangen“ og „den kritiske Indledning“, lad alle disse Arbeidere og Arbeider kun være i fuld Gang; men —

Sandelig siger jeg Eder: hvo, som ikke annammer Guds Rige som et lidet Barn, han skal ingenlunde komme derind.

Hvor dette Grundord dog forandrer Sagen! Thi det er jo aldeles vist, at et lidet Barn ikke tør bebyrde sig med altfor store Opgaver. Et lidet Barn kan ikke paa egen Haand deeltage i Faderens hele Huusholdning. — I Forhold til den himmelske Fader maa — vi gjentage det — ethvert Menneſte føle sig som et lidet Barn. Dette er for den Troende det Absolute, det Ubetingede, det Første. Men dette eenfoldige Gudsforhold skal nu tillige udtrykkes og, saa at sige, retfærdiggjøres i en Mangfoldighed af relative Verdensforhold. I disse Verdensforhold ligger Forskjelligheden. Her er der da en stor Forskjel imellem Børn og Vorne, Umyndige og Myndige; og denne Forskjel er ikke at forstaae, som om de Troende skulde være umyndige ligeoverfor de Ikke-Troende, eller dog som ubehjælpomme Børn ligeoverfor de Verdenskloge. Forholdet vil i dybere Forstand vende sig om. Jo barnligere Menneſket er i sit Gudsforhold, desto kraftigere og eftertrykkeligere vil det kunne virke i sine Verdensforhold; thi den Eenfoldige finder overalt et Understøttelsepunkt i den guddommelige Villie. Hvis Noget derimod

vil arbejde for de religiøse Opgaver, og dog forsmaae at forholde sig ret eenfoldigt og barnligt til Gud, kan det let hændes ham, at han med al sin Klogskab paa Verden dog stundom gererer sig lidt barnagtig i Verden. De Ikke-Troende bilde sig ind, at Religiositeten svækker en Mand's Handlekraft, og forhindrer ham i at optræde med Myndighed; men Sagen forholder sig omvendt. Jo større Lydighed i Gudsforholdet, desto større Myndighed i Verdensforholdet: Christi absolute Myndighed forklares jo deraf, at han blev lydigh indtil Døden, ja Korsets Død (Phil. 2, 8). Naar saaledes det Absolute, det Ubetingede er hvert Menneſke det Første, da følge de relative Bestræbelser igjen heraf, som det Andet. — Søger først Guds Rige og hans Retfærdighed, saa skulde og alle disse Ting tillægges Eder (Matth. 6, 33). Dette „først“ tør ingen Hermeneutik underſtaaе sig at forvandle os. Men, naar Forsætningen kun faaer Lov at beholde sin Plads, saa vilde de Troende vel ogsaa omſider kunne enes om den sig dertil sluttende Efterſætning. Enhver da, som virker for kirkelig Videnskab, og veed med sig selv, at han ikke misſkender dens Forhold til Evangeliet, han virke med Betsignelse i sit Kald, og bidrage Sit til at udbrede en sand Guds Kundskab. Og hvis Nogen har et levende og kraftigt Ord til Folkene's Oprættelse, og veed med sig selv, at han ikke forverler det Verdselige med det Hellige, han tale med al Frimodighed efter den Aandens Gave, som ham er givet: en Saadan er en Ordets Tjener, en Evangeliets Huusholder til Hjælp og Trøst og Betsignelse for Mange. Paa denne Maade udbredes Guds Rige, og han, der seer, at Høsten er stor, men Arbeiderne faa, vil selv bede Høstens Herre, at han udsender Arbeidere i sin Høst (Matth. 9, 37—38).

Men, naar Forholdet vendes om; naar Det, som ubetinget er og skal være — det Første, kun i Talemaaden faaer Lov at være

det Første, medens det i Gjerning og Virkelighed synker ned til at blive det Andet; naar Det, som i Sagens Natur er og bør være — det Andet, kun i Talemaaden bliver det Andet, medens det dog i Gjerning og Virkelighed lyster sig til at være det Første: da kommer ikke Guds Rige, men et ganske andet Rige. Men —
Jesus Kristus er Verdens Frelser.

